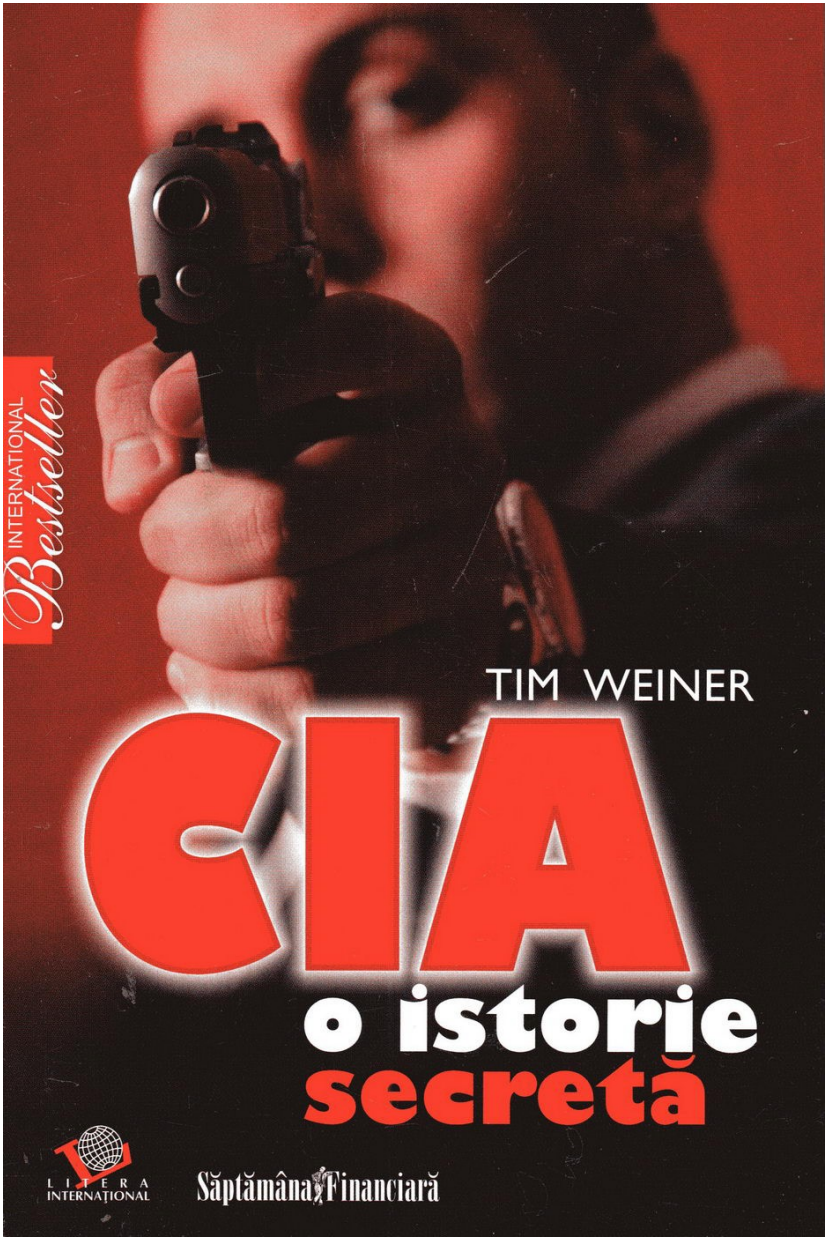

CIA: o istorie secretă

Editura Litera International
Traducerea: Raluca Puşdercă
Copyright 2007 by Tim Weiner
Copyright 2009, Litera International pentru versiunea în limba română
www.litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii
Concepţia grafică şi coperta: Vladimir Zmeev

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Weiner, Tim
CIA: o istorie secretă – Tim Weiner; trad.: Raluca Puşdercă.
— Bucureşti: Litera International, 2009 ISBN 978 – 973 – 675 – 559-O
I. Puşdercă, Raluca (trad.)
351.746.1 (73) CIA

Pentru Kate, Emma şi Ruby

„Nu există secrete pe care timpul să nu le dezvăluie”.
Jean Racine, *Britannicus* (1669)

CUPRINS

NOTA AUTORULUI 9
PARTEA ÎNTÂI. LA ÎNCEPUT NU ŞTIAM NIMIC 13
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIEI TRUMAN. 1945 – 1953 13
1. SERVICIILE DE SPIONAJ TREBUIE SĂ FIE GLOBALE ŞI TOTALITARE 13
2. LOGICA FORŢEI 17

3. SĂ RĂSPUNDEM CU ACEEAŞI MONEDĂ 25
4. CEL MAI MARE SECRET 34
5. UN ORB BOGAT 39
6. ERAU MISIUNI SINUCIGAŞE 46
7. UN VAST CÂMP AL ILUZIILOR 56
PARTEA A DOUA. UN GENIU CAM CIUDAT! 63
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIEI EISENHOWER. 1953 – 1961 63
8. NU AVEM NICIUN PLAN 63
9. SINGURUL MARE TRIUMF AL CIA 68
10. BOMBĂ, REPET BOMBĂ 77
I I. APOI VOM STÂRNI O FURTUNĂ 86
12. NOI AM CONDUS-O ALTFEL 94
13. O ORBIRE DORITĂ 99
14. TOT FELUL DE OPERAŢIUNI ABSURDE 109
15. UN RĂZBOI FOARTE CIUDAT! I 13
16. MINŢEA ÎN STÂNGA ŞI-N DREAPTA 122
PARTEA A TREIA. CAUZE PIERDUTE 133
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR KENNEDY ŞI JOHNSON. 1961 – 1968 133
17. NIMENI NU ŞTIA CE SĂ FACĂ 133
18. NE-AM PĂCĂLIT SINGURI 146
19. AM FI ÎNCÂNTAŢI SĂ DĂM LA SCHIMB RACHETELE 153
20. HEI, ŞEFU’, AM FĂCUT O TREABĂ BUNĂ, NU-I AŞA? 161
21. AM CREZUT CĂ ERA O CONSPIRAŢIE 170
22. O NEFERICITĂ DEVIERE 180
23. MAI MULT CURAJ DECÂT ÎNŢELEPCIUNE 186
24. ÎNCEPUTUL UNUI LUNG DECLIN 189
25. NE-AM DAT SEAMA ATUNCI CĂ
NU PUTEAM CÂŞTIGA RĂZBOIUL 201
26. O BOMBĂ POLITICĂ cU HIDROGEN 205
27. GĂSIŢI-I PE COMUNIŞTII STRĂINI 216
PARTEA A PATRA. SCĂPAŢI DE CLOVNI 219

CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR NIXON ŞI FORD. 1968 – 1976 219
28. CE NAIBA FAC CLOVNII ĂIA ÎN LANGLEY? 219
29. USG VREA O SOLUŢIE MILITARĂ 230
30. O SĂ NE FIE AL NAIBII DE GREU 238
31. SĂ SCHIMBĂM CONCEPTUL SERVICIILOR SECRETE 243
32. UN IDEAL FASCIST CLASIC 246
33. CIA AR FI DISTRUSĂ 250
34. AICI SAIGON... TERMINAT 253
35. INEFICIENŢI ŞI SPERIAŢI 258
PARTEA A CINCEA. O VICTORIE LIPSITĂ DE BUCURIE 264
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR CARTER, REAGAN
ŞI GEORGE H.W. BUSH. 1977 – 1993 264
36. URMĂREA SĂ LE RĂSTOARNE SISTEMUL 264
37. ERAM PUR ŞI SIMPLU ADORMIŢI 272
38. UN PIRAT PE CONT PROPRIU 276
39. ÎNTR-UN MOD PERICULOS 286
40. SE EXPUNEA UNUI MARE RISC 289
41. ESCROCUL ESCROCILOR 294
42. SĂ GÂNDEASCĂ IMPOSIBILUL 303
43. CE VOM FACE CÂND VA CĂDEA ZIDUL? 310
PARTEA A ŞASEA. PRESUPUNERILE 321
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR CLINTON
ŞI GEORGE W. BUSH. 1993 – 2007 321
44. NU AVEAM NICIO INFORMAŢIE 321
45. DE CE NAIBA N-AM ŞTIUT? 327
46. AM DAT DE NECAZ 331
47. AMENINŢAREA ESTE CÂT SE POATE DE REALĂ 340
48. PARTEA ÎNTUNECATĂ 348
49. O GREŞEALĂ GRAVĂ 355
50. CEREMONIA DE ÎNMORMÂNTARE 363

SURSE PRINCIPALE 376
NOTE 377
MULŢUMIRI 481

NOTA AUTORULUI

Volumul reprezintă istoria primilor şaizeci de ani ai Agenţiei Centrale de Informaţii (CIA). Descrie eşecul celei mai puternice naţiuni din istoria civilizaţiei vestice de a-şi construi un serviciu de spionaj de primă mână. Acest eşec s-a dovedit un adevărat pericol la adresa securităţii Statelor Unite.

Spionajul reprezintă o activitate secretă, menită să înţeleagă sau să schimbe evenimentele de peste hotare. Preşedintele Dwight D. Eisenhower îl numea „o necesitate dezgustătoare, dar vitală". O naţiune care vrea să-şi extindă puterea dincolo de graniţe trebuie să privească dincolo de orizont, să ştie ce urmează, să poată preveni atacurile împotriva cetăţenilor săi. Trebuie să poată anticipa surprizele. În lipsa unui serviciu de informaţii puternic, inteligent şi abil, generalii şi preşedinţii, deopotrivă, pot deveni orbi şi invalizi. Dar de-a lungul istoriei sale ca superputere, Statele Unite nu au avut un astfel de serviciu.

Istoria, scria Edward Gibbon în *Istoria declinului şi a prăbuşirii Imperiului Roman*, reprezintă „ceva mai mult decât o simplă condică a crimelor, nebuniilor şi nenorocirilor umanităţii". Analele Agenţiei Centrale de Informaţii sunt pline de absurdităţi şi nenorociri, alături de fapte de bravură şi înşelătorie. Sunt saturate cu succese temporare şi eşecuri dezastruoase de peste hotare. Sunt marcate de bătăliile politice şi de luptele pentru putere de acasă. Triumfurile Agenţiei au cruţat vieţi şi bani. Greşelile sale însă, au risipit din ambele. S-au dovedit fatale pentru legiuni întregi de soldaţi americani şi agenţi străini, pentru

în jur de trei mii de americani care au murit la New York, Washington şi în Pennsylvania la 11 septembrie 2001 şi pentru alţi trei mii care au murit de atunci în Irak şi Afghanistan. Singura crimă cu consecinţe de lungă durată a fost incapacitatea CIA-ului de a-şi îndeplini principala misiune: informarea preşedintelui despre evenimentele din lume.

Statele Unite nu puteau vorbi despre spionaj la începutul celui de Al Doilea Război Mondial, iar cu atât mai puţin la câteva săptămâni după ce războiul s-a încheiat. Graba nebună pentru demobilizare a lăsat în urmă câteva sute de oameni cu ani de experienţă în sfera secretelor şi voinţa de a continua lupta cu noul duşman. „Toate marile puteri, cu excepţia Statelor Unite, dispuneau de multă vreme de servicii de spionaj răspândite în întreaga lume, care raportau către cele mai înalte niveluri ale puterii", îl avertizase generalul William J. Donovan, comandantul din vremea războiului al Biroului pentru Servicii Strategice (OSS), pe preşedintele Truman, în august 1945. „Înainte de acest război, Statele Unite nu aveau niciun serviciu secret extern de informaţii. Nu au avut niciodată şi nu au nici până în ziua de azi un sistem coordonat de informaţii".

CIA ar fi trebuit să devină acel sistem. Dar proiectul Agenţiei fusese schiţat în grabă. Nu era leacul potrivit pentru o slăbiciune americană cronică: secretele şi înşelăciunea nu erau punctele noastre forte. Prăbuşirea Imperiului Britanic a lăsat Statele Unite drept singura forţă capabilă să se opună comunismului, iar America avea nevoie cu disperare să-şi cunoască duşmanii, să ofere preşedinţilor imagini de perspectivă şi să treacă la acţiune în caz de nevoie. Mai presus de toate, misiunea Agenţiei era să îl informeze în avans pe preşedinte asupra unui atac-surpriză, un al doilea Pearl Harbor.

În anii '50, Agenda era înţesată de mii de americani

patrioţi. Mulţi dintre ei erau curajoşi şi căliţi în luptă. Unii erau înţelepţi. Puţini dintre ei însă cunoşteau cu adevărat duşmanul. Acolo unde nu mai era suficient să înţelegi mersul lucrurilor, preşedinţii au ordonat CIA-ului să schimbe cursul istoriei prin acţiuni sub acoperire. „Să duci un război politic şi psihologic pe timp de pace era o artă nouă”, scria Gerald Miller, la vremea aceea şeful operaţiunilor sub acoperire pentru Europa de Vest. „Cunoşteam unele tehnici, dar doctrina şi experienţa lipseau cu desăvârşire”.

Operaţiunile sub acoperire conduse de CIA erau în mare măsură bâjbâieli în întuneric. Singura opţiune a Agenţiei era să înveţe din greşeli – din greşelile făcute în luptă. Apoi CIA şi-a ascuns eşecurile din străinătate, minţindu-i pe preşedinţii Eisenhower şi Kennedy. A spus acele minciuni pentru a-şi păstra poziţia de la Washington. Adevărul, spunea Don Gregg, un abil şef de post din timpul Războiului Rece, era că Agenţia, în deplinătatea puterilor sale, avea o reputaţie foarte bună, dar performanţe groaznice.

La fel ca publicul american, Agenţia s-a opus conflictului în timpul Războiului din Vietnam. Precum presa americană, a descoperit că rapoartele sale erau respinse dacă nu se potriveau cu ideile preconcepute ale preşedinţilor. CIA a fost disprețuită şi detestată de preşedinţii Johnson, Nixon, Ford şi Carter. Niciunul nu a înţeles cum funcţiona Agenţia. Au preluat funcţiile „aşteptându-se ca serviciile de informaţii să rezolve toate problemele sau convinşi că nu puteau face nimic bine şi apoi îşi schimbau opiniile”, mărturiseşte un fost director adjunct al Agenţiei Centrale de Informaţii, Richard J. Kerr. „Apoi se liniştea şi începeau să oscileze de la o extremă la alta”.

Pentru a supravieţui ca instituţie la Washington, Agenţia trebuia, înainte de toate, să atragă atenţia

preşedintelui. Dar avea să afle repede că era periculos să-i spună ceea ce nu voia să audă. Analiştii CIA au învăţat să nu iasă din rând, conformându-se înţelepciunii convenţionale. Au interpretat greşit intenţiile şi capacităţile duşmanilor noştri, au calculat greşit puterea comunismului şi au judecat incorect ameninţarea terorismului.

Scopul suprem al CIA în timpul Războiului Rece era să fure secretele sovietice prin recrutarea de spioni, dar CIA nu a avut nici măcar unul singur în mijlocul evenimentelor de la Kremlin. Numărul spionilor sovietici cu informaţii importante de dezvăluit – toţi voluntari, nu recruţi – puteau fi număraţi pe degete. Cu toţii şi-au pierdut viaţa, capturaţi şi executaţi de Moscova. Aproape toţi fuseseră trădaţi de ofiţeri ai diviziei sovietice de la CIA care spionau pentru cealaltă tabără, sub conducerea preşedinţilor Reagan şi George H.W. Bush. În timpul administraţiei Reagan, CIA a pornit în misiuni prost organizate în Lumea a Treia, vânzând arme Gărzii Revoluţionare din Iran pentru a finanţa războiul din America Centrală, încălcând legea şi distrugând şi bruma de încredere de care se mai bucura. Mai dureros, a ratat slăbiciunea fatală a principalului său inamic.

Înţelegerea despre ce se întâmpla în cealaltă parte a revenit maşinilor, nu oamenilor. Pe măsură ce tehnologia spionajului şi-a extins orizonturile, vederea CIA a devenit tot mai mioapă. Sateliţii-spioni i-au permis să numere armele sovietice. Nu au oferit informaţia crucială că se prăbuşea comunismul. Principalii experţi ai

CIA nu au văzut cu adevărat duşmanul până la încheierea Războiului Rece. Agenţia îi lovise pe sovietici trimiţând arme în valoare de milioane de dolari în Afghanistan pentru a contribui la lupta împotriva forţelor de ocupaţie ale Armatei Roşii. A fost un succes legendar. Dar nu şi-a dat seama că războinicii islamici pe care îi

susţinea aveau să ţintească în curând spre Statele Unite, iar când au ajuns să înţeleagă ce se întâmplă, Agenţia nu a luat nicio măsură. A fost un eşec epocal.

Unitatea care a ţinut CIA-ul în picioare în timpul Războiului Rece s-a destrămat în anii ’90, în timpul administraţiei Clinton. Agenţia încă mai avea oameni care se luptau să înţeleagă lumea, dar rândurile lor erau tot mai subţiri. Încă mai avea ofiţeri talentaţi care se dedicau serviciului în slujba Statelor Unite în străinătate, dar numărul lor era mult prea mic. FBI-ul avea mai mulţi agenţi la New York decât toţi ofiţerii CIA din străinătate. Până la sfârşitul secolului, Agenţia nu mai era un serviciu independent de spionaj complet funcţional. Devenea un birou de teren de mâna a doua al Pentagonului, elaborând tactici pentru bătălii care nu aveau să se întâmple, nu strategii pentru luptele care se profilau la orizont. Nu avea nicio putere în prevenirea celui de-al doilea Pearl Harbor.

După atacurile de la New York şi Washington, a trimis un mic grup de agenţi sub acoperire în Afghanistan şi Pakistan pentru a-i vâna pe liderii al Qaeda. Apoi şi-a pierdut reputaţia de sursă demnă de încredere de informaţii secrete când a trimis Casei Albe rapoarte false despre existenţa armelor de distrugere în masă din Irak. Făcuse o tonă de rapoarte bazate pe un dram de informaţii. Preşedintele George W. Bush şi administraţia lui au folosit greşit Agenţia, pe vremuri condusă cu mândrie de tatăl său, transformând-o într-o forţă de poliţie paramilitară în străinătate şi într-o birocraţie paralizată la cartierul general. În 2004, Bush a pronunţat condamnarea la moarte a CIA-ului când a spus că Agenţia „doar bănuia” care era cursul războiului din Irak.

Niciun preşedinte nu mai respinsese public Agenţia într-o asemenea manieră. Poziţia sa centrală în guvernul american a luat sfârşit în 2005. odată cu dizolvarea postului de director al Agenţiei Centrale de Informaţii.

Acum CIA trebuie să se reconstruiască pentru a supravieţui. Acest lucru va dura câţiva ani. Provocarea de a înţelege lumea a copleşit trei generaţii de ofiţeri CIA. Puţini dintre aceştia stăpâneau ascunzişurile ţărilor străine, cu atât mai puţin cultura politică de la Washington. În schimb, aproape fiecare preşedinte, aproape fiecare Congres şi aproape fiecare director al Agenţiei, începând cu anii ’60, s-a dovedit incapabil de a pătrunde funcţionarea internă a CIA. Cei mai mulţi au lăsat Agenţia într-o stare mai proastă decât au găsit-o. Eşecurile lor au lăsat generaţiilor următoare, în cuvintele preşedintelui Eisenhower, „o moştenire de scrum”. Suntem acolo unde a început totul în urmă cu şaizeci de ani, într-o stare de dezordine.

Volumul de faţă urmăreşte să arate cum s-a ajuns ca Statele Unite să nu aibă acum serviciile de informaţii de care va avea nevoie în anii care vor veni.

Este construit pe cuvintele, ideile şi faptele puse în lumină de instituţiile americane pentru securitate naţională. Acestea înregistrează ceea ce au spus cu adevărat liderii noştri, ce voiau cu adevărat şi ce au făcut pentru extinderea puterii în străinătate. Această carte se bazează pe mai bine de cincizeci de mii de documente, pe care le-am citit şi care provin în special din arhivele CIA, de la Casa Albă şi de la Departamentul de Stat; mai bine de două mii de istorii orale ale ofiţerilor de spionaj, soldaţilor şi diplomaţilor americani; şi mai mult de trei sute de interviuri începute în 1987 cu ofiţeri şi veterani CIA, inclusiv zece directori ai Agenţiei Centrale de Informaţii. Notele de final extinse amplifică textul.

Această carte are la bază surse oficiale – nicio sursă anonimă, niciun citat întâmplător, niciun zvon. Este prima istorie a CIA compusă complet din rapoarte de primă mână şi documente originale. Este, prin natura ei, incompletă: niciun preşedinte, niciun director ai Agenţiei Centrale de

Informaţii şi cu siguranţă niciun străin nu poate şti totul despre Agenţie. Ceea ce am scris aici nu este întregul adevăr, dar este adevărul şi numai adevărul.

Sper să servească drept avertisment. Nicio republică din istorie nu a rezistat mai mult de trei sute de ani, iar această naţiune nu va mai putea rămâne multă vreme o mare putere dacă nu deschide ochii pentru a vedea lucrurile care se întâmplă în lume. Aceasta a fost odată misiunea Agenţiei Centrale de Informaţii.

PARTEA ÎNTÂI
LA ÎNCEPUT NU ŞTIAM NIMIC

CIA În timpul administraţiei Truman
1945 – 1953

I. SERVICIILE DE SPIONAJ TREBUIE SĂ FIE GLOBALE ŞI TOTALITARE

Tot ce voia Harry Truman era să aibă un ziar.

Catapultat la Casa Albă de moartea preşedintelui Franklin D. Roosevelt la 12 aprilie 1945, Truman nu ştia nimic despre construirea bombei atomice sau despre intenţiile aliaţilor săi sovietici. Avea nevoie de informaţii pentru a-şi folosi puterea.

„Când am preluat conducerea, îi mărturisea el mai târziu într-o scrisoare unui prieten – preşedintele nu avea niciun mijloc de a coordona informaţiile secrete din lumea întreagă.

Roosevelt crease OSS (Office of Strategic Services), sub comanda generalului William J. Donovan, care să funcţioneze drept Agenţia de Informaţii a Americii pe timp de război. Dar biroul lui Donovan nu avea să reziste. Când noua Agenţie Centrală de Informaţii – CIA s-a ridicat din cenuşa OSS, Truman a vrut să lucreze numai pentru el ca un serviciu global de ştiri, care să îi ofere buletine informative zilnice.

„Nu trebuia să fie o «agenţie de capă şi spadă»!” scria el. „Era proiectată ca un simplu centru care să-l ţină

pe preşedinte la curent cu ce se întâmplă în lume”.

A insistat că nu a vrut niciodată ca CIA „să funcţioneze ca o organizaţie de spionaj. Nu asta urmăream când am organizat-o”.

Perspectivele sale au fost compromise de la bun început.

„Într-un război global şi deplin – spunea generalul Donovan – serviciile de spionaj trebuie să fie globale şi totalitare”. La 18 noiembrie 1944, îi scrisese preşedintelui Roosevelt, propunându-i ca Statele Unite să creeze un „Serviciu Central de Informaţii” pe timp de pace.

Începuse să pună planul la punct încă din anul precedent, pe baza instrucţiunilor generalului-locotenent Walter Bedell Smith, şeful cabinetului generalului Dwight D. Eisenhower, care voia să ştie cum avea OSS să devină parte din organizarea militară a Statelor Unite. Donovan i-a spus preşedintelui că putea descoperi „capacităţile, intenţiile şi activităţile naţiunilor străine” în timp ce-ar desfăşura „activităţi sub acoperire în străinătate” împotriva duşmanilor Americii. OSS, care nu era mai mare decât o divizie, nu avusese niciodată mai mult de 13.000 de membri. Dar serviciile proiectate de Donovan ar fi constituit o armată în sine, o forţă abilă în combaterea comunismului, un mijloc de apărare a Americii împotriva atacurilor şi o sursă de secrete pentru Casa Albă. L-a îndemnat pe preşedinte „să lanseze nava la apă” şi ţintea să-i devină căpitan.

Poreclit „Sălbaticul Bill”, după un jucător de baseball rapid şi rebel care a condus New York Yankees între 1915 şi 1917, Donovan era un soldat curajos şi experimentat – fusese decorat cu Medalia de Onoare pentru eroismul de care dăduse dovadă în tranşeele din Franţa în timpul Primului Război Mondial – dar un politician jalnic. Foarte puţini generali şi amirali aveau încredere în el. Erau consternaţi de ideea lui de a organiza un serviciu de

spionaj dintr-o adunătură haotică de brokeri de pe Wall Street, „intelectuali” din Ivy League, mercenari, reporteri, cascadori şi escroci.

OSS alcătuise o echipă unică de analişti în domeniul informaţiilor, dar Donovan şi ofiţerul său numărul unu, Allen W. Dulles, erau subjugaţi de spionaj şi sabotaj, domenii în care americanii erau amatori. Donovan conta pe serviciile britanice pentru a-şi antrena oamenii în artele oculte. Cei mai curajoşi agenţi OSS, cei care au dat naştere atâtor legende, erau oamenii care săreau în spatele liniilor inamice, cu arma în mână, aruncând poduri în aer, complotând împotriva naziştilor cu mişcările de rezistenţă din Franţa şi din Balcani. În ultimul an al războiului, când trupele sale erau împrăştiate prin întreaga Europă, Africa de Nord şi Asia, Donovan voia să-şi infiltreze agenţii direct în Germania. Aşa a şi făcut, însă oamenii lui au fost ucişi. Din cele douăzeci şi una de echipe de câte doi agenţi care au fost trimise, numai una a mai dat semne de viaţă. Asta era genul de misiuni la care visa generalul Donovan în fiecare zi – unele îndrăzneţe, altele nişte simple amăgiri.

„Imaginaţia lui nu cunoştea limite”, spunea David K.E. Bruce, mâna lui dreaptă, mai târziu ambasador american în Franţa, Germania şi Anglia. „Ideile erau terenul lui de joacă. Încântarea îl făcea să freamăte ca pe un cal de curse. Vai de ofiţerul care îi refuza un proiect, pentru că i se părea ridicol sau cel puţin neobişnuit. Timp de câteva săptămâni chinuitoare sub comanda sa am testat posibilitatea de a folosi lilieci luaţi din peşteri pentru a distruge Tokio” – aceştia urmau să fie aruncaţi de la înălţime cu sticle incendiare legate pe spate. Acesta era spiritul OSS.

Preşedintele Roosevelt avusese întotdeauna îndoieli în privinţa lui Donovan. La începutul anului 1945, îi ordonase consilierului-şef pentru probleme militare de la

Casa Albă, colonelul Richard Park Jr., să desfăşoare o investigaţie secretă asupra operaţiunilor organizaţiei OSS din timpul războiului. Când Parks şi-a început lucrul, scurgerile de informaţii de la Casa Albă au generat titluri răsunătoare în New York, Chicago şi Washington, avertizând că Donovan voia să creeze un „Gestapo american”. Când au început să circule poveştile, preşedintele i-a cerut lui Donovan să-şi facă uitate planurile. La 6 martie 1945. comisia şefilor de stat major le-a clasificat oficial.

Aceştia doreau un nou serviciu de informaţii care să lucreze în slujba Pentagonului, nu a preşedintelui. Plănuiau să aibă un loc sigur, înţesat de colonei şi funcţionari care să distileze informaţiile adunate de ataşaţi, diplomaţi şi spioni în favoarea comandanţilor cu patru stele. Astfel a început bătălia pentru controlul serviciilor secrete americane, bătălie care avea să dureze timp de trei generaţii.

UN LUCRU EXTREM DE PERICULOS

Acasă, OSS se bucura de puţină susţinere, iar la Pentagon lucrurile stăteau şi mai rău. Organizaţia era împiedicată să consulte cele mai importante comunicări interceptate în Germania şi Japonia. Ofiţerii americani de rang superior considerau că un serviciu secret civil, condus de Donovan, cu acces direct la preşedinte, ar fi „un lucru extrem de periculos într-o democraţie”, după cum s-a exprimat generalul-maior Clayton Bissell, şeful de stat major pentru serviciile secrete militare.

Aceştia erau mulţi dintre cei care ignoraseră cazul Pearl Harbor. Cu mult înaintea zilei de 7 decembrie 1941, serviciile militare americane spărseseră mai multe coduri japoneze. Ştiau că era posibilă producerea unui atac, dar nimeni nu şi-a imaginat că japonezii aveau să recurgă la asemenea acte disperate. Codul descifrat era mult prea secret pentru a fi divulgat comandanţilor de pe teren.

Rivalităţile din cadrul armatei ar fi dus la divizarea şi împrăştierea informaţiilor, căci nimeni nu procesa complet datele, nimeni nu vedea imaginea de ansamblu.

Abia după încheierea războiului a investigat Congresul modul în care fusese naţiunea luată prin surprindere şi abia atunci a devenit clar că ţara avea nevoie de un nou mod de a se apăra.

Înainte de Pearl Harbor, serviciile secrete americane care se ocupau de zone vaste ale globului se aflau înghesuite în câteva birouri ale Departamentului de Stat. Singurele lor surse de informaţii erau câteva zeci de ambasadori şi ataşaţi militari, în primăvara anului 1945, Statele Unite nu ştiau aproape nimic despre Uniunea Sovietică şi nu mare lucru despre restul lumii.

Franklin Roosevelt era singurul om care putea reînvia viziunea lui Donovan despre un serviciu de informaţii atotputernic şi atotştiutor. Când Roosevelt a murit la 12 aprilie, Donovan şi-a pierdut nădejdea în viitor. După ce a jelit jumătate de noapte, a coborât în holul hotelului Ritz, refugiul său preferat din Parisul eliberat şi, abătut, a luat micul dejun cu William J. Casez, un ofiţer OSS şi viitor director al serviciilor centrale de informaţii.

— Ce impact crezi că o să aibă asta pentru organizaţie? a întrebat Casey.

— Mă tem că ăsta e sfârşitul, a spus Donovan.

În aceeaşi zi, colonelul Park i-a înmânat noului preşedinte raportul ultrasecret asupra OSS. Dosarul, dat publicităţii abia după încheierea Războiului Rece, era o armă politică mortală, făurită de armată şi cizelată de J. Edgar Hoover, directorul FBI din 1924. Hoover îl dispreţuia pe Donovan şi avea propriile ambiţii de a conduce un serviciu de informaţii activ la nivel mondial. Munca lui Park a distrus orice şansă ca OSS să rămână în continuare parte din guvernul american, a spulberat miturile romantice create de Donovan pentru a-şi proteja

spionii şi i-a insuflat lui Harry Truman o profundă şi solidă neîncredere în operaţiunile serviciilor de informaţii. OSS produsese „grave daune cetăţenilor, afacerilor comerciale şi intereselor naţionale ale Statelor Unite”, spunea raportul.

Park nu indusese în dosar nicio situaţie în care OSS ajutase la câştigarea războiului, înşirase pur şi simplu o listă jalnică a situaţiilor în care dăduse greş. Pregătirea ofiţerilor fusese „sumară şi slab organizată”. Comandanţii serviciilor britanice ştiau că puteau să facă ce voiau din spionii americani. În China, liderul naţionalist Chiang Kai-shek manipulase OSS pentru propriile scopuri. Spionii Germaniei descoperiseră operaţiunile OSS din Europa şi Africa de Nord. Ambasada japoneză de la Lisabona deconspirase planurile ofiţerilor OSS de a fura codurile – şi, drept urmare, japonezii şi le-au schimbat, „ceea ce a dus la compromiterea completă a informaţiilor militare vitale” în vara anului 1943.

Unul dintre informatorii lui Park a declarat că „nu se cunoaşte numărul vieţilor americane pierdute în Pacific din cauza prostiei de care a dat dovadă OSS”. Informaţiile greşite furnizate de OSS după căderea Romei din iunie 1944 au condus mii de soldaţi francezi într-o cursă întinsă de nazişti în insula Elba. scria Park. iar „ca urmare a acestor erori şi calcule greşite făcute de OSS în privinţa mişcărilor trupelor inamice, în jur de 1 100 de soldaţi francezi au fost ucişi”.

Raportul îl ataca personal pe Donovan. Menţiona că generalul pierduse o servietă la o petrecere din Bucureşti şi că „o dansatoare româncă o predase Gestapoului”. Angajarea şi promovarea sa ca ofiţer superior nu se datorau propriilor merite, ci unei vechi reţele de „prieteni” care se întindea de pe Wall Street până la elita societăţii americane. Trimisese echipe în posturi îndepărtate, ca Liberia, şi uitase de ele. Detaşase din greşeală trupe de

comando în Suedia neutră. Trimisese gărzi să păzească o captură de muniţie germană în Franţa şi n pierduse pe toţi într-o explozie.

Colonelul Park recunoscuse că oamenii lui Donovan desfăşuraseră cu succes unele misiuni de sabotaj şi de salvare a piloţilor americani doborâţi. Spunea că ramura OSS care depunea munca de birou, ocupându-se de investigaţii şi analize, făcuse „o treabă excelentă" şi era de părere că analiştii şi-ar putea găsi un loc în Departamentul de Stat după război. Dar că restul organizaţiei trebuia să dispară. „Compromiterea gravă a personalului OSS", avertiza el, „face de neconceput ideea folosirii lor ca servicii de informaţii după încheierea războiului".

După victoria din Europa, Donovan s-a întors la Washington în încercarea de a-şi salva serviciul de informaţii. În capitală, luna de doliu pentru moartea preşedintelui Roosevelt dăduse naştere unei lupte crâncene pentru putere. La 14 mai, în Biroul Oval, Harry Truman a ascultat mai puţin de 15 minute propunerea lui Donovan de a ţine comunismul în şah prin subminarea Kremlinului. Preşedintele i-a spus că întrunirea luase sfârşit.

Cât a fost vara de lungă, Donovan a ripostat în Congres şi în presă. În cele din urmă. la 25 august, i-a spus lui Truman că era timpul să aleagă între informare şi ignoranţă. Statele Unite „nu au în prezent un sistem coordonat de servicii de informaţii", a avertizat el. „Neajunsurile şi pericolele acestei situaţii sunt recunoscute de comun acord".

Donovan sperase să-l convingă pe Truman, un om pe care-l tratase întotdeauna cu dispreţ, să creeze CIA.

Însă interpretase greşit faptele preşedintelui. Truman era convins că planul lui Donovan purta stigmatul Gestapoului. La 20 septembrie 1945, la şase săptămâni după ce lansase bombele atomice asupra Japoniei,

preşedintele Statelor Unite l-a concediat pe Donovan şi a ordonat ca OSS să se dizolve în zece zile. Serviciul de informaţii al Americii fusese abolit.

2. LOGICA FORŢEI

În vara anului 1945, Allen Dulles, ofiţerul superior OSS detaşat în Germania, descoperise printre dărâmăturile din Berlin un conac splendid şi bine amenajat pentru noul său cartier general. Locotenentul său favorit, Richard Helms, îşi începuse încercarea de a-i spiona pe sovietici.

„Nu trebuie să uitaţi, spunea Helms jumătate de secol mai târziu, că la început nu ştiam nimic. Cunoştinţele noastre despre planurile celeilalte părţi, despre intenţiile şi capacităţile sale erau aproape inexistente. Era mare minune dacă reuşeai să faci rost de o carte de telefon sau de harta unui aerodrom. Mare parte a lumii ne era necunoscută”.

Helms era bucuros să se întoarcă la Berlin, unde îşi câştigase încă din tinereţe un renume ca reporter de corespondenţă datorită interviului luat lui Hitler la Jocurile Olimpice din 1936. Desfiinţarea OSS-ului l-a afectat foarte tare. La centrul de operaţiuni din Berlin, o fabrică de vin spumant rechiziţionată, furia şi alcoolul s-au revărsat întreaga noapte la aflarea ordinului preşedintelui. Nu avea să se înfiinţeze un cartier general al serviciilor de informaţii americane, aşa cum prevăzuse Dulles. Era permisă doar menţinerea unei organizaţii-schelet în afara graniţelor. Lui Helms pur şi simplu nu îi venea să creadă că misiunea ajunsese la sfârşit. Şi-a recăpătat curajul câteva zile mai târziu, când a primit un mesaj de la cartierul general al OSS din Washington, prin care i se comunica să menţină misiunea.

CAUZĂ SFÂNTA A SERVICIILOR CENTRALE DE INFORMAŢII

Mesajul venise de la adjunctul lui Donovan, generalul

de brigadă John Magruder, un soldat respectabil care se înrolase în 1910. Acesta credea cu fermitate că în lipsa unui serviciu de informaţii, noua supremaţie a Americii în lume ar fi fost lăsată în voia sorţii sau în mâinile britanicilor. Pe 26 septembrie 1945, la şase zile după ce preşedintele Truman semnase dizolvarea organizaţiei OSS, generalul Magruder îşi croia drum pe coridoarele lungi ale Pentagonului. Momentul era oportun: secretarul de război, Henry Stimson, care se împotrivea din toate forţele ideii de CIA, demisionase în acea săptămână. „Nu mi se pare deloc un lucru de dorit" îi spusese lui Donovan cu câteva luni înainte. Acum, generalul Magruder ţintea postul rămas vacant în urma plecării lui Stimson.

S-a întâlnit cu un vechi prieten de-al lui Donovan, secretarul-adjunct de război, John McCloy, una dintre persoanele influente de la Washington. împreună, cei doi bărbaţi au contramandat decizia preşedintelui.

În acea zi, Magruder a părăsit Pentagonul cu un ordin emis de McCloy care stipula: „continuarea operaţiunilor OSS este necesară pentru menţinerea organizaţiei". Documentul avea să ţină aprinsă speranţa fondării Agenţiei Centrale de Informaţii. Urma ca spionii să rămână la posturi, sub numele unei noi agenţii, Strategic Service Unit – SSU. McCloy i-a cerut apoi bunului său prieten Robert A. Lovett, secretarul adjunct pentru luptele aeriene şi viitorul secretar pentru apărare, să înfiinţeze o comisie secretă care să decidă cursul serviciilor de informaţii americane – şi să îl informeze pe Harry Truman ce trebuia făcut. Încrezător, Manguder şi-a informat oamenii că „sfânta cauză a serviciilor de informaţii centralizate" avea să biruie.

Încurajat de amânarea dizolvării, Helms s-a apucat de treabă în Berlin. I-a verificat pe ofiţerii care se infiltraseră pe piaţa neagră berlineză, unde totul era de vânzare – cu două duzine de cartuşe de ţigări Camel,

achiziţionate cu 12 dolari americani de la magazinul militar, se putea cumpăra un Mercedes-Benz fabricat în 1939. A căutat cercetători şi spioni germani pe care să-i aducă în Vest cu scopul de a le nega abilităţile în faţa sovieticilor şi de a-i pune să lucreze pentru Statele Unite. Dar n-a durat mult şi aceste sarcini au fost surclasate de eforturile de a urmări noua ameninţare. Până în octombrie, „devenise foarte clar că principala noastră preocupare avea să fie ce puneau la cale ruşii”, îşi aminteşte Tom Polgar, pe atunci un tânăr ofiţer de douăzeci şi trei de ani, staţionat la baza din Berlin. Sovieticii puneau stăpânire pe căile ferate şi începeau să atragă de partea lor partidele politice din Germania de Vst.

La început, tot ce puteau face cei mai buni spioni americani era să încerce să depisteze mişcările transporturilor militare spre Berlin, lăsând Pentagonului impresia că puteau să supravegheze Armata Roşie. Furios pe retragerea Washingtonului în faţa avansării trupelor sovietice, care era contrară rezistenţei ofiţerilor americani din Berlin, Helms şi oamenii săi au făcut eforturi de a recruta poliţişti şi politicieni germani pentru a construi reţele de spioni în Est. Până în noiembrie, „ocuparea totală a sistemului est-german de către ruşi devenise de necontestat”, spunea Peter Sichel, un alt ofiţer de douăzeci şi trei de ani de la baza din Berlin.

Comitetul întrunit al Şefilor Statelor Majore şi influentul secretar de stat al marinei, James V. Forrestal, începeau acum să se teamă că sovieticii, aşa cum se întâmplase mai înainte cu naziştii, aveau să încerce să controleze întreaga Europă – iar apoi să se extindă spre zonele mediteraneene din est, Golful Persic, China de nord şi Coreea. O singură mişcare greşită putea duce la o confruntare pe care nimeni n-avea să o poată controla. Pe măsură ce sporea teama de un nou război, viitorii lideri ai serviciilor de informaţii americane se împărţeau în două

tabere rivale.

Unii considerau că soluţia era colectarea chibzuită şi perseverentă a informaţiilor prin spionaj. Ceilalţi credeau în războiul secret – bătălii purtate prin acţiuni sub acoperire. Spionajul caută să descopere lumea. Asta era opinia lui Richard Helms. Acţiunile sub acoperire încearcă să schimbe lumea. Asta era opinia lui Frank Wisner.

Wisner era fiul fermecător al unei familii înstărite, latifundiare, din Mississippi, un avocat energic în uniformă militară impecabil croită. În septembrie 1944, zburase în România, la Bucureşti, în calitate de nou şef de post al OSS-ului. Armata Roşie şi o mică misiune militară americană deţineau controlul în capitală, iar Wisner primise ordin să-i supravegheze pe ruşi. Era în plină glorie. Conspira cu tânărul rege Mihai, complota să îi salveze pe aviatorii doborâţi ai forţelor aliate şi rechiziţionase conacul cu treizeci de camere al unui magnat al berii din Bucureşti. Sub candelabrele strălucitoare, ofiţerii ruşi socializau cu americanii, la un pahar de şampanie. Wisner era încântat – era unul dintre primii membri OSS care beau cot la cot cu ruşii – şi raporta cu mândrie cartierului general că reuşise să stabilească o legătură foarte bună cu serviciile de informaţii sovietice.

Wisner fusese spion american pentru mai puţin de un an. În schimb, ruşii lucrau în domeniu de mai bine de două secole. Aveau deja agenţi bine plasaţi în OSS şi s-au infiltrat repede în cercul de aliaţi şi agenţi români ai lui Wisner. Până în iarnă, preluaseră controlul asupra capitalei, adunaseră mii de români de origine germană în vagoane şi îi trimiseseră în Est; spre sclavie şi moarte. Wisner văzuse cum douăzeci şi şapte de vagoane ticsite cu oameni părăseau România. Imaginea avea să-l bântuie toată viaţa.

Era un om profund tulburat când s-a întors la cartierul general OSS din Germania, unde Helms şi cu ei

au devenit aliaţi dificili. Au zburat împreună la Washington în decembrie 1945 şi în conversaţia din timpul celor optsprezece ore de zbor şi-au dat seama că nu aveau idee dacă Statele Unite aveau să fie de acord cu un serviciu clandestin.

O ORGANIZAŢIE APARENT BASTARDĂ

La Washington, bătălia pentru viitorul serviciilor de informaţii americane lua amploare. Comitetul întrunit al Şefilor Statelor Majore se lupta pentru un serviciu care să se afle cu desăvârşire în subordinea lui. Armata şi marina voiau şi ele propriul serviciu. J. Edgar Hoover dorea ca FBI-ul să coordoneze spionajul mondial. Departamentul de Stat urmărea supremaţia. Chiar şi directorul general al poştelor era interesat de subiect.

Generalul Magruder a definit problema după cum urmează: „Operaţiunile clandestine de colectare a informaţiilor implică o încălcare constantă a tuturor regulilor”, scria el. „Ca să fim sinceri, astfel de operaţiuni sunt, inevitabil, la limita legii şi uneori de-a dreptul ilegale”. Magruder argumenta cât se poate de convingător că Pentagonul şi Departamentul de Stat nu puteau să rişte aprobând aceste misiuni. Un nou serviciu clandestin trebuia să preia responsabilitatea.

Dar nu mai rămăsese aproape nimeni în spatele baricadelor. „Efortul de colectare a informaţiilor a ajuns, mai mult sau mai puţin, în impas”, spunea colonelul Bill Quinn, directorul executiv al lui Magruder la SSU. Cinci din şase veterani ai OSS se întorseseră la vechile lor vieţi. Considerau că serviciile de informaţii americane erau „vizibil şubrede şi efemere”, afirma Helms, „o organizaţie aparent bastardă cu o speranţă de viaţă imprevizibilă”. Numărul angajaţilor scăzuse cu aproape 10.000 de persoane în trei luni, ajungând la 1 967 la sfârşitul anului 1945. Birourile din Londra, Paris, Roma, Viena, Madrid, Lisabona şi Stockholmâşi pierduseră aproape toţi ofiţerii.

Cincisprezece din cele douăzeci şi trei de avanposturi asiatice se încinseseră. La a patra comemorare a evenimentelor de la Pearl Harbor, Allen Dulles, convins că Harry Truman ducea serviciile americane de informaţii în direcţia greşită, s-a întors la biroul său de la firma de avocatură Sullivan and Cromwell, unde fratele său, John Foster Dulles, era partener. Frank Wisner i-a urmat exemplul şi s-a întors la propriul său birou de avocatură din New York, Carter and Ledyard.

Analiştii care mai rămăseseră au fost însărcinaţi să formeze un nou birou de cercetări în cadrul Departamentului de Stat. Erau trataţi ca nişte exilaţi. „Nu cred că a existat sau ar putea exista o perioadă mai tristă sau mai dificilă în viaţa mea”, scria Sherman Kent, care a ajuns mai târziu unul dintre părinţii fondatori ai directoratului de informaţii al CIA-ului. Cei mai talentaţi agenţi se întorseseră cuprinşi de deznădejde la universităţile şi ziarele lor. Nu au apărut agenţi înlocuitori. În anii care au urmat, guvernul american nu a primit niciun fel de rapoarte informative coerente.

Preşedintele Truman se bazase pe directorul său de finanţe, Harold D. Smith, pentru a supraveghea dezmembrarea maşinăriei de război americane. Dar demobilizarea se transforma în dezintegrare. Smith îl avertizase pe preşedinte în ziua în care dizolvase OSS că Statele Unite riscau să revină la starea de inocenţă care predominase înainte de Pearl Harbor. Se temea că serviciile americane de informaţii deveniseră „exagerat de depravate”. La 9 ianuarie 1946, în cadrul unei întâlniri stabilite în ultimul moment la Casa Albă, amiralul William D. Leahy, ursuzul şef de stat major al lui Truman, i-a spus pe şleau preşedintelui că „trataseră într-o manieră condamnabilă problema serviciilor de informaţii”.

Truman şi-a dat seama că făcuse o gafă şi s-a hotărât să pună lucrurile la punct. L-a chemat pe directorul

adjunct al serviciilor de informaţii navale, contraamiralul Sidney W. Souers. Souers, aflat în rezerva forţelor armate, era un stâlp de rezistenţă al Partidului Democrat din statul Missouri, un om de afaceri bogat care făcuse bani din asigurări de viaţă şi din magazinele Piggly Wiggly, primele supermaketuri cu autoservire ale naţiunii. Lucrase în comisia alcătuită după terminarea războiului care studia viitorul serviciului de informaţii creat de Secretarul pentru Marină, James Forrestal, dar ambiţiile sale se reduceau la o întoarcere grabnică la Saint Louis.

Souers descoperise, spre disperarea lui, că preşedintele urma să îl numească primul director al serviciilor centralizate. Amiralul Leahy a înregistrat momentul învestiturii sale în jurnalul său, la data de 24 ianuarie 1946: „Astăzi, la prânzul de la Casa Albă, la care au participat doar membrii personalului preşedintelui, contraamiralul Sidney Souers şi cu mine am primit pelerine negre, pălării negre şi pumnale de lemn" din partea lui Truman. Apoi preşedintele l-a numit pe Souers liderul... Iscoadelor de capă şi spadă" şi „Directorul Spionajului Centralizat". Vodevilul l-a plasat pe rezervistul uluit la comanda organizaţiei nelegitime şi de scurtă durată purtând numele Grupul Central de Informaţii.

Souers era acum răspunzător de aproape două mii de ofiţeri de informaţii şi personal auxiliar care controlau dosarele a circa 400.000 de indivizi. Mulţi dintre ei nu aveau idee ce făceau sau ce ar trebui să facă. Cineva l-a întrebat pe Souers după învestitură ce voia *el* să facă. „Îmi doresc să merg acasă", a spus el.

Ca oricărui director al serviciilor centrale de informaţii care i-a urmat în funcţie, i-au fost date responsabilităţi mari, dar nu şi cu o autoritate pe măsură. Nu primise niciun fel de instrucţiuni de la Casa Albă. Problema era că nimeni nu ştia cu adevărat ce dorea conducătorul statului – cu atât mai puţin însuşi

preşedintele. Truman spunea că avea nevoie doar de un buletin zilnic pentru a nu fi nevoit să citească două stive de materiale informative. Membrii proeminenţi ai Agenţiei Centrale de Informaţii aveau impresia că acesta era singurul aspect al muncii lor care îl interesa pe Truman.

Alţii vedeau foarte diferit misiunea. Generalul Magruder susţinea că exista o înţelegere tacită la Casa Albă ca Agenţia Centrală de Informaţii să desfăşoare un serviciu clandestin. Dacă aşa stăteau lucrurile, oricum nu se putea dovedi nimic. Preşedintele nu vorbea niciodată despre asta, aşa că aproape nimeni din guvern nu recunoştea legitimitatea grupului. Pentagonul şi Departamentul de Stat refuzaseră să vorbească cu Souers sau cu oamenii săi. Armata, marina şi FBI-ul îi tratau cu cel mai profund dispreţ. Souers a rezistat doar o sută de zile în funcţia de director, deşi a rămas lângă preşedinte în calitate de consilier. A lăsat în urma lui o singură notă de însemnătate, un memorandum ultrasecret cu următoarea pledoarie: „Avem nevoie urgent să colectăm informaţii de cea mai bună calitate despre URSS şi asta cât mai repede cu putinţă”.

În acele zile, singurele ştiri cu privire la Kremlin veneau din partea noului ambasador american la Moscova, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii, generalul Walter Bedell Smith, şi a ofiţerului George Kennan, mâna sa dreaptă.

CE VREA UNIUNEA SOVIETICĂ?

Bedell Smith era fiul unui proprietar de magazin din Indiana care ajunsese general fără să aibă prestanţa unei academii precum West Point şi fără o diplomă universitară.

În calitate de şef de stat major sub comanda lui Eisenhower, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, luase parte la fiecare bătălie din Africa de nord şi Europa. Colegii săi ofiţeri îl respectau şi-i ştiau de frică; era călăul necruţător al lui Ike. Muncea până la epuizare. După o

transfuzie în urma unui ulcer perforat care se declanşase la sfârşitul unei cine târzii cu Eisenhower şi Winston Churchill, Smith a făcut presiuni să părăsească spitalul britanic unde era internat şi s-a întors la cortul comandantului său. Avea relaţii cu ofiţerii militari ruşi, cu care participase la cine ciudate la cartierul general al Aliaţilor de la Algiers, în care plănuiseră operaţiuni comune împotriva naziştilor. Acceptase personal capitularea naziştilor, care a dus la încheierea războiului în Europa, privind mulţumit la comandanţii germani care se predaseră în micuţa şcoală roşie din Reims, Franţa, care servise drept cartier general de avansare a trupelor americane. La 8 mai 1945, se întâlnise pentru câteva minute la Reims cu Allen Dulles şi cu Richard Helms. Dulles, lovit de gută, sprijinit în cârje, venise să îl vadă pe Eisenhower şi să îi smulgă aprobarea pentru crearea unui centru atotputernic de informaţii la Berlin. Ike nu avea deloc timp de Dulles în acea dimineaţă – un semn rău.

Bedell Smith a ajuns la Moscova în martie 1946 pentru a fi pregătit de George Kennan, însărcinatul cu afaceri al ambasadei americane. Kennan petrecuse ani buni în Rusia, încercând din greu să descrifreze planurile lui Iosif Stalin. Armata Roşie ocupase aproape jumătate din Europa în timpul războiului, un preţ teribil plătit cu moartea a douăzeci de milioane de ruşi. Forţele sale eliberaseră câteva naţiuni de sub ocupaţia nazistă, dar acum umbra Kremlinului cădea peste mai bine de 100 de milioane de oameni din afara graniţelor Rusiei. Kennan prevăzuse că sovieticii îşi vor menţine cuceririle prin forţă brută. Avertizase Casa Albă să se pregătească de înfruntare.

Cu câteva zile înainte ca Bedell Smith să ajungă la Moscova, Kennan a dat drumul celei mai faimoase comunicări din istoria diplomaţiei americane, „lunga telegramă”, un portret de opt sute de cuvinte al paranoiei

sovietice. Cititorii lui Kennan – la început în număr mic, apoi câteva milioane – păreau să identifice cu toţii o singură direcţie: sovieticii erau nesimţitori la logica raţiunii, dar foarte sensibili la „logica forţei”. În scurt timp, Kennan avea să devină celebru drept cel mai mare „Kremlinolog” al guvernării americane. „Ne obişnuiserăm, în timpul experienţei noastre din război, să avem în faţă un duşman de temut”, reflecta Kennan ani de zile mai târziu. „Duşmanul trebuie să fie întotdeauna un centru. Trebuie să fie complet malefic”.

Bedell Smith îl numea pe Kennan „cel mai bun dascăl pe care l-ar fi putut avea un proaspăt şef de misiune”.

În 1946, într-o noapte rece şi înstelată de aprilie, Bedell Smith trecea cu o limuzină pe care flutura steagul american prin fortăreaţa de la Kremlin. La porţi, ofiţerii sovietici i-au verificat identitatea. Maşina lui a trecut pe lângă vechile catedrale ruseşti şi pe lângă uriaşul clopot spart din apropierea turnului înalt dintre zidurile Kremlinului. Soldaţi echipaţi cu cizme înalte de piele neagră şi pantaloni cu dungi roşii l-au grăbit înăuntru. Venise singur. L-au condus pe un coridor lung, pe uşi duble şi înalte, tapisate cu piele de un verde închis. În sfârşit, într-o sală de conferinţe cu tavanul înalt, generalul l-a întâlnit pe generalisim.

Bedell Smith avea pentru Stalin o întrebare cu două tăişuri:

— Ce vrea Uniunea Sovietică şi cât de departe va merge Rusia?

Stalin privea în depărtare, pufăind dintr-o ţigară şi mâzgălind inimi asimetrice şi semne de întrebare cu un creion roşu. A negat că ar fi interesat de oricare altă naţiune. A denunţat avertismentul lui Winston Churchill, făcut cu câteva săptămâni înainte într-un discurs din Missouri despre cortina de fier care căzuse asupra Europei.

Stalin a spus că Rusia îşi cunoştea duşmanii.

— Este posibil să credeţi cu adevărat că Statele Unite şi Marea Britanie sunt unite într-o alianţă care să zădărnicească planurile Rusiei? a întrebat Bedell.

— Da, a spus Stalin.

Generalul a repetat:

— Cât de departe va merge Rusia?

Stalin l-a privit drept şi a spus:

— Nu vom merge mult mai departe.

Cât însemna asta? Nu ştia nimeni. Care era misiunea serviciilor americane de informaţii în faţa noii ameninţări sovietice? Nimeni nu putea da un răspuns sigur.

UN SCAMATOR ÎNCEPĂTOR

La 10 iunie 1946, generalul Hoyt Vandenberg a devenit cel de-al doilea director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Hoyt, un pilot atrăgător care condusese războiul tactic al lui Eisenhower în Europa, se afla acum în fruntea unei unităţi de zbor de noapte, plasate într-o aglomerare de clădiri cu aspect nedefinit de la capătul cel mai îndepărtat al Foggz Bottom, deasupra unei faleze care dădea spre Potomac. Postul său de comandă se afla pe E Street, la numărul 2430, în fostul cartier general al OSS-ului, înconjurat de o fabrică abandonată, o berărie cu turnuleţe şi un loc special amenajat pentru patine cu rotile.

Lui Vandenberg îi lipseau trei instrumente esenţiale: banii, puterea şi oamenii. În opinia lui Lawrence Houston, consilier general la serviciile centrale de informaţii între 1946 şi 1972, Grupul Central de Informaţii era în afara legii. Preşedintele nu putea să creeze, legal, o agenţie federală din piatră seacă. Fără consimţământul Congresului, serviciile de informaţii nu puteau să cheltuiască bani legal. Iar banii însemnau putere.

Vandenberg s-a decis să readucă Statele Unite în domeniul serviciilor de informaţii. A creat un nou birou pentru operaţiuni speciale, Office of Special Operations –

OSO, pentru a organiza misiuni de spionaj şi activităţi subversive în străinătate şi a primit neoficial 15 milioane de dolari de la câţiva congresmeni, pentru finanţarea misiunilor. Voia să ştie totul despre forţele sovietice din Europa Centrală şi de Est – mişcările lor, capacităţile şi intenţiile lor – şi i-a ordonat lui Helms să înceapă să îi trimită informaţii cât mai repede. Helms, responsabil de spionajul din Germania, Austria, Elveţia, Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria, cu un personal de 228 de agenţi aflaţi în străinătate, a afirmat că se simţea ca un „scamator începător care încerca să ţină în echilibru o minge de plajă, o sticlă destupată de lapte şi o mitralieră”. În întreaga Europă, „o legiune de exilaţi politic, foşti ofiţeri de spionaj, foşti agenţi şi diverşi antreprenori se ofereau mogulilor comunicaţiilor, negociind vânzarea informaţiilor fabricate la comandă”. Cu cât spionii lui cumpărau mai multe informaţii, cu atât deveneau mai puţin valoroase. „Nu îmi pot imagina mai multe situaţii în care să arunci banii pe chestiuni care nu au fost gândite”, scria el. Informaţiile despre sovietici şi despre sateliţii lor nu erau decât o grămadă de înşelătorii scornite de mincinoşi lor talentaţi.

Helms a stabilit mai târziu că jumătate din informaţiile despre Uniunea Sovietică şi Europa de Est aflate în dosarele CIA erau nişte simple născociri. Posturile sale din Berlin şi Viena deveniseră fabrici de informaţii false. Mare parte din ofiţerii şi analiştii săi nu puteau deosebi adevărul de minciună. Era o problemă constantă: mai bine de jumătate de secol mai târziu, CIA-ul avea să se confrunte cu aceeaşi problemă a informaţiilor contrafăcute când a încercat să descopere armele de distrugere în masă ale Irakului.

Din prima zi în care Vanderberg a preluat funcţia, a fost tulburat de rapoartele îngrozitoare din străinătate. Buletinele lui zilnice făceau puţină lumină şi multă vâlvă.

Era imposibil de stabilit dacă avertizările erau adevărate, deşi ajungeau oricum în vârful piramidei de comandă. Informaţie: un ofiţer sovietic beat s-a lăudat că Rusia va lovi fără avertisment. Informaţie: comandantul forţelor sovietice din Balcani a ţinut un toast pentru iminenta cădere a Istanbulului. Informaţie: Stalin era pregătit să invadeze Turcia, să încercuiască Marea Neagră şi să ocupe Mediterana şi Orientul Mijlociu. Pentagonul stabilise că cea mai bună metodă de a opri înaintarea sovieticilor era întreruperea căilor de aprovizionare ale Armatei Roşii din România. Membrii seniori ai personalului militar sub comanda şefilor de stat major puneau la cale planuri de bătaie.

I-au spus lui Vandenberg să pregătească prima operaţiune secretă a Războiului Rece. În încercarea de a-şi îndeplini ordinul, Vandenberg a schimbat misiunea Agenţiei Centrale de Informaţii. La 17 iulie 1949, şi-a trimis doi consilieri la Casa Albă pentru a se întâlni cu consilierul lui Truman, Clark Clifford. Au argumentat că era „momentul să modifice conceptul original al Agenţiei Centrale de Informaţii" pentru ca aceasta să devină o „agenţie operaţională". Ceea ce a şi devenit, fără însă vreo susţinere legală. În aceeaşi zi, Vandenberg le-a cerut personal secretarului de război, Robert Patterson, şi secretarului de stat, James Byrnes, o sumă suplimentară de 10 milioane de dolari ca fonduri secrete pentru finanţarea eforturilor „agenţilor de informaţii din întreaga lume". Şi-a primit banii.

Biroul lui Vandenberg pentru Operaţiuni Speciale şi-a propus să formeze o forţă de rezistenţă în România. Frank Wisner lăsase în urmă în Bucureşti o reţea de agenţi extrem de doritoare de a lucra cu americanii, dar în care se infiltraseră adânc agenţii sovietici. Charles W. Hostler, primul şef de avanpost din Bucureşti al OSO, s-a văzut înconjurat de „conspiraţie, intrigă, răutate, duplicitate,

înşelătorie, ocazional crimă" printre fascişti, comunişti, monarhişti, industrialişti, anarhişti, moderaţi, intelectuali şi idealişti – „un mediu social şi politic pentru care tinerii ofiţeri americani erau slab pregătiţi".

Vandenberg le-a ordonat locotenentului Ira C. Hamilton şi maiorului Thomas R. Hali, detaşaţi la misiunea militară americană din Bucureşti, să organizeze Partidul Naţional Ţărănesc într-o forţă de rezistenţă. Maiorul Hall, care fusese ofiţer OSS în Balcani, vorbea puţin româneşte. Locotenentul Hamilton nu vorbea deloc. Ghidul său era singurul agent important pe care Wisner îl recrutase cu doi ani înainte, Teodor Manicatide, fost sergent în cadrul corpului de informaţii al armatei române, care la vremea aceea lucra la misiunea militară americană, ca translator ziua şi spion noaptea. Manicatide i-a dus pe Hamilton şi Hall să se întâlnească cu liderii Partidului Naţional Ţărănesc. Americanii le-au oferit suportul clandestin al Statelor Unite – arme. bani şi informaţii. La 5 octombrie, lucrând împreună cu noul post al serviciilor de informaţii în Viena aflată sub ocupaţie, americanii i-au scos din ţară pe fostul ministru de externe al României împreună cu alţi cinci membri ai pretinsei armate de eliberare, sedându-i, îndesându-i în saci de poştă şi ducându-i în siguranţă în Austria.

Serviciilor de informaţii sovietice şi poliţiei secrete române le-a luat doar câteva săptămâni pentru a-i descoperi pe spioni. Americanii şi agentul lor şef au fugit ca să scape cu viaţă, în vreme ce forţele de securitate sovietice zdrobeau mare parte din rezistenţa românească. Liderii Partidului Ţărănesc au fost acuzaţi de trădare şi închişi. Manicatide, Hamilton şi Hall au fost condamnaţi în absenţă într-un proces public, după ce martorii au jurat că se dăduseră drept agenţi ai noului serviciu american de informaţii.

La 20 noiembrie 1946, Frank Wisner a deschis *New*

York Times şi a citit un scurt articol de pe pagina zece. În care se spunea că vechiul său agent, Manicatide, „fost angajat al Misiunii Statelor Unite” fusese condamnat la închisoare pe viaţă „pe motiv că îl însoţise pe un anume locotenent Hamilton de la Misiunea Militară Americană la un congres al Partidului Naţional Ţărănesc”. Până la sfârşitul iernii.

aproape toţi românii care lucraseră pentru Wisner în timpul războiului erau fie închişi, fie morţi: secretarul lui personal se sinucisese. O dictatură brutală s-a instaurat în România, iar preluarea puterii a fost grăbită de eşecurile acţiunilor sub acoperire ale americanilor.

Wisner şi-a părăsit firma de avocatură şi a plecat la Washington, unde a primit un post în Departamentul de Stat, în cadrul căruia supraveghea zonele ocupate din Berlin, Viena, Tokio, Seul şi Trieste. Dar avea ambiţii şi mai mari. Era convins că Statele Unite trebuiau să înveţe un nou mod de luptă, să dea dovadă de aceleaşi abilităţi şi de aceeaşi discreţie ca duşmanul lor.

3. SĂ RĂSPUNDEM CU ACEEAŞI MONEDĂ

Washington era un orăşel condus de oameni care aveau impresia că trăiesc în centrul universului. Georgetown era oraşul din inima oraşului, o enclavă de aproape 2 km² de străzi pietruite, împânzite de magnolii. În centru, pe P Street, la numărul 3327, se afla o frumoasă casă cu patru etaje, construită în 1820, cu o grădină englezească în spate şi o sufragerie în partea din faţă, cu ferestre înalte. Frank şi Polly Wisner făcuseră din ea căminul lor. În 1947, în serile de duminică, reşedinţa devenise sediul întrunirilor care priveau noua securitate naţională americană. Politica externă a Statelor Unite se contura în jurul mesei familiei Wisner.

Au dat naştere unei tradiţii în Georgetown, cina de duminică seara. Felul principal îl constituiau băuturile alcoolice, căci ieşiseră cu toţii din Al. Doilea Război

Mondial cu paharul în mână. Fiul cel mare al soţilor Wisner, tizul lui Frank, care mai târziu avea să ajungă pe cele mai înalte culmi ale diplomaţiei americane, vedea cinele târzii din serile de duminică ca pe „nişte evenimente extraordinar de importante. Nu erau nişte simple vizite sociale. Deveniseră forţa motrice a modului în care guvernul gândea, se certa, lucra, compara notiţe, se decidea şi ajungea la un consens”. După cină, conform tradiţiei britanice, doamnele se retrăgeau, domnii rămâneau, iar ideile îndrăzneţe şi zeflemelele inspirate de băuturi stăruiau în noapte. În oricare dintre aceste seri, puteau fi întâlniţi acolo prietenii apropiaţi ai lui Wisner, printre care David Bruce, veteranul OSS pe cale să devină ambasador american la Paris, Chip Bohlen, consilierul secretarului de stat şi viitorul ambasador la Moscova, subsecretarul de stat, Robert Lovett şi viitorul secretar de stat, Dean Acheson, alături de noul eminent „Kremlinolog”, George Kennan.

Aceşti bărbaţi considerau că le stătea în putere să schimbe cursul evenimentelor şi cele mai mari dezbateri se iscau în jurul metodelor la care să apeleze pentru a-i împiedica pe sovietici să pună stăpânire pe Europa. Stalin îşi consolida controlul în Balcani. Gherilele de stânga învinseseră o monarhie de dreapta în munţii din Grecia. Revoltele iscate din cauza lipsei de hrană izbucniseră în Italia şi Franţa, unde politicienii comunişti îndemnau la greve generale. Soldaţii şi spionii britanici îşi părăseau posturile din întreaga lume, lăsând zone întregi la dispoziţia comuniştilor. Soarele apunea peste Imperiul Britanic; trezoreria nu îl mai putea susţine. Statele Unite aveau să fie nevoite să conducă singure lumea liberă.

Wisner şi oaspeţii săi îi ascultau cu luare aminte pe Kennan. Citiseră cu toţii pe nerăsuflate „lunga lui telegramă” din Moscova şi îi împărtăşeau viziunea în privinţa ameninţării sovietice. Ca de altfel şi secretarul

marinei, James Forrestal. care avea să devină curând primul secretar al apărării, un copil-minune de pe Wall Street care vedea comunismul ca pe o credinţă fatală care trebuia combătută cu o convingere şi mai puternică. Forrestal devenise protectorul politic al lui Kennan, instalându-l în casa unui general din National War Collège şi transformându-i munca într-o lectură obligatorie pentru mii de ofiţeri militari. Vandenberg, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, şi Kennan s-au gândit cum să spioneze planurile Moscovei în privinţa armelor atomice. Noul secretar de stat, George C. Marshall, şeful armatei în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, a stabilit că naţiunea avea nevoie să îşi reformuleze politica externă şi, în primăvara următoare, l-a numit pe Kennan responsabil de personalul însărcinat cu planificarea politicilor din cadrul Departamentului de Stat.

Kennan punea la cale un plan de bătaie pentru nou-numitul Război Rece. În răstimp de şase luni, ideile acestui diplomat obscur au contribuit la trei forţe care au remodelat lumea: Doctrina Truman, o avertizare politică adresată Moscovei de a pune capăt acţiunilor subversive privitoare la naţiunile străine; Planul Marshall, un bastion pe plan global al influenţei americane împotriva comunismului; serviciul clandestin al Agenţiei Centrale de Informaţii.

CEL MAI MARE SERVICIU DE INFORMAŢII DIN LUME

În februarie 1947, ambasadorul britanic îl avertizase pe secretarul de stat interimar, Dean Acheson, că ajutorul militar şi economic acordat de Anglia Greciei şi Turciei trebuia să înceteze în şase săptămâni. Grecilor aveau să le trebuiască în jur de un miliard de dolari pe o perioadă de patru ani pentru a putea lupta cu ameninţarea comunismului.

De la Moscova, Walter Bedell Smith trimisese

informaţia că trupele britanice erau singura forţă care mai apăra Grecia de prăbuşirea în sfera de influenţă sovietică.

Acasă, teama roşie era în creştere. Pentru prima dată de la Marea Depresiune, republicanii controlau acum ambele Camere ale Congresului, cu ajutorul unor figuri politice precum senatorul Joseph McCarthy din Wisconsin şi congresmanul Richard Nixon din California, care se aflau în plină ascensiune. Popularitatea lui Truman era în scădere; în sondajele de opinie publică, nemulţumirea la adresa lui crescuse cu cincizeci de puncte de la sfârşitul războiului. Se răzgândise în privinţa lui Stalin şi a sovieticilor. Acum era convins că reprezentau un rău pentru lumea întreagă.

Truman şi Acheson l-au convocat pe senatorul Arthur Vandenberg, preşedintele republican al Comitetului pentru Relaţii Externe. (Ziarele vremii menţionau că nepotul senatorului, Hoyt, urma să fie în curând eliberat din funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii, după doar opt luni de mandat). Acheson a explicat că o graniţă comunistă în Grecia putea ameninţa întreaga Europă. Statele Unite aveau să fie nevoite să găsească o cale de a salva lumea liberă, iar Congresul avea să fie nevoit să suporte costurile. Senatorul Vandenberg şi-a dres vocea şi s-a întors spre preşedintele Truman: „Domnule preşedinte”, a spus el, „singurul mod în care veţi putea obţine acest lucru este să ţineţi un discurs şi să băgaţi în sperieţi întreaga ţară”.

La 12 martie 1947, Truman a ţinut discursul, avertizând cele două Camere ale Congresului reunite în şedinţă comună că lumea se va confrunta cu un dezastru dacă Statele Unite nu vor lupta cu comunismul de peste hotare. Trebuiau trimise sute de milioane de dolari pentru a sprijini Grecia, „ameninţată acum de activităţile teroriste a câtorva mii de oameni înarmaţi”, a spus preşedintele. Fără ajutorul american, „tulburările ar putea pune

stăpânire pe întreg Orientul Mijlociu", disperarea s-ar adânci în rândurile naţiunilor Europei, iar întunericul ar putea coborî asupra lumii libere. Convingerea lui era ceva nou: „Cred că Statele Unite, prin politica lor, trebuie să susţină popoarele libere care rezistă încercărilor de subjugare ale minorităţilor înarmate sau ale presiunilor din afară". Orice atac lansat de un duşman asupra oricărei naţiuni a lumii era un atac împotriva Statelor Unite. Aceasta era doctrina Truman. Congresul a întâmpinat-o cu aplauze entuziaste.

Milioane de dolari au luat drumul Greciei, alături de nave de război, soldaţi, arme, muniţie, napalm şi spioni. În curând, Atena a devenit una dintre cele mai mari baze ale serviciilor de informaţii americane din lume. Decizia lui Truman de a lupta cu comunismul de peste ocean era primul ordin clar pe care spionii americani îl primeau de la Casa Albă. Le lipsea, în continuare, un conducător puternic.

Generalul Vandenberg era nerăbdător să preia conducerea noilor forţe aeriene, dar le mărturisise în secret câtorva membri ai Congresului, în ultimele sale zile ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii, că naţiunea se confrunta cu mai multe ameninţări străine ca niciodată. „Oceanele au intrat la apă, aşa că astăzi Europa şi Asia se învecinează cu Statele Unite aproape la fel ca Mexicul sau Canada a spus el, o frază repetată, ciudat, de preşedintele Bush, după atacurile de la 11 septembrie.

În cel de Al Doilea Război Mondial, Vandenberg a spus „trebuia să ne încredem orbeşte şi necondiţionat în sistemul superior de informaţii al britanicilor" – dar „Statele Unite nu ar fi trebuit să meargă niciodată cu pălăria în mână, cerşind guvernelor străine o pereche de ochi – serviciile străine de informaţii – cu care să vadă". Totuşi, CIA-ul avea să depindă întotdeauna de serviciile străine pentru informaţii privind zonele şi limbile pe care

nu le înţelegea. Vandenberg a încheiat spunând că avea să dureze cel puţin încă cinci ani pentru a construi o organizaţie profesionistă de spioni americani. Jumătate de secol mai târziu, în 1997, George J. Tenet, directorul Agenţiei Centrale de Informaţii, avea să repete avertismentul, cuvânt cu cuvânt, lucru pe care avea să-l facă, de altfel, şi în 2004, când şi-a dat demisia. Un serviciu de spionaj excelent era întotdeauna la doar cinci ani distanţă, în viitor.

Succesorul lui Vandenberg, al treilea om la conducere în cincisprezece luni, a fost contraamiralul Roscoe Hillenkoetter, care a depus jurământul la 1 mai 1947. Hilly, cum îi spunea toată lumea, era o alegere nepotrivită. Era nesemnificativ. La fel ca predecesorii săi, nici el nu a vrut să fie directorul Serviciilor de Informaţii – „şi probabil nici nu ar fi trebuit să fie", spune istoria CIA din acea vreme.

La 27 iunie 1947, un comitet al Congresului a ţinut audieri secrete care au dus la crearea formală a CIA la sfârşitul verii. S-a decis ca Allen Dulles – un avocat din cadrul unui birou privat – şi nu Hillenkoeter şi să ţină un seminar al Serviciilor Secrete pentru câţiva membri selecţi ai Congresului.

Allen Dulles avea un simţ al datoriei patriotice de tipul „înainte, soldaţi creştini!" Se născuse în 1893, în cea mai bună familie din Watertown. New York. Tatăl său era pastorul prezbiterian al oraşului; atât bunicul, cât şi unchiul său fuseseră secretari de stat. Preşedintele universităţii la care studiase, Princeton. fusese Woodrow Wilson, mai târziu preşedinte al Statelor Unite. Dulles ajunsese diplomat după Primul Război Mondial şi avocat prestigios pe Wall Street în timpul Marii Depresiuni. Datorită atent cultivatei sale reputaţii de spion american experimentat, călit ca şef al OSS în Elveţia, era văzut de conducerea republicană ca directorul exilat al serviciilor

de informaţii, aşa cum fratele său, John Foster Dulles, principalul purtător de cuvânt al partidului în politică externă, era considerat secretarul de stat care conducea din umbră. Dulles era un bărbat de-a dreptul genial, cu ochi strălucitori, un râs sănătos şi o lipsă de onestitate pe care nu o putea ascunde. Dar era şi un om duplicitar, un adulterin cronic, nemilos de ambiţios. Putea foarte uşor să inducă în eroare Congresul sau pe colegii săi, chiar şi pe ofiţerul său superior.

Intrarea în camera 1501 a clădirii Longworth Office a fost blocată de gărzi înarmate; toţi cei dinăuntru au fost puşi să jure că aveau să păstreze discreţia. Pufăind din pipă, asemenea unui director care îşi instruia şcolarii neastâmpăraţi, Allen Dulles descria o organizaţie CIA care urma să fie „condusă de o echipă de elită relativ redusă, care prefera să rămână în anonimat”. Directorul organizaţiei trebuia să fie înzestrat cu „un profund simţ al justiţiei”, „o îndelungată experienţă şi cunoştinţe temeinice” – cineva nu prea diferit de Allen Dulles. Consilierii săi de frunte, dacă erau oameni cu pregătire militară, „aveau să se dezbare de rangul de soldaţi, marinari sau aviatori, în funcţie de situaţie, şi să îmbrace haina serviciilor de informaţii”.

Americanii deţineau „materia primă pentru construirea celui mai mare serviciu de informaţii din lume”, spunea Dulles. „Nu este nevoie ca personalul să fie numeros” – câteva sute de oameni bine pregătiţi erau suficienţi. „Funcţionarea serviciului nu trebuie să fie ostentativă, dar nici ascunsă de misterul şi vrăjitoriile pe care un detectiv amator preferă să şi le asume”, i-a liniştit el pe membrii Congresului. „Munca susţinută, judecata dreaptă şi bunul simţ reprezintă cheia succesului”.

Nu a mărturisit niciodată ce îşi dorea de fapt: să reînvie operaţiunile secrete ale OSS-ului din timpul războiului.

Crearea unui nou serviciu american clandestin era la îndemână. La 26 iulie 1947, preşedintele Truman a dezvăluit noua strategie în privinţa Războiului Rece prin semnarea Actului de Securitate Naţională. Actul stipula înfiinţarea forţelor aeriene într-un serviciu separat, condus de generalul Vandenberg, şi desemna noul Consiliu Naţional de Securitate drept anticamera deciziilor prezidenţiale. Legea a mai creat biroul secretarului pentru apărare; primul său ocupant, James Forrestal. a primit ordinul de a unifica serviciile militare americane. („Acest birou, scria Forrestal câteva zile mai târziu, „va fi. probabil, cel mai mare cimitir de pisici moarte din istorie.”)

Apoi, în şase paragrafe scurte şi superficiale, legea dădea naştere Agenţiei Centrale de Informaţii, la 18 septembrie.

CIA s-a născut cu defecte vizibile. De la bun început, s-a confruntat cu oponenţi redutabili şi neîndurători din cadrul Pentagonului şi a Departamentului de Stat – instituţii cărora se presupunea că trebuie să le coordoneze rapoartele.

Agenţia nu era supraveghetorul lor, ci mai degrabă copilul lor vitreg. Puterile sale erau slab definite. Nu urma să primească niciun fel de stipendiu sau fonduri aprobate de Congres în următorii doi ani. Cartierul general al CIA-ului urma să supravieţuiască de pe urma unui fond de subzistenţă oferit de câţiva membri ai Congresului.

Iar caracterul secret al organizaţiei avea să se confrunte mereu cu spiritul deschis al democraţiei americane. „Am avut cele mai rele presimţiri în legătură cu această organizaţie”, scria Dean Acheson, devenit la scurt timp secretar de stat, „şi l-am avertizat pe preşedinte că, la modul în care era organizată, nici el, nici Consiliul Naţional de Securitate şi nimeni altcineva nu avea cum să ştie ce făcea sau cum putea fi controlată”.

Actul de Securitate Naţională nu spunea nimic despre operaţiunile secrete de peste ocean. Însărcina CIA-ul cu corelarea, evaluarea şi distribuirea informaţiilor – şi cu îndeplinirea „altor funcţii şi îndatoriri legate de informaţiile care afectează securitatea naţională”. În aceste unsprezece cuvinte era întipărită puterea pe care o păstrase generalul Magruder în ultima sa încercare pe lângă preşedinte, petrecută cu doi ani mai înainte. Între timp, sute de acţiuni sub acoperire majore – din care optzeci şi unu în timpul celui de-al doilea mandat al lui Truman – aveau să treacă pe lângă această ambiguitate a textului.

Realizarea acţiunilor secrete avea nevoie de autoritatea directă sau implicită a Consiliului Naţional de Securitate. În acele zile, Consiliul era compus din preşedintele Truman, secretarul pentru apărare, secretarul de stat şi şefii de stat major ai serviciilor militare. Dar era un organism evanescent. Se întrunea rareori, iar când o făcea, Truman era absent aproape de fiecare dată.

Şi-a făcut apariţia la prima întâlnire pe 26 septembrie, aşa cum a făcut şi grijuliul Roscoe Hillenkoetter. Consilierul CIA, Lawrence Houston, îl avertizase pe director în privinţa cererilor tot mai acute pentru organizarea acţiunilor. Susţinea că Agenţia nu avea autoritate legală pentru asemenea măsuri fără aprobarea explicită a Congresului. Hilly căuta să limiteze misiunile din străinătate ale CIA la colectarea de informaţii. A eşuat. Deciziile importante erau luate în secret, adesea miercurea, la micul dejun din reşedinţa secretarului pentru apărare, James Forrestal.

La 27 septembrie, Kennan i-a trimis lui Forrestal un document detaliat în care cerea înfiinţarea „unui corp de luptă de tip gherilă”. Deşi considera că poporul american nu ar fi aprobat niciodată astfel de metode, Kennan

susţinea că „este esenţial pentru siguranţa noastră să răspundem cu aceeaşi monedă”. Forrestal a aprobat cu entuziasm. împreună, au pus în mişcare serviciul american clandestin.

INAUGURAREA UNUI RĂZBOI POLITIC ORGANIZAT

Forrestal l-a chemat pe Hillenkoeter la Pentagon, pentru a discuta „concepţia larg răspândită conform căreia Serviciul nostru de Informaţii este complet incompetent”. Discrepanţa dintre capacităţile CIA-ului şi misiunile pe care i se cerea să le ducă la îndeplinire era uluitoare.

Noul comandant al biroului pentru operaţiuni speciale din cadrul CIA, colonelul Donald „Wrong-Way” Galloway, era un tip milităros care îşi atinsese culmea talentului ca ofiţer de cavalerie la West Point, unde preda cadeţilor eticheta ecvestră. Adjunctul său, Stephen Penrose, care condusese o divizie a OSS-ului în Orientul Mijlociu, a demisionat, deziluzionat. Într-un memoriu plin de amărăciune către Forrestal, Penrose avertiza că „CIA-ul îşi pierde profesionalismul şi că nu-şi formează un personal nou şi competent” chiar în momentul „în care, mai mult ca oricând, guvernul are nevoie de un serviciu de informaţii eficient, expansiv şi profesionist”.

Cu toate acestea, la 14 decembrie 1947, Consiliul Naţional de Securitate a emis primele sale ordine ultrasecrete către CIA. Agenţia trebuia să pună în aplicare „operaţiuni psihologice subversive pentru contracararea activităţilor sovietice sau susţinute de sovietici”. În ritmul acestui cântec de luptă, CIA s-a angajat să îi înfrângă pe Roşii în alegerile din Italia, programate pentru aprilie 1948.

CIA a spus Casei Albe că Italia putea deveni un stat totalitar poliţienesc. În cazul în care comuniştii câştigau alegerile, aveau să pună stăpânire pe „cel mai vechi leagăn al culturii vestice. Catolicii devotaţi de pretutindeni îndeosebi vor fi extrem de îngrijoraţi de siguranţa

Sfântului Scaun”. Perspectiva unui guvern lipsit de credinţă care să îl înconjoare pe Papă sub ameninţarea puştii era imposibil de imaginat. Kennan credea că era de preferat un război deschis decât să le permită comuniştilor să preia legal puterea – iar acţiunile subversive modelate după tehnicile comuniste erau cea mai bună alegere pe care o puteau face.

F. Mark Wyatt, un membru CIA care-şi tocise coatele organizând această operaţiune, şi-a amintit că începuse cu câteva săptămâni înainte de a fi autorizată oficial de Consiliul Naţional de Securitate. Congresul, desigur, nu aprobase niciodată acţiunea. Misiunea fusese ilegală de la bun început. „La CIA, în cartierul general, eram de-a dreptul îngroziţi, eram morţi de frică” spunea Wyatt, şi pe bună dreptate. „Ne întindeam mai mult decât ne era plapuma”.

Era nevoie de bani, de foarte mulţi bani. pentru a-i înfrânge pe comunişti. Cea mai pertinentă estimare venea din partea şefului bazei CIA de la Roma, James J. Angleton, şi se ridica la 10 milioane de dolari. Angleton, parţial instruit în Italia, lucrase acolo în serviciul OSS şi rămăsese în continuare la post; a transmis cartierului general că pătrunsese atât de mult în serviciile secrete italiene încât, practic, le conducea. Urma să folosească personalul de acolo pe post de reţea de distribuţie a banilor. Dar de unde puteau să vină banii? CIA-ul nu avea încă un buget independent şi niciun fond de rezervă pentru astfel de operaţiuni.

James Forrestal şi bunul său prieten, Allen Dulles, le-au cerut bani prietenilor şi colegilor lor de pe Wall Street şi de la Washington – oameni de afaceri, bancheri şi politicieni – dar nu era suficient. Forrestal a apelat atunci la un vechi camarad.

John W. Snyder, secretarul trezoreriei şi unul dintre cei mai apropiaţi aliaţi ai lui Harry Truman. L-a convins pe

Snyder să apeleze la Fondul de Stabilitate Valutară, creat după Marea Depresiune, pentru a asigura valoarea dolarului față de monedele străine pe termen scurt, şi transformat în timpul celui de Al Doilea Război Mondial în fond de depozit al capturilor puterilor Axei. Fondul avea o valoare de 200 de milioane de dolari strânşi pentru reconstrucţia Europei. Din ei au fost transferate milioane în conturile bancare ale cetăţenilor americani bogaţi, mulţi dintre ei italieni naturalizaţi care apoi au trimis banii către nou-createle fronturi politice ale CIA-ului. Donatorii erau instruiţi să înregistreze un cod special pe formularele lor de plată a impozitelor alături de „donaţiile în scopuri caritabile”. Banii erau transferaţi către politicieni americani şi preoţii Acţiunii Catolice, un braţ politic al Vaticanului. Valize pline de bani treceau din mână în mână în hotelul Hassler de patru stele. „Ne-ar fi plăcut să o fi făcut într-o manieră mai Sofisticată”, a spus Wyatt. „Schimbul de genţi negre pentru influenţarea alegerilor politice nu e tocmai cel mai frumos lucru”. Dar a funcţionat: creştin-democraţii italieni au câştigat alegerile cu o marjă confortabilă şi au format un guvern care i-a exclus pe comunişti. A început o lungă idilă între partid şi Agenţie. Obiceiul CIA-ului de a cumpăra alegeri şi politicieni cu genţi doldora de bani s-a repetat în Italia – şi în multe alte ţări – în următorii douăzeci şi cinci de ani.

Dar în săptămânile dinaintea alegerilor, comuniştii au mai obţinut o victorie. Au preluat conducerea în Cehoslovacia, începând o serie de arestări brutale şi execuţii care aveau să dureze aproape cinci ani.

Şeful bazei CIA din Praga, Charles Katek, a reuşit să salveze în jur de treizeci de cetăţeni cehi – agenţii şi familiile lor – şi să îi trimită la München. Printre ei se afla şi şeful serviciilor cehoslovace de informaţii. Katek aranjase să-l ajute să părăsească tara, înghesuit între radiatorul şi grilajul unei maşini de curse.

La 5 martie 1948, în timp ce criza din Cehoslovacia lua proporţii, Pentagonul a primit o înştiinţare groaznică din partea generalului Lucius D. Clay, şeful forţelor de ocupaţie americane din Berlin. Generalul spunea că avea sentimentul că un atac sovietic putea începe dintr-o clipă într-alta. Pentagonul a trimis informaţia mai departe, iar Washingtonul a paralizat de frică. Deşi baza CIA din Berlin a trimis un raport prin care preşedintele era informat că nu existau motive de îngrijorare pentru un atac armat iminent, nimeni nu l-a luat în considerare. A doua zi, Truman a avertizat în cadrul unei şedinţe a Camerelor reunite ale Congresului că Uniunea Sovietică şi agent» săi ameninţau să producă un cataclism. A cerut şi a primit aprobarea imediată a acţiunii de mare anvergură cunoscută sub denumirea de Planul Marshall.

Planul oferea miliarde de dolari lumii libere pentru a repara pagubele de pe urma războiului şi pentru a ridica o baricadă economică şi politică americană împotriva sovieticilor. Statele Unite aveau să ajute la refacerea civilizaţiei în nouăsprezece capitale – şaisprezece în Europa, trei în Asia – nu însă fără a-şi lăsa amprenta americană. George Kennan şi James Forrestal erau printre autorii principali ai planului. Allen Dulles a lucrat pe post de consultant.

Au contribuit la redactarea unei anexe secrete care i-a oferit CIA-ului capacitatea de a duce războaie politice. Îi permitea Agenţiei să pună mâna pe o mulţime de milioane de dolari din proiect.

Mecanismele erau surprinzător de simple. După ce Congresul a aprobat Planul Marshall, sumele s-au ridicat la 13, 7 miliarde de dolari în cinci ani. Naţiunea care primea ajutor graţie acestui plan trebuia să pună la dispoziţie o sumă echivalentă în moneda proprie. Cinci procente din fonduri – 685 de milioane, după estimări – erau puse la dispoziţia CIA-ului prin intermediul birourilor de peste

ocean.

Era un complot global pentru spălare de bani care a rămas secret mult timp după încheierea Războiului Rece. Cum prospera planul în Europa sau în Asia. prosperau şi spionii americani. „Ne făceam că nu vedem şi îi mai ajutam uneori”, spunea colonelul R. Allen Griffin, care conducea divizia din Orientul îndepărtat pentru Planul Marshall. „Le spuneam să-şi bage mâna în buzunarul nostru”.

Fondurile secrete erau nucleul operaţiunilor secrete. Acum, CIA-ul avea o sursă sigură de bani care nu putea fi depistată.

Într-un document ultrasecret trimis unui număr de peste douăzeci de persoane din cadrul Departamentului de Stat, din cadrul Casei Albe şi Pentagonului, pe 4 mai 1948, Kennan proclama „inaugurarea războiului politic organizat” şi cerea crearea unui nou serviciu clandestin care să organizeze operaţiunile subversive din întreaga lume. Susţinea clar că Planul Marshall, Doctrina Truman şi operaţiunile secrete ale CIA-ului erau toate elementele întrepătrunse ale unei strategii colosale împotriva lui Stalin.

Banii sustraşi de CIA din fondurile Planului Marshall urmau să finanţeze o reţea de fronturi false – o faţadă de comitete şi consilii publice conduse de cetăţeni distinşi. Comuniştii aveau organizaţii de acoperire în întreaga Europă: edituri, ziare, grupuri studenţeşti, sindicate. Acum era timpul ca CIA să şi le organizeze pe ale ei. Aceste fronturi recrutau agenţi străini – emigranţi din Europa de Est, refugiaţi din Rusia. Aceşti străini, aflaţi sub controlul CIA, urmau să formeze grupuri politice clandestine în ţările libere ale Europei. Iar această lume subterană trebuia să ducă flacăra „tuturor mişcărilor de eliberare” din spatele Cortinei de Fier. Dacă Războiul Rece avea să se transforme într-unul fierbinte, Statele Unite aveau să dispună de o forţă de luptă în linia întâi.

Ideile lui Kennan au prins repede. Planurile sale au fost aprobate la 18 iunie 1948 printr-un ordin secret al Consiliul Naţional de Securitate. Directiva 10 – 2 reclama organizarea de operaţiuni secrete pentru atacarea sovieticilor din întreaga lume.

Forţa de atac pe care o concepuse Kennan pentru războiul secret a primit cel mai inocent nume cu putinţă – Office of Policy Coordination (OPC). Era o organizaţie de suprafaţă care servea la tăinuirea activităţilor grupului. Era plasată sub tutela CIA, dar şeful său raporta secretarilor pentru apărare şi de stat, şi asta din cauza slăbiciunii directorului Serviciilor Centrale de Informaţii. Conform raportului Consiliului Naţional de Securitate dat publicităţii în 2003. Departamentul de Stat dorea ca biroul să se ocupe de „răspândire de zvonuri, mită şi organizarea de fronturi noncomuniste”. Forrestal şi Pentagonul voiau „mişcări de gherilă... armate clandestine... sabotaj şi asasinate”.

— N x ciF *SEFLL*

„,. rămn Je bătălie era Berlinul. Frank Wisner lucra zi şi noapte pentru a uite-una Fiiaur în oraşul ocupat, la îndemnat pe superiorii săi de la Departamentul de Stat să elaboreze o stratagemă prin care să îi saboteze pe sovietici prin introducerea unei noi monede germane. Moscova ar fi respins cu siguranţă ideea, aşa că acordurile de împărţire a puterii postbelice din Berlin ar fi fost anulate. O nouă dinamică politică i-ar fi forjat pe ruşi să se retragă.

La 23 iunie, puterile vestice au instituit noua monedă. Ca răspuns imediat, sovieticii au impus blocada în Berlin. Pe măsură ce Statele Unite încercau să se mobilizeze pentru ridicarea blocadei, Kennan a petrecut ceasuri lungi în camera de criză, centrul de comunicaţii suprasecurizat de la etajul cinci al Departamentului de Stat, agonizând lângă telexurile şi comunicaţiile care veneau de la Berlin.

Baza CIA din Berlin încercase în zadar mai bine de un an să obţină informaţii despre Armata Roşie din Rusia şi din Germania aflată sub ocupaţie, să urmărească progresul Rusiei în ce priveşte armele nucleare, avioanele de luptă, rachetele şi armele biologice. Cu toate acestea, ofiţerii aveau agenţi printre poliţiştii şi politicienii din Berlin – şi, cel mai important, o linie deschisă la cartierul general al Serviciilor Sovietice de Informaţii de la Karlshorst, din Berlinul de Est. Toate astea se datorau lui Tom Polgar, un refugiat maghiar care se dovedise unul dintre cei mai buni ofiţeri din cadrul CIA. Polgar avea un majordom, iar fratele majordomului lucra pentru un ofiţer al armatei sovietice staţionate la Karlshorst. Diverse delicatese, cum ar fi alunele sărate, circulau de la Polgar la Karlshorst. Iar de acolo informaţiile curgeau *înapoi*. *Polgar* mai avea un agent, un operator care transcria mesajele telexurilor din secţia sovietică de comunicaţii, în cartierul general al poliţiei berlineze. Sora lui era amanta unui locotenent de poliţie care se afla în strânsă legătură cu ruşii. Amanţii se întâlneau în apartamentul lui Polgar. „Asta mi-a adus faimă”, îşi amintea el. Polgar transmitea informaţii cruciale care ajungeau la Casa Albă. În timpul blocadei din Berlin eram absolut convins că sovieticii nu aveau de gând să acţioneze”, spunea el. Rapoartele CIA nu se îndepărtau niciodată de acea afirmaţie: nici armata sovietică, nici noii lor aliaţi din Germania de Est nu se pregăteau de luptă. Baza din Berlin şi-a îndeplinit rolul, şi-a menţinut la temperaturi joase Războiul Rece în acele luni.

Wisner era pregătit pentru un război fierbinte. Susţinea că Statele Unite ar trebui să-şi croiască drum prin Berlin cu tancurile şi cu artileria. Ideile i-au fost respinse, dar spiritul său de combatant a fost bine primit.

Kennan insistase ca operaţiunile secrete să nu fie conduse de un comitet. Aveau nevoie de un comandant de

prim rang care să beneficieze de deplina susţinere a Pentagonului şi a Departamentului de Stat. „Cineva trebuie să fie şeful”, scria el. Forrestal, Marshall şi Kennan au căzut de acord că Wisner era omul potrivit.

Avea până în patruzeci de ani şi o înfăţişare aparent elegantă. Fusese un bărbat chipeş în tinereţe, dar părul începuse să i se rărească, iar patima pentru băutură începea să-şi lase amprente pe chipul lui. Avea mai puţin de trei ani de experienţă ca spion pe vreme de război şi diplomat specializat în criptografie. Acum trebuia să creeze un serviciu clandestin din piatră seacă.

Richard Helms observase că Wisner ardea de „zel şi nerăbdare, care-l supuneau, fără îndoială, unei tensiuni deosebite. Pasiunea lui pentru acţiuni sub acoperire avea să modifice pentru totdeauna poziţia Americii în lume.

4. CEL MAI MARE SECRET

Frank Wisner a preluat conducerea acţiunilor sub acoperire americane la 1 septembrie 1948. Misiunea sa: să îi împingă pe sovietici înapoi în vechile graniţe ale Rusiei şi să elibereze Europa de controlul comunist. Postul său de comandă era o baracă dărăpănată cu acoperiş de tablă, una dintre multele clădiri provizorii ale Departamentului pentru Război, situată între Lincoln Memorial şi monumentul Washington. Rozătoarele mişunau pe coridoare. Oamenii săi numeau locul Palatul Şobolanilor.

Muncea cu frenezie, douăsprezece ore pe zi sau mai mult, şase zile pe săptămână şi pretindea acelaşi lucru de la ofiţerii săi. Rareori îi raporta directorului Serviciilor Centrale ceva despre munca sa. El era singurul care decidea dacă misiunile sale secrete se conformau politicii externe americane.

Organizaţia sa a crescut în curând mai mult decât restul Agenţiei. Operaţiunile secrete au devenit forţa dominantă a Agenţiei, beneficiind de cei mai mulţi oameni, cei mai mulţi bani, cea mai mare putere, iar lucrurile s-au

derulat în felul ăsta mai bine de douăzeci de ani. Misiunea declarată a CIA-ului era de a-i oferi preşedintelui informaţii secrete esenţiale pentru securitatea naţională a Statelor Unite. Dar Wisner nu avea răbdare pentru spionaj şi nici timp pentru evaluarea şi rânylărima secretelor. Era mult mai uşor să pui la cale o conspiraţie sau să plăteşti un politician decât să pătrunzi în Politburo, iar pentru Wisner asta era mult mai urgent.

În decurs de o lună, Wisner pusese la cale planuri de luptă pentru următorii cinci ani. îşi propusese să creeze un conglomerat multinaţional de mass-media în scopul propagandei. A încercat să submineze economia sovieticia prin falsificarea banilor şi manipularea pieţelor.

A cheltuit milioane încercând să mituiască politicienii din capitalele lumii. Voia să recruteze legiuni de exilaţi – ruşi, albanezi, ucraineni, polonezi, maghiari, cehi. români – pentru grupuri de rezistenţă înarmate menite să pătrundă în spatele Cortinei de Fier. Wisner credea că în Germania existau şapte sute de mii de ruşi doritori să se alăture cauzei. Voia ca pe o mie dintre ei să îi transforme în trupe politice de şoc. A găsit şaptesprezece.

La ordinele lui Forrestal, Wisner a creat reţele de agenţi care lucrau din umbră – străini care puteau să lupte cu sovieticii în primele zile ale celui de-al Treilea Război Mondial. Scopul era să încetinească înaintarea a sute de mii de soldaţi ai Armatei Roşii în Europa de Vest. Voia arme. muniţie şi explozibili depozitaţi în clădiri secrete, răspândite în întreaga Europă şi Orientul Mijlociu, pentru a putea distruge poduri, depozite şi câmpurile de petrol arabe în faţa înaintării sovietice. Generalul Curtis LeMay, noul şef al Comandamentului Strategic al Forţelor Aeriene şi supervizorul armelor nucleare americane, ştia că bombardierele sale aveau să rămână fără combustibil după ce îşi vor fi aruncat încărcătura asupra Moscovei şi că la întoarcere piloţii şi echipajele trebuiau să aterizeze undeva

la est de Cortina de Fier. LeMay i-a spus lui Frank Lindsay, mâna stângă a lui Wisner, să construiască o reţea subterană în Uniunea Sovietică – o cale de evacuare pentru ca oamenii săi să scape cu bine. Coloneii forţelor aeriene le dădeau furioşi comenzi omologilor lor de la CIA: furaţi un bombardier rusesc-preferabil cu pilot cu tot; infiltraţi agenţi cu radio în fiecare loc din care se poate zbura între Berlin şi Urali; sabotaţi fiecare cale ferată militară din Uniunea Sovietică la orice avertizare de război. Acestea nu erau simple cereri. Erau ordine.

Mai presus de orice, Wisner avea nevoie de mii de spioni americani. Vânătoarea de talente, atunci, ca şi acum, era într-o criză permanentă. A stabilit o comisie de recrutare care se întindea de la Pentagon la Park Avenue şi de la Yale la Harvard şi Princeton, unde profesorii şi antrenorii erau plătiţi să descopere oameni cu potenţial. Angajase avocaţi, bancheri, studenţi, vechi prieteni de şcoală, uneori chiar şi veterani. „Racolau oameni de pe stradă, aproape pe oricine care putea să spună da sau nu sau care-şi putea mişca mâinile şi picioarele”, spunea angajatul CIA Sam Halpern. Wisner ţintea să deschidă cel puţin treizeci şi şase de baze în străinătate în decurs de şase luni; după trei ani de zile ajunsese să se ocupe de patruzeci şi şapte. Aproape fiecare oraş în care ajunsese avea un post cu doi comandanţi – unul care lucra pe acţiunile sub acoperire pentru Wisner, iar celălalt în acţiunile de spionaj pentru Serviciul de Operaţiuni Speciale din cadrul CIA. Se intersectau inevitabil unul cu altul, îşi furau agenţii, se luptau pentru supremaţie. Wisner luase sute de agenţi de la OSS, oferindu-le salarii mai mari şi promiţându-le glorie.

Rechiziţionase avioane, arme, muniţie, paraşute şi uniforme în plus pe care le luase de la Pentagon şi de la bazele acestuia din zonele ocupate din Europa şi Asia. În scurt timp, controla echipamente militare care valorau un

sfert de miliard de dolari. „Wisner putea să ceară oricărei agenţii guvernamentale personal şi orice alt tip de suport de care avea nevoie”, spunea James McCargar, unul dintre primii oameni angajaţi de Wisner la Biroul pentru Coordonare Strategică. „CIA era, desigur, o agenţie cunoscută, cu operaţiuni secrete, spre deosebire de OPC unde nu numai operaţiunile erau secrete, ci şi existenţa în sine a organizaţiei. Acest lucru a fost, în primii săi ani, şi acest fapt trebuie ţinut minte, din moment ce acum sunt puţini cei conştienţi de asta, *cel mai mare secret* al guvernului SUA după armele nucleare”. Şi, la fel ca primele arme nucleare, ale căror explozii de test fuseseră mai puternice decât anticipaseră creatorii lor, acţiunile sub acoperire ale lui Wisner creşteau mai repede şi se răspândeau mai departe decât şi-ar fi imaginat vreodată cineva.

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, McCargar muncise din greu pentru Departamentul de Stat în Uniunea Sovietică, unde învăţase repede că „singurele metode prin care îşi putea face treaba erau cele clandestine”. Evacuase singur lideri politici maghiari din Budapesta, trimiţându-i în locuri sigure din Viena, găsite de Al Ulmer, primul şef de post al CIA în capitala ocupată. Cei doi au devenit prieteni şi, în vara anului 1948, când s-au regăsit la Washington, Ulmer l-a invitat pe McCargar să-l cunoască pe noul său şef. Wisner i-a dus pe amândoi să ia micul dejun la hotelul Hay-Adams, cel mai elegant din Washington, aflat chiar peste drum de parcul Lafayette. McCargar a fost angajat pe loc pentru cartierul general şi i s-au dau în grijă şapte ţări – Grecia. Turcia, Albania, Ungaria, România, Bulgaria şi Iugoslavia. Când s-a prezentat la postín octombrie 1948, „eram doar zece oameni, inclusiv Wisner, doi ofiţeri, secretarii şi cu mine”, a spus McCargar. „După un an, ajunsesem la 450, iar câţiva ani mai târziu eram câteva mii”.

LUMEA NE PRIVEA CA PE NIŞTE REGI

Wisner l-a trimis pe Al Ulmer la Atena, unde trebuia să se ocupe de zece naţiuni, de la un capăt la altul al Mediteranei, al Adriaticii şi Mării Negre. Noul şef al bazei CIA din Grecia cumpărase un conac pe un deal cu vedere spre oraş, un complex înconjurat de ziduri, cu o sufragerie imensă şi diplomaţi de primul rang pe post de vecini. „Noi preluaserăm conducerea”, a spus Ulmer mulţi ani mai târziu. „Controlam totul. Lumea ne privea ca pe nişte regi”.

CIA a început să-i susţină clandestin, din punct de vedere politic şi financiar, pe cei mai ambiţioşi ofiţeri greci, militari şi de informaţii, recrutând oameni promiţători care aveau potenţialul de a conduce într-o zi naţiunea. Legăturile pe care le stabileau puteau aduce profituri uriaşe mai târziu. Mai întâi la Atena şi la Roma, apoi pe tot cuprinsul Europei, politicieni, generali, spioni, editori de ziare, şefi de sindicat, organizaţii culturale şi asociaţii religioase au început să apeleze la Agenţie pentru bani şi consiliere. „Oamenii, grupurile şi serviciile de informaţii au înţeles că exista în lume o forţă cu care se puteau alia”, spune o înregistrare secretă din primii ani la putere ai lui Wisner.

Oamenii lui Wisner aveau nevoie de bani. În 1948, la jumătatea lui noiembrie, Wisner a zburat la Paris pentru a discuta problema cu Averell Harriman, directorul Planului Marshall. S-au întâlnit într-un apartament luxos al hotelului Talleyrand. pe vremuri reşedinţa ministrului de externe al lui Napoleon. Sub privirile bustului de marmură al lui Benjamin Franklin. Harriman i-a spus lui Wisner să ia cât avea nevoie din rezervele de dolari ale planului. Înarmat cu această autoritate, Wisner s-a întors la Washington pentru a se întâlni cu Richard Bissell, administratorul-şef al Planului Marshall. „Îl cunoscusem la câteva întâlniri sociale, îl ştiam şi aveam încredere în el”.

îşi aminteşte Bissell. „Făcea parte dintr-un grup de oameni apropiaţi”. Wisner abordase subiectul cu abilitate. Bissell a fost nedumerit la început, dar „Wisner a avut grijă să mă liniştească măcar în legătură cu unele dintre îngrijorările mele, asigurându-mă că Harriman aprobase acţiunea. Când am început să îl presez despre cum aveau să fie folosiţi banii, mi-a explicat că nu putea să-mi spună”. Dar Bissell avea să afle, chiar foarte curând. Zece ani mai târziu, ocupa postul lui Wisner.

Wisner a propus să distrugă influenţa comunistă asupra celor mai mari federaţii comerciale din Franţa şi Italia cu banii alocaţi din plan; Kennan a autorizat personal operaţiunile. La sfârşitul anului 1948, Wisner i-a desemnat în fruntea operaţiunilor pe doi lideri muncitoreşti talentaţi: Jay Lovestone, un fost preşedinte al Partidului Comunist American, şi Irving Brown, adeptul său devotat; ambii erau anticomunişti înfocaţi, transformaţi de amarele bătălii ideologice din anii ’30. Lovestone lucrase ca secretar executiv al Comitetului Sindicatelor din Comerţ, o ramură a Federaţiei

Americane a Muncii; Brown era reprezentantul ei principal în Europa. Distribuiau mici averi din partea CIA grupurilor susţinute de creştini-democraţi şi de Biserica Catolică. Plăţile făcute în porturile Marsilia şi Napoli garantau că armele şi materialele militare americane aveau să fie descărcate de hamali binevoitori. Banii şi puterea CIA-ului curgeau în mâinile alunecoase ale gangsterilor corsicani.

Una dintre sarcinile cele mai delicate ale lui Wisner era crearea unei asociaţii secrete care urma să devină un influent front al CIA timp de douăzeci de ani: Congresul pentru Libertate Culturală. Wisner plănuia „un proiect vast care să-i vizeze pe intelectuali”, aşa cum s-a exprimat Tom Barden, un veteran al OSS şi un frecvent invitat al cinelor târzii de duminică seara, angajat şi el de CIA. Acesta era

un război al cuvintelor, dus de mici reviste, cărţi neconvenţionale şi conferinţe pretenţioase. „Cred că bugetul Congresului pentru Libertate Culturală pentru anul în care a fost în grija mea s-a ridicat la 8 – 900.000 dolari”, a spus Braden. În cadrul lui erau incluse fondurile de înfiinţare pentru revista lunară dedicată intelectualilor, *Encounter*, care a creat un vârtej de influenţă în anii ’50. fără însă să vândă mai mult de 40.000 de copii din fiecare număr. Era un fel de muncă misionară care îi atrăgea pe noii angajaţi sosiţi din domeniul artelor liberale în rândurile membrilor Agenţiei. Era un trai bun, care se rezuma la conducerea unei mici edituri sau tipografii din Paris sau Roma – primul an în cadrul Serviciilor de Informaţii petrecut în străinătate.

Wisner, Kennan şi Allen Dulles au găsit o soluţie mult mai ingenioasă pentru a canaliza fervoarea politică şi energiile intelectuale ale exilaţilor din Europa de Est şi pentru a le direcţiona dincolo de limitele Cortinei de Fier – Radio Europa Liberă. Planificarea a început la sfârşitul anului 1948 şi a continuat în primele luni ale anului 1949, dar au trecut mai bine de doi ani până să înceapă emisia. Dulles a devenit fondatorul Comitetului Naţional pentru o Europă Liberă, una dintre multele organizaţii de acoperire finanţată de CIA în Statele Unite. Printre membrii consiliului Europei Libere se număra generalul Eisenhower, Henry Luce, preşedintele *Time*, *Life* şi *Fortune*, Cecil B. DeMille, producător la Hollywood – toţi recrutaţi de Dulles şi Wisner drept acoperire pentru adevărata conducere. Radiourile aveau să devină o armă puternică în războiul politic.

SUB PRESIUNEA CONFUZIEI

Wisner era foarte încrezător că Allen Dulles avea să fie următorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Dulles era de aceeaşi părere.

La începutul anului 1948, Forrestal i-a cerut lui

Dulles să investigheze în secret slăbiciunile structurale ale CIA-ului. Pe măsură ce se apropia ziua alegerilor, Dulles făcea ultimele modificări raportului pe care avea să îl folosească în discursul său inaugural în faţa Agenţiei. Era convins că Truman avea să fie învins de republicanul Thomas Dewey şi că noul preşedinte avea să-l ridice la rangul binemeritat.

Raportul, care a rămas secret timp de cincizeci de ani, suna ca un brutal rechizitoriu. Primul cap de acuzare: CIA producea tone de documente care conţineau informaţii foarte sumare, deseori total neînsemnate, despre ameninţarea comunistă.

Al doilea cap de acuzare: Agenţia nu avea spioni printre sovietici şi sateliţii lor. Al treilea cap de acuzare: Roscoe Hillenkoetter eşuase în funcţia lui de director. CIA nu era încă „un serviciu de informaţii adecvat", spunea raportul şi era nevoie de „ani de muncă susţinută pentru a duce la îndeplinire" transformarea. Acum era nevoie de un nou lider curajos – iar identitatea lui nu era secretă. Hillenkoetter a observat cu amărăciune că lui Alien Dulles nu-i mai rămăsese decât să-şi graveze numele pe plăcuţa de pe uşa biroului de director. Dar, până când raportul a fost definitivat şi trimis, în ianuarie 1949, Truman fusese reales, iar Dulles era atât de îndeaproape asociat cu Partidul Republican încât numirea lui era de neconceput din punct de vedere politic. Hillenkoeter a rămas în continuare în funcţie, lăsând însă, practic, Agenţia fără conducere. Consiliul Naţional de Securitate i-a ordonat lui Hillenkoetter să implementeze raportul, dar el nu a făcut-o niciodată.

Dulles a început să le spună prietenilor săi de la Washington că dacă nu erau luate măsuri drastice în privinţa CIA-ului preşedintele avea să se confrunte cu un dezastru în afara graniţelor. Imediat i s-a alăturat un cor de voci care susţineau acelaşi lucru. Dean Acheson, ajuns

secretar de stat, auzise că CIA-ul „se prăbuşea sub presiunea confuziei şi a resentimentelor”. Informatorul său era Kermit „Kim” Roosevelt, nepotul preşedintelui Theodore Roosevelt, vărul lui Franklin D. Roosevelt şi viitorul şef al diviziei Orientului Apropiat şi Asiei de Sud din cadrul CIA. Consilierul lui Forrestal, John Ohly. şi-a avertizat şeful: „Cea mai mare slăbiciune a Agenţiei izvorăşte din calitatea personalului şi a metodelor de recrutare”. Observase „o cădere drastică a moralului printre cei mai bine pregătiţi civili care ar fi dorit o carieră în CIA şi pierderea multor indivizi capabili care pur şi simplu nu puteau face faţă situaţiei”.

Şi, mai grav, „cei mai mulţi dintre oamenii capabili care au mai rămas în Agenţie au decis că, în lipsa unor schimbări în următoarele luni, aveau să plece cu siguranţă. Pierderea acestui criteriu al calităţii va scufunda Agenţia într-o mocirlă din care va fi foarte greu, dacă nu imposibil, de ieşit”. Astfel, CIA-ul va ajunge să efectueze operaţiuni infórmale slabe, dacă nu mediocre, poate pentru totdeauna. Aceste mesaje ar fi putut la fel de bine să fie scrise cu o jumătate de secol mai târziu. Ar fi descris cu acurateţe suferinţele Agenţiei în decada care a urmat căderii comunismului sovietic. Rândurile spionilor americani pricepuţi se subţiaseră, iar numărul agenţilor străini talentaţi era aproape egal cu zero.

Capacităţile CIA-ului nu erau singura problemă. Presiunile Războiului Rece loveau în noii lideri ai instituţiilor însărcinate cu securitatea naţională.

James Forrestal şi George Kennan fuseseră creatorii şi comandanţii operaţiunilor secrete din CIA. Dar s-au dovedit incapabili să controleze maşinăria pe care o puseseră în mişcare. Kennan îşi epuizase toate energiile, căutând izolarea în ascunzătoarea sa de la Biblioteca Congresului. Forrestal ajunsese la limită. A demisionat din funcţia de secretar de stat la 28 martie 1949. În ultima sa

zi de muncă a suferit o cădere nervoasă, văitându-se că nu dormise de luni de zile. Doctorul William C. Menninger, cel mai proeminent medic psihiatru al Statelor Unite, l-a găsit pe Forrestal în toiul unui atac psihotic şi l-a internat în secţia de psihiatrie a spitalului Bethesda.

După cincizeci de nopţi chinuitoare, în ceasurile sale din urmă, Forrestal copia un poem grecesc, „Cântul lui Aiax", când s-a oprit la mijlocul cuvântului *privighetoare*. A scris „privi" şi apoi s-a aruncat de la fereastra camerei sale de la etajul al şaisprezecelea. *Privighetoare* era numele de cod al unei mişcări de rezistenţă ucrainene căreia Forrestal îi dăduse mână liberă să înceapă un război secret împotriva lui Stalin. Printre liderii săi se numărau colaboratori ai naziştilor care uciseseră mii de oameni în spatele liniilor frontului în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Membrii săi trebuiau să se paraşuteze în spatele Cortinei de Fier pentru CIA.

5. UN ORB BOGAT

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Statele Unite făcuseră front comun cu comuniştii pentru a-i învinge pe fascişti. În timpul Războiului Rece, CIA-ul s-a folosit de fascişti pentru a-i combate pe comunişti. Americanii patrioţi şi-au asumat aceste misiuni în numele Statelor Unite. „Nu poţi să conduci trenul", a spus Allen Dulles într-o formulare nefericită, „fără să iei la bord câţiva nazişti".

Mai mult de două milioane de oameni rămăseseră în voia sorţii în Germania aflată sub ocupaţie americană. Mulţi dintre ei erau refugiaţi disperaţi care încercau să scape de umbra crescândă a regimului sovietic. Frank Wisner şi-a trimis ofiţerii de-a dreptul în taberele refugiaţilor ca să îi recruteze pentru o misiune pe care el o numea „încurajarea mişcărilor de rezistenţă în lumea sovietică şi asigurarea contactelor cu grupurile secrete". Motivase că CIA-ul trebuia „să folosească refugiaţi din

lumea sovietică în scopul intereselor naţionale ale Statelor Unite”.

În pofida obiecţiilor directorului Serviciilor de Informaţii, el voia să le trimită arme şi bani acestor oameni. Exilaţii sovietici erau foarte căutaţi pe post de „rezervă în caz de urgenţă de război”, a reţinut Agenţia, deşi erau „împărţiţi fără speranţă în grupuri cu scopuri, convingeri şi apartenenţe entice diferite”.

Ordinele lui Wisner au produs prima misiune paramilitară a Agenţiei – prima din multele misiuni care au trimis mii de agenţi străini la moarte. Povestea completă a fost dezvăluită în dosarele CIA date publicităţii în 2005.

CU CÂT VORBIM MAI PUŢIN DESPRE ACEASTĂ LEGE, CU ATÂT MAI BINE

La începutul anului 1949, ambiţiile lui Wisner s-au lovit de un obstacol maior. Agenţiei îi lipsea autoritatea legală pentru a organiza acţiuni secrete împotriva oricărei naţiuni. Nu avea nicio validare constituţională din partea Congresului şi nici fonduri autorizate legal pentru aceste misiuni. Încă mai opera în afara legilor Statelor Unite.

În primele zile ale lunii februarie, directorul Serviciilor de Informaţii a avut o întrevedere privată cu care Vinson, un democrat din Georgia şi preşedinte al Comitetului Serviciilor de Apărare al Camerei Reprezentanţilor. Flillenkoetter a avertizat: Congresul trebuia să emită o lege prin care să recunoască CIA şi să îi acorde cât mai repede un buget. Agenţia era băgată până peste cap în operaţiuni şi avea nevoie de susţinere legală. După ce şi-a împărtăşit îngrijorările câtorva membri ai Senatului şi Camerei Reprezentanţilor, Hillenkoetter a depus Legea CIA din 1949 pentru dezbatere. Documentul a fost analizat cu uşile închise timp de o jumătate de oră.

„Va trebui pur şi simplu să le spunem membrilor Camerei că trebuie să aibă încredere în judecata noastră şi că nu putem răspunde unui mare număr de întrebări care

ni se vor adresa”, le-a spus Vinson colegilor săi. Dewey Short din Missouri, reprezentantul republican cu funcţia cea mai înaltă în Comitetul Serviciilor de Apărare al Camerei Reprezentanţilor, a considerat că dezbaterea actului în public ar fi „culmea prostiei”: „Cu cât spunem mai puţin despre această lege, cu atât ne va fi mai bine”.

Legea CIA a fost aprobată de Congres la 27 mai 1949. Astfel, Agenţia a primit o putere inimaginabilă. Pentru generaţia care a urmat, condamnarea spionilor americani pentru acţiuni neconstituţionale era un lucru obişnuit. Dar în cei douăzeci şi cinci de ani care s-au scurs între promulgarea Legii CIA şi trezirea unui sentiment de protecţie în Congres, singura restricţie care i-a fost impusă Agenţiei a fost aceea de a se purta ca o forţă de poliţie secretă în interiorul Statelor Unite. Legea i-a dat mână liberă să facă aproape tot ce dorea, atât timp cât Congresul oferea banii sub forma unui buget anual. Aprobarea bugetului secret de către un număr restrâns de membri ai unei subcomisii care se ocupa de serviciile de înarmare era considerată, de cei aflaţi în temă, o autorizaţie legală pentru toate operaţiunile secrete. Unul dintre congresmenii care votase „da” a explicat pe scurt această înţelegere tacită mulţi ani mai târziu, când devenise preşedinte al Statelor Unite. „Dacă e secret, e legal”, a afirmat Richard M. Nixon.

Acum CIA guverna după bunul plac: fondurile la discreţie – bani care nu puteau fi urmăriţi, îngropaţi sub descrierile falsificate din bugetul Pentagonului – însemnau putere nelimitată.

O clauză-cheie a legii din 1949 îi permitea CIA-ului să aducă în fiecare an în ţară câte o sută de cetăţeni străini în numele siguranţei naţionale, acordându-le „drept de rezidenţă permanentă fără luarea în considerare a legii imigraţiei sau a altor legi”. În ziua în care preşedintele Truman a semnat Legea CIA din 1949, Willard G. Wyman,

generalul care conducea acum OSO, biroul de operaţiuni speciale al CIA-ului, le-a spus oficialilor de la imigraţie că un ucrainean cu numele de Mikola Lebed „oferea asistenţă valoroasă Agenţiei în Europa”. În baza legii proaspăt aprobate, CIA l-a adus pe Lebed în Statele Unite.

Până şi în dosarele Agenţiei se descria facţiunea ucraineană condusă de Lebed drept „o organizaţie teroristă”. Însuşi Lebed făcuse închisoare pentru uciderea ministrului de interne polonez în 1936 şi scăpase trei ani mai târziu când Germania a atacat Polonia. îi considera pe nazişti nişte aliaţi de la sine înţeleşi. Germanii i-au recrutat şi organizat oamenii în două batalioane, între care şi cel numit Privighetoarea, care a luptat în munţii Carpaţi, a supravieţuit mult după sfârşitul războiului şi a rămas în pădurile Ucrainei, pentru a-l bântui pe Forrestal, secretarul pentru apărare. Lebed se autoproclamase ministru de externe în München şi oferise CIA-ului partizanii ucraineni în vederea misiunilor împotriva Moscovei.

Departamentul de Justiţie a stabilit că era un criminal de război care omorâse ucraineni, polonezi şi evrei. Dar toate încercările de deportare au încetat după ce Allen Dulles i-a scris personal comisarului federal pentru imigraţie, susţinând că Lebed avea „o valoare inestimabilă pentru Agenţie” şi că era implicat în „operaţiuni de maximă importanţă”.

CIA-ul „avea puţine metode pentru a colecta informaţii despre Uniunea Sovietică şi se simţea obligat să exploateze fiecare oportunitate, oricât de slabe ar fi fost şansele de reuşită sau talentul agentului”, menţionează dosarele Agenţiei privind operaţiunile desfăşurate în Ucraina. „Grupurile de emigranţi, chiar şi cei cu un trecut dubios, erau adesea singura alternativă”. Aşa că „uneori, dosarele îngrozitoare ale multor emigranţi erau muşamalizate pe măsură ce deveneau indispensabili

pentru CIA”. Deja în 1949, Statele Unite ajunseseră dispuse să lucreze cu aproape orice ticălos împotriva lui Stalin. Lebed se potrivea profilului.

NU VOIAM SĂ NE OCUPĂM DE ASTA

La fel gândea şi generalul Reinhard Gehlen.

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, generalul Gehlen încercase să îi spioneze pe sovietici de pe frontul estic pe post de lider al Abwehr, serviciul de informaţii al lui Hitler, din cadrul armatei. Era un bărbat autoritar şi foarte abil care jurase că dispunea de o reţea de „germani buni” care să spioneze în spatele liniilor ruseşti pentru Statele Unite.

„De la bun început”, spunea Gehlen, „am fost motivat de următoarele convingeri: „un conflict între Est şi Vest este inevitabil. Fiecare cetăţean neamţ are obligaţia de a-şi aduce contribuţia, ca Germania să-şi poată îndeplini misiunea de care este datoare pentru apărarea civilizaţiei creştine occidentale”. Statele Unite aveau nevoie de „cei mai buni germani pe post de aliaţi... dacă vrem să protejăm cultura vestică. Reţeaua de spioni pe care o punea la dispoziţia americanilor era un grup de naţionalişti germani excepţionali care „nu numai că sunt buni germani, ci şi aliaţi din punct de vedere ideologic cu democraţiile vestice”.

Armata, incapabilă să controleze organizaţia lui Gehlen, deşi îi plătea cu generozitate operaţiunile, a încercat în repetate rânduri să o transfere în grija CIA-ului. Mulţi dintre ofiţerii lui Richard Helms se împotriveau ideii cu înverşunare. Unul dintre ei şi-a exprimat făţiş repulsia de a lucra cu o reţea de „personal SS cu trecut nazist cunoscut”. Altul a avertizat că „Serviciile Americane de Informaţii sunt ca un orb bogat care se foloseşte de Abwehr pe post de câine pentru nevăzători. Problema e că lesa e mult prea lungă”. Însuşi Helms şi-a exprimat o teamă bine fondată că „ruşii ştiu cu siguranţă cum se

desfăşoară această operaţiune”.

„Nu voiam să ne ocupăm de asta”, spunea Peter Sichel, la vremea aceea şeful operaţiunilor germane de la cartierul general al CIA. „Nu avea nimic de-a face cu morala sau etica, ci doar cu securitatea”.

Dar, în iulie 1949, sub presiunea necruţătoare a armatei, CIA a preluat răspunderea pentru grupul Gehlen. Găzduit într-un fost cartier general nazist din afara Münchenului, Gehlen primea zeci de criminali de război în cercul său. Aşa cum se temeau Helms şi Sichel, serviciile de informaţii est-germane şi sovietice pătrunseseră în grupul Gehlen la cele mai înalte niveluri. Cea mai activă dintre cârtiţe şi-a făcut apariţia mult după ce grupul Gehlen se transformase în serviciul naţional de informaţii al Germaniei de Vest. Şeful pentru contrainformaţii al lui Gehlen lucrase pentru Moscova de la bun început.

Steve Tanner, un tânăr ofiţer CIA detaşat la München, spunea că Gehlen îi convinsese pe ofiţerii americani ai Agenţiei Centrale de Informaţii că putea să ducă la îndeplinire misiuni care să lovească direct în inima puterii sovietice. „Şi, având în vedere cât de greu ne era nouă”, mărturisi Tanner, „părea o prostie să nu încercăm”.

NU AVEAM DE GÂND SĂ STĂM CU MÂINILE-N SÂN

Tanner era un veteran al serviciilor de informaţii din cadrul armatei şi proaspăt absolvent al Universităţii Yale, angajat de Richard Helms în 1947, unul dintre primii două sute de ofiţeri CIA intraţi în slujba Agenţiei. La München, sarcina sa era să recruteze agenţi care să adune informaţii pentru Statele Unite de dincolo de Cortina de Fier.

Aproape fiecare mare naţiune din Uniunea Sovietică şi Europa de Est avea cel puţin un grup de emigranţi importanţi care căutau sprijinul CIA la München sau Frankfurt. Unii dintre oamenii depistaţi de Tanner ca potenţiali spioni erau est-europeni care se aliaseră cu Germania împotriva Rusiei. Printre ei se numărau „indivizi

cu trecut fascist, care încercau să îşi salveze carierele făcându-se utili pentru americani”, spunea Tanner, şi era precaut în privinţa lor. Cei care nu erau ruşi „îi urau cu înflăcărare pe sovietici”, afirma Tanner, „şi erau automat de partea noastră”. Alţii, care fugiseră din republicile Uniunii Sovietice, îşi exagerau puterea şi influenţa. „Principalul scop al acestor grupuri de emigranţi era de a convinge guvernul SUA de importanţa şi de abilitatea lor de a ajuta guvernul american, pentru a obţine suport într-o formă sau alta”, spunea el.

În lipsa unor instrucţiuni de la Washington, Tanner a stabilit singur câteva principii de bază: pentru a primi ajutorul CIA-ului, grupările de emigranţi trebuiau să fie fondate în ţara de proveniență, nu în cafenelele din München. Membrii trebuiau să aibă contact cu grupurile antisovietice din ţările lor şi să nu fie compromişi de o colaborare cu naziştii. În decembrie 1948, după o îndelungată şi atentă evaluare. Tanner a considerat că găsise un grup de ucraineni care meritau susţinerea Agenţiei. Grupul se autointitulase Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei. Membrii săi din München lucrau ca reprezentanţi politici pentru cei care rămăseseră să lupte acasă. Tanner a raportat cartierului general că respectivul Consiliu Suprem era stabil din punct de vedere moral şi politic.

Şi-a petrecut primăvara şi vara anului 1949 pregătindu-se să îşi infiltreze ucrainenii în spatele Cortinei de Fier. Oamenii veniseră din munţii Carpaţi pe post de curieri, cu câteva luni mai înainte, aducând mesaje de la mişcările ilegale ucrainene, scrise pe foi de hârtie învelite în stofă şi cusute împreună. Aceste mărunţişuri erau văzute ca semne solide ale mişcării de rezistenţă care puteau oferi informaţii asupra evenimentelor din Ucraina şi puteau avertiza despre un atac sovietic asupra Europei de Vest. La cartierul general, speranţele erau şi mai mari.

CIA considera că „existenţa acestei mişcări ar putea avea greutate în cazul unui eventual conflict deschis între Statele Unite şi URSS”.

Tanner a angajat un echipaj de zbor din Ungaria, foarte îndrăzneţ, care deturnase un avion comercial maghiar şi îl adusese la München cu câteva luni înainte. Generalul Wyman, şeful operaţiunilor speciale ale CIA, aprobase formal misiunea pe 26 iulie. Tanner le-a supravegheat pregătirea în codul Morse şi în folosirea armamentului, intenţionând să-i trimită pe doi dintre ei în Ungaria pentru ca CIA-ul să poată ţine legătura cu partizanii. Dar Agenţia nu avea la München oameni suficienţi de experimentaţi pentru a paraşuta agenţi în spatele liniilor inamice, însă, în cele din urmă, Tanner a găsit pe cineva. „Un coleg sârbo-american care se paraşutase în Iugoslavia în timpul celui de Al Doilea Război Mondial i-a învăţat pe băieţii mei cum să sară şi să aterizeze. Şi era o nebunie! Cum poţi să faci un salt pe spate la impact, cu o carabină legată pe-o parte?” Dar ăsta era genul de operaţiuni care făcuse celebru OSS-ul.

Tanner îi avertizase să nu aibă aşteptări prea mari. „Ne dăduserăm seama că în pădurile din vestul Ucrainei nu aveau cum să afle ce era în mintea lui Stalin, care erau marile probleme politice”, a spus el. „Măcar puteau să obţină documente, să adune mărunţişuri, haine, încălţăminte”. Ca să creeze o adevărată reţea de spioni în interiorul Uniunii Sovietice, CIA-ul trebuia să le pună la dispoziţie lucruri cu care să se deghizeze, pentru a se încadra în sumbrul vieţii sovietice cotidiene. Chiar dacă misiunile nu aduceau prea multe informaţii importante, spunea Tanner, aveau o valoare simbolică foarte puternică: „Îi arătau lui Stalin că nu aveam de gând să stăm cu mâinile în sân. Şi asta era important, pentru că până atunci nu avuseserăm nicio operaţiune în această ţară”.

La 5 septembrie 1949, oamenii lui Tanner au decolat

într-un C-47 pilotat de maghiarii care deturnaseră aparatul în drum spre München. Au sărit în întunericul nopţii care se lăsase deasupra Carpaţilor, intonând un cântec de luptă, şi au aterizat în apropierea oraşului Lvov. Serviciile de Informaţii americane pătrunseseră în Uniunea Sovietică.

Istoria CIA dată publicităţii în 2005 oferă doar un rezumat sec al evenimentelor care au urmat: „Sovieticii i-au eliminat rapid pe agenţi".

UNDE GREŞISERĂM?

Totuşi, operaţiunea produsese un val de entuziasm la sediul central al CIA. Wisner a început să elaboreze planuri pentru a trimite mai mulţi oameni care să recruteze reţele de disidenţi şi a informat Casa Albă despre un posibil atac al armatei sovietice. CIA-ul a plasat zeci de agenţi ucraineni pe calea aerului şi pe uscat. Aproape toţi au fost prinşi. Ofiţerii sovietici de informaţii îi foloseau pe prizonieri pentru a trimite înapoi informaţii eronate – totul este bine, trimiteţi mai multe arme, mai mulţi bani, mai mulţi oameni. Apoi îi ucideau. După ani întregi de „misiuni ratate", consemnează istoria Agenţiei, „CIA a încetat să mai folosească această abordare".

„Pe termen lung", concluzionează dosarele, „efortul Agenţiei de a pătrunde în spatele Cortinei de Fier folosind agenţi ucraineni a fost fatal şi tragic".

Winser nu s-a dat bătut. A demarat noi aventuri paramilitare pe întreg teritoriul Europei.

În octombrie 1949, la patru săptămâni de la primul zbor în Ucraina, Wisner s-a aliat cu britanicii pentru a câştiga controlul asupra rebelilor din Albania comunistă, cea mai săracă şi izolată ţară din Europa. Vedea pământul acela sterp ca pe un teren fertil pentru o armată de rezistenţă formată din foşti regalişti exilaţi şi loialişti decăzuţi, ascunşi la Roma şi Atena. O navă lansată la apă din Malta a pornit cu nouă albanezi la bord în prima

misiune de tip comando. Trei oameni au fost uciși imediat, iar restul au fost vânați de poliția secretă. Winser nu avea nici timpul și nici răbdarea necesară pentru o analiză atentă. A adus la München și mai mulți recruți albanezi care să fie antrenați ca paraşutiști, pe care i-a predat apoi bazei albaneze, care avea propriul aeroport, o flotă de avioane și câțiva piloți polonezi foarte duri.

S-au paraşutat în Albania și au aterizat în brațele poliției secrete. Cu fiecare misiune ratată, planurile deveneau și mai disperate, pregătirea și mai superficială, albanezii și mai îngroziți, prinderea lor și mai sigură. Agenții care supraviețuiau erau luați prizonieri, iar mesajele care ajungeau înapoi la baza de la Atena erau controlate de cei care îi prindeau.

„Unde greșiserăm?” se întreba agentul CIA John Limond Hart, care se ocupa de albanezii din Roma. Au trecut ani buni până ca Agenția să înțeleagă că sovieticii cunoșteau fiecare aspect al operațiunii încă de la început. Se infiltraseră spioni în taberele de pregătire din Germania. Comunitățile de exilați albanezi din Roma, Atena și Londra erau pline de trădători. Iar James J. Angleton – omul de la cartierul general responsabil cu securitatea operațiunilor secrete, gardianul CIA împotriva agenților dubli – coordonase operațiuni cu cel mai bun prieten al său din serviciile de informații britanice: spionul sovietic Kim Philby, legătura Londrei cu Agenția.

Philby lucra pentru Moscova dintr-o cameră securizată de la Pentagon, situată exact lângă biroul Șefilor de Stat Major. Prietenia lui cu Angleton a fost pecetluită la un pahar de whisky. Un mare amator de băutură, dădea gata aproape un litru de alcool pe zi, iar Angleton era pe cale de a deveni unul dintre campionii CIA la băut, titluri greu de obținut din pricina competiției acerbe. Timp de mai bine de un an. Înainte și după nenumărate „prânzuri” lichide, Angleton i-a dat lui Philby

coordonatele exacte ale zonelor de aterizare pentru fiecare agent CIA paraşutat în Albania. Deşi se confruntau cu eşec după eşec. moarte după moarte, zborurile au continuat timp de câţiva ani. Aproximativ două sute de agenţi CIA străini au murit. Aproape nimeni din guvernul american nu a ştiut acest lucru. Era unul dintre cele mai mari secrete.

Când operaţiunile au luat sfârşit, Angleton a fost promovat şef al contrainformaţiilor. A rămas în funcţie timp de douăzeci de ani. Beat după ora prânzului, cu mintea înceţoşată, lua decizii fără să-şi arunce ochii pe vreun document, în privinţa tuturor operaţiunilor şi ofiţerilor trimişi de CIA împotriva sovieticilor. Ajunsese să creadă că un imens complot sovietic controla percepţiile americanilor asupra lumii şi că el era singurul care înţelegea adâncurile înşelătoriei. A transformat misiunile CIA împotriva Moscovei într-un labirint întunecat.

O IDEE FUNDAMENTAL GREŞITĂ

La începutul anilor ’50, Wisner a ordonat un nou atac asupra Cortinei de Fier. Misiunea a fost încredinţată unui alt absolvent Yale de la München, Bill Coffin, un nou recrut înzestrat cu fervoarea specială anticomunistă a unui socialist ardent.

„Scopurile nu justifică întotdeauna mijloacele”, spunea Coffin despre anii petrecuţi la CIA. „Dar sunt singurul lucru care pot să o facă”.

Coffin a ajuns la CIA graţie unei legături de familie, fiind recrutat de cumnatul său, Frank Lindsay, ofiţerul lui Wisner desemnat pentru operaţiunile est-europene. „Le-am spus, când am intrat în CIA, că nu vreau să fac muncă de spion, vreau să particip la acţiuni politice secrete” îşi amintea el în 2005. „Întrebarea era: pot ruşii să ducă operaţiuni de subminare? Iar acel lucru mi se părea, din punct de vedere moral acceptabil în acel moment”. Coffin îşi petrecuse ultimii doi ani din cel de Al Doilea Război Mondial pe post de om de legătură între armata SUA şi

comandanţii sovietici. Luase parte la nemilosul proces postbelic, prin care soldaţii sovietici au fost repatriaţi cu forţa. Remuşcările pe care le simţea i-au influenţat decizia de a se alătura CIA-ului.

„Văzusem că Stalin îl putea face uneori pe Hitler să semene cu un cercetaş”, spunea Coffin. „Eram foarte antisovietic, dar îi sprijineam pe ruşi”.

Wisner şi-a pus speranţele în Solidarişti, un grup de ruşi care, ca ideologie, era de dreapta în măsura în care aşa ceva era posibil în Europa după Hitler. Doar cei câţiva ofiţeri CIA care vorbeau rusa, de pildă Bill Coffin, puteau să lucreze cu ei. Mai întâi, CIA-ul şi Solidariştii au strecurat fluturaşi în barăcile sovietice din Germania de Est. Apoi au lansat baloane din care au fost aruncate mii de pamflete. Au organizat misiuni de câte patru paraşutişti în avioane nemarcate care au zburat până la periferiile Moscovei. Unul câte unul, agenţii Solidarişti aterizau în Rusia; unul câte unul erau vânaţi, prinşi şi ucişi. Încă o dată CIA-ul îşi trimitea agenţii în mâinile poliţiei secrete.

„Era o idee fundamental greşită”, a spus Coffin la mult timp după ce a părăsit Agenţia şi a devenit cunoscut ca reverendul William Sloane Coffin, capelan la Yale şi una dintre cele mai vibrante voci antirăzboi din America anilor ’60. „Eram destul de naivi în privinţa folosirii puterii americane”. Avea să treacă aproape o decadă până ca Agenţia să recunoască, cu cuvintele ei, că „asistenţa acordată emigranţilor în eventualitatea unui război sau a unei revoluţii în interiorul URSS era nerealistă”.

În tot acest timp, sute de agenţi străini din cadrul CIA au fost trimişi la moarte în Rusia, Polonia, România, Ucraina şi Ţările Baltice, în anii ’50. Destinele lor nu au fost consemnate; nu s-au ţinut registre şi nimeni nu a fost pedepsit pentru aceste eşecuri. Misiunile lor erau văzute ca o chestiune de supravieţuire naţională pentru Statele Unite. În septembrie 1949, cu câteva ore înainte ca

oamenii lui Tanner să plece în primul lor zbor, echipajul unui avion care decolase din Alaska a detectat urme de radioactivitate în atmosferă.

La 20 septembrie, în timp ce rezultatele erau analizate, CIA a concluzionat că Uniunea Sovietică nu avea să producă nicio armă nucleară în următorii patru ani.

Trei ani mai târziu, Truman a declarat în faţa lumii întregi că Stalin avea deja bomba.

La 29 septembrie, şeful serviciilor de informaţii ştiinţifice al CIA a declarat că departamentul său era incapabil să îşi îndeplinească misiunea. Nu avea talentul necesar pentru a urmări eforturile depuse de Moscova pentru construcţia armelor de distrugere în masă. Investigaţiile Agenţiei asupra armelor atomice sovietice fuseseră „un eşec aproape în totalitate", pe toate planurile, raporta el; spionii nu deţineau date ştiinţifice sau tehnice asupra bombei sovietice, iar analiştii erau nevoiţi să recurgă la estimări. Şeful CIA avertiza că Statele Unite se puteau confrunta cu „consecinţe catastrofale" ca rezultat al acestei situaţii.

Pentagonul i-a comandat disperat CIA-ului să-şi plaseze agenţii la Moscova, pentru a împiedica planurile militare ale Armatei Roşii. „La vremea aceea", reflecta Richard Helms, „posibilitatea de a recruta şi administra asemenea resurse era la fel de improbabilă ca plasarea spionilor pe planeta Marte".

Apoi, fără niciun semn, la 25 iulie 1950, Statele Unite s-au confruntat cu un atac-surpriză care părea începutul celui de AL Treilea Război Mondial.

6. ERAU MISIUNI SINUCIGAŞE

Războiul din Coreea a fost cel mai mare test pentru CIA. I-a dat Agenţiei primul lider adevărat: generalul Walter Bedell Smith. Preşedintele Truman îl chemase să salveze CIA-ul încă dinaintea izbucnirii războiului. Dar, după ce servise ca ambasador american la Moscova,

generalul se întorsese acasă cu un ulcer care aproape că-i venise de hac. Când a sosit vestea despre invazia coreeană, el se afla la spitalul militar Walter Reed, unde i se înlăturau două treimi din stomac. Truman l-a implorat, dar generalul a cerut o lună de răgaz ca să vadă dacă supravieţuia. Apoi rugămintea s-a transformat în ordin, iar Bedell Smith a devenit cel de-al patrulea director al Serviciilor de Informaţii în tot atâţia ani.

Generalul fusese însărcinat să afle secretele Kremlinului şi era conştient cam care îi erau şansele. „Sunt doar două personalităţi pe care le ştiu eu care ar putea să facă lucru ăsta”, le-a spus celor cinci senatori care i-au confirmat funcţia la audierile de pe 24 august, când s-a prezentat cu a patra stea, proaspăt câştigată, un premiu de la preşedinte. „Unul Dumnezeu, iar celălalt Stalin, şi nici despre Dumnezeu nu ştiu dacă poate să o facă pentru că n-am idee dacă este destul de apropiat de Unchiul Joe ca să ştie despre ce este vorba”. Cât despre CIA. a spus: „Mă aştept la ce e mai rău şi sunt sigur că nu voi fi dezamăgit”. Imediat după preluarea funcţiei în octombrie, a descoperit că moştenise o blestemată harababură. „E interesant să vă văd pe toţi aici”, a spus el, urmărindu-i cu privirea pe participanţii la prima şedinţă cu personalul. „Va fi şi mai interesant să văd câţi dintre voi vor mai fi aici peste câteva luni”.

Bedell Smith era foarte autoritar, teribil de sarcastic şi nu tolera greşelile. Operaţiunile haotice ale lui Wisner l-au făcut să clocotească de furie. „Acolo mergeau toţi banii”, spunea el, şi „tot restul Agenţiei era suspicioasă la adresa lui”. În prima lui săptămână la birou, a descoperit ca Wisner raporta Departamentului de Stat şi Pentagonului, nu directorului Serviciilor de Informaţii. Cuprins de furie, l-a informat pe şeful operaţiunilor secrete că zilele lui de „piraterie” se terminaseră.

O SARCINĂ IMPOSIBILĂ

Pentru a-l servi pe preşedinte, generalul Smith a încercat să salveze partea analitică a Agenţiei, pe care a numit-o „inima şi sufletul CIA-ului”. A revizuit procedurile Agenţiei de întocmire a rapoartelor de informaţii şi l-a convins pe Sherman Kent, care fugise din Washington în primele zile triste ale Agenţiei Centrale de Informaţii să revină de la Yale pentru a crea un sistem naţional de evaluare, adunând cele mai bune informaţii disponibile ale guvernului. Kent a numit cerinţa „o sarcină imposibilă”. La urma urmei, a spus el, „estimările sunt ceea ce faci atunci când nu ştii”.

La câteva zile după ce Bedell Smith a preluat conducerea, Truman se pregătea să se întâlnească cu generalul Douglas MacArthur pe insula Wake din Pacific. Preşedintele voia ca cei mai buni agenţi de informaţii ai CIA-ului să fie trimişi în Coreea. Mai presus de toate, dorea să ştie dacă comuniştii chinezi aveau să intre în război. MacArthur, care îşi condusese trupele în inima Coreei, insistase că armata Chinei nu avea să atace niciodată.

Agenţia nu ştia aproape nimic despre ce se întâmpla în China. În octombrie 1949, până ca Mao Zedong să alunge forţele naţionaliste ale lui Chiang Kai-shek şi să proclame Republica Populară, majoritatea covârşitoare a spionilor americani care se aflau în China au zburat spre Hong Kong sau Taiwan. Deja lovită de Mao, CIA era condamnată la invaliditate şi de MacArthur, care ura Agenţia şi făcea tot ce-i stătea în putere pentru a-i goni pe ofiţeri din Orientul îndepărtat. Deşi CIA muncea din greu ca să ţină China sub supraveghere, lanţurile de agenţi străini moşteniţi de la OSS erau mult prea slabe. La fel şi cercetările sau raportările Agenţiei.

La începutul războiului coreean, patru sute de analişti CIA lucrau la buletinele informative zilnice pentru preşedintele Truman. 90% din informaţiile cuprinse în

aceste rapoarte erau reinterpretări a dosarelor Departamentului de Stat; ce mai rămânea nu erau altceva decât comentarii fără valoare.

Aliaţii CIA din teatrul de război erau serviciile de informaţii a doi lideri corupţi şi înşelători: preşedintele Coreei de Sud, Syngman Rhee, şi liderul naţionalist chinez Chiang Kai-shek. Cea mai puternică primă impresie a ofiţerilor CIA care ajungeau la Seul şi Taipei era mirosul fecalelor umane cu care se fertilizau câmpurile. Informaţiile sigure erau la fel de frecvente ca electricitatea şi apa curentă. CIA s-a văzut manipulată de prieteni necinstiţi, păcălită de inamici comunişti şi la mila exilaţilor avizi de bani, care fabricau informaţii. Fred Schultheis, şeful postului din Hong Kong din 1950, şi-a petrecut următorii şase ani căutând prin gunoaiele pe care refugiaţii chinezi le vânduseră Agenţiei în timpul războiului coreean. CIA susţinea o piaţă liberă de mori de hârtie deţinute de artişti înşelători.

Singura sursă veritabilă de informaţii din Orientul îndepărtat din ultimele zile ale celui de Al Doilea Război Mondial până la finalul lui 1949 fuseseră maeştrii informaţiilor codificate. Aceştia reuşiseră să intercepteze şi să decodeze mesajele care treceau prin cablurile comuniştilor şi comunicatele dintre Moscova şi Orientul îndepărtat. Dar liniştea s-a aşternut chiar în momentul în care liderul nord coreean Kin Il-sung se consulta cu Stalin şi Mao asupra intenţiei sale de a ataca. Capacitatea Statelor Unite de a trage cu urechea la planurile militare sovietice, chineze şi nordeoreene dispăruse brusc.

În ajunul Războiului din Coreea, un spion sovietic pătrunsese în sediul central al spărgătorilor de coduri, Arlington Hall, o fostă şcoală de fete transformată, aflată la o aruncătură de băţ de Pentagon. Era vorba despre William Wolf Weisband, un lingvist care traducea mesaje decodate din rusă în engleză. Weisband, recrutat de

Moscova pe post de spion în anii ’30, a zdruncinat de unul singur abilitatea Statelor Unite de a citi transmisiile secrete ale sovieticilor. Bedell Smith şi-a dat seama că se întâmplase ceva îngrozitor şi a alertat Casa Albă. Rezultatul a fost fondarea Agenţiei de Securitate Naţională, serviciul informaţional de comunicaţii, care a ajuns să eclipseze CIA-ul în dimensiune şi putere. O jumătate de secol mai târziu, Agenţia de Securitate Naţională a numit cazul Weisband „poate cea mai semnificativă pierdere de informaţii din istoria SUA”.

NICIUN INDICIU SEMNIFICATIV

Preşedintele a plecat spre Wake Island la 11 octombrie 1950. CIA-ul l-a asigurat că „nu există niciun indiciu semnificativ al unei intenţii reale a comuniştilor chinezi de a recurge la o intervenţie de mare amploare în Coreea… cu excepţia deciziei sovietice de a începe un război global”. Agenţia a ajuns la această concluzie în ciuda a doua semnale de alarmă trimise de cei trei agenţi de la postul din Tokio. Mai întâi, şeful postului, George Aureli, a raportat că un ofiţer naţionalist chinez din Manciuria avertizase că Mao adunase o armată de 300.000 de oameni în apropiere de graniţa coreeană. Cartierul general i-a acordat puţină importanţă. Apoi, Bill Duggan, care mai târziu avea să ajungă şeful postului din Taiwan, a insistat că chinezii comunişti aveau să treacă în Coreea de Nord. Generalul MacArthur a răspuns ameninţând cu arestarea lui Duggan. Avertizările nu au ajuns niciodată la insula Wake.

La sediul central, Agenţia continua să-l asigure Truman că statul chinez nu va intra în război la scară largă. La 18 octombrie, pe măsură ce trupele lui MacArthur înaintau spre nord către râul Yalu şi graniţa cu China, CIA a raportat că „aventura coreeano-sovietică se încheiase cu un eşec”. La 20 octombrie, CIA scria că forţele chineze detectate la Yalu se aflau acolo pentru a

păzi centralele hidroelectrice. La 28 octombrie, a transmis la Casa Albă că trupele chineze erau formate din voluntari. La 30 octombrie, după ce armata americană fusese atacată şi înregistrase pierderi semnificative, CIA a reafirmat că o intervenţie chineză majoră era puţin probabilă. Câteva zile mai târziu, ofiţerii CIA vorbitori de limbă chineză au interogat mai mulţi prizonieri capturaţi în timpul luptei şi au stabilit că erau soldaţii lui Mao. Totuşi, sediul central al CIA a declarat, pentru ultima dată, că nu va exista o invazie în forţă a Chinei. Două zile mai târziu, 300.000 de soldaţi chinezi au pornit un atac atât de brutal încât aproape că i-au împins pe americani în mare.

Bedell Smith era consternat. Credea că treaba CIA-ului era să protejeze naţiunea împotriva surprizelor militare. Dar Agenţia interpretase greşit toate crizele globale din ultimul an: bomba sovietică, războiul coreean, invazia chineză. În decembrie 1950, când preşedintele Truman a declarat stare de urgenţă naţională şi l-a rechemat pe generalul Eisenhower la datorie, Bedell Smith a pornit propriul război care viza să transforme CIA-ul într-un serviciu de informaţii profesionist. A început prin a căuta pe cineva care să îl controleze pe Frank Wisner.

UN PERICOL DEOSEBIT

Un singur nume părea potrivit.

La 4 ianuarie 1951, Bedell Smith s-a înclinat în faţa inevitabilului şi l-a numit pe Allen Dulles director adjunct pentru planificare (titlul era o acoperire; în realitate, postul era de şef al operaţiunilor secrete). S-a dovedit repede că cei doi nu se potriveau, aşa cum a observat Tom Polgar când i-a văzut împreună la sediul central: „Este clar că Bedell nu îl place pe Dulles şi motivul este evident”, îşi aminteşte el. „Ofiţerul primeşte un ordin şi îl execută. Avocatul găseşte un mod de a-l ocoli. La CIA, aşa cum ne-am obişnuit, ordinul este un punct de plecare al unei discuţii”.

Operaţiunile lui Winser se multiplicaseră de cinci ori de la începutul războiului. Bedell Smith a văzut că Statele Unite nu aveau o strategie pentru desfăşurarea acestui tip de luptă. A apelat la preşedintele Truman şi la Consiliul Naţional de Securitate. Trebuia Agenţia să susţină revoluţia armată din Europa de Est? Din China? Din Rusia? Pentagonul şi Departamentul de Stat au răspuns: da, toate astea şi mai mult. Directorul s-a întrebat cum. Wisner angaja sute de tineri absolvenţi de universitate în fiecare lună, îi pregătea câteva săptămâni în şcoli de tip comando, îi trimitea peste graniţă timp de o jumătate de an, le schimba locurile şi apoi trimitea alţi recruţi proaspeţi pentru a-i înlocui. Încerca să construiască o maşinărie militară mondială fără nicio legătură cu pregătirea, logistica şi comunicaţiile profesioniste. Bedell Smith stătea la biroul său, ronţăind biscuiţi şi bând terciul cald care îl ţinuse în viaţă după operaţia la stomac, în timp ce furia lăsa loc disperării.

Al doilea la conducere, directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, Bill Jackson, a demisionat din pricina frustrării, spunând că operaţiunile CIA erau o încurcătură imposibil de descâlcit. Bedell Smith nu a avut de ales decât să îl promoveze pe Dulles ca director adjunct şi pe Wisner ca şef al operaţiunilor secrete. Când a văzut primul buget propus de cei doi, a explodat. Era vorba despre 587 de milioane de dolari, o sumă de unsprezece ori mai mare faţă de cea din 1948. Mai bine de 400 de milioane erau destinaţi operaţiunilor lui Wisner – de trei ori mai mult decât suma alocată în total pentru spionaj şi analiză.

Acest lucru punea „CIA-ul, ca agenţie de informaţii, într-un pericol deosebit”, a spus Bedell clocotind de furie. „Coada operaţiunilor va ghida câinele care oferă informaţii”, a avertizat el. „Oamenii de top vor fi forţaţi să îşi dedice tot timpul operaţiunilor şi în mod inevitabil vor

neglija informaţiile”.

Acela a fost momentul în care generalul Smith a început să bănuiască faptul că Dulles şi Wisner îi ascundeau ceva. La şedinţele zilnice cu directorii adjuncţi şi personalul CIA, înregistrate în documentele date publicităţii în 2002, îi chestiona constant despre ce se întâmpla în afara graniţelor. Dar întrebările lui directe primeau răspunsuri vagi – sau nu primeau niciun răspuns. Smith i-a avertizat „să nu reţină” sau „să muşamalizeze incidente nefericite sau erori serioase”. Le-a ordonat să creeze o bază de date detaliată a misiunilor paramilitare – nume de cod, descrieri, obiective, costuri. Nu au făcut-o niciodată. „Exasperat, le-a servit mai multe manifestări violente ale urii sale decât oricui altcuiva”, scria reprezentantul său personal la NSE, Ludwell Lee Montague. Bedell Smith nu se temea aproape de nimic. Dar era furios şi îngrozit la gândul că Dulles şi Wisner conduceau CIA-ul într-o „aventură prost concepută şi dezastruoasă”, scria Montague. „Se temea să nu ajungă la cunoştinţa publicului vreo gafă grosolană din afară”.

NU ŞTIAM CE FĂCEAM

Dosarele confidenţiale ale CIA-ului cu privire la Războiul din Coreea dezvăluie temerile lui Bedell Smith.

Acestea dovedeau că operaţiunile paramilitare ale Agenţiei „nu erau numai ineficiente, dar şi moral reprobabile faţă de numărul de vieţi pierdute”. Mii de agenţi recrutaţi din Coreea şi China au fost trimişi în Coreea de Nord în timpul războiului şi nu s-au mai întors niciodată. „Exista o discrepanţă uriaşă între timpul şi banii folosiţi şi reuşite”, a concluzionat Agenţia. Nu s-a obţinut niciun profit din „sumele substanţiale cheltuite şi numărul de coreeni sacrificaţi”. Sute de alţi agenţi chinezi au murit după ce au fost aruncaţi în toiul operaţiunilor prost concepute de forţele de uscat, aeriene şi navale.

„Cele mai multe misiuni nu erau pentru colectarea de

informaţii. Erau organizate pentru alimentarea grupurilor de rezistenţă inexistente sau fictive", spunea Peter Sichel, care şi-a dat seama de amploarea eşecurilor după ce a devenit şeful de post din Hong Kong. „Erau misiuni sinucigaşe şi iresponsabile". Ele au continuat şi în anii '60, legiuni de agenţi fiind trimise la moarte alergând după cai verzi pe pereţi.

În primele zile ale războiului, Wisner a trimis o mie de ofiţeri în Coreea şi trei sute în Taiwan, cu ordinul de a pătrunde în fortăreaţa lui Mao şi în dictatura militară a lui Kim Il-sung. Aceşti oameni fuseseră trimişi la luptă după o instruire mai mult decât sumară. Unul dintre ei era Willian Gregg, proaspăt absolvent al William Collège. Primul său gând la izbucnirea războiului fusese: „Unde naiba e Coreea?" După un curs rapid în operaţiuni paramilitare, a fost detaşat la un nou post CIA din mijlocul Pacificului. Wisner construia o bază pentru operaţiuni secrete în insula Saipan cu un buget de 28 de milioane de dolari. Saipan, plină de oasele morţilor din Al. Doilea Război Mondial, a devenit terenul de antrenament pentru misiunile paramilitare ale CIA-ului din Coreea, China, Tibet şi Vietnam. Gregg a adunat agricultori coreeni puternici din taberele de refugiaţi, oameni curajoşi, dar indisciplinaţi, care nu vorbeau limba engleză, şi a încercat să îi transforme pe loc în agenţi de spionaj americani. CIA i-a trimis mai departe în misiuni slab organizate care n-au reuşit să producă altceva decât un registru de vieţi pierdute. Amintirile l-au urmat pe Gregg pe măsură ce înainta în rândurile Diviziei Orientului îndepărtat pentru a ajunge şeful postului CIA din Seul, apoi ambasadorul SUA în Coreea de

Sud şi apoi consilier-şef pe probleme de securitate naţională al vicepreşedintelui George H.W. Bush.

„Mergeam pe urmele OSS-ului", spunea Gregg. „Dar oamenii împotriva cărora luptam deţineau complet

controlul. Nu ştiam ce făceam, l-am întrebat pe superiorii mei care era misiunea şi nu au vrut să îmi spună. Nici ei nu ştiau care era misiunea noastră. Era o încurcătură din cele mai rele. Antrenam coreeni şi chinezi şi o grămadă de alţi indivizi ciudaţi, trimiteam coreeni în Coreea de Nord, trimiteam chinezi în China, chiar lângă graniţa coreeană, îi trimiteam pe oamenii ăştia şi nu mai auzeam de ei niciodată".

„Cifrele din Europa erau îngrijorătoare", spunea el. „Cifrele din Asia, la fel. Agenţia înregistra rezultate proaste în primele sale zile – o reputaţie răsunătoare şi cifre dezastruoase".

CIA ERA PĂCĂLITĂ

Bedell Smith l-a avertizat în repetate rânduri pe Wisner să fie precaut cu informaţiile false fabricate de duşman. Dar unii dintre ofiţerii lui Wisner fabricau şi ei informaţii – inclusiv şeful postului şi şeful opera Junilor din Coreea.

În februarie, martie şi aprilie 1951, mai bine de 1.200 de exilaţi nord-coreeni au fost adunaţi pe insula Yong-do, în portul Pusan, sub comanda şefului operaţiunilor, Hans Tofte, un veteran OSS, mai talentat la a-şi decepţiona şefii decât duşmanii. Tofte a format trei brigade – Tigrul Alb, Dragonul Galben şi Dragonul Albastru – cu patruzeci şi patru de echipe de gherilă. Misiunile lor erau organizate pe trei planuri: să servească drept agenţi de informaţii infiltraţi, ca grupe de gherilă pe timp de război şi ca echipaje de recuperare/salvare pentru piloţii şi echipajele americane doborâte.

Tigrul Alb a fost trimis în Coreea de Nord la sfârşitul lui aprilie 1951 cu 104 oameni, întărit de încă 36 de agenţi paraşutaţi în zonă. Înainte de a părăsi Coreea, după încă patru luni, Tofte a trimis rapoarte strălucitoare despre realizările sale. Dar până în noiembrie, mare parte dintre luptătorii de gherilă ai Tigrului Alb fuseseră capturaţi,

ucişi sau daţi dispăruţi. Dragonul Albastru şi Dragonul Galben au avut destine similare. Puţinele echipe infiltrate care au supravieţuit au fost capturate şi torturate pentru a le transmite ofiţerilor americani care îi supravegheau mesaje radio false. Niciun membru al gherilelor nu a scăpat cu viaţă. Cele mai multe echipaje de recuperare/salvare au fost măcelărite sau date dispărute.

În primăvara anului 1952, ofiţerii lui Wisner au trimis mai bine de 1.500 de agenţi coreeni în Coreea de Nord. Aceştia au trimis înapoi un val de rapoarte radio detaliate asupra mişcărilor militare comuniste nord-coreene şi chineze. Acestea erau transmise de şeful bazei CIA din Seul, Albert R. Haney, un colonel de armată guraliv şi ambiţios, care spunea oricui că avea mii de oameni care lucrau pentru el în operaţiunile de gherilă şi misiunile de colectare de informaţii. Haney spunea că supraveghease personal recrutarea şi pregătirea a sute de coreeni. Unii dintre camarazii săi americani credeau că Haney era un prost periculos. William W. Thomas Jr, un ofiţer de informaţii politice de la Departamentul de Stat din Seul, suspecta că şeful postului avea un stat de plată plin cu nume de oameni care erau „controlafi de tabăra opusă”.

La fel credea şi John Limond Hart, care îl înlocuise pe Haney ca şeful bazei de la Seul în septembrie 1952. După o serie de experienţe neplăcute cu fabricanţii de informaţii din Europa în primii săi ani în cadrul CIA şi cu exilaţii albanezi din Roma, Harty devenise pe deplin conştient de problemele cauzate de înşelătorie şi dezinformare şi se hotărâse să privească „cu suspiciune pretinsele realizări ale predecesorilor mei”.

Haney avusese sub conducere peste două sute de ofiţeri CIA în Seul, dintre care niciunul vorbitor de coreeană. Postul depindea de agenţi coreeni recrutaţi care supravegheau operaţiunile de gherilă şi misiunile de colectare de informaţii din nord. După trei luni de

cercetări, Hart a ajuns la concluzia că aproape fiecare agent coreean pe care îl moştenise fie îşi inventase rapoartele, fie lucrase în secret pentru comunişti. Toate mesajele trimise de post către sediul central al Agenţiei despre evenimentele de pe front din ultimele optsprezece luni erau „înşelătorii calculate”.

„Un anumit raport mi-a rămas în minte”, îşi aminteşte Hart. „Se voia a fi o înşiruire a unităţilor chineze şi coreene de pe linia frontului, indicând forţele şi înregistrarea numerică a fiecărei unităţi”. Comandanţii militari americani l-au primit cu braţele deschise, considerându-l «unul dintre cele mai remarcabile rapoarte de informaţii ale războiului.» Hart a observat că era o făcătură de la un capăt la altul.

Apoi a descoperit că toţi agenţii coreeni importanţi recrutaţi de Haney, ci absolut toţi – erau „escroci care s-au bucurat ceva vreme să trăiască de pe urma plăţilor generoase ale CIA-ului, care se presupunea că erau trimise „colaboratorilor de preţ” din Coreea. Aproape fiecare raport pe care l-am primit de la agenţii lor imaginari venea de la duşmanii noştri”.

Mult după încheierea Războiului din Coreea, CIA-ul a concluzionat că Hart avea dreptate: aproape toate informaţiile secrete pe care le adunase Agenţia în timpul războiului fuseseră fabricate de serviciile de securitate nord-coreene şi chineze. Informaţiile fictive erau trimise apoi Pentagonului şi Casei Albe. Operaţiunile paramilitare ale Agenţiei în Coreea fuseseră infiltrate şi trădate de la bun început.

Hart a comunicat sediului central că postul ar trebui să înceteze toate operaţiunile până când personalul era schimbat şi daunele reparate. Un serviciu de informaţii în care penetrase duşmanul era mai rău decât lipsa unui serviciu. În schimb, Bedell Smith a trimis la Seul un emisar să îi spună lui Hart că „CIA, fiind o organizaţie nouă, a

cărei reputaţie nu a fost încă stabilită, pur şi simplu nu putea să recunoască în faţa altor ramuri ale guvernului – şi mai ales în faţa extrem de competenţelor servicii militare de informaţii ale SUA – incapacitatea sa de a colecta informaţii despre Coreea de Nord”. Mesagerul era directorul adjunct pentru informaţii, Loftus Becker. În noiembrie 1952, după ce Bedell Smith l-a trimis într-un tur de inspecţie a tuturor posturilor asiatice ale CIA, Becker s-a întors acasă şi şi-a dat demisia. Concluzionase că situaţia era fără speranţă: abilitatea CIA-ului de a colecta informaţii asupra Orientului îndepărtat era „aproape neglijabilă”. Înainte de a-şi înainta demisia, l-a confruntat pe Frank Wisner: „Operaţiunile ratate indică o lipsă a succesului”, i-a spus el, „şi au fost cam multe în ultima vreme”.

Rapoartele lui Hart şi fraudele lui Haney au fost muşamalizate. Agenţia căzuse într-o capcană şi o prezentase drept o manevră strategică. Dulles le-a comunicat membrilor Congresului că „CIA controla elemente de rezistenţă considerabile din Coreea de Nord”, spunea colonelui de aviaţie James G.L. Kellis, care lucrase pentru Winser ca director al operaţiunilor paramilitare. În acea perioadă, Dulles fusese avertizat că „gherilele CIA din Coreea de Nord erau sub controlul duşmanului”; adevărul era că „CIA-ul nu avea asemenea trupe” şi că „era înşelată”, raportase Kellis într-o scrisoare alarmantă pe care o trimisese Casei Albe după încheierea războiului.

Abilitatea de a prezenta eşecurile ca pe nişte succese devenise o tradiţie în cadrul CIA. Lipsa de voinţă a Agenţiei de a învăţa din propriile greşeli devenise un element permanent al culturii sale. Cei care se ocupau de operaţiunile secrete nu scriau niciodată „studii de caz”. Chiar şi astăzi, există puţine reguli şi proceduri, dacă nu chiar deloc, în privinţa operaţiunilor.

„Eram cu toţii conştienţi că operaţiunile noastre din

Orientul îndepărtat erau departe de ce doream să obţinem", a admis Wisner la o întâlnire de la sediul central. „Pur şi simplu nu am avut timp să dezvoltăm cantitatea şi tipul de oameni de care aveam nevoie dacă voiam să ducem cu bine poverile grele care ne fuseseră puse pe umeri". Neputinţa de a pătrunde în Coreea de Nord rămâne cel mai răsunător eşec din istoria CIA-ului.

UNII VOR TREBUI SĂ MOARĂ

În 1951, Agenţia a deschis un al doilea front în Războiul din Coreea. Ofiţerii de la biroul de operaţiuni al Agenţiei din China, înnebuniţi de intrarea lui Mao în război, s-au convins singuri că aproape un milion de luptători de gherilă naţionalişti ai Kuomintang aşteptau în China Roşie ajutorul CIA.

Erau aceste rapoarte fabricate de morile de hârtie din Hong Kong, produse de grupurile politice din Taiwan sau scoase din pălăriile magice de la Washington? Era înţelept ca CIA să pornească un război împotriva lui Mao? Nu era timp pentru astfel de gânduri. „Guvernul nu dispune de o strategie de bază aprobată pentru acest tip de război", le-a spus Bedell Smith lui Dulles şi Wisner. „Nici măcar nu avem o politică pentru cazul Chiang Kai-shek".

Dulles şi Winser aveau propriile lor politici. Mai întâi au încercat să înroleze americani pe care să îi paraşuteze în China comunistă. Un potenţial recrut, Paul Kreisberg, era nerăbdător să se alăture CIA-ului până când „mi-au testat loialitatea şi angajamentul întrebându-mă dacă aş vrea să fiu paraşutat în Sichuan. Sarcina mea urma să fie organizarea unui grup de soldaţi anticomunişti Kuomintang care rămăseseră pe dealurile din Sichuan şi să lucrez cu ei la câteva operaţiuni, iar apoi să mă retrag, dacă era necesar, prin Burma. S-au uitat la mine şi au spus «Ai vrea să faci asta?» „Kreisberg a cântărit lucrurile, după care a intrat în Departamentul de Stat. În lipsă de

voluntari americani, CIA a trimis sute de recruţi chinezi în zonele de interes, adesea plasându-i fără ţintă, cu ordinul de a găsi un sat de unde să-şi înceapă lucrul. Odată daţi dispăruţi, erau adăugaţi la preţul războiului.

CIA mai credea printre altele, că putea să-l submineze pe Mao cu ajutorul cavalerilor musulmani, clanurile Hui din nord-vestul îndepărtat al Chinei, comandate de Ma Pufang, un şef de trib care avea legături politice cu naţionaliştii chinezi. Agenţia a trimis grămezi de arme, muniţii şi radiouri împreună cu o mulţime de agenţi chinezi în China de vest, apoi a încercat să găsească americani pe care să-i trimită pe urmele lor. Printre oamenii pe care au încercat să îi recruteze se afla şi Michael D. Coe, ajuns mai târziu unul din cei mai mari arheologi din secolul XX, omul care a spart codul hieroglifelor Maya. În toamna anului 1950 Coe era proaspăt absolvent al Universităţii Harvard, avea 22 de ani când un profesor l-a invitat la prânz şi i-a pus întrebarea pe care sute de absolvenţi din Ivy League aveau să o audă în următorii zece ani: „Ţi-ar plăcea să lucrezi pentru guvern într-o misiune cu adevărat interesantă?” Acesta a mers la Washington şi a primit un pseudonim ales la întâmplare dintr-o carte de telefoane londoneză. I s-a spus că avea să devină ofiţer de operaţiuni în una din cele două misiuni secrete aflate în stadiu de pregătire ori urma să fie paraşutat în vestul Chinei pentru a-i susţine pe luptătorii musulmani, ori să fie trimis pe o insulă din largul coastelor Chinei pentru a organiza raiduri.

„Din fericire pentru mine”, a spus Coe, „a fost a doua opţiune”. A devenit parte din Western Enterprises, un paravar CIA din Taiwan, creat pentru a submina China lui Mao. A petrecut opt luni pe o insuliţă numită Câinele Alb. Singura operaţiune de informaţii de pe insulă a fost descoperirea că şeful de stat major al comandantului naţionaliştilor era un spion comunist. Întors la Taipei în

ultimele luni ale Războiului din Coreea, Coe şi-a dat seama că Western Enterprises nu era cu nimic mai clandestin decât bordelurile chinezeşti pe care le frecventau colegii săi.

„Construiseră o întreagă comunitate izolată, cu propriile magazine militare şi cluburi pentru ofiţeri", spunea el. „Spiritul care existase acolo se schimbase. Era o risipă de bani incredibilă". Coe a înţeles că şi naţionaliştii înşelaseră CIA-ul şi că exista o forţă uriaşă de rezistenţă în interiorul Chinei. O pornisem în direcţia greşită. Întreaga operaţiune era o pierdere de vreme".

Pariind totul pe naţionaliştii chinezi, CIA decisese că trebuia să existe o a Treia Forţă în China. Din aprilie 1951 până la finele anului 1952, Agenţia a cheltuit în jur de 100 milioane de dolari pe arme şi muniţii pentru 200.000 de luptători de gherilă, fără să găsească cea de-a Treia Forţă. Cam jumătate din bani şi arme s-au dus spre un grup de refugiaţi chinezi din Okinawa, care au păcălit CIA-ul cu ideea că erau susţinuţi un mare număr de trupe anticomuniste din ţară. Era o înşelătorie. Ray Peers, veteranul OSS care conducea Western Enterprises, a spus că dacă ar fi găsit vreodată un soldat în carne şi oase al celei de-a Treia Forţe, l-ar fi ucis, împăiat şi expediat la Muzeul Smithsonian.

CIA-ul încă mai căuta forţele de rezistenţă secrete când a trimis o echipă de gherilă compusă din patru chinezi în Manciuria în iulie 1952. Patru luni mai târziu, echipa a trimis un mesaj radio prin care cerea ajutor. Era o cursă: chinezii îi capturaseră şi-i întorseseră împotriva CIA-ului. Agenţia a autorizat o misiune de salvare, folosind metoda nou inventată. Doi tineri ofiţeri CIA aflaţi la prima lor operaţiune, Dick Fecteau şi Jack Downey, au fost trimişi în bătaia focului. Avionul lor s-a prăbuşit sub ploaia de gloanţe a mitralierelor chinezeşti. Piloţii au murit. Fecteau a făcut nouăsprezece ani de închisoare în China,

iar Downey, proaspăt absolvent Yale, a stat închis mai bine de douăzeci de ani. Beijingul a făcut apoi public registrul pentru Manciuria: CIA-ul trimisese 212 de agenţi străini; 101 fuseseră ucişi, iar 111 capturaţi.

Ultimul teatru de operaţiuni al Agenţiei din războiul coreean a fost Burma. La începutul lui 1951, când trupele chineze au obligat trupele generalului MacArthur să se retragă spre sud, Pentagonul credea că naţionaliştii chinezi ar putea să mai uşureze povara de pe umerii lui MacArthur, creând unui al doilea front. Aproximativ 1.500 de adepţi ai lui II Mi, un general naţionalist, erau prinşi în nordul Burmei, în apropiere de graniţa chineză. Li Mi-a cerut arme şi aur american. CIA a început să transporte soldaţi naţionalişti chinezi în Thailanda, pentru a-i pregăti, echipa şi trimite împreună cu încărcăturile de arme şi muniţii în nordul Burmei. Desmond Fitz Gerald, proaspăt sosit la Agenţie cu recomandări strălucitoare, luptase în Burma în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. A preluat operaţiunea Li Mi care s-a transformat repede într-o farsă, apoi într-o tragedie.

Când soldaţii lui II Mi-au trecut în China, forţele lui Mao i-au măcelărit. Ofiţerii de spionaj din CIA au descoperit că omul din Bangkok al lui II Mi care se ocupa de transmisiile radio era un agent comunist chinez. Dar oamenii lui Winser au mers în continuare. Soldaţii lui II Mi s-au retras şi s-au regrupat. Când Fitz Gerald a trimis şi mai multe arme şi muniţii în Burma, trupele lui II Mi-au refuzat să mai lupte. S-au aciuat în regiunea montană Triunghiul de Aur, au plantat maci pentru opiu şi s-au căsătorit cu localnicele. Douăzeci de ani mai târziu, CIA avea să fie nevoit să pornească un război în Burma pentru a distruge laboratoarele de heroină care stăteau la baza imperiului global de droguri al lui II Mi.

„Nu are niciun rost să plângem după oportunităţile eşuate… nici să încercăm să justificăm eşecurile din

trecut”, scria Bedell Smith într-o scrisoare către generalul Matthew B. Ridgway, succesorul lui MacArthur ca şef al comandamentului pentru Orientul îndepărtat. „Am descoperit, prin experienţe dureroase, că operaţiunile secrete sunt pentru profesionişti, nu pentru amatori”.

Un postscriptum la eşecurile coreene ale CIA-ului a apărut imediat după armistiţiul din iulie 1953. Agenţia îl considera pe preşedintele Coreei de Sud, Syngman Rhee, un om inutil, şi încercase ani de zile diverse mijloace pentru a-l înlocui. Aproape că l-a ucis din greşeală.

Într-o după-amiază senină de la sfârşitul verii, un iaht aluneca de-a lungul liniei ţărmului insulei Yong-do, locul de campare folosit de CIA pentru a-şi antrena comandourile coreene. Preşedintele Rhee era la bord, unde dăduse o petrecere pentru prietenii săi. Gărzile şi ofiţerii care se ocupau de locul de pregătire nu fuseseră informaţi că preşedintele Rhee urma să treacă pe acolo. Au deschis focul. Ca prin miracol, nimeni nu a fost rănit, dar preşedintele a fost nemulţumit. L-a chemat pe ambasadorul SUA şi l-a informat că grupul paramilitar al CIA avea şaptezeci şi două de ore pentru a părăsi ţara. Imediat după acest eveniment, John Hart, ghinionistul şef de post, a trebuit să o ia de la capăt, să recruteze, să pregătească şi să paraşuteze agenţi în Coreea de Nord între 1953 şi 1955. Din ce ştia el, fuseseră cu toţii capturaţi şi executaţi.

În Coreea, Agenţia eşuase pe toate fronturile. Nu reuşise să emită analize sau să-şi infiltreze agenţii recrutaţi. Consecinţa a fost moartea a mii de americani şi a aliaţilor lor asiatici.

O generaţie mai târziu, veteranii militari americani numeau Coreea „războiul uitat”. La agenţie se instaurase o stare de amnezie voită. Cele 152 de milioane de dolari risipiţi pe arme şi pe gherile-fantomă fuseseră ajustaţi pe hârtie. Faptul că o mare parte a informaţiilor obţinute în

Războiul din Coreea erau false sau fabricate a fost ţinut secret. Nu s-a întrebat şi nu s-a răspuns niciodată la chestiunea costului măsurat în vieţile pierdute.

Dar secretarul de stat adjunct pentru Orientul îndepărtat, Dean Rusk, a simţit mirosul decăderii. I-a cerut lui John Melby, un talentat angajat al Departamentului de Stat care se ocupa de China, să investigheze. Melby lucrase cot la cot cu primii spioni americani din Asia începând cu mijlocul anilor ’40 şi ştia cu cine avea de-a face. A mers pe teren şi a cercetat situaţia. „Informaţiile colectate de noi sunt atât de sumare încât se apropie de abuz în serviciu”, i-a spus lui Rusk într-un raport ultrasecret care a ajuns prin mijloace necunoscute pe biroul directorului Serviciilor Centrale de Informaţii. Melby a fost chemat la sediul CIA pentru o discuţie cu Bedell Smith, în timp de directorul adjunct Allen Dulles aştepta în tăcere.

Pentru Dulles, Asia fusese întotdeauna o afacere secundară. Credea că adevăratul război pentru civilizaţia vestică se dădea în Europa. Lupta avea nevoie de oameni pregătiţi şi gata să ia atitudine şi să-şi asume consecinţele”, le-a spus el câtorva dintre prietenii şi colegii săi apropiaţi la o conferinţă secretă organizată la Princeton Inn, în mai 1952. „La urma urmei, am avort 100.000 de victime în Coreea”, a spus el, conform unei stenograme publicate în 2003. „Dacă am fost în stare să acceptăm aceste victime, nu m-aş îngrijora de câteva în plus şi câţiva martiri din spatele Cortinei de Fier… Nu cred că mai putem aştepta până când vă adunaţi toate trupele şi veţi fi siguri că puteţi câştiga. Trebuie să începeţi şi să mergeţi înainte”.

„Nu se poate fără martiri”, a spus Dulles. „Unii vor trebui să moară”. seara la care luase parte cu cinci ani în urmă. „Ducem un război politic?” a întrebat retoric Dulles. „Îl purtăm din 1946. De atunci s-au întâmplat multe. Dacă

au fost eficiente sau făcute în cel mai bun mod cu putinţă, asta-i altă problemă”.

„Când întrebaţi «Ar trebui să pornim ofensiva?» văd un câmp al iluziilor”, a spus Bohlen.

În timp ce Războiul din Coreea făcea încă ravagii, şefii de stat major i-au ordonat lui Frank Wisner să organizeze cu ajutorul CIA „o ofensivă subvsersivă majoră împotriva Uniunii Sovietice” care să ţintească spre „inima sistemului de control comunist. „Wisner a încercat. Planul Marshall era transformat în pacte care u aprovizionau cu arme pe aliaţii Americii, iar Wisner a văzut în asta o ocazie de a înarma forţele secrete din umbră care puteau lupta cu sovieticii în caz de război. Încerca să împrăştie seminţele peste întreaga Europă. În munţii şi pădurile Scandinaviei, Franţei, Germaniei. Italiei şi Greciei, oamenii săi aruncau în lacuri lingouri de aur şi îngropau lăzi cu arme pentru bătălia ce avea să izbucnească. În mlaştinile şi zonele subalpine din Ucraina şi Ţările Baltice, piloţii săi trimiteau agenţii la moarte.

În Germania, mai bine de o mie dintre ofiţerii săi strecurau foi volante în Berlinul de Est, falsificând timbre poştale cu portretul liderului est-german Walter Ulbricht, cu un ştreang în jurul gâtului, punând la cale misiuni paramilitare în Polonia. Niciuna dintre aceste acţiuni nu a oferit informaţii despre natura ameninţării sovietice. Operaţiunile duse pentru a sabota imperiul sovietic continuau să domine în faţa planurilor de spionaj.

ESTE AL TĂU TRUP ŞI SUFLET

Nespus de precaut, Walter Bedell Smith l-a desemnat pe generalul decorat Lucian K. Truscott să preia operaţiunile CIA din Germania şi să afle ce făceau oamenii lui Winser. Truscott era un ofiţer de încredere, cu legături impecabile şi un dosar de război deosebit. Primise ordinul să suspende orice schemă care i s-ar fi părut dubioasă. Odată instalat, l-a ales drept principal adjunct pe Tom

Polgar, de la baza CIA din Berlin.

Cei doi au descoperit mai multe bombe cu ceas. Printre ele se numără şi un secret foarte întunecat, descris în documentele CIA ale vremii drept un program de „interogaţii de peste hotare”.

Agenţia înfiinţase închisori clandestine menite să smulgă mărturisiri celor suspectaţi că ar fi agenţi dubli. Una era în Germania, alta în Japonia. A treia şi cea mai mare se afla în zona Canalului Panamá. „Ca la Guantánamo”, a spus Polgar în 2005. „Acolo mergea orice”.

Regiunea, un univers în sine, fusese ocupată de Statele Unite la cumpăna dintre secole şi smulsă cu ajutorul buldozerelor din junglele care înconjurau Canalul Panamá. La o bază navală din perimetrul ei, biroul de securitate al CIA amenajase un complex de celule de închisoare individuale într-un bric al marinei, folosit de obicei pentru a adăposti marinarii beţivi sau indisciplinaţi. În acele celule, Agenţia făcea experimente secrete cu interogatorii dure, folosind tehnici care implicau tortura, controlul minţii prin droguri şi spălarea creierului.

Proiectul data încă din 1948, când Richard Helms şi ofiţerii săi din Germania îşi dăduseră seama că erau înşelaţi de agenţii dubli. Efortul a pornit în fază de testare în 1950, odată cu izbucnirea războiului coreean, când starea de urgenţă a pus stăpânire pe CIA.

Mai târziu în acea vară, în vreme ce în Panamá temperatura ajungea la patruzeci de grade, doi emigranţi ruşi care fuseseră transportaţi în zona Canalului din Germania erau injectaţi cu droguri şi interogaţi cu brutalitate. Alături de patru nord coreeni suspectaţi că ar fi operat ca agenţi dubli, care erau supuşi aceluiaşi tratament la o bază militară condusă de CIA în Japonia, erau printre primii cobai umani cunoscuţi, parte din programul cu numele de cod Project Artichoke, o mică, dar

semnificativă parte din studiul de cercetare de cincisprezece ani realizat de CIA pentru descoperirea unor modalităţi de a controla mintea umană.

Mulţi dintre ruşii şi nemţii pe care Agenţia îi recrutase ca agenţi şi informatori din Germania deveniseră periculoşi. După ce oferiseră puţinele informaţii pe care le aveau, recurseseră la înşelătorie sau şantaj pentru a-şi prelungi scurtele cariere. Nu erau puţini cei suspectaţi că ar fi lucrat în secret pentru sovietici. Problema a devenit urgentă când ofiţerii CIA au ajuns să-şi dea seama că serviciile de informaţii şi de securitate comuniste erau mult mai dezvoltate şi semnificativ mai sofisticate decât Agenţia.

Richard Helms spusese odată că ofiţerii americani de informaţii fuseseră instruiţi să creadă că nu se puteau baza pe un agent străin decât dacă „este al tău trup şi suflet”. Nevoia găsirii unei modalităţi de a domina a dus la căutarea unor droguri care să controleze mintea şi al unor închisori secrete în care să fie testate. Dulles, Wisner şi Helms erau personal responsabili pentru aceste încercări.

La 15 mai 1952, Dulles şi Wisner au primit un raport despre Proiectul Artichoke. care indica eforturile depuse de Agenţie de-a lungul a patru ani, pentru a testa heroina, amfetaminele, somniferele, nou descoperitul LSD şi alte „tehnici speciale în interogatoriile CIA”. O parte a proiectului căuta să obţină o tehnică de interogare atât de puternică, încât „individul aflat sub influenţa ei să nu reuşească să mai ascundă la interogatoriu vreo informaţie fabricată”. Câteva luni mai târziu, Dulles a aprobat un nou program ambiţios cu numele de cod Ultra. Sub auspiciile sale, şapte prizonieri de la un penitenciar federal au fost ţinuţi cu doze mari de LSD timp de douăzeci şi şapte de zile consecutiv. Când CIA i-a strecurat acelaşi drog unui angajat civil din armată, Frank Olson. acesta s-a aruncat de la fereastra unui hotel din New York. La fel ca

presupuşii agenşi dubli trimişi pe bricul secret din Panamá, aceşti oameni erau elemente consumabile în lupta pentru înfrângerea sovieticilor.

Ofiţerii superiori din CIA, inclusiv Helms, au distrus aproape toate înregistrările acestor programe, de teamă să nu fie făcute publice.

Dovezile care au mai rămas sunt fragmentare, dar indică folosirea frecventă a închisorilor secrete pentru interogatorii sub influenţa forţată a drogurilor administrate agenţilor suspecţi, desfăşurate în anii ’50. Până în 1956, membrii serviciului clandestin, biroul de securitate al Agenţiei şi oamenii de ştiinţă şi medicii CIA se întâlneau lunar pentru a discuta progresele Proiectului Artichoke. „Aceste discuţii includeau planificarea interogatoriilor de peste hotare”, indică dosarele Agenţiei. Folosirea „tehnicilor speciale de interogare” a continuat timp de câţiva ani.

Din dorinţa de a pătrunde în spatele Cortinei de Fier, CIA-ul ajunsese să adopte tactica duşmanilor săi.

UN PLAN BINE GÂNDIT, AFARĂ DE…

Printre operaţiunile CIA întrerupte de generalul Truscott se număra şi un proiect care sprijinea un grup numit Tinerii Germani. Mulţi din liderii săi ar fi fost de vârsta lui Hitler. În 1952, rândurile membrilor săi ajunseseră la douăzeci de mii. Au primit cu entuziasm arme, radiouri, camere de filmat şi bani de la CIA şi i-au îngropat în diferite locuri din ţară. Începuseră chiar să îşi organizeze propria listă de eliminare a politicienilor vest-germani de mainstream care urmau să fie asasinaţi când venea vremea. Tinerii Germani au devenit atât de ostentativi, încât existenţa lor şi lista lor de duşmani au devenit publice, creând un imens scandal.

„Când secretul a ieşit la iveală, a dat naştere la nenumărate îngrijorări şi unei schimbări majore de atitudine”, a spus John McMahon, viitor director adjunct al

Serviciilor Centrale de Informaţii, la vremea aceea tânăr ofiţer CIA din echipa lui Truscott.

Chiar în ziua în care Dulles vorbea la Princeton Inn., Henry Hecksher scria către sediul central al CIA-ului. Ani de zile Henry Hecksher, care avea să devină curând şeful bazei din Berlin, crescuse un agent unic în interiorul Germaniei de Est. Era vorba despre Horst Erdmann, care conducea o organizaţie impresionantă, numită Comitetul Juriştilor Liberi. Juriştii Liberi erau un grup secret de tineri avocaţi şi consilieri juridici care provocau regimul comunist din Berlin de Est. Ei adunau dosare despre crimele comise de stat. Un Congres Internaţional al Juriştilor să fie organizat în iulie 1952, în Berlinul de Vest, iar Juriştii Liberi puteau să joace un important rol politic pe scena mondială.

Wisner a vrut să preia controlul Juriştilor Liberi şi să îi transforme într-o organizaţie secretă înarmată. Hecksher a protestat. Oamenii ăştia erau surse de informaţii, a susţinut el, şi dacă aveau să fie implicaţi în acţiuni paramilitare vor deveni carne de tun. A fost respins. Ofiţerii lui Wisner din Berlin l-au ales pe unul din ofiţerii generalului Reinhard Gehlen să transforme grupul într-o forţă de luptă formată din celule de trei oameni. Dar fiecare om din fiecare celulă îl cunoştea pe fiecare membru al celorlalte celule – o problemă clasică de securitate. După ce soldaţii ruşi l-au răpit şi torturat pe unul din lideri în ajunul conferinţei internaţionale, toţi Juriştii Liberi ai CIA-ului au fost arestaţi.

Spre finele anului 1952, în ultimele luni petrecute de Smith în fotoliul de director al Serviciilor Centrale de Informaţii, şi mai multe dintre operaţiunile improvizate în grabă de Wisner au început să se destrame. Eşecurile au lăsat o impresie de durată asupra lui Ted Shackley, un nou ofiţer CIA care îşi începuse cariera la Agenţie ca al doilea locotenent răpit de la slujba sa de pregătire a personalului

poliţiei militare din West Virginia. Prima lui sarcină era să se familiarizeze cu una dintre operaţiunile majore ale lui Wisner. care susţinea armata de eliberare poloneză. Mişcarea pentru Libertate şi Independenţă, cunoscuta ca MLI.

Wisner şi oamenii lui vărsaseră în jur de 5 milioane de dolari în lingouri, arme, puşti, muniţii şi staţii de emisie-recepţie în Polonia. Stabiliseră contacte de încredere cu membrii MLI „de peste hotare", o mână de emigranţi din Germania şi Londra. Aceştia credeau ca MLI-ul era o forţă puternică – 500 de soldaţi în Polonia, 20.000 de partizani înarmaţi şi sute de mii de simpatizanţi – pregătită să lupte cu Armata Roşie.

Era doar o iluzie. Poliţia secretă poloneză, susţinută de sovietici, anihilase MLI încă din 1947. MLI era o fantomă, o farsă a comunismului. În 1950, un curier care nici nu ştia ce făcea a fost trimis să îi alerteze pe emigranţii polonezi din Londra. Mesajul era că MLI supravieţuise şi se dezvolta în Varşovia. Emigranţii i-au contactat pe oamenii lui Wisner, care au apucat cu ambele mâini şansa de a construi un grup de rezistenţă în spatele liniilor inamice şi i-a paraşutat înapoi în Polonia pe toţi patrioţii pe care a reuşit să-i adune. La sediul central, liderii CIA credeau că îi bătuseră în sfârşit pe comunişti la propriul joc. „Polonia reprezintă una din cele mai promiţătoare zone pentru dezvoltarea rezistenţei secrete", a spus Bedell Smith la o şedinţă a adjuncţilor săi din august 1952. Wisner îi spusese că „MLI este acum pe val".

Serviciile de informaţii sovietice şi poloneze petrecuseră ani de zile întinzând curse.

„Ştiau cu toţii de operaţiunile noastre aeriene. Când urma să-i plasăm pe agenţi", spunea McMahon, „ieşeau din locurile sigure şi îi contactau pe oamenii care ştiam că aveau să ne fie de ajutor. Iar polonezii şi KGB-ul erau imediat în spatele lor şi-i luau pe sus. Era un plan bine

gândit, numai că recrutam agenţi ai Uniunii Sovietice. S-a dovedit un dezastru monumental. Au murit oameni". Treizeci, poate chiar mai mulţi, şi-au pierdut viaţa.

Shackley spunea că n-avea să uite niciodată privirea colegilor săi ofiţeri când şi-au dat seama că cinci ani de planificare şi milioane de dolari se duseseră pe apa sâmbetei. Cea mai groaznică descoperire trebuie să fi fost că polonezii trimiseseră un sac din banii CIA Partidului Comunist din Italia.

„Cu siguranţă că CIA se gândise că putea opera în Europa de Est aşa cum operase OSS în timpul războiului, când Europa de Vest se afla sub ocupaţie", spunea Henry Loomis de la CIA, un viitor şef la Vocea Americii. „Era clar că nu era posibil".

La Washington. Frank Lindsay. care condusese operaţiunile din Europa de Est de la cartierul general, a demisionat, cuprins de teamă. Le-a spus lui Dulles şi Wisner că mijloacele tehnice şi ştiinţifice de spionare a sovieticilor vor trebui să înlocuiască acţiunile subversive ca strategie a CIA împotriva comunismului. Misiunile paramilitare care susţineau mişcările de rezistenţă imaginare nu îi puteau alunga pe ruşi din Europa.

În Germania, McMahon petrecuse luni întregi citind informaţiile care veneau la post. A ajuns la o concluzie fermă. „Nu aveam nicio competenţă acolo", a spus el după câţiva ani. „Informaţiile noastre despre interiorul Uniunii Sovietice era egal cu zero".

VIITORUL AGENŢIEI

Acum CIA devenise o forjă mondială, cu un personal de 15.000 de oameni, jumătate de miliard de dolari pe an din fonduri secrete şi mai bine de cincizeci de posturi în străinătate. Prin puterea voiaţei, Bedell Smith transformase într-o organizaţie care semăna foarte mult cu imaginea pe care avea să o lase în următorii cincizeci de ani. Unise Biroul pentru Coordonarea Politicilor şi Biroul

pentru Operaţiuni Speciale într-un singur serviciu de operaţiuni secrete care să lucreze în afara graniţelor, crease un sistem unificat de analiză în ţară şi obţinuse o oarecare doză de respect pentru CIA de la Casa Albă.

Dar nu reuşise să transforme Agenţia într-un serviciu profesionist de informaţii. „Nu putem atrage oameni calificaţi”, s-a plâns el în ultimele sale zile ca director al serviciilor centrale de informaţii. „Pur şi simplu nu există”. Şi nu reuşise nicio clipă să îi facă pe Allen Dulles şi Frank Wisner să îi recunoască autoritatea. Cu o săptămână înaintea alegerilor prezidenţiale din 1952, Bedell Smith a încercat pentru ultima dată să îi controleze.

La 27 octombrie, a convocat o conferinţă cu cei mai vechi 26 de ofiţeri CIA şi a proclamat că „CIA-ul va trebui să-şi stopeze acţiunile până când va fi capabil să îşi creeze o echipă de oameni bine pregătiţi, la numărul limitat de operaţiuni pe care le poate desfăşura bine, mai degrabă decât să încerce să acopere un câmp vast cu performanţe slabe” cu un „personal inadecvat pregătit sau inferior”. Încurajat de investigaţiile lui Truscot din Germania, generalul a ordonat înfiinţarea unui „Consiliu al crimelor” – un juriu care să elimine cele mai slabe operaţini subversive ale CIA. Wisner a ripostat imediat. A spus că stoparea operaţiunilor dubioase ar fi un proces lung şi dureros şi că ar dura multe, multe luni – chiar până la următoarea administraţie – până ca ordinul lui Bedell Smith să fie îndeplinit. Generalul a fost învins şi „Consiliul crimelor” a fost dizolvat.

Dwight D. Eisenhower a câştigat preşedinţia cu o platformă a securităţii naţionale care încuraja lumea liberă să elibereze sateliţii sovietici, un discurs scris de John Foster Dulles, cel mai apropiat consilier de politică externă al său. Planurile lor de victorie includeau şi un nou director al serviciilor centrale de informaţii. Ales împotriva protestelor lui Bedell Smith, confirmat fără opoziţie de

Senat şi aclamat de presă, Allen Dulles a primit în cele din urmă slujba la care visa.

Richard Helms îl cunoştea pe Dulles de mai bine de opt ani, de când călătoriseră împreună spre micuţa şcoală cu ziduri roşii din Franţa, unde Bedell Smith acceptase predarea necondiţionată a celui de AL Treilea Reich. Helms avea acum 40 de ani, era un bărbat bine organizat, cu o pieptănătură impecabilă, dată pe spate, care nu lăsa niciun document în urma lui când stingeau luminile seara la birou. Dulles, care avea 60 de ani, era un profesor aiurit, care-şi ţâra picioarele cufundate în papuci, din cauza gutei, în intimitatea propriei case. La puţin timp de la alegerea lui Eisenhower, Dulles l-a chemat pe Helms în biroul directorului şi cei doi s-au aşezat la vorbă.

„Vreau să vorbim despre viitor, a spus Dulles, umplând aerul cu nori mari de fum de pipă. Despre viitorul Agenţiei.

Îţi aminteşti de problemele şi de vărsarea de sânge care au izbucnit când încercam să lămurim lucrurile în 1946? Pentru ce ar fi responsabilă Agenţia? Ar mai exista vreun serviciu?" Dulles voia ca Helms să înţeleagă că atâta timp cât el avea să fie director al serviciilor centrale de informaţii, ar fi fost al naibii de bine să fie un serviciu devotat unor misiuni îndrăzneţe, dificile, periculoase.

„Vreau să fiu absolut sigur că înţelegi cât de importante sunt acpunile operaţiunilor subversive, a spus Dulles. Casa Albă şi administraţia asta au un *mare interes* pentru toate aspectele *acţiunilor subversivei*

În următorii opt ani, prin devotamentul său faţă de acţiunile subversive, dispreţul faţă de analizele detaliate şi practicile sale periculoase de a-l înşela pe preşedintele Statelor Unite, Allen Dulles a provocat pagube inestimabile Agenţiei la a cărei înfiinţare participase.

PARTEA A DOUA

UN GENIU CAM CIUDAT!

CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIEI EISENHOWER 1953 – 1961

8. NU AVEM NICIUN PLAN

Alien Dulles era directorul serviciilor centrale de informaţii de o săptămână, când, la 5 martie 1953, a murit Iosif Stalin. „Nu avem informaţii sigure din interior ca să ne dăm seama care este atmosfera internă la Kremlin”, s-a plâns Agenţia câţiva ani mai târziu. „Estimările noastre despre planurile şi intenţiile sovietice pe termen lung sunt pure speculaţii rezultate din dovezi neadecvate”. Noul preşedinte al Statelor Unite nu era mulţumit. „Încă din 1946, a tunat Eisenhower, toţi pretinşii experţi au trăncănit despre ce s-ar întâmpla când ar muri Stalin şi ce ar trebui noi, ca naţiune să facem. Ei bine, e mort. Şi puteţi să răscoliţi cât vreţi prin dosarele guvernului nostru căutând planurile imaginate. Nu avem niciun plan. Nici măcar nu suntem siguri de schimbările aduse de moartea lui”.

Moartea lui Stalin a intensificat temerile americane cu privire la intenţiile sovietice. Pentru CIA, întrebarea era dacă succesorii lui Stalin – oricare ar fi fost aceştia – aveau să lanseze un război preemtiv. Dar speculaţiile Agenţiei despre sovietici erau simple reflecţii într-o oglindă falsă. Stalin nu avusese niciodată planuri pentru dominarea lumii, nici mijloacele de a le pune în practică. Cel care a preluat în cele din urmă controlul asupra Uniunii Sovietice după moartea lui Stalin, Nikita Hruşciov, îşi amintea că Stalin „tremura” şi „fremăta” în faţa perspectivei unui conflict global cu America. „Se temea de război, spunea Hruşciov. Stalin nu a făcut niciodată nimic pentru a provoca un război cu Statele Unite. îşi cunoştea slăbiciunile”.

Una din erorile fundamentale ale statului sovietic era că fiecare aspect al vieţii cotidiene era subordonat securităţii naţionale. Stalin şi succesorii săi aveau o

abordare patologică a frontierelor. Napoleon invadase din Paris, Hitler din Berlin. Singura politică externă postbelică coerentă a lui Stalin fusese să transforme Europa de Est într-un imens scut uman. În timp ce îşi dedica energia eliminării duşmanilor săi interni, poporul sovietic stătea la cozi nesfârşite ca să cumpere un sac de cartofi. Americanii erau pe cale de a se bucura de opt ani de pace şi prosperitate cu Eisenhower la conducere. Dar pacea a venit cu preţul uluitoarei curse a înarmărilor, a vânătorilor politice de vrăjitoare şi a economiei permanente de război.

Provocarea lui Eisenhower era să confrunte Uniunea Sovietică fără să pornească un Al. Treilea Război Mondial sau să submineze democraţia americană. Se temea ca nu cumva costurile Războiului Rece să lovească în Statele Unite; dacă generalii şi amiralii săi ar fi făcut ce voiau, trezoreria s-ar fi golit. A decis să îşi construiască strategia pe armele secrete: bombe nucleare şi acţiuni subversive. Erau mult mai ieftine decât flotele de avioane de luptă şi flotilele de portavioane de zeci de miliarde de dolari. Cu suficiente arme nucleare, Statele Unite îi puteau împiedica pe sovietici să înceapă un nou război mondial – sau ar fi obţinut victoria în eventualitatea unui conflict armat. Cu o campanie globală de acţiuni subversive, Statele Unite puteau să împiedice răspândirea comunismului, după cum susţinea politica public declarată a lui Eisenhower. să îi împingă pe ruşi înapoi.

Ike a pariat soarta naţiunii pe arsenalul său nuclear şi pe serviciul său de spioni, întrebările despre utilizarea lor apăreau aproape la fiecare întrunire a Consiliului Naţional de Securitate din primele luni după preluarea funcţiei. NSE, creat în 1947 pentru a veghea asupra folosirii puterii americane peste graniţe, fusese rareori convocat sub conducerea lui Truman. Eisenhower l-a revitalizat şi l-a condus aşa cum un bun general îşi conduce oamenii. În fiecare săptămână, Allen Dulles

părăsea spaţiul uşor sărăcăcios al biroului său şi urca în limuzina lui neagră: trecea pe lângă birourile dărăpănate în care lucrau Wisner şi agenţii săi sub acoperire şi intra pe porţile Casei Albe. îşi ocupa locul la marele Birou Oval din Cabinet, cu faţa spre fratele său, Foster, secretarul de stat, alături de secretarul pentru apărare, preşedintele Comitetului Şefilor de Stat Major, vicepreşedintele Richard M. Nixon şi preşedinte. Allen deschidea în mod obişnuit şedinţa cu un tur al punctelor fierbinţi din lume. Apoi discuţia se orienta către strategiile războiului secret.

AM PUTEA DISTRUGE ÎNTREAGA LUME

Eisenhower era veşnic îngrijorat de posibilitatea producerii unui Pearl Harbour nuclear, iar CIA nu reuşea să-l liniştească. La 5 iunie 1953, în cadrul unei şedinţe a Consiliului Naţional de Securitate, Allen Dulles i-a spus că Agenţia nu putea să îi ofere „nicio avertizare anterioară provenită de la canalele de informaţii despre un atac sovietic secret”. Câteva luni mai târziu, CIA s-a aventurat în a estima că sovieticii ar fi incapabili să lanseze o rachetă armată intercontinentală spre Statele Unite înainte de 1969. Estimarea s-a dovedit a fi greşită cu doisprezece ani.

În august 1953, când Uniunea Sovietică şi-a testat prima armă de distrugere în masă – care nu era tocmai o bombă termonucleară, dar nici departe nu era – Agenţia nu ştiuse nimic de ea şi nici nu dăduse vreo avertizare. Şase săptămâni mai târziu, când Allen Dulles l-a informat pe preşedinte despre testul sovietic, Eisenhower s-a întrebat dacă nu cumva ar trebui să pornească un atac nuclear masiv împotriva Moscovei înainte să fie prea târziu. Spunea că „acum este momentul să luăm o decizie şi să ne întrebăm cu adevărat dacă ar trebui sau nu să lovim imediat duşmanul, cu toate armele disponibile”, spun procesele verbale declasificate ale şedinţelor NSE. „A pus această teribilă întrebare pentru că nu mai avea niciun sens să ezităm în faţa capacităţilor duşmanului”, mai ales

că Statele Unite nu puteau şti dacă Moscova avea o singură armă nucleară sau o mie. „Eram implicaţi în apărarea unui mod de viaţă, iar marele risc era că în apărarea acestui mod de viaţă ne vedeam nevoiţi să recurgem la metode care îl puneau în pericol. Adevărata problemă, aşa cum o vedea preşedintele, era să reducă ameninţarea sovietică şi să adopte nişte metode care să o controleze, dacă era nevoie, şi care să nu ducă la transformarea noastră într-un stat-garnizoană. Toată treaba era un paradox”, a spus preşedintele.

Când Dulles l-a avertizat pe preşedinte că „ruşii puteau lansa un atac atomic asupra Statelor Unite dintr-o clipă-n alta”, Eisenhower a răspuns că „nu credea că cineva de aici considera că preţul câştigării unui război global împotriva Uniunii Sovietice este prea mare pentru a fi plătit”. Dar preţul victoriei putea distruge democraţia americană. Preşedintele observase că şefii de stat-major îi spuseseră că „ar trebui să facem ce trebuie, chiar dacă rezultatul va fi schimbarea modului de viaţă american. Am putea distruge întreaga lume… dacă am fi de acord să adoptăm sistemul lui Adolf Hitler”.

Eisenhower crezuse că prin acţiunile subversive putea găsi soluţii. Dar o confruntare nefericită din Berlinul de Est a scos la iveală incapacitatea CIA-ului de a înfrunta comunismul cu capul sus. La 16 şi 17 iunie 1953, aproape 370.000 de nemţi au ieşit în stradă. Mii de studenţi şi muncitori au lovit cu violenţă în tiranii lor, incendiind clădirile Partidului Comunist German şi Sovietic, distrugând maşini de poliţie şi încercând să oprească tancurile sovietice care le zdrobiseră spiritele. Revolta a fost mult mai mare decât crezuse la început CIA, dar Agenţia nu putea face nimic pentru a-i salva pe rebeli. Deşi Frank Wisner a cântărit riscurile de a încerca înarmarea berlinezilor din est, s-a eschivat. Armatele sale de eliberare s-au dovedit inutile. La 18 iunie, a spus că „CIA

nu ar trebui să facă nimic în acest moment pentru a-i incita pe est-germani la şi mai multe acţiuni". Revolta a fost înăbuşită.

În săptămânile care au urmat, Eisenhower a ordonat CIA-ului „să pregătească şi să echipeze organizaţii secrete capabile să lanseze atacuri de mare amploare sau un război susţinut" în Germania de Est şi în ceilalţi sateliţi sovietici. Ordinul cerea CIA-ului să „încurajeze eliminarea oficialilor-cheie de tip marionetă" din statele dominate de sovietici. Eliminare însemna eliminare. Dar ordinul a rămas un gest lipsit de însemnătate. Preşedintele afla astfel care erau limitele abilităţilor CIA. În acea vară, în Solarul Casei Albe, Eisenhower i-a convocat pe oamenii în care avea cea mai mare încredere din domeniul securităţii naţionale – printre care se aflau Walter Bedell Smith, George Kennan, Foster Dulles şi generalul de aviaţie în rezervă James R. Doolittle, pilotul care condusese bombardamentul oraşului Tokio în 1942 – şi le-a cerut să redefinească strategia naţională americană faţă de sovietici. Până la finalul proiectului Solarium, ideea de opoziţie faţă de Rusia prin acţiunile subversive fusese declarată moartă din fragedă pruncie.

Preşedintele a încercat să redirecţioneze Agenţia. CIA avea să lupte cu duşmanul în Asia, Orientul Mijlociu, Africa şi America Latină – şi oriunde se prăbuşeau imperiile coloniale. În administraţia lui Eisenhower, Agenţia a întreprins 170 de acţiuni subversive majore în 48 de ţări – misiuni de război politice, psihologice şi paramilitare în naţiuni în care spionii americani ştiau foarte puţine despre cultura, limba sau istoria locuitorilor.

Eisenhower lua adesea deciziile iniţiale asupra acţiunilor secrete în conversaţiile private pe care le avea cu fraţii Dulles. De obicei, Allen vorbea cu Foster şi îi propunea o operaţiune, iar Foster se sfătuia cu preşedintele la un cocktail în Biroul Oval. Foster se

întorcea apoi la Allen cu aprobarea preşedintelui şi cu indicaţia lui: nu vă lăsaţi prinşi.

Fraţii stabileau cursul acţiunilor subversive în conversaţiile private de la cartierele lor generale, la telefon sau duminica, la piscină, împreună cu sora lor, Eleanor, angajată şi ea la Departamentul de Stat. Foster credea cu tărie că Statele Unite trebuiau să facă tot ce le stătea în putere pentru a altera sau aboli orice regim care nu se alia deschis cu America. Allen era pe deplin de acord. Cu binecuvântarea lui Eisenhower, s-au apucat să refacă harta lumii.

O SITUAŢIE CARE SE DETERIOREAZĂ RAPID

Din primele sale zile în funcţie, Allen Dulles a lustruit imaginea publică a CIA-ului, atrăgând cei mai puternici editori şi oameni de ştiri, senatori şi congresmani carismatici, editorialişti care scriau articole favorabile. Considera că publicitatea bună era mult mai adecvată decât tăcerea discretă.

Dulles era în strânsă legătură cu cei care conduceau *The New York Times*, *The Washington Post* şi principalele reviste săptămânale ale naţiunii. Printr-un singur telefon putea produce o poveste explozivă, se putea asigura că un corespondent incomod era retras de pe teren sau apela la serviciile unor oameni precum şeful de birou al revistei *Time* din Berlin sau corespondentul *Newsweek* din Tokio. Când plasa ştiri în presă, Dulles se simţea ca peştele în apă. Agenţiile de ştiri americane erau dominate de veterani ai ramurii de propagandă americană din timpul războiului, Biroul pentru Informaţii de Război, odată parte a domeniului de lucru al lui Donovan. Cei care răspundeau cerinţelor CIA îi includeau pe Henry Luce şi pe editorii săi de la *Time*, *Look* şi *Fortune*; revistele populare ca *Parade*, *Saturday Review* şi *Reader's Digest*; dar şi puternicii directori executivi de la CBS News. Dulles a construit o maşinărie de relaţii publice şi de propagandă care a ajuns

să includă mai bine de 50 de organizaţii de ştiri, o duzină de edituri şi promisiuni personale de susţinere din partea unor oameni cum erau Axei Springer. marele magnat media din Germania de Vest.

Dulles voia să fie văzut ca stăpânul subtil al unui serviciu profesionist de spionaj, iar presa îi reflecta întocmai această imagine. Dar arhivele CIA spun o cu totul altă poveste.

Rapoartele întâlnirilor zilnice dintre Dulles şi adjuncţii săi indică o agenţie care se ascundea de criza internaţională în favoarea calamităţilor interne – alcoolism, fraude financiare, demisii în masă.

Ce e de făcut în privinţa unui ofiţer CIA care ucisese un coleg britanic şi care urma să fie judecat pentru omor? De ce s-a sinucis fostul şef de post din Elveţia? Ce putea fi făcut în legătură cu lipsa de talent a serviciilor secrete? Noul inspector general al Agenţiei, Lyman Kirkpatrick, devenise un purtător constant al veştilor proaste despre calitatea personalului, pregătirea şi performanţa CIA. L-a avertizat pe Dulles că sute de ofiţeri bine pregătiţi din armată pe care CIA îi angajase în timpul războiului din Coreea demisionau şi „era cât se poate de evident că o mare parte din ei plecau cu o atitudine neprietenoasă la adresa Agenţiei”.

La sfârşitul războiului, un grup de ofiţeri CIA de grad mediu şi inferior îngroziţi de lipsa unui spirit optimist de lucru la sediul central, au cerut şi au primit permisi unea de a face un sondaj printre colegii lor. Au intervievat 115 angajaşi ai CIA şi au întocmit un raport lung şi detaliat, încheiat la sfârşitul primului an de mandat al lui Dulles. Au descris „o situaţie care se deteriorează rapid”: frustrări, confuzie şi lipsă de perspectivă. Oameni străluciţi şi patrioţi fuseseră recrutaţi cu promisiunea tentantă a serviciului în străinătate – „o impresie complet falsă” – iar apoi au rămas înţepeniţi în posturi fixe de copişti şi

mesageri. Sute de ofiţeri s-au întors din misiunile din străinătate pentru a rătăci pe holurile sediului central, căutând fără succes, noi misiuni. „Răul produs Agenţiei de practicile personalului inert creşte în progresie geometrică, nu aritmetică”, au raportat ei. „Pentru fiecare ofiţer capabil pe care Agenţia îl pierde din pricina nemulţumirii sau a frustrării, ar mai putea exista doi sau chiar trei oameni mai competenţi (care ar avea acelaşi nivel de educaţie, profesional sau social) pe care Angeţia nu va avea niciodată oportunitatea de a-i angaja… Daunele pot fi iremediabile”.

Ofiţerii tineri din cadrul Agenţiei lucrau pentru „prea mulţi oameni sus-puşi care aparent nu ştiau ce făceau”. Vedeau cum „o sumă exorbitantă de bani” era risipită pe misiuni ratate din străinătate. Unul dintre ofiţerii de caz al lui Frank Wisner scria că operaţiunile la care lucrase erau „foarte ineficiente şi prea scumpe. Unele sunt direcţionate către ţinte care sfidează logica – ca să nu mai vorbim de legitimitate. Astfel, pentru protejarea funcţiilor şi a prestigiului, atât aici, cât şi pe teren, misiunea cartierului general este de a spăla bugetul operaţional şi de a programa justificările prin declaraţii cel puţin exagerate”. Au concluzionat că „Agenţia este burduşită de mediocritate sau chiar mai rău”.

Aceşti tineri ofiţeri erau martorii unui serviciu de informaţii care se minţea pe sine. Descriau un CIA în care existau oameni incompetenţi cărora li se conferea mare putere şi recruţi capabili care erau înghesuiţi ca sardelele în birouri sărăcăcioase.

Allen Dulles le-a cenzurat raportul. Nimic nu s-a schimbat. 43 de ani mai târziu, în 1996, o investigaţie a Congresului a concluzionat că CIA „continuă să se confrunte cu o criză majoră de personal care, până acum, nu a fost abordată în mod coerent… Astăzi, CIA încă nu dispune de destui ofiţeri de caz calificaţi pentru a-i

distribui în numeroasele sale posturi din lumea întreagă”.

CINEVA CARE SĂ FACĂ TREBURILE MURDARE

Eisenhower voia să facă din CIA un instrument eficient al puterii prezidenţiale. A încercat să impună o structură de comandă în agenţie cu ajutorul lui Walter Bedell Smith. În primele zile după alegerea lui Eisenhower, generalul se aşteptase să fie numit preşedintele Comitetului Şefilor de Stat-Major. A fost devastat de decizia lui Eisenhower de a-l face subsecretar de stat. Bedell Smith nu voia să fie al doilea după Foster Dulles, bărbat pe care îl considera un fanfaron pompos. Dar Ike voia şi avea nevoie să-i servească drept intermediar cinstit între el şi fraţii Dulles.

Bedell Smith şi-a dezlănţuit furia asupra vicepreşedintelui Nixon, vecinul său la Washington. Din când în când, generalul îi făcea câte o vizită, îşi amintea Nixon, şi „câteva pahare de băutură îi mai dezlegau limba, deşi nu-i stătea în fire… Şi mi-aduc aminte că-ntr-o noapte stăteam şi beam scotch cu apă minerală, iar Bedell s-a emoţionat foarte tare şi a spus „Vreau să îţi spun ceva despre Ike… eram ca băiatul prost al lui Ike… Ike trebuie să aibă pe cineva care să facă treburile murdare de care nu vrea să se ocupe, ca să pară băiatul cel bun”.

Bedell Smith şi-a îndeplinit munca drept supraveghetorul lui Ike al acţiunilor subversive. A servit drept legătură dintre Casa Albă şi operaţiunile secrete ale CIA. Ca forţă mobilizatoare a nou creatului Comitet de Coordonare a Operaţiunilor, a îndeplinit directivele secrete primite de la preşedinte şi Consiliul Naţional al Securităţii şi a urmărit ca CIA să execute ordinele. Ambasadorii pe care i-a ales personal au jucat roluri centrale în îndeplinirea acestor misiuni.

În timpul celor 19 luni în care Bedell Smith a servit ca proconsulul preşedintelui pentru acţiunile subversive, Agenţia a înregistrat singurele lovituri victorioase din

istoria ei. Dosarele date publicităţii arată că succesele au fost obţinute prin mituire, coerciţie şi aplicarea forţei dar nu prin secrete, ambiguitate şi escrocherie. S-a creat legenda că CIA era glontele de argint din arsenalul democraţiei, dând Agenţiei aura pe care şi-o dorea Dulles.

9. SINGURUL MARE TRIUMF AL CIA

În ianuarie 1953, cu câteva zile înainte de investirea lui Eisenhower, în funcţie Walter Bedell Smith l-a chemat pe Kim Roosevelt la sediul central al CIA şi a întrebat: „Când o să înceapă blestemata de operaţiune pe care o tot pregătim?” Cu două luni înainte, la începutul lui noiembrie 1952, Roosevelt, şeful operaţiunilor CIA din Orientul Apropiat, plecase la Teheran pentru a rezolva o situaţie neplăcută pentru prietenii săi de la serviciile britanice. Primul ministru al Iranului, Mohammad Mossadeq, îi prinsese pe britanici încercând să îl răstoarne. Izolase pe toată lumea în ambasadă, inclusiv pe spioni. Roosevelt a mers acolo pentru a menţine şi plăti o reţea de agenţi iranieni care lucrară pentru britanici, dar care nu strâmbau din nas nici la dărnicia americanilor. Pe drum spre casă, s-a oprit la Londra pentru a le raporta colegilor săi britanici.

A aflat că primul ministru Winston Churchill voia ca CIA să ajute la răsturarea situaţiei din Iran. Cu patruzeci de ani în urmă petrolul Iranului îl propulsase pe Churchill la putere şi îl acoperise de glorie. Acum Sir Winston voia să revină.

În ajunul Primului Război Mondial, Chuchill, ca primul lord al amiralităţii britanice, trecuse Marina Regală de la folosirea navelor pe bază de cărbuni la cele pe bază de petrol. A transformat într-un succes cumpărarea de către britanici a 51% din noua Companie Petrolieră Anglo Persană, care, cu cinci ani înainte, descoperise primul zăcământ de petrol din Iran. Britanicii au luat partea leului. Petrolul iranian nu numai că a alimentat armada lui

Churchill, dar şi veniturile au ajutat la susţinerea ei. Petrolul a devenit sursa de venituri a trezoreriei britanice, în timp ce Britannia îmblânzea valurile, trupele britanice, ruseşti şi turceşti mărşăluiau în nordul Iranului, distrugând o mare pare din agricultura ţării şi declanşând o foamete care a ucis două 2 milioane de oameni. Din tot acest haos s-a ridicat un comandant cazac, Reza Khan, care a pus mâna pe putere prin înşelătorii şi forţă, şi, în 1925, a fost proclamat şah al Iranului. Un politician naţionalist numit

Mohammad Mossadeq se număra printre cei patru membri ai parlamentului iranian, Majlis, care i se împotriveau.

Majlis a descoperit repede că gigantul britanic al industriei petroliere, noua Companie Petrolieră Anglo-Iraniană, înşela sistematic guvernul cu miliarde de dolari. În anii ’30, ura pentru britanici şi teama de sovietici au atins cote atât de mari în Iran, încât naziştii şi-au făcut loc confortabil aici – atât de adânc au pătruns, încât Churchill şi Stalin au invadat Iranul în august 1941. L-au exilat pe Reza Khan şi l-au instalat pe molatecul şi neştiutorul său fiu de 21 de ani, Mohammad Reza Shah Pahlavi.

În timp ce trupele sovietice şi britanice ocupau Iranul, forjele americane îi foloseau aeroporturile şi drumurile pentru a-i trimite lui Stalin ajutoare militare de 18 miliarde de dolari. Singurul american care a avut merite deosebite în timpul celui de Al Doilea Război Mondial a fost generalul Norman Schwartzkopf, care a organizat Jandarmeria Iranului, poliţia rurală (fiul său cu acelaşi nume a fost comandantul războiului din Irak din 1991, Operaţiunea „Furtună în deşert”). Roosevelt, Churchill şi Stalin au ţinut o conferinţă de război la Teheran în decembrie 1943, dar aliaţii au lăsat în urmă o naţiune înfometată în care lucrătorii în industria petrolieră câştigau 50 de cea ţi pe zi, iar şahul îşi menţinea puterea

prin fraudă electorală. După război, Mossadeq a făcut apel la Majlis pentru a renegocia contractul de concesionare a zăcămintelor de petrol făcut cu britanicii. Compania Petrolieră Anglo-Iraniană controla cele mai marii rezerve cunoscute ale lumii. Rafinăria sa din largul mări, de la Abadan, era cea mai mare de pe planetă. În timp ce directorii şi tehnicienii petrolişti britanici se relaxau în cluburi private şi piscine, muncitorii iranieni locuiau în barăci fără apă curentă, electricitate sau canalizare: nedreptăţişi începeau să tindă spre susţinerea partidului comunist Tudeh al Iranului, care număra pe atunci 2.500 de membri. Veniturile din petrol ale britanicilor erau de două ori mai mari decât ale iranienilor. Acum, Iranul cerea să primească jumătate. Britanicii au refuzat. Au încercat să înăbuşe toată treaba mituind politicieni, editori de ziare şi printre alţii, pe directorul radioului de stat.

Şeful serviciilor de informaţii din Teheran, Cristopher Montague Woodhouse, şi-a avertizat compatrioţii că se aflau în faţa unui dezastru. Acesta s-a produs în aprilie 1951, când Majlis a votat naţionalizarea producţiei de petrol a Iranului. În iulie, ambasadorul american, Henry Grady, a raportat că britanicii, într-un act de „prostie în toată regula" au încercat să îl răstoarne pe Mossadeq.

În septembrie, britanicii au instituit un embargo internaţional pentru petrolul din Iran, un act de război economic care urmărea să îl distrugă pe Mossadeq. Apoi, Churchill s-a întors la putere ca prim-ministru. Avea 76 de ani; Mossadeq avea 69. Erau amândoi nişte bătrâni încăpăţânaţi care conduceau afacerile statului în pijamale. Comandanţii britanici făcuseră planuri ca 70.000 de soldaţi să câştige controlul asupra câmpurilor de petrol ale Iranului şi a rafinăriei Abadan. Mossadeq a raportat cazul la Naşunile Unite şi la Casa Albă, arătând calm în public, dar avertizându-l pe Truman în privat că un atac britanic ar putea declanşa Al. Treilea Război Mondial. Truman i-a

spus sec lui Churchill că Statele Unite nu vor susţine niciodată o astfel de invazie. Churchill a replicat că preţul susţinerii militare britanice în războiul din Coreea era susţinerea politică americană pentru poziţia lui din Iran. În vara anului 1952 au ajuns în impas.

CIA STABILEŞTE POLITICI ÎN MOD IMPLICIT

Spionul britanic Monty Woodhouse a luat avionul către Washington pentru a se întâlni cu Bedell Smith şi Frank Wisner. La 26 noiembrie 1952, au discutat despre cum să îl „detroneze pe Mossadeq". Complotul lor a început în obscuritatea unei tranziţii prezidenţiale – pe măsură ce scădea puterea lui Truman, planurile loviturii luau amploare. Aşa cum a spus Winser când complotul era în toi, existau unele momente în care „CIA stabileşte politici prin propria natură". Politica externă declarată a Statelor Unite era de susţinere a lui Mossadeq. Dar CIA voia să îl înlăture fără ştampila de aprobare a Casei Albe.

La 18 februarie 1953, noul şef al Serviciului Secret Britanic de Informaţii, abia instalat în funcţie, a ajuns la Washington. Sir John Sinclair, un scoţian rafinat, cunoscut de publicul larg drept „C", iar de prieteni ca „Sinbad", s-a întâlnit cu Allen Dulles şi l-a propus pe Kim Roosevelt pentru postul de comandant de teren al loviturii. Britanicii i-au dat planului lor titlul prozaic de Operaţiunea Cizma (Operation Boot). Roosevelt avea un nume mai măreţ: Operaţiunea Aiax, după eroul mitologic din războiul troian (o alegere ciudată, căci legenda spune că Aiax a înnebunit, a ucis o turmă de oi crezând că erau războinici şi apoi, când şi-a revenit, s-a sinucis de ruşine).

Roosevelt a condus operaţiunea cu mult fler. Lucrase timp de doi ani în propagandă politică şi operaţiuni paramilitare pentru a lupta împotriva unei temute invazii sovietice în Iran.

Ofiţerii CIA aveau deja destui bani şi suficiente arme ascunse pentru a susţine 10.000 de luptători tribali timp

de şase luni. Aveau autoritatea de a ataca Tudeh, micul partid comunist influent şi ilegal al Iranului. Acum îşi schimbaseră ţinta, mergând spre subminarea susţinerii pentru Mossadeq în principalele partide religioase şi politice ale Iranului.

Roosevelt a început o campanie de mituire şi subversiune. Ofiţerii Agenţiei şi agenţii lor iranieni s-au folosit de fidelitatea politicienilor nestatornici, a liderilor religioşi şi a hoţilor. Au cumpărat serviciile găştilor de stradă care spărgeau întrunirile Tudeh cu mâinile goale şi preoţii musulmani care îl denunţau pe Mossadeq din moschei. CIA nu avea experienţa britanicilor în Iran şi nici nu se apropiau de numărul agenţilor iranieni recrutaţi. Dar avea mai mulţi bani de împărţit: cel puţin un milion de dolari pe an, o avere imensă într-una din cele mai sărace ţări de pe pământ.

CIA a câştigat avans datorită reţelei de trafic de influenţă controlată de serviciile britanice de informaţii. Era condusă de fraţii Rashidian. cei trei fii ai unui anglofil iranian care controla nave, bănci şi proprietăţi imobiliare. Familia Rashidian avea acces la membrii parlamentului iranian. Erau foarte cunoscuţi printre marii negustori din bazar, legislatorii din umbră ai Teheranului. Au mituit senatori, ofiţeri militari superiori, editori şi publicişti, grupuri de bătăuşi şi cel puţin un membru al cabinetului lui Mossadeq. Cumpărau informaţiile cu cutii de prăjituri pline cu bani. Cercul lor îl includea şi pe principalul servitor al şahului, care avea să se dovedească un catalizator al loviturii.

La 4 martie 1953, Allen Dulles şi-a făcut apariţia, la şedinţa Consiliului Naţional pentru Securitate cu şapte pagini de notiţe pe tema… consecinţelor ocupaţiei sovietice a Iranului”. Ţara s-ar confrunta cu „o etapă revoluţionară în maturizare”, iar dacă ar fi acaparată de comunism, piesele de domino ale Orientului Mijlociu s-ar

prăbuşi. 60% din petrolul lumii libere ar ajunge pe mâinile Moscovei. Această pieredere dezastruoasă „ar epuiza considerabil rezervele noastre de război”, a avertizat Dulles; petrolul şi benzina ar fi urmat să fie raţionalizate în Statele Unite. Preşedintele n-a crezut niciun cuvânt. Era de părere că ar fi fost mai bine să îi ofere lui Mossadeq un împrumut de 100 de milioane de dolari, pentru a-i stabiliza guvernul, în loc să îl răstoarne.

Monty Woodhouse le-a sugerat discret omologilor săi americani de la CIA că ar putea să încerce o altă abordare în prezentarea problemei lui Eisenhower. Nu puteau pretinde că Mossadeq era comunist. Dar puteau argumenta că, cu cât rămânea mai mult la putere, cu atât era mai mare pericolul ca sovieticii să invadeze Iranul.

Kim Roosevelt a şoptit cu voce mieroasă în urechea preşedintelui: dacă Mossadeq înclina spre stânga, Iranul cădea în mâinile sovieticilor. Dar dacă era îndrumat în direcţia corectă, CIA-ul putea avea grijă ca guvernarea să ajungă sub controlul american.

Mossadeq a căzut în cursă. Printr-un bluf calculat greşit, a ridicat spectrul ameninţării sovietice cu ajutorul ambasadei americane de la Teheran. Se aştepta să fie „salvat de americani”, a spus John H. Stutesman, un diplomat american care îl cunoştea bine pe Mossadeq şi care lucrase ca ofiţer al Departamentului de Stat responsabil cu problemele iraniene în 1953. „Mossadeq credea că dacă îi alunga pe britanici şi îi ameninţa pe americani cu hegemonia Rusiei nu-l vom alunga. Nu era departe de adevăr”.

La 18 martie 1953, Frank Wisner i-a informat pe Roosevelt şi Woodhouse că primiseră o aprobare iniţială de la Allen Dulles. La 4 aprilie, sediul CIA a trimis un milion de dolari la postul din Teheran. Dar Eisenhower încă mai avea îndoieli, ca de altfel şi alţi adepţi cheie ai planului de răsturnare a regimului iranian.

Câteva zile mai târziu preşedintele a ţinut un discurs elocvent denumit „Şansa la pace”, în care a declarat că „dreptul oricărei naţiuni de a forma un guvern şi un sistem economic la alegerea sa este inalienabil” şi că „orice încercare a unei naţiuni de a dicta altei naţiuni forma de guvernare este nejustificată”. Aceste idei l-au atins în punctul sensibil pe Roger Goiran, şeful postului CIA de la Teheran, care a întrebat la sediul central de ce voiau Statele Unite să se alieze cu tradiţiile colonialismului britanic din Orientul Mijlociu. Era o greşeală istorică, credea el, un dezastru pe termen lung pentru interesele americane. Allen Dulles l-a chemat la Washington şi l-a demis din funcţia de şef al postului. Ambasadorul SUA în Iran, Loy Henderson, care fusese de la bun început implicat în elaborarea planurilor, s-a opus cu fermitate alegerii făcute de britanici, şi anume numirea lui Fazlollah Zahedi, un general în rezervă desfrânat, ca şi cap de afiş al loviturii. Mossadeq îi mărturisise ambasadorului că ştia că Zahedi era un trădător susţinut de britanici.

Cu toate astea, britanicii l-au propus, iar CIA-ul l-a susţinut pe Zahedi, singurul care urmărea făţiş puterea şi care era considerat proamerican. La sfârşitul lunii aprilie, după răpirea şi uciderea unui şef al poliţiei naţionale iraniene, a trebuit să se facă nevăzut – şi nu fără motiv, căci presupuşii ucigaşi erau propriii săi susţinători. Nu a mai apărut timp de unsprezece săptămâni.

În mai, complotul a prins elan, cu toate că încă nu primise aprobarea prezidenţială. Era pe ultima sută de metri. Zahedi, înarmat cu 75.000 de dolari din banii CIA, urma să formeze un secretariat militar şi să aleagă colonei pentru a grăbi lovitura. Un grup de fanatici religioşi numiţi Războinicii Islamului – „o bandă teroristă”, spune istoria CIA despre acest eveniment – urmau să ameninţe vieţile suporterilor politici şi personali ai lui Mossadeq în interiorul şi în afara guvernului. Trebuia să însceneze

atacuri violente asupra liderilor religioşi respectaţi care urmau să pară că lucrează pentru comunişti. CIA a elaborat pamflete şi postere ca parte a campaniei de propagandă de 150.000 dolari pentru a controla presa şi publicul iranian, proclamând că „Mossadeq favorizează Partidul Tudeh şi URSS... Mossadeq este un duşman al Islamului... Mossadeq distruge deliberat moralul armatei... Mossadeq conduce deliberat ţara în colaps economic... Mossadeq a fost corupt de putere. „În ziua Z, conspiratorii conduşi de secretariatul militar al lui Zahedi au ocupat sediul central al personalului generalului comandant al armatei, Radio Teheran, casa lui Mossadeq, banca centrală, sediul poliţiei şi birourile de telefonie şi telegraf. L-au arestat pe Mossadeq împreună cu cabinetul său. Şi mai mulţi bani, 11.000 de dolari pe săptămână, s-au dus imediat pe mituirea nenumărator membri Majlis. Voiau să fie siguri că majoritatea avea să-l proclame pe Zahedi prim-ministru. Acest ultim detaliu îi oferea loviturii o aparenţă de legalitate. La rândul său, Zahedi avea să-i jure credinţă şahului şi să-i restabilească monarhia.

Avea să-şi joace oare şahul rolul? Ambasadorul Henderson nu credea că avea curajul necesar pentru a susţine o lovitură de stat. Dar Roosevelt considera că n-ar fi avut nicio speranţă dacă mergeau înainte fără el.

La 15 iunie, Roosevelt a plecat la Londra pentru a arăta planul cercetătorilor din cadrul serviciilor britanice de informaţii. S-au întâlnit într-o sală de conferinţe de la sediul central deasupra căreia trona o plăcuţă cu inscripţia „temperează-ţi oaspeţii”. Nu au fost aduse obiecţii. La urma urmei, americanii erau cei care plăteau facturile. Britanicii puseseră la cale lovitura, dar liderii lor nu puteau juca un rol de comandă în executarea ei. La 23 iunie, ministrul de externe Anthony Eden era supus unei intervenţii chirurgicale majore. În aceeaşi zi, Winston Churchill a suferit un atac cerebral deosebit de puternic

care aproape că l-a omorât; vestea a fost atât de bine ascunsă, încât CIA nu a aflat nimic.

În următoarele două săptămâni, Agenţia a stabilit două linii de comandă. Una avea să se ocupe de secretariatul lui Zahedi. Cealaltă urma să controleze războiul politic şi campania de propagandă.

Ambele îi raportau direct lui Fran Wisner. Kim Roosevelt a pornit la drum. Urma să zboare spre Beirut, să străbată cu maşina Siria şi Irakul până în Iran, iar apoi să se întâlnească cu fraţii Rashidian. CIA-ul aştepta unda verde de la preşedintele Statelor Unite.

A primit-o la 11 iulie. Şi, din acel moment, aproape totul a mers prost.

DUPĂ DUMNEAVOASTRĂ, MAIESTATE

Secretul misiunii a fost spulberat încă din prima zi. La 7 iulie, CIA monitorizase o transmisiune radio a Partidului Tudeh. Radioul clandestin îi avertiza de iranieni că guvernul american, împreună cu diverşi „spioni şi trădători”, inclusiv generalul Zahedi, lucrau la „răsturnarea guvernului Mossadeq”. Mossadeq avea propriile surse militare şi politice de informaţii, independente de Tudeh, şi ştia cu cine se punea.

Apoi Agenţia a descoperit că nu avea trupe pentru lovitură. Generalul Zahedi nu avea niciun soldat în subordine. Agenţia nu avea harta situaţiei militare din Teheran, nici lista de serviciu a armatei iraniene. Kim Roosevelt i-a cerut ajutorul generalului de brigadă Robert A. McClure, părintele forţelor pentru operaţiuni speciale ale SUA. în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, McClure fusese ofiţerul-şef al Serviciilor de Informaţii, sub comanda lui Eisenhower, condusese Divizia de Război Psihologic a armatei în Războiul din Coreea şi se specializase în supravegherea operaţiunilor comune cu CIA. Lucrase în strânsă colaborare cu Dulles şi cu Wisner şi nu avea încredere în niciunul dintre ei.

Generalul McClure plecase la Teheran pentru a conduce grupul de consultată şi asistenţă militară americană, înfiinţat în 1950 pentru a pregăti ofiţeri iranieni, oferindu-le susţinere militară, instruire şi consiliere. Ca parte a „războiului nervilor" dus de Agenţie, a întrerupt contactul americanilor cu comandanţii promossadeq. Roosevelt se baza în întregime pe McClure pentru a-şi face o imagine despre loialitatea militară şi politică iraniană ale ofiţerilor superiori. Preşedintele Eisenhower insistase personal ca McClure să fie decorat cu două stele după lovitură, subliniind „excelenta relaţie cu şahul şi cu alţi înalţi demnitari de mare interes". CIA a recrutat un colonel care lucrase pe post de legătură iraniană cu grupul de asistenţă militară al lui McClure pentru a ajuta la coordonarea loviturii. A mai încorporat în secret patmzeci de ofiţeri de-ai săi.

Tot ce mai lipsea acum era şahul.

Stephen J. Meade, un colonel din cadrul CIA, a zburat la Paris pentru a o aduce pe încăpăţânata şi nepopulara soră geamănă a şahului, Prinţesa Ashraf. Dosarele CIA arată că a fost chemată din exil pentru a-l convinge pe şah să îl susţină pe generalul Zahedi. Dar Prinţesa Ashraf nu era de găsit. Agentul britanic de informaţii Asadollah Rashidian i-a dat de urmă pe Riviera Franceză. I-a luat zece zile să o convingă să urce la bordul unui avion comercial cu direcţia Teheran. Stimulentele au constat dintr-o sumă mare de bani şi o haină de nurcă din partea serviciilor britanice de informaţii, împreună cu promisiunea colonelului Meade că Statele Unite aveau să susţină financiar familia regală în cazul în care lovitura ar fi eşuat. După o confruntare furtunoasă cu fratele său geamăn, a părăsit Teheranul la 30 iulie, convinsă, deşi nu era cazul, că reuşise să-l îmbărbăteze pe fratelui ei. La 1 august, CIA-ul l-a adus pe generalul Norman Schwartzkopf pentru a-l susţine pe şah. Şahul, temându-se că palatul u

fusese înţesat cu microfoane, l-a dus pe general în sala mare de bal, a tras o măsuţă în centrul ei şi i-a şoptit că nu avea de gând să ia parte la lovitură. Nu avea încredere că armata avea să-l sprijine.

Kim Roosevelt a petrecut următoarea săptămână la pândă, intrând şi ieşind din palatul şahului, făcând fără milă presiuni asupra lui, avertizându-l că refuzul său de a se conforma CIA-ului putea duce la un Iran comunist sau la o „a doua Coree" condamnarea la moarte a monarhului şi a familie sale. Îngrozit, şahul a fugit, refugiindu-se în staţiunea regală de pe litoralul Mării Caspice.

Roosevelt, furios, a improvizat. A emis un decret regal prin care Mossadeq era demis, iar generalul Zahedi era numit prim-ministru. I-a ordonat colonelului care comanda garda imperială a şahului să-i prezinte lui Mossadeq o copie semnată a documentului său de legalitate îndoielnică sub ameninţarea armei şi să-l aresteze dacă încerca să se opună. Acum agenţii iranieni ai lui Roosevelt mişunau pe străzile Teheranului. Ziariştii şi tipografiile au declanşat propaganda: Mossadeq era comunist. Mossadeq era evreu. Găştile de stradă ale CIA-ului, pozând în membri ai Partidului Tudeh, au atacat preoţi musulmani şi au profanat o moschee. Mossadeq a contraatacat prin dizolvarea Majlis-ului – conform legii, doar Majlis putea să îl demită, şi nu şahul – făcând inutile voturile senatorilor şi deputaţilor care fuseseră cumpăraţi de CIA.

Roosevelt a mers înainte. La 14 august, a trimis o telegramă sediului central, cerând de urgenţă 5 milioane de dolari în plus pentru a-l susţine pe generalul Zahedi. Lovitura era programată pentru acea noapte – şi Mossadeq o ştia. A mobilizat garnizoana armatei iraniene de la Teheran şi şi-a înconjurat casa cu tancuri şi trupe. Când garda imperiala a şahului a venit să îl aresteze pe primul ministru, ofiţerii săi loiali au pus mâna pe ea. Zahedi s-a

adăpostit într-o ascunzătoare sigură a CIA-ului, supravegheat de unul dintre ofiţerii lui Roosevelt, un recrut numit Rocky Stone. Corpul de colonei iranieni încropit în grabă de CIA s-a destrămat.

Pe 16 august, Radio Teheran şi-a început emisia la ora 5: 45 dimineaţa anunţând că lovitura eşuase. Sediul central al CIA-ului nu avea idee ce să facă mai departe. Allen Dulles părăsise Washingtonul cu o săptămână mai înainte pentru o vacanţă prelungită în Europa, convins că totul mergea ca pe roate. Nimeni nu putea lua legătura cu el. Frank Wisner rămăsese în pană de idei. Roosevelt s-a hotărât de unul singur să încerce să convingă lumea întreagă că Mossadeq fusese cel care înscenase lovitura de stat eşuată. Avea nevoie ca şahul să susţină povestea, dar monarhul fugise din ţară. Ambasadorul american la Irak, Burton Berry, a aflat, câteva ore mai târziu, că şahul se afla în Bagdad, implorând ajutor. Roosevelt i-a transmis un scenariu lui Berry, care l-a sfătuit pe şah să facă o transmisiune publică prin care să anunţe că fugise de revolta forţelor de stânga. După care i-a spus pilotului său să pună la punct un plan de zbor spre capitala mondială a monarhilor exilaţi: Roma.

În noaptea de 16 august, unul dintre ofiţerii lui Roosevelt le-a înmânat 50.000 de dolari agenţilor iranieni ai postului şi le-a spus să facă rost de o mulţime care să pozeze în huligani comunişti. În dimineaţa următoare, sute de agitatori plătiţi au inundat străzile Teheranului, vandalizând, incendiind şi distrugând simbolurile guvernului. Adevăraţii membri ai Partidului Tudeh li s-au alăturat, dar şi-au dat repede seama că „era înscenată o acţiune subversivă”, după cum a raportat postul CIA şi „au încercat să îi convingă pe demonstranţi să meargă acasă. „După câteva nopţi albe, Roosevelt l-a întâmpinat pe ambasadorul Loy Henderson, care venise de la Beirut pe 17 august. În drum spre aeroport, membrii ambasadei

americane au trecut pe lângă o statuie în bronz răsturnată a tatălui şahului din care doar cizmele mai rămăseseră în picioare.

Henderson, Roosevelt şi generalul McClure au ţinut un consiliu de război de patru ore la sediul ambasadei. Rezultatul a fost un nou plan pentru instaurarea anarhiei. Mulţumită lui McClure, ofiţeri militari iranieni au fost trimişi la garnizoane din oraşele apropiate pentru a înrola soldaţi care să susţină lovitura. Agenţii iranieni CIA au primit ordin să angajeze şi mai multe găşti de stradă. Mai mulţi emisari religioşi au fost trimişi să îl convingă pe liderul religios suprem al Iranului să declare un război sfânt.

La sediul central, Wisner era disperat. Citise evaluarea făcută de cei mai buni analişti ai CIA: „Eşecul loviturii militare de la Teheran şi fuga şahului la Bagdad confirmă controlul pe care-l deţine primul ministru Mossadeq asupra situaţiei şi semnalizează intensificarea acţiunilor drastice de eliminare a opoziţiei”. Târziu, în noaptea de 17 august, Wisner a trimis un mesaj la Teheran în care anunţa că, în lipsa recomandărilor clare ale lui Roosevelt şi Henderson, atacul împotriva lui Mossadeq ar trebui să înceteze. Câteva ore mai târziu, pe la ceasurile două ale după-amiezii, Winser l-a sunat înnebunit pe John Waller, care se ocupa de departamentul pentru Iran la sediul central CIA.

Şahul fugise la Roma şi se cazase la hotelul Excelsior, a raportat Wisner. După care „s-a petrecut un incident teribil, teribil”, a spus Wisner.

— Bănuieşti despre ce e vorba?

Waller nu putea să îşi imagineze.

— Gândeşte-te la cel mai rău lucru care se poate întâmpla, a spus Wisner.

— L-a lovit o maşină şi a murit, a răspuns Waller.

— Nu, nu, nu, nu. John, nu ştiu dacă ştiai, dar Dulles

a decis să îşi prelungească vacanţa mergând la Roma. Acum poţi să îţi imaginezi ce s-a întâmplat?

— Dulles l-a lovit cu maşina şi l-a ucis? a replicat Waller.

Wisner nu era deloc amuzat.

— Şi-au făcut apariţia amândoi în acelaşi timp la recepţia hotelului Excelsior, a spus Wisner. Şi pe Dulles ce crezi că l-a tăiat capul să spună? După dumneavoastră, Majestate.

O ÎMBRĂŢIŞARE PASIONALĂ

În zorii zilei de 19 august, mulţimile angajate de CIA s-au adunat în Teheran, gata de revoltă. Autobuze şi camioane pline cu oameni din triburile sudice, ai căror lideri fuseseră plătiţi de CIA, au ajuns în capitală. William Rountree, şeful adjunct al misiunii ambasadorului Henderson, a numit evenimentele care au urmat „o revoluţie aproape spontană”.

„A început cu demonstraţia publică a membrilor unui club de sănătate sau sportiv – exerciţii cu haltere şi lanţuri şi lucruri de genul ăsta”, îşi aminteşte el. Erau halterofili şi circari vânjoşi recrutaţi de CIA pentru acea zi. „Au început să strige slogane anti-Mossadeq, proşah şi s-au apucat să mărşăluiască pe străzi. Mulţi alţii li s-au alăturat şi în curând a devenit o demonstraţie de proporţii în favoarea şahului şi împotriva lui Mossadeq. Lozincile „Trăiască Şahul! „se auzeau în tot oraşul, iar mulţimea s-a îndreptat spre clădirea care adăpostea cabinetul lui Mossadeq”. unde au luat prizonieri membri marcanţi ai guvernului, au ars patru redacţii de ziar şi au devastat sediul politic al unui partid promossadeq. Doi bărbaţi din mulţime erau lideri religioşi. Unul din ei era Ayatollah Ahmed Kashani. La dreapta lui stătea adeptul său, în vârstă de 51 de ani, Ayatollah Ruhollah Musavi Khomeini, viitorul lider al Iranului.

Roosevelt le-a spus agenţilor iranieni să atace oficiul

telegrafic, ministerul propagandei şi sediile poliţiei şi armatei. Până la ceasurile după-amiezii, după o încăierare în care au murit cel puţin trei oameni, agenţii CIA emiteau din studiourile Radio Teheran. Roosevelt a mers la ascunzătoarea lui Zahedi, în casa supravegheată de Rocky Stone şi i-a spus să se pregătească să se autoproclame prim-ministru. Zahedi era atât de speriat încât Stone a fost nevoit să îi încheie până şi nasturii de la tunica militară. Cel puţin o sută de oameni au murit pe străzile Teheranului în acea zi.

Alţi două sute au fost ucişi după ce CIA-ul i-a ordonat gărzii imperiale să atace casa puternic păzită a lui Mossadeq. Primul ministru a scăpat, dar s-a predat a doua zi. Şi-a petrecut următorii trei ani în închisoare şi apoi încă zece în arest la domiciliu, unde a şi murit. Roosevelt i-a dat lui Zahedi un milion de dolari în bani gheaţă, iar noul prim-ministru s-a apucat să distrugă opoziţia şi să încarcereze mii de prizonieri politici.

„CIA-ul a reuşit cu succes să creeze o situaţie în care, în împrejurările şi atmosfera potrivită, se putea produce o schimbare”, îşi amintea ambasadorul Rountree, mai târziu secretar de stat adjunct pentru Orientul Apropiat. „Este cât se poate de limpede că lucrurile nu au mers aşa cum se anticipase, sau se sperase, dar au mers până la urmă”.

În momentul lui de glorie, Kim Roosevelt a zburat la Londra. La 26 august, la ora 14: 00. a fost primit în Downing Street, la numărul 10, de primul ministru. Winston Churchiil era „în stare proastă”, a raportat Roosevelt, vorbea nedesluşit, vederea îi era înceţoşată, memoria îi juca feste: „Iniţialele CIA nu însemnau nimic pentru el, dar avea o idee vagă că Roosevelt trebuia să fi avut o legătură, într-un fel sau altul, cu vechiul său prieten Bedell Smith”.

Roosevelt a fost primit ca un erou la Casa Albă. Încrederea în magia operaţiunilor secrete subversive

plutea în aer. „Zvonurile romantice despre lovitura din Iran s-au răspândit la Washington cu viteza fulgerului”, îşi amintea Ray Cline, unul din cei mai buni analişti ai CIA-ului. „Allen Dulles savura din plin gloria reuşitei”. Dar nu toată lumea de la sediul central vedea un triumf în căderea lui Mossadeq. „Problema cu acest succes aparent strălucitor” era „impresia neobişnuită pe care o crease”, scria Cline. „Nu dovedea că CIA-ul putea să răstoarne guverne şi să aducă la putere noi conducători; era un caz unic în care se furnizase cantitatea potrivită de asistenţă în modul şi la momentul potrivit”. Prin cumpărarea loialităţii soldaţilor şi a găştilor de stradă, CIA crease un grad de violenţă suficient pentru a genera o lovitură de stat. Banii au trecut dintr-o mână în alta, iar mâinile acelea au reuşit să schimbe un regim.

Şahul şi-a recăpătat tronul şi a falsificat următoarele alegeri parlamentare, folosind găştile de stradă ale CIA-ului pentru a menţine ordinea. A impus trei ani de lege marţială şi şi-a consolidat controlul asupra ţării. A cerut ajutorul Agenţiei şi al misiunii militare americane pentru a-şi asigura puterea prin crearea unui nou serviciu de informaţii, care a devenit cunoscut ca SAVAK. Agenţia voia ca SAVAK să fie ochii şi urechile ei împotriva sovieticilor. Şahul avea nevoie de o poliţie secretă pentru a-şi proteja puterea. SAVAK, pregătit şi echipat de CIA. i-a protejat domnia mai bine de 20 de ani.

Şahul a devenit piesa cheie a politicii externe americane în lumea islamică. În anii care au urmat, şeful postului CIA, şi nu ambasadorul american, era cel care vorbea cu şahul în numele Statelor Unite. CIA-ul a devenit parte din cultura politică a Iranului, unit într-o „îmbrăţişare pasională cu şahul”, spunea Andrew Kiligore, un ofiţer politic din cadrul Departamentului de Stat, sub comanda ambasadorului american între anii 1972 şi 1976 Richard Helms.

Lovitura „era considerată singurul succes răsunător al Agenţiei”, spunea Kiligore. „A fost trâmbiţată ca o importantă victorie naţională americană. Schimbasem întregul destin al unei ţări”. O generaţie de iranieni a crescut cu credinţa că CIA-ul îl instalase pe şah la putere. În timp, haosul creat de Agenţie pe străzile Teheranului avea să se întoarcă împotriva Statelor Unite.

Iluzia că CIA-ul putea să răstoarne ca prin minune un regim era minunată, conducând Agenţia în mijlocul unui conflict în America Centrală care avea să continue în următorii 40 de ani.

10. BOMBĂ, REPET BOMBĂ

În 1953, colonelul Al Haney şi-a parcat noul Cadillac la intrarea într-o veche bază aeriană din Opa-Locka, Florida, la câteva zile după Crăciun, a ieşit pe pistă şi şi-a cercetat cu privirea noul domeniu: trei clădiri de câte două etaje de la marginea mlăştinii Everglades. Colonelul Haney acoperise distrugerea umană pe care o crease, ca şef al postului din Coreea de Sud, cu un văl ultra secret. Apoi îşi câştigase prin înşelăciune, o nouă funcţie de comandă. Un escroc chipeş, de 39 de ani, proaspăt divorţat, cu un trup vânjos, de un metru optzeci şi doi, îmbrăcat cu o impecabilă uniformă de armată, el era noul adjunct special, abia numit de Allen Dulles în funcţie pentru Operaţiunea Succes, complotul CIA pentru răsturnarea guvernului din Guatemala.

Comploturile împotriva preşedintelui Jacobo Arbenz încolţiseră în mintea conducerii CIA de aproape trei ani, luând amploare în momentul în care Kim Roosevelt s-a întors triumfător din Iran. Entuziasmat, Allen Dulles i-a cerut să conducă operaţiunea din America Centrală. Roosevelt, a refuzat politicos. A ajuns la concluzia, după ce studiase chestiunea, că Agenţia nu ştia în ce se băga. Nu avea spioni în Guatemala şi nicio idee despre dorinţele armatei sau ale poporului. Erau forţele militare loiale lui

Arbenz? Putea fi oare slăbită acea loialitate? CIA-ul nu avea nici cea mai mică idee.

Haney primise ordin să-i uşureze drumul spre putere unui colonel din Guatemala, cumpărat şi selectat de sediul central al CIA, Carlos Castillo Armas. Dar strategia sa nu era nimic mai mult decât o schemă elaborată. Stabilise doar că CIA-ul urma să instruiască şi să echipeze o forţă rebelă pe care avea să o direcţioneze spre palatul prezidenţial din capitală. Wisner a trimis propunerea la Departamentul de Stat ca să obţină susţinerea generalului Walter Bedell Smith, care a desemnat o nouă echipă de ambasadori pentru operaţiune.

GHIMPELE CEL MARE

Pistolarul Jack Peurifoy îşi făcuse un renume în 1950, când scăpase Departamentul de Stat de membrii liberali şi de stânga. La prima sa ieşire peste hotare, ca ambasador al Greciei între 1951 şi 1953, a colaborat îndeaproape cu CIA-ul în vederea stabilirii unor canale secrete de putere în Atena. Odată sosit la noul său post, Peurifoy a trimis un mesaj la Washington: „Am ajuns în Guatemala să mă folosesc de ghimpele cel mare”. S-a întâlnit cu preşedintele Arbenz şi a raportat: „Sunt absolut convins că dacă preşedintele nu e comunist, e foarte bun până apare unul”.

Bedell Smith l-a ales pe Whiting Willauer, unul dintre fondatorii Civil Air Transport, compania aeriană asiatică pe care o cumpărase Frank Wisner în 1949, pentru postul de ambasador în Honduras. Willauer a chemat piloţi de la sediul CÂT din Taiwan, cărora le-a dat instrucţiuni să nu-şi facă simţită prezenţa şi să aştepte ordine la Miami şi Havana. Ambasadorul Thomas Whelan a mers în Nicaragua pentru a lucra cu dictatorul Anastasio Somoza, care ajuta CIA-ul să construiască o bază de antrenament pentru oamenii lui Castillo Armas.

La 9 decembrie 1953, Allen Dulles a aprobat formal

Operaţiunea Succes şi i-a alocat un buget de 3 milioane de dolari. L-a numit pe Al Haney comandant şi pe Tracy Barnes şeful departamentului de război politic.

Dulles credea în noţiunea romantică a spionului-gentleman. Tracy Barnes era un astfel de exemplar. Binecrescutul domn Barnes avea profilul clasic de CIA din anii 1950 – Groton, Yale, dreptul la Harvard. Crescuse pe domeniul Whitney din Long Island şi avea propriul teren de golf. Era un erou OSS din timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi câştigase o Stea de Argint prin ocuparea unei garnizoane germane. Era îndrăzneţ, pompos, arbora genul acela de mândrie dinaintea decăderii şi avea să reprezinte tot ce era mai rău din serviciile clandestine. „Asemeni celor care, indiferent de efortul depus, sunt incapabili să stăpânească vreodată o limbă străină, Barnes s-a dovedit incapabil să se deprindă cu operaţiunile sub acoperire”, reflecta Richard Helms. „Chiar mai rău, datorită laudelor şi încurajărilor constante ale lui Allen Dulles, Tracy părea să nu fie conştient de această problemă.

A continuat să lucreze ca şef de bază în Germania şi Anglia, apoi a fost transferat în Golful Porcilor.

La 29 ianuarie 1954, Barnes şi Castillo Armas au zburat la Opa-Locka, unde au început să pună la cale planurile cu colonelul Haney. S-au trezit a doua zi să descopere că de planul lor se alesese praful. Toate ziarele importante din emisfera vestică publicaseră acuzaţiile preşedintelui Arbenz conform cărora se punea la cale „un complot contrarevoluţionar” sponsorizat „de un guvern nordic”, condus de Castillo Armas şi stabilit într-o tabără de antrenament a rebelilor de la ferma lui Somoza din Nicaragua. Scurgerea de informaţii apăruse din transmisiunile secrete şi din documentele pe care un ofiţer CIA – legătura colonelului Haney cu Castillo Armas – le lăsase într-o cameră de hotel din oraşul Guatemala.

Nefericitul ofiţer a fost convocat la Washington şi sfătuit să-şi caute o slujbă ca pompier în adâncul pădurilor din nord-vestul Pacificului.

Criza a dezvăluit repede că Al Haney era una din cele mai nesăbuite arme din arsenalul CIA. Încercarea lui de a le distrage atenţia guatemalezilor de la complot împânzind ziarele locale cu ştiri false se soldase cu un eşec. „Dacă este posibil, fabricaţi ştiri senzaţionale de interes, despre farfurii zburătoare de pildă, despre sextupleţi născuţi în zone izolate”, a transmis el sediului CIA. Inventa titluri de ziare: *Arbenz forţa toate trupele catolice să se alăture unei noi biserici care îl adula pe Stalin*! *Un submarin sovietic se îndrepta spre Guatemala cu un transport de arme*! Această ultimă idee i-a dat frâu liber imaginaţiei. Trei săptămâni mai târziu, şi-a pus personalul CIA pe care-l avea în subordine să ascundă un depozit secret cu arme ruseşti pe coasta din Nicaragua. Au inventat poveşti despre cum înarmau sovieticii echipele de asasini comunişti din Guatemala. Dar puţini ziarişti şi oameni politici s-au lăsat păcăliţi de minciunile lui Barnes.

Potrivit regulamentului CIA-ului, acţiunile subversive trebuiau executate cu o asemenea subtilitate, încât să nu fie observat amestecul american. Acest lucru avea puţină importanţă pentru Wisner. „Sunt absolut convins, că dacă vom duce la capăt operaţiunea, mulţi latino-americani o vor vedea că a fost mâna Statelor Unite”, i-a spus el lui Dulles. Dar dacă Operaţiunea Succes era întreruptă „pe motiv că amestecul nostru e prea evident”, a argumentat Wisner, „se ridică o întrebare serioasă, şi anume dacă vreo operaţiune de acest fel poate fi inclusă în mod adecvat printre metodele de război rece ale SUA, indiferent cât de mare ar fi provocarea sau cât de nefavorabile vor fi auspiciile”. Wisner considera că o operaţiune era clandestină atâta timp cât nu era recunoscută de Statele Unite şi era ţinută secretă faţă de americani.

Wisner l-a convocat pe colonelul Haney la cartierul general pentru un ultimatum.

„Nu exista o operaţiune mai importantă ca asta sau care să pună mai mult în joc reputaţia Agenţiei”, i-a spus el lui Haney. „Şeful trebuie să fie mulţumit că suntem în stare să o ducem la capăt”, a spus Wisner, dar „sediul central nu a primit niciodată vreun raport clar şi concis cu privire la ce anume se petrece în ziua Z”. Singurul plan al colonelului Haney era un număr de orare mâzgălite pe o rolă de doisprezece metri de hârtie de ambalat carne, lipită pe pereţii barăcilor de la Opa-Locka. Honey i-a explicat lui Wisner că operaţiunea putea fi înţeleasă prin simpla studiere a însemnărilor de pe „pergamente” de la Opa-Locka.

Wisner a început „să-şi piardă încrederea în judecata şi seriozitatea lui Haney”, îşi amintea Richard Bissell. Cerebralul Bissell, un alt produs al universităţilor Groton şi Yale, cunoscut pe vremuri sub numele de Domnul Plan Marshall, tocmai se alăturase CIA-ului. Se angajase pe post de „ucenicul lui Dulles”, după cum s-a exprimat chiar el, cu promisiunea unor mari responsabilităţi. Directorul i-a cerut imediat să descurce tot mai complicata logistică a Operaţiunii Succes.

Bissell şi Barnes reprezentau creierul şi sufletul Agenţiei lui Dulles. Deşi nu aveau experienţă în desfăşurarea operaţiunilor sub acoperire, Dulles a avut multă încredere în ei când le-a ordonat să afle ce punea la cale Al Haney la Opa-Locka.

Bissell a declarat că lui şi lui Barnes le plăcuse de colonelul frenetic: „Barnes era foarte pro Haney şi excesiv de entuziasmat de operaţiune. Eu credeam că Haney era omul potrivit pentru misiunea asta pentru că responsabilul pentru o astfel de operaţiune trebuia să fie un activist şi un lider puternic. Barnes şi cu mine îl plăceam amândoi pe Haney şi am fost de acord cu modul în care conducea

lucrurile. Fără îndoială, operaţiunea lui Haney mi-a lăsat o impresie pozitivă, de vreme ce am organizat un birou de proiectare similar cu cel pe care l-a avut colonelul în timpul pregătirilor pentru invazia din Golful Porcilor".

VOIAM SĂ AVEM O CAMPANIE DE TERORIZARE

„Curajosul, dar incompetentul" Castillo Armas (ca să-l citǎm pe Barnes), împreună cu forţele rebele „extrem de reduse şi de prost antrenate" (ca să-l citǎm pe Bissell), aşteptau semnalul de atac al americanilor, sub supravegherea atentă a lui Rip Robertson, omul lui Haney, care condusese câteva operaţiuni nefericite de gherilă în Coreea.

Nimeni nu ştia ce avea să se întâmple când Castillo Armas şi cele câteva sute de rebeli pe care îi avea în subordine ataca armata de cinci mii de soldaţi guatemalezi. CIA a sponsorizat o mişcare studenţească anticomunistă în capitală, la care au luat parte câteva sute de studenţi. Dar au folosit mai mult, în cuvintele lui Wisner, ca o „gaşcă de bătăuşi", nu ca mişcare de rezistenţă. Aşa că Wisner a ridicat miza şi a deschis un al doilea front al războiului împotriva lui Arbenz. L-a trimis pe unul din cei mai buni ofiţeri ai CIA. Henry Hecksher, şeful bazei din Berlin, la Guatemala, pentru a-i convinge pe ofiţerii superiori să se ridice împotriva guvernului. Hecksher a fost autorizat să cheltuiască până la 10.000 de dolari pe lună pentru mită, iar curând după aceea a cumpărat loialitatea unui ministru fără portofoliu din cabinetul lui Arbenz, colonelul Elfego Monzon. Sperau ca banii să separe corpul ofiţerilor care începea deja să aibă fisuri sub presiunea reunită a unui embargo asupra armelor, impus de Statele Unite şi a ameninţării unei invazii americane.

Dar, în curând, Hecksher s-a convins că numai un atac real din partea Statelor Unite putea da un imbold armatei guatemaleze să îl răstoarne pe Arbenz. Hecksher

i-a scris lui Haney: „Scânteia crucială trebuie să fie generată de presiunea Statelor Unite” – sub forma bombardării capitalei.

Apoi, cartierul general al CIA-ului i-a trimis lui Haney o listă de cinci pagini cu numele a cincizeci şi opt de guatemalezi care trebuiau asasinaţi. Lista celor vizaţi fusese aprobată de Wisner şi de Barnes. Aceasta cuprindea „înalţi demnitari şi lideri de organizaţii” suspectaţi de înclinaţii comuniste şi „câţiva indivizi aflaţi în poziţii-cheie din guvern şi armată, a căror înlăturare este obligatorie din motive psihologice, organizaţionale şi nu numai pentru succesul acţiunii militare”. Castillo Armas şi CIA-ul au căzut de acord că asasinatele trebuiau să aibă loc în timpul sosirii sale triumfale în Guatemala City sau imediat după aceea. Urmau să trimită un mesaj care să sublinieze seriozitatea intenţiei rebelilor.

Unul dintre numeroasele mituri din jurul Operaţiunii Succes, introdus de Allen Dulles în presa americană, era că triumful său decisiv nu se datorase violenţei, ci unei manevre strălucite de spionaj. Aşa cum povestea Dulles, indiciul a venit de la un spion american din oraşul polonez Stettin, de pe malul Mării Baltice – limita nordică a cortinei de fier – care se prefăcea că urmărea păsări. A văzut prin binoclu că un cargobot numit *Alfhem* transporta arme ceheşti pentru guvernul Arbenz.

I-a trimis o scrisoare cu mesaj pe microfilm – „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?” – unui ofiţer CIA aflat sub acoperire într-un magazin de piese auto de schimb din Paris, care a transmis semnalul cifrat la Washington, pe calea undelor. După cum a povestit Dulles mai târziu, un alt ofiţer CIA a inspectat în secret încărcătura navei în timp ce staţiona la intrarea Canalului Kiel care leagă Marea Baltică de Marea Nordului. Prin urmare, Agenţia a ştiut din momentul în care *Alfhem* a părăsit Europa că se îndrepta spre

Guatemala transportând arme.

O poveste minunată, repetată în multe cărţi de istorie, dar o minciună sfruntată – o ştire de prima pagină care a deghizat o gravă eroare operaţională. În realitate, CIA pierduse vaporul.

Arbenz era disperat să înlăture embargoul american al armelor asupra Guatemalei. Credea că prin înarmarea corpului său de ofiţei, putea să se asigure de loialitatea lor. Henry Hecksher raportase că Banca Naţională a Guatemalei transferase 4.86 milioane de dolari printr-un cont elveţian către un depozit de arme din Cehia. Dar CIA-ul le-a pierdut urma. S-au scurs patru săptămâni de căutări disperate înainte ca *Alfhem* să ajungă fără probleme la Puerto Barrios, în Guatemala. Abia după ce încărcătura a fost descărcată, ambasada SUA a aflat că un transport de puşti, mitraliere, obuziere şi alte asemenea arme ajunseseră în ţară.

Sosirea armelor – multe dintre ele ruginite şi inutile, unele purtând însemnul svasticii, care le indica vârsta şi originea – a provocat un potop de propagandă. Exagerând grosolan cantitatea şi importanţa încărcăturii Foster Dulles şi Departamentul de Stat au anunţat că Guatemala făcea acum parte dintr-un complot sovietic de a supune emisfera vestică. Purtătorul de cuvânt al Camerei Reprezentanţilor, John McCormak, a numit transportul „o bombă atomică aruncată în curtea Americii”.

Ambasadorul Peurifoy a declarat ca Statele Unite erau în război. „O să urmeze nici mai mult nici mai puţin decât o intervenţie militară directă”, i-a transmis el lui Wisner la 21 martie. Trei zile mai târziu, navele de război şi submarinele Statelor Unite impuneau blocada asupra Guatemalei, violând astfel legile internaţionale.

La 26 mai, un avion al CIA-ului a survolat deasupra palatului prezidenţial şi a împrăştiat foi volante peste cartierul general al gărzii prezidenţiale, crema unităţilor

armate din Ciudad de Guatemala. „Luptaţi împotriva ateismului comunist!” scria pe ele. „Luptaţi alături de Castillo Armas!”. Era o lovitură abilă. „Bănuiesc că nu prea contează ce scrie pe acele foi volante”, i-a spus Tracy Barnes lui Al Haney. Ceea ce conta era că CIA-ul se năpustise în forţă şi lansase o bombă asupra unei ţări niciodată bombardată până atunci.

„Voiam să obţinem o campanie de teroare”, a afirmat ofiţerul CIA E. Howard Hunt, care lucrase la portofoliul de război politic al operaţiunii – „mai ales pentru a-l îngrozi pe Arbenz, pentru a-i intimida soldaţii, la fel cum atentatorii germani Stuka au terorizat populaţia Olandei, Belgiei şi Poloniei la începutul celui de Al Doilea Război Mondial”.

Timp de patru săptămâni, începând cu 1 mai 1954, CIA purtase un război psihologic în Guatemala, printr-un post de radio pirat numit Vocea Eliberării, condus de David Atlee Philips un ofiţer CIA, actor amator şi interpret talentat. Printr-un noroc chior, postul oficial de radio guatemalez şi-a întrerupt emisia la jumătatea lunii mai pentru o înlocuire programată a antenei. Phillips a ocupat abuziv frecvenţa, iar ascultătorii care căutau emisia statului au găsit Radio CIA. Pe măsură ce postul rebel transmitea pe unde scurte ştiri despre revolte, dezertări, comploturi pentru otrăvirea fântânilor şi recrutarea copiilor, neliniştea din rândul populaţiei se transforma în isterie.

La 5 iunie, comandantul în rezervă al forţelor aeriene guatemaleze a zburat la ferma lui Somoza din Nicaragua, de unde pornise emisia. Oamenii lui Phillips i-au turnat pe gât o sticlă de whisky şi l-au pus să vorbească despre motivul fugii sale din Guatemala. După ce banda a fost tăiată şi lipită la studioul CIA, discursul suna ca o chemare pasionată la rebeliune.

CONSIDERĂ REBELIUNEA O FARSĂ

Când a auzit de emisie în dimineaţa următoare, Arbenz şi-a ieşit din minţi, – a transformându-se în dictatorul descris de atâtea ori de CIA. Şi-a consemnat la sol propriile forţe aeriene de teamă să nu-i dezerteze piloţii. După care a făcut o razie în casa unui lider al studenţilor anticomunişti care lucrase îndeaproape cu CIA-ul şi a găsit dovezi ale complotului american. A suspendat libertăţile civile şi a început să aresteze sute de oameni, lovind cel mai tare în grupul de studenţi susţinători ai CIA-ului. Cel puţin şaptezeci şi cinci dintre ei au fost torturaţi, ucişi şi aruncaţi în gropi comune.

„Panica se răspândeşte în cercurile guvernamentale”, a transmis la 8 iunie postul CIA din Guatemala. Era exact ce voia să audă Haney.

A dat ordin să înteţească conflictul cu informaţii false: „Un grup de comisari, ofiţeri şi consilieri sovietici, conduşi de un membru al Politbiuro din Moscova au aterizat… Pe lângă recrutarea militară, comuniştii vor introduce şi munca forţată. Decretul a fost deja trimis spre publicare. Toţi băieţii şi fetele de 16 ani vor fi chemaţi la un an de muncă în tabere speciale, pentru a fi îndoctrinaţi politic şi pentru a distruge influenţa familiei şi a bisericii asupra tinerilor… Arbenz a părăsit deja ţara. Anunţurile sale de la Palatul Naţional sunt, în realitate, interpretări ale unor sosii angajate de serviciile secrete sovietice”.

Haney a început să trimită în sud avioane pline cu aruncătoare de grenande şi mitraliere, din proprie iniţiativă, emiţând ordine neautorizate pentru înarmarea ţăranilor şi îndemnarea la violenţă împotriva poliţiei guatemaleze. „Ne îndoim puternic… că aceşti Campesinos *vor* fi convinşi să distrugă Guardia *Ciuil*”, *i-a* transmis Wisner lui Haney. „Asta înseamnă instigare la război civil… considerăm mişcarea drept teroristă şi iresponsabilă, gata să sacrifice vieţi nevinovate”. Colonelul Monzon, agentul CIA din cabinetul lui Arbenz, a cerut

bombe şi gaz lacrimogen pentru a demara lovitura. „Este vital să facem lucrul ăsta”, i-a transmis postul CIA lui Haney. Lui Monzon „i s-a spus că ar face bine să se mişte repede. A fost de acord… Numitul Arbenz, comuniştii şi duşmanii vor fi executaţi”. Postul CIA din Guatemala a pledat din nou în favoarea unui atac: „Cerem urgent ca bomba să fie aruncată, să se facă o demonstraţie de forţă, să fie trimise toate avioanele disponibile, să arătăm armatei şi capitalei că a sosit momentul deciziei”.

La 18 iunie, Castillo Armas şi-a lansat mult aşteptatul atac, la care lucrase mai bine de patru ani. O grupare de 198 de rebeli a atacat Puerto Barrios, pe coasta Atlanticului. Au fost înfrânţi de poliţişti şi de lucrătorii de la docuri. Alţi 122 au mărşăluit spre garnizoana armatei guatemaleze de la Zacapa. Doar 30 au scăpat necapturaţi sau vii. O a treia echipă de 60 de rebeli a pornit din El Salvador, doar ca să fie arestaţi la scurt timp de poliţia locală. Însuşi, Castillo Armas, îmbrăcat într-o haină de piele, a condus 100 de oameni, la volanul unei dube hodorogite din Honduras spre trei sate guatemaleze slab apărate. A campat la câţiva km de graniţă, făcând apel, la CIA pentru mai multă hrană, mai mulţi oameni, mai multe arme – dar după şaptezeci şi două de ore mai bine de jumătate din forţele lui fuseseră capturate, ucise sau se aflau pe punctul de a se preda.

În după-amiaza zilei de 19 iunie, ambasadorul Peurifoy a ocupat cu forţa reţeaua de comuncaţii a CIA-ului de la ambasada americană şi i-a scris direct lui Allen Dulles: „Bombă. Repet. Bombă”, a cerut el.

În mai puţin de două ore, Haney a răbufnit cu un mesaj dur către Wisner: „O să stăm de pomană şi-o să urmărim cum se prăbuşeşte ultima speranţă a oamenilor liberi din Guatemala supuşi opresiunii şi atrocităţilor comuniste până să trimitem împotriva duşmanului trupe americane înarmate?… Nu este intervenţia noastră în

aceste condiţii mai de dorit decât cea a puşcaşilor marini? Ăsta e acelaşi duşman cu care ne-am luptat în Coreea şi pe care îl vom înfrunta poate chiar mâine în Indochina”.

Wisner a îngheţat. Era una să trimită la moarte legiuni de străini şi alta să trimită piloţi americani să bombardeze o capitală naţională.

În dimineaţa zilei de 20 iunie, postul CIA din ciudat de Guatemala a raportat că guvernul Arbenz „îşi aduna forţele”. Capitala era „foarte liniştită, totul era închis. Oamenii aşteaptă nepăsători, considerând rebeliunea o farsă”.

Tensiunea de la cartierul general al CIA-ului era aproape de nesuportat. Wisner a devenit fatalist. I-a transmis un mesaj lui Haney la postul CIA: „Gata să autorizăm folosirea bombelor în momentul în care suntem convinşi că şansele ar creşte substanţial şi nu ar interveni daune dezastruoase pentru Statele Unite… Ne temem că bombardarea unităţilor militare ar provoca mai degrabă unirea armatei împotriva rebeliunii decât inducerea dezertărilor. Suntem convinşi că atacurile împotriva civililor, care-ar vărsa sângele oamenilor nevinovaţi, s-ar potrivi cu propaganda comunistă şi ar aliena populaţia”. Biseell i-a spus lui Dulles că „rezultatul efortului de răsturnare a regimului preşedintelui Arbenz în Guatemala rămâne sub semnul întrebării”.

La cartierul general al CIA, „eram cu toţi la capătul puterii, neştiind ce să facem mai departe”, scria Bissell câţiva ani mai târziu. „Ne luptam cu haosul operaţiunilor nesfârşite şi ne dădeam seama, din ce în ce mai mult, cât de aproape de eşec eram. „Dulles îl limitase pe Castillo Armas la trei avioane de luptă F-47 Thunderbolt, doar ca să nu-l refuze cu totul. Două nu erau în stare de funcţionare. Acum, îşi amintea Bissell în memoriile lui, „propria lui reputaţie şi cea a Agenţiei erau în joc”. Dulles mai autorizase, în secret, încă un atac aerian asupra

capitalei în timp ce se pregătea să se întâlnească cu preşedintele. În dimineaţa zilei de 22 iunie, singurul avion care mai zbura pentru CIA a aruncat o canistră cu petrol la periferia oraşului. În douăzeci de minute focul era stins. „Opinia publică consideră că atacurile dau dovadă de neputinţă, de lipsă totală de decizii şi eforturi lipsite de curaj", s-a înfuriat Haney. „Eforturile lui Castillo Armas sunt văzute tot mai mult ca o farsă. Aplombul împotriva guvernului şi a comunismului este pe cale de dispariţie". A luat legătura cu Dulles, cerând imediat mai multe avioane.

Dulles a pus mâna pe telefon şi l-a sunat pe William Pawley – unul din cei mai bogaţi oameni de afaceri din Statele Unite, preşedintele partidului Democrat pentru Eisenhower, unul din cei mai mari sponsori ai lui Ike în alegerile prezidenţiale din 1952 şi consultant al CIA-ului. Pawley putea pune la dispoziţie o forţă aeriană secretă care nu era la îndemâna oricui. Apoi Dulles l-a trimis pe Bissell să se întâlnească cu Walter Bedell Smith, pe care CIA-ul îl consultase în Operaţiunea Succes, iar generalul a aprobat cererea neoficială pentru avioane. Dar, în ultimul moment, secretarul de stat adjunct pentru America Latină, Henry Holland, a obiectat violent, cerându-le să meargă la preşedinte.

Pe 22 iunie la 14: 15, Dulles, Pawley şi Holland intrau în Biroul Oval. Eisenhower a întrebat care erau şansele de succes ale rebeliunii în acel moment. Zero, a recunoscut Dulles. Şi. dacă CIA-ul ar dispune de mai multe avioane şi mai multe bombe? Poate 20 la sută, a estimat Dulles.

Preşedintele şi Pawley au consemnat întâlnirea aproape identic în memoriile lor, cu o singură excepţie. Eisenhower l-a şters pe Pawley din istorie şi motivul era limpede: făcuse o înţelegere secretă cu susţinătorul său politic. „Ike s-a întors spre mine", scria Pawley. „Şi a spus: Bill, haide, fă rost de avioane".

Pawley a telefonat la Banca Riggs, aflată la o stradă

de Casa Albă. Apoi l-a chemat pe ambasadorul Republicii Nicaragua în Statele Unite. A scos 150.000 dolari în bani gheaţă şi l-a condus pe ambasador la Pentagon. Pawley i-a predat banii unui ofiţer militar, care a transferat trei aparate Thunderbolt în proprietatea statului Nicaragua. Avioanele au ajuns, complet înarmate, în Panamá, de la Puerto Rico, în aceeaşi seară.

Au pornit la luptă în zori, dezlănţuind atacul împotriva aceloraşi forţe armate guatemaleze ale cărei loialitate fuseseră speranţa planului de a-l răsturna pe Arbenz. Piloţii CIA au bombardat trenurile armatei care duceau soldaţi pe front. Au aruncat cu bombe, dinamită, grenade de mână şi cocktailuri Molotov. Au aruncat în aer un post de radio condus de misionari creştini americani şi au scufundat un transportor britanic dintr-un port de pe coasta Pacificului.

Pe uscat, Castillo Armas nu a reuşit să înainteze de nicio culoare. A făcut cale întoarsă şi a transmis CIA-ului mesaje radio, cerând mai multe forţe aeriene. Vocea Eliberării, care transmitea cu ajutorul unui semnal emis de un transponder plasat pe acoperişul ambasadei americane, difuza poveşti bine ticluite despre mii de soldaţi rebeli care se adunau în capitală. Megafoanele de pe acoperişul ambasadei emiteau sunetele înregistrate ale avioanelor de luptă P-38 care vâjâiau în noapte.

Preşedintele Arbenz, beat mort, a realizat stupefiat că era atacat de Statele Unite.

În după-amiaza zilei de 25 iunie, CIA a bombardat platforma pentru defilări a celei mai mari tabere militare din ciudat de Guatemala, demoralizând corpul de ofiţeri. În acea noapte, Arbenz şi-a convocat consiliul de miniştri şi i-a informat că elemente din cadrul armatei se revoltaseră. Era adevărat: câţiva ofiţeri deciseseră în secret să se alăture Agenţiei şi să-şi înlăture preşedintele de la putere.

Ambasadorul Peurifoy s-a întâlnit cu conspiratorii la

27 iunie, când se afla la doar un pas de victorie. Dar apoi Arbenz i-a cedat puterea colonelului Carlos Enrique Díaz, care a format o juntă şi a jurat să îl înfrângă pe Castillo Armas. „Am fost înşelaţi”, a transmis Peurifoy. Al Haney a trimis un mesaj tuturor posturilor CIA identificându-l pe Díaz ca „agent comunist”. I-a ordonat unui abil ofiţer CIA, Enno Hobbling, fostul şef al biroului din Berlin al publicaţiei *Time*, să poarte o scurtă discuţie cu Díaz în dimineaţa zilei următoare. Hobbing i-a trimis un mesaj lui Díaz: „Colonele, constituiţi un inconvenient pentru politica externă americană”.

Junta s-a destrămat imediat şi a fost înlocuită de o succesiune rapidă de alte patru, fiecare din ce în ce mai proamericană. Ambasadorul Peurifoy i-a cerut CIA-ului să stopeze conflictul. Wisner le-a transmis tuturor, la 30 iunie, că era timpul ca „chirurgii să se retragă şi asistentele să preia îngrijirea pacientului”. Peurifoy s-a mai ocupat de manevre încă două luni, până când Castillo Armas a preluat preşedinţia. A primit salutul a douăzeci de salve de tun şi o cină de stat la Casa Albă, unde vicepreşedintele a ţinut următorul toast: „Noi, cei din Statele Unite, am urmărit cum poporul Guatemalei a înregistrat un episod istoric profund semnificativ pentru toate popoarele”, a spus Richard Nixon. „Condus de soldatul curajos care ne onorează cu prezenţa în această seară, poporul guatemalez s-a revoltat împotriva conducerii comuniste, care, în cădere, a fost martoră la propria-i superficialitate, falsitate şi corupţie”. Pe poporul guatamalez îl aşteptau patruzeci de ani de opresiune militară, brigăzi ale morţii şi represalii armate.

INCREDIBIL

Liderii CIA creaseră un mit în jurul Operaţiunii Succes, tot aşa cum făcuseră cu lovitura din Iran. Scenariul oficial prezenta misiunea ca pe o adevărată capodoperă, în realitate, „nu prea o consideram un

succes”, spunea Jake Esterline, devenit noul comandant al postului din Guatemala la sfârşitul verii. Lovitura reuşise, în mare măsură, prin forţă brută şi noroc chior. Dar CIA a ţesut o altă poveste în raportul oficial prezentat preşedintelui la Casa Albă la 29 iulie 1954. În noaptea precedentă.

Allen Dulles i-a invitat pe Wisner, Tracy Barnes, Dave Phillips, Al Haney, Henry Hecksher şi Rip Robertson la casa lui din Georgetown pentru repetiţia generală. A ascultat cu groază discursul incoherent, cu un preambul nesfârşit despre faptele eroice ale lui Haney din Coreea. „N-am auzit în viaţa mea asemenea prostii”, a spus Dulles şi i-a ordonat lui Phillips să rescrie discursul.

În aripa estică a Casei Albe, într-o cameră întunecată pentru proiecţie, CIA-ul i-a vândut lui Eisenhower e versiune frumoasă a Operaţiunii Succes. Când s-au aprins luminile, prima întrebare a preşedintelui a fost către Rip Robertson.

— Câţi oameni a pierdut Castillo Armas?

— Doar unul, a răspuns Robertson.

— Incredibil, a spus preşedintele.

Cel puţin patruzeci şi trei dintre oamenii lui Castillo Armas fuseseră ucişi în timpul invaziei, dar nimeni nu l-a contrazis pe Robertson. Era o minciună sfruntată.

Acesta a fost momentul de cotitură din istoria CIA. Poveştile de primă pagină pentru descrierea operaţiunilor subversive din afara graniţelor erau acum parte necesară a comportamentului politic al Agenţiei la Washington. Bisell a spus-o pe faţă: „Mulţi dintre noi, cei care ne alăturaserăm CIA-ului, nu ne simţeam obligaţi, în acţiunile pe care le întreprindeam ca membri ai personalului, să respectăm toate regulile etice”. El şi colegii săi erau pregătiţi să îl mintă pe preşedinte pentru a proteja imaginea Agenţiei. Iar minciunile lor au avut consecinţe pe termen lung.

deosebire de multe alte acuzaţii aduse de McCarthy, aceasta era adevărată. Agenţia nu putea să se justifice în faţa acestor investigaţii, iar Allen Dulles o ştia.

Dacă poporul american ar fi aflat, în toiul spaimei roşii, că Agenţia fusese păcălită peste tot în Europa şi Asia de serviciile sovietice şi chineze de informaţii, CIA ar fi fost distrusă.

Când McCarthy i-a spus în faţă lui Dulles, într-o conversaţie privată, că „CIA nu era nici inviolabilă, nici imună la investigaţii”, directorul şi-a dat seama că propria lui supravieţuire era în joc. Foster Dulles şi-a deschis uşile în faţa copoilor lui McCarthy într-o paradă publică de cucernicie care a devastat Departamentul de Stat timp de o decadă. Dar Allen s-a luptat cu ei. A respins încercarea senatorului de a-l cita pe Bill Bundy de la CIA, care făcea parte din vechea şcoală şi contribuise cu 400 de dolari la fondul de apărare a lui Alger Hiss, spionul suspectat de comunism. Allen a refuzat să îl lase pe senator să flageleze Agenţia.

Atitudinea sa publică era principială, dar a organizat şi o operaţiune de compromitere a lui McCarthy. Campania secretă a fost deconspirată de mărturia secretă a unui ofiţer CIA în faţa comitetului senatorial al lui McCarthy şi a consilierului său, pe atunci în vârstă de douăzeci şi opt de ani, Robert F. Kennedy, mărturie făcută publică abia în 2003. A fost detaliată în istoria CIA pusă la dispoziţia publicului în 2004.

După confruntareasa privată cu McCarthy, Dulles a organizat o echipă de ofiţeri CIA care să pătrundă în biroul senatorului cu o cameră sau un microfon, de preferat ambele. Metodologia era aceeaşi folosită de J. Egdar Hoover: adună cât mai multe mizerii şi împrăştie-le. Dulles l-a instruit pe James Angleton, maestrul contrainformaţiilor, să găsească un mod prin care McCarthy şi personalul său să primească informaţii false,

în încercarea de a-i discredita. Angleton l-a convins pe James McCargar – ofiţerul care se numărase printre primii angajaţi ai lui Wisner – să plaseze rapoarte telefonice false despre unul din membrii reţelei lui McCarthy. McCargar a reuşit: CIA pătrunsese în Senat. „Ai salvat republica”, i-a spus Allen Dulles.

ACEASTĂ FILOSOFIE FUNDAMENTAL RESPINGĂTOARE

Dar ameninţarea la adresa CIA-ului a început să crească în 1954, pe măsură ce puterea lui McCarthy scădea. Senatorul Mansfield şi alţi treizeci şi patru de colegi susţineau o lege care urma să creeze un comitet de supraveghere şi să oblige Agenţia să informeze constant şi pe deplin Congresul despre activităţile sale. (Legea nu a fost acceptată timp de douăzeci de ani).

O echipă special desemnată a Congresului, condusă de colegul de încredere al lui Eisenhower, generalul Mark Clark, se pregătea să investigheze Agenţia.

În 1954, la sfârşitul lunii mai, preşedintele Statelor Unite a primit o scrisoare de şase pagini de la un colonel din cadrul forţelor aeriene. Era un mesaj răsunător din partea primului turnător al CIA-ului. Eisenhower a citit-o şi a păstrat-o.

Autorul, Jim Kellis, era unul din părinţii fondatori ai Agenţiei. Un veteran OSS, care a dus război de gherilă în Grecia, mersese în China în calitate de prim comandant al departamentului din Shanghai pentru Unitatea Serviciilor Strategice.

La naşterea Agenţiei, era printre puţinii oameni experimentaţi din China. S-a întors în Grecia ca investigator pentru Bill Donovan, căruia, ca cetăţean privat, i se ceruse să investigheze uciderea unui reporter CBS. A stabilit că asasinatul fusese cerut de aliaţii Americii din aripă dreaptă din Atena şi nu fusese comandat de comunişti, aşa cum credea opinia publică. Descoperirea a

fost muşamalizată. S-a întors la CIA şi, în timpul Războiului din Coreea, s-a ocupat de operaţiunile paralimitare ale Agenţiei şi de forţele de rezistenţă din întreaga lume. Walter Bedell Smith îl trimisese să descâlcească investigaţiile din Asia şi Europa. Nu i-a plăcut ce a văzut. La câteva luni după ce Allen Dulles a preluat conducerea, Kellis a demisionat dezgustat.

„Agenţia Centrală de Informaţii este în stare de putrefacţie", l-a avertizat colonelul Kellis pe Eisenhower. „Astăzi, CIA-ul abia dacă mai are operaţiuni în desfăşurare în spatele Cortinei de Fier. În rapoartele lor, prezintă o imagine optimistă celor din afară, dar oribilul adevăr rămâne ascuns sub eticheta TOP SECRET a Agenţiei".

Adevărul era că „CIA, cu bună ştiinţă sau nu, a oferit un milion de dolari unui serviciu comunist de securitate". (Aceasta fusese operaţiunea MLI din Polonia; este puţin probabil ca Dulles să-i fi divulgat preşedintelui detaliile urâte ale operaţiunii, care eşuase cu trei săptămâni înainte ca Eisenhower să preia puterea). „CIA a organizat fără să vrea o reţea de informaţii pentru comunişti", scria Kellis, referindu-se la dezastrul provocat de postul din Seul în timpul Războiului din Coreea. Dulles şi adjuncţii săi, „temându-se de consecinţele care le-ar fi putut afecta reputaţia", minţiseră Congresul referitor la operaţiunile Agenţiei în Coreea şi China. Kellis investigase personal problema într-o călătorie în Orientul îndepărtat întreprinsă în 1952. Stabilise că „Agenţia fusese păcălită".

Dulles plasase poveşti în presă, creându-şi imaginea „unui misionar creştin afabil şi înţelept, expertul nedisputat în serviciul de informaţii al ţării", scria Kellis. „Noi care văzusem şi cealaltă faţă a lui Allen Dulles, nu găseam prea multe trăsături creştine. Personal, îl consider un agent guvernamental nemilos, ambiţios şi extraordinar de incompetent". Kellis a încercat să-l convingă pe preşedinte să întreprindă „acţiuni drastice, necesare

pentru curăţarea CIA-ului”.

Eisenhower voia să înlăture pericolele cu care se confrunta serviciul clandestin şi să îi rezolve problemele în secret. În iulie 1954, imediat după încheierea Operaţiunii Succes, preşedintele i-a mandatat pe generalul Jimmy Doolittle, care lucrase la Proiectul Solarium, şi pe bunul său prieten. William Pawley, milionarul care oferise avioanele de luptă pentru lovitura din Guatemala, să evalueze capacitatea CIA-ului de a organiza acţiuni subversive.

Doolittle avea la dispoziţie zece săptămâni înainte să-i înmâneze raportul. El şi Pawley s-au întâlnit cu Dulles şi Wisner, au călătorit la posturile CIA din Germania şi Londra şi au intervievat ofiţeri militari şi diplomaţi de rang superior care lucraseră cu CIA. Au vorbit şi cu Bedell Smith, care le-a spus că Dulles „era prea tulburat pentru a-l pune în poziţia asta dificilă” şi că „tulburarea sa era mult mai gravă decât părea”.

La 19 octombrie 1954, Doolittle a mers la Casa Albă pentru o întrevedere cu preşedintele. A raportat că Agenţia „luase amploare, devenind o organizaţie uriaşă şi lăbărţată condusă de un mare număr de oameni, dintre care unii erau de o competenţă îndoielnică”. Dulles se înconjurase de agenţi nepricepuţi şi indisciplinaţi. S-a pus problema „relaţiei de familie” cu Foster Dulles. Doolittle considera că ar fi mai bine pentru toţi în cauză ca legăturile personale să nu fie şi legături profesionale: „duce la protejarea unuia de către celălalt şi la influenţa unuia asupra celuilalt”. Un comitet independent de civili de încredere ar trebui să supravegheze CIA-ul pentru preşedinte.

Raportul lui Doolittle a avertizat că serviciul clandestin al lui Dulles era „plin de oameni slab pregătiţi sau chiar necalificaţi pentru posturile pe care le ocupau”. În cele şase echipe separate de personal, şapte divizii

geografice şi mai bine de patruzeci de filiale „fiecare nivel era năpădit de uscăciuni”. Raportul recomanda „o reorganizare completă” a imperiului lui Wisner, care suferise de pe urma „înmulţirii ciupercilor” şi a „presiunii extraordinare de pe urma acceptării unor angajamente dincolo de capacitatea de performanţă”. Se menţiona, de asemenea, că „în operaţiunile sub acoperire, calitatea este mai importantă decât cantitatea. Un număr mai mic de oameni competenţi poate fi mai folositor decât un mare număr de incompetenţi”.

Dulles era pe deplin conştient că serviciul clandestin îi scăpase de sub control. Ofiţerii CIA desfăşurau operaţiuni fără ştirea comandanţilor. La două zile după ce Doolittle şi-a prezentat raportul, directorul i-a spus lui Wisner că era îngrijorat că „operaţini sensibile şi/sau delicate erau organizate la un nivel inferior fără să fie aduse în atenţia directorului adjunct de linie, al directorului adjunct sau al directorului Agenţiei Centrale de Informaţii”.

Dar Dulles s-a ocupat de raportul Doolittle aşa cum făcea de obicei cu veştile proaste, îngropându-l. Nu avea de gând să le permită ofiţerilor de rang înalt din cadrul CIA să îl vadă – nici măcar lui Wisner.

Deşi raportul a fost ţinut secret până în 2001, prefaţa sa a fost făcută publică cu un sfert de secol mai înainte. Conţinea unul dintre cele mai triste pasaje scrise vreodată despre Războiul Rece:

Este limpede că ne confruntăm în prezent cu un duşman implacabil al cărui obiectiv declarat este dominarea lumii prin orice mijloace şi indiferent de costuri.

Nu există reguli într-un asemenea joc. Astfel, normele acceptabile ale comportamentului uman nu se pot aplica. Dacă vrem ca Statele Unite să supravieţuiască, atunci trebuie reconsiderat conceptual de „fair play”.

Trebuie să dezvoltăm servicii de spionaj şi contraspionaj eficiente şi trebuie să învăţăm ce înseamnă subversivitatea, sabotajul şi să ne distrugem duşmanii prin metode mai inteligente, mai sofisticate şi mai eficace decât cele folosite împotriva noastră. Este posibil ca poporul american să trebuiască să cunoască, să înţeleagă şi să susţină această filosofie fundamental respingătoare.

Raportul spunea că naţiunea avea nevoie „de o organizare agresivă în subversivitate psihologică, politică şi paramilitară, mai eficientă, mai deosebită şi, dacă era nevoie, mai nemiloasă decât cea folosită de duşman". Şi asta pentru că CIA nu rezolvase niciodată „problema infiltrării agenţilor umani", prevedea raportul „Odată ajunşi în afara graniţelor – prin paraşutare sau alte metode – extrem de dificil să rămână nedescoperiţi". Raportul concluziona: „Informaţiile pe care le-am obţinut prin această metodă de colectare sunt neglijabile, iar preţul, eforturile, banii şi vieţile, este inestimabil".

Documentul punea accentul pe spionaj ca metodă principală de obţinere a informaţiilor despre sovietici şi sublinia faptul că niciun preţ nu era suficient de mare pentru asemenea informaţii.

NU AM PUS ÎNTREBĂRILE CARE TREBUIA

Dulles căuta cu disperare să introducă un spion american în spatele Cortinei de Fier. În 1953, primul ofiţer CIA pe care îl trimisese la Moscova fusese sedus de o menajeră rusoaică – care era colonel KGB – fotografiat în flagrant delict, şantajat şi concediat de Agenţie pentru indiscreţiile lui. În 1954, un al doilea ofiţer a fost prins spionând, arestat şi deportat la scurt timp de la sosire. Imediat după aceea, Dulles l-a chemat pe unul dintre asistenţii săi speciali, John Maury, care călătorise în Rusia înainte de cel de Al Doilea Război Mondial şi petrecuse cea mai mare parte a războiului la sediul ambasadei americane din Moscova pe post de reprezentant al Biroului Naval de

Informaţii. I-a cerut lui Maury să se alăture serviciului secret şi să se pregătească pentru o misiune la Moscova.

Niciunul dintre ofiţerii lui Wisner nu mai fusese în Rusia. „Ei nu ştiu nimic despre ţintă”, a spus Dulles.

— Iar eu nu ştiu nimic despre operaţiuni, a replicat Maury.

— Nici ei nu cred că ştiu, a răspuns Dulles.

Astfel de oameni nu erau capabili să îi ofere preşedintelui informaţiile de care avea cea mai mare nevoie: avertizări strategice despre un atac nuclear. Când Consiliul Naţional de Securitate a convenit să discute despre ce era de făcut în cazul unui atac nuclear, preşedintele s-a întors spre Dulles şi a spus: „Ia toate măsurile să nu avem un al doilea Pearl Harbor”.

Aceasta era sarcina pe care preşedintele o încredinţase celei de-a doua comisii secrete de informaţii pe care o crease în 1954.

Eisenhower l-a numit pe James R. Killian, preşedintele Institutului de Tehnologie din Massachusetts, în fruntea unui grup de cercetători preocupaţi de găsirea unor modalităţi de a preveni un atac sovietic apărut din senin. De asemenea, a insistat asupra tehnicilor recomandate de raportul Doolittle: „comunicare şi supraveghere electronică” pentru a oferi „avertismente timpurii ale atacurilor iminente”.

Agenţia şi-a intensificat eforturile de a-l spiona pe duşman şi a reuşit. În felul ei.

În podul sediului central din Berlin, un fost jucător de baseball devenit avocat devenit spion, pe nume Walter O’Brien, fotografia documente furate de la oficiul poştal est-german. Acestea descriau rutele subterane ale noilor cabluri de telecomunicaţii folosite de oficialii sovietici şi est-germani. Lovitura de spionaj s-a transformat în proiectul Tunelul Berlinului.

În acelaşi timp, tunelul era considerat cel mai mare

triumf public al CIA-ului. Ideea – şi desfiinţarea ei – a venit de la serviciile britanice de informaţii. În 1951. britanicii au adus la cunoştinţa CIA-ului că începuseră să supravegheze canalele de telecomunicaţii ale sovieticilor printr-o reţea de tunele din zonele ocupate ale Vienei la scurt timp după sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial. Le-au sugerat americanilor să le urmeze exemplul la Berlin. Datorită planurilor, ideea a devenit o reală posibilitate.

Un raport secret CIA despre tunelul din Berlin, întocmit în august 1967 şi dat publicităţii în februarie 2007, a adus la cunoştinţa tuturor cele trei întrebări cu care se confruntase William K. Harvey, un fost agent FBI, mare amator de băutură şi purtător de armă, care a preluat conducerea bazei din Berlin în 1952: Putea oare Agenţia să sape un tunel de o jumătate de kilometru până în zona sovietică a Berlinului de Est şi să lovească o ţintă cu diametrul de cinci centimetri – la circa un metru sub o autostradă majoră – fără să fie prinsă? Cum putea să se debaraseze de moloz – cam trei mii de tone de pământ nisipos – în secret? Şi ce fel de poveste ar putea servi drept paravan pentru construirea unei instalaţii pentru săpat într-un sector sordid, plin de barăci ale refugiaţilor, la marginea zonei americane?

În decembrie 1953, Allen Dulles şi omologul său britanic, Sir John Sinclair, au căzut de acord asupra termenilor de referinţă pentru un şir de întâlniri legate de operaţiunea tunelului, care a primit numele de cod Jointly (împreună). Discuţiile au dus la planificarea unei acţiuni care urma să fie pusă în aplicare vara următoare. Printre dărâmături trebuia să se ridice o clădire de mari dimensiuni, cu acoperişul înţesat de antene, iar sovieticilor să li se dea de înţeles că era o staţie pentru interceptarea semnalelor din atmosferă – un truc de magician care să înşele ochiul. Americanii aveau să sape tunelul spre est,

până ajungeau sub cabluri. Britanicii, bazându-se pe experienţa lor din Viena, urmau să facă o intrare verticală la capătul tunelului, până la cabluri, şi să instaleze receptoarele. Biroul din Londra, care avea deja la 317 ofiţeri, urma să proceseze conversaţiile înregistrate de CIA. La Washington, Agenţia punea la dispoziţie 350 de angajaţi pentru a transcrie transmisiunile interceptate în tunel. Corpul de Ingineri al Armatei a făcut săpăturile, cu asistenţă tehnică din partea britanicilor. Cea mai mare problemă, ca întotdeauna, s-a dovedit a fi traducerea cuvintelor interceptate în timpul operaţiunii: „Nu am reuşit niciodată să facem rost de atâţia traducători câţi ne trebuiau”, menţionau rapoartele CIA, pentru că abilităţile lingvistice ale Agenţiei pentru rusă şi chiar pentru germană lipseau aproape cu desăvârşire.

Tunelul a fost terminat în 1955, la sfârşitul lunii februarie, iar britanicii au început să instaleze receptoarele o lună mai târziu. Informaţiile au început să curgă în mai.

Zecile de mii de ore de conversaţii şi transcrieri includeau detalii preţioase despre forţele nucleare şi convenţionale sovietice din Germania şi Polonia, informaţii din interiorul Ministerului Apărării din Moscova şi planurile operaţiunilor de contrainformaţii sovietice din Berlin. Interceptările au oferit imagini despre confuzia şi lipsa de decizii la nivel politic a oficialilor sovietici şi est-germani şi numele de cod a sute de ofiţeri sovietici de informaţii. Aceste veşti – chiar dacă traducerea a durat săptămâni sau luni – au costat 6.7 milioane de dolari. Imediat ce a fost descoperit, aşa cum Agenţia anticipase că avea să se întâmple într-o bună zi, tunelul a fost văzut ca un semn că „americanii, universal priviţi ca începătroi în ale spionajului, erai capabili de o lovitură împotriva Uniunii Sovietice, multă vreme recunoscută drept liderul absolut în domeniu”, raportează istoria CIA.

Însă Agenţia nu se aşteptase ca operaţiunea să fie compromisă atât de repede. Durase mai puţin de un an – până în luna aprilie a anului următor, ca tunelul să fie descoperit. Şi asta pentru că Kremlinul fusese la curent de la bun început, chiar înainte să fie întoarsă prima lopată de pământ. Planul a fost descoperit de o cârtiţă sovietică din serviciile britanice, George Blake, care-şi schimbase convingerile cât timp fusese prizonier de război în Coreea de Nord şi care le dezvăluise sovieticilor secretul la sfârşitul anului 1953. Sovieticii îl apreciau pe Blake atât de mult, încât Moscova a permis operaţiunii Tunelul să funcţioneze timp de unsprezece luni înainte de a o expune într-o explozie de publicitate bine organizată. Ani mai târziu, chiar şi după ce-şi dăduse seama că partea opusă ştiuse de tunel încă de la început, CIA-ul tot mai credea că dăduse peste o mină de aur. Întrebarea mai dăinuie şi în ziua de azi: a oferit oare Moscova intenţionat informaţii false aparatelor din tunel? Dovezile sugerează că CIA a obţinut din înregistrări 2 tipuri de informaţii inestimabile şi necompromise. CIA-ul aflase schiţa de bază a sistemelor de securitate sovietice şi est-germane şi nu dobândise niciun indiciu care să sugereze că Moscova intenţiona să declare război.

„Aceia dintre noi care mai ştiau câte ceva despre Rusia o vedeau ca pe o ţară înapoiată a Lumii a Treia, care voia să se dezvolte după standardele Vestului”, a spus Tom Polgar, veteranul bazei CIA din Berlin. Dar perspectiva aceasta a fost respinsă la cele mai înalte niveluri din Washington. Casa Albă şi Pentagonul presupuneau că *intenţiile* Kremlinului erau identice cu ale lor: distrugerea duşmanului încă din prima zi a celui de AL Treilea Război Mondial. Misiunea lor era, prin urmare, să afle care erau *capacităţile* militare sovietice şi să le distrugă primii. Ruşuu nu credeau că spionii americani erau în stare de asta.

Dar maşinăriile americane ar fi putut fi.

Raportul Killian a marcat începutul triumfului tehnologiei şi sfârşitul spionajului de modă veche practicat la CIA. „Obţinem puţine informaţii semnificative din operaţiunile clasice, realizate sub acoperire în Rusia”, îi spunea raportul lui Eisenhower. „Dar ne putem folosi de noile avantaje ale ştiinţei şi tehnologiei pentru îmbunătăţirea strângerii de informaţii”. Raportul îl îndemna pe Eisenhower să construiască avioane-spion şi sateliţi care să survoleze deasupra Uniunii Sovietice şi să-i fotografieze arsenalul.

America avea acces la tehnologie. De mai bine de doi ani, Dulles şi Wisner fuseseră prea preocupaţi de probleme operaţionale pentru a acorda atenţie unei înştiinţări primite în iulie 1952, din partea colegului lor, Loftus Becker. pe atunci directorul adjunct pentru informaţii, cu o propunere pentru construirea „unui satelit de recunoaştere” – o cameră de filmat lansată pe o rachetă care să supravegheze Uniunea Sovietică din spaţiul cosmic. Cheia era construirea camerei. Edwin Land, laureat al premiului Nobel care inventase Polaroidul, era convins că putea să o facă.

În noiembrie 1954, pe când Tunelul din Berlin era încă în construcţie, Land, Killian şi Dulles s-au întâlnit cu preşedintele şi i-au obţinut aprobarea pentru construcţia avionului de spionaj U-2, un planor cu o cameră în carlingă care ar fi permis ochilor americani să vadă în spatele Cortinei de Fier. Eisenhower a dat aprobarea, împreună cu o predicţie tristă. Într-o bună zi, a spus el, „una dintre maşinăriile astea o să fie descoperită şi o să ne pomenim cu o furtună pe cap”.

Dulles i-a încredinţat sarcina construirii avionului lui Dick Bissell, care nu ştia nimic despre avioane, dar care a creat cu abilitate o birocraţie guvernamentală secretă care a protejat programul U-2 de investigaţii şi a ajutat la

grăbirea construcţiei. „Agenda noastră”, a spus el cu mândrie câţiva ani mai târziu unei promoţii de viitori ofiţeri CIA, „este ultimul refugiu al secretelor organizafionale disponibil guvernului SUA”.

Bissell străbătea coridoarele CIA cu paşi mari. Un om sfios cu ambiţii mari. Credea că într-o bună zi avea să ajungă următorul director al serviciilor de informaţii, căci aşa îi spusese Dulles. Începea să dispreţuiască tot mai mult spionajul şi îi desconsidera pe Richard Helms şi pe ofiţerii săi. Cei doi au devenit duşmani birocratici, iar mai apoi duşmani înverşunaţi. Ei personificau bătălia între spioni şi dispozitivele electronice, începută în urmă cu cincizeci de ani şi care mai dăinuie şi în ziua de azi. Bissell vedea U-2 ca pe o armă – o lovitură agresivă împotriva ameninţării sovietice. Dacă Moscova „nu putea să facă absolut nimic ca să ne împiedice” să violăm spaţiul aerian sovietic şi să le spionăm forţele, atunci chiar şi numai neputinţa asta avea să le compromită mândria şi puterea. A format o celulă restrânsă şi secretă de ofiţeri CIA care să se ocupe de program şi l-a mandatat pe James Q. Reber, directorul adjunct pentru coordonarea operaţiunilor de informaţii, să decidă ce anume ar trebui să fotografieze avionul pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Reber era de multă vreme preşedintele comitetului care a ales obiectivele sovietice pentru avioanele U-2, iar mai apoi pentru sateliţii care le-au urmat. Dar, până la urmă, Pentagonul era cel care stabilea criteriile pentru recunoaştere: Cât arsenal de bombardament avea Rusia? Câte rachete nucleare? Câte tancuri?

Ani mai târziu, Reber a spus că Războiul Rece blocase mental perspectiva de a fotografia orice altceva.

„Nu am pus întrebările care trebuiau”, a spus Reber. Dacă CIA-ul şi-ar fi format o imagine mai clară despre viaţa din cadrul Uniunii Sovietice, ar fi aflat că sovieticii băgau puţini bani în resursele care dădeau putere unei

naţiuni. Erau un duşman slab. Dacă liderii CIA ar fi fost în stare să desfăşoare operaţiuni de spionaj eficiente în interiorul Uniunii Sovietice, ar fi văzut că ruşiii erau incapabili să producă bunurile minime pentru supravieţuire. Ideea că bătăliile finale ale Războiului Rece ar putea fi pe plan economic şi nu militar nu le-ar fi trecut niciodată prin gând.

SUNT UNELE LUCRURI PE CARE NU I LE SPUNE PREŞEDINTELUI

Eforturile preşedintelui de a evalua capacităţile CIA-ului au dus la un salt tehnologic ce a revoluţionat colectarea de informaţii, dar nu au ajuns niciodată la miezul problemei. La şapte ani de la înfiinţare, CIA-ul era lipsit de supraveghere sau control. Secretele erau dezvăluite pe baza cerinţelor de moment, iar Allen Dulles era cel care decidea cine şi cât trebuie să ştie. Nu mai rămăsese nimeni care să arunce vreo privire în interiorul Agenţiei după ce Walter Bedel Smith părăsise guvernul în octombrie 1954. Prin simpla forţă a personalităţii, Bedelll Smith încercase să-l domolească pe Allen Dulles. Dar când a plecat, odată cu el a dispărut şi abilitatea orcui de a controla acţiunile, poate doar cu excepţia lui Eisenhower.

În 1955, preşedintele a schimbat regulile, creând aşa numitul „Grup Special” – trei reprezentanţi desemnaţi de Casa Albă, Departamentul de Stat şi pentru Apărare, însărcinaţi cu evaluarea operaţiunilor secrete ale Agenţiei. Dar grupul nu avea posibilitatea de a aproba din avans operaţiunile sub acoperire. Dacă avea chef, Dulles menţiona în trecere câte ceva despre planurile sale la prânzuri neoficiale cu Grupul Special – noul subsecretar de stat, secretarul adjunct pentru apărare şi asistentul pentru securitate naţională al preşedintelui. Dar adesea se ferea să o facă. O cronică CIA de cinci volume despre cariera lui Dulles ca director al Serviciului Central de Informaţii notează că cei trei nu aveau nevoie să ştie nimic despre

acţiunile sub acoperire. Nu erau în măsură să-l judece pe el sau Agenţia. Dulles considera că deciziile sale nu aveau nevoie de aprobare.

Directorul, adjuncţii săi şi şefii posturilor din străinătate erau liberi să îşi stabilească propriile politici, să-şi pună la punct propriile operaţiuni şi să-şi evalueze singuri, în secret, rezultatele. Dulles informa Casa Albă despre ce i se părea lui că era potrivit. „Sunt unele lucruri pe care nu i le spune preşedintelui”, s-a confesat sora lui unui coleg de la Departamentul de Stat. „E mai bine să nu ştie”.

12. NOI AM CONDUS-O ALTFEL

Banii erau una dintre armele pe care CIA-ul le mânuia cu deosebită îndemânare. Agenţia excela în cumpărarea serviciilor politicienilor străini. Primul loc în care banii l-au ales pe viitorul lider al unei puteri mondiale a fost Japonia.

Doi dintre cei mai influenţi agenţi recrutaţi vreodată de Statelor Unite au colaborat la misiunea CIA de a controla guvernul nipon. Fuseseră colegi de celulă, acuzaţi de crime de război şi închişi pentru trei ani în Tokio la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial sub ocupaţia americană. Au fost eliberaţi la sfârşitul anului 1948, cu o zi înainte ca mulţi dintre colegii lor de închisoare să fie duşi la galere.

Cu ajutorul Agenţiei, Nobusuke Kishi a devenit primul ministru al Japoniei şi şeful partidului aflat la conducere. Yoshio Kodama şi-a asigurat libertatea şi poziţia ca gangsterul numărul unu al naţiunii ajutând serviciile de informaţii americane, împreună au schimbat politica Japoniei postbelice. În războiul împotriva fascismului, ei reprezentaseră tot ce ura mai mult America. În războiul împotriva comunismului, erau exact de ce aveau nevoie Statele Unite.

În anii ’30, Kodama condusese un grup de tineri de

dreapta care încercaseră să îl asasineze pe primul ministru. A fost condamnat la închisoare, dar guvernul Japoniei l-a folosit apoi în recrutarea spionilor şi obţinerea metalelor necesare pentru bătălia care urma. După cinci ani în care a condus cea mai mare piaţă neagră de război din China ocupată, Kodama a primit gradul de contraamiral şi a adunat o avere personală estimată la 175 milioane de dolari. La ieşirea din închisoare, Kodama a început să-şi investească averea în carierele celor mai conservatori politicieni ai Japoniei, devenind un membru-cheie în numeroase operaţiuni CIA care au contribuit la aducerea lor la putere.

A lucrat cu oameni de afaceri americani, veteran OSS şi foşti diplomaţi pentru a pune pe picioare o îndrăzneaţă operaţiune subversivă, susţinută de CIA, în timpul războiului din Coreea.

Armata americană avea nevoie de wolfram, un metal strategic limitat ca resursă, folosit la întărirea rachetelor. Reţeaua lui Kodama a traficat tone de wolfram din depozitele militare japoneze şi le-a transferat în Statele Unite. Pentagonul a plătit pentru ele 10 milioane de dolari. CIA a oferit o finanţare de 2, 8 milioane de dolari pentru a muşamaliza operaţiunea. Reţeaua de traficanţi a mai jupuit 2 milioane. Dar operaţiunea l-a lăsat pe Kodama în relaţii tensionate cu postul CIA din Tokio. „E un mincinos de meserie, un gangster, un şarlatan şi-un hoţ nelegiuit”, a raportat postul la 10 septembrie 1953. „Kodama este complet incapabil de operaţiuni de spionaj şi nu îl interesează nimic altceva afară de profit”. S-a pus capăt relaţiei, iar Agenţia şi-a îndreptat atenţia spre îngrijirea şi susţinerea viitorilor politicieni japonezi – inclusiv Kishi – care au şi câştigat locuri în Dietă, parlamentul Japoniei, în primele alegeri de după sfârşitul ocupaţiei americane.

ACUM SUNTEM CU TOŢII DEMOCRAŢI

Kishi a devenit liderul crescândei mişcări

conservatoare din Japonia. În mai puţin de un an de la alegerea lui în Dietă, cu ajutorul banilor lui Kodama şi a abilităţilor de politician, a ajuns să controleze cea mai mare facţiune printre reprezentanţii aleşi ai Japoniei. Odată ajuns în funcţie, a construit partidul conducător care avea să se afle la putere pentru aproape jumătate de secol.

În 1941, semnase declaraţia de război împotriva Statelor Unite şi condusese ministerul armamentului japonez în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Chiar şi după ce a fost închis la sfârşitul războiului, Kishi a avut aliaţi bine plasaţi în Statele Unite, printre care şi Joseph Grew, ambasadorul american la Tokio la momentul atacului japonez de la Pearl Harbor. Grew se afla în detenţie în Tokio în 1942 când Kishi, ca membru al cabinetului de război, s-a oferit să îi dea drumul pentru a juca o partidă de golf. S-au împrietenit. La câteva zile după ce Kishi a fost eliberat din închisoare, Grew a devenit primul preşedinte al Comitetului Naţional pentru o Europă Liberă, frontul CIA creat pentru susţinerea postului de radio Europa Liberă şi a altor programe de război politic.

Odată ieşit din închisoare, Kishi s-a dus direct la reşedinţa primului ministru, unde fratele său, Eisaku Sato, secretarul-şef al cabinetului sub ocupaţie, i-a oferit un costum cu care să-şi schimbe uniforma de prizonier. „Ciudat, nu-i aşa? i-a spus Kishi fratelui său. Acum suntem cu toţii democraţi”.

Şapte ani de planificare atentă îl transformaseră pe Kishi din prizonier în prim-ministru. A primit lecţii de engleză de la şeful biroului publicaţiei *Newsweek* din

Tokio şi şi-a făcut cunoştinţe printre politicienii americani prin intermediul editorului pentru afaceri externe al aceleaşi publicaţii, Harry Kern, un prieten apropiat al lui Alien Dulles şi mai târziu omul de legătură al acestuia în Japonia. Kishi cultiva relaţiile cu oficialii

ambasadei americane ca pe nişte orhidei rare. La început a fost precaut. Era încă un om cunoscut, urmărit adesea de poliţie.

În mai 1954, a pus în scenă o lansare politică la Teatrul Kabuki din Tokio. L-a invitat pe Bill Hutchinson, un veteran OSS care lucrase cu CIA în Japonia, ca ofiţer de informaţii şi propagandă la ambasada americană, la teatru. În pauze la plimbat prin foaierul teatrului, dându-se mare cu el prietenilor săi din rândul elitei japoneze. Era un gest extrem de neobişnuit, dar era teatru politic pur, modul lui Kishi de a anunţa în public că revenise pe scena internaţională – şi în graţiile Statelor Unite.

Timp de un an, Kishi s-a întâlnit în secret cu oficiali din cadrul CIA şi a Departamentului de Stat în sufrageria lui Hutchinson. „Era clar că urmărea cel puţin susţinerea tacită a guvernului Statelor Unite”, îşi amintea Hutchinson. Discuţiile lor au stat la baza relaţiilor dintre Japonia şi Statele Unite pentru următorii patruzeci de ani.

Kishi le-a spus americanilor că strategia lui era să distrugă Partidul Liberal aflat la putere, să-l redenumească şi să-l conducă. Noul Partid Liberal-Democrat aflat sub comanda lui nu avea să fie nici liberal, nici democrat, ci un club de dreapta al liderilor feudali care se ridicaseră din cenuşa Japoniei imperiale. Mai întâi avea să lucreze din culise, în timp ce alţi oameni de stat aveau să deţină funcţia de prim-ministru, apoi urma să preia el conducerea. îşi dorea să schimbe politica externă a Japoniei pentru a o adapta la dorinţele americanilor. Statele Unite puteau să îşi păstreze bazele militare din Japonia şi să-şi stocheze acolo armele nucleare, o problemă destul de spinoasă în Japonia. Tot ce dorea în schimb era susţinerea politică secretă din partea Americii.

Foster Dulles l-a întâlnit pe Kishi în august 1955, iar secretarul de stat american i-a spus în faţă că se putea aştepta să primească acea susţinere – dacă conservatorii

japonezi se uneau pentru a ajuta Statele Unite în lupta cu comunismul.

Toată lumea înţelegea în ce consta susţinerea americană.

Kishi i-a spus lui Sam Berger, ofiţerul politic senior de la ambasada americană, că ar fi fost mai bine pentru el să colaboreze direct cu o persoană mai tânără şi de un rang mai inferior, necunoscut în Japonia, ca principala legătură cu Statele Unite. Sarcina i-a revenit lui Clyde McAvoy, un veteran din cadrul marinei care supravieţuise atacurilor de la Okinawa şi se alăturase Agenţiei după ce încercase să lucreze ca reporter de ziar. La scurt timp după ce McAvoy a ajuns în Japonia, Sam Berger i l-a prezentat lui Kishi şi, astfel, s-a înfiripat una dintre cele mai solide relaţii cultivate vreodată de CIA cu un lider politic străin.

O MARE LOVITURĂ

Cea mai importantă interacţiune dintre EI şi Partidul Liberal-Democrat era transferul de informaţii în schimbul banilor, care erau folosiţi pentru a susţine partidul şi pentru a recruta informatori în cadrul lui. Americanii au stabilit relaţii plătite cu tineri promiţători care au devenit, o generaţie mai târziu, membri ai parlamentului, miniştri şi oameni de stat. împreună, au promovat PLD-ul şi au subminat Partidul Socialist Japonez şi sindicatele. Pentru mituirea politicienilor străini, Agenţia adopta un stil mult mai sofisticat decât cel folosit în urmă cu şapte ani în Italia. În loc să transfere valize pline cu bani în hoteluri de patru stele, CIA-ul folosea oameni de afaceri americani de încredere ca intermediari pentru a livra banii către aliaţi. Printre aceştia se aflau şi directorii executivi de la Lockheed, compania aeriană care construia pe atunci aparate U-2 şi negocia vânzarea de avioane noilor forţe de apărare japoneze pe care voia să le formeze Kishi.

În noiembrie 1955, Kishi a unificat conservatorii

Japoniei sub steagul Partidului Liberal-Democrat. Ca lider al partidului, a permis CIA-ului să recruteze şi să îi conducă pe adepţii politici pe baza locurilor ocupate în parlamentul japonez. În timp ce făcea manevre pentru a ajunge în vârf, promitea să lucreze cu Agenţia pentru a reforma noul tratat de securitate dintre Statele Unite şi Japonia. Ca ofiţerul de caz al lui Kishi, Clyde McAvoy putea să raporteze – şi să influenţeze – formarea politicii externe a Japoniei postbelice.

În februarie 1957, în ziua în care Kishi urma să devină prim-ministru, un crucial vot procedural asupra tratatului de securitate urma să aibă loc în Dieta niponă, unde PLD-ul avea cel mai mare număr de voturi. „El şi cu mine am organizat o adevărată lovitură în ziua aceea”, îşi amintea McAvoy. „Statele Unite şi Japonia erau pe cale de a încheia acordul. Partidul Comunist Japonez îl considera o reală ameninţare. În ziua votului, comuniştii planificaseră o revolta în Dietă. Am aflat despre ea prin intermediului unui socialist, membru al secretariatului şi agent de-al meu. Kishi urma să se întâlnească în acea zi cu împăratul. Am solicitat o întâlnire urgentă. A reuşit să vină – a apărut la uşa casei noastre sigure cu joben, pantaloni la dungă şi o haină decupată – şi deşi nu aveam aprobare, i-am spus de planurile comuniştilor de a organiza revolta în Dietă. Acum, obiceiul era ca membrii să ia o pauză şi să meargă la masă la 10.30 sau 11 dimineaţa. Kishi a transmis propriului partid: nu luaţi pauză. Şi, după ce toată lumea a plecat la masă, membrii PLD care rămăseseră la şedinţa Dietei au votat legea”.

În iunie 1957, la doar opt ani după ce dezbrăcase uniforma de prizonier, Kishi a călătorit în Statele Unite într-o vizită triumfală. A fost la Yankee Stadium şi a aruncat prima minge într-o ceremonie. A jucat o rundă de golf la un club exclusivist al albilor cu preşedintele Statelor Unite. Vicepreşedintele Nixon l-a prezentat

Senatului drept un prieten loial şi de seamă al poporului american. Kishi i-a spus noului ambasador american în Japonia, Douglas MacArthur II, nepotul generalului, că noul tratat de securitate urma să fie aprobat şi că valul de stânga putea fi spart dacă America îl ajuta să îşi consolideze puterea. Kishi voia o sursă permanentă de susţinere financiară din partea CIA-ului şi nu doar o serie de plăţi sporadice. L-a convins pe trimisul american că „dacă Japonia urma să devină comunistă, era dificil de spus dacă nu avea să o urmeze întreaga Asie", îşi aminteşte ambasadorul MacArthur. Foster Dulles a fost de acord. El susţinea că Statele Unite trebuiau să parieze o mână importantă pe Japonia, iar Kishi era cel mai bun candidat pe care îl aveau.

Însuşi preşedintele Eisenhower a decis că susţinerea politică japoneză pentru tratatul de securitate şi susţinerea financiară americană pentru Kishi erau unul şi acelaşi lucru. A autorizat o serie de plăţi constant ale Agenţiei către membrii cheie ai Partidului PLD. Politicienilor care nu ştiau despre rolul CIA li se spusese că banii veneau de la titanii Americii corporatiste. Banii au curs timp de cel puţin cincisprezece ani, în timpul administraţiei a patru preşedinţi americani, şi au ajutat la consolidarea conducerii unui singur partid în Japonia pe toată durata Războiului Rece.

Mulţi alţii au mers pe urmele lui Kishi. Okinori Kaya fusese ministrul de finanţe în cabinetul din timpul războiului. Judecat sub acuzaţia de criminal de război, a fost condamnat la închisoare pe viaţă. Eliberat pentru bună purtare în 1955 şi iertat de pedeapsă în 1957, a devenit unul dintre consilierii de bază ai lui Kishi şi un membru-cheie al comitetului intern de securitate al PLD.

Kaya a devenit agent CIA fie exact înainte de a fi ales în Dietă, în 1958, fie imediat după recrutare; a vrut să călătorească în Statele Unite şi să se întâlnească cu Allen

Dulles. CIA-ul, suspicios faţă de posibilitatea unei întrevederi între un fost criminal de război şi directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, a păstrat secretă întâlnirea timp de aproape cincizeci de ani. La 6 februarie 1959, Kaya l-a vizitat pe Dulles la cartierul general al CIA şi i-a cerut directorului să semneze un acord formal de schimb de informaţii cu comitetul intern de securitate.

„Toată lumea a căzut de acord că o cooperare între CIA şi japonezi cu privire la contrasubversiune era cât se poate de dezirabilă şi că subiectul era de interes major pentru CIA", spuneau rapoartele conversaţiilor lor. Dulles îl considera pe Kaya agentul său, iar şase luni mai târziu i-a scris: „Sunt foarte interesat să aflu viziunea dumneavoastră despre afacerile internaţionale care afectează relaţiile ţărilor noastre şi situaţia internă din Japonia".

Relaţia dintre Kaya şi CIA a atins apogeul în 1968, când a ajuns principalul consilier politic al primului ministru Eisaku Sato. Cea mai mare problemă politică internă din Japonia în acel an era enorma bază militară americană de la Okinawa, loc de staţionare pentru bombardarea Vietnamului şi depozit pentru armele nucleare americane. Okinawa se afla sub control american, dar alegerile regionale fuseseră stabilite pentru 10 noiembrie, politicienii din opoziţie ameninţând să evacueze Statele Unite de pe insulă. Kaya juca un rol-cheie în acţiunile subversive ale CIA care ţinteau spre răsturnarea alegerilor în favoarea PLD, încercare care a eşuat. Oraşul Okinawa a revenit în administrarea japonezilor în 1972, dar armata americană a rămas acolo până azi. Japonezii numesc sistemul politic creat împreună cu CIA *kozo oshoku* – corupţie structurală. Plăţile făcute de CIA au continuat până în anii '70. Corupţia structurală a vieţii politice japoneze a continuat mult timp după aceea.

„Am condus Japonia în timpul ocupaţiei şi am condus-

o altfel în anii de după ocupaţie”, a spus Horace Feldman, fost director al postului CIA din Tokio. „Generalul MacArthur avea metodele lui. Noi le aveam pe ale noastre”.

13. O ORBIRE DORITĂ

Subjugat de acţiunile subversive, Allen Dulles a încetat să se mai concentreze pe misiunea sa principală de a-i furniza informaţii preşedintelui.

Se ocupa de cei mai mulţi analişti ai CIA-ului şi de munca acestora cu dispreţ studiat. Dulles îi lăsa să aştepte timp de câteva ore când veneau să îl pregătească pentru şedinţa din următoarea dimineaţă de la Casa Albă. Iar când după-amiaza se transforma în seară, năvălea pe uşă şi trecea pe lângă ei fără să îi vadă, grăbindu-se să ajungă la cină.

Dobândise „obiceiul de a evalua rapoartele după greutate”, spunea Dick Lehman, analist senior în cadrul CIA timp de treizeci de ani şi cel care pregătea informarea zilnică a preşedintelui. „Le cântărea şi apoi se hotăra, fără să le citească, dacă să le accepte sau nu”.

Un analist primit în sanctuarul directorului în toiul după-amiezii pentru a-l informa pe Dulles asupra crizei momentului avea toate şansele să îl găsească urmărind partida de baseball a echipei Washington Senators la televizorul din biroul său. Tolănit în scaunul său rabatabil, cu picioarele ridicate ca un cuceritor turc, Dulles urmărea meciul în timp ce nefericitul său consilier îi vorbea din spatele televizorului. Chiar şi când ajungea la punctele cruciale ale raportului, Dulles rămânea concentrat asupra jocului.

Devenise neatent la chestiunile de viaţă şi de moarte care îi erau prezentate.

PUNEŢI SUB ACUZARE ÎNTREGUL SISTEM SOVIETIC

Dulles şi Wisner lansaseră împreună mai bine de

două sute de acţiuni majore în străinătate pe parcursul a cinci ani, vărsând averile americane în politica din Franţa, Germania, Italia, Grecia, Egipt, Pakistan, Japonia, Thailanda, Filipine şi Vietnam. Agenţia răsturnase naţiuni, putea să producă sau să doboare preşedinţi şi prim miniştri, dar nu putea să se descurce cu duşmanul.

La sfârşitul anului 1955, preşedintele Eisenhower a schimbat direcţia de mers a Agenţiei. Recunoscând că acţiunile subversive nu puteau submina Kremlinul, a revizuit regulile scrise la începutul Războiului Rece. Noul ordin, marcat NSE 5412/2, datat 28 decembrie 1955, a rămas valabil timp de cincisprezece ani. Noile scopuri erau de a „crea şi exploata probleme dificile pentru comunismul internaţional" de „a contracara orice ameninţare din partea unui parţial sau a unui individ direct sau indirect răspunzător pentru controlul comunist" şi de a „consolida orientarea popoarelor lumii libere spre Statele Unite" – ambiţii mari, dar mult mai modeste şi mai nuanţate decât cele pe care şi le propuseseră Dulles şi Wisner.

Câteva săptămâni mai târziu, liderul sovietic Nikita Hruşciov a creat mai multe probleme pentru comunismul internaţional decât visase vreodată CIA-ul că ar fi fost posibil. În discursul său din februarie 1956, purtat în faţa celui de-al Douăzecilea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, l-a denunţat pe Stalin, mort de mai puţin de trei ani, drept „un egoist şi sadic suprem, capabil de a sacrifica totul şi pe oricine de dragul propriei puteri şi glorii". CIA a aflat despre acest discurs în martie. Regatul meu pentru o copie, le-a spus Allen Dulles oamenilor săi. Putea oare Agenţia să obţină, în cele din urmă, câteva informaţii din interiorul Politbiuro?

Atunci ca şi acum, CIA-ul se baza foarte mult pe serviciile străine de informaţii, plătind pentru secretele pe care nu le putea descoperi singură. În aprilie 1956, spionii Israelului i-au trimis textul lui James Angleton, care

devenise singurul om de legătură al Agenţiei cu statul evreiesc. Acest canal aducea cea mai mare parte a informaţiilor despre lumea arabă, dar cu un preţ – o crescândă dependenţă americană de Israel pentru explicarea evenimentelor din Orientul Mijlociu. Perspectiva israeliană a colorat percepţia americană şi în decadele următoare.

În mai, după ce George Kennan şi mulţi alţii au evaluat textul ca fiind cel original, o mare dezbatere a izbucnit în interiorul CIA.

Atât Wisner cât şi Angleton voiau să-l ţină secret faţă de lumea liberă, dar au dezvăluit selectiv detalii peste hotare, pentru a semăna discordia între partidele comuniste ale lumii. Angleton credea că dacă ar fi împănat textul cu propagandă, „l-ar fi putut folosi în schimbul unor avantaje, producând confuzie printre ruşi şi serviciile lor de securitate şi probabil ar fi putut folosi acele grupuri de emigranţi pe care mai speram în acele vremuri să le activăm şi să eliberăm Ucraina sau ceva de genul ăsta”, a spus Ray Cline, unul din cei mai de încredere analişti de informaţii din acea vreme.

Dar, mai presus de toate, ei voiau să-l folosească pe post de momeală pentru spionii sovietici, pentru a salva una din cele mai îndelungate şi mai ineficiente operaţiuni ale lui Wisner – Red Cap (Şapca Roşie).

Un program global demarat în 1952, care-şi primise numele de la hamalii care îi ajutau pe călători cu bagajele de tren, Şapca Roşie urmărea să îi facă pe sovietici să dezerteze din ţara lor şi să lucreze pentru CIA. Ideal, ar fi folosit ca „dezertori la post” – rămânând în posturile lor guvernamentale pentru a spiona pentru America. Dacă nu reuşeau, urmau să fugă în Vest şi să dezvăluie cunoştinţele pe care le aveau despre sistemul sovietic. Dar numărul surselor sovietice importante dezvoltate sub Şapca Roşie era zero. Divizia sovietică a serviciului clandestin al CIA

era condusă de un om cu minte îngustă, absolvent de Harvard, pe nume Dana Durând, care îşi datora poziţia unei combinaţii între pură întâmplare, lipsă de alţi candidaţi şi o alianţă cu Angleton. Conform raportului unui inspector general, emis în iunie 1956 şi dat publicităţii în 2004, divizia nu era funcţională. Divizia sovietică nu putea produce „o declaraţie autorizată a misiunilor şi funcţiilor sale", cu atât mai mult nu era în stare să prindă nimic din ceea ce se întâmpla în Uniunea Sovietică. Raportul conţinea o listă a celor mai „controlaţi douăzeci de agenţi" CIA în Rusia în 1956. Unul era un ofiţer de inginerie navală de rang mic. Altul era soţia unui om de ştiinţă şi cercetător în domeniul rachetelor teleghidate. Ceilalţi erau un muncitor, un depanator de telefoane, administratorul unui garaj, un veterinar, un profesor de liceu, un lăcătuş, un ospătar şi câţiva şomeri. Niciunul din ei nu putea avea vreo idee despre punctul sensibil al Kremlinului.

În prima dimineaţă de sâmbătă din iunie 1956, Dulles l-a sunat pe Ray Cline în biroul directorului. „Wisner spune că tu crezi că ar trebui să dăm publicităţii discursul secret al lui Hruşciov", a spus Dulles.

Cline şi-a prezentat cauza: era o revelaţie fantastică a „adevăratelor sentimente ale acestor băieţi care au trebuit să lucreze ani întregi sub conducerea lui Stalin, ticălosul ăla bătrân".

„Pentru numele lui Dumnezeu, să-l scoatem la lumină", a spus Dulles.

Dulles îşi ţinea copia cu mâinile tremurânde de artrită şi gută. Bătrânul şi-a întins picioarele încălţate cu papuci de casă pe birou, s-a lăsat pe spate, şi-a împins ochelarii peste cap şi a spus „Pe toţi sfinţii, cred că o să iau o decizie politică!", îşi amintea Cline. L-a sunat pe Wisner la interfon „şi cu un discurs modest l-a adus pe Frank într-o poziţie în care nu putea să refuze publicarea discursului, folosind aceleaşi argumente pe care le folosisem eu, că era

o şansă istorică, aşa cum cred că i-am zis să spună, să «punem sub acuzare întregul sistem sovietic»”.

Apoi Dulles a pus mâna pe telefon şi l-a sunat pe fratele său. Textul a fost transmis prin Departamentul de Stat, iar trei zile mai târziu a ajuns în *The New York Times*. Decizia a pus lucrurile în mişcare mai mult decât îşi imaginase vreodată CIA.

CIA REPREZENTA O MARE PUTERE

Câteva luni după aceea, discursul secret a fost transmis în spatele Cortinei de Fier de Radio Europa Liberă, maşinăria media a CIA-ului, în valoare de 100 de milioane de dolari. Mai bine de trei mii de radiodifuzori, scriitori, ingineri emigranţi şi supraveghetorii lor americani au pornit radiourile în opt limbi, umplând undele timp de nouăsprezece ore pe zi. Teoretic, trebuiau să spună ştirile şi informaţii de propagandă fără alte artificii. Dar Wisner voia să folosească cuvintele pe post de arme. Intervenţia sa a creat o confuzie de opinii la Radio Europa Liberă.

Emigranţii care emiteau i-au implorat pe şefii lor americani să le dea un mesaj clar care trebuia transmis. Şi l-au primit: discursul era citit fără întrerupere, zi şi noapte.

Consecinţele au fost imediate. Cei mai buni analişti ai CIA concluzionaseră cu câteva luni înainte că nu era probabil să se producă nicio revoltă populară în Europa de Est în acei ani. La 28 iunie, după ce a fost difuzat discursul, muncitorii polonezi au început să se ridice împotriva conducătorilor comunişti. S-au revoltat împotriva reducerii salariilor şi au distrus staţiile care bruiau frecvenţa transmisiunilor Radioului Europa Liberă. Dar CIA nu a putut face nimic pentru a le hrăni ura – nu când un mareşal de teren sovietic conducea armata poloneză şi ofiţerii sovietici de informaţii supravegheau poliţia secretă care a ucis cincizeci şi trei de polonezi şi a închis alte câteva sute după aceste evenimente.

Lupta polonezilor a determinat Consiliul Naţional de Securitate să caute o fisură în scheletul controlului sovietic. Vicepreşedintele Nixon a argumentat că ar folosi intereselor americane dacă sovieticii ar avea probleme într-un alt stat-satelit, cum ar fi Ungaria, ca sursă suplimentară pentru propaganda anticomunistă globală. Pe aceeaşi idee, Foster Dulles a obţinut aprobarea prezidenţială pentru depunerea de noi eforturi de promovare a „manifestaţiilor spontane de nemulţumire" în naţiunile ocupate de sovietici. Allen Dulles a promis să intensifice un program al Postului Europa Liberă care trimitea baloane dincolo de Cortina de Fier, pline cu foi volante şi „Medalii ale Libertăţii" – insigne de aluminiu imprimate cu slogane şi imagini ale Clopotului Libertăţii.

Apoi Dulles a pornit într-un tur mondial de cincizeci şi şapte de zile, făcând ocolul pământului într-un costum de aviator, la bordul unui avion DC-6 cu patru motoare, special modificat pentru el. A apărut pe neaşteptate la posturile CIA din Londra şi Paris, Frankfurt şi Viena, Roma şi Atena. Istanbul şi Teheran, Dhahran şi Delhi, Bangkok şi Singapore, Tokio şi Seul, Manila şi Saigon. Călătoria era un secret public: Dulles era primit ca un şef de stat şi se delecta în lumina reflectoarelor. Călătoria a fost „una dintre cele mai intens mediatizate tururi clandestine întreprinse vreodată", a spus Ray Cline, care l-a însoţit pe director. Ascunsă şi totuşi exuberantă – aşa era Agenţia sub conducerea lui Allen Dulles. Era un loc în care „practicile cu adevărat clandestine erau compromise", în timp ce „analiza era închisă într-o inutilă atmosferă secretă, frecvent contraproductivă şi dăunătoare pe termen lung", credea Cline. Văzându-i pe liderii străini gudurându-se pe lângă Dulles la cinele de stat. a învăţat o altă lecţie: „CIA reprezenta o mare putere. Şi asta era puţin înspăimântător".

O ORBIRE DORITĂ

La 22 octombrie 1956, la scurt timp după ce Dulles a revenit la Washington, un Frank Wisner deosebit de îngrijorat a stins luminile în biroului său, a străbătut coridoarele cu linoleum murdar şi pereţi scorojiţi din Clădirea Temporară L, s-a îndreptat spre casa lui elegantă din Georgetown şi şi-a făcut bagajele pentru o vizită la cele mai mari baze CIA din Europa.

Nici el şi nici şeful său nu aveau idee despre cele două mari evenimente care se petreceau în lume. Planurile de război erau în plină desfăşurare la Londra şi Paris, iar în Ungaria, o revoluţie populară era aproape iminentă. În timpul unei cruciale vacanţe de două săptămâni, Dulles avea să interpreteze greşit şi să reprezinte şi mai eronat fiecare aspect al acestor crize în rapoartele întocmite pentru preşedinte.

Wisner a traversat Atlanticul în completă necunoştinţă de cauză. După zborul de noapte către Londra, primul lucru pe care-l avea de făcut era o cină de mult programată cu Sir Patrick Dean, un ofiţer britanic superior de informaţii. Urmau să discute planurile de răsturnare a liderului egiptean Gamal Abdel Nasser, care venise la putere cu trei ani înainte, în urma unei lovituri militare. De câteva săptămâni problema devenise arzătoare. Sir Patrick fusese la Washington cu câteva săptămâni înainte şi cei doi căzuseră de acord că atingerea obiectivelor comune implica, într-un fel sau altul, îndepărtarea lui Nasser de la putere.

La început, CIA îl susţinuse pe Nasser, punându-i la dispoziţie milioane, construindu-i un radio de stat puternic şi promiţându-i ajutor american militar şi economic. Dar Agenţia a fost luată prin surprindere de evenimentele din Egipt, în ciuda faptului că ofiţerii CIA îi depăşeau numeric pe oficialii Departamentului de Stat din ambasada americană de la Cairo cu un raport de unu la patru. Cea mai mare surpriză a fost că Nasser nu fusese cumpărat

pentru totdeauna: a folosit o parte din cele trei milioane de dolari pe care-i primise ca mită de la CIA pentru a construi un minaret în Cairo, pe o insulă aflată în faţa hotelului Nile Hilton. Era cunoscut sub numele de *el wa el rusfel* – turnul lui Roosevelt. De vreme cee Roosevelt şi CIA nu reuşiseră să-şi ţină promisiunile de ajutor militar, Nasser s-a învoit să vândă bumbac egiptean Uniunii Sovietice în schimbul armelor. Apoi, în 1956, a lezat colonialismului prin naţionalizarea Companiei Canalului Suez, corporaţia creată de britanici şi francezi pentru a administra ruta comercială maritimă a Orientului Mijlociu. Londra şi Parisul urlau de furie.

Britanicii au propus asasinarea lui Nasser şi luau în calcul modificarea cursului Nilului pentru a distruge ambiţiile de independentă economică a Egiptului. Eisenhower a spus că ar fi „greşit amarnic" dacă ar fi folosit violenta. CIA era în favoarea unei campanii subversive subtile şi de lungă durată împotriva Egiptului.

Aceasta era problema pe care Wisner trebuia să o rezolve cu Sir Patrick Dean. A rămas perplex şi s-a înfuriat când acesta din urmă nu a apărut la cina îndelung plănuită. Spionul britanic avea altă întâlnire: se afla într-o vilă din afara Parisului, unde punea la punct ultimele detalii ale unui atac militar asupra Egiptului coordonat de Marea Britanie, Franţa şi Israel. Cele trei naţiuni urmăreau să distrugă guvernul lui Nasser şi să preia cu forţa Canalul Suez. Mai întâi, Israelul avea să atace Egipul, apoi Marea Britanie şi Franţa urmau să lovească, pozând în negociatori de pace pentru a pune stăpânire pe canal.

CIA nu ştia nimic despre toate astea. Dulles îl asigurase pe Eisenhower că rapoartele asupra unui plan militar comun israeliano-britanico-francez erau absurde. A refuzat să îi dea crezare principalului analist de informaţii al CIA şi ataşatului militar american în Tel Aviv, ambii convinşi că Israelul era pe cale să intre în război cu

Egiptul. Nu l-a ascultat nici pe bătrânul său prieten, Douglas Dillon, ambasadorul american la Paris, care l-a sunat să îl avertizeze că Franţa lua parte la complot. În schimb, directorul a ales să plece urechea la părerile lui Jim Angleton şi la contactele sale israeliene. După ce le câştigaseră recunoştinţa pentru obţinerea unei copii a discursului secret ţinut de Hruşciov, israelienii îi orbeau pe Dulles şi Angleton cu informări false, avertizându-i că se puteau confrunta cu probleme în alte părţi ale Orientului Mijlociu. La 26 octombrie, directorul i-a prezentat preşedintelui informaţiile false la şedinţa Consiliului National de Securitate: Regele Iordaniei a fost asasinat! Egiptul va ataca în curând Irakul! Preşedintele a dat rapoartele la o parte şi a zis: „Cele mai îngrijorătoare ştiri veneau din Ungaria”.

O mulţime considerabilă se adunase la Parlamentul din Budapesta cu două zile înainte, condusă de demonstranţi studenţi care se ridicaseră împotriva guvernului comunist. Dispreţuita poliţie de securitate a statului s-a confruntat cu o a doua mulţime în faţa clădirii radioului de stat, unde un funcţionar de partid denunţa protestele. Unii studenţi erau înarmaţi. S-a auzit o împuşcătură din clădirea postului de radio, poliţia a deschis focul, iar protestatarii au fost nevoiţi să le reziste întreaga noapte. În Parcul Central din Budapesta, o a treia mulţime a dărâmat de pe piedestal o statuie de-a lui Stalin, a transportat-o până în faţa Teatrului Naţional şi a sfărâmat-o în bucăţi. Trupele şi tancurile Armatei Roşii au intrat în Budapesta în dimineaţa următoare, iar demonstranţii i-au convins pe unii dintre tinerii soldaţi sovietici să se alăture cauzei lor. Rebelii s-au îndreptat spre Parlament pe tancurile sovietice, fluturând steagul maghiar. Comandanţii ruşi au intrat în panică şi, într-un moment, focurile de armă s-au declanşat ca o erupţie orbitoare. Cel puţin o sută de oameni au fost ucişi.

La Casa Albă, Ailen Dulles încerca să îi explice preşedintelui sensul revoltei maghiare. „Zilele lui Hruşciov ar putea fi numărate”, spunea el. A greşit cu şapte ani.

A doua zi, pe 27 octombrie, Dulles l-a contactat pe Wisner la Londra. Şeful operaţiunilor sub acoperire voia să facă tot ce-i stătea în putere pentru a susţine revolta. Se rugase timp de opt ani pentru un asemenea moment.

Consiliul Naţional de Securitate îi ordonase să păstreze speranţa vie în Ungaria. „Să facem mai puţin”, spuneau ordinele, „ar însemna să sacrificăm baza morală a superiorităţii SUA în faţa popoarelor libere”. Dulles a spus Casei Albe că avea să creeze un grup clandestin pentru războiul politic şi militar cu ajutorul bisericii romano-catolice, a colectivelor ţărăneşti, a agenţilor recrutaţi şi a grupurilor de exilaţi. A eşuat complet. Exilaţii pe care îi trimisese să treacă graniţa dinspre Austria au fost arestaţi. Oamenii pe care încercase să-i recruteze s-au dovedit nişte mincinoşi şi nişte hoţi. Eforturile lui de a crea o reţea clandestină de informaţii în interiorul Ungariei se năruiseră. Îngropase arme în întreaga Europă, dar când a venit criza, nu a mai reuşit nimeni să le găsească.

În 1956, nu exista niciun post CIA în Ungaria. Nu exista nicio secţie destinată operaţiunilor de pe teritoriul Ungariei în serviciul de operaţiuni secrete de la sediul central şi nu era aproape nimeni care să vorbească limba maghiară. Când a început revolta Wisner avea un singur om în Budapesta: Geza Katona. un maghiar-american care îşi petrecuse 95 la sută din timp lucrând ca funcţionar în cadrul Departamentului de Stat, trimiţând scrisori, cumpărând timbre şi rechizite, completând formulare. Când a început revolta, era singurul om de încredere al CIA-ului în Budapesta.

În timpul celor două săptămâni cât a durat revoluţia maghiară. Agenţia nu a ştiut nimic mai mult decât ce tipăreau ziarele. Nu avusese idee că avea să izbucnească

revolta şi nu ştia cum luase amploare sau dacă sovieticii aveau de gând să o reprime, în cazul în care Casa Albă ar fi fost de acord să trimită arme, Agenţia habar n-ar fi avut unde să le trimită. O relatare secretă a CIA-ului despre revolta maghiară menţionează că serviciul clandestin era într-o stare „orbire dorită”.

„În niciun moment”, spunea cronica, „nu am avut nimic care să fie sau să poată fi confundat cu o operaţiune de spionaj”.

FEBRA MOMENTULUI

La 28 octombrie, Wisner a zburat la Paris şi i-a convocat pe câţiva membri de încredere ai delegaţiei americane care participa la conferinţa NATO asupra problemelor din Europa de Est. Printre ei se afla şi Bill Griffith, consilier superior în probleme de politică la sediul central al Radioului Europa Liberă din München. Wisner, exaltat de o revoltă adevărată împotriva comunismului în curs de desfăşurare, l-a determinat pe Griffith să intensifice propaganda. Îndemnurile lui au generat lansarea unui comunicat de la directorul Radio Europa Liberă din New York către personalul maghiar din München: „Toate limitele au fost îndepărtate”, spunea mesajul. „Totul este permis. Repet: totul este permis”. Începând din acea seară, Radio Europa Liberă i-a îndemnat pe cetăţenii Ungariei să saboteze căile ferate, să distrugă liniile de telefonie, să îi înarmeze pe partizani, să distrugă tancurile şi să se lupte cu sovieticii până la moarte. „Aici REL, Vocea Ungariei Libere”, anunţa radioul. „În cazul unui atac cu tancuri, toate armele uşoare ar trebui să deschidă focul către punctul de orientare al tancului”. Ascultătorilor li se spunea cum să arunce „un cocktail Molotov… o sticlă de vin de un litru plină cu benzină… peste capacul de ventilaţie de deasupra motorului”. Deviza era „Libertate sau Moarte!”

În acea noapte, Imre Nagy, un fost prim-ministru

care fusese exclus din Partidul Comunist de către adepţii înfocaţi, a mers la postul de radio pentru a denunţa „teribilele greşeli şi crime din ultimii zece ani”. A spus că trupele ruseşti aveau să părăsească Budapesta, că fostele forţe de securitate ale statului aveau să fie dizolvate şi că „un nou guvern, bazat pe puterea poporului” avea să lupte pentru autoguvernarea democratică. În şaptezeci şi două de ore, Nagy avea să formeze o coaliţie guvernamentală funcţională, să abolească dominaţia unui singur partid, să rupă legăturile cu Moscova, să declare Ungaria stat neutru şi să apeleze la Naţiunile Unite şi la Statele Unite pentru ajutor. Dar pe când Nagy prelua puterea şi încerca să dizolve controlul sovietic asupra Ungariei, Allen Dulles îl declara un eşec. I-a spus preşedintelui că omul Vaticanului în Ungaria, cardinalul Mindszenty, proaspăt eliberat din arestul la domiciliu, putea şi trebuia să conducă naţiunea. Ăsta a devenit mesajul principal transmis de Radio Europa Liberă: „O Ungarie renăscută şi un lider ales, trimis de Dumnezeu, s-au reunit în aceste clipe”.

Radiourile conduse de CIA l-au acuzat pe nedrept pe Nagy că ar fi invitat trupele sovietice în Budapesta. L-au atacat, numindu-l trădător, mincinos, criminal. Pe vremuri fusese comunist, iar acum era condamnat pe vecie. Trei noi frecvenţe CIA erau active în acele momente. Din Frankfurt, solidariştii ruşi exilaţi spuneau că o armată de luptători pentru libertate se îndrepta spre graniţa ungară. Din Viena, CIA a amplificat transmisiunile pe unde scurte ale partizanilor maghiari şi le-a redirecţionat spre Budapesta. Din Atena, războinicii psihologici ai CIA au sugerat ca ruşii să fie trimişi la spânzurătoare.

Directorul era extaziat când l-a informat pe Eisenhower asupra situaţiei din Budapesta la următoarea şedinţă a Consiliului Naţional de Securitate din 1 noiembrie. „Acolo a avut loc un adevărat miracol”, i-a spus Dulles preşedintelui. „Datorită puterii opiniei publice,

forţele armate nu au putut fi folosite eficient. Aproximativ optzeci la sută din armata maghiară a dezertat în tabăra rebelilor şi le-a pus arme la dispoziţie”.

Dar Dulles se înşela amarnic. Rebelii nu aveau niciun fel de arme. Armata maghiară nu schimbase tabăra. Aştepta să vadă în ce direcţie bătea vântul de la Moscova. Sovieticii trimiteau mai bine de 200.000 de soldaţi şi 2.500 de tancuri şi vehicule blindate în bătălia pentru Ungaria.

În dimineaţa invaziei sovietice, crainicul maghiar al Radioului Europa Liberă, Zoltan Thury, le-a spus ascultătorilor că „presiunea asupra guvernului SUA de a trimite ajutor militar luptătorilor pentru libertate va deveni prea puternică”. În timp ce în săptămânile următoare zeci de mii de refugiaţi disperaţi şi furioşi treceau graniţa în Austria, mulţi vorbeau despre această transmisiune ca despre „promisiunea că vom primi ajutor”. Nu a fost aşa. Allen Dulles a insistat că radiourile CIA nu făcuseră nimic pentru a-i încuraja pe maghari. Preşedintele l-a crezut. Au trecut patruzeci de ani până ca transcrierile transmisiunilor radio să fie dezvăluite.

În patru zile de violenţă, trupele sovietice au zdrobit partizanii din Budapesta, ucigând zeci de mii şi ducând alte câteva mii la moarte în închisorile din Siberia.

Măcelul sovieticilor a început la 4 noiembrie. În acea noapte, refugiaţii din Ungaria au început să asedieze ambasada americană din Viena, implorându-i pe americani să facă ceva. „Aveau întrebări punctuale, spunea şeful postului CIA, Peer de Silva: „De ce nu îi ajutasem? Nu ştiam oare că maghiarii se bazaseră pe ajutorul nostru?” Nu avea răspunsuri”.

Fusese bombardat de ordine de la cartierul general să adune legiunile inexistente de soldaţi sovietici care renunţau la arme şi se îndreptau spre graniţa austriacă. Dulles îi spusese preşedintelui despre aceste dezertări în masă. Erau o iluzie. De Silva putea doar să creadă că

„sediul central era prins în febra timpurilor”.

ESTE POSIBIL SĂ SE ÎNTÂMPLE LUCRURI CIUDATE

La 5 noiembrie, Wisner a ajuns la postul CIA din Frankfurt, condus de Tracy Barnes, care era atât de debusolat încât abia putea să lege două cuvinte. În timp ce tancurile ruseşti măcelăreau adolescenţi în Budapesta, Wisner petrecea o noapte albă în casa lui Barnes, jucându-se cu trenuleţe.

N-a simţit nicio plăcere la vestea realegerii lui Eisenhower din ziua următoare. Nici preşedintele nu s-a bucurat să se pomenească în faţa unui nou şi fals raport al lui Allen Dulles, în care se spunea că sovieticii erau gata să trimită două sute cincizeci de mii de soldaţi în Egipt pentru a apăra Canalul Suez de francezi şi britanici. Şi nu era bucuros nici de incapacitatea CIA de a raporta despre atacul sovietic real din Ungaria.

La 7 noiembrie, Wisner a zburat la postul de la Viena, la 70 km de graniţa ungară. A privit neputincios în timp ce partizanii îşi trimiteau ultimele mesaje lumii libere prin intermediul Associated Press: „SUNTEM ATACAŢI PUTERNIC… LA REVEDERE, PRIETENI. DUMNEZEU SĂ NE AIBĂ ÎN PAZĂ”.

A fugit din Viena şi a zburat spre Roma. În acea seară, a luat cina cu spionii americani de la postul CIA din Roma, printre care se afla şi William Colby, viitorul director al Agenţiei Centrale de Informaţii. Wisner era furios că oamenii mureau, în vreme ce Agenţia stătea cu mâinile în sân. Voia „să vină în ajutorul luptătorilor pentru libertate”, îşi amintea Colby. „Acesta era scopul precis pentru care era desemnată capacitatea paramilitară a Agenţiei. Şi se poate spune că puteau să se descurce fără să implice Statele Unite într-un război mondial cu Uniunea Sovietică”. Dar Wisner era incapabil de argumente coerente. „Era limpede că era foarte aproape de o cădere

nervoasă”, îşi aminteşte Colby.

Winser a plecat apoi la Atena, unde şeful postului CIA, John Richardson, l-a descris ca „încărcat cu o viteză şi intensitate extremă”. îşi potolea nervii cu ţigări şi alcool. Bea whisky direct din sticlă, într-un acces de tristeţe şi furie.

La 14 decembrie, s-a întors la sediul central şi l-a ascultat pe Allen Dulles evaluând şansele CIA de a susţine un război urban în Ungaria. „Suntem bine pregătiţi pentru lupte de gherilă în pădure”, a spus Dulles, dar „ne confruntăm cu o serioasă lipsă de arme pentru stradă şi pentru lupta corp la corp şi, în special, cu lipsa dispozitivelor antitanc”. Voia ca Wisner să îi spună care erau „cele mai bune arme cu care-i puteau înarma pe maghiari” şi pe „luptătorii pentru libertate din ţările Cortinei de Fier care s-ar fi putut revolta împotriva comuniştilor”. Wisner a dat un răspuns grandios. „Daunele aduse comuniştilor din Rusia de ultimele evenimente mondiale sunt considerabile, iar unele din ele chiar foarte serioase”, a spus el. „Statele Unite şi lumea liberă par să fi înţeles ce se petrece”.

Unii din colegii săi ofiţeri erau de părere că bătălia îl epuizase. Apropiaţii lui Wisner se aşteptau la ceva mult mai rău. La 20 decembrie, zăcea pe un pat de spital, delirând, suferind de o boală încă nediagnosticată.

În aceeaşi zi, la Casa Albă, preşedintele Eisenhower a primit un raport formal al unor investigaţii secrete în interiorul serviciului secret al CIA. Dacă ar fi devenit public, ar fi distrus Agenţia. Ambasadorul David K.E. Bruce era principalul autor al raportului şi unul din cei mai buni prieteni ai lui Frank Wisner de la Washington – suficient de apropiat încât să dea o fugă până acasă la Wisner să facă un duş şi să se bărbierească atunci când rămânea fără apă caldă la magnificul conac din Georgetown. Era un aristocrat american, numărul doi după Bill Donovan în

cadrul OSS din Londra, ambasadorul lui Trumanân Franţa, predecesorul lui Walter Bedell Smith ca subsecretar de stat şi candidat pentru funcţia de director al Serviciilor de Informaţii în 1950. Ştia multe despre operaţiunile CIA din ţară şi din străinătate. Jurnalele sale personale arată că se întâlnise cu Allen Dulles şi cu Frank Wisner la zeci de mic dejunuri, prânzuri, cine, petreceri şi discuţii private la Paris şi Washington între 1949 şi 1956. îşi mărturisea „marea admiraţie şi afecţiune" pentru Dulles, care recomandase personal ca Bruce să facă parte din noul consiliu pentru informaţii al preşedintelui.

Eisenhower voia să aibă propriii săi ochi aţintiţi asupra Agenţiei. În ianuarie 1956, după recomandările secrete ale raportului Doolittle, Bruce anunţase public crearea acestui consiliu prezidenţial. Scrisese în jurnalul său că voia ca aceşti consultanţi să îi raporteze la fiecare şase luni asupra valorii muncii CIA.

Ambasadorul Bruce ceruse şi primise autorizaţia preşedintelui de a verifica îndeaproape operaţiunile subversive ale CIA-ului – munca lui Allen Dulles şi Frank Wisner. Afecţiunea sa personală şi respectul profesional pentru cei doi au adăugat o greutate incomensurabilă cuvintelor sale. Raportul său ultrasecret nu a fost niciodată dat publicităţii, căci până şi istoricii Agenţiei s-au întrebat public dacă a existat cu adevărat acest raport. Dar principalele observaţii au apărut într-un dosar din 1961 întocmit de consiliul pentru informaţii şi obţinut de autor. Unele pasaje sunt reproduse aici pentru prima oară.

„Suntem siguri că susţinătorii deciziei din 1948 de a lansa acest guvern într-un război psihologic şi într-un program paramilitar nu ar fi putut să prevadă ramificaţiile operaţiunilor care au rezultat", spunea raportul.

„Nimeni în afară de agenţii CIA direct implicaţi prin îndatoririle lor zilnice în operaţiuni nu aveau cunoştinţe detaliate despre ceea ce se întâmpla".

Planificarea şi aprobarea unor operaţiuni deosebit de sensibile şi de costisitoare „deveneau tot mai mult răspunderea exclusivă a CIA – susţinute substanţial de fondurile de nejustificat ale CIA… Ocupată, finanţată şi privilegiată, Agenţiei îi place responsabilitatea „regală” (intriga este fascinantă – autosatisfacţia considerabră, uneori cu aplauze, derivă din succes – pe când „eşecurile” nu costă nimic – iar întreaga afacere este mult mai simplă decât colectarea de informaţii despre URSS prin metodele convenţionale ale CIA!”).

Raportul continuă:

„La Departamentul de Stat, îngrijorarea faţă de impactul pe care îl au războiul psihologic şi activităţile paramilitare asupra relaţiilor noastre externe este foarte mare. Oficialii Departamentului de Stat consideră că probabil cea mai mare contribuţie pe care o poate aduce acest consiliu este aceea de a aduce la cunoştinţa preşedintelui influenţele semnificative, aproape unilaterale pe care războiul psihologic şi activităţile paramilitare ale CIA îl au asupra formării reale a politicilor noastre externe şi asupra relaţiei cu „prietenii” noştri…

Susţinerea şi manipularea presei locale de către CIA, a grupurilor profesionale, persoanelor politice şi partidelor sau altor activităţi care pot avea, la un moment dat, cel mai semnificativ impact asupra responsabilităţilor ambasadorului local, îi sunt uneori acestuia complet necunoscute sau parţial prezentate. Prea des, diferenţele de opinie privind atitudinea SUA faţă de personalităţile sau organizaţiile locale se dezvoltă între EI şi Departamentul de Stat… (Uneori, relaţia frăţească dintre Departamentul de Stat şi OCI poate stabili arbitrar „poziţia Statele Unite”) …

Războiul psihologic şi operaţiunile paramilitare (adesea rezultat al considerabilului amestec în afacerile interne ale altor naţiuni din partea unor oameni tineri,

străluciţi, de rang înalt, care trebuie să facă tot timpul ceva pentru a-şi justifica existenţa) se desfăşoară astăzi la nivel global sub conducerea unei hoarde de reprezentanţi CIA [*text* şters], dintre care mulţi, prin însăşi natura situaţiei personalului [*text şters*] sunt imaturi din punct de vedere politic. (Din „relaţiile" lor cu persoane înşelătoare, nestatornice, cu care trebuie să pună în practică „temele" sugerate de cartierul general sau dezvoltate de ei pe teren – uneori la sugestia oportuniştilor locali – este posibil să rezulte, şi chiar rezultă lucruri ciudate".

Operaţiunile sub acoperire ale Agenţiei erau desfăşurate „autonom şi după bunul plac în situaţii critice care implicau relaţiile externe", spunea un al doilea raport al consiliului prezidenţial pentru informaţii din ianuarie 1957. „În unele cazuri, acest lucru duce la situaţii aproape de necrezut".

În următorii patru ani de mandat, preşedintele Eisenhower a încercat să schimbe modul de organizare a CIA. Dar afirmase că era conştient ca nu poate să-l schimbe pe Allen Dulles. Şi nici nu se putea gândi la altcineva care să conducă Agenţia. Era „una din cele mai speciale activităţi pe care le poate avea un guvern", spunea el, şi „probabil este nevoie de un anumit geniu care să o conducă".

Allen nu acceptase supraveghetori. O silenţioasă mişcare a capului din partea lui Foster era suficientă. Nu mai existase nicio altă echipă ca cea a fraţilor Dulles în guvernul american, dar vârsta şi epuizarea îi doborau. Foster era cu şapte ani mai mare ca Allen şi era pe moarte. Ştia că suferea de un cancer în fază terminală, care l-a ucis încet în următorii doi ani. S-a luptat cu mult curaj, zburând peste tot în lume, zdrăngănind fiecare armă din arsenalul American. Dar şi-a pierdut importanţa şi asta a creat un dezechilibru deranjant în persoana directorului Serviciilor Centrale de Informaţii. Pe măsură ce fratele său slăbea, îşi

pierdea forţa vitală. Ideile sale şi simţul ordinii deveneau la fel de trecătoare ca fumul de pipă.

În vreme ce Foster începea să decadă, Allen conducea Agenţia în noi bătălii în Asia şi Orientul Mijlociu. Războiul Rece din Europa părea a fi un punct mort, le-a spus el căpitanilor săi, dar lupta trebuia să continue cu o nouă intensitate de la Pacific la Mediterană.

14. TOT FELUL DE OPERAŢIUNI ABSURDE

„Dacă vă duceţi să trăiţi printre arabii ăştia" le-a spus preşedintele Eisenhower lui Allen Dulles şi membrilor Consiliului Naţional de Securitate, „veţi descoperi că pur şi simplu nu pot înţelege ideile noastre de libertate şi demnitate umană. Au trăit atât de mult sub dictatura unuia sau altuia. Cum ne putem aştepta să susţină cu succes o guvernare liberă?"

CIA-ul şi-a propus să răspundă la această întrebare încercând să schimbe, să constrângă şi să controleze guvernele din Asia şi Orientul Mijlociu. S-a văzut luptând împotriva Moscovei pentru loialitatea a milioane de oameni, zbătându-se să câştige teren asupra politicii şi economiei naţiunilor cărora un accident geologic le oferise acces la miliarde de barili de petrol. Noua linie de bătaie se întindea ca o semilună din Indonezia peste Oceanul Indian, prin deşerturile Iranului şi Irakului, până spre vechile capitale ale Orientului Mijlociu.

Agenţia îl considera pe oricare lider politic musulman care nu se alia Statelor Unite „o ţintă legal autorizată prin statut pentru acţiunea politică a CIA-ului", spunea Archie Roosevelt, şeful postului din Turcia şi văr al lui Kim Roosevelt, maestrul CIA pentru Orientul Apropiat. Mulţi din cei mai puternici oameni din lumea islamică primeau bani şi sfaturi de la CIA. Agenţia îi recruta când putea. Dar puţini ofiţeri CIA vorbeau limba, ştiau obiceiurile sau îi înţelegeau pe oamenii pe care căutau să îi susţină sau să îi domine.

Preşedintele a spus că voia să promoveze ideea unui Jihad islamic împotriva comunismului fără credinţă.

„Ar trebui să facem tot posibilul pentru a sublinia aspectul „războiului sfânt”, a spus el la întâlnirea din septembrie 1957 de la Casa Albă, la care au participat Frank Wisner, Foster Dulles, secretarul de stat adjunct pentru Orientul Apropiat, William Rountree, şi şefii de stat major. Foster Dulles a propus „o echipă secretă de intervenţie” sub ale cărei auspicii CIA-ul să poată oferi arme, bani şi *informaţii* americane regelui Saud al Arabiei Saudite, regelui Hussein al Iordaniei, preşedintelui Camille Chamoun al Libanului şi preşedintelui Nuri Said al Irakului.

„Aceste patru corcituri trebuiau să fie apărarea noastră împotriva comunismului şi al extremiştilor naţionalismului arab din Orientul Mijlociu”, spunea Harrison Symmes, care lucra îndeaproape cu CIA ca mâna dreaptă a lui Rountree, mai târziu ambasador în Iordania. Singura moştenire de durată a „echipei secrete de intervenţie” a fost îndeplinirea propunerii lui Frank Wisner de a-l pune pe Regele Hussein al Iordaniei pe statul de plată al CIA-ului. Agenţia a creat un serviciu iordanian de informaţii, care mai există şi în ziua de azi, ca legătură cu o mare parte a lumii arabe. Regele a primit şi o subvenţie secretă pentru următorii 20 de ani.

Dacă armele nu puteau să cumpere loialitatea în Orientul Mijlociu, atotputernicul dolar rămăsese arma secretă a CIA-ului. Banii pentru războiul politic şi jocurile de putere erau întotdeauna bineveniţi. Dacă putea ajuta la construirea unui imperiu american pe pământurile arabe şi asiatice, Foster mergea până la capăt. „Hai să o spunem astfel”, explica ambasadorul Symmes. „John Foster Dulles era convins că trebuia făcut tot ce se putea pentru distrugerea acestor neutralişti – antiimperialişti, anticolonialişti, regimurile naţionaliste extremiste.

„Îl însărcinase pe Allen Dulles cu această misiune… Şi, desigur, Dulles şi-a dezlănţuit oamenii. „Drept urmare, „am fost prinşi în tentativele noastre de lovituri, şi în operaţiuni absurde de tot felul”. El şi colegii săi diplomaţi încercau „să urmărească unele dintre aceste jocuri murdare care erau puse la cale în Orientul Mijlociu, ca în cazul în care deveneau de-a dreptul imposibile, să le punem capăt înainte de a merge mai departe. Şi am reuşit în unele cazuri. Dar nu am reuşit să punem capăt tuturor”.

GATA PENTRU O LOVITURĂ DE STAT MILITARĂ

Un astfel de „joc murdar” s-a desfăşurat timp de o decadă: complotul pentru răsturnarea guvernului Siriei.

În 1949. CIA a instalat un colonel proamerican, Adib Shishakli, la conducerea Siriei. Beneficia de asistenţă militară americană împreună cu un ajutor financiar. Comandantul postului CIA din Damasc, Miles Copeland, l-a numit pe colonel „un vagabond amabil care „nu se înclinase, din cunoştinţele mele, vreunui chip sculptat. În schimb, comisese blasfemii, crime, adulter şi furturi”. A rezistat cinci ani înainte să fie răsturnat de Partidul Ba’atât şi de politicienii şi ofiţerii militari comunişti. În martie 1955, Allen Dulles a prezis că ţara era „gata pentru o lovitură de stat militară” susţinută de agenţie. În aprilie 1956, Kim Roosevelt din cadrul CIA şi omologul său de la Serviciile Secrete Britanice (SIS), Sir George Young, au încercat să îi mobilizeze pe ofiţerii de armată de dreapta; CIA a oferit o jumătate de million de lire siriene liderilor complotului. Dar eşecul din cazul Suez otrăvise climatul politic din Orientul Mijlociu, împinsese Siria mai aproape de sovietici şi îi forţase pe americani şi pe britanici să îşi amâne planurile până la sfârşitul lui octombrie 1956.

În aprilie 1957, le-au pus din nou în aplicare. Un document descoperit în 2003 printre hârtiile private ale lui Duncan Sandys, secretarul pentru apărare al primului ministru Harold Macmillan, arată detaliat eforturile lor.

Siria trebuia să apară ca „sponsorul comploturilor, sabotajului şi al violenţei îndreptate împotriva guvernelor vecine”, spunea documentul. CI ŞI SIS urmau să producă „conspiraţii naţionale şi numeroase activităţi înarmate” în Irak, Liban şi Iordania şi apoi să dea vina pe Siria. Voiau să creeze facţiuni paramilitare şi să provoace revolte printre membrii Frăţiei Musulmane din Damasc. Crearea unei aparente instabilităţi urma să destabilizeze guvernul; revoltele secundare produse de serviciile britanice şi americane de informaţii urmau să servească după pretext pentru invazia armatelor provestice din Irak şi Iordania. CI ŞI SIS îşi imaginau că noul regim instalat „s-ar baza cel mai probabil, la început, pe măsurile represive şi pe exercitarea arbitrară a puterii” pentru a supravieţui.

Roosevelt l-a identificat pe Abdul Hamid Serraj, longevivul şef al serviciilor siriene de informaţii, drept cel mai puternic om din Damasc. Serraj urma să fie asasinat împreună cu şeful sirian al personalului superior al armatei şi capul Partidului Comunist.

CIA-ul l-a trimis pe Rocky Stone, care mai că-şi dăduse sufletul în operaţiunea din Iran, să ocupe postul de director al sediului din Damasc. Acreditat ca diplomat, secretar adjunct la ambasada americană, el s-a folosit de promisiuni pentru sume de milioane de dolari şi pentru putere politică nelimitată ca să lege prietenie cu ofiţerii din armata siriană. îşi prezenta recruţii în rapoartele pentru cartierul general ca un corp solid pentru o lovitură susţinută de americani.

Abdul Hamid Serraj şi-a dat seama ce urmărea Stone în câteva săptămâni. Sirianii au pus la cale o farsă. „Ofiţerii cu care colabora Stone i-au luat banii, după care s-au dus la televiziune şi au anunţat că-i primiseră de la „americanii corupţi şi siniştri” în încercarea lor de a răsturna guvernul legitim al Siriei”, spunea Curtis F. Jones, un ofiţer de la Departamentul de Stat trimis să se

ocupe de dezastrul lăsat în urmă de Stone. Forţele lui Serraj au înconjurat ambasada americană din Damasc, l-au prins pe Stone şi l-au supus unui interogatoriu violent. El le-a spus tot ce ştia. Sirienii l-au deconspirat public ca spion american pozând în diplomat, veteran al loviturii CIA din Iran şi conspirator cu ofiţeri de armată şi politicieni sirieni pentru răsturnarea guvernului în schimbul a milioane de dolari ca ajutor american.

Revelaţia acestui „complot deosebit de neîndemânatic al CIA-ului", în cuvintele ambasadorului SUA în Siria, Charles Yost, a avut consecinţe care se simt şi în ziua de azi. Guvernul sirian l-a declarat oficial pe Rocky Stone *persona non grata*. A fost pentru prima oară când un diplomat american – fie el spion sub acoperire sau ofiţer al Departamentului de Stat – a fost expulzat dintr-o naţiune arabă. La rândul lor, Statele Unite l-au expulzat pe ambasadorul sirian la Washington, prima expulzare a unui diplomat străin de la Washington de la Primul Război Mondial. Statele Unite au denunţat „înscenările" şi „calomniile" Siriei. Conspiratorii sirieni ai lui Stone, inclusiv fostul preşedinte, Adib Shishakli, au fost condamnaţi la moarte. A urmat o curăţenie generală care i-a vizat pe toţi ofiţerii militari care fuseseră asociaţi cu ambasada americană.

Din această tulburare politică s-a născut o alianţă siriano-egipteană: Republica Arabă Unită. Era locul în care mocnea sentimentul antiamerican din Orientul Mijlociu. Pe măsură ce reputaţia Americii se deteriora la Damasc, creştea influenţa politică şi militară sovietică. După lovitura prost organizată, niciun american nu mai putea câştiga încrederea conducerii siriene tot mai tiranice.

Una dintre problemele cu operaţiunile ratate de felul ăsta era că „nu puteau fi negate în mod plauzibil", avertizase raportul lui David Bruce către preşedinte. Amestecul american era evident. Oare nu era nimeni

conştient „de costurile imediate ale dezamăgirilor (Iordania, Siria, Egipt, etc.)”? întreba raportul. Cine „calcula impactul asupra poziţiei noastre internaţionale? Stârnea oare CIA-ul „neliniştile şi îndoielile deja existente despre noi în multe ţări ale lumii? Care sunt efectele asupra alianţelor noastre din prezent? Care va fi situaţia în viitor?”

AM AJUNS LA PUTERE CU UN TREN CIA

La 14 mai 1958, Allen Dulles i-a întâlnit pe adjuncţii săi pentru obişnuita şedinţă de dimineaţă. L-a atacat pe Wisner, sfătuindu-l să afle câte ceva despre performanţa Agenţiei în Orientul Mijlociu. Pe lângă lovitura eşuată din Siria, mai izbucniseră revolte antiamericane la Beirut şi El-Jazair. Făceau oare parte dintr-un complot global? Dulles şi consilierii săi speculau că „în realitate, comuniştii erau cei care trăgeau sforile” în Orientul Mijlociu şi peste tot în lume. Pe măsură ce creştea frica de înaintarea sovietică, scopul creării unui scut de state proamericane pe flancul sudic al sovieticilor devenea tot mai urgent.

Ofiţerii CIA din Irak primiseră ordine să lucreze cu liderii politici, comandanţii militari, miniştrii apărării şi intermediarii puterii, oferind bani şi arme în schimbul alianţelor anticomuniste. Dar, la 14 iulie 1958, când un grup de ofiţeri miliari au răsturnat în Irak monarhia proamericană a lui Nuri Said, postul din Bagdad dormea dus. „Am fost luaţi complet prin surprindere”, spunea ambasadorul Robert C.F. Gordon, pe atunci ofiţer politic al ambasadei.

Noul regim, condus de generalul Abdel Karim Qasim, a făcut săpături în vechile arhive ale guvernului, care dovedeau că Agenţia avusese legături strânse cu guvernul regalist al Irakului, plătind liderii vechii garde. Un american angajat de CIA, care se dădea drept scriitor pe un front al Agenţiei Prietenii Americani din Orientul Mijlociu, a fost arestat în hotelul la care era cazat şi a

dispărut fără urmă. Ofiţerii de la sediul CIA s-au făcut nevăzuţi.

Allen Dulles a început să numească Irakul „cel mai periculos loc din lume”. Generalul Qasim a început să permită prezenţa delegaţiilor politice, economice şi culturale sovietice în Irak. „Nu avem nicio dovadă că Qasim ar fi comunist”, a informat CIA-ul Casa Albă, dar „dacă nu se iau măsuri pentru înfrânarea comunismului sau în situaţia în care comuniştii nu comit o eroare tactică majoră, Irakul va fi transformat, cel mai probabil într-un stat sub controlul comunist”. Liderii Agenţiei au recunoscut că nu aveau idee ce să facă în legătură cu această ameninţare: „Singura forţă eficientă şi organizată din Irak, capabilă să oprească comunismul, este armata. Informaţiile noastre de bază despre situaţia curentă a armatei sunt foarte sumare”. După ce pierduse o bătălie în Siria şi alta în Irak, CIA-ul se lupta din răsputeri să găsească o soluţie pentru a împiedica Orientul Mijlociu să se coloreze în roşu.

După dezastrul din Irak, Kim Roosevelt, şeful diviziei CIA pentru Orientul Apropiat încă din 1950, a demisionat pentru a-şi încerca norocul pe post de consultant privat al unor companii petroliere americane. A fost înlocuit de James Critchfield, omul de legătură al CIA de ani de zile cu generalul Reinhard Gehlen din Germania.

Critchfield a devenit repede interesat de Partidul Ba’atât din Irak după ce o bandă de simpatizanţi a încercat să îl asasineze pe Qasim într-o luptă armată eşuată. Ofiţerii săi au mai organizat un complot nereuşit, folosind o batistă otrăvită, o idee sprijinită de întreaga structură ierarhică a CIA-ului. A durat mai bine de cinci ani, dar, în cele din urmă, Agenţia a reuşit să susţină o lovitură reuşită în Irak în numele influenţei americane.

„Am ajuns la putere cu un tren CIA”, a spus Ali Saleh Sa’adi, ministrul de interne al Partidului Ba’atât în anii ’60.

Unul dintre pasagerii trenului era asasinul în devenire Saddam Hussein.

15. UN RĂZBOI FOARTE CIUDAT

Viziunea americană asupra lumii, de la Mediterana la Pacific, era categorică: era nevoie de o mână americană fermă în fiecare capitală de la Damasc la Jakarta pentru a împiedica să se prăbuşească piesele de domino. Dar în 1958, reculul efortului CIA de a răsturna guvernul Indoneziei a fost atât de puternic încât a alimentat ridicarea celui mai mare partid comunist din lume, după cele din Rusia şi China. Doar un adevărat război, în care au murit sute de mii de oameni, avea să înfrângă această forţă.

Indonezia luptase pentru a se elibera de dominaţia olandeză după Al. Doilea Război Mondial şi-şi câştigase independenţa la sfârşitul lui 1949. Statele Unite au susţinut autonomia Indoneziei sub conducerea noului său lider, preşedintele Sukarno. Naţiunea a intrat în atenţia CIA-ului după Războiul din Coreea, când Agenţia şi-a dat seama că Indonezia avea în jur de douăzeci de miliarde de barili de petrol nefolosiţi, un lider care nu voia să colaboreze cu Statele Unite şi o mişcare comunistă în plină dezvoltare.

Agenţia a tras prima oară alarma asupra cazului Indoneziei la 9 septembrie 1953, într-un raport trimis Consiliului Naţional de Securitate. După ascultarea cazului grav expus de CIA, Harold Stassen, pe atunci director al Agenţiei de Securitate Reciprocă, organizaţia pentru ajutor militar şi economic care a urmat Planului Marshall, le-a spus vicepreşedintelui Nixon şi fraţilor Dulles că „n-ar face rău să cântărească măsurile acestui guvern care ar provoca prăbuşirea noului regim în Indonezia, din moment ce era indiscutabil unul destul de prost. Dacă este într-adevăr atât de puternic infiltrat de comunişti, aşa cum pare să creadă CIA, ar fi mai bine să încercăm să scăpăm

de el decât să îl susţinem”.

Dar când Nixon i-a întâlnit pe ofiţerii CIA din Washington, patru luni mai târziu, după o întrevedere cu Sukarno în timpul unui turneu mondial, le-a adus la cunoştinţă că liderul indonezian avea o influenţă extraordinară asupra poporului; nu este comunist; şi nu există nicio îndoială că este principala „carte de joc” a Statelor Unite”.

Fraţii Dulles nu aveau încredere în Nixon. Sukarno declarase că nu lua parte la Războiul Rece, dar în ochii lor nu existau state neutre.

CIA se gândea serios la asasinarea lui Sukarno în primăvara anului 1955. „Făceau planuri în legătură cu această posibilitate”. îşi amintea Richard Bisseli. „Planificarea a progresat până la identificarea unui candidat” – un asasin – „despre care am simţit că poate fi recrutat pentru acest scop. Planul nu a fost niciodată pus în aplicare, nu a fost niciodată perfecţionat până la punctul în care să pară realizabil. Dificultatea consta în posibilitatea creării unei situaţii în care potenţialul agent să aibă acces la ţintă”.

SUBVERSIUNE PRIN VOT

În timp ce Agenţia cântărea posibilitatea asasinării, Sukarno participa la o conferinţă internaţională a şefilor de stat din douăzeci şi nouă de ţări asiatice, africane şi arabe la Bandung, în Indonezia. Au propus o mişcare globală a naţiunilor, prin care acestea să-şi poată alege singure drumul, independente atât de Moscova cât şi de Washington. La nouăsprezece zile de la încheierea conferinţei de la Bandung, CIA a primit un nou ordin de acţiune subversivă din partea Casei Albe, numerotat NSE 5518 şi dat publicităţii în 2003.

Ordinul autoriza Agenţia să folosească „toate mijloacele subversive posibile”.

— Inclusiv plăţi, pentru a cumpăra votanţii şi

politicienii indonezieni, chestiuni politice pentru a câştiga prieteni şi submina potenţiali duşmani, şi forţe paramilitare

— Pentru a împiedica Indonezia să cârmească spre stânga.

În conformitate cu aceste prevederi, CIA a pompat aproape un milion de dolari în vistieriile celui mai puternic oponent politic al lui Sukarno, Partidul Masjumi, la primele alegeri parlamentare din 1955 ale Indoneziei postcoloniale. Operaţiunea a eşuat: partidul lui Sukarno a câştigat, Masjumi a ieşit pe locul doi, iar PKI – Partidul Comunist Indonezian – a fost al patrulea, cu 16% din voturi. Rezultatele au alarmat Washingtonul. Agenţia a continuat să finanţeze partidele politice alese şi „un număr de personalităţi politice" din Indonezia, după cum îşi aminteşte Bisseli.

În 1956 s-a tras încă o dată un semnal de alarmă, când Sukarno a vizitat Moscova şi Beijingul, dar şi Washingtonul. Casa Albă fusese atentă când Sukarno afirmase că admira foarte mult forma americană de guvernământ. S-a simţit trădată când el nu a adoptat democraţia vestică drept model de guvernare a Indoneziei, un arhipelag care se întindea pe mai bine de patru mii de km², cuprinzând aproape o mie de insule locuite, cu treisprezece grupuri etnice majore şi o populaţie predominant islamică de mai bine de optzeci de milioane – a cincea naţiune ca mărime în 1950.

Sukarno era un orator carismatic, care vorbea în public de trei sau patru ori pe săptămână, adunând oamenii prin sloganuri patriotice şi încercând să-şi unifice naţiunea. Puţinii americani din Indonezia care îi puteau înţelege discursurile publice au raportat că îl putea cita pe Thomas Jefferson într-o zi, iar a doua zi putea dezbate greşelile teoriilor comuniste. Organizaţia CIA nu l-a înţeles niciodată cu adevărat pe Sukarno. Dar autoritatea pe care

i-o conferea Agenţiei ordinul NSE 5518 era atât de mare încât putea justifica aproape orice acţiune împotriva lui.

Noul director al diviziei CIA pentru Orientul îndepărtat, Al Ulmer, iubea genul ăsta de libertate. Asta îi plăcea la Agenţie. „Mergeam peste tot în lume şi făceam ce voiam”, spunea el patruzeci de ani mai târziu. „Doamne, cât ne mai distram”. Prin propriile forţe, Ulmer trăise foarte bine în timpul îndelungatei sale conduceri ca director al bazei din Atena, cu un statut plasat undeva între un star de Hollywood şi un şef de stat. L-a încurajat pe Allen Dulles să vizeze la o poveste de dragoste cu regina Frederika a Greciei şi încurajat să se bucure de plăcerile iahtingului alături de magnaţii transporturilor maritime. Divizia pentru Orientul îndepărtat era răsplata lui.

Ulmer a mărturisit într-un interviu că nu ştia nimic despre Indonezia când a preluat divizia. Dar era pe deplin încrezător şi sigur pe Allen Dulles. Apoi şi-a amintit în detaliu o conversaţie cu Frank Wisner de la sfârşitul anului 1956, chiar înainte de căderea nervoasă a lui Wisner. îşi amintea că acesta spusese că era timpul să-l strângă cu uşa pe Sukarno.

Şeful bazei lui Ulmer din Jakarta i-a spus că Indonezia părea pregătiră pentru o subversiune comunistă. Şeful, Val Goodell, era un magnat al industriei cauciucului cu o atitudine decis colonialistă. Esenţa transmisiunilor sale arzătoare din Jakarta era rezumată în note pe care Allen Dulles le ducea la Casa Albă pentru şedinţele săptămânale din primele patru luni ale anului 1957: Situaţia este critică… Sukarno e comunist în secret… Trimiteţi arme. Ofiţerii rebeli ai armatei din insula Sumatra erau cheia viitorului naţiunii, transmitea Goodell la sediul central. „Locuitorii Sumatrei sunt pregătiţi să lupte”, transmitea, „dar nu au arme”.

În iulie 1957, rezultatele alegerilor locale au arătat

că PKI urma să devină al treilea partid ca putere politică din Indonezia, avansând de pe locul al patrulea. „Sukarno a insistat să participe şi comuniştii” la formarea guvernului Indoneziei, a raportat Goodell, „pentru cei şase milioane de indonezieni care au votat cu Partidul Comunist”. CIA a descris această creştere drept „câştiguri spectaculoase” care le oferă comuniştilor „un prestigiu enorm”. Urma oare Sukarno să se întoarcă spre Moscova şi Beijing? Nimeni nu avea nici cea mai mică idee.

Şeful bazei s-a împotrivit complet opiniei ambasadorului american în Indonezia, Hugh Cumming, care susţinea că Sukarno era încă receptiv la influenţa americană. De la început, Goodell s-a luptat cu noul ambasador, John M. Allison, care lucrase ca trimis american în Japonia şi ca secretar de stat adjunct pentru Orientul îndepărtat. Cei doi au ajuns repede la un impas. Urmau Statele Unite să folosească influenţa diplomatică sau forţa armată în Indonezia?

Nimeni nu părea să ştie care era politica externă a Statelor Unite în acel moment. La 19 iulie 1957, directorul adjunct al Agenţiei Centrale de Informaţii, Charles Pearre Cabell „i-a recomandat directorului să mai încerce o dată să afle care era politica Departamentului de Stat în Indonezia, „spun rapoartele şedinţelor ţinute de şefii CIA. „Directorul a fost de acord”.

Casa Albă şi CIA-ul au trimis emisari la Jakarta pentru a evalua situaţia. Allen Dulles l-a mandatat pe Al Ulmer; preşedintele Eisenhower l-a trimis pe F.M. Dearborn, Jr., asistentul său special pentru operaţiunile de securitate. Dearborn l-a avertizat cu prudenţă pe Eisenhower că aproape toţi aliaţii Americii din Orientul îndepărtat erau fragili. Chiang Kai-shek conducea „o dictatură” în Taiwan. Preşedintele Diem conducea „după capul lui” în Vietnamul de Sud. Liderii din Laos erau corupţi. Syngman Rhee din Coreea de Sud era deosebit de

nepopular.

Dar problema în Indonezia lui Sukarno era diferită, a raportat omul preşedintelui: „subversiune prin vot” – unul dintre pericolele democraţiei participative.

Al Ulmer considera că trebuia să găsească cele mai puternice forţe anticomuniste din Indonezia şi să le susţină cu arme şi bani. Goodell şi el s-au certat, furioşi cu ambasadorul Allison într-o „după-amiază lungă şi lipsită de rezultate” petrecută pe veranda reşedinţei ambasadei din Jakarta.

Membrii CIA-ului nu voiau să accepte că aproape toată conducerea armatei indoneziene rămăsese loială guvernului din punct de vedere profesional, anticomunistă din punct de vedere personal şi proamericană pe plan politic. Considerau că suportul oferit de CIA ofiţerilor rebeli ar putea salva Indonezia de preluarea comunistă. Cu ajutorul Agenţiei, ar fi putut crea o fisură în guvern şi controla situaţia în Sumatra, punând mâna pe capitală. Ulmer s-a întors la Washington catalogându-l pe Sukarno drept „irecuperabil”, iar pe Allison „prea moale cu comunismul”. I-a acuzat pe fraţii Dulles de ambele probleme.

Câteva săptămâni mai târziu, la recomandarea CIA-ului, ambasadorul Allison. unul dintre cei mai experimentaţi oameni care mai rămăseseră în Departamentul de Stat, a fost concediat şi trimis imediat în Cehoslovacia.

„Îi stimam mult pe Foster şi pe Allen Dulles”, nota Allison. „Dar nu-i cunoşteau pe asiatici şi aveau tendinţa de a-i judeca după standardele vestice”. În chestiunea Indoneziei, „ambii erau oameni de acţiune şi insistau să luăm măsuri imediate”. Fuseseră convinşi de raportările bazei că armata indoneziană era subminată şi controlată de comunişti – şi că Agenţia putea să îndepărteze ameninţarea. Serviciile Centrale de Informaţii îşi

semnaseră singure invitaţia la insurecţie.

FIII LUI EISENHOWER

La 1 august 1957, în cadrul şedinţei Consiliului Naţional de Securitate, raportările CIA-ului au produs scânteia exploziei. Allen Dulles a spus că Sukarno „mersese prea departe pentru a mai face cale întoarsă" şi „prin urmare, avea să ia parte la jocul comunist". Vicepreşedintele Nixon a preluat subiectul şi a propus ca „Statele Unite să lucreze prin intermediul organizaţiilor militare din Indonezia pentru a mobiliza opoziţia faţă de comunism". Frank Wisner a spus că CIA-ul putea susţine o rebeliune, dar nu putea garanta „controlul absolut" odată începută mişcarea: „rezultatele explozive erau întotdeauna posibile". A doua zi, le-a spus colegilor săi că „deteriorarea situaţiei din Indonezia este văzută cu cea mai mare gravitate în cercurile înalte din guvernul SUA".

Foster Dulles şi-a pus toate forţele în sprijinul acestei lovituri. L-a numit pe fostul ambasador Hugh Cumming, care se întorsese de cinci luni din Indonezia, în fruntea unui comitet condus de ofiţeri de la EI şi Pentagon. Grupul şi-a prezentat recomandările la 13 septembrie 1957. Îndemna Statele Unite să ofere din umbră ajutor militar şi economic ofiţerilor care căutau să pună mâna pe putere.

Dar ridica şi întrebări fundamentale despre consecinţele acţiunilor subversive americane. Înarmarea ofiţerilor rebeli „ar putea creşte posibilitatea dezmembrării Indoneziei, ţară creată cu suportul şi asistenţa Statele Unite", au observat membrii grupului Cumming. „Din moment ce SUA au jucat un rol foarte important în crearea unei Indonezii independente, nu riscă oare să piardă mult în Asia şi în restul lumii dacă naţiunea se divide, şi mai ales, aşa cum pare inevitabil, dacă în cele din urmă se va afla despre contribuţia noastră la această dezmembrare?" întrebarea a rămas fără răspuns.

La 25 septembrie, preşedintele Eisenhower a ordonat

Agenţiei să răstoarne regimul Indoneziei, conform documentelor CIA obţinute de autor. A stabilit trei misiuni. Prima: să se ofere „arme şi alte asemenea ajutoare militare comandanţilor militari anti-Sukarno” din întreaga Indonezie. A doua: „să se întărească hotărârea, voinţa şi coeziunea” ofiţerilor militari rebeli din insulele Sumatra şi Sulawesi. A treia: să se susţină şi „să se stimuleze acţiunile, singulare sau la unison, ale elementelor non şi anticomuniste” din cadrul partidelor politice din principala insulă, Java.

Trei zile mai târziu, săptămânalul indian *Blitz* – o publicaţie controlată de serviciile sovietice de informaţii – a publicat un lung articol cu titlu provocator: COMPLOT AMERICAN PENTRU RĂSTURNAREA REGIMULUI SUKARNO. Presa indoneziană a preluat masiv articolul. Acţiunea subversivă rămăsese secretă pentru mai puţin de şaptezeci şi două de ore.

Richard Bissell a trimis avioane U-2 să survoleze arhipelagul şi a încercat să livreze arme şi muniţie rebelilor pe calea aerului şi pe uscat. Nu condusese niciodată acţiuni paramilitare şi nu pusese planuri la punct. I s-a părut fascinant.

Operaţiunea a fost planificată timp de trei luni. Wisner a zburat la postul CIA din Singapore, peste strâmtoarea Malacca din nordul Sumatrei, pentru a se ocupa de operaţiunile de război politic. Ulmer a creat posturi militare de comandă la baza aeriană Clark şi la baza navală Subic Bay, din Filipine. John Mason, şeful operaţiunilor pentru Orientul îndepărtat, a adunat o mică echipă de ofiţeri paramilitari în Filipine; mulţi erau veterani ai operaţiunilor CIA din timpul războiului din Coreea.

Au luat legătura cu câţiva rebeli ai armatei indoneziene din insula Sumatra şi cu un contingent de comandanţi care căutau să ajungă la putere pe insula

Sulawesi, la nord-est de Java. Mason a colaborat cu Pentagonul pentru a trimite mitraliere, carabine, puşti, lansatoare de rachiete, mortiere, grenade de mână şi suficientă muniţie pentru opt mii de soldaţi, şi a făcut planuri pentru a-i aproviziona pe rebelii din Sumatra şi Sulawesi pe uscat şi pe calea apei. Primul transport de arme a ajuns prin golful Subic pe USS *Thomaston*, pregătit pentru Sumatra, la 8 ianuarie 1958. Mason a urmat nava într-un submarin, USS *Bluegill*. Armele au ajuns în săptămâna următoare în portul Padang, la trei sute şaizeci de km sud de Singapore. Descărcarea cutiilor s-a produs fără cea mai mică urmă de discreţie. A atras o mulţime impresionantă.

La 10 februarie, rebelii indonezieni au transmis o provocare către Sukarno prin intermediul unei noi staţii radio, finanţate de CIA la Padang. Au cerut formarea unui nou guvern şi scoaterea comunismului în afara legii în termen de cinci zile. Neprimind răspuns de la Sukarno, care făcea un tur de forţă prin barurile cu gheişe şi băile din Tokio, au anunţat instaurarea unui guvern revoluţionar al cărui ministru de externe, ales şi plătit de CIA, era colonelul Maludir Simbolon, un creştin vorbitor de limbă engleză. Făcându-şi cunoscute cererile la radio, au avertizat puterile străine să nu intervină în afacerile interne ale Indoneziei. Între timp, CIA a pregătit noi transporturi de arme din Filipine şi a aşteptat primele semne ale unei revolte populare naţionale împotriva lui Sukarno.

Baza CIA din Jakarta i-a transmis cartierului general să se aştepte la o perioadă lungă şi lentă de manevre politice în care „toate facţiunile aveau să caute să evite violenţa”. Opt zile mai târziu, la 21 februarie, forţele aeriene indoneziene au bombardat posturile de radio ale revoluţionarilor din Sumatra Centrală şi le-au distrus din temelii, iar marina indoneziană a impus blocada asupra

poziţiilor rebelilor de pe coastă. Agenţii indonezieni ai CIA-ului şi consilierii lor americani s-au retras în junglă.

Agenţiei nu părea să îi pese că unii dintre cei mai puternici comandanţi din armata indoneziană fuseseră pregătiţi în Statele Unite sau că îşi spuneau „fiii lui Eisenhower”. Erau cei care luptau împotriva rebelilor. Armata, condusă de opozanţii comunismului, era în război cu CIA-ul.

CEA MAI BUNĂ ECHIPĂ PE CARE AM REUŞIT SĂ O ÎNCROPIM

La câteva ore după ce primele bombe au căzut peste Sumatra, fraţii Dulles au vorbit la telefon. Foster a spus că era „de acord să se facă ceva, dar e greu să ne dăm seama ce anume şi de ce”. Dacă Statele Unite „se implicau într-un război civil” de cealaltă parte a lumii, a spus el, cum avea să-şi justifice acţiunile în faţa Congresului şi a poporului american? Allen a răspuns că forţele pe care le adunase CIA erau „cea mai bună echipă pe care am reuşit să o încropim” şi a avertizat că „nu prea avem timp să luăm în considerare tot ce ar trebui”.

Când Consiliul Naţional de Securitate s-a întâlnit în acea săptămână, Allen Dulles i-a spus preşedintelui că „Statele Unite se confruntau cu probleme foarte mari” în Indonezia.

Rapoartele NSE spun că „a relatat în mare cele mai recente evenimente, dintre care majoritatea fuseseră deja descrise de ziare”, şi apoi a avertizat: „Dacă această mişcare disidentă avea să se ducă pe apa Sâmbetei, era aproape sigur că Indonezia urma să cadă în mâinile comuniştilor”. Foster Dulles a spus că „nu ne putem permite să lăsăm să se întâmple una ca asta”. Preşedintele a recunoscut că… vom fi nevoiţi să intervenim dacă va exista o ameninţare reală de preluare comunistă”. Alarmele false ale CIA-ului constituiau baza suspiciunilor pentru o asemenea ameninţare.

Allen Dulles i-a spus lui Eisenhower că forjele lui Sukarno „nu priveau cu entuziasm un eventual atac asupra Sumatrei”. Câteva ore mai târziu, la cartierul general al CIA-ului, au început să curgă rapoartele din Indonezia, anunţând că aceleaşi forţe „bombardaseră şi blocaseră avanposturile disidenţilor într-un prim efort de zdrobire a rebeliunii prin toate mijloacele posibile” şi că „plănuiau acţiuni aeriene împotriva Sumatrei Centrale”.

Navele de război americane s-au adunat în apropiere de Singapore, la zece minute de zbor de coasta Sumatrei. *Ticonderoga*, un portavion american cu două batalioane de puşcaşi marini la bord, a lăsat ancora, alături de două distrugătoare şi un crucişător. La 9 martie, în vreme ce grupul de luptă naval se aduna, Foster Dulles a făcut o declaraţie publică în care cerea deschis o revoltă împotriva „despotismului comunist” al lui Sukarno. Generalul Nasution, şeful armatei lui Sukarno, a răspuns trimiţând două batalioane de soldaţi pe opt nave, însoţite de forţe aeriene. Au staţionat în afara coastelor nordice ale Sumatrei, la 20 km de portul Singapore.

Noul ambasador american în Indonezia, Howard Jones, i-a transmis secretarului de stat că generalul Nasution era un anticomunist de încredere şi că rebelii nu aveau şanse de câştig. Putea la fel de bine să pună acest mesaj într-o sticlă şi să o arunce în mare.

Şeful operaţiunilor generalului Nasution, colonelul Ahmed Yani, era unul dintre „fiii lui Eisenhower” – un proamerican convins, absolvent al cursului pentru ofiţeri superiori la Fort Leavenworth şi prietenul maiorului George Benson, ataşatul militar american la Jakarta. Pregătind o ofensivă majoră împotriva rebelilor din Sumatra, colonelul i-a cerut maiorului Benson hărţi care să îl ajute în misiunea sa. Maiorul, care nu ştia nimic despre operaţiunea CIA, i le-a oferit bucuros.

La baza aeriană Clark din Filipine, comandanţii CIA

solicitaseră o echipă de echipaje de zbor ce număra douăzeci şi doi de oameni, condusă de piloţi polonezi care zburaseră pentru Agenţie încă din timpul nefericitei operaţiuni albaneze organizate în urmă cu opt ani. Primul lor zbor a transportat cinci tone de arme şi muniţie împreună cu grămezi de bani pentru rebelii din Sumatra. A fost detectat de una dintre patrulele generalului Nasution la câteva minute după ce a intrat în spaţiul aerian indonezian. Soldaţii lui Nasution au avut plăcerea de a găsi fiecare container paraşutat de piloţii CIA.

La est, pe Sulawesi, războiul CIA-ului se derula la fel de bine. Avioanele marinei Statelor Unite au decolat într-o misiune de recunoaştere care viza ţinte potenţiale de pe Sulawesi. Rebelii susţinuţi de americani şi-au dovedit îndemânarea în mânuirea mitralierelor de calibru 50 furnizate de Agenţie pentru a doborî avionul. Echipa americană a supravieţuit cu greu unei aterizări forţate la trei sute de kilometri nord de Filipine. Piloţii polonezi ai CIA-ului au primit ţinte noi pentru zborurile de recunoaştere. Două serii de echipaje de câte doi oameni au ajuns pe fâşia de pământ de pe Sulawesi. Avioanele lor B-36 recondiţionate erau echipate cu şase bombe de două sute cincizeci de kilograme şi mitraliere de calibru mare. Unul dintre avioane a atacat cu succes un câmp militar indonezian. Al doilea s-a prăbuşit imediat după decolare. Doi piloţi polonezi curajoşi au ajuns acasă la soţiile lor din Anglia în saci de plastic; o poveste iscusită le-a muşamalizat morţile.

Ultima speranţă a CIA-ului erau rebelii de pe Sulawesi şi din insulele apropiate, din părţile nord-estice ale arhipelagului. Căci în ultimele zile ale lunii aprilie, soldaţii lui Sukarno i-au distrus pe rebelii din Sumatra. Cei cinci ofiţeri CIA de pe insulă au fugit ca să îşi scape pielea. S-au îndreptat spre sud într-un jeep până au rămas fără combustibil, apoi au mers prin junglă spre coastă şi-au

furat mâncare din magazinele de prin satele izolate pentru a supravieţui. Când au ajuns la ocean, s-au urcat pe un vas de pescuit şi şi-au transmis poziţia prin radio postului CIA din Singapore. Un submarin al marinei, USS *Tang*, a venit să îi salveze.

Misiunea din Sumatra „s-a prăbuşit pur şi simplu”. i-a raportat ursuz Allen Dulles lui Eisenhower la 25 aprilie. „Se pare că forţelor disidente de pe insulă le-a lipsit dorinţa de luptă”, i-a spus directorul preşedintelui. „Liderii disidenţi nu au fost în stare să le ofere soldaţilor lor un motiv pentru care să lupte. A fost un război foarte ciudat”.

M-AU CONDAMNAT PENTRU CRIMĂ

Eisenhower voia să ţină secretă această operaţiune. A ordonat ca niciun american să nu fie implicat „în vreo operaţiune cu caracter paramilitar din Indonezia”. Dulles nu l-a ascultat.

La 19 aprilie 1958, piloţii CIA au început să bombardeze şi să distrugă insulele mai izolate ale Indoneziei. Forţe aeriene ale Agenţiei au fost descrise într-o informare scrisă către Casa Albă şi preşedintele Statelor Unite ca „avioane disidente” – avioane indoneziene pilotate de indonezieni, nu aparate americane pilotate de personalul Agenţiei. Al Pope se număra printre americanii care au pilotat aceste avioane. În vârstă de douăzeci şi cinci de ani, era deja de patru ani un veteran al misiunilor secrete periculoase. Se distingea prin curaj şi fervoare.

„Îmi plăcea să omor comunişti”, a spus el în 2005. „Îmi plăcea să omor comunişti prin orice metodă”.

Prima lui misiune de zbor în Indonezia a avut loc la 27 aprilie. În următoarele trei săptămâni, colegii săi şi cu ei au lovit ţinte militare şi civile din satele şi porturile situate în nord-estul Indoneziei. La 1 mai, Allen Dulles i-a spus lui Eisenhower că aceste lovituri aeriene aproape că fuseseră „prea eficiente, din moment de conduseseră la scufundarea a doua transportoare, unul britanic şi unul

panamez”. Sute de civili îşi pierduseră viaţa, a raportat ambasada americană. Patru zile mai târziu, Dulles a povestit nervos Consiliului Naţional de Securitate că bombardamentele „stârniseră furie” în rândul populaţiei indoneziene, de vreme ce piloţii americani erau suspectaţi. Acuzaţiile erau adevărate, dar preşedintele Statelor Unite şi secretarul de stat le-au negat public.

Ambasada americană şi amiralul Felix Stump. comandantul forţelor americane din Pacific, au alertat Washingtonul că operaţiunea CIA constituise un eşec absolut. Preşedintele i-a cerut explicaţii directorului *Agenţiei Centrale de Informaţii*. La cartierul general al CIA-ului s-a organizat o echipă de ofiţeri care să pună cap la cap o cronologie a operaţiunii din Indonezia. Deşi „complexitatea” şi „delicateţea” operaţiunii erau elemente vitale care necesitau o „coordonare atentă”, au observat că totul fusese improvizat în fiecare moment. Prin dimensiunea şi scopul său, „nu putea fi organizată strict ca o operaţiune sub acoperire”. Lipsa discreţiei era o încălcare a regulilor Agenţiei şi a ordinelor directe ale preşedintelui.

Al Pope a petrecut primele ore ale zilei de duminică, 18 mai, deasupra oraşului Ambon, din estul Indoneziei, scufundând o navă, bombardând o piaţă şi distrugând o biserică. Numărătoarea oficială a morţilor a înregistrat şase civili şi şaptesprezece ofiţeri militari. Apoi Pope a început să urmărească o navă de şapte mii de tone care transporta mai bine de o mie de soldaţi indonezieni. Dar avionul său B-26 a fost prins în focul armelor antiaeriene ale navei. Mai era urmărit şi de un avion de luptă indonezian. Lovit din spate şi de dedesubt, avionul lui Pope a luat foc la două sute de km în aer. Pope i-a ordonat copilotului său indonezian să se catapulteze, apoi a apăsat pe butonul de catapultare şi a sărit din avion. În timp ce se prăbuşea pe spate, s-a lovit cu piciorul de coada avionului.

Coapsa i-a fost zdrobită. Ultima lui bombă a ratat nava cu vreo doisprezece metri, cruţând sute de vieţi. A căzut încet pe spate spre pământ, cu paraşuta, înnebunit de durere. În buzunarul costumului său de zbor, închis cu fermoarul, Pope avea dosarul personal, rapoartele de după misiune şi un cârd de membru al clubului ofiţerilor de la Clark Field. Documentele îl identificau cu precizie – un ofiţer american care bombarda Indonezia la ordinele guvernului său. Putea fi împuşcat imediat. În schimb, a fost arestat.

„M-au condamnat la moarte pentru crimă" a spus el. „Au spus că nu eram prizonier de război şi că nu aveam dreptul la prevederile Convenţiei de la Geneva". Vestea că Pope dispăruse în misiune a ajuns la cartierul general al CIA-ului chiar în acea duminică. Directorul Agenţiei Centrale de Informaţii s-a întâlnit cu fratele său. Au căzut de acord că războiul era pierdut.

La 19 mai, Allen Dulles le-a trimis un scurt mesaj ofiţerilor săi din Indonezia, Filipine, Taiwan şi Singapore: staţi la umbră, întrerupeţi plăţile, opriţi alimentarea cu arme, ardeţi dovezile şi retrageţi-vă. Raporturile şedinţei din acea dimineaţă au rămas mărturie a furiei pe care i-o provocase această „încurcătură grosolană". Era timpul ca Statele Unite să schimbe tabăra. Politica externă americană şi-a schimbat cursul cât de repede a putut. Raportările CIA au reflectat instant schimbarea. La 21 mai, Agenţia a spus Casei Albe, că armata indoneziană reprima comunismul şi că declaraţiile şi acţiunile lui Sukarno erau favorabile Statelor Unite. Acum, foştii prieteni ai CIA-ului erau cei care ameninţau interesele americane.

„Operaţiunea a fost, desigur, un adevărat eşec", a spus Richard Bissell. Cât timp a mai rămas la putere, Sukarno a menţionat adesea acest lucru. Ştia că CIA-ul încercase să îi răstoarne guvernul. Şi nu numai el o ştia, ci şi armata lui şi puterea politică din Indonezia. Efectul final a fost consolidarea regimului comunist din Indonezia, a

cărui influenţă şi putere a crescut semnificativ în următorii şapte ani.

„Au *spus* că Indonezia a fost un eşec”, a reflectat amar Al Pope. „Dar i-am bătut de le-au sărit capacele. Am omorât mii de comunişti, chiar dacă jumătate din ei probabil nu ştiau ce însemna comunismul”.

Singura înregistrare a muncii lui Pope în Indonezia este un rând dintr-un raport CIA către Casa Albă, datat 21 mai 1958. Este o minciună care spune: „Avionul B-26 a fost doborât în timpul atacului de la Ambon, la 18 mai”.

PROBLEMELE NOASTRE DEVIN TOT MAI MARI CU FIECARE AN

Indonezia a fost ultima operaţiune a lui Frank Wisner ca şef al serviciilor clandestine. În iunie 1958, s-a întors din Orientul îndepărtat, cu probleme psihice grave, iar la sfârşitul verii a înnebunit. Diagnosticul a fost „manie psihotică”. Simptomele existaseră de ani de zile – dorinţa de a schimba lumea prin forţă sau voinţă, discursurile virulente, misiunile suicidale. Psihiatrii şi noile medicamente nu au fost de ajutor. Tratamentul consta în electroşocuri. Timp de şase luni, capul i-a fost prins într-un dispozitiv prin care trecea suficient curent încât să facă să explodeze un bec de o sută de waţi. După ce a scăpat de acolo, mai puţin sclipitor şi mai temător ca niciodată, a plecat la Londra, ca şef al bazei engleze.

După ce operaţiunea din Indonezia s-a destrămat, Dulles a rătăcit printr-o serie de şedinţe ale Consiliului National de Securitate, vociferând despre avertizări vagi şi ameninţătoare din partea Moscovei. Preşedintele a început să se întrebe cu voce tare dacă CIA-ul ştia ce făcea. Odată, a întrebat uimit:

— Allen, ai de gând să mă sperii ca să pornesc un război?

La sediul central, Dulles şi-a întrebat ofiţerii seniori unde trebuia să meargă mai exact pentru a afla informaţii

despre Uniunea Sovietică. La 23 iunie 1958. În cadrul unei întâlniri a adjuncţilor, a spus că „nu ştia cărei componente a Agenţiei să i se adreseze când voia informaţii exacte despre URSS”. Agenţia nu avea pe nimeni. Raporturile despre sovietici erau vorbe-n vânt.

La finele anului 1958, Abbot Smith, unul dintre cei mai buni analişti din cadrul CIA şi, mai târziu, şeful Oficiului pentru Estimări Naţionale al Agenţiei, privind în urmă spre ultimii ani de lucru şi a scris: „Ne construiserăm o imagine a URSS-ului şi orice se întâmpla trebuia să se potrivească acelei imagini. Este greu de spus dacă evaluatorii Serviciului de Informaţii pot comite o greşeală mai gravă”.

La 19 decembrie, Eisenhower a primit un raport de la consiliul său de consultanţi care îl sfătuia să analizeze mai bine situaţia CIA. Membrii săi se temeau că Agenţia era „incapabilă să facă evaluări obiective ale propriilor informaţii sau ale propriilor operaţiuni”. Conduşi de fostul secretar pentru apărare, Robert Lovett, au pledat în faţa preşedintelui să-l îndepărteze de la conducerea operaţiunilor.

Dulles, ca de obicei, rezista tuturor eforturilor de a schimba organizaţia. I-a spus preşedintelui că nu era nimic în neregulă cu Agenţia. La cartierul general, le-a mărturisit ofiţerilor superiori că „problemele noastre devin tot mai mari cu fiecare an”. I-a promis preşedintelui că înlocuitorul lui Wisner avea să îmbunătăţească misiunile şi organizarea serviciilor clandestine. Şi avea omul potrivit pentru asta.

16. MINŢEA ÎN STÂNGA ŞI-N DREAPTA

La 1 ianuarie 1959, Richard Bissell a devenit şeful serviciilor clandestine. În aceeaşi zi, Fidel Castro a ajuns la putere în Cuba. O istorie secretă a CIA-ului, scoasă la iveală în 2005, descria în detaliu cum a gestionat Agenţia ameninţarea.

Agenţia a analizat îndelung situaţia lui Fidel. Nu ştia

cum anume să-l catalogheze. „Mulţi observatori experimentaţi consideră că regimul său se va prăbuşi în câteva luni”, a prezis Jim Noel, şeful postului CIA, ai cărui ofiţeri petrecuseră prea mult timp raportând de la Havana Country Club. La sediul central, unii erau de părere că Fidel Castro merita armele şi banii Agenţiei. Al Cox, şeful diviziei paramilitare, a propus „să se ia în secret legătura cu Castro” şi să i se ofere arme şi muniţie în vederea instaurării unui regim democratic. Cox le-a spus superiorilor săi că Agenţia putea trimite arme pe un vas cu echipaj cubanez. Dar „cea mai bună metodă de ajutor ar fi să-i dăm banii lui Castro, ca să-şi poată cumpăra propriile arme”, le-a scris Cox superiorilor săi. „O combinaţie între arme şi bani ar fi probabil cea mai bună alegere”. Cox era alcoolic şi e posibil ca mintea să-i fi fost înceţoşată, dar mulţi dintre colegii lui erau de aceeaşi părere. „Personalul meu şi cu mine eram toţi cu partizani ai lui Fidel, la vremea aceea” spunea, mulţi ani mai târziu, Robert Reynolds, pe atunci şef al biroului de operaţiuni CIA din Caraibe.

În aprilie şi mai 1959, când proaspăt victoriosul Castro a vizitat Statele Unite, un ofiţer CIA l-a întâmpinat la Washington, pentru a-l pune la curent cu situaţia. L-a descris pe Fidel drept „un nou lider spiritual al forţelor democratice şi antidictatoriale latino-americane”.

NU AR TREBUI SĂ SE VADĂ IMPLICAREA NOASTRĂ

Preşedintele a descoperit cu stupoare că CIA-ul îl judecase greşit pe Castro. „Deşi experţii noştri în informaţii au analizat şi au completat dosare timp de câteva luni”, a scris Eisenhower în memoriile sale, „evenimentele i-au condus treptat la concluzia că odată cu venirea lui Castro, comunismul pătrunsese în această emisferă”.

La 11 decembrie 1959, după ce a ajuns la aceeaşi concluzie, Richard Bissell i-a trimis un memo lui Allen

Dulles în care-i sugera „să se acorde o importanţă considerabilă chestiunii *eliminării* lui Fidel Castro”. Dulles a făcut propunerii o corectură crucială. A tăiat *eliminare*, cuvânt pătat cu aluzia la crimă. L-a înlocuit cu *îndepărtare din Cuba* – şi şi-a dat acordul.

La 8 ianuarie 1960, Dulles i-a spus lui Bissell să organizeze o echipă specială pentru a-l îndepărta pe Castro de la putere. Bissell i-a selectat personal pe mulţi dintre cei care subminaseră guvernul din Guatemala cu şase ani mai înainte – şi care îl decepţionaseră pe preşedintele Eisenhower în ce priveşte această lovitură. L-a ales pe inutilul Tracy Barnes pentru războiul politic şi psihologic, pe talentatul Dave Phillips pentru propagandă, pe deosebit de zelosul Rip Robertson pentru antrenamentul paramilitar şi pe mediocrul E. Howard Hunt pentru grupurile frontului politic.

Şeful avea să fie Jake Esterline, cel care condusese „camera de război” de la Washington pentru Operaţiunea Succes. Când l-a vizut prima dată pe Fidel Castro, la începutul anului 1959, Esterline era şeful bazei CIA din Venezuela. îl urmărise pe tânărul *commandante* pe când făcea turul Caracasului, proaspăt triumfător asupra dictatorului Fulgencio Batista, şi auzise cum îl aclamau mulţimile ca pe un cuceritor.

„Am văzut – la naiba, oricine putea să vadă – că o forţă nouă şi puternică începea să lucreze în zonă”, a spus Esterline. „Trebuia să ne ocupăm de ea”.

Esterline s-a întors la cartierul general al CIA-ului în ianuarie 1960 pentru a-şi lua în primire postul de şef al echipei speciale pentru Cuba. Grupul a luat forma unei celule secrete în cadrul Agenţiei. Toţi banii, toate informaţiile şi toate deciziile pentru această misiune veneau prin intermediul lui Bisseil. Se interesa foarte puţin de munca spionilor săi, cu atât mai puţin de colectarea de *informaţii* din Cuba. Nu stătuse niciodată să analizeze ce s-

ar putea întâmpla dacă lovitura împotriva lui Castro avea să reuşească sau să eşueze. „Nu cred că genul ăsta de lucruri erau vreodată gândite în profunzime”, a spus Esterline. „Cred că prima lor reacţie a fost: Doamne, avem un posibil comunist aici; mai bine am scăpa de el aşa cum am făcut şi cu Arbenz” în Guatemala.

Bisseil nu vorbea aproape niciodată despre Cuba cu Richard Helms, adjunctul său în cadrul serviciilor clandestine. Cei doi bărbaţi se displăceau şi nu aveau câtuşi de puţin încredere unul în celălalt. Helms a cântărit totuşi ideea care ajunsese de la echipa specială din Cuba. Era un joc de propagandă: un agent cubanez, antrenat de CIA, urma să-şi facă apariţia pe coastele Istanbulului, dându-se drept un prizonier politic abia scăpat de pe o navă sovietică. Urma să anunţe că Fidel îşi înrobea mii dintre oameni şi-i trimitea în Siberia. Planul era cunoscut sub numele de „Cubanezul Picurător”. Helms a înăbuşit planul.

La 2 martie 1960 – cu două săptămâni înainte ca preşedintele Eisenhower să aprobe acţiunea subversivă împotriva lui Castro – Dulles l-a informat pe vicepeşedintele Nixon că operaţiunile erau deja în desfăşurare. Citind dintr-un document de şapte pagini cu semnătura lui Bisseil, cu titlul „Ce facem în Cuba”, Dulles a detaliat acte de război economic, sabotaj, propagandă politică şi un plan pentru folosirea „unui drog, care, odată, pus în mâncarea lui Castro, avea să îi provoace un comportament atât de iraţional încât chiar şi o simplă apariţie publică ar fi avut efecte devastatoare asupra lui”. Nixon era cât se poate de încântat de idee.

Dulles şi Bisseil şi-au prezentat planurile lui Eisenhower şi lui Nixon la Casa Albă în cadrul unei şedinţe în patru de la ora 14.30, din 17 martie 1960. Nu au propus invadarea insulei. I-au spus lui Eisenhower că îl puteau răsturna pe Castro doar pocnind din degete. Urmau să

creeze… o opoziţie cubaneză responsabilă, entuziastă şi unită" condusă de agenţi recrutaţi. Un post de radio clandestin urma să facă propaganda în Havana pentru a aprinde revolta. Ofiţerii CIA din tabăra de antrenament din junglă aparţinând armatei SUA din Panamá aveau să instruiască şaizeci de cubanezi pentru a se infiltra în insulă. Agenţia urma să le trimită apoi arme şi muniţie.

Bisseil a promis că Fidel avea să cadă în şase sau opt luni. Momentul era deosebit de important: ziua alegerilor era la şapte luni şi jumătate distanţă. Cu o săptămână înainte senatorul John F. Kennedy şi vicepreşedintele Nixon câştigaseră cu diferenţe mari la alegerile prezidenţiale primare din New Hampshire.

Secretarul cabinetului lui Eisenhower, generalul Andrew Goodpaster, a luat notiţe la şedinţă. „Preşedintele spune că nu cunoaşte un plan mai bun… Marile probleme sunt scurgerile de informaţii şi securitatea… Toată lumea trebuie să fie pregătită să jure că nu a auzit nimic despre operaţiune… Nu ar trebui să se vadă implicarea noastră în ceea ce se întâmplă". Agenţia nu ar fi trebuit să aibă nevoie să i se amintească faptul că toate acţiunile subversive trebuia să fie păstrate secrete atât de bine încât nimic să nu sugereze preşedintelui. Dar Eisenhower voia să se asigure că CIA-ul făcea tot ce putea să o păstreze bine ascunsă.

AVEAM SĂ PLĂTIM PENTRU ACEA MINCIUNĂ

Preşedintele şi Dick Bissell erau prinşi în lupta tot mai acerbă pentru controlarea unuia dintre cele mai mari secrete – avionul de spionaj U-2. Eisenhower nu permisese niciun zbor pe teritoriul sovietic de la convorbirile lui cu Hruşciov de la Camp David cu şase luni în urmă. Hruşciov se întorsese de la Washington lăudând curajul de care dădea dovadă preşedintele căutând o coexistenţă paşnică; Eisenhower voia ca „spiritul de la Camp David" să fie moştenirea lui.

Bissell se străduia din răsputeri să pună punct misiunilor secrete. Preşedintele era nehotărât. Voia foarte mult informaţiile pe care le putea colecta U-2.

Tânjea să scape de „avansul rachetelor" – ideile false ale CIA-ului, forţelor aeriene, contractorilor militari şi politicienilor din ambele partide cum că sovieticii ar fi avut un mare avans în domeniul armamentului nuclear. Estimările formale ale CIA-ului privind puterea militară sovietică nu se bazau pe informaţii, ci pe politică şi bănuieli. Din 1957, CIA-ul îi trimitea lui Eisenhower rapoarte terifiante care susţineau că producţia de rachete balistice intercontinentale cu focoase nucleare sovietice era mult mai rapidă şi mai masivă decât cea a arsenalului american. În 1960, Agenţia a dezvăluit o ameninţate mortală pentru Statele Unite; l-a informat pe preşedinte că, până în 1961, sovieticii aveau să deţină cinci sute de rachete ICBM pregătite de luptă. Comandamentul Strategic Aerian a folosit aceste estimări ca bază pentru un plan secret prin care urma să fie folosite trei mii de focoase nucleare pentru a distruge fiecare oraş şi fiecare avanpost militar de la Varşovia până la Beijing. Dar, la vremea aceea, Moscova nu avea cinci sute de rachete nucleare îndreptate spre Statele Unite. Avea doar patru.

Preşedintele se îngrijorase timp de cinci ani şi jumătate că însuşi U-2 ar putea duce la izbucnirea celui de AL Treilea Război Mondial. Dacă avionul ar fi fost doborât deasupra Uniunii Sovietice, odată cu el s-ar fi prăbuşit şi şansa la pace. În luna de după întâlnirea de la Camp David cu Hruşciov, preşedintele a respins o misiune propusă pentru U-2 în Uniunea Sovietică; i-a spus încă o dată lui Allen Dulles, foarte direct, că aflarea intenţiilor sovieticilor cu ajutorul spionajului era mai importantă pentru el decât descoperirea detaliilor capacităţilor lor militare. Spionii, şi nu maşinăriile, puteau să îi dezvăluie intenţiile de atac ale sovieticilor.

Fără accesul la acele informaţii, a spus preşedintele, zborurile U-2 erau „provocări, care ar putea să le dea de gândit că pregătim serios planuri pentru a le distruge echipamentele” printr-un atac rapid şi neaşteptat.

Eisenhower urma să aibă o întâlnire la nivel înalt cu Hruşciov, stabilită pentru 16 mai 1960, la Paris. Se temea că cel mai mare bun al său – reputaţia de onestitate – putea fi spulberată dacă un avion U-2 ar fi survolat URSS în timp ce Statele Unite erau, după spusele lui, „angajate în negocieri aparent sincere” cu sovieticii.

Teoretic, doar preşedintelui îi stătea în putere să ordone o misiune U-2. Dar Bissell se ocupa de program şi ardea de nerăbdare să îşi îndeplinească planurile de zbor. A încercat să ocolească autoritatea prezidenţială prin tentative secrete de a transfera zborurile către britanici şi către naţionaliştii chinezi. În memoriile sale, scria că Allen Dulles fusese îngrozit să afle că primul zbor U-2 trecuse de-a dreptul peste Moscova şi Leningrad. Directorul nu ştiuse niciodată; Bissell nu a considerat că trebuia să îi spună.

A presat săptămâni întregi Casa Albă până când Eisenhower a cedat în cele din urmă şi şi-a dat acordul pentru un zbor din Pakistan care să survoleze Uniunea Sovietică la 9 aprilie 1960. Era, la suprafaţă, un succes. Dar sovieticii ştiau că spaţiul aerian le fusese din nou violat şi au intrat în alertă maximă. Bissell s-a străduit să mai obţină un zbor. Preşedintele a fixat data limită pentru 25 aprilie. Ziua a venit şi a trecut, căci norii acoperiseră ţintele comuniste. Bissell a cerut mai mult timp, iar Eisenhower i-a acordat un răgaz de cinci zile. Duminica următoare avea să fie data finală pentru zbor, înainte de summitul de la Paris. Bissell a încercat apoi să evite Casa Albă, apelând la secretarul pentru apărare şi la preşedintele comitetului şefilor de stat major, încercând să le obţină sprijinul pentru *încă* un zbor. În zelul său,

neglijase să se pregătească în cazul unui eventual dezastru.

La 1 mai, după cum se temea şi preşedintele, U-2 a fost doborât în centrul Rusiei. Pilotul CIA, Francis Gary Powers, a fost capturat în viaţă. C. Douglas Dillon era pe atunci secretarul de stat. „Preşedintele mi-a spus să lucrez cu Allen Dulles”, îşi amintea Dillon. „Trebuia să dăm un fel de anunţ”. Spre şocul celor doi, NASA a anunţat că un avion de monitorizare a vremii fusese pierdut în Turcia. Asta avea să fie povestea de acoperire a CIA-ului. Directorul Agenţiei Centrale de Informaţii fie nu ştiuse niciodată despre eveniment, fie uitase cu totul.

„Nu reuşeam să înţelegem cum se întâmplase aşa ceva, „a spus Dillon. „Dar trebuia să ieşim cumva din asta”.

S-a dovedit un lucru dificil. Folosind această poveste, Casa Albă şi Departamentul de Stat au înşelat timp de o săptămână poporul american despre soarta zborului. Minciunile lor deveneau din ce în ce mai cusute cu aţă albă. Ultima a ieşit la iveală la 7 mai: „Nu exista autorizaţie pentru un asemenea zbor”. Asta l-a demoralizat pe Eisenhower. „Nu îi putea permite lui Allen Dulles să ia asupra lui toată vina, pentru că ar fi lăsat impresia că preşedintele nu ştia ce se întâmplă în administraţia lui”, a spus Dillon.

La 9 mai, Eisenhower a pătruns în Biroul Oval şi a declarat tare: „Aş vrea să demisionez”. Pentru prima oară în istoria Statelor Unite, milioane de cetăţeni şi-au dat seama că preşedintele putea să îi înşele în numele securităţii naţionale. Planul negării plauzibile murise. Summitul cu Hruşciov a fost distrus şi scurtul dezgheţ al Războiului Rece se terminase. Avionul de spionaj al CIA-ului a distrus ideea unui armistiţiu pentru aproape o decadă. Eisenhower aprobase misiunea finală în speranţa să pună minciuna pe seama avansului numeric al

rachetelor sovietice. Dar muşamalizarea prăbuşirii l-a transformat într-un mincinos. După ce s-a retras.

Eisenhower a spus că cel mai mare regret al preşedinţiei sale a fost „minciuna pe care am spus-o despre U-2. Nu mi-am dat seama de preţul pe care aveam să îl plătim pentru ea”.

Preşedintele ştia că nu va putea să-şi părăsească funcţia în spiritul păcii şi reconcilierii internaţionale. Încerca să pună ordine cât putea de multe înainte de plecare.

Vara anului 1960 a fost o perioadă de criză crescândă pentru CIA. Săgeţile roşii care indicau puncte fierbinţi din Caraibe, Africa şi Asia se multiplicau pe hărţile pe care Allen Dulles şi oamenii săi le duceau la Casa Albă. Durerea pricinuită de doborârea aparatului U-2 a lăsat loc unei furii criminale.

Mai întâi, Dick Bissell a intensificat planurile CIA pentru răsturnarea regimului cubanez. A stabilit un nou post la Coral Gables, Florida, cu numele de cod Wave. I-a spus vicepreşedintelui Nixon că avea nevoie de o forţă de cinci sute de exilaţi cubanezi antrenaţi – de la şaizeci de oameni cu câteva săptămâni înainte – pentru a desfăşura lupta. Dar centrul de război al armatei din jungla din Panamá nu putea fi ocupat de sute de recruţi neştiutori. Aşa că, Bissell l-a trimis pe Jake Esterline în Guatemala, unde a negociat de unul singur o înţelegere secretă cu preşedintele Manuel Ydigoras Fuentes, general în rezervă şi negociator abil. Locul pe care l-a asigurat a devenit principala tabără de antrenament pentru Golful Porcilor, cu propriul aeroport, propriile locuri rău famate şi propriile coduri de comportament. Cubanezii CIA-ului l-au găsit „cu desăvârşire nesatisfăcător”, a raportat colonelul de marină Jack Hawkins, principalul planificator paramilitar al lui Esterline. Trăiau în „condiţii demne de lagăre de concentrare” care au produs „complicaţii

politice” „greu de administrat de către CIA”. Deşi tabăra era izolată, armata guatemaleză ştia foarte bine unde se afla, iar prezenţa unei forţe străine pe teritoriul lor aproape că a dus la o lovitură de stat militară împotriva preşedintelui Fuentes.

Apoi, la jumătatea lunii august, fermecătorul Dick Bissell s-a hotărât să se ocupe în stil mafiot de Fidel Castro. S-a dus la colonelul Sheffield Edwards, şeful securităţii din cadrul CIA şi l-a rugat să-l pună în legătură cu un gangster care putea duce la capăt un asasinat. De data asta l-a informat pe Dulles, care şi-a dat acordul. Un istoric al Agenţiei a concluzionat: „Probabil, Bissell credea că Fidel Castro avea să piară de mâna asasinului plătit de CIA înainte ca Brigada să ajungă pe plaja” din Golful Porcilor.

Oamenii lui Bissell, care nu ştiau nimic despre planul mafiei, au lucrat la un al doilea complot de asasinare. Întrebarea era cum să plaseze un asasin profesionist al CIA-ului destul de aproape pentru a-l împuşca pe Fidel: „Putem să îl plasăm pe Rip Robertson aproape de el? Putem să facem rost de un cubanez nervos – adică de un cubanez cu tupeu? spunea Dick Drain, şeful operaţiunilor echipei speciale pentru Cuba. Răspunsul era întotdeauna negativ. Miami colcăia de mii de exilaţi cubanezi care erau gata să se alăture operaţiunii tot mai cunoscute a CIA-ului, dar şi spionii lui Castro stăteau printre ei, iar Fidel a aflat destule lucruri despre planurile Agenţiei. Un agent FBI pe nume George Davis, care petrecuse câteva luni ascultându-i pe vorbăreţii cubanezi în cafenelele şi magazinele din Miami i-a dat unui ofiţer CIA de la baza Wave un sfat prietenesc: ar fi imposibil să îl doboare pe Castro cu ajutorul acestor cubanezi guralivi. Singura speranţă era să trimită puşcaşii marini. Colegul său de la CIA a transmis mesajul cartierului general. A fost ignorat.

La 18 august 1960, Dulles şi Bissell au discutat

despre echipa specială pentru Cuba, în particular, cu preşedintele Eisenhower, pentru mai puţin de douăzeci de minute. Bissell a mai cerut încă 10.75 milioane de dolari pentru a începe antrenamentul paramilitar al celor cinci sute de cubanezi din Guatemala. Eisenhower a acceptat, cu o singură condiţie: „atât timp cât şefii de stat major, secretarul pentru apărare, de stat şi CIA-ul cred că avem şanse mari de succes" în „eliberarea cubanezilor de acest coşmar". Când Bissell a încercat să propună crearea unei forţe militare americane care să îi conducă pe cubanezi la luptă, Dulles i-a tăiat-o, evitând dezbaterea şi discuţiile în contradictoriu.

Preşedintele – omul care condusese cea mai mare invazie secretă din istoria Americii – a avertizat liderii CIA împotriva „pericolului mişcărilor greşite" sau a celui „de a începe ceva înainte de a fi pregătiţi".

SĂ EVITĂM O ALTĂ CUBA

Mai târziu în aceeaşi zi, la o întâlnire a Consiliului Naţional de Securitate, preşedintele i-a cerut directorului Agenţiei Centrale de Informaţii să îl elimine pe omul considerat de CIA un adevărat Castro al Africii – Patrice Lumumba, primul ministru din Congo.

Lumumba fusese ales prin vot liber şi a cerut ajutor Statelor Unite când naţiunea sa şi-a răsturnat brutala conducere colonialistă belgiană şi şi-a declarat independenţa în vara anului 1960. Ajutorul american nu a venit niciodată, pentru că CIA îl vedea pe Lumumba ca pe o marionetă comunistă. Aşa că, atunci când forţele aeriene belgiene s-au grăbit să recâştige controlul în capitală, Lumumba a acceptat avioanele, camioanele şi „tehnicienii" sovietici pentru a-şi pune pe roate guvernul abia funcţional.

În săptămâna sosirii soldaţilor belgieni. Dulles l-a trimis pe Larry Devlin, şeful bazei de la Bruxelles, să se ocupe de sediul CIA din capitala Congo şi să îl evalueze pe

Lumumba ca ţintă pentru acţiunile subversive. La 18 august, la şase săptămâni după ce a ajuns în ţară, Devlin a transmis sediului central al CIA: „CONGO EXPERIMENTEAZĂ EFORTURILE CLASICE ALE PRELUĂRII CONTROLULUI DE CĂTRE COMUNIŞTI… INDIFERENT DACĂ LUMUMBA ESTE COMUNIST CU ADEVĂRAT SAU DOAR IA PARTE LA JOCUL COMUNIŞTILOR… S-AR PUTEA SĂ NU NE MAI FI RĂMAS MULT TIMP CA SĂ ACŢIONĂM PENTRU A EVITA O ALTĂ CUBA”. Allen Dulles a expus punctual nevralgic al acestui mesaj la şedinţa Consiliului Naţional de Securitate în acea zi. Conform mărturiei secrete făcute în faţa Senatului de către dactilograful Robert Johnson, preşedintele Eisenhower s-a întors spre Dulles şi a spus sec că Lumumba ar trebui eliminat. După o tăcere mormântală de aproximativ cincisprezece secunde, şedinţa a continuat. Opt zile mai târziu, Dulles i-a transmis lui Devlin mesajul: „LA CEL MAI ÎNALT NIVEL, AICI LA CARTIERUL GENERAL, AM AJUNS LA CONCLUZIA

CLARĂ CĂ DACĂ LLL CONTINUĂ SĂ RĂMÂNĂ ÎN FUNCŢIE, REZULTATUL INEVITABIL AR FI ÎN CEL MAI BUN CAZ HAOSUL, IAR ÎN CEL MAI RĂU DESCHIDEREA DRUMULUI PENTRU PRELUAREA CONTROLULUI DE CĂTRE COMUNIŞTI ÎN CONGO… CREDEM CĂ ÎNDEPĂRTAREA LUI TREBUIE SĂ FIE UN PRIM OBIECTIV URGENT ŞI CĂ, ÎN CONDIŢIILE ACTUALE. ASTA AR FI PRIORITATEA ACŢIUNII NOASTRE SUBVERSIVE. ASTFEL DORIM SĂ VĂ ACORDĂM O AUTORITATE MAI EXTINSĂ”.

Sidney Gottlieb, iscusitul maestru chimist al CIA, a transportat în Congo, într-un bagaj de mână, un container cu fiole conţinând toxine letale şi le-a predat şefului bazei. Trusa conţinea o seringă hipodermică pentru injectarea picăturilor letale în hrană, băutură sau tubul de pastă de dinţi. Devin era cel însărcinat cu uciderea lui Lumumba.

Cei doi bărbaţi au purtat o discuţie nervoasă în apartamentul lui Devin în noaptea de 10 septembrie. „Am întrebat din ordinele cui fuseseră emise aceste instrucţiuni”, a spus Devlin sub jurământ în mărturia secretă făcută ulterior publică în 1998. Răspunsul era „preşedintele”.

Devlin a depus mărturie că a încuiat toxinele în seiful din biroul său şi că era îngrozit de ce urma să facă mai departe. Şi-a amintit că s-a gândit: Al naibii să fiu dacă am să las *aia* pe-aici pe undeva. A dus fiolele cu toxine pe malul fluviului Congo şi le-a îngropat. A mărturisit că simţea ruţine din cauza ordinului de a-l ucide pe Lumumba. Ştia că CIA avea şi alte mijloace la dispoziţie.

Agenţia îl alesese deja pe următorul lider pentru Congo: Joseph Mobutu, „singurul om din Congo capabil să acţioneze cu fermitate”, după cum i-a spus Dulles preşedintelui la şedinţa Consiliul Naţional de Securitate din 21 septembrie. CIA i-a trimis 250.000 de dolari la începutul lunii octombrie, apoi au urmat transporturi de arme şi muniţie în noiembrie. Mobutu l-a prins pe Lumumba şi. În cuvintele lui Devlin, l-a predat în mâinile „duşmanului său de moarte”. Baza CIA de la Elizabethville, adânc în inima ţării, a raportat că „un ofiţer belgian de origine flamandă l-a executat pe Lumumba cu un pistol automat” cu două nopţi înainte ca noul preşedintele al Statelor Unite să îşi ocupe funcţia. Cu ajutorul neşovăielnic al Agenţiei, Mobutu a câştigat în cele din urmă controlul deplin asupra ţării după cinci ani de luptă pentru putere. A fost aliatul preferat al Agenţiei în Africa şi punctul ei de contact pentru toate acţiunile subversive desfăşurate pe continent în timpul Războiului Rece. A condus timp de trei decade ca unul dintre cei mai brutali şi corupţi dictatori, furând miliarde de dolari în profituri din depozitele enorme de diamante, minerale şi metale strategice ale naţiunii, comiţând crime pentru a-şi păstra

puterea.

O POZIŢIE COMPLET DE NESTĂPÂNIT

Pe măsură ce se apropiau alegerile din 1960, vicepreşedintelui Nixon îi devenea tot mai clar că Agenţia era departe de atacarea Cubei. La sfârşitul lunii septembrie, Nixon i-a ordonat nervos echipei speciale: „Nu faceţi nimic acum, aşteptaţi să treacă alegerile”. Întârzierea i-a oferit lui Fidel Castro un avantaj crucial. Spionii lui l-au informat că era posibil ca o invazie susţinută de americani să fie iminentă, iar el şi-a construit forţe militare şi de *spionaj*, lovind puternic în disidenţii politici pe care CIA spera să îi poată folosi ca trupe de şoc pentru lovitură. În acea vară, rezistenţa internă împotriva lui Castro a început să slăbească în intensitate, deşi CIA nu a acordat prea multă atenţie evenimentelor din insulă. Tracy Barnes a comandat în privat un sondaj de opinie publică din Cuba – acesta arăta că oamenii îl susţineau covârşitor pe Castro. Neplăcându-i rezultatele, le-a respins.

Efortul Agenţiei de a le furniza arme rebelilor de pe insulă s-a dovedit un fiasco. La 28 septembrie, un transport cu mitraliere, puşti şi pistoale Colţ 45 pentru sute de luptători plutea în drum spre Cuba, aruncate dintr-un avion CIA care plecase din Guatemala. Paraşutarea pachetului îşi ratase ţinta cu aproape doisprezece km. Trupele lui Castro au pus mâna pe arme, l-au prins pe agentul CIA cubanez care trebuia să le primească şi l-au executat. Pilotul s-a pierdut la întoarcere şi a aterizat în sudul Mexicului, unde poliţia locală i-a luat în custodie avionul. În total, treizeci de astfel de misiuni au eşuat; cel mult trei au reuşit.

Până la începutul lunii octombrie, CIA-ul şi-a dat seama că nu ştia nimic despre forţele care luptau împotriva lui Castro în Cuba. „Nu aveam nicio certitudine că nu fuseseră infiltrate” de spionii lui Castro, spunea Jake

Esterline. Acum era sigur că Fidel nu va putea fi răsturnat prin subversiuni subtile.

„Am făcut eforturi considerabile pentru infiltrare şi aprovizionare şi toate au fost lipsite de succes”, îşi amintea Bissell. A decis că „trebuia o acţiune-şoc” – o invazie în forţă.

CIA nu avea nici aprobarea prezidenţială şi nici trupele necesare pentru îndeplinirea acelei misiuni. Cei cinci sute de oameni aflaţi în pregătire în Guatemala erau „un număr ridicol de mic”, i-a spus Bissell lui Esterline. Ambii şi-au dat seama că numai o forţă mult mai mare putea reuşi în faţa lui Castro, care avea o armată de şaizeci de mii de oameni, cu tancuri şi artilerie şi cu un serviciu de securitate internă tot mai nemilos şi mai eficient.

Bissell negocia pe de-o parte cu Mafia, iar pe cealaltă parte cu Casa Albă. Alegerile prezidenţiale băteau la uşă. În 1960, în prima săptămână din noiembrie, conceptul-cheie al operaţiunii cubaneze a cedat sub presiune. Esterline a declarat planul imposibil de dus la capăt, iar Bissell ştia că avea dreptate. Dar nu a spus nimănui. În lunile şi săptămânile dinaintea invaziei, s-a retras în dezamăgirea sa.

„Minţea în stânga şi-n dreapta”, spunea Jake Esterline – minţea echipa specială a CIA pentru Cuba şi-l minţea pe preşedinte şi pe noul preşedinte ales.

John Kennedy l-a învins pe Richard Nixon în noiembrie, cu mai puţin de 120.000 de voturi. Unii republicani au considerat că alegerile au fost măsluite în secţiile din Chicago. Alţii au susţinut că voturile au fost cumpărate în West Virginia. Richard Nixon a dat vina pe CIA. Era convins, greşit de altfel, că „liberalii din Georgetown” precum Dulles şi Bissell, îl ajutaseră în secret pe Kennedy cu informaţii din interior despre Cuba înaintea unei dezbateri prezidenţiale televizate.

Kennedy, preşedintele ales, a anunţat imediat renumirea în funcţie a lui J. Edgar Hoover şi a lui Allen Dulles. Decizia a fost influenţată de tatăl său şi făcută pentru protecţia politică şi personală. Hoover cunoştea unele dintre cele mai adânci secrete ale familiei Kennedy – inclusiv aventurile sexuale pe care le avusese preşedintele ales în timpul războiului cu o femeie suspectată că ar fi fost spioană nazistă – şi îi împărtăşise aceste informaţii şi lui Dulles. Kennedy ştia toate astea întrucât tatăl său, un fost membru al consiliului lui Eisenhower de consultanţi pentru serviciile străine de informaţii i le divulgase în cunoştinţă de cauză.

La 18 noiembrie, preşedintele s-a întâlnit cu Dulles şi cu Bissell în Florida la casa de vacanţă a tatălui său din Palm Beach. Cu trei zile înainte, Bissell primise un raport decisiv de la Esterline asupra operaţiunii cubaneze. „Conceptul nostru original este văzut acum ca fiind de neatins în faţa nivelului de control pe care l-a instituit Castro", a spus Esterline. „Nu se va instaura neliniştea internă aşa cum credeam înainte, iar apărarea nu va permite tipul de lovitură planificată anterior. Al doilea plan al nostru (o forţă de 1.500 – 3.000 de oameni pentru a asigura securitatea plajei cu pistă de aterizare) este văzut acum ca un plan de neatins, poate doar exceptând cazul unei acţiuni comune Agenţie/Ministerul Apărării".

Cu alte cuvinte, pentru a-l răsturna pe Castro, Statele Unite trebuiau să trimită puşcaşii marini.

„Stăteam acolo în biroul meu de la CIA", îşi amintea Esterline, „şi am spus «Naiba s-o ia, sper că Bissell e suficient de tare să îi spună lui John Kennedy care e situaţia"». Dar Bissell nu a suflat o vorbă. Planul de neîndeplinit a devenit o misiune cu şanse de reuşită.

Informarea de la Palm Beach i-a pus pe liderii CIA într-o poziţie „absolut de neconceput", menţiona Bissell într-un istoric al Agenţiei. Raportul şedinţei arată că

intenţionau să discute despre vechile lor triumfuri – în special despre Guatemala – şi despre o multitudine de operaţiuni subversive în desfăşurare în Cuba, Republica Dominicană, America Centrală şi de Sud şi Asia. Dar nu au făcut-o. Înainte de întâlnire, preşedintele Eisenhower le-a spus să se limiteze la o „agendă restrânsă”; au interpretat asta ca pe o interdicţie de a dezbate orice se strecurase în şedinţele de la Consiliul Naţional de Securitate. Drept urmare, informaţii cruciale despre operaţiunile subversive ale CIA s-au pierdut în tranziţia de la un preşedinte la altul.

Eisenhower nu aprobase niciodată o invazie în Cuba. Dar Kennedy nu ştia lucrul ăsta. El ştia doar ce îi spuseseră Dulles şi Bissell.

O ÎNFRÂNGERE DE OPT ANI

Timp de opt ani, Allen Dulles zădărnicise toate eforturile persoanelor din exterior de a schimba CIA. Avea o reputaţie de păstrat – a Agenţiei şi a lui însuşi. Negase totul, nu recunoscuse nimic, ascunsese adevărul pentru a muşamaliza eşecul operaţiunilor sale.

Cel puţin după 1957, uitase de vocea raţiunii şi a moderaţiei, ignorase recomandările urgente şi insistente ale consultanţilor în informaţii ai preşedintelui, aruncase la gunoi rapoartele propriului său inspector general şi-şi tratase subalternii cu dispreţ. „La vremea aceea, ajunsese deja un bătrân obosit”, al cărui comportament profesional „putea fi şi de obicei era dificil până la extrem”, spunea Dick Lehman, unul dintre cei mai buni analişti pe care i-a avut vreodată Agenţia. „Modul în care ne trata îi reflecta valorile. Se înşela, desigur, dar trebuia să ne descurcăm cu el”.

În ultima sa zi în funcţie, preşedintele Eisenhower şi-a dat seama că nu avea un serviciu de spionaj care să îşi merite renumele. A ajuns la această concluzie după ce a citit un maldăr de rapoarte pe care le ceruse în speranţa

de a schimba CIA-ul.

Primul, datat 15 decembrie 1960. era munca Grupului Comun de Studiu, pe care îl crease după doborârea aparatului U-2, pentru a supraveghea peisajul Serviciilor Americane de Informaţii. Era o imagine terifiantă a direcţiei greşite şi a dezorganizării Agenţiei. Spunea că Dulles nu evaluase niciodată problema unui atac surpriză din partea sovieticilor. Nu coordonase niciodată informaţiile militare cu analizele civililor. Nu crease niciodată posibilitatea de a obţine avertizări în timp de criză. Petrecuse opt ani plănuind o operaţiune după alta, în loc să gestioneze Serviciile Americane de Informaţii.

Apoi, în 1961, la 5 ianuarie, consiliul de consultanţi pentru activităţile străine de informaţii al preşedintelui şi-a emis ultimele recomandări. A cerut „o reevaluare completă" a acţiunilor subversive: „Nu suntem în măsură să concluzionăm, punând lucrurile în balanţă, dacă toate programele subversive întreprinse până acum de CIA au meritat riscul uriaşelor cheltuieli de personal, bani şi alte resurse implicate". Mai mult, avertiza: „concentrarea CIA pe activităţi subversive politice, psihologice şi nu numai a creat tendinţa de a distrage substanţial atenţia de la execuţia misiunilor primare de colectare de informaţii".

Consiliul l-a îndemnat pe preşedinte să ia în considerare „separarea completă" a directorului Serviciilor Centrale de Informaţii de CIA. Spunea că Dulles era incapabil să conducă Agenţia şi să-şi îndeplinească în acelaşi timp îndatoririle de coordonare a Serviciilor Americane de Informaţii – realizarea şi spargerea codurilor pentru Agenţia Naţională de Securitate; capacităţile tot mai reduse ale sateliţilor de spionaj şi recunoaşterea prin fotografiere din spaţiu: nesfârşitele conflicte dintre armată, marină şi forţele aeriene.

„I-am reamintit preşedintelui că de multe ori s-a

confruntat el însuşi această problemă generală", scrisese Gordon Gray. consilierul său pentru securitatea naţională, după ce analizase raportul împreună cu Eisenhower. Ştiu, a răspuns Ike. Am încercat. Nu pot să îl schimb pe Allen Dulles.

„Am realizat multe lucruri", a insistat Dulles în faţa preşedintelui, la ultimele întruniri ale Consiliului Naţional de Securitate al lui Eisenhower. Totul este sub control, a spus el. Am aranjat serviciul clandestin. Serviciile Americane de Informaţii nu au fost niciodată mai agile şi mai devotate. Coordonarea şi cooperarea sunt mai bune ca niciodată. Propunerile consiliului prezidenţial pentru spionaj erau absurde, a spus el. erau o nebunie, erau ilegale. Sunt responsabil în faţa legii pentru coordonarea serviciilor, i-a reamintit el preşedintelui. Nu pot delega această responsabilitate. Fără conducerea mea, spunea el, Serviciile Americane de Informaţii ar ajunge „în derivă".

În cele din urmă, Dwight Eisenhower a explodat de furie şi frustrare. „Structura organizaţiei noastre de informaţii este deficitară", i-a spus lui Dulles. Nu are niciun sens, trebuie să fie reorganizată şi ar fi trebuit să facem lucrul ăsta cu mult timp în urmă. Nu s-a schimbat nimic de la Pearl Harbor. „Timp de opt ani tot suferim o înfrângere". a spus preşedintele Statelor Unite. Tot ce avea să lase succesorului său era… o moştenire de scrum.

PARTEA A TREIA
CAUZE PIERDUTE
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR KENNEDY ŞI JOHNSON
1961 – 1968

17. NIMENI NU ŞTIA CE SĂ FACĂ

Ştafeta a fost predată în 1961, în dimineaţa zilei de 19 ianuarie, când bătrânul general şi tânărul senator s-au întâlnit în particular în Biroul Oval. Cu un oarecare sentiment de rău augur, Eisenhower i-a oferit lui Kennedy

o imagine sumară asupra stratagemelor securităţii naţionale: arme nucleare şi operaţiuni subversive.

Cei doi bărbaţi au părăsit încăperea şi s-au întrunit în Sala Cabinetului cu foştii şi noii secretari de stat, ai apărării şi ai trezoreriei. „Senatorul Kennedy i-a cerut opinia preşedintelui faţă de susţinerea operaţiunilor de gherilă din Cuba, chiar dacă asta implicau public Statele Unite”, a înregistrat un stenograf în acea dimineaţă. „Preşedintele a răspuns DA întrucât nu *mai putem* permite guvernului de acolo să continue… Preşedintele a mai spus că situaţia putea fi îmbunătăţită dacă ne-am putea ocupa în acelaşi timp şi de Republica Dominicană”. Ideea lui Eisenhower că o lovitură din Caraibe putea contrabalansa o alta era o ecuaţie pe care nimeni din Washington nu reuşise să o rezolve.

În timp ce a doua zi, de dimineaţă, Kennedy se pregătea de depunerea jurământului, liderul corupt de dreapta al Republicii Dominicane, generalul Rafael Trujillo număra patruzeci de ani de când se afla la putere. Susţinerea oferită de guvernul SUA şi de comunitatea oamenilor de afaceri americani îl ajutase să rămână în fruntea statului. Conducea prin forţă, înşelăciune şi teamă; îi plăcea să îşi agaţe duşmanii de cârlige de carne. „Avea propriile camere de tortură, propriile asasinate politice”, spunea consulul general Henry Dearborn, cel mai înalt în rang diplomat american din Republica Dominicană la începutul anului 1961. „Dar păstra legea şi ordinea, investea în lucrări publice şi nu deranja Statele Unite. Iar asta ne convenea”.

Însă Trujillo devenise intolerabil, spunea Dearborn. „Până să ajung eu, nedreptăţile lui deveniseră atât de grave încât se exercita o presiune extraordinară din partea grupurilor politice, a grupurilor pentru drepturile civile şi nu numai, nu doar din SUA, ci din întreaga regiune, pentru acţiuni imediate în legătură cu acest om”.

În august 1960, după ce Statele Unite au înăsprit relaţiile diplomatice cu Republica Dominicană, Dearborn a fost lăsat responsabil pentru ambasada americană de la Santo Domingo. Doar câţiva diplomaţi şi spioni americani mai rămăseseră pe insulă. Dar Richard Bissell îi ceruse lui Dearbon să rămână în continuare şi să lucreze ca director al bazei CIA. Consulul general a fost de acord.

La 19 ianuarie 1961, Dearbon a fost informat că un transport de arme de calibru mic se afla în drum spre un grup de conspiratori dominicani care urmăreau să îl ucidă pe Trujillo. Grupul Special, sub conducerea lui Allen Dulles, luase decizia cu o săptămână înainte. Dearborn a cerut aprobara Agenţiei pentru a-i înarma pe dominicani cu trei carabine lăsate în urmă la ambasadă de personalul din marină. Adjunctul lui Bissell pentru acţiunile sub acoperire, Tracy Barnes, i-a dat undă verde. Apoi, CIA-ul le-a furnizat trei pistoale de calibrul 38 dominicanilor. Bissell a autorizat un al doilea transport pentru patru mitraliere şi 240 de cartuşe cu muniţie. Mitralierele au rămas la consulatul american de la Santo Domingo după ce membrii noii administraţii s-au întrebat care ar fi reacţia internaţională dacă s-ar afla că Statele Unite trimiteau arme prin intermediul misiunilor diplomatice.

Dearborn a primit un mesaj, aprobat de însuşi preşedintele Kennedy, în care se menţiona: „Nu ne interesează dacă dominicanii îl asasinează pe Trujillo, nu e nicio problemă. Dar nu vrem să fie nimic care să arate spre noi”. Însă asta nu s-a întâmplat niciodată. Când asasinii lui Trujillo l-au împuşcat două săptămâni mai târziu, glonţul putea sau nu să vină de la o armă a Agenţiei. Nu s-au găsit amprente. Dar prin asasinatul acesta CIA-ul s-a apropiat cel mai mult de îndeplinirea unui ordin dat de Casa Albă. Procurorul general al Statelor Unite, Robert F. Kennedy, a notat câteva detalii după aflarea veştii. „Acum, marea problemă”, scria el, „este că nu ştim ce să facem”.

MI-ERA RUŞINE DE ŢARA MEA

Pe măsură ce CIA se apropia de o invazie din Cuba, „situaţia a devenit copleşitoare, a început să ne scape de sub control”, a spus Jake Esterline. Bissell era forţa conducătoare. A mers mai departe, refuzând să recunoască faptul că CIA nu îl putea înlătura pe Castro, amăgindu-se că secretul operaţiunii fusese de mult dezvăluit.

La 11 martie, Bissell s-a dus la Casa Albă cu patru strategii diferite aşternute pe hârtie. Niciuna nu l-a mulţumit pe preşedintele Kennedy. I-a dat directorului serviciilor clandestine trei zile să conceapă ceva mai bun. Bissell a reuşit doar să aleagă o nouă zonă de aterizare – trei plaje largi din Golful Porcilor. Locul satisfăcea noile cerinţe politice din partea administraţiei: invadatorii trebuiau să ocupe o zonă sigură de aterizare şi să stabilească un alt perimetru pentru noul guvern cubanez.

Bissell l-a asigurat pe preşedinte că operaţiunea avea să reuşească. Cel mai rău lucru care se putea întâmpla era ca rebelii CIA să se confrunte cu forţele lui Castro pe plajă şi apoi să mărşăluiască spre munte. Dar terenul din Golful Porcilor era plin de rădăcini de mangrove şi nămol. Nimeni de la Washington nu ştia asta. Hărţile precare din posesia CIA-ului sugerau că terenul mlăştinos care avea să folosească operaţiunilor de gherilă fusese asanat în 1895.

Săptămâna următoare, oamenii Mafiei care lucrau pentru CIA au încercat să-l asasineze pe Castro. I-au dat pastile cu otravă şi mii de dolari unuia din cei mai proeminenţi cubanezi în slujba CIA, Tony Varona (descris de Esterline drept „un ticălos, un escroc şi un hoţ”, Varona s-a întâlnit mai târziu cu preşedintele Kennedy la Casa Albă). Varona a reuşit să îi predea o fiolă cu otravă unui angajat al unui restaurant din Havana, care trebuia să o verse în cornetul de îngheţată al lui Castro. Ofiţerii cubanezi de spionaj au găsit mai târziu fiola în cutia de îngheţată, congelată bocnă.

Până în primăvară, preşedintele încă nu aprobase planul de atac. Nu înţelegea cum putea să meargă invazia. Miercuri, 5 aprilie, s-a întâlnit din nou cu Dulles şi cu Bissell, dar nu putea să le priceapă strategia. Joi, 6 aprilie, i-a întrebat dacă bombardamentul planificat asupra micii forţe aeriene a lui Castra avea să elimine elementul-surpriză pentru invadatori. Nu ştia nimeni.

În noaptea de sâmbătă, 8 aprilie, Richard Bissell a răspuns la ţârâitul insistent al telefonului său de acasă. Jake Esterline suna de la Quarters Eye, camera de război a CIA-ului de la Washington, pentru a informa că planificatorul său paramilitar, colonelul Hawkins, avea nevoie să discute între patru ochi cu Bissell cât mai repede cu putinţă. Duminică dimineaţa, Bissell le-a deschis uşa din faţă a casei sale lui Esterline şi lui Hawkins. reuşind cu greu să-şi controleze furia. Au intrat în sufragerie, s-au aşezat şi i-au spus că invazia în Cuba a fost anulată. Era prea târziu să se mai oprească, le-a spus Bissell; lovitura împotriva lui Castro era programată să înceapă peste o săptămână. Esterline şi Hawkins au ameninţat cu demisia. Bissell le-a pus la îndoială loialitatea şi patriotismul. Asta i-a făcut să ezite. „Dacă nu vreţi să ne confruntăm cu un dezastru, *trebuie* absolut să eliminăm *toate* forţele aeriene ale lui Castra”, i-a spus Esterline lui Bissell, şi nu era prima dată. Ştiau cu toţii că cele treizeci şi şase de avioane de luptă ale lui Castro puteau ucide sute de cubanezi recrutaţi de CIA imediat ce ajungeau la ţărm. Aveţi încredere în mine, le-a spus Bissell. A promis să îl convingă pe Kennedy să îl lase să elimine forţele aeriene ale lui Castro. „Ne-a convins să continuăm”, îşi amintea cu amărăciune Esterline. „A spus «Vă promit că nu vor fi reduse raidurile aeriene»”.

Dar la momentul crucial, Bissell a redus la jumătate forţele aeriene trimise să distrugă avioanele lui Castro, de la şaisprezece la opt. A făcut-o pentru a-l mulţumi pe

preşedinte, care voia o lovitură fără prea mult zgomot. Bissell l-a înşelat, făcându-l să creadă că Agenţia era în stare de aşa ceva.

Sâmbătă, 15 aprilie, opt avioane de bombardament americane de tip B-26 au lovit trei aerodromuri cubaneze, în timp ce brigada CIA formată din 1 511 oameni debarca în Golful Porcilor. Cinci avioane cubaneze au fost distruse şi probabil în jur de o duzină au fost avariate. Jumătate din forţa lui Castro a rămas neatinsă. Povestea dată publicităţii de CIA a fost că atacatorul era un singur dezertor al forţelor aeriene cubaneze care aterizase apoi în Florida. În acea zi, Bissell l-a trimis pe Tracy Barnes la New York pentru a-i vinde povestea ambasadorului american la Naţiunile Unite, Adlai Stevenson. Bissell şi Barnes l-au manipulat pe Stevenson, ca şi când ar fi fost agentul lor. Aşa cum a făcut şi secretarul de stat Colin Powell în ajunul invaziei din Irak, tot aşa şi Stevenson a vândut povestea CIA întregii lumi. Spre deosebire de Powell, a descoperit a doua zi că fusese înşelat.

Vestea că Stevenson fusese prins minţind în public l-a înfuriat la culme pe secretarul de stat Dean Rusk, care avea deja motive serioase să fie supărat pe CIA. Cu câteva ore înainte, în toiul unei alte operaţiuni ratate, Rusk îi trimisese o scrisoare formală de scuze primului ministru Lee Kwan Yew din Singapore. Poliţia secretă din Singapore dăduse buzna într-o ascunzătoare CIA, unde era interogat un ministru al cabinetului de pe statul de plată a CIA.

Lee Kwan Yew, un aliat-cheie al americanilor, a spus că directorul bazei îi oferise mită în valoare de 3.3 milioane de dolari ca să grăbească lucrurile.

Duminică, pe 16 aprilie, la ora 18: 00, Stevenson i-a trimis un mesaj lui Rusk de la New York pentru a-l avertiza de „cel mai mare risc al unui alt dezastru U-2 într-o astfel de acţiune necoordonată”. La 21.30, consilierul prezidenţial pentru securitate naţională, Mc-George

Bundy, l-a sunat pe directorul adjunct al lui Dulles, generalul Charles Pearre Cabell. Bundy a spus că CIA-ul nu putea lansa atacuri aeriene asupra Cubei decât dacă „nu puteau fi desfăşurate de pe o fâşie de teren de la capul de pod” din Golful Porcilor. La 22: 15, Cabell şi Bissell s-au grăbit să ajungă la birourile elegante de la etajul al şaptelea ale secretarului de stat. Rusk le-a spus că avioanele CIA puteau să intre în luptă pentru a proteja capul de pod, dar nu să atace aerodromurile, porturile sau posturile de radio cubaneze. „M-a întrebat dacă aş vrea să vorbesc cu preşedintele”, a scris Cabell. „Domnul Bissell şi cu mine eram impresionaţi de situaţia extrem de delicată a ambasadorului Stevenson şi a Naţiunilor Unite şi a riscului întregii situaţii politice a Statelor Unite” – o situaţie provocată de minciunile lui Bissell şi lui Barnes – aşa că „nu am văzut de ce m-aş fi întâlnit personal cu preşedintele”. Prins în propriile poveşti, Bissell a ales să nu lupte. În memoriile sale, şi-a pus tăcerea pe seama laşităţii.

Când Cabell s-a întors în camera de război a CIA ca să raporteze ce se întâmplase, lui Jake Esterline i-a venit să-l ucidă cu propriile mâini. Agenţia avea să îşi lase cubanezii să fie doborâţi „ca ţinte uşoare pe blestemata aia de plajă”, a spus Esterline.

Ordinul lui Cabell pentru anularea misiunii i-a prins pe piloţii CIA din Nicaragua în avioane, încălzind motoarele. Luni, 17 aprilie la 4: 30 dimineaţa, Cabell l-a sunat acasă pe Rusk şi a cerut autorizaţie prezidenţială pentru a obţine mai multe forţe aeriene care să protejeze navele CIA, care erau încărcate până la refuz cu muniţie şi echipamente militare. Rusk l-a sunat pe preşedintele Kennedy la casa de vacanţă din Virginia. Glen Ora, şi i l-a dat pe Cabell la telefon.

Preşedintele a răspuns că nu era la curent că urmau să aibă loc lovituri aeriene în dimineaţa zilei-Z. Cererea a

fost respinsă.

Patru ore mai târziu, bombardierul Sea Fury s-a năpustit asupra Golfului Porcilor. Pilotul antrenat de americani, căpitanul Enrique Carreras, era asul forţelor aeriene ale lui Fidel Castro. A ţintit spre *Rio Escondido*, un transportor ruginit din New Orleans, aflat atunci sub pavilion CIA. Mai jos, spre sud-est, la bordul *Blagar*, o navă de aterizare transformată din timpul celui de Al Doilea Război Mondial, un ofiţer paramilitar CIA pe nume Grayston Lynch a tras spre avionul de luptă cubanez cu o mitralieră stricată de calibrul 50.

Căpitanul Carreras a dat drumul unei rachete care a lovit puntea din faţă a *Rio Escondido*, la doi metri sub balustradă, lovind zeci de canistre, fiecare cu câte două sute de litri de combustibil. Focul a aprins o tonă de combustibil pentru avioane şi 145 de tone de muniţie care aşteptau livrarea. Echipajul a abandonat nava şi a început să înoate în larg pentru a scăpa cu viaţă. Transportorul a explodat ca o minge de foc trimiţând spre cer un nor în formă ciupercă ce a atins un km înălţime deasupra Golfului Porcilor. Aflat la distanţa de douăzeci şi cinci de km, pe o plajă proaspăt plină de morţii şi răniţii din brigadă, comandantul CIA Rip Robertson a crezut că Fidel Castro declanşase o bombă atomică.

Preşedintele Kennedy a făcut apel la amiralul Arleigh Burke, comandantul marinei Statelor Unite, pentru a salva Agenţia de la dezastru. „Nimeni nu ştia ce să facă, nici măcar ofiţerii CIA care desfăşurau operaţiunea, care erau pe deplin responsabili de ea nu ştiau ce să facă sau ce se întâmplase”, a mărturisit amiralul la 18 aprilie. „Fusesem ţinuţi destul de departe de situaţie şi ni se spuseseră doar jumătăţi de adevăr”.

Timp de două nopţi şi zile mizerabile, cubanezii lui Castro şi cei din CIA s-au ucis unii pe alţii. În noaptea de 18 aprilie, comandantul unei brigade rebele, Pepe San

Roman, i-a trimis un mesaj radio lui Lynch: „Voi vă daţi seama cât de disperată e situaţia? Aveţi de gând să ne susţineţi sau să renunţaţi?… Vă rugăm nu ne părăsiţi. Nu mai am tancuri şi muniţie pentru arme. Tancurile ne vor lovi în zori. Nu voi fi evacuat. Voi lupta până la capăt dacă e nevoie”. Dimineaţa a sosit fără niciun fel de ajutor. „Nu mai avem muniţie şi luptăm pe plajă. Vă rugăm trimiteţi ajutor. Nu putem rezista”, striga San Roman în transmiţătorul lui. Oamenii săi, în apă până la genunchi, au fost pur şi simplu masacraţi.

„Susţinerea capului de pod cu ajutorul forţelor aeriene a scăpat de sub control”, i-a transmis lui Bissell, la prânz, şeful operaţiunilor aeriene CIA. „Acum am pierdut cinci piloţi cubanezi, 6 copiloţi, 2 piloţi americani şi un copilot”. În total, patru piloţi americani ai CIA din Garda Naţională din Alabama au fost ucişi în luptă. Agenţia a ascuns ani de zile văduvelor şi familiilor cauza morţii lor.

„Dar nu ne-am pierdut speranţa”, spunea mesajul directorului pentru operaţiuni aeriene. „Aşteptăm indicaţii”. Bissell nu avea niciuna. Pe la ceasurile două ale după-amiezii, la 19 aprilie, San Roman a blestemat CIA-ul, şi-a împuşcat distrus şi a renunţat la luptă. După şaizeci de ore, 1 189 de membri ai brigăzii cubaneze fuseseră capturaţi, iar 118 ucişi.

„Pentru prima oară în treizeci şi şapte de ani, „scria Grayston Lynch „mi-a fost ruşine de ţara mea”.

În aceeaşi zi, Robert Kennedy i-a trimis un mesaj profetic fratelui său. „A sosit momentul adevărului, pentru că într-un an sau doi situaţia se va înrăutăţi şi mai mult”, a scris el. „Dacă nu vrem ca Rusia să stabilească baze pentru rachete în Cuba, am face bine să ne hotărâm în clipa asta ce suntem dispuşi să facem ca să o oprim”.

SĂ LUĂM GĂLEATA CU LĂTURI ŞI SĂ ÎI PUNEM ALT CAPAC

Preşedintele Kennedy le-a spus consilierilor săi că

Allen Dulles îl asigurase personal, în Biroul Oval, că operaţiunea Golful Porcilor era un succes garantat: „Domnule preşedinte, am stat chiar aici la biroul lui Ike şi i-am spus că eram sigur că operaţiunea noastră din Guatemala va reuşi şi domnule preşedinte, perspectivele acestui plan sunt chiar mai bune decât erau atunci”. În cazul ăsta, fusese o minciună uimitoare. În realitate, Dulles îi spusese lui Eisenhower că şansele CIA în Guatemala erau, în cel mai bun caz, de unu la cinci – şi zero fără sprijinul puterii aeriene. La momentul invaziei, Allen Dulles ţinea un discurs în Puerto Rico. Plecarea sa publică din Washington făcea parte dintr-o tentativă de înşelare, dar lăsase impresia unui amiral care îşi abandonează nava. La întoarcerea sa, îşi amintea Bobby Kennedy, arăta ca un mort, cu faţa îngropată în mâinile tremurânde.

La 22 aprilie, preşedintele a convocat Consiliul Naţional de Securitate, un instrument al guvernării pe care îl dispreţuia. După ce i-a ordonat lui Dulles, care era sleit de puteri, să se apuce „să intensifice monitorizarea activităţilor lui Castro în Statele Unite” – o sarcină în afara cartei CIA – preşedintele i-a spus generalului Maxwell Taylor, noul consilier militar de la Casa Albă, să lucreze cu Dulles, Bobby Kennedy şi amiralul Arleigh Burke la o analiză a Golfului Porcilor. Consiliul de investigaţii condus de Taylor s-a reunit în aceeaşi după-amiază, iar Dulles ţinea strâns în mână o copie a NSE 5412/2, autorizaţia din 1955 pentru operaţiunuile subversive realizate de CIA.

„Sunt primul care recunoaşte că nu ar trebui ca Agenţia să desfăşoare operaţiuni paramilitare”, a declarat Dulles în faţa consiliului – declaraţie care ignora o decadă de suport necondiţionat pentru astfel de operaţiuni. „Cred, totuşi, că decât să distrugem totul şi să o luăm de la capăt, ar trebui să luăm ceea ce e bun din ceea ce avem, să scăpăm de acele lucruri care sunt cu adevărat dincolo de competenţa CIA, apoi să reorganizăm totul şi să lucrăm

mult mai eficient. Ar trebui să ne uităm peste cele 5412 documente şi să le revizuim în aşa fel încât operaţiunile paramilitare să fie administrate într-o manieră diferită. Nu va fi uşor să găsim un loc pentru ele; este foarte dificil să ţinem lucrurile secrete”.

Lucrările consiliului Taylor l-au lămurit în curând pe preşedinte că avea nevoie de un nou mod de organizare a operaţiunilor sub acoperire. Unul dintre ultimii martori în faţa consiliului a fost un muribund care a vorbit cu o claritate gravă despre cele mai profunde probleme cu care se confrunta Agenţia. Mărturia generalului Walter Bedell Smith răsună până şi în ziua de azi de autoritate glacială:

ÎNTREBARE: Cum putem să folosim eficient într-o democraţie toate efectivele de care dispuneam fără să fie nevoie să reorganizăm complet guvernul?

GENERALUL SMITH: O democraţie nu poate purta un război. Când intri în război, promulgi o lege care îi conferă puteri extraordinare preşedintelui. Poporul îşi dă seama când situaţia de urgenţă a încetat, drepturile şi puterile care au fost temporar delegate şefului executivului vor reveni oamenilor.

ÎNTREBARE: Spunem adesea că în vremurile astea suntem în stare de război.

GENERALUL SMITH: Da, domnule, aşa este.

ÎNTREBARE: Sugeraţi că ar trebui să reevaluăm puterile preşedintelui pe timp de război?

GENERALUL SMITH: Nu. Totuşi, în prezent, poporul american nu simte că este în război prin urmare, nu este dispus să facă sacrificiile necesare pentru a-l purta. Pe timp de război, război rece dacă preferaţi, trebuie să dispunem de o agenţie amorală care să opereze în secret… Cred că Agenţiei i-a fost făcută atâta publicitate încât acţiunile subversive vor trebui atribuite altcuiva.

ÎNTREBARE: Credeţi că ar trebui să scoatem operaţiunile subversive de sub responsabilitatea CIA?

GENERALUL SMITH: Este timpul să luăm găleata cu lături şi să îi punem alt capac.

Trei luni mai târziu, Walter Bedell Smith a murit, la vârsta de şaizeci şi cinci de ani.

Inspectorul general al CIA, Lyman Kirkpatrick, a făcut propria evaluare a situaţiei din Golful Porcilor. A concluzionat că Dulles şi Bissell nu reuşiseră să îi informeze precis şi realist pe doi preşedinţi şi două administraţii diferite despre operaţiuni. Dacă CIA voia să mai rămână activă, spunea Kirkpatrick, trebuia să îşi îmbunătăţească organizarea şi modul de administrare. Adjunctul lui Dulles, generalul Cabell, l-a avertizat că dacă raportul ar fi ajuns pe mâini greşite, ar fi distrus Agenţia. Dulles consimţi. A avut grijă ca raportul să fie „îngropat". Nouăsprezece din cele douăzeci de copii au fost adunate şi distruse. Singura care a supravieţuit a rămas ascunsă pentru aproape patruzeci de ani.

În septembrie 1961, Allen Dulles s-a retras din funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Muncitorii făceau ultimele retuşuri la noul şi impunătorul cartier general CIA pe care se luptase ani de zile să-l construiască în zonele împădurite din Virginia, deasupra malului vestic al râului Potomac, la zece kilometri de capitală. Ceruse ca o inscripţie din Evanghelia după Ioan să fie gravată în holul central: „Veţi cunoaşte adevărul, iar adevărul vă va elibera". Un medalion cu imaginea lui fusese atârnat în acelaşi loc. Alături, inscripţia *„Şi monumentum requiris circumspice*, „adică „Dacă îi cauţi moştenirea, priveşte în jurul tău". Richard Bissell a mai rămas în funcţie timp de şase luni. Mai târziu avea să spună că expertiza atât de lăudată a serviciului său clandestin fusese de faţadă – nu era „locul în care cineva s-ar fi aşteptat să găsească competenţă profesională". Când a plecat, preşedintele i-a prins la rever Medalia pentru Securitate Naţională… înaltul scop al domnului Bissell,

energia nelimitată şi devotamentul său de neclintit faţă de îndatoririle sale sunt reperele Serviciului de Informaţii" a spus el. „Lasă în urmă o moştenire solidă".

O parte din această moştenire era încrederea pierdută. În următorii nouăsprezece ani, niciun preşedinte nu îşi va mai pune credinţa şi încrederea deplină în Agenţia Centrală de Informaţii.

DE ACUM TRĂIŢI PE MUCHIE DE CUŢIT

În toiul furie provocate de Golful Porcilor, John Kennedy a vrut mai întâi să distrugă CIA-ul. Apoi, a scos serviciul clandestin din spirala morţii în care intrase şi i-a dat fratelui său frâiele Agenţiei. A fost una dintre cele mai necugetate decizii ale preşedinţiei lui. Robert F. Kennedy, în vârstă de treizeci şi cinci de ani, faimos pentru lipsa lui de îngăduinţă, fascinat de secrete, a preluat comanda celor mai delicate operaţiuni sub acoperire ale Statelor Unite. Cei doi bărbaţi au început să elaboreze acţiuni secrete cu o intensitate fără precedent. Ike desfăşurase 170 de acţiuni sub acoperire majore în răstimp de opt ani. Fraţii Kennedy au lansat 163 de operaţiuni majore în mai puţin de trei.

Preşedintele voise să îl facă pe RFK noul director al Serviciilor Centrale de Informaţii, dar fratele lui a considerat că era mai bine să aleagă pe cineva care îşi putea permite protecţia politică a preşedintelui după evenimentele din Golful Porcilor. După o căutare de mai multe luni. l-au ales pe cel mai vârstnic om de stat din administraţia lui Eisenhower: John McCone.

În vârstă de aproape şaizeci de ani, un republican din California, devotat romano-catolic şi anticomunist înverşunat, McCone ar fi avut mari şanse să devină secretarul pentru apărare dacă Nixon ar fi fost ales în 1960. Făcuse o avere construind nave pe Coasta de Vest în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, devenind apoi adjunctul secretarului pentru apărare, James Forrestal, ocupându-se de primul buget al noului Departament

pentru Apărare din 1948. Ca subsecretar al forţelor aeriene în timpul Războiului din Coreea, ajutase la crearea primei puteri militare pe scară mondială din lumea posbelică. În calitate de preşedinte al Comisiei pentru Energie Atomică în administraţia lui Eisenhower, supraveghease fabricile de arme nucleare ale naţiunii şi deţinuse un loc în Consiliul Naţional de Securitate. Noul şef al operaţiunilor secrete al lui McCone, Richard Helms, îl descria drept „sosit direct din rândul actorilor de la Hollywood, cu „părul alb, obrajii rumeni, mersul sprinten, costume impecabile, închise la culoare, ochelari fără rame, maniere elegante şi o încredere de nezdruncinat în propria persoană".

Noul director „nu era un om care să ajungă îndrăgit", spunea Red White, administratorul-şef, dar repede a devenit „foarte apropiat de Bobby Kennedy". McCone şi Bobby s-au simţit legaţi mai întâi ca adepţi ai aceleiaşi religii şi ca anticomunişti. Impunătoarea casă albă acoperită cu şindrilă a procurorului general. Hickory Hill, se afla la doar câteva sute de metri de noul cartier general al Agenţiei, iar Kennedy se oprea adesea la CIA, dimineaţa, în drum spre biroul său din oraş, de la Departamentul de Justiţie, ajungând pe la ora 8, după şedinţa zilnică a lui McCone cu personalul.

McCone a lăsat în urmă înregistrări unice şi detaliate ale muncii, gândurilor şi conversaţiilor sale zilnice, multe dintre ele date publicităţii în 2003 şi 2004. Memoriile sale sunt o relatare minut cu minut a anilor petrecuţi în funcţia de director. Alături de miile de pagini cu conversaţiile înregistrate în secret de preşedintele Kennedy în Casa Albă, multe din ele transcrise fără prea mulă acurateţe până în 2003 şi 2004, memoriile sale detaliază cele mai periculoase zile ale Războiului Rece.

Înainte de a fi investit în funcţie, McCone a încercat să-şi facă o imagine pe larg despre operaţiunile Agenţiei. A

făcut turul Europei cu Allen Dulles şi cu Richard Bissell, a participat la o întrunire a şefilor de post din Orientul îndepărtat, la o casă izolată din nordul Manilei şi s-a îngropat în documente.

Dar Dulles şi Bissell au omis unele detalii. Nu li s-a părut potrivit să îi vorbească lui McCone despre cel mai important, mai de durată şi mai ilegal program al CIA-ului în Statele Unite: verificarea corespondenţei poştale de însemnătate care intra şi ieşea din ţară. Începând din 1952, ofiţerii de securitate CIA care lucrau în principala clădire poştală de pe aeroportul internaţional din New York deschideau scrisorile, iar personalul de contrainformaţii al lui Jim Angleton analiza informaţiile. Nici Dulles şi nici Bissell nu i-au spus lui McCone despre complotul pentru asasinarea lui Fidel Castro, suspendat temporar după Golful Porcilor. Au trecut aproape doi ani până când directorul a aflat de planurile de eliminare; a aflat de violarea corespondentei odată cu întreaga naţiune.

După Golful Porcilor, preşedintele Kennedy a fost convins să reconstruiască centrele pentru administrarea informaţiilor pentru acţiunile subvsersive pe care le dărâmase după preluarea funcţiei. Comitetul de consilieri ai preşedintelui pentru probleme de spionaj de peste hotare a fost reînfiinţat. Grupul Special (redenumit mai târziu Comitetul 303) a fost reconstituit pentru a supraveghea serviciul clandestin, iar preşedintele său pentru următorii câţiva ani avea să fie consilierul pentru securitate naţională: calmul, impecabilul, corectul McGeorge Bundy, absolvent al Universităţilor Groton şi Yale, fostul decan al departamentului de artă şi ştiinţă al Universităţii Harvard. Membrii Grupului erau McCone, preşedintele Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore şi adjunefii seniori ai departamentelor de apărare şi de stat. Dar abia târziu în timpul administraţiei Kennedy au primit operatorii acţiunilor subversive CIA puterea de

decizie în chestiunea consultării cu Grupul Special. Nu erau puţine operaţiunile despre care McCone şi Grupul Special nu ştiau mare lucru sau chiar nimic.

În noiembrie 1961, în cel mai mare secret, John şi Bobby Kennedy au creat o nouă celulă pentru planificarea acţiunilor sub acoperire, Grupul Special (Lărgit). Era făcut după dorinţa lui RFK şi avea o singură misiune: eliminarea lui Castro.

În noaptea de 20 noiembrie, cu nouă zile înainte de depunerea jurământului ca director, McCone a răspuns la telefonul de acasă şi l-a auzit pe preşedinte convocându-l la Casa Albă. Când a sosit în după-amiaza următoare, i-a găsit pe fraţii Kennedy în compania unui general de brigadă, un bărbat masiv, de cincizeci şi trei de ani, pe nume Ed Lansdale. Era specializat în contracararea insurgenţelor, iar marca lui personală era câştigarea inimilor şi minţilor ţărilor lumii a treia cu inocenta americană, mita în dolari şi promisiuni de petrol. Lucrase pentru CI şi Pentagon încă dinaintea Războiului din Coreea, ca omul de bază al lui Frank Wisner din Manila şi Saigon, unde i-a ajutat pe liderii proamericani să preia puterea.

Lansdale a fost prezentat ca noul şef al operaţiunilor din cadrul Grupului Special (Lărgit) … Preşedintele a explicat că generalul Lansdale se implicase într-un studiu asupra posibilelor acţiuni în Cuba, acţionând la indicaţiile procurorului general, iar el, preşedintele, dorea un plan de acţiune imediat care să-i parvină în două săptămâni”, a înregistrat McCone în dosarele sale de la CIA. „Procurorul general şi-a exprimat îngrijorarea acută faţă de Cuba, alături de necesitatea unei acţiuni imediate şi dinamice”. McCone le-a spus că CIA-ul şi restul administraţiei Kennedy fuseseră în stare de şoc de la evenimentele din Golful Porcilor – „şi, prin urmare, făceau foarte puţin”.

McCone era de părere că doar un război în

adevăratul sens al cuvântului putea să îl elimine pe Castro. Şi credea că CIA-ul nu era în stare să desfăşoare un război, fie el secret sau nu. I-a spus preşedintelui Kennedy că Agenţia nu mai putea continua să fie văzută ca o loc pentru acţiuni «de capă şi spadă»... organizată pentru a răsturna guverne, asasina şefi de stat sau pentru a se implica în afacerile externe ale statelor străine". l-a reamintit preşedintelui că CIA avea o singură responsabilitate fundamentală, conform legii – „de a consolida toate tipurile de informaţii" adunate de Statele Unite, apoi de a le analiza, evalua şi raporta Casei Albe. Fraţii Kennedy au fost de acord, într-un ordin în scris redactat de McCone şi semnat de preşedinte, ca el să fie., principalul ofiţer de spionaj al guvernului". Slujba sa va fi „coordonarea, corelarea şi evaluarea adecvată de informaţii provenite din toate sursele".

McCone mai credea că fusese angajat să pună la punct politica externă a Statelor Unite, pentru preşedinte. Acesta nu era şi nici nu ar fi trebuit să fie rolul principalului ofiţer de spionaj al ţării. Dar, cu toate că judecata sa s-a dovedit de multe ori mai sănătoasă decât a absolvenţilor de Harvard de la cele mai înalte niveluri ale guvernării, a descoperit repede că fraţii Kennedy aveau o grămadă de idei noi despre cum putea să servească CIA intereselor americane. În ziua în care preşedintele Kennedy l-a pus în funcţie, a descoperit că el, RFK şi ipocritul general Lansdale se ocupau de Castro.

„De acum trăiţi pe muchie de cuţit, iar eu vă urez bun venit", i-a spus preşedintele la investirea în funcţie.

NICI SĂ NU VĂ GÂNDIŢI

Preşedintele i-a cerut încă de la început lui McCone să găsească un mod de a pătrunde în spatele zidului Berlinului. Zidul fusese ridicat – mai întâi din sârmă ghimpată, apoi din ciment – în august 1961. Ar fi putut să fie un enorm reper politic şi propagandistic pentru Vest,

proba solidă că minciunile exorbitante ale comunismului nu mai erau suficiente pentru a împiedica milioane de cetăţeni est-germani să fugă din ţară. Ar fi putut să fie o oportunitate de aur pentru CIA.

În săptămâna în care a fost construit zidul, Kennedy l-a trimis pe vicepreşedintele Lyndon B. Johnson la Berlin, unde a primit o informare ultrasecretă de la şeful bazei CIA. Bill Graver. LBJ s-a holbat la o hartă impresionant de detaliată care-i arăta pe toţi agenţii CIA din Est.

„Am văzut această hartă", a spus Haviland Smith, pe atunci o tânără speranţă a bazei din Berlin. „Dacă *ascultai ce* spunea Graver. Înţelegeai că avem agenţi în complexul de la Karlsruhe" – centrul sovietic de informaţii – „agenţi în misiunea militară poloneză, misiunea militară cehă – pătrunseserăm în Berlinul de Est până în cele mai ascunse cotloane. Totuşi, dacă *ştiai ce* aveam, ştiai că pătrunsesem în misiunea militară poloneză prin tipul care vindea ziarele la colţ. Şi ştiai că marea infiltrare din complexul militar sovietic era un *Dachermeister* – un meşter zidar, care repara acoperişuri".

„Berlinul era o iluzie", a spus el. Agenţia îl minţea în legătură cu succesele sale pe următorul preşedinte al Statelor Unite.

David Murphy, pe atunci şef al diviziei CIA pentru Europa de Est, s-a întâlnit cu preşedintele Kennedy la Casa Albă la o săptămână după ridicarea zidului. „Administraţia Kennedy s-a străduit din răsputeri să ne convingă să alcătuim planuri pentru acţiunile paramilitare subversive şi încurajarea disidenţei" în Germania de Est, a spus el, dar „nici nu ne gândeam la operaţiunile din zona aceea".

Motivul a ieşit în cele din urmă la iveală într-un document dat publicităţii în iunie 2006, o devastatoare evaluare a pagubelor făcută de însuşi Dave Murphy. La 6 noiembrie 1961, şeful contrainformaţiilor din Germania de Vest, Heinz Felfe, a fost arestat de propria poliţie de

siguranţă. Felfe fusese un nazist convins care se alăturase organizaţiei Gehlen în 1951, la doi ani după ce o preluase CIA. A urcat rapid pe scara ierarhică şi a continuat să se urce după ce organizaţia a devenit serviciul oficial de informaţii al Germaniei de Vest, BND, în 1955.

Dar Felfe lucrase în tot acest timp pentru sovietici. Pătrunsese în serviciul Germaniei de Vest şi, prin intermediul acestuia, în postul şi bazele CIA. Era capabil să manipuleze şi să înşele ofiţerii CIA din Germania până când aceştia nu mai ştiau dacă informaţiile pe care le colectaseră din spatele Cortinei de Fier erau adevărate sau false.

Felfe putea „să iniţieze, să direcţioneze sau să oprească oricare operaţiune a BND şi mai târziu unele ale CIA”, a observat cu amărăciune Murphy. îi arătase serviciului de informaţii al Germaniei de Est detaliile esenţiale ale fiecărei misiuni importante duse de CIA împotriva Moscovei între iunie 1959 şi noiembrie 1961. În mare, acestea includeau şapte operaţiuni sub acoperire majore, identităţile a mai bine de o sută de ofiţeri CIA şi în jur de cincisprezece mii de secrete. Agenţia era mult în afara evenimentelor din Germania şi Europa de Est. A durat un deceniu până ca daunele să fie remediate.

PREŞEDINTELE VREA ACŢIUNE, CHIAR ACUM

Zidul Berlinului – şi toate celelalte – păleau în faţa dorinţei fraţilor Kennedy de a răzbuna onoarea familiei pierdută în Golful Porcilor. Răsturnarea lui Castro era „prioritatea de top a guvernului Statelor Unite”, i-a spus Bobby Kennedy lui McCone la 19 ianuarie 1962. „Timpul, banii, eforturile, nu vor fi cruţate”. Dar noul director îl avertizase că Agenţia avea foarte puţine informaţii reale despre cum să procedeze. „Dintre cei 27 sau 28 de agenţi pe care CIA îi are acum în Cuba, doar 12 menţin comunicarea, iar aceste comunicări nu sunt frecvente”, i-a spus el procurorului general. Şapte din cubanezii CIA

fuseseră capturaţi cu patru săptămâni înainte, imediat după ce pătrunseseră pe insulă.

La ordinele lui RFK, Lansdale a întocmit o listă de sarcini pentru CLA: recrutarea şi întoarcerea Bisericii Catolice şi a lumii subterane cubaneze împotriva lui Castro, destrămarea regimului din interior, sabotarea economiei, subminarea poliţiei secrete, distrugerea recoltelor prin instrumente biologice şi chimice şi schimbarea regimului până la următoarele alegeri în Congres, programate pentru noiembrie 1962.

„Ed era înconjurat de un fel de aură”, a spus Sam Halpern, noul şef adjunct al biroului din Cuba, un veteran OSS care îl cunoştea pe Lansdale de zece ani. „Unii îl credeau un fel de magician. Dar vă spun eu ce era. Într-un cuvânt, era un escroc. Un escroc de pe Madison Avenue îmbrăcat într-un costum scump. Uitaţi-vă la planul propus de el pentru a scăpa de Castro şi de regimul lui Castro. N-are niciun sens”. Planul a răsuflat până la a deveni o promisiune goală: răsturnarea lui Castro fără trimiterea puşcaşilor marini.

Halpern i-a spus lui Richard Helms: „Asta este o operaţiune politică din Washington D.C. şi n-are nimic de-a face cu securitatea Statelor Unite. „A avertizat că CIA-ul nu deţinea informaţii despre Cuba… Nu ştim ce se petrece”, i-a spus el lui Helms. „Nu ştim cine ce face cui. Nu avem idee despre planul lor de luptă în materie de organizare şi de structură politică. Cine pe cine urăşte? Cine pe cine iubeşte? Nu ştim nimic”. Era aceeaşi problemă cu care CIA-ul avea să se confrunte în Irak, patruzeci de ani mai târziu.

Helms era de acord. Planul era doar o iluzie.

Fraţii Kennedy nu voiau să audă lucrurile astea. îşi doreau un sabotaj rapid şi fără prea multă vâlvă care să-l răstoarne pe Castro. „Hai să ne punem naibii pe treabă”, a răcnit procurorul general. „Preşedintele vrea acţiune, în

clipa asta”. Helms a salutat elegant şi s-a pus pe treabă. A format un nou grup de lucru independent care să le raporteze lui Ed Lansdale şi Robert Kennedy. A adunat o echipă de ofiţeri din întreaga lume, creând astfel cea mai mare operaţiune CIA de până atunci, cu aproximativ şase sute de ofiţeri CIA localizaţi în zona oraşului Miami, aproape cinci mii de contractori CIA şi a treia cea mai mare flotă din Caraibe, incluzând submarine, bărci de patrulă, nave ale gărzii de coastă, hidroavioane şi o bază la Guantánamo Bay. Pentagonul şi Casa Albă au propus câteva „scheme năstruşnice” împotriva lui Fidel, a spus Helms. Printre ele se număra şi aruncarea în aer a unei nave americane în portul Guantánamo şi înscenarea unui atac terorist împotriva unui avion de linie american pentru a justifica o nouă invazie.

Operaţiunea avea nevoie de un nume de cod, iar Sam Halpern a propus să fie numită Mongoose.

NU AVEM NICIO DOVADĂ, DESIGUR

Helms l-a ales în fruntea echipei Mongoose pe William K. Harvey, omul care construise Tunelul din Berlin. Harvey a numit proiectul „Forţa de Lucru W”. după William Walker. piratul american care condusese o armată privată în America Centrală şi se proclamase împărat în Nicaragua în anii 1850. A fost o alegere foarte bizară – asta doar dacă nu îl cunoşteai pe Bill Harvey.

Harvey le-a fost prezentat fraţilor Kennedy ca un fel de James Bond al CIA-ului. Se pare că asta l-a fascinat pe JFK, un cititor înfocat al poveştilor amoroase cu spioni ale lui Ian Fleming, deşi singurul lucru pe care îl aveau în comun Bond şi Harvey era pasiunea pentru martini. Obez. cu ochi injectaţi, înarmat tot timpul cu un pistol, Harvey bea ceva tare la prânz şi revenea la birou mormăind amărât, blestemând ziua în care îl cunoscuse pe RFK. Bobby Kennedy „voia acţiuni rapide, răspunsuri rapide”, spunea asistentul executiv al lui McCone, Walt Elder.

„Harvey nu avea nici acţiuni, nici răspunsuri rapide”.

Dar avea o armă secretă.

Casa Albă sub administraţia Kennedy îi ordonase de două ori Agenţiei să alcătuiască o echipă de asasini. În timpul unor interogatorii atent conduse în 1975 de Senat şi de o comisie prezidenţială, Richard Bissell a spus că ordinele veniseră de la consilierul pentru securitate naţională, McGeorge Bundy, de la ajutorul lui Bundy, Walt Rostow, şi că oamenii preşedintelui „nu ar fi dat asemenea încurajări decât dacă nu ar fi fost încredinţaţi că ar fi obţinut aprobarea preşedintelui”.

Bissell i-a transmis ordinul lui Bill Harvey, care a făcut ce i s-a spus. S-a întors la cartierul general în septembrie 1959, după o lungă misiune ca director al bazei de la Berlin, pentru a comanda Divizia D a serviciului clandestin. Ofiţerii diviziei s-au împărţit în ambasadele străine din afara graniţelor pentru a fura cărţile de coduri şi cifrurile pentru cârtiţele de la Agenţia de Securitate Naţională. S-au autointitulat Oamenii celei de-a Doua Istorii, iar abilităţile lor cuprindeau totul, de la lăcătuşerie la furturi şi nu numai. Divizia avea contacte cu infractori din capitalele străine, care puteau fi chemaţi pentru jafuri rapide, răpirea curierilor ambasadelor şi alte ilegalităţi efectuate în numele securităţii naţionale americane.

În februarie 1962, Harvey a creat un program de „acţiune executivă”, cu numele de cod Rifle, şi a apelat la serviciile unui agent străin, locuitor al Luxemburgului dar un om fără ţară, angajat la Divizia D. Harvey intenţiona să îl folosească pentru a-l asasina pe Fidel Castro.

În aprilie 1962, după cum arată dosarele CIA, Harvey a folosit o altă abordare. S-a întâlnit cu mafiotul, pe nume John Rosselli, la New York. A făcut rost de o nouă cutie de pastile cu otravă, menite să fie strecurate în ceaiul sau cafeaua lui Castro de doctorul Edward Gunn, şeful diviziei de operaţiuni a Biroului de Servicii Medicale din cadrul

CIA. Apoi a condus până la Miami şi i le-a predat lui Rosselli, împreună cu un camion U-Haul plin cu arme.

La 7 mai 1962, avocatul general al CIA, Lawrence Houston şi şeful de securitate al Agenţiei, Sheffield Edwards, i-au oferit procurorului general informaţii complete despre proiectul Rifle. RFK a fost „furios la culme” – nu din cauza complotului de asasinare în sine, ci din pricina implicării Mafiei. Nu a făcut nimic pentru a opri Agenţia să încerce să-l asasineze pe Castro. Richard Helms, care preluase conducerea serviciului clandestin cu trei luni în urmă, i-a dat lui Harvey aprobarea pentru proiectul Rifle. Dacă se dorea la Casa Albă o soluţie miraculoasă, el considera că era treaba Agenţiei să încerce să găsească una. A crezut de cuviinţă că era mai bine să nu îi spună lui McCone, judecând corect că directorul ar fi avut cele mai puternice obiecţii religioase, legale şi politice.

Odată, l-am întrebat personal: Voia preşedintele Kennedy să-l vadă mort pe Castro? „Nu avem nicio dovadă, desigur”, a spus el calm. „Dar, după părerea mea nu există nicio îndoială”.

Helms considera asasinatele politice pe timp de pace o aberaţie morală. Dar mai existau şi considerente practice. „Dacă te implici în eliminarea liderilor străini, iar lucrul ăsta este luat în considerare de guvern mai des decât ar vrea să recunoască, atunci rămâne să te întrebi cine e următorul”, observa el. „Dacă ucizi liderii altcuiva, de ce nu i-ar ucide şi ei pe-ai tăi?”

O ADEVĂRATĂ INCERTITUDINE

Când John McCone a preluat funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii, „CIA era în stare gravă”, iar „moralul era în mare parte la pământ”, îşi amintea el.

„Prima mea problemă era să încerc să recâştig încrederea”.

Dar. după şase luni sub conducerea lui. cartierul

general al CIA era în haos. McCone a început să concedieze sute de ofiţeri ai serviciului clandestin – încercând mai întâi să îi elimine pe cei „predispuşi la greşeli”, pe cei „care-şi băteau nevestele” şi pe „alcoolici”, a notat directorul său adjunct, generalul Marshall S. Carter. Concedierile, şocurile de după Golful Porcilor şi conflictele aproape zilnice de la Casa Albă pe tema Cubei creau „o adevărată nesiguranţă asupra viitorului Agenţiei”, i-a spus lui McCone directorul său executiv, Lyman Kirkpatrick, într-un memorandum de la 26 iulie 1962. A sugerat că poate „ar trebui făcut ceva imediat pentru a ridica moralul în cadrul Agenţiei”.

Helms a stabilit că singurul remediu era întoarcerea la bazele spionajului. Şi-a luat cei mai buni oameni din diviziile inactive din Uniunea Sovietică şi Europa de Est, cu unele excepţii, şi i-a reorientat spre Cuba lui Castro. În Florida, avea sub comandă câţiva ofiţeri care învăţaseră cum să conducă agenţi şi curieri în zonele controlate de comunişti, precum Berlinul de Est. CIA a stabilit un centru de informare la Opa-Locka pentru a intervieva miile de oameni care părăsiseră Cuba cu avioane comerciale şi bărci private. Centrul a interogat aproximativ 1 300 de refugiaţi cubanezi; au oferit Agenţiei informaţii politice, militare şi economice, dar şi documente şi obiecte absolut banale – haine, monede, ţigări – pentru a-i ajuta pe agenţi să se infiltreze pe insulă. Postul din Miami a declarat că în vara lui 1962 avea patruzeci şi cinci de oameni care ofereau informaţii despre Cuba. Unii veniseră în Florida pentru o instrucţie de zece zile în cadrul CIA şi se întorseseră în bărcile cu motor în timpul nopţii. Mica reţea de spioni din Cuba a fost singura realizare a operaţiunii Mongoose în valoare de 50 de milioane de dolari.

Bobby Kennedy a continuat să ceară în zadar trupe de comando pentru a arunca în aer pe ascuns centralele de electricitate şi fabricile de zahăr ale Cubei. „Are vreo

speranţă Agenţia să genereze asemenea lovituri?” l-a întrebat Lansdale pe Harvey. „De ce acum numim asta o posibilitate?” Harvy a răspuns că avea să fie nevoie de mai bine de doi ani şi de încă 100 de milioane de dolari pentru a crea o forţă capabilă să îl răstoarne pe Castro.

CIA era atât de ocupată cu acţiunile subversive încât nu a reuşit să vadă ameninţarea la adresa supravieţuirii ca naţiune a Statelor Unite, ameninţare care se profila în Cuba.

18. NE-AM PĂCĂLIT SINGURI

Luni, 30 iulie 1962, John F. Kennedy a intrat în Biroul Oval şi a pornit noul sistem de înregistrare de ultimă generaţie care fusese instalat în weekend la ordinul lui. Prima conversaţie pe care a înregistrat-o a fost un complot pentru subminarea guvernului Braziliei şi îndepărtarea preşedintelui João Goulart.

Kennedy şi ambasadorul său în Brazilia, Lincoln Gordon, au convenit să cheltuiască 8 milioane de dolari ca să schimbe rezultatul următoarelor alegeri şi să pregătească terenul pentru o lovitură militară împotriva lui Goulart – „să-i facem vânt, dacă e nevoie”, i-a spus preşedintelui ambasadorul Gordon. Postul CIA din Brazilia avea „să clarifice, discret, că nu suntem neapărat ostili oricărui tip de acţiune militară dacă este clar că motivul acţiunii este…”

„— Împotriva Stângii”, a spus preşedintele. Nu avea să permită Braziliei sau oricărei alte naţiuni din emisfera vestică să devină o a doua Cubă. Banii au început să curgă de la CIA spre viaţa politică a Braziliei. Una dintre surse era Institutul American pentru Dezvoltarea Muncii Libere, o ramură a AFL-CIO (diplomaţii britanici care ştiau situaţia o numeau AFL-CIA). Alta era Institutul pentru Studii de Cercetare Socială, o organizaţie nouă a liderilor de afaceri şi civici din Brazilia. Destinatarii erau politicieni şi ofiţeri militari care se opuneau preşedintelui Goulart şi care

ţineau legături strânse cu noul ataşat militar în Brazilia, Vernon Walters, un viitor director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii. Profitul acestor investiţii avea să apară în mai puţin de doi ani.

Casetele de la Casa Albă, transcrise în 2001, au înregistrat ritmul susţinut în care luau formă planurile acţiunilor subversive în Biroul Oval.

La 8 august, McCone s-a întâlnit cu preşedintele la Casa Albă pentru a discuta dacă era înţelept să plaseze sute de soldaţi chinezi naţionalişti în China lui Mao. Preşedintele aprobase operaţiunea paramilitară. McCone avea anumite îndoieli. Mao avea rachete sol-aer, iar ultimul avion U-2 pe care CIA îl trimisese peste teritoriul Chinei, i-a spus McCone preşedintelui, fusese depistat şi urmărit de radarele comuniste chineze la douăsprezece minute după decolarea din Taiwan. „Asta-i bună”, i-a spus preşedintele Kennedy consilierului pentru securitate naţională. Michael Forrestal, fiului fostului secretar pentru apărare. „O să-i provocăm preşedintelui încă un dezastru U-2”. Şi care va fi povestea de faţadă de data asta? a glumit preşedintele. Au râs cu toţii. La o lună după această şedinţă, forţele lui Mao au doborât un U-2 deasupra Chinei.

La 9 august, Richard Helms s-a dus la Casa Albă pentru a discuta şansele pe care le aveau pentru a răsturna guvernul din Haiti, la cincizeci de km de Cuba. Dictatorul din Haiti, François „Papa Doc” Duvalier, furase ajutorul economic american şi folosise suportul militar al Statelor Unite ca să-şi susţină regimul corupt. Preşedintele a autorizat lovitura. CIA a trimis arme disidenţilor care sperau să scape de guvern prin orice mijloace. Fusese cântărită şi posibilitatea asasinării lui Duvalier. McCone dăduse undă verde.

Dar CIA-ul s-a codit. „Aş putea spune, domnule preşedinte, că acest complot nu pare să aibă prea mult

succes”, a spus Helms. A avertizat că „brigăzile de bătăuşi” ale lui Duvalier erau „o forţă represivă de factură blândă” care „face complotul o afacere periculoasă”. Cel mai bun agent recrutat al CIA, un fost şef al gărzii de coastă haitiene, nu avea voinţa sau prezenţa de spirit necesare pentru a duce la îndeplinire lovitura. Helms vedea puţine şanse de reuşită. „Încă o lovitură va fi inutilă dacă nu avem cu cine să lucrăm”, i-a spus preşedintele lui Helms.

La 10 august, John McCone, Robert Kennedy şi secretarul pentru apărare.

Robert McNamara, s-au întâlnit în camera de conferinţe împodobită a secretarului de stat Dean Rusk de la etajul al şaptelea al Departamentului de Stat. Subiectul era Cuba. McCone şi-a amintit de „o sugestie de lichidare a oamenilor de top din regimul lui Castro, inclusiv a lui Castro şi a fratelui său Râul, ministrul cubanez de apărare, care tocmai se întorsese dintr-o excursie pentru achiziţionarea de arme de la Moscova. Ideea i s-a părut respingătoare. Directorul şi-a dat seama că îi păştea un mare pericol. A prezis că Uniunea Sovietică avea să îi vândă arme nucleare lui Castro – rachete balistice de rază medie, capabile să lovească Statele Unite, îşi făcuse griji din pricina asta mai bine de patru luni. Nu avea însă niciun fel de informaţii, nimic în afară de propriul instinct.

McCone era singurul care vedea clar ameninţarea. „Dacă aş fi Hruşciov”, a spus el, „aş plasa rachete ofensive în Cuba. Apoi aş bate cu pumnul în masă şi aş spune Statelor Unite: «Vouă vă place să fiţi priviţi prin ţeava unui tun? Acum, haideţi să vorbim despre Berlin şi despre oricare alt subiect pe care îl aleg»”. Se pare că nimeni nu l-a crezut. „Experţii au căzut de comun acord că acest lucru era dincolo de domeniul posibilului”, notează un raport al Agenţiei din timpul McCone. „Nu a avut nicio şansă”.

Scepticismul asupra abilităţii Agenţiei de a prezice comportamentul sovieticilor era în creştere. Analiştii săi se înşelaseră sistematic timp de zece ani. „CIA-ul venea şi zugrăvea cea mai înspăimântătoare imagine posibilă despre ce ne-ar face sovieticii – aveam să fim pe locul al doilea; sovieticii aveau să fie Numărul Unu”, spunea fostul preşedinte Gerald R. Ford, care în 1962 era membru în comitetul restrâns al Camerei Deputaţilor care aproba bugetul secret al CIA. „Aveau grafice pe pereţi, aveau cifre, iar concluzia lor era că, în zece ani, Statele Unite aveau să fie întrecute de Uniunea Sovietică în capacitate militară şi creştere economică”, a spus Ford. „Era o imagine îngrozitoare. Adevărul era că situaţia era diametral opusă. Ăştia erau cei mai buni oameni pe care îi aveam, aşa-numiţii experţi CIA”.

CEA MAI PERICULOASĂ ZONĂ DE PE GLOB

La 15 august, McCome s-a întors la Casa Albă pentru a discuta cum să-l înlăture de la putere pe Cheddi Jagan, primul ministru al Guianei Britanice, o colonie decăzută din câmpurile mlăştinoase din Caraibe, în America de Sud.

Jagan, un dentist educat în America şi căsătorit cu o marxistă din Chicago, pe nume Janet Rosenberg, era descendentul unor lucrători de pe plantaţiile coloniale. Fusese ales prima oară în 1953. La scurt timp după aceea. Winston Churchill a suspendat constituţia colonială, a ordonat dizolvarea guvernului şi l-a aruncat pe Jagan în închisoare. A fost eliberat când britanicii au reinstaurat guvernul constituţional. Jagan fusese reales de două ori şi vizitase Biroul Oval în Octombrie 1961.

„Am fost să îl întâlnesc pe preşedintele Kennedy pentru a cere ajutorul Statelor Unite şi pentru a-i cere suportul în obţinerea independenţei faţă de britanici”, îşi amintea Jagan. „Era foarte fermecător şi jovial. Acum, Statele Unite se temeau că voi da Guiana ruşilor. Am spus «Dacă de asta vă temeţi, nu aveţi de ce». Nu vom avea o

bază sovietică”.

John F. Kennedy a declarat public – într-un interviu din noiembrie 1961 cu cumnatul lui Hruşciov, editorul de la *Izvestia* – că „Statele Unite susţin ideea că fiecare popor trebuie să aibă dreptul de a face o alegere liberă asupra tipului de guvern pe care îl doreşte”. Se prea poate ca Cheddi Jagan să fie „un marxist, „a spus el, „dar Statele Unite nu obiectează, a fost numit prin alegeri libere, pe care le-a câştigat”.

Dar Kennedy a decis să se folosească de CIA pentru a-l detrona. La puţin timp după ce Jagan a părăsit Casa Albă, războiul rece s-a încins în Georgetown, capitala sa. Posturi de radio anterior necunoscute au început să emită. Funcţionarii publici au ieşit în stradă. În timpul revoltelor au pierit mai bine de o sută de oameni. Sindicatele s-au revoltat după ce au primit sfaturile şi banii Institutului American pentru Dezvoltarea Muncii Libere, care la rândul său primea bani şi consiliere de la CIA. Arthur Schlesinger, un asistent şi istoric special al Casei Albe din timpul lui Kennedy, l-a întrebat pe preşedinte: „CIA chiar crede că poate desfăşura o adevărată operaţiune *subversivă* – adică o operaţiune care, oricâte suspiciuni ar avea Jagan, nu ar lăsa nicio urmă vizibilă pe care să o poată aduce în faţa lumii, fie că vom câştiga sau nu, drept dovadă a intervenţiei SUA?”

La 15 august 1962, preşedintele, McCone şi consilierul pentru securitate naţională, McGeorge Bundy, au decis la Casa Albă că era timpul ca lucrurile să fie puse cap la cap. Preşedintele a lansat o campanie de două milioane de dolari care, în cele din urmă, l-a înlăturat pe Jagan de la putere. Preşedintele Kennedy i-a explicat mai apoi primului ministru britanic, Harold Macmillan: „America Latină era cea mai periculoasă zonă de pe glob. Efectul unui stat comunist în Guiana Britanică… ar fi crearea unor presiuni insuportabile în Statele Unite pentru

o lovitură militară împotriva Cubei”.

În cursul aceleiaşi şedinţe de la 15 august care a pecetluit soarta lui Jagan. McCone i-a înmânat preşedintelui Kennedy noua doctrină a CIA asupra contrainsurecţiilor. împreună cu ea a mai existat un al doilea document care evidenţia operaţiunile subversive în desfăşurare din alte unsprezece naţiuni – Vietnam, Laos şi Thailanda; Iran şi Pakistan; Bolivia, Columbia, Republica Dominicană, Ecuador, Guatemala şi Venezuela. Acel document era „deosebit de secret, întrucât spunea totul despre mizeriile operaţiunilor”, i-a spus McCone preşedintelui. „O colecţie minunată sau un dicţionar al crimelor noastre”, a spus Bundy, râzând.

La 21 august, Robert Kennedy l-a întrebat pe McCone dacă CIA putea înscena un atac fals asupra bazei militare americane de la Guantánamo Bay ca pretext pentru o invazie americană în Cuba. McCone a şovăit. I-a spus în particular lui John Kennedy, a doua zi, că o invazie ar putea fi o greşeală fatală. L-a avertizat pe preşedinte pentru prima dată că era de părere că sovieticii ar putea plasa rachete balistice de rază medie în Cuba. Dacă se întâmpla, un atac precipitat al Statelor Unite ar fi putut declanşa un război nuclear. A argumentat în favoarea unei alarme publice asupra posibilităţii apariţiei unei baze militare sovietice. Preşedintele a respins pe ioc ideea, dar s-a întrebat cu voce tare dacă ar fi nevoie de gherilele CIA sau de trupele americane pentru a distruge locurile cu rachete – dacă acestea existau, în acel moment, nimeni în afară de McCone nu era convins de existenţa lor.

Conversaţia lor a continuat în Biroul Oval, la 22 august imediat după ora 18, când li s-a alăturat şi Maxwell Taylor, generalul în care Kennedy avea cea mai mare încredere. Preşedintele voia să analizeze alte două operaţiuni secrete înainte de a discuta despre Cuba. Prima era dezvoltarea unui plan prin care să trimită douăzeci de

soldaţi naţionalişti chinezi în China în săptămâna care urma. Al doilea plan era ca CIA să asculte convorbirile membrilor corpului de presă de la Washington.

„Cum stăm cu aranjamentele în afacerea Baldwin?” a întrebat preşedintele. Cu patru săptămâni înainte, Hanson Baldwin, reporterul pe probleme de securitate naţională pentru *The New York Times* publicase un articol despre eforturile sovietice de protejare a locurilor de lansare a rachetelor balistice intercontinentale cu buncăre de ciment. Raportul extrem de detaliat al lui Baldwin indica concluziile celei mai recente estimări de informaţii naţionale a CIA.

Preşedintele i-a spus lui McCone să stabilească o echipă internă pentru a opri scurgerile de informaţii secrete de la guvern spre ziare. Ordinul viola carta Agenţiei, care interzicea clar spionajul intern. Cu mult înainte ca Nixon să îşi creeze unitatea de „Instalatori” formată din veterani CIA pentru a opri noile scurgeri, Kennedy a folosit Agenţia ca să-i spioneze pe americani. „CIA este complet de acord cu… stabilirea acestei echipe, care ar fi astfel un grup de investigaţie continuă ce îmi va raporta direct”, i-a spus mai târziu McCone preşedintelui. CIA a continuat să îl supravegheze pe Baldwin, pe alţi patru reporteri şi pe sursele lor, între 1962 şi 1965. Prin ordinul dat directorului Serviciilor Centrale de Informaţii de a desfăşura un program de supraveghere internă, Kennedy a stabilit un precedent pe care preşedinţii Johnson, Nixon şi George W. Bush aveau să îl urmeze.

La aceeaşi întâlnire de la Casa Albă, conversaţia a revenit în cele din urmă la Castro. Treizeci şi opt de nave sovietice intraseră în porturile Cubei în ultimele şapte săptămâni, i-a spus McCone preşedintelui. Încărcăturile lor „ar putea conţine părţi de rachete. Nu ştim”. Dar chiar şi aşa, sovieticii încercau să construiască puterea militară a Cubei. „Iar asta ar fi o chestiune separată de problema

construirii unor baze militare pentru aceste rachete, nu-i aşa?", a întrebat preşedintele. „Păi, nu", a spus McCone. „Cred că cele două sunt legate între ele. Cred că se ocupă de ambele".

McCone a plecat din Washington a doua zi. pentru o lună de miere îndelungată. Rămas de scurt timp văduv şi recăsătorit, planificase să meargă la Paris şi în sudul Franţei. „Aş fi cât de poate de fericit dacă m-aţi chema înapoi", i-a scris preşedintelui, „şi dacă o veţi face, aş fi oarecum eliberat de sentimentul de vinovăţie care pare să fi pus stăpânire pe mine".

PUNE-L ÎNTR-O CUTIE ŞI BATE-O ÎN CUIE

La 29 august, un avion U-2 a trecut pe deasupra Cubei. Filmul său a fost procesat în timpul nopţii. La 20 august, un analist CIA s-a aplecat asupra biroului său luminat şi a strigat: „Am locaţia unui SAM!" Era o rachetă sol-aer, o SĂ-2, acelaşi tip de armă sovietică care doborâse avionul U-2 deasupra Rusiei. În aceeaşi zi, un alt aparat U-2 a fost prins intrând în spaţiul aerian sovietic, încălcând astfel un jurământ american solemn şi generând un protest oficial din partea Moscovei.

Vestea că existau în Cuba rachete sol-aer a dat naştere „unei reţineri sau unei rezerve de înţeles" la Casa Albă asupra autorizării noilor zboruri, a spus McCone mai târziu. JFK i-a ordonat generalului Carter, directorul interimar al Serviciilor Centrale de Informaţii „pe timpul lunii de miere a lui McCone, să îngroape raportul despre SAM. „Pune-l într-o cutie şi bate-o în cuie", a spus preşedintele. Nu-şi putea permite să lase tensiunile internaţionale să provoace un scandal politic intern, nu când alegerile erau la doar două luni distanţă. Apoi, la 9 septembrie, un alt U-2 a fost doborât deasupra Chinei. Potrivit unui raport CIA, Pentagonul şi Departamentul de Stat priveau avionul de spionaj şi riscurile sale cu „o aversiune generală, sau, în cel mai bun caz, cu deosebită

nelinişte. McGeorge Bundy, cuprins de furie, îmboldit de Dean Rusk şi acţionând în numele preşedintelui, a anulat următorul zbor planificat asupra Cubei şi l-a convocat pe James Q. Reber, veteranul CIA care se ocupa de comitetul pentru recunoaştere aeriană.

„Vrea cineva din cei implicaţi în planificarea acestor misiuni să înceapă un război?" a întrebat fără menajamente Bundy.

La 11 septembrie, preşedintele Kennedy a interzis zborurile U-2 deasupra teritoriului cubanez. Patru zile mai târziu, primele rachete sovietice de rază medie au ajuns la Mariei Harbor, în Cuba. Lipsa fotografiilor – un punct mort într-un moment decisiv al istoriei – a continuat timp de patruzeci şi cinci de zile.

McCone, care supraveghea cartierul general al CIA prin transmisiuni nesfârşite de pe riviera franceză, a ordonat Agenţiei să avertizeze Casa Albă de „pericolul unei surprize". Nu a făcut-o. CIA estimase că existau 10.000 de trupe sovietice în Cuba. Erau 43.000. Agenţia a spus că forţa trupelor cubaneze se ridica la 100.000 de oameni. Numărul real era de 275.000. CIA a respins categoric posibilitatea ca sovieticii să fi construit baze nucleare în Cuba.

„Stabilirea pe pământ cubanez a forţelor nucleare sovietice care să poată fi folosite împotriva SUA ar fi incompatibilă cu politica sovietică", au concluzionat experţii CIA de top, într-o estimare specială de la 19 septembrie. Într-un exemplu clasic de imagine în oglindă, un oarecare ofiţer CIA a declarat: „Înşişi sovieticii sunt probabil încă foarte nehotărâţi despre viitorul lor program militar în Cuba. „Estimarea a rămas ca un semn marcant pentru judecăţile greşite din următorii patruzeci de ani, până când CIA-ul a evaluat arsenalul Irakului.

Doar McCone nu a fost de acord. La 20 septembrie, în ultima sa transmisiune către cartierul general, şi-a

îndemnat Agenţia să se gândească mai bine. Analiştii au oftat cu amărăciune. Apoi s-au mai uitat o dată la mesajul primit în urmă cu opt zile de la un supraveghetor de trafic, un agent cubanez cu rang inferior din ierarhia serviciilor de informaţii. El raportase că un convoi de camioane de transport sovietic, lungi de douăzeci de metri, mutau un cargo misterios acoperit cu prelate, de mărimea unor stâlpi telefonici de mari dimensiuni prin zonele rurale ale Cubei, în apropierea oraşului San Cristóbal. „Nu i-am aflat niciodată numele”, a spus agentul CIA Sam Halpern. „Agentul acesta, singurul rezultat decent al recrutării cubanezilor în misiunea Mongoose, ne-a spus că se întâmpla ceva ciudat… Şi după zece zile de dezbateri cu comitetul pentru recunoaştere, ni s-a aprobat un zbor”.

La 4 octombrie, McCone, revenit la comandă, şi-a pierdut cumpătul la auzul deciziei de interdicţie a zborurilor U-2 impusă de Casa Albă. Nu mai existaseră zboruri de spionaj deasupra Cubei de aproape cinci săptămâni. La o întâlnire a Grupului Special (Lărgit) cu Bobby Kennedy, „s-a iscat o dispută serioasă (destul de încinsă) ” pe tema întreruperii zborurilor. Desigur, preşedintele fusese cel care luase decizia. Bobby Kennedy a recunoscut nevoia colectării de informaţii din Cuba, dar a spus că preşedintele îşi dorea în primul rând mai mult sabotaj: „A solicitat să se desfăşoare «activităţilor masive»”. A insistat ca McCone şi Lansdale să trimită agenţi în Cuba care să mineze porturile şi să răpească soldaţi cubanezi pentru interogare, ordin care a dus la ultima misiune din octombrie, când în jur de cincizeci de spioni şi sabotori au fost trimişi în Cuba pe un submarin, în toiul crizei nucleare.

În timp ce misiunile americane de spionaj eşuau, la 4 octombrie nouăzeci şi nouă de focoase nucleare intrau în Cuba nedetectate. Fiecare dintre ele era de şaptezeci de ori mai puternică decât bomba aruncată de Harry Truman

la Hiroshima. Cu un singur act secret, sovieticii dublaseră daunele pe care le puteau aduce Statelor Unite. La 5 octombrie, McCone a mers la Casa Albă pentru a pleda că siguranţa naţiunii depindea de mai multe zboruri U-2 asupra Cubei. Bundy l-a luat peste picior, spunând că era convins că nu exista nicio ameninţare – iar dacă exista, CIA-ul nu era în stare să o descopere.

O SURPRIZĂ APROAPE COMPLETĂ A SERVICIILOR DE INFORMAŢII

Descoperirea rachetelor, zece zile mai târziu, a fost zugrăvită ca un triumf al Agenţiei. Puţini dintre cei aflaţi atunci la putere l-au văzut însă aşa.

„Surpriza aproape totală experimentată de Statele Unite faţă de introducerea şi distribuirea rachetelor strategice sovietice în Cuba a fost în mare parte rezultatul unei erori în procesul analitic prin care sunt estimaţi şi raportaţi indicatorii de informaţii, a dezvăluit la câteva luni consiliul Serviciului de Informaţii al preşedintelui. Preşedintele fusese „greşit informat” de CIA, care „nu reuşise să ofere oficialilorcheie ai guvernului imaginea cea mai clară posibil” a acţiunilor întreprinse de sovietici. Consiliul a considerat că „numărul de agenţi clandestini din Cuba fusese insuficient” şi că „supravegherea fotografică aeriană nu fusese folosită la maxim”. A concluzionat: „Modul în care au fost folosiţi indicatorii de informaţii în situaţia din Cuba ar putea fi cee mai serioasă fisură a sistemului nostru de spionaj, una care, dacă nu este corectată, ar putea duce la cele mai grave consecinţe”.

Defectele nu au fost îndreptate; eşecul de a aprecia adevărata situaţie a arsenalului irakian din 2002 s-a desfăşurat în mare parte în aceeaşi manieră.

Dar, în cele din urmă, la insistenţele lui McCone, lipsa fotografiilor a fost rezolvată. La prima geană de lumină a zilei de 14 octombrie, un avion U-2, pilotat de

maiorul forţelor aeriene, Richard D. Heyser, de la Controlul Aerian Strategic, a survolat peste vestul Cubei, făcând 928 de fotografii în şase minute. Douăzeci şi patru de ore mai târziu, analiştii CIA priveau imaginile celor mai mari arme comuniste pe care le văzuseră vreodată. Pe tot parcursul zilei de 15 octombrie, au comparat fotografiile făcute cu aparatul U-2 cu cele ale rachetelor sovietice care făceau parte din parada de 1 Mai din Moscova. Au verificat manuale cu specificaţii tehnice furnizate în ultimul an de Oleg Penkovsky, colonel în serviciul sovietic militar de informaţii. Începând cu vara lui 1960, îşi petrecuse patru luni de zile încercând să abordeze CIA-ul. Dar ofiţerii Agenţiei fuseseră prea neexperimentaţi, prea suspicioşi şi prea speriaţi ca să încheie o înţelegere. În cele din urmă, a intrat în contact cu britanicii, care au lucrat cu el la postul CIA din Londra. Cu mari riscuri, reuşise să fure în jur de cinci mii de pagini de documente, cele mai multe conţinând informaţii despre tehnologia şi doctrina militară. Era voluntar şi primul spion sovietic de valoare pe care l-a avut vreodată CIA-ul. La exact o săptămână după ce fotografiile U-2 au ajuns la Washington, Penkovsky a fost arestat de serviciile sovietice de informaţii.

La 15 octombrie, spre sfârşitul după-amiezii, analiştii CIA ştiau că aveau în faţă imaginile unor rachete de rază medie SS-4, capabile să transporte un focos nuclear de o megatonă din Cuba de vest la Washington. Preşedintele Kennedy se afla la New York, ocupat cu campania pentru candidaţii la alegerile din noiembrie, care urmau să fie organizate după trei săptămâni. În acea noapte, McGeorge Bundy era acasă, unde dăduse o cină de rămas-bun pentru Chip Bohlen, noul ambasador american în Franţa. La ora 22: 00, a sunat telefonul. Era Ray Cline, directorul adjunct al CIA. „Lucrurile alea despre care ne făceam griji – se pare că am dat într-adevăr peste ceva”, a spus Cline.

Pe 16 octombrie, la 9: 15, Richard Helms a adus

fotografiile făcute de U-2 la biroul procurorului general. „Kennedy s-a ridicat de la biroul său şi a rămas o clipă în picioare, privind pe fereastră”, îşi amintea Helms. „S-a întors spre mine. «La dracu’», a spus tare, ridicându-şi ambii pumni la piept de parcă ar fi început să boxeze. «Fir-ar a dracului să fie». Exact asta gândeam şi eu”.

Bobby Kennedy a spus: „Am fost înşelaţi de Hruşciov, dar ne-am amăgit şi singuri”.

19. AM FI ÎNCÂNTAŢI SĂ DĂM LA SCHIMB RACHETELE

Agenţia se amăgise singură crezând că sovieticii nu ar trimite niciodată arme nucleare în Cuba. Acum că văzuse rachetele, tot nu putea să îşi dea seama ce era în mintea sovieticilor. „Nu le pot înţelege punctul de vedere”, s-a plâns preşedintele Kennedy la 16 octombrie. „Pur şi simplu nu pricep. Nu ştiu suficiente lucruri despre Uniunea Sovietică”.

Generalul Marshall Carter era din nou directorul interimar; McCone zburase la Seattle pentru înmormântarea noului său fiu vitreg, ucis într-un accident de maşină. La 9: 30 Carter a mers la întâlnirea Grupului Special (Lărgit) din Camera de Serviciu, un post de comandă subteran de la Casa Albă, cu noi propuneri pentru atacuri secrete asupra Cubei, la ordinul lui Robert Kennedy. Carter, care comparase în privat performanţele lui Kennedy la şedinţele Mongoose până în cele mai mici detalii, a ascultat în linişte în timp ce procurorul general a aprobat opt noi acte de sabotaj bazate şi ele pe aprobarea preşedintelui. Apoi Carter s-a întâlnit cu interpretul-şef pentru fotografii al Agenţiei, Art Lundahl, şi cu expertul numărul unu în domeniul rachetelor, Sidney Graybeal, într-o sală a Casei Albe. Cei trei au adus imagini mărite în Camera Cabinetului, unde cercul celor responsabili pentru securitatea naţională s-a adunat cu puţin înainte de prânz.

Preşedintele şi-a deschis aparatul de înregistrare.

Aveau să treacă mai bine de patruzeci de ani până să se obţină o transcriere corectă a întâlnirilor ţinute pe seama crizei rachetelor cubaneze.

AR FI AL NAIBII DE PERICULOS

Preşedintele a examinat fotografiile. „Cât de avansată e?" a întrebat el. „Domnule, nu am mai văzut niciodată o asemenea instalaţie", a spus Lundahl. „Nici măcar în Uniunea Sovietică?" s-a interesat Kennedy. „Nu, domnule", a răspuns Lundahl. „E gata de lansare?" a întrebat preşedintele. „Nu, domnule", a spus Graybeal. „Cât mai avem... nu putem să ne dăm seama, nu-i aşa, până să fie lansate?" a întrebat Kennedy. Nimeni nu ştia. Unde erau focoasele? a întrebat secretarul pentru apărare, McNamara. Nimeni nu ştia. De ce făcuse Hruşciov asta? se întreba preşedintele. Nimeni nu ştia. Dar secretarul Rusk bănuia el ceva. „Nu trăim cu adevărat cu teama armelor lui nucleare în aceeaşi măsură în care trebuie el să trăiască cu ale noastre", a sugerat el. „Mai avem arme nucleare în apropiere, în Turcia şi în alte locuri".

Preşedintele nu ştia tocmai cu certitudine dacă acele rachete erau plasate. Uitase cu desăvârşire că se hotărâse să le ţină îndreptate spre sovietici.

JFK a ordonat să se pregătească trei planuri de atac: numărul unu, distrugerea locurilor în care erau plasate rachetele nucleare cu ajutorul forţelor aeriene sau al avioanelor marinei; numărul doi, pregătirea unei lovituri aeriene mult mai puternice; numărul trei, invazia şi cucerirea Cubei. „Cu siguranţă ne vom ocupa de numărul unu", a spus el. „Să distrugem rachetele". Întâlnirea a luat sfârşit la ora 13: 00, după ce Bobby Kennedy a argumentat în favoarea unei invazii depline.

La 14: 30. RFK a dat buzna peste echipa sa Mongoose din imensul birou al Departamentului de Justiţie, cerând idei noi, misiuni noi. Punând mai departe o întrebare pe care cu nouăzeci de minute mai devreme, i-o

pusese preşedintele, i-a cerut lui Helms să îi spună câţi cubanezi ar lupta pentru regim dacă Statele Unite aveau să invadeze. Nimeni nu ştia. La 18: 30, oamenii preşedintelui s-au întrunit încă o dată în Camera Cabinetului. Cu gândul la misiunile Mongoose, preşedintele a întrebat dacă rachetele balistice de rază medie, RBRM. puteau fi distruse cu gloanţe. Da, i-a spus generalul Cartet. dar acestea erau rachete mobile; puteau fi mutate în noi ascunzători. Problema lovirii rachetelor mobile a rămas nerezolvată până în ziua de azi.

Preşedintele contempla acum perspectiva unui război nuclear pentru Cuba. A început să-şi dea seama cât de puţin îl înţelegea pe liderul sovietic. „Ne-am înşelat fără doar şi poate despre ce încearcă să facă", a spus preşedintele. „Puţini dintre noi credeau că are să aducă RBRM în Cuba". Nimeni, cu excepţia lui John McCome, a mormăit Bundy. De ce a făcut Hruşciov asta? a întrebat preşedintele. „Care este avantajul? E ca şi când am fi început de-odată să plasăm un număr masiu de RBRM în Turcia", a spus el. „Asta ar fi al naibii de periculos, aş zice eu".

Pentru o clipă, s-a aşternut o linişte ciudată. „Păi, asta *am făcut*, domnule preşedinte", a spus Bundy.

Apoi discuta s-a îndreptat spre războiul secret. „Avem o listă de opţiuni de sabotaj, domnule preşedinte", a spus Bundy. „... Să înţeleg că sunteţi în favoarea sabotajului". Era. Zece echipe de câte cinci agenţi Mongoose au fost autorizate să infiltreze Cuba de la bordul unui submarin. Aveau ordin să arunce în aer navele sovietice cu mine submarine în porturile cubaneze, să atace cu mitraliere şi mortiere trei instalaţii de rachete sol-aer şi poate să îi urmărească pe cei care se ocupau de lansarea rachetelor nucleare. Fraţii Kennedy loveau cu putere. Iar CIA-ul era arma lor.

Preşedintele a părăsit şedinţa, lăsând deschise

dezbaterii două opţiuni militare: un atac surpriză în Cuba şi o invazie în forţă. Ultimele sale cuvinte au fost o cerere de a-l vedea pe McCone în dimineaţa următoare, înainte de a pleca într-o excursie de campanie în Connecticut. Generalul Carter, McNamara, Bundy şi alţi câţiva au rămas în continuare.

Directorul adjunct al Serviciilor Centrale de informaţii, Marshall Carter, avea şaizeci şi unu de ani, era mic de statură, îndesat, chel şi cu limba ascuţită. Fusese şef de stat major la NORAD, Comandamentul Nord-American de Apărare Aeriană în timpul administraţiei Eisenhower. Cunoştea strategiile Statelor Unite. Acum că preşedintele părăsise încăperea, ofiţerul CIA şi-a exprimat cea mai mare îngrijorare: „Mergem acolo cu un atac surpriză", a spus Carter. „Distrugem toate rachetele. Asta n-o să fie *sfârşitul*; ci *începutul*". O să fie începutul celui de AL Treilea Război Mondial.

CURSUL PE CARE ÎL RECOMANDASEM

A doua zi, miercuri, 17 octombrie, John McCone şi John Kennedy s-au întâlnit la 9: 30. „Preşedintele părea înclinat să acţioneze fără întârziere, fără avertizare", a notat McCone în raportul său zilnic pentru dosar. Preşedintele i-a cerut apoi lui McCone să meargă la Gettysburg, în Pennsylvania, pentru a-l informa pe Dwight D. Eisenhower. McCone a ajuns la prânz cu fotografiile rachetelor balistice de rază medie făcute U-2. „Eisenhower a părut să încline în favoarea (dar nu a recomandat specific) unei acţiuni militare care ar fi izolat Havana şi, prin urmare, ar fi preluat nucleul guvernului", a observat McCone.

Directorul a condus înapoi la Washington şi a încercat să îşi adune gândurile. Era epuizat; mersese până pe coasta de Vest şi înapoi în mai puţin de patruzeci şi opt de ore. Cele şase pagini de însemnări pe care le scrisese în acea după-amiază au fost date publicităţii în 2003. Ele

reflectă încercarea lui de a găsi o modalitate de a scăpa Cuba de rachete fără un război nuclear.

Datorită pregătirii sale ca maistru constructor de nave, McCone a înţeles puterea militară, politică şi economică a navelor. Printre însemnările pe care le făcuse se număra şi ideea impunerii unei „blocade depline" asupra Cubei – „întreruperea intrării oricăror nave în porturi", susţinută de ameninţarea unui atac. În cadrul şedinţelor cu Bobby Kennedy, McNamara, Rusk şi Bundy, care se derulau până aproape de miezul nopţii, a elaborat strategia blocadei. Însemnările lui McCone arată că ideea nu a primit niciun fel de atenţie din partea consilieriilor de top ai preşedintelui.

Joi, 18 octombrie, la ora 11: 00, McCone şi Art Lundahl au mers la Casa Albă cu fotografii noi obţinute de U-2. Acestea înfăţişau un nou set de rachete mai mari, fiecare cu o rază de peste 3.500 de kilometri, capabile să lovească orice oraş american, afară poate de Seattle. McCone spunea că bazele cu rachete erau conduse de trupe sovietice; McNamara era de părere că un atac aerian surpriză asupra bazelor avea să ucidă câteva sute de sovietici. Atacarea lor însemna un act de război împotriva Moscovei, nu a Havanei. Subsecretarul de stat, George Ball a spus apoi cu voce tare ceea ce Marshall Carter zisese cu două seri înainte: „O lovitură fără avertizare ar semăna cu Pearl Harbor".

Preşedintele a spus „întrebarea *adevărată* este ce acţiune să luăm care *să reducă* şansele unui schimb nuclear, care ar fi, desigur, eşecul suprem… Avem blocadă fără o declaraţie de război. Avem blocadă cu o declaraţie de război. Avem atacurile unu, doi şi trei. Avem o invazie".

În acea zi, McCone a adunat două voturi în favoarea argumentului său pentru o blocadă susţinută de ameninţarea unui atac. Unul îi aparţinea lui Eisenhower. Celălalt, lui RFK. Amândoi trecuseră de partea lui McCone.

Erau încă în minoritate, dar schimbaseră mersul lucrurilor. Singur în Biroul Oval, aproape de miezul nopţii, preşedintele şi-a spus, vorbind direct în microfoanele ascunse, că „evident, opiniile se schimbaseră de la avantajul unei prime lovituri”. Preşedintele l-a sunat acasă pe McCone, duminica, ca să-i spună, aşa cum a notat cu satisfacţie directorul, că „se hotărâse să urmeze direcţia pe care i-l recomandasem eu”. Preşedintele a anunţat decizia în faţa întregii lumi, într-un discurs televizat din noaptea de luni. 22 octombrie.

AŞ FI FOST PUS SUB ACUZARE

Dimineaţa zilei de marţi, 23 octombrie, a început la Casa Albă cu o informare făcută de McCone. Extrem de atenţi la daunele politice pe care le-ar fi putut aduce directorul, care fusese singurul om care să-i informeze corect asupra ameninţării, fraţii Kennedy l-au pus pe jar pe McCone, informând membrii congresului şi editorialiştii. Mai voiau ca acesta să facă presiuni asupra ambasadorului Adlai Stevenson, care trebuia să susţină cazul american în faţa Naţiunilor Unite.

McCone l-a sunat de la Casa Albă pe Ray Cline, analistul-şef al serviciilor de informaţii, şi i-a spus să ia avionul spre New York cu copiile fotografiilor U-2. Echipa lui Stevenson se confrunta „cu anumite dificultăţi în a aduna dovezi şi susţine cazul în faţa Consiliului de Securitate”, a explicat McCone. „Vezi tu, ai probleme, pentru că la momentul invaziei din Golful Porcilor, Stevenson a arătat câteva poze care mai târziu s-au dovedit a fi false”.

Cei doisprezece oameni de top din domeniul securităţii naţionale ai preşedintelui Kennedy s-au întâlnit apoi pentru a vorbi despre cum aveau să administreze blocada, care trebuia să înceapă în dimineaţa următoare. Practic, era un act de război. McCone a raportat zvonurile auzite pe holurile clădirii Naţiunilor Unite, confirmate de

Ray Cline, zvonuri care sugerau că vasele sovietice în drum spre Cuba ar putea să ocolească navele de război americane.

„*Ei bine*, *ce* facem mâine dimineaţă când aceste opt vase vor naviga mai departe?” a întrebat preşedintele Kennedy. „Suntem cu toţii de acord” – o secundă de tăcere, un oftat nervos – „cum o să ne ocupăm de situaţie?”

Nimeni nu ştia. S-a mai lăsat un moment de tăcere.

„Le distrugm cârmele, nu-i aşa?” a răspuns McCone. Şedinţa s-a încheiat. Kennedy a semnat proclamarea carantinei. El şi fratele său au rămas singuri câteva minute în Camera Cabinetului.

„Păi, se pare că o să fie foarte *rău*. Dar, pe de altă parte, n-avem de ales”, a spus preşedintele. „Dacă joacă murdar de data asta – Iisuse Cristoase! Ce dracu’ or să facă mai departe?” „N-avem de ales. Adică, vreau să spun, ai fi – ai fi fost *pus sub acuzare*”. Preşedintele a fost de acord: „Aş fi fost pus sub acuzare”.

Blocada a intrat în vigoare miercuri, 24 octombrie, la ora 10. Armata americană a intrat în alertă maximă pentru posibilitatea izbucnirii unui război nuclear, iar McCone şi-a început ziua cu o şedinţă informativă la Casa Albă. Directorul Serviciilor Centrale de Informaţii lucra, în sfârşit, după cum prevedeau regulile, furnizând personal preşedintelui toate informaţiile obţinute. Armata sovietică nu era în stare de alertă maximă, dar îşi sporise preparativele, a raportat el, iar submarinele marinei sovietice din Atlantic însoţeau flota care se îndrepta spre Cuba. Noile fotografii de recunoaştere arătau depozite pentru focoase nucleare, dar nici urmă armele nucleare propriu-zise. McCone s-a străduit din răsputeri în acea zi să-i demonstreze preşedintelui că blocada n-avea să-i împiedice pe sovietici să pregătească instalaţiile de lansare a rachetelor.

McNamara a început să-şi detalieze planurile de interceptare a navelor şi submarinelor sovietice. Dintr-odată, McCone l-a întrerupt. „Domnule preşedinte, tocmai mi s-a înmânat un mesaj… Toate cele şase nave sovietice identificate până în prezent în apele cubaneze… fie s-au oprit, fie şi-au schimbat cursul”, a spus Rusk. „Cum adică apele cubaneze?” *a* întrebat preşedintele. „Navele care pleacă din Cuba sau cele care intră?” McCone s-a ridicat, a spus „Voi afla” şi a părăsit încăperea. Rusk a mormăit: „Există totuşi o diferenţă”.

McCone a revenit cu ştiri de ultimă oră, potrivit cărora navele sovietice care se îndreptau spre Cuba se aflau la mai bine de cinci sute de mile de insulă, dar fie se opriseră, fie îşi schimbaseră cursul. Se presupune că acesta a fost momentul în care Rusk s-a aplecat spre Bundy şi a spus: „Suntem faţă în faţă şi cred că ei tocmai au făcut pasul”.

Această primă parte a strategiei lui McCone funcţiona: carantina asupra navelor sovietice avea să ţină. Partea a doua era mult mai dificilă. Aşa cum îi tot reamintea preşedintelui, rachtele erau tot acolo, focoasele se aflau ascunse undeva pe insulă, iar pericolul continua să crească.

La 26 octombrie, la Casa Albă, Adlai Stevenson a spus că scoaterea rachetelor din Cuba presupunea săptămâni, dacă nu chiar luni de negocieri. McCone ştia că nu era timp pentru asta. La miezul zilei, l-a luat de-o parte pe preşedinte (Bobby, dacă era prezent, nu vorbea niciodată) pentru o întrevedere privată în Biroul Oval, numai cu el şi cu interpretul de fotografii, Art Lundahl. Noile fotografii de recunoaştere arătau că sovieticii introduseseră arme nucleare de luptă, de rază mică. Noile lansatoare de rachete camuflate erau în mare parte gata de atac. Instalabile erau deservite de aproape cinci sute de oameni şi păzite de încă trei sute de sovietici.

„Sunt din ce în ce mai îngrijorat”, i-a spus McCone preşedintelui. „Ar putea să se apuce la lăsarea întunericului şi să aibă rachetele îndreptate spre noi în dimineaţa următoare. Din acest motiv sunt tot mai preocupat de folosirea unei metode politice”.

„Ce altă cale ar fi?” a întrebat preşedintele. „Alternativele ar fi un atac aerian sau o invazie. Şi tot ne vom confrunta cu faptul că, dacă invadăm, până să ajungem la aceste instalaţii după o luptă foarte sângeroasă, vom avea – tot vor fi îndreptate spre noi. Prin urmare, totul se rezumă la întrebarea dacă vor lansa rachetele”.

„Asta aşa e”, a spus McCone. Gândurile preşedintelui trecură acum de la diplomaţie la război. „Vreau să spun, nu există nicio altă acţiune afară de calea diplomatică pe care să o putem lua, care să ne scape imediat de ele”, a spus Kennedy. „Cealaltă cale ar fi, zic eu, o combinaţie între un raid aerian şi probabil o invazie, ceea ce înseamnă că va trebui să le facem pe amândouă, în ideea că rachetele ar putea fi lansate”.

McCone a pledat împotriva unei invazii. „Invazia va fi o acţiune mult mai *serioasă* decât îşi imaginează cea mai multă lume”, i-a spus el preşedintelui. Ruşii şi cubanezii aveau *„al naibii* de mult echipament… Au acolo chestii foarte letale. Lansatoare de rachete, maşini de transport autopropulsate, maşini blindate… ar face probleme destul de mari unei forţe invadatoare. Cu siguranţă n-ar fi o treabă uşoară”.

În noaptea aceea, la Casa Albă a sosit o telegramă lungă de la Moscova. Transmisiunea a durat mai bine de şase ore şi s-a încheiat abia la ceasurile 9: 00. Era o scrisoare personală de la Nikita Hruşciov care critica făţiş „catastrofa unui război termonuclear” şi propunea – sau cel puţin aşa părea – o cale de rezolvare. Dacă americanii promiteau să nu invadeze Cuba, sovieticii aveau să-şi

retragă rachetele.

Sâmbătă, 27 octombrie, la Casa Albă, McCone a deschis şedinţa de la ora 10 cu vestea cumplită că rachetele ar putea fi lansate în mai puţin de şase ore. Abia îşi încheiase înştiinţarea, că preşedintele Kennedy s-a şi apucat să citească un buletin de ştiri, extras de pe telegraful Assoociated Press şi preluat de la Moscova: „Premierul Hruşciov l-a informat ieri pe preşedintele Kennedy că e dispus să retragă armele ofensive din Cuba dacă Statele Unite îşi vor retrage rachetele din Turcia". Rumoarea a pus stăpânire pe şedinţă.

La început, nimeni nu a fost de acord cu ideea – cu excepţia preşedintelui şi a lui McCone.

„Să nu ne amăgim singuri", a spus Kennedy. „Au o propunere foarte bună".

McCone era de acord: propunerea era explicită, serioasă şi imposibil de ignorat.

Discuţiile despre un posibil răspuns au continuat pe parcursul întregii zile, întrerupte din când în când de momente de spaimă. Mai întâi, un aparat U-2 a staţionat în spaţiul aerian sovietic, în apropierea coastei Alaskăi, silind avioanele sovietice să se retragă. Apoi, în jurul orei 18, McNamara a anunţat că un alt U-2 fusese doborât deasupra Cubei. Pilotul, maiorul Rudolf Anderson: îşi pierduse viaţa.

Şefii Statelor Majore au recomandat cu tărie ca în treizeci şi şase de ore să fie pornit un atac în forţă asupra Cubei. Pe la ora 18: 30, preşedintele Kennedy a părăsit încăperea şi discuţiile au luat imediat un ton mai puţin formal şi unul mai brutal.

„Planul militar înseamnă o invazie", a spus McNamara. „Când vom ataca Cuba, vom *avea* un atac *deplin*", a spus el. „*Mai mult ca sigur* asta va duce la o invazie". Sau la un război nuclear, a mormăit Bundy. „Uniunea Sovietică *poate* şi probabil *va ataca* rachetele

turceşti”, a continuat McNamara. Apoi Statele Unite vor trebui să atace navele sovietice sau bazele din Marea Neagră.

„Şi aş zice că ar fi *al naibii de periculos*”, a spus secretarul pentru apărare. „Acum, nu sunt sigur că putem evita aşa ceva dacă atacăm Cuba. Dar cred că ar trebui să facem tot ce putem pentru a evita situaţia. Şi una dintre soluţii ar fi să dezactivăm rachetele turceşti înainte să atacăm Cuba”, a spus McNamara.

McCone a explodat: „Atunci nu înţeleg de ce nu faceţi schimbul!”. Iar pământul s-a cutremurat.

Au început să strige şi alte voci: Faceţi schimbul! Atunci faceţi schimbul! Tot mai furios, McCone a continuat: „Am vorbit despre asta şi am spus că am *fi încântaţi* să dăm la schimb rachetele din Turcia pentru armele din Cuba”. Şi-a dus raţionamentul până la capăt. „Aş da la schimb chestiile astea turceşti *chiar acum*. Nici nu aş mai vorbi cu *nimeni* despre asta. Am aşteptat o *săptămână* şi am decis – toată lumea era de acord să o facem” – până a venit propunerea lui Hruşciov.

Preşedintele s-a întors în Camera Cabinetului la 19: 30 şi a sugerat ca toată lumea să ia pauză pentru cină. Apoi, în Biroul Oval, el şi fratele său au vorbit cu McNamara, Rusk, Bundy şi alţi patru consilieri de încredere. McCone a fost exclus. Au discutat despre ideea lui, care era exact ce dorea preşedintele. Toţi cei din cameră au jurat să păstreze tăcerea. Bobby Kennedy a părăsit Casa Albă şi s-a întâlnit cu ambasadorul sovietic Anatoly Dobrynin în biroul său de la Departamentul de Justiţie. I-a spus lui Dobrynin că Statele Unite acceptau quid-pro-quo-ul în chestiunea rachetelor, cu condiţia să nu ajungă niciodată la urechile publicului. Fraţii Kennedy nu puteau fi văzuţi încheind o afacere cu Hruşciov. Procurorul general a falsificat intenţionat memorandumul şedinţei, ştergând referirile la înţelegere. Modificarea a fost ţinută

secretă. John McCone spunea un sfert de secol mai târziu: „Preşedintele Kennedy şi procurorul general Bobby Kennedy au insistat că nu au discutat niciodată despre rachetele din Turcia cu vreun reprezentat al sovieticilor şi că o asemenea înţelegere nu a fost niciodată încheiată”.

Mulţi ani după aceea, lumea a crezut că doar hotărârea chibzuită a preşedintelui Kennedy şi angajamentul de neclintit al fratelui său de a rezolva paşnic conflictul salvaseră naţiunea de un război nuclear. Rolul central al lui McCone în criza rachetelor cubaneze a rămas în umbră de-a lungul secolului XX.

Curând după aceea, fraţii Kennedy s-au întors împotriva lui McCone. Directorul a început să împrăştie zvonul prin Washington că el fusese singura santinelă în cazul rachetelor cubaneze; a depus mărturie în faţa consiliului prezidenţial pentru Serviciul de Informaţii că pusese la curent pe preşedinte despre bănuiala lui încă din 22 august. Punctual nevralgic al raportului consiliului asupra „lipsei fotografiilor” a apărut în *The Washington Post* la 4 martie 1963. În acea zi, Bobby Kennedy i-a spus fratelui său că CIA-ul trebuie să fi permis această scurgere de informaţii pentru a-i face rău.

„Da”, a spus preşedintele, „McCone e un adevărat ticălos”.

SĂ ÎL ELIMINĂM PE FIDEL, PRIN EXECUŢIE, DACĂ E NECESAR

În toiul crizei rachetelor, McCone încercase să mai înfrâneze operaţiunea Mongoose şi să-i concentreze energia considerabilă spre colectarea informaţiilor pentru Pentagon. Credea că reuşise. Dar ofiţerul CIA Bill Harvey a concluzionat că Statele Unite erau pe cale să invadeze Cuba şi le-a ordonat sabotorilor săi Mongoose să atace.

Când Bobby Kennedy, care insistase cel mai mult asupra misiunilor Mongoose, a aflat eşecul periculos de comandă, şi-a pierdut cumpătul. După o confruntare

violentă, Harvey a fost alungat de la Washington. Helms l-a trimis la Roma în calitate de director al bazei – dar nu înainte ca FBI-ul să afle despre masa de rămas-bun, udată din plin cu alcool, pe care o avusese Harvey cu Johnny Rosselli, asasinul mafiot pe care îl angajase să îl ucidă pe Castro. La Roma, beţivul Harvey a devenit de nestăvilit, conducându-şi oamenii aşa cum Bobby Kennedy îl condusese pe el.

Helms l-a înlocuit din rolul său de responsabil pentru Cuba cu directorul bazei din Orientul îndepărtat, Desmond Fitz Gerald, un absolvent de Harvard şi un milionar care locuia într-un conac de cărămidă roşie din Georgetown, cu valet în debara şi un Jaguar în garaj. Preşedintele îl plăcea; se potrivea de minune cu imaginea de James Bond. Prima oară, fusese angajat de Frank Wisner din biroul său de avocatură de la New York, la începutul Războiului din Coreea, şi devenise imediat ofiţer în divizia Orientul îndepărtat a serviciului clandestin. Luase parte la organizarea dezastruoasei operaţiuni Li Mi din Burma. Apoi comandase misiunea CIA în China, care trimisese agenţi străini la moarte până în 1955, când un raport al cartierului general a decretat o risipă de bani, energie şi vieţi. Fitz Gerald a ajuns în funcţia de şef adjunct al diviziei pentru Orientul îndepărtat, unde a contribuit la elaborarea planificării şi executării operaţiunii din Indonezia în 1957 şi 1958. În calitate de şef al diviziei pentru Orientul îndepărtat, a prezidat asupra extinderii rapide a operaţiunilor CIA în Vietnam. Laos şi Tibet.

Acum, fraţii Kennedy îi cereau să arunce în aer mine, mori, centrale electrice şi nave comerciale cubaneze, să distrugă duşmanul în speranţa izbucnirii unei contrarevoluţii. Obiectivul era, după cum l-a informat Bobby Kennedy în aprilie 1963, să îl îndepărteze pe Castro în optsprezece luni – înainte de următoarele alegeri prezidenţiale. Douăzeci şi cinci de agenţi CIA cubanezi au

murit în aceste operaţiuni inutile.

Apoi, în vara şi toamna anului 1963, Fitz Gerald a condus misiunea finală pentru asasinarea lui Fidel Castro.

CIA plănuia să îl folosească pe post de asasin pe Rolando Cubela, cel mai bine plasat agent în guvernul Cubei. Om dificil ca temperament, guraliv şi violent, Cubela, care îl detesta pe Castro, avusese rangul de maior în armata cubaneză, lucrase ca ataşat militar în Spania şi călătorise în întreaga lume. La 1 august 1963, în timpul unei conversaţii cu un ofiţer CIA din Helsinki, s-a oferit voluntar „să îl elimin pe Fidel, prin execuţie dacă este necesar”. La 5 septembrie, s-a întâlnit cu ofiţerul său de caz de la CIA, Nestor Sánchez, la Porto Alegre, în Brazilia, unde acesta reprezenta guvernul cubanez la o competiţie sportivă internaţională. La 7 septembrie, CIA a notat că la o recepţie a ambasadei braziliene din Havana, Castro ţinuse o tiradă în faţa unui reporter de la Associated Press. Castro spusese că „liderii Statelor Unite ar fi în pericol dacă ar încerca să îi îndepărteze pe liderii cubanezi… dacă ajută comploturile teroriste să îi elimine pe liderii cubanezi, nu vor fi nici ei în siguranţă”.

Sánchez şi Cubela s-au întâlnit din nou la Paris la începutul lunii octombrie, iar agentul cubanez i-a spus ofiţerului CIA că avea nevoie de o puşcă de mare calibru cu lunetă. La 29 octombrie 1963, Fitz Gerald a luat avionul spre Paris şi s-a întâlnit cu Cubela într-o ascunzătoare.

Fitz Gerald a spus că era un emisar personal trimis de Robert Kennedy, ceea ce era periculos de aproape de adevăr, şi că Agenţia avea să-i trimită lui Cubela armele pe care şi le dorea. Statele Unite, a spus el, voiau o „lovitură adevărată” în Cuba.

20. HEI, ŞEFU’, AM FĂCUT O TREABĂ BUNĂ, NU-I AŞA?

Singur în Biroul Oval, luni, 4 noiembrie 1963, John F. Kennedy dicta un memorandum despre furtuna pe care o

stârnise de cealaltă parte a lumii – asasinarea unui aliat al americanilor, preşedintele Ngo Dinh Diem din Vietnamul de Sud.

„Trebuie să ne asumăm în mare măsură responsabilitatea pentru asta”, a spus JFK. S-a oprit o clipă ca să se joace cu copiii săi care se zbenguiau prin cameră. Apoi a revenit. „Modul în care a fost ucis” – şi s-a oprit încă o dată – „este deosebit de dezgustător”.

Lucien Conein de la CIA era spionul lui Kennedy printre generalii revoltaţi care îl uciseseră pe Diem. „Am fost o parte esenţială a întregii conspiraţii”, scria Conein ani mai târziu într-un testament extraordinar.

Era poreclit Luigi cel Negru şi se bucura de înflăcărarea unui gangster corsican. Conein se alăturase OSS-ului, se antrenase cot la cot cu britanicii şi se paraşutase în spatele liniilor franceze. În 1945, zburase în Indochina pentru a se lupta cu japonezii; fusese la Hanoi cu Ho Şi Min şi pentru un timp fuseseră aliaţi. După aceea a rămas să lucreze cu CIA.

În 1954, era unul din primii ofiţeri americani de informaţii din Vietnam. După ce Ho i-a învins pe francezi în bătălia de la Diên Biên Phú, Vietnamul a fost separat în Nord şi Sud la o conferinţă internaţională de la Geneva, unde Statele Unite erau reprezentate de subsecretarul de stat Walter Bedell Smith.

Pentru următorii nouă ani, Statele Unite l-au susţinut pe preşedintele Diem. omul care lupta cu comunismul în Vietnam. Conein lucra sub comanda lui Ed Lansdale în cadrul noii Misiuni Militare CIA din Saigon. Lansdale avea „o misiune foarte generală”, spunea Rufus Phillips de la CIA. „Era, literalmente: „Ed, fă tot ce poţi ca să salvezi Vietnamul de Sud”.

Conein a mers în Vietnamul de Nord pentru misiuni de sabotare, distrugând trenuri şi autobuze, contaminând combustibil şi petrol, organizând două sute de oameni

pentru echipele comando cu ajutorul CIA şi îngropând arme în cimitirele din Hanoi. Apoi, s-a întors la Saigon pentru a-l susţine pe preşedintele Diem, un catolic mistic într-o ţară budistă, căruia CIA îi oferise milioane de dolari, o falangă de gărzi de corp şi o linie directă cu Ailen Dulles. Agenţia crease partidele politice din Vietnamul de Sud, antrenase poliţia secretă, făcuse filme pentru mase, tipărise şi distribuise o revistă de astrologie care prezicea că stelele erau în favoarea lui Diem. Construia din temelii o naţiune.

IGNORANŢA ŞI AROGANŢA

În 1959, soldaţii recrutaţi dintre ţăranii din Vietnamul de Nord au început săpăturile la reţeaua Ho Şi Min prin junglele din Laos; urmele lăsate de ei erau pline de spioni şi trupe de gherilă care se îndreptau spre Vietnamul de Sud.

Laos, un ţinut curat şi preindustrial, a devenit „punctul critic unde Statele Unite şi-au văzut interesele ameninţate de lumea comunistă, „a spus John Günther Dean, pe atunci un tânăr ofiţer în cadrul Departamentului de Stat de la ambasada americană din Vientian. CIA s-a pus pe treabă, cumpărând guvernul din Laos şi adunând o armată de gherilă care să se lupte cu comuniştii şi să atace noile drumuri. Vietnamezii din nord au reacţionat prin intensificarea încercărilor de a infiltra ţara şi de a-i pregăti pe comuniştii locali, Pathet Lao.

Iniţiatorul strategiei politice americane în Laos era directorul bazei CIA. Henry Hecksher, un veteran al bazei din Berlin şi al loviturii din Guatemala. Hecksher a început să pună la punct o reţea americană de control, folosind tineri diplomaţi pe post de intermediari. „Într-o zi, Hecksher m-a întrebat dacă pot să îi duc o servită primului ministru”, îşi amintea Dean. „Servieta conţinea bani”.

Banii i-au făcut pe liderii din Laos „să îşi dea seama că adevărata putere din Ambasadă nu îi aparţinea

ambasadorului, ci directorului postului CIA”, a spus Dean, mai târziu ambasador american în Thailanda, India şi Cambodgia, printre alte naţiuni. „Se presupunea că ambasadorul susţinea guvernul din Laos şi avea grijă ca să nu se răstoarne barca. Henry Hecksher se angajase să se opună primului ministru, care era neutru – şi poate să îi producă decăderea. Asta s-a şi întâmplat”.

CIA a scos forţat de la putere o coaliţie guvernamentală liber aleasă şi a instalat un nou premier, pe prinţul Souvanna Phouma. Ofiţerul de caz al primului ministru era Campbell James, moştenitorul unei averi obţinute din căile ferate, care se îmbrăca, se purta şi gândea ca un soldat britanic de regiment din secolul XIX. După opt ani la Yale, se considera un adevărat viceregе în Laos şi trăia în consecinţă. James îşi făcea prieteni şi cumpăra influenţa liderilor din Laos într-un club privat de jocuri de noroc pe care îl deschisese; piesa de rezistentă era o ruletă împrumutată de la John Günther Dean.

Adevărata bătălie pentru Laos a început după ce Bill Lair de la CIA, care conducea o şcoală de luptă în junglă pentru trupele comando, a descoperit un membru al unui trib din munţi pe nume Vang Pao, general în Armata Regală din Laos, care conducea tribul Hmong. În decembrie 1960, Lair l-a anunţat pe şefului diviziei pentru Orientul îndepărtat, Desmond Fitz Gerald, despre noul său recrut. „Vang Pao spusese: «Nu putem trăi cu comuniştii.» „a raportat Lair. „Voi ne daţi arme şi o să ne luptăm noi cu comuniştii”. În dimineaţa următoare, la postul CIA, Fitz Gerald i-a spus lui Lair să scrie o propunere. „Era o transmisiune de optsprezece pagini”, îşi amintea Lair. „Răspunsul a venit într-un timp foarte scurt... Era adevărata confirmare”.

În 1961, la începutul lunii ianuarie, în ultimele zile ale administraţiei Eisenhower, piloţii CIA au trimis primele arme către Hmong. Şase luni mai târziu, mai bine de nouă

mii de membri ai tribului din munţi controlaţi de Vang Pao s-au unit cu trei sute de membri ai trupelor de comando pregătiţi de Lair pentru operaţiuni împotriva comuniştilor. CIA a trimis arme, bani, transmiţătoare şi avioane armatei din capitală şi liderilor tribali din munţi. Cea mai urgentă misiune a lor era să întrerupă reţeaua de drumuri a lui Ho Şi Min. Hanoi proclamase un Front de Eliberare Naţională în sud. În acel an, patru mii de oficiali sud-vietnamezi au murit de mâinile Vietcongului.

La câteva luni după ce preşedintele Kennedy a preluat puterea, soarta Laosului şi a Vietnamului de Sud a devenit una singură. Kennedy nu voia să trimită la moarte trupele americane în acele jungle. În schimb, a cerut CIA-ului să dubleze forţele tribale şi „să facă orice efort posibil pentru a lansa operaţiunile de gherilă din Vietnamul de Nord" cu recruţii asiatici.

Americanii trimişi în Laos în timpul administraţiei Kennedy nu cunoşteau numele tribal al Hmong. îi numeau Meo, un epitet undeva între „barbar" şi „negrotei". Unul din aceşti tineri era Dick Holm. Când îşi aducea aminte, regreta „ignoranţa şi aroganţa americanilor care veneau în Asia de Sud-Est... Nu înţelegeam nici pe jumătate istoria, cultura şi politica popoarelor pe care voiam să le ajutăm... interesele noastre strategice erau impuse unei regiuni în care preşedintele nostru decisese „să tragă linie" împotriva comunismului. Şi o făceam în felul nostru".

La cartierul general CIA, „activiştii erau cu totul în favoarea unui război în Laos", spunea Robert Amory Jr., director adjunct al serviciilor pentru informaţii. „Credeau că era un loc grozav pentru a purta un război".

AM SEMĂNAT O MULŢIME DE MINCIUNI

Americanii trimişi în Vietnam erau la fel de ignoranţi faţă de istoria şi cultura ţării. Dar ofiţerii CIA se vedeau ca oamenii de vârf în războiul global împotriva comunismului.

Deţineau controlul în Saigon. „Erau sub acoperire în

cele mai variate forme, ca producători de filme şi teatru şi vânzători industriali; erau consultanţi, experţi în arme, comercianţi", spunea ambasadorul Leonardo Neher, pe atunci ofiţer în cadrul Departamentului de Stat din Saigon. „Aveau fonduri incredibil de mari... Se distrau de minune. Aveau tot ce şi-ar fi putut dori".

Ceea ce le lipsea erau informaţiile despre duşman. Asta era responsabilitatea lui William E. Colby, directorul bazei din Saigon între 1959 şi 1961, următorul şef al diviziei pentru Orientul îndepărtat al serviciului clandestin.

Colby, care luptase în spatele liniilor inamice ca luptător comando al OSS, făcea exact ce făcuse şi în cel de Al Doilea Război Mondial. A început o operaţiune numită Proiectul Tigru, prin care se urmărea paraşutarea a 250 de agenţi vietnamezi în Vietnamul de Nord. După doi ani, 217 dintre ei au fost declaraţi morţi, dispăruţi sau suspecţi de a fi agenţi dubli. Un raport final a înregistrat soarta celor cincizeci şi două de echipe de agenţi, fiecare cu până la şaptesprezece membri:

„Capturaţi la scurt timp după aterizare".

„Radio Hanoi a anunţat captura".

„Echipa distrusă".

„Se crede că echipa este sub controlul Vietnamului de Nord".

„Capturaţi la scurt timp după aterizare".

„Dubli, atraşi în cursă, executaţi". Această ultimă frază sugerează că Statele Unite a descoperit că o echipă comando lucra în secret pentru Vietnamul de Nord, iar apoi i-a vânat şi ucis membrii. CIA-ul avea să motiveze eşecul misiunilor abia după încheierea Războiului Rece, când unul dintre partizanii lui Colby, căpitanul Do Van Tien, şeful adjunct pentru Proiectul Tigru, a dezvăluit că fusese spion pentru Hanoi în tot acel timp.

„Am semănat o grămadă de minciuni, „a spus Robert Barbour, şeful adjunct al departamentului politic din

cadrul ambasadei americane. „Ştiam că unele dintre ele erau minciuni. Despre celelalte nu ştiam nimic”.

În octombrie 1961, preşedintele Kennedy l-a trimis pe generalul Maxwell Taylor să evalueze situaţia. „Vietnamul de Sud trece acum printr-o acută criză de încredere”, a avertizat Taylor într-un raport ultrasecret către preşedinte. Statele Unite trebuiau să „demonstreze prin fapte – nu doar prin vorbe – angajamentul american serios care să contribuie la salvarea Vietnamului”. A scris: „Pentru a fi convingător, acest angajament trebuie să includă trimiterea în Vietnam a unor forţe militare SUA”. Acesta era un secret *foarte bine ascuns*.

Pentru a câştiga războiul, a continuat generalul Taylor, Statele Unite aveau nevoie de mai mulţi spioni. Într-o anexă secretă la raport, directorul adjunct al postului CIA din Saigon, David Smith, a spus că bătălia-cheie ar trebui dusă în interiorul guvernului Vietnamului de Sud. Declara că americanii trebuiau să infiltreze guvernul de la Saigon, să îl influenţeze, „să grăbească procesele de decizie şi acţiune” din interior – şi dacă era necesar, să îl schimbe.

Sarcina i-a revenit lui Lucien Conein.

NIMENI NU ÎL PLĂCEA PE DIEM

Conein a început să lucreze cu Ngo Dinh Nhu, fratele pe jumătate nebun al preşedintelui Diem, pentru a pune pe picioare programul Satele Strategice, care aduna ţărani din comunităţile lor şi îi ducea în câmpuri de instrucţie, ca apărare împotriva subversiunii comuniste. îmbrăcat în uniforma unui locotenent-colonei de armată SUA, Conein a pătruns adânc în cultura militară şi politică decadentă a Vietnamului de Sud.

„Am reuşit să merg în fiecare provincie, am reuşit să vorbesc cu comandanţii de unitate”, a spus el. „Pe unii din aceşti oameni îi cunoşteam de mulţi ani; pe alţii îi ştiam din timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Unii se aflau

în poziţii puternice”. Contactele sale au devenit curând cele mai bune pe care le avea Agenţia în Vietnam. Dar erau atâtea pe care nu le ştia.

La 7 mai 1963, în ajunul împlinirii a 2 527 de ani de la naşterea lui Buddha, Conein a zburat la Hue, unde a descopeşit un număr mare de trupe militare, a căror prezenţă nu şi-o putea explica. A fost încurajat să plece cu următorul avion. „Voiam să rămân”, îşi amintea el. „Voiam să văd sărbătorirea naşterii lui Buddha. Voiam să văd bărcile cu lumânări aprinse care pluteau pe râul parfumat, dar n-a fost să fie”. În dimineaţa următoare, în Hue, soldaţii lui Diem au atacat şi au ucis membrii unei grupări budiste.

„Diem pierduse contactul cu realitatea, „spunea Conein. Trupele sale în uniformă albastră, modelate după exemplul tinerimii hitleriste, forţele sale speciale instruite de CIA şi poliţia sa secretă urmăreau să creeze un regim catolic într-o ţară budistă. Prin oprimarea călugărilor, Diem îi transformase într-o puternică forţă politică. Protestele lor împotriva guvernului s-au intensificat în următoarele cinci săptămâni. La 11 iunie, un călugăr în vârstă de şaizeci şi şase de ani, pe nume Quang Duc, s-a aşezat într-o intersecţie din Saigon şi şi-a dat foc. Fotografiile sacrificiului au făcut înconjurul lumii. Inima a fost tot ce a mai rămas din el. Apoi, Diem a început raziile la pagode, ucigând călugări, femei şi copii pentru a-şi susţine puterea.

„Nimeni nu îl plăcea pe Diem”, a declarat la mult timp după aceea Bobby Kennedy. „Dar cum să scăpăm de el şi să aducem pe cineva care ar continua războiul, fără să dezbine ţara în două şi astfel să piardă nu numai războiul, ci şi naţiunea – asta era marea problemă”.

În 1963, la sfârşitul lunii iulie, preşedintele Kennedy a început să discute în particular despre cum să scape de Diem. Dacă voiau să reuşească, era mai bine să facă totul

în secret. Primul pas în schimbarea regimului a fost numirea unui nou ambasador american: imperiosul Henry Cabot Lodge, un rival politic pe care în învisese de două ori, o dată în cursa pentru Senat din statul Massachusetts şi a doua oară ca partener de candidatură cu Richard Nixon. Lodge a acceptat bucuros slujba, odată asigurat că la Saigon aveau să-i fie oferite puterile unui vicerege.

Pe 4 iulie, Lucien Conein a primit un mesaj de la generalul Tran Van Don, şeful interimar al statului-major al trupelor din Vietnamul de Sud, un om pe care îl cunoştea de optsprezece ani. *Vino la Hotel Caravelle*, spunea mesajul. În acea noapte, în clubul de noapte supraaglomerat din subsolul hotelului, generalul Don a recunoscut că armata pregătea o lovitură împotriva lui Diem.

„Care va fi reacţia americană dacă vom merge până la capăt?" l-a întrebat Don pe Conein.

La 23 august, John F. Kennedy a oferit răspunsul.

Într-o sâmbătă ploioasă, era singur, în Portul Hyannis. În cârje din pricina durerilor de spate, jelindu-l pe micuţul său fiu, Patrick, îngropat cu două săptămâni mai înainte. La scurt timp după ora 21: 00, preşedintele a preluat apelul de la consilierul său pentru securitate naţională, Michael Forrestal, şi fără să stea prea mult pe gânduri, a aprobat un mesaj confidenţial către noul ambasador Lodge, compus de Roger Hilsman la Departamentul de Stat. „Trebuie să ne confruntăm cu posibilitatea ca însuşi Diem să nu poată fi păstrat", îi spunea mesajul lui Lodge şi îl îndemna „să facă planuri detaliate despre cum am putea provoca înlocuirea lui Diem". Secretarul de stat, secretarul pentru apărare şi directorul Serviciilor Centrale de Informaţii nu fuseseră consultaţi. Toţi trei aveau dubii în privinţa unei lovituri de stat împotriva lui Diem".

„Nu ar fi trebuit să îmi dau consimţământul", şi-a

spus preşedintele după ce consecinţele au devenit clare. Totuşi, ordinul a mers mai departe.

Hilsman i-a spus lui Helms că preşedintele ordonase eliminarea lui Diem. Helms i-a transferat misiunea lui Bill Colby, noul director al diviziei CIA pentru Orientul îndepărtat. La rândul său, Colby i-a dat-o mai departe lui John Richardson, cel pe care îl alesese să-i preia funcţia de director al bazei din Saigon: „În aceste circumstanţe, cred că CIA trebuie să accepte pe deplin directivele celor care fac strategiile şi să caute moduri pentru a îndeplini obiectivele pe care le urmăresc, „l-a instruit el pe Richardson – deşi se pare că ordinul „dădea vrabia din mână pe cioara de pe gard, înainte chiar să o zărească sau să o vadă dacă are glas”.

La 29 august, în a şasea zi petrecută în Saigon, Lodge a transmis un mesaj la Washington: „Am pornit pe un drum de pe care nu mai este cale de întoarcere: răsturnarea guvernului Diem”. La Casa Albă, Helms a ascultat cum preşedintele a primit mesajul, l-a aprobat şi i-a ordonat lui Lodge să se asigure înainte de toate că rolul americanilor în lovitură – rolul lui – avea să rămână ascuns.

Ambasadorul nu vedea cu ochi buni rolul privilegiat pe care-l avea Agenţia la Saigon. A notat în jurnalul său privat: „CIA are mai mulţi bani. case mai mari decât diplomaţii, salarii mai mari, mai multe arme, echipament mai moden”. Era gelos pe puterea de care se bucura John Richardson şi lua în râs prudenţa de care dădea dovadă şeful postului în privinţa rolului principal pe care-l juca Conein în complotul loviturii. Lodge a decis că voia un nou şef de bază.

Aşa că a dezvăluit identitatea lui Richardson – „l-a expus şi i-a făcut numele public în ziare”, după cum a mărturisit Bobby Kennedy într-un raport oral confidenţial, opt luni mai târziu – oferind cu o abilitate atent calculată

informaţii unui reporter care era în trecere prin Saigon. Povestea a fost o ştire senzaţională. Identificarea lui Richardson – o încălcare a securităţii fără precedent – dădea de înţeles că „zădărnicise un plan de acţiune pe care domnul Lodge îl adusese de la Washington, pentru că Agenţia nu fusese de acord cu el… Un înalt oficial de aici, un om care fusese devotat aproape întreaga viaţă democraţiei, a comparat creşterea CIA-ului cu o tumoare malignă şi a adăugat că nu era sigur că Agenţia putea fi controlată de Casa Albă”. The *New York Times şi* The *Washington Post au* preluat povestea. Patru zile mai târziu, Richardson, acum cu cariera ruinată, a părăsit Saigonul; după un interval decent, ambasadorul Lodge s-a mutat în casa lui.

„Am avut noroc că Richardson a fost rechemat, „a spus vechiul prieten al lui Conein, generalul Don. „Dacă ar fi fost acolo, ne-ar fi pus planul în mare pericol”.

O LIPSĂ COMPLETĂ DE INFORMAŢII

La 5 octombrie, Lucien Conein a mers să-l întâlnească pe generalul Duong Van Minh, cunoscut sub numele de „Marele Minh, „la cartierul general al Şefilor Statelor Majore din Saigon. A raportat că generalul ridicase problema asasinării şi suportului americanilor pentru o nouă juntă. Dave Smith, noul director interimar al postului CIA, a recomandat „să nu ne împotrivim irevocabil complotului de asasinare” – veşti bune pentru ambasadorul Lodge, anatemă pentru McCone.

McCone i-a ordonat lui Smith să înceteze „cu încurajarea, aprobarea sau susţinerea asasinatului” şi s-a grăbit spre Biroul Oval. Atent să evite cuvinte care ar fi putut lega Casa Albă de o crimă, a mărturisit mai târziu, folosind o analogie la sport: domnule preşedinte, dacă aş fi proprietarul unei echipe de baseball şi aş avea un singur aruncător, l-aş ţine pe post chiar dacă ar fi bun sau nu. La 17 octombrie, în cadrul întâlnirii Grupului Special şi a unei

şedinţe între patru ochi cu preşedintele, patru zile mai târziu, McCone a spus că încă din august, de la sosirea lui Lodge, politica externă americană în Vietnam se bazase pe „o lipsă completă de informaţii” despre politica Saigonului. Situaţia care se crea în jurul lui Conein era „extrem de periculoasă”, a spus el, şi ameninţa să se transforme „într-un absolut dezastru de proporţii pentru Statele Unite”.

Ambasadorul american a dat asigurări Casei Albe. „Cred că implicarea noastră până acum prin Conein mai este încă în limitele negării plauzibile”, a raportat el. „Nu ar trebui să ne opunem unei lovituri din două motive. Primul, se pare că avem cel puţin o şansă ca următorul guvern să nu dea greş şi să ezite la fel de mult ca cel din prezent. Al doilea, este extrem de imprudent pe termen lung pentru noi să tot vărsăm apă rece peste tentativele de lovitură… Ar trebui să nu uităm că ăsta este singurul mod în care poporul Vietnamului va avea o şansă de a-i schimba guvernul”.

Casa Albă i-a transmis instrucţiuni atente lui Conein. Află care sunt planurile generalului, nu le încuraja, păstrează discreţia. Era prea târziu: linia dintre spionaj şi operaţiunile sub acoperire fusese deja încălcată. Conein era mult prea cunoscut ca să mai poată lucra sub acoperire; „mă bucuram de celebritate în Vietnam”, spunea el. Toate persoanele importante ştiau exact cine era şi pe cine reprezenta. Aveau încredere că principalul om al CIA vorbea în numele Americii.

Conein s-a întâlnit cu generalul Don în noaptea de 24 octombrie şi a aflat că lovitura avea să aibă loc în mai puţin de zece zile. S-au întâlnit iarăşi pe 28 octombrie. Don a scris mai târziu că Conein „ne-a oferit bani şi arme, dar l-am refuzat, spunând că nu avem nevoie decât de curaj şi de convingere”.

Conein a transmis cu atenţie mesajul că Statele Unite se opuneau asasinatului. Reacţia generalilor, aşa cum

reiese din mărturia lui, a fost: „Nu vă convine aşa?

Păi, noi o să o facem oricum... Nu vă place, n-o să mai discutăm despre asta". Nu i-a descurajat. Dacă ar fi făcut-o, a spus el, „aş fi fost îndepărtat şi izolat".

Conein i-a raportat lui Lodge că lovitura era iminentă. Ambasadorul l-a trimis pe ofiţerul CIA, Rufus Phillips, să se întâlnească cu Diem. Au stat la palat şi au vorbit despre război şi politică. Apoi, „Diem s-a uitat întrebător la mine. cu o privire curioasă, şi a spus «Se va da o lovitură împotriva mea?» „şi-a amintit Phillips.

„Mă uitam la el şi îmi venea să plâng. «Mă tem că da, domnule preşedinte.» Asta a fost tot ce s-a spus pe tema asta".

CINE A DAT ACESTE ORDINE?

Lovitura a avut loc la 1 noiembrie. Era miezul zilei la Saigon, miezul nopţii la Washington. Chemat de acasă de un emisar al generalului Don, Conein şi-a îmbrăcat uniforma şi l-a chemat pe Rufus Phillips să aibă grijă de soţia şi de copiii lui. Apoi, a luat un revolver de calibrul 38 şi un săculeţ cu 70.000 de dolari din banii CIA, a urcat în maşină şi s-a grăbit pe străzile Saigonului către cartierul general al Şefilor Statelor Majore al armatei Vietnamului de Sud. Străzile răsunau de focurile de armă. Liderii loviturii închiseseră aeroportul, tăiaseră liniile telefonice din oraş, atacaseră sediul central al poliţiei, puseseră stăpânire pe radioul guvernului şi loviseră centrele puterii politice.

Conein şi-a completat primul raport puţin după ora 14: 00. A rămas în contact cu postul CIA de pe legătura sigură de comunicare pe care o avea instalată în maşina sa, descriind bombadramentele şi atacurile, mişcările trupelor şi manevrele politice pe măsură ce aveau loc. Baza CIA se baza pe rapoartele sale pentru a informa mai depare Casa Albă şi Departamentul de Stat prin transmisiuni codate. Erau cele mai bune informaţii

obţinute la momentul producerii evenimentelor din acea zi.

„Conein la CG ŞSMA/ de la gen. Marele Minh şi Don şi observare la faţa locului, „aşa suna prima transmisiune. „Generalii încearcă să contacteze telefonic Palatul, dar fără rezultat. Propunerea lor este următoarea: Dacă preşedintele demisionează imediat, îi vor garanta protecţia şi retragerea în siguranţă a preşedintelui şi a lui Ngo Dinh Nhu. Dacă preşedintele refuză aceste condiţii, Palatul va fi atacat în mai puţin de o oră".

La scurt timp, Conein a trimis un al doilea mesaj: nu se va sta la „discuţii cu preşedintele. Va spune da sau nu şi ăsta va fi finalul conversaţiei". Generalul Don şi aliaţii săi l-au sunat pe preşedintele Diem imediat după ora 16: 00 şi i-au cerut să se predea. I-au oferit protecţie şi părăsirea ţării în siguranţă. A refuzat. Apoi, preşedintele Vietnamului de Sud i-a telefonat pe ambasadorului american. „Care este poziţia Statelor Unite?" a întrebat Diem. Lodge a răspuns că habar n-are. „Este 4: 30 în Washington", a răspuns el, „şi e imposibil ca guvernul SUA să nu aibă o opinie". Apoi, Lodge a spus: „Mi s-a adus la cunoştinţă că cei responsabili cu prezentele activităţi vă garantează dumneavoastră şi fratelui dumneavoastră ieşirea în siguranţă din ţară. Ştiaţi lucrul ăsta?" a întrebat Lodge.

„Nu", a minţit Diem. Apoi a făcut o pauză, cel mai probabil dându-şi seama că Lodge făcea parte din complotul împotriva lui. „Ai numărul meu de telefon", a spus el, şi conversaţia a luat sfârşit. Trei ore mai târziu, el şi fratele său au fugit într-o ascunzătoare deţinută de un comerciant chinez, care finanţase reţeaua privată de spioni a lui Diem din Saigon. Vila era echipată cu o linie telefonică legată de palatul prezidenţial, păstrând iluzia că încă se mai afla la putere. Bătălia a continuat toată noaptea; aproape o sută de vietnamezi au murit în timp ce rebelii s-au grăbit spre palatul prezidenţial.

La ora 6: O, Diem i-a telefonat Marelui Minh.

Preşedintele i-a mărturisit că era pregătit să demisioneze, iar generalul i-a garantat siguranţa. Diem a spus că avea să aştepte la biserica Sfântul Francis Xavier, din cartierul chinezesc al Saigonului. Generalul a trimis o maşină blindată pentru a-i recupera pe Diem şi pe fratele său şi i-a ordonat gărzii sale personale de corp să conducă convoiul. Apoi, a ridicat două degete de la mâna dreaptă. Era un semnal: ucideţi-i pe amândoi.

Generalul Don le-a ordonat oamenilor săi să se apuce de curăţenie la cartierul general, să aducă o masă mare, acoperită cu un material verde şi să se pregătească pentru o conferinţă de presă. „Ieşi naibii afară1, i-a spus generalul prietenului său, Conein, „aducem presa”. Conein s-a dus acasă, dar a fost chemat de Lodge. „Am ajuns la ambasadă şi am fost informat că trebuie să îl găsesc pe Diem”, a spus 1. „Eram obosit şi sătul până peste cap, şi am întrebat «Cine a dat ordinul ăsta?» Mi-au spus că venea de la preşedintele Statelor Unite”.

La ora 10: 00, Conein s-a întors înapoi la cartierul general al statului major şi l-a confruntat pe primul general care i-a ieşit în cale. „Marele Minh mi-a spus că s-au sinucis. M-am uitat la el şi l-am întrebat unde. A spus că erau în Cholon, în biserica catolică şi că se sinuciseseră”, a spus Conein în mărturia sa confidenţială, depusă în faţa comitetului Senatului care a analizat, doisprezece ani mai târziu, asasinatul.

„Cred că în clipa aia mi-am pierdut calmul, „a spus Conein. Se gândea la păcatul de moarte şi la sufletul său.

„I-a spus Marelui Minh, uite, tu eşti budist, eu sunt catolic. Dacă s-au sinucis în biserica aia, iar preotul va ţine slujbă diseară, chestiunea n-o să stea în picioare. Am spus, unde sunt? Mi-a zis că erau la cartierul general al statului major, într-o clădire din spate, voiam să îi văd? Am spus că nu. M-a întrebat, de ce nu? I-am zis, păi, dacă printr-o şansă la un milion, oamenii vor crede că s-au sinucis într-o

biserică şi eu văd că nu s-au sinucis şi ştiu că nu a fost aşa, am încurcat-o”.

Conein s-a întors la ambasada americană pentru a raporta că preşedintele Diem era mort. Nu a spus tot adevărul. „Am fost informat de partenerii noştri vietnamezi că sinuciderea avusese loc la întoarcerea din oraş”, a transmis el. La ceasurile 2: 50, ora Washingtonului, a fost trimis răspunsul semnat în numele lui Dean Rusk: „Ştiri despre Diem, sinuciderea lui Nhu a fost un şoc aici… este important să stabilim public, dincolo de orice îndoială, că morţile lor sunt într-adevăr sinucideri, dacă aşa s-a întâmplat”.

Sâmbătă, 2 noiembrie, 1963, la 9: 35, preşedintele a convocat la Casa Albă o şedinţă cu uşile închise cu fratele său, McCone, Rusk, McNamara şi generalul Taylor. La scurt timp, Michael Forrestal a dat buzna înăuntru cu ultimele ştiri de la Saigon. Generalul Taylor îşi amintea că preşedintele a sărit în picioare şi „s-a grăbit pe uşă afară cu o expresie de şoc şi groază întipărită pe fată, cum nu-l mai văzusem niciodată”.

La 18: 31. McGeorge Bundy i-a trimis lui Lodge un mesaj, cu copii cofidenţiale pentru McCone, McNamara şi Rusk: „Moartea lui Diem şi Nhu, indiferent de greşelile făcute de ei, a produs un val de şoc acolo şi există pericolul ca prestanţa şi reputaţia următorului guvern să fie semnificativ afectate dacă se va răspândi convingerea că asasinatele i-au implicat pe unul sau mai mulţi membri marcanţi ai viitorului regim… Nu ar trebui să rămână cu impresia că asasinatele politice sunt uşor acceptate aici”.

Jim Rosenthal era ofiţerul de serviciu la ambasada americană din Saigon în acea sâmbătă. Ambasadorul Lodge l-a trimis jos, la uşa din faţă, pentru a întâmpina câţiva vizitatori importanţi. „Nu o să uit niciodată imaginea aia”, a spus el. „Maşina a oprit în faţa ambasadei, iar camerele de supraveghere fuseseră

întoarse în altă direcţie. Conein a sărit de pe scaunul din faţă, a deschis portiera din spate, a salutat şi i-a lăsat să iasă pe tipii ăştia. De parcă i-ar fi condus la ambasadă, ceea ce şi făcea. Am mers cu ei până sus, cu liftul, iar Lodge i-a întâmpinat... Tipii ăştia tocmai duseseră la bun sfârşit o lovitură, îl uciseseră pe şeful unui stat şi acum soseau la ambasadă, ca şi când ar fi spus „Hei, şefu', am făcut o treabă bună, nu-i aşa?"

21. AM CREZUT CĂ ERA O CONSPIRAŢIE

Marţi, 19 noiembrie 1963, Richard Helms a dus la Casa Albă o armă semiautomată belgiană, într-o geantă de călătorie cu sigla unei companii aeriene. Arma era un trofeu de război; CIA pusese mâna pe un transport de arme de trei tone pe care Fidel Castro încercase să-l strecoare în Venezuela. Helms dusese arma la Departamentul de Justiţie pentru a i-o arăta lui Bobby Kennedy, care fusese de părere că trebuia să i-o ducă fratelui său. Au mers în Biroul Oval şi au vorbit cu preşedintele despre cum să lupte împotriva lui Fidel. Lumina de toamnă târzie slăbea în intensitate când preşedintele s-a ridicat din scaunul său şi s-a uitat pe fereastră la Grădina de Trandafiri.

Helms a băgat arma înapoi în geantă şi a spus: „Chiar mă bucur că Serviciile Secrete nu ne-au prins aducând arma aici". Preşedintele, căzut pe gânduri, s-a întors spre Helms şi i-a strâns mâna. „Da", a spus cu un rânjet, „asta îmi dă un sentiment de încredere".

În vinerea următoare, McCone şi Helms se aflau la cartierul general, servind masa de prânz, compusă din sandvişuri în apartamentul directorului. Ferestrele înalte şi largi de la etajul al şaptelea dădeau spre un câmp nesfârşit de vârfuri de copaci ce se întrezărea la orizont. Atunci, a sosit vestea îngrozitoare.

Preşedintele fusese împuşcat. McCone şi-a pus repede pălăria pe cap şi a mers la casa lui Bobby Kennedy,

aflată la distanţă de un minut de mers cu maşina. Helms a coborât la biroul său şi a încercat să scrie un mesaj, o înştiinţare care să fie transmisă fiecărei baze CIA din lume. Gândurile sale din acel moment erau foarte apropiate de cele ale lui Lyndon Johnson.

„Mi-a trecut prin minte", îşi amintea Johnson, „că, dacă îl împuşcaseră pe preşedintele nostru… pe cine aveau să împuşte mai departe? Şi ce se întâmpla la Washington?

Şi când aveau să lovească rachetele? Iar *eu* credeam că era o *conspiraţie*, şi am pus problema asta. Şi aproape toţi cei care erau cu mine acolo şi-au pus-o".

În cursul anului următor, Agenţia a ascuns multe dintre informaţiile pe care le deţinea noului preşedinte şi comisiei create pentru investigarea asasinatului, din motive de securitate. Propria sa investigaţie internă asupra asasinatului s-a năruit sub mulţimea de confuzii şi suspiciuni, aruncând umbre de îndoială care mă dăinuie şi în ziua de azi. Această relatare se bazează pe dosarele Agenţiei şi pe mărturiile depuse sub jurământ de ofiţerii CIA, toate date publicităţii între 1998 şi 2004.

EFECTUL A FOST ELECTRIZANT

„Moartea tragică a preşedintelui Kennedy ne impune tuturor să fim cu ochii în patru după desfăşurări neobişnuite de spionaj" a scris Helms la 22 noiembrie în mesajul său global către posturile CIA. La cartierul general, Charlotte Bustos a descoperit una curând după aceea. Se ocupa de dosarele Serviciului de Informaţii din Mexic, iar la două minute după ce radioul a anunţat că poliţia din Dallas îl arestase pe Lee Harvey Oswald, a alergat pe coridoarele pastelate cu dosarul lui Oswald în mână, căutându-l pe şeful ei, John Whitten, omul care se ocupa de operaţiunile sub acoperire din Mexic şi America Centrală. Whitten a răsfoit repede dosarul.

„Efectul a fost electrizant, „şi-a amintit el.

În dosar se menţiona că pe 1 octombrie 1963, la ora

10: 45, un bărbat care s-a prezentat drept Lee Oswald telefonase la ambasada sovietică din México City, întrebând ce se întâmplase cu cererea lui pentru o viză de călătorie în Uniunea Sovietică. Cu ajutorul inestimabil al poliţiei secrete mexicane, baza CIA din México City interceptase convorbirile telefonice ale ambasadelor sovietice şi cubaneze, în cadrul unei operaţiuni cu numele de cod Envoy. CIA pusese mâna pe convorbirea lui Oswald.

„Mexicul avea cele mai mari şi mai active operaţiuni de interceptare telefonică din lume”, a spus Whitten. „Lui J. Edgar Hoover obişnuiau să-i strălucească ochii de fiecare dată când se gândea la baza din Mexic”; nu erau puţini soldaţii americani staţionaţi în sud-vestul Statelor Unite care fuseseră prinşi încercând să vândă secrete militare sau să fugă la ruşi în México City. CIA dispunea şi de supravegherea fotografică a ambasadei sovietice şi deschidea fiecare scrisoare şi pachet care intra sau ieşea.

Dar operaţiunile de spionaj erau atât de numeroase încât au copleşit baza CIA, îngropând-o în informaţii inutile. Au trecut opt zile până să ajungă să asculte înregistrarea de la 1 octombrie, să raporteze vizita lui Oswald şi să întrebe la cartierul general al CIA: Cine e Lee Oswald? Agenţia ştia că fusese puşcaş marin american şi că emigrase în Uniunea Sovietică în octombrie 1959. Avea în dosar o colecţie de rapoarte întocmite de FBI şi de Departamentul de Stat, care detaliau încercările lui Oswald de a renunţa la cetăţenia americană, ameninţările lui de a-i informa pe sovietici despre instalaţiile militare americane din Pacific, căsătoria lui cu o rusoaică şi repartierea din iunie 1962.

În timpul şederii lui Oswald în Uniunea Sovietică, „CIA nu a dispus de surse adecvate pentru a-i raporta activităţile sau ce ar fi putut KGB-ul să facă cu el”, a scris Whitten într-un raport intern. Dar „se credea că Oswald şi alţi asemenea dezertori se aflau în mâinile KGB-ului. Eram

siguri că to Ji dezertorii erau interogaţi de KGB, înconjuraţi de informatori indiferent unde se restabileau în Uniunea Sovietică şi probabil chiar recrutaţi de KGB, mai târziu, pentru vreo misiune în străinătate”.

Whitten şi-a dat seama că era posibil ca cel care îl împuşcase pe preşedinte să fie agent comunist. A pus mâna pe telefon şi i-a cerut lui Helms să ordone o reanalizare imediată a tuturor casetelor operaţiunii Envoy şi a transcrierilor din México City. Şeful postului CIA, Win Scott, l-a sunat imediat pe preşedintele Mexicului, al cărui poliţie secretă a lucrat toată noaptea cu agenţii CIA pentru a urmări vocea lui Oswald.

Zvonul despre dosarul lui Oswald a început să se răspândească când McCone s-a întors la cartierul general CIA. Au urmat şase ore de conferinţe trepidante, ultima încheiată la 23: 30. Când McCone a aflat că CIA ştiuse dinainte de excursia lui Oswald la ambasada sovietică din México City, şi-a ieşit din fire, s-a dezlănţuit asupra consilierilor săi, enervat de modul în care era condusă Agenda.

Investigaţia internă a CIA a început să prindă formă în dimineaţa zilei de sâmbătă, 23 noiembrie. Helms s-a întâlnit cu mai marii Agenţiei, printre care James Angleton, şeful contrainformaţiilor din 1954. Angleton era cât se poate de convins că avea să-i fie repartizat cazul Oswald. Spre consternarea lui, Helms i l-a înmânat lui John Whitten.

Whitten era un om care ştia cum să desluşească o conspiraţie. Un abil interogator de prizonieri din timpul celui de Al Doilea Război Mondial, se alăturase CIA-ului în 1947. A fost prima persoană care să utilizeze poligraful în cadrul Agenţiei. La începutul anilor ’50, a folosit detectorul de minciuni în sute de investigaţii pe agenţi dubli, falşi dezertori şi fabricanţi de informaţii din Germania. Descoperise unele din cele mai mari farse care se

desfăşurau în Agende, inclusiv munca unui escroc care vându-se postului CIA din Viena o carte sovietică falsificată pentru coduri de comunicaţii. Un alt caz pe care îl spărsese implica un agent pe care Angleton îl susţinuse în Italia, un bărbat pe care Angleton îl lansase împotriva a cinci servicii străine diferite de informaţii. Agentul s-a dovedit a fi un păcălici şi un mincinos patologic; spusese fără jenă tuturor celor cinci servicii străine că lucra pentru CIA şi fusese imediat încurajat de fiecare dintre ele să devină agent dublu şi să infiltreze Agenţia. Aceasta nu era singura operaţiune de-a lui Angleton expusă de Whitten. În fiecare caz, Helms îi spusese lui Whitten să meargă în biroul întunecat şi plin de fum al lui Angleton şi să îl confrunte.

„Obişnuiam să mă duc cu poliţa de asigurare în buzunar, care le informa pe rudele mele în caz că se-ntâmpla ceva”, spunea Whitten. Confruntările creau „sentimente amare, cele mai amare sentimente” între cei doi bărbaţi. Din momentul în care Whitten a primit cazul Oswald, Angleton s-a pus pe treabă să îl saboteze.

Până la jumătatea dimineţii zilei de 23 noiembrie, sediul central al CIA ştia că Oswald vizitase în repetate rânduri ambasada sovietică şi pe cea cubaneză în septembrie şi octombrie, călătorind cât a putut de repede spre Cuba şi rămânând acolo până la primirea vizei pentru Uniunea Sovietică. „Faptul că mersese la ambasada cubaneză şi cea sovietică din México City era evident o parte foarte importantă a impresiilor iniţiale pe care le aveam”, a spus Helms. Puţin după prânz, McCone a fugit iar în oraş şi a adus veştile legăturii cubaneze cu preşedintele Johnson, întrerupând o lungă discuţie între LB şi Dwight Eisenhower, care îl avertiza despre puterea pe care o avea Robert Kennedy asupra operaţiunilor sub acoperire.

La ora 13: 35, preşedintele Johnson şi-a sunat un

vechi prieten, un broker de pe Wall Street, pe nume Edwin Weist şi s-a confesat: „Chestia asta… asasinatul ăsta… ar putea avea mai multe complicaţii decât poţi să-ţi imaginezi… ar putea fi mai adânc decât crezi”. În acea după-amiază, ambasadorul SUA în Mexic, Tom Mann, texan şi confident apropiat al lui LBJ, şi-a exprimat suspiciunea că în spatele asasinatului se afla Castro.

În dimineaţa zilei de duminică, 24 noiembrie, McCone a revenit la Casa Albă, unde începea să se adune cortegiul funerar care urma să ducă coşciugul lui John Kennedy la Capitoliu, pentru priveghi. McCone i-a oferit lui Lyndon Johnson informaţii mai detaliate despre anumite operaţiuni CIA pentru răsturnarea guvernului cubanez. Dar Johnson tot nu avea nici cea mai vagă idee că Statele Unite încercaseră să îl ucidă pe Castro în cea mai mare parte a ultimilor trei ani. Foarte puţini oameni ştiau. Unul era Allen Dulles. Altul, Richard Helms. Al treilea era Bobby Kennedy. Iar al patrulea, era foarte probabil, Fidel Castro.

În aceeaşi zi, baza CIA din México City a stabilit cu certitudine că Oswald depusese cererea de viză la serviciul de informaţii sovietic pe 28 septembrie. Vorbise între patru ochi cu un om pe nume Valery Kostikov, despre care se credea că era membru al Departamentului 13 din cadrul KGB – departamentul responsabil cu asasinatele.

Baza CIA a trimis cartierului general o listă cu toţi străinii pe care îi suspecta că ar fi intrat în contact cu ofiţeri sovietici de informaţii în México City. Unul din ei era Rolando Cubela, agentul CIA cubanez din ultimul complot de asasinare a lui Castro. Cu doar două zile înainte, în momentul morţii preşedintelui Kennedy, ofiţerul de caz al lui Cubela, Nestor Sánchez, îi dăduse unui cubanez un stilou în care se ascundea o seringă hipodermică, plină cu otravă. Raportul de la postul din México City a pus o întrebare spinoasă: era Cubela agent dublu pentru Fidel?

Cortegiul care se îndrepta spre Capitoliu era pe cale să părăsească Casa Albă când Lee Harvey Oswald a fost ucis în transmisiune directă la postul de poliţie din Dallas. Preşedintele CIA a ordonat Agenţiei să-i pună la dispoziţie toate informaţiile despre Oswald, şi asta imediat. Whitten a încropit un rezumat şi i l-a înmânat lui Helms, care i l-a prezentat preşedintelui după câteva ore. Raportul în sine a fost fie pierdut, fie distrus. Problema era, a spus Whitten, că Agenţia nu avea nicio dovadă solidă că Oswald ar fi fost agent al Moscovei sau al Havanei – dar putea fi.

ACŢIONAM CU CEA MAI MARE GRIJĂ

Marţi, 29 noiembrie, John McCone i-a înmânat noului preşedinte al Statelor Unite un raport formal asupra situaţiei. „Preşedintele a observat cu un anumit dispreţ că unii oameni din cadrul Departamentul de Justiţie îi sugeraseră sâmbătă că ar trebui realizată o investigaţie independentă asupra asasinării preşedintelui”, a scris McCone în memorandumul zilnic pentru dosar. „Preşedintele Johnson a respins această idee”.

Şaptezeci şi două de ore mai târziu, în ciuda instinctelor sale, Johnson s-a răzgândit. Pe 29 noiembrie, la douăzeci şi patru de ore după Ziua Recunoştinţei, l-a ademenit cu vorbe dulci pe judecătorul şef al Curţii Supreme, Earl Warren, să conducă investigaţiile. I-a hărţuit pe restul membrior Comisiei Warren, într-o rundă de telefoane furioase, care au durat cinci ore. La recomandarea lui Bobby Kennedy, preşedintele l-a sunat pe acasă Allen Dulles, umplându-l de uimire şi stupoare. „Aţi luat în considerare efectele muncii şi slujbei mele anterioare?” a întrebat Dulles. LBJ l-a asigurat imediat că le luase în considerare şi a închis. Dulles l-a sunat imediat pe James Angleton.

Afară era deja întuneric, iar preşedintele se grăbea să adune comisia înainte de termenele finale ale ziarelor de seară. I-a contactat pe toţi cei de pe lista celor aleşi.

Discreţia era elementul-cheie, a spus preşedintele: „Nu putem să permitem ca Senatul sau Camera Deputaţilor sau FBI-ul sau alţi oameni să se apuce să mărturisească în stânga şi în dreapta că Hruşciov l-a ucis pe Kennedy sau că a fost mâna lui Castro”. A subliniat în faţa deputatului Gerald R. Ford că voia oameni care ştiau cum funcţionează CIA. Cel mai important telefon a venit chiar înainte de ora 21: 00, de la iubitul mentor al lui Johnson, omul care urmărea cel mai îndeaproape activitatea din Congres, senatorul Richard Russell, care suna din Winder, Georgia. Cu toate că LBJ aproape îşi comunicase deja numele ca membru al Comisiei Warren, Russell a încercat să îl refuze pe preşedinte.

„Poţi să fii al naibii de sigur că o să participi, asta ţi-o spun sigur”, a ţipat preşedintele. „O să-ţi pui numele la dispoziţie pentru treaba asta pentru că eşti şeful comitetului CIA”. Johnson a repetat că puteau să se împrăştie zvonuri despre uciderea lui Kennedy de către Hruşciov.

„Păi, nu cred că a făcut-o el *direct*”, a spus senatorul Russell, dar „nu aş fi surprins dacă Castro ar avea ceva de-a face cu asta”.

Înfiinţarea Comisiei Warren îl punea pe Richard Helms în faţa unei dileme morale zdrobitoare. „Helms şi-a dat seama că dezvăluirea comploturilor de asasinare reflectă negativ imaginea Agenţiei, îl pune într-o lumină proastă şi că s-ar putea într-adevăr să iasă la iveală că liderii cubanezi puseseră la cale asasinatul într-o încercare de răzbunare pentru operaţiunile noastre de asasinare a lui Castro. Asta ar avea un efect dezastruos asupra lui şi asupra Agenţiei”, a mărturisit John Whitten.

Helms era cât se poate de conştient de lucrul ăsta. „Acţionam cu cea mai mare grijă, „a spus într-o mărturie ultrasecretă, cincisprezece ani mai târziu. „Eram foarte îngrijoraţi în acele momente despre ce urma să iasă...

Acuzarea unui guvern străin de o asemenea acţiune însemna deteriorarea relaţiilor în cel mai urât mod posibil”.

Chestiunea dezvăluirii comploturilor împotriva lui Castro era, la rândul ei, o povară greu de suportat pe umerii lui Bobby Kennedy. A păstrat tăcerea.

Preşedintele ordonase FBI-ului să investigheze uciderea lui Kennedy, dăduse comandă CIA-ului să coopereze pe deplin şi le spusese să raporteze rezultatele Comisiei Warren, care depindea de ei pentru informaţii asupra cazului. Dar neîndemânarea lor nu cunoştea limite.

Până la începutul anului 1962, CIA-ul, FBI-ul, Pentagonul, Departamentul de Stat şi Serviciul de Imigraţie şi Naturalizare aveau dosare despre Oswald. În august 1963, la New Orleans, Oswald avusese o serie de confruntări cu membrii Directoratului Studenţilor Cubanezi, un grup anti-Castro finanţat de CIA, ai cărui membri au raportat ofiţerului de caz că suspectau că Oswald încerca să se infiltreze în rândul lor. Până în octombrie 1963, FBI-ul ştia despre el că era un posibil Marxist tulburat, care susţinea revoluţia cubaneză, capabil de acte de violenţă, şi care intrase recent în contact cu ofiţerii sovietici de spionaj. La 30 octombrie. Biroul a aflat că lucra la Depozitul de Cărţi Şcolare al statului Texas, din Dallas.

Pe scurt, era un dezertor furios care îl admira pe Castro, despre care CIA-ul avea motive să-l considere un posibil agent comunist recrutat, care căuta urgent să se întoarcă la Moscova via Havana şi care pândea ruta preşedintelui în Dallas.

CIA-ul şi FBI-ul nu şi-au comparat niciodată informaţiile. FBI-ul n-a fost nici măcar pe-aproape să dea de urma lui Oswald. Acesta era un preludiu al performanţelor lor în săptămânile de dinaintea atacurilor de la 11 septembrie 2001. Era, o incompetenţă flagrantă”,

a declarat J. Edgar Hoover într-un memorandum din 10 decembrie 1963, care a rămas secret până la cumpăna dintre secole.

Cartha Deloach, directorul adjunct al FBI, l-a îndemnat pe Hoover să nu îşi disciplineze agenţii prin represalii, de teamă că acest lucru ar fi putut fi văzut ca „o confirmare făţişă a faptului că suntem responsabili pentru neglijenţa care se poate să fi condus la asasinarea, preşedintelui”. Cu toate acestea, Hoover a pedepsit şaptesprezece agenţi. „Nu am reuşit să îndeplinim anumite aspecte principale ale investigaţiei asupra lui Oswald”, a spus Hoover în octombrie 1964. „Ar trebui să fie o lecţie pentru noi toţi, dar mă îndoiesc că unii din noi îşi dau acum seama de asta”.

Membrii Comisiei Warren nu ştiau nimic despre asta. Aşa cum a aflat curând şi John Whitten, CIA-ul a ascuns de Comisie multe din informaţiile pe care le credea adevărate.

Whitten a muncit enorm să desluşească faptele dintr-o avalanşă de falsuri care veneau în valuri de la posturile CIA din străinătate. „Zeci de oameni au pretins că l-au văzut pe Oswald, pe ici, pe colo şi peste tot, în tot felul de circumstanţe conspiraţionale, de la Polul Nord până în Congo”, îşi amintea el. Mii de piste false au aruncat CIA-ul într-un adevărat labirint. Pentru a descâlci aceste cazuri, Whitten depindea de FBI, care trebuia să îi ofere informaţii. Abia după două săptămâni i s-a permis să citească raportul preliminar de investigaţii al FBI-ului asupra lui Oswald, în decembrie 1963. „Pentru prima dată”, a mărturisit el ani mai târziu, „am aflat extrem de multe informaţii vitale despre trecutul lui Oswald, pe care se pare că FBI-ul le ştiuse în tot timpul investigaţiei şi nu mi le comunicase”.

Era un lucru obişnuit pentru FBI să nu împărtăşească informaţiile cu Agenţia. Dar preşedintele le ordonase să coopereze. Singurul om responsabil pentru legătura

CIA-ului cu FBI-ul era Jim Angleton, iar el „nu mi-a vorbit niciodată despre discuţiile cu FBI-ul sau despre informaţiile FBI pe care le primise în timpul acestor întâlniri” a mărturisit Whitten. Incapabil să influenţeze cursul iniţial al investigaţiei. Angleton l-a subminat pe Whitten, i-a denunţat munca şi i-a condamnat eforturile pentru descoperirea faptelor din acest caz.

Helms şi Angleton au căzut de acord să nu dezvăluie Comisiei Warren şi investigatorilor interni ai CIA nimic despre comploturile de asasinare a lui Castro. Acesta era „un act condamnabil din punct de vedere moral”, a mărturisit Whitten cincisprezece ani mai târziu. „Helms a ascuns informaţia pentru că l-ar fi costat slujba”. Aceste informaţii ar fi fost un factor absolut vital în analizarea evenimentelor care au înconjurat asasinatul preşedintelui Kennedy, a spus Whitten. Dacă l-am fi cunoscut, „investigaţiile noastre despre asasinarea lui Kennedy ar fi arătat mult mai diferit decât în realitate”.

Conversaţiile confidenţiale dintre Angleton şi Allen Dulles controlau fluxul de informaţii de la CIA. Deciziile luate de ei şi de Helms s-ar putea să fi dus la formarea concluziilor Comisiei Warren. Dar Angleton a mărturisit că Comisia nu ar fi putut niciodată să interpreteze semnificaţia legăturilor sovietice şi cubaneze în modul în care putea mica sa echipă.

„Am fi văzut lucrurile cu mai multă luciditate, „a spus el. „Eram implicaţi mult mai intens… Aveam mai multă experienţă în analizarea acţiunilor Departamentului 13 şi a întregii istorii de 30 de ani a sabotajului şi asasinatelor sovietice. Cunoşteam cazurile şi ştiam care era modus operandi”. A spus că nu avea niciun sens să dezvăluie secrete care erau mai în siguranţă în mâinile sale. Comportamentul său era o obstrucţionare a justiţiei. Avea o singură apărare. Angleton credea că Moscova trimisese un agent dublu pentru a-i acoperi rolul în uciderea lui John

Kennedy.

IMPLICAŢIILE… AR FI FOST DEZASTRUOASE

Suspectul lui era Iuri Nosenko, care venise în Statele Unite ca dezertor din cadrul KGB-ului în februarie 1964, atunci când Angleton a preluat investigaţiile CIA. Nosenko era un copil răsfăţat al elitei sovietice: tatăl său fusese ministrul construcţiilor navale, membru al Comitetului Central al Patridului Comunist, îngropat în zidul Kremlinului după moarte.

Iuri s-a alăturat KGB-ului în 1953, la vârsta de douăzeci şi cinci de ani. În 1958, a lucrat în cadrul departamentului KGB care se ocupa de britanicii şi americanii care călătoreau în Uniunea Sovietică. S-a transferat la departamentul american, spionând ambasada SUA între 1961 şi 1962, ca mai apoi să devină directorul adjunct al departamentului pentru turism.

Statutul tatălui său l-a protejat împotriva numeroaselor sale neajunsuri, toate create de patima lui pentru votcă, până când a călătorit la Geneva, în iunie 1962, ca ofiţer de securitate al unei delegaţii sovietice, la o conferinţă cu optsprezece ţări pe tema dezarmării. S-a îmbătat foarte rău în prima noapte, iar când s-a trezit a descoperit că o prostituată îi furase francii elveţieni în valoare de 900 de dolari, americani. Restricţiile KGB-ului în privinţa utilizării fondurilor erau foarte severe.

Nosenko identificase – sau, mai degrabă, nu reuşise să identifice – un membru al delegaţiei diplomatice americane pe nume David Mark ca ofiţer CIA şi a început să îl caute. Mark ajunsese la Moscova cu cinci ani înainte, în calitate de consilier politic şi economic al ambasadei americane. Deşi nu fusese niciodată spion, făcuse CIA-ului doar unele mici favoruri şi fusese declarat public persona non grata de către sovietici. Nu şi-a pus în pericol cariera; mai târziu, a devenit ambasador şi omul numărul doi al ramurii de informaţii a Departamentului de Stat.

La sfârşitul unei şedinţe de după-amiază pe subiectul tratatului pentru interzicerea testelor nucleare, îşi amintea Mark, Nosenko s-a dus la el şi i-a spus în ruseşte, „Aş vrea să vorbesc cu tine... dar nu vreau să discutăm aici. Vreau să luăm prânzul împreună". Era o ofertă evidentă. Mark s-a gândit că ar fi fost potrivit un restaurant la periferia oraşului şi a stabilit o întâlnire pentru a doua zi. „Desigur, i-am informat imediat pe oamenii de la CIA despre asta, şi au spus, „Doamne, de ce ai ales restaurantul ăla? Acolo merg toţi spionii". Americanul şi rusul au luat masa, îndeaproape urmăriţi de doi ofiţeri CIA.

Nosenko i-a spus lui Mark despre prostituată şi despre banii lipsă. „Trebuie să rezolv cumva, „şi l-a amintit Mark spunând. „Aşa că pot să îţi dau câteva informaţii foarte interesante pentru CIA şi tot ce vreau sunt banii mei". Mark l-a avertizat: „Uite ce e, eşti pe cale să trădezi". Dar rusul era pregătit. Aşa că au mai aranjat o întâlnire pentru a doua zi la Geneva. Doi ofiţeri CIA s-au grăbit să ajungă în capitala elveţiană pentru a conduce interogatoriul. Unul din ei era Tennent Bagley, membru al diviziei sovietice de la baza din Berna, care vorbea prost ruseşte. Celălalt era George Kisevalter, principalul om al CIA care se ocupa de spionii ruşi şi care venise de la cartierul general.

Nosenko a sosit beat la prima lor întâlnire. „Mort de beat, „avea să spună el mulţi ani mai târziu. CIA l-a înregistrat multă vreme, însă reportofonul era stricat. Bagley a reconstituit înregistrarea, pe baza amintirilor lui Kisevalter. Multe detalii s-au pierdut însă şi la traducerea materialului.

La 11 iunie 1962, Bagley a transmis cartierului general un mesaj în care spunea că Nosenko „îşi dovedise pe deplin bona fides, „oferise informaţii importante" şi era complet cooperant. Dar în următoarele optsprezece luni, Angleton l-a convins pe Bagley că fusese păcălit; pe

vremuri cel mai înfocat susţinător al lui Nosenko, Bagley a devenit oponentul său cel mai înverşunat.

Nosenko fusese de acord să spioneze pentru CIA la Moscova. A revenit la Geneva cu delegaţia sovietică pentru dezarmare şi s-a întâlnit cu intermediarii CIA în 1964, la sfârşitul lunii ianuarie. Pe 3 februarie, ziua în care Comisia Warren a audiat primul martor, i-a informat pe americani că voia să dezerteze fără întârziere. Nosenko a spus că se ocupase de dosarul Oswald la KGB şi nimic din dosar nu implica Uniunea Sovietică în asasinarea lui Kennedy.

Angleton era sigur că minţea. Acest raţionament a avut consecinţe catastrofale.

Nosenko a adus o avalanşă de secrete. Dar Angleton stabilise deja că făcea parte dintr-un mare complot sovietic. Credea că KGB-ul pătrunsese cu mult timp în urmă în CIA, până la cele mai înalte niveluri. Cum altcumva se putea explica lunga listă de operaţiuni ratate din Albania şi Ucraina, Polonia şi Coreea, Cuba şi Vietnam? Poate că toate operaţiunile CIA împotriva sovieticilor fuseseră cunoscute de Moscova. Poate că erau toate controlate de Moscova. Poate că Nosenko fusese trimis să protejeze cârtiţa din interiorul CIA. Unicul dezertor pe care Angleton îl acceptase vreodată – Anatoly Golitsin, diagnosticat de psihiatrii CIA cu paranoia – confirma şi întărea cele mai adânci temeri ale lui Angleton.

Cea mai mare îndatorire a lui Angleton ca şef al contrainformaţiilor era să protejeze agenţii CIA de duşmanii lor. Dar o grămadă de lucruri merseseră prost în timpul mandatului său. În 1959, maiorul Pyotr Popov, primul spion al CIA infiltrat vreodată în Uniunea Sovietică, fusese arestat şi executat de KGB. George Blake, spionul britanic la Moscova care se ocupase de Tunelul din Berlin înainte de a fi săpat, fusese expus în primăvara anului 1961, forţând CIA-ul să considere că tunelul fusese folosit pentru dezinformare sovietică. Şase luni mai târziu, Heinz

Felie, omologul lui Angleton în Germania de Vest, a fost expus ca spion sovietic după ce provocase daune considerabile operaţiunilor CIA din Germania şi Europa de Est. La un an după aceea, sovieticii l-au arestat pe colonelul Oleg Penkovsky, erou secret al crizei rachetelor cubaneze. A fost executat în primăvara anului 1962.

Şi mai era şi Kim Philby. În ianuarie 1963, principalul tutore al lui Angleton în domeniul contrainformaţiilor, vechiul său confident, tovarăşul său de pahar, a fugit la Moscova. În cele din urmă, a fost denunţat ca spion sovietic, care lucrase la cele mai înalte niveluri ale serviciilor britanice de informaţii. Philby fusese suspectat timp de doisprezece ani. Prima dată când apăruseră suspiciuni, Walter Bedell Smith ceruse rapoarte de la toţi cei care intraseră în contact cu el. Bill Harvey a declarat categoric că Philby era agent sovietic. Jim Angleton a declarat categoric că nu era.

În primăvara anului 1964, după ani de zile de eşecuri răsunătoare, Angleton a căutat să-şi spele păcatele. Credea că dacă CIA putea să îl deconspire pe Nosenko, marele complot ar fi fost dezvăluit, iar şi asasinarea lui Kennedy rezolvată.

Helms a punctat problema într-o mărturie în faţa Congresului, dată publicităţii în 1998:

DOMNUL HELMS: Dacă informaţiile pe care le-a oferit Nosenko despre Oswald erau adevărate, atunci acestea au dus la o anumită concluzie despre Oswald şi despre relaţia sa cu autorităţile sovietice. Dacă erau incorecte, dacă alimenta guvernul Statelor Unite sub instrucţiunile serviciilor sovietice, atunci ar fi dus la o concluzie complet diferită… Dacă s-ar fi stabilit dincolo de orice îndoială că minţise şi, prin urmare, Oswald era agent KGB, nu m-aş fi gândit că implicaţiile acelui fapt – nu pentru CIA sau FBI, ci pentru preşedintele Statelor Unite sau Congresul Statelor Unite, ar fi fost dezastruoase”.

ÎNTREBARE: Puteţi fi mai explicit?

DOMNUL HELMS: Da, pot. Cu alte cuvinte, guvernul sovietic a ordonat asasinarea preşedintelui Kennedy.

Asta era miza. În aprilie 1964, cu aprobarea Procurorului General Robert F. Kennedy, CIA l-a izolat pe Nosenko, mai întâi într-o ascunzătoare CIA, apoi la

Câmp Peary, locul de antrenament al CIA în afara localităţii Williamsburg, în Virginia. În custodia diviziei sovietice, Nosenko a fost tratat la fel cum fuseseră trataţi şi compatrioţii săi ruşi în gulag. Primea mese mizere compuse din ceai şi terci, o singură geană de lumină bătea întreaga zi, nu mai avea nicio altă companie. „Nu aveam suficientă hrană şi îmi era foame tot timpul”, a spus Nosenko într-o declaraţie dată publicităţii în 2001. „Nu aveam contact cu nimeni, nu aveam cu cine să vorbesc. Nu putea să citesc. Nu puteam să fumez. Nu aveam nici măcar aer proaspăt”.

Mărturia sa era remarcabil de similară cu cea a prizonierilor luaţi de CIA după septembrie 2001: „Am fost luat de gardienii mei, legat la ochi şi încătuşat, suit într-o maşină, dus la un aeroport şi urcat într-un avion”, a spus el. „Am fost dus într-un alt loc, unde am fost închis într-o cameră de beton cu gratii la uşă. În încăpere mai era un singur pat de oţel, cu o saltea”. Nosenko a fost supus intimidării psihologice şi torturilor psihice timp de încă trei ani. Pentru dosarele Agenţiei, a fost păstrată o casetă audio a unui interogatoriu ostil, condus de Tennent Bagley în celula de închisoare a CIA. Vocea slabă a lui Nosenko imploră în ruseşte: „Din tot sufletul… din tot sufletul… vă implor să mă credeţi”. Vocea sonoră a lui Bagley ţipă în limba engleză: „Prostii! Prostii! Prostii!” Pentru munca sa, Bagley a fost promovat ca şef adjunct al diviziei sovietice şi a primit de la Richard Helms Medalia pentru Servicii Distinse.

În 1964, pe la sfârşitul verii, lui Helms i-a revenit

sarcina de a dezvălui în faţa Comisie Warren numele lui Iuri Nosenko. Era o problemă extrem de delicată. Cu câteva zile înainte ca Comisia să îşi încheie lucrările, Helms i-a spus judecătorului-şef că CIA-ul nu putea accepta protestele formale ale Moscovei, prin care aceasta îşi declara nevinovăţia în asasinarea preşedintelui. Earl Warren nu era mulţumit de această informaţie de ultimă oră. Raportul final al Comisiei nu a menţionat niciodată existenţa lui Nosenko.

Însuşi Helms a ajuns să se teamă de consecinţele încarcerării lui Nosenko. „Mi-am dat seama că nu îl puteam ţine în condiţiile josnice ale închisorii, aşa cum făcusem, împotriva legilor Statelor Unite", a spus el. „Domnul ştie ce s-ar fi întâmplat dacă am fi avut astăzi o situaţie comparabilă, pentru că legile nu s-au schimbat şi nu aş şti ce să fac cu oameni ca Nosenko. Am căutat îndrumare la Departamentul de Justiţie în acele vremuri. Era clar că îl ţineam închis violând legile, dar ce era să facem cu el? Aveam să îl eliberăm, iar după un an să ni se spună «Păi, oameni buni, ar fi trebuit să daţi dovadă de mai multă judecată şi să nu-i daţi drumul. Era cheia către cei care îl asasinaseră pe preşedintele Kennedy.»".

CIA a trimis o altă echipă de interogare pentru a-l chestiona pe Nosenko. Au stabilit că spunea adevărul. În cele din urmă, a fost eliberat la cinci ani după dezertare, a primit 80.000 de dolari, o nouă identitate şi a fost pus pe statul de plată al CIA.

Dar Angleton şi oamenii săi nu au închis niciodată cazul. Căutarea trădătorului din interiorul CIA a rupt divizia sovietică în două. Vânătoarea de cârtiţe a început cu urmărirea ofiţerilor cu avea nume de familie slave. Şi-a croit drum de-a lungul scării ierarhice până la şeful diviziei sovietice. A paralizat operaţiunile ruseşti ale CIA-ului timp de o decadă, până în anii ’70.

Timp de douăzeci de ani de la dezertarea lui

Nosenko, CIA s-a luptat să îşi scrie ultimul capitol din istorie. În total, făcuse şapte studii majore ale cazului. Nosenko a fost condamnat, exonerat şi repus sub acuzare până când ultima decizie a fost anulată de Rich Heuer, la finele Războiului Rece. Heuer începuse ca un susţinător ferm al marelui complot. Dar apoi cântărise valoarea informaţiilor pe care le oferise Nosenko Statelor Unite. Spionul rus identificase sau produsese piste pentru investigaţii în cazul a 200 de străini şi 238 de americani faţă de care KGB îşi manifestase interesul. Numise 300 de ofiţeri de informaţii sovietici şi persoane de contact din străinătate şi în jur 2000 de ofiţeri KGB. Indicase cincizeci şi două de microfoane pe care sovieticii le instalaseră la ambasada americană din Moscova. Extinsese cunoştinţele CIA despre maniera în care îi şantajau sovieticii pe diplomaţii şi jurnaliştii străini. Ca să crezi în acest complot, trebuia să iei de bune patru lucruri: primul, că Moscova ar renunţa la toate acele informaţii pentru a proteja o cârtiţă; al doilea, că toţi dezertorii comunişti erau agenţi dubli; al treilea, că imensul aparat sovietic de spionaj exista doar pentru a induce în eroare Statele Unite; şi ultimul, că o conspiraţie comunistă impenetrabilă se afla în spatele asasinării lui Kennedy.

Pentru Richard Helms, cazul a rămas deschis. Până în ziua în care serviciul de informaţii sovietic şi cel cubanez n-aveau să-şi predea dosarele, spunea el, n-avea să-şi găsească liniştea. Uciderea lui John Kennedy era fie munca unui pierde-vară dezechilibrat cu o puşcă ieftină şi niciun scop precis, fie adevărul era mult mai teribil. Aşa cum a spus Lyndon Johnson spre finalul mandatului său de preşedinte: „Kennedy încerca să ajungă la Castro, dar Castro a ajuns la el primul”.

22. O NEFERICITĂ DEVIERE

Operaţiunile sub acoperire ale fraţilor Kennedy l-au bântuit pe Lyndon Johnson toată viaţa. Susţinea neîncetat

că atacul din Dallas reprezenta răzbunarea pentru moartea lui Diem. „Ne-am adunat cu toţii şi am adus şi o grămadă de vagabonzi şi ne-am dus şi l-am asasinat”, se plângea el. În primul său an în funcţie, după ce loviturile succesive au distrus Saigonul, o mişcare insurgenţă obscură a început să ucidă americanii din Vietnam, iar teama sa că CIA-ul era un instrument de asasinate politice a devenit din ce în ce mai mare.

Înţelegea acum că Bobby Kennedy se bucura de o mare autoritate asupra operaţiunilor sub acoperire. îl considera un duşman declarat pentru fotoliul de preşedinte, în cadrul unei întâlniri din Biroul Oval cu John McCone, din 13 decembrie 1963, Johnson a întrebat direct dacă şi când avea să părăsească Kennedy guvernul. McCone a spus că „procurorul general intenţiona să rămână în funcţie, dar nu era clar în ce măsură preşedintele şi-ar dori ca el să devină implicat în activităţile de spionaj, problemele NSE, chestiunile de contrainsurgenţă”. Curând după aceea, răspunsul a devenit clar: zilele lui Bobby ca motor al serviciului clandestin erau numărate. A plecat după şapte săptămâni.

La 28 decembrie, McCone a zburat la ferma lui LBJ din Texas ca să ia micul dejun şi să-l informeze pe preşedinte în urma unei excursii la Saigon. „Preşedintele şi-a exprimat imediat dorinţa „de a schimba imaginea CIA” de la cea de capă şi spadă” îşi amintea McCone. Iar directorul era de aceeaşi părere. Singurul rol legal al Agenţiei era să strângă, să analizeze şi să raporteze informaţii, a spus McCone, nu să pună la cale conspiraţii pentru a răsturna guverne străine. Johnson a spus că „era sătul de situaţia care se crease şi de faptul că de fiecare dată când se pronunţa numele meu sau al CIA-ului, eram asociaţi cu trucuri murdare”.

Dar Lyndon Johnson stătea treaz noaptea, încercând să decidă dacă să pătrundă până la capăt în Vietnam sau

să se retragă. Fără suportul american, Saigonul avea să se prăbuşească. Nu voia să tăbare acolo cu mii de soldaţi americani. Nu putea să se retragă în văzul lumii. Singura cale intermediară între război şi diplomaţie era acţiunea sub acoperire.

NIMENI SĂ NU POATĂ CONDUCE AFACERILE DE SPIONAJ

La începutul anului 1964, McCone şi noul său şef de post din Saigon, Peer de Silva, nu aveau decât veşti proaste pentru preşedinte. McCone era „extrem de îngrijorat de situaţie". Credea că datele „pe baza cărora estimase posibilitatea unui război erau eronate". A avertizat Casa Albă şi Congresul că „Vietcongul primeşte susţinere substanţială din partea Vietnamului de Nord şi posibil şi din altă parte, iar această susţinere putea fi intensificată. Stoparea acestei situaţii prin sigilarea graniţelor, a apelor şi a coastelor este dificilă, poate chiar imposibilă. Atracţia VC pentru oamenii Vietnamului de Sud pe criterii politice a fost eficientă, a câştigat recruţi pentru forţele lor armate şi a neutralizat rezistenţa".

Proiectul Tigru, programul paramilitar de doi ani al Saigonului împotriva Vietnamului de Nord, s-a sfârşit cu morţi şi trădări. Acum, Pentagonul propunea să o ia de la capăt, alături de CIA. Operaţiunile din cadrul Planului 34A au reprezentat o serie de raiduri secrete, menite să convingă administraţia de la Hanoi să renunţe la insurgenţa din Vietnamul de Sud şi Laos. Piesa de rezistenţă era un nou set de operaţiuni aeriene pentru plasarea de agenţi şi echipe comando în Vietnamul de Nord, alături de atacuri maritime de-a lungul coastei. Cei care participau la raiduri erau soldaţi ai forţelor speciale sud-vietnameze, cărora li se alăturaseră trupele comando ale chinezilor naţionaloşti şi sud-coreenilor, toţi antrenaţi de CIA. McCone nu avea încredere că atacurile aveau să-l facă pe Ho Şi Min să-şi schimbe părerea. „Preşedintele ar

trebui să fie informat că ăsta nu e cel mai mare lucru de la inventarea untului de arahide", a recomandat el.

La ordin, Agenţia a predat responsabilitatea reţelei de trupe paramilitare asiatice Grupului pentru Operaţiuni Speciale al Pentagonului din Vietnam. Helms a avertizat împotriva unei „devieri nefericite" care îndepărta CIA-ul de spionaj şi îl conducea spre un rol secundar de suport militar convenţional. Directorul executiv al Agenţiei, Lyman Kirkpatrick, a prevăzut „fragmentarea şi distrugerea CIA-ului şi înghiţirea serviciului clandestin de şefii de stat major. „Acestea erau temeri profetice.

În martie 1964, preşedintele i-a trimis pe McCone şi McNamara înapoi la Saigon. Directorul s-a întors în ţară pentru a-l informa pe preşedinte că războiul nu mergea bine. „Dl. McNamara a oferit o imagine foarte optimistă, potrivit căreia lucrurile mergeau destul de bine, „a spus McCone într-un raport oral pentru biblioteca prezidenţială a lui LBJ. „Trebuia să adopt poziţia asta, iar atât timp cât reţeaua de drumuri Ho Şi Min era deschisă şi lăsa convoaie întregi de oameni să vină aici fără întrerupere nu puteam spune că lucrurile mergeau chiar atât de bine".

Acesta era începutul sfârşitului pentru cariera lui John McCone ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Lyndon Johnson a închis uşa Biroului Oval. Comunicarea între CIA şi preşedinte era limitată la două rapoarte pe săptămână pe tema evenimentelor mondiale. Preşedintele le citea în momentele de relaxare. Dacă şi când voia. La 22 aprilie, McCone i-a spus lui Bundy că era „foarte nemulţumit de faptul că preşedintele Johnson nu primea informări direct de la mine, aşa cum era obiceiul cu preşedintele Kennedy şi aşa cum s-a procedat şi cu preşedintele Eisenhower". O săptămână mai târziu, McCone i-a spus lui LBJ că „nu prea îl vedeam şi asta mă deranja". Aşa Johnson şi McCone au jucat împreună opt runde de golf, în mai, la clubul Burning Tree. Dar nu au

avut o conversaţie substanţială până în octombrie. Preşedintele se afla în funcţie de unsprezece luni până să îl întrebe pe McCone cât de mare era CIA, cât costa şi mai ales cum îi putea fi de folos. Sfatul directorului era rareori auzit şi rareori cerut. Fără sprijinul preşedintelui nu avea nicio putere şi fără acea putere, CIA-ul începea să alunece spre perioada aceea periculoasă cu care se mai confruntase în anii ’60.

Diferenţa de opinii dintre McCone şi McNamara asupra chestiunii Vietnamului a dezvăluit o fisură politică şi mai adâncă. Conform legii, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii era preşedintele consiliului tuturor agenţiilor americane de informaţii. Dar Pentagonul se luptase timp de două decenii să-l transforme pe director în vioara a doua în orchestra dezacordată, numită acum „comunitatea serviciilor de informaţii”. Timp de şase ani, grupul de consilieri pe probleme de spionaj al preşedintelui sugerase că directorul ar trebui să conducă comunitarea şi să lase un ofiţer operativ de rang superior să se ocupe de CIA. Allen Dulles se opusese eroic acestei idei şi refuzase să acorde atenţie altor lucruri în afară de acţiunile sub acoperire. McCone continua să spună că voia să iasă din afacerile de tip capă şi spadă. Dar, în 1964, serviciul clandestin al CIA consuma două treimi din bugetul Agenţiei şi 90% din timpul lui McCone. Voia să îşi consolideze puterea statutară asupra serviciilor americane de informaţii. Avea nevoie de o autoritate pe măsura responsabilităţii sale. Nu a primit-o niciodată. Pentagonal l-a subminat cu fiecare ocazie.

Trei mari ramuri ale serviciilor de informaţii americane se dezvoltaseră în ultimii zece ani. Toate erau sub conducerea titulară a directorului. Acea putere exista însă doar pe hârtie. Directorul trebuia să supervegheze Agenţia Naţională de Securitate, braţul global şi gigantic, din ce în ce mai lung, al interceptărilor electronice, care

făcea şi el parte din serviciile americane de informaţii. Agenţia Naţională de Securitate fusese creată de Truman în 1952, la îndemnul lui Walter Bedell Smith, după zdrobitoarele surprize ale Războiului din Coreea. Dar secretarul pentru apărare se ocupa de banii şi de puterea Agenţiei. McNamara mai controla şi Agenţia de

Informaţii pentru Apărare, pe care o crease după Golful Porcilor cu intenţia de a coordona grămezile de informaţii produse de armată, forţele navale, forţele aeriene şi marină. Şi mai era şi Biroul Naţional de Recunoaştere, născut în 1962, pentru construirea de sateliţi-spioni. În primăvara lui 1964, generalii forţelor aeriene au încercat să obţină controlul asupra unui program CIA în valoare de un milliard de dolari pe an. Goana după putere a dezbinat fragilul birou de recunoaştere.

„Sunt aproape gata să îi spun secretarului pentru apărare şi preşedintelui că pot să ia Biroul Naţional Cercetare şi să şi-l îndese undeva”, a tunat McCone. „Cred că ar trebui să-l sun pe preşedinte şi să îi spun să îşi facă rost de un al director al Serviciilor Centrale de Informaţii… Birocraţii de la Pentagon încearcă să strice lucrurile, ca nimeni să nu poată conduce afacerile de spionaj”. McCone a încercat să demisioneze în vara aceea, dar Lyndon Johnson i-a ordonat să rămână în funcţie cel puţin până în ziua alegerilor. Războiul din Vietnam era în plină desfăşurare, iar aparenţa loialităţii era tot ce conta.

UMBLAU DUPĂ CAI VERZI PE PEREŢI

Războiul a fost autorizat de Hotărârea de la Golful Tonkin, aprobată de Congres după ce preşedintele şi Pentagonul au proclamat că era vorba de un atac neprovocat al Vietnamului de Nord asupra navelor americane din apele internaţionale de la 4 august. Agenţia Naţională de Securitate, care a adunat şi controlat informaţiile înainte de atac, a insistat că probele erau

incontestabile. Robert McNamara a jurat că aşa era. Istoria oficială a forţelor navale asupra Războiului din Vietnam este decisivă în acest sens.

Nu a fost o simplă greşeală. Războiul din Vietnam a început cu minciuni politice bazate pe informaţii false. Dacă CIA-ul ar fi lucrat conform cartei sale, dacă McCone şi-ar fi îndeplinit îndatoririle legale aşa cum le vedea, rapoartele false nu ar fi supravieţuit mai mult de câteva ore. Dar adevărul complet a ieşit la iveală abia în noiembrie 2005, într-o mărturie foarte detaliată, dată publicităţii de către Agenţia Naţională de Securitate.

În iulie 1964, Pentagonul şi CIA-ul au stabilit că atacurile din străinătate din cadrul OPLAN 34A, începute cu şase luni înainte, reprezentaseră o serie de focuri de paie inutile, exact aşa cum avertizase McCone. Statele Unite intraseră în zona raidurilor comando pe mare, sub conducerea lui Tucker Gougelmann de la CIA, un puşcaş marin rănit în luptă, care mulţi ani mai târziu avea să devină ultimul american care să-şi piardă viaţa în Războiul din Vietnam. Pentru a susţine trupele, Washingtonul a intensificat supravegherea asupra Nordului. Forţele navale începuseră un program de interceptare a comunicaţiilor codate ale duşmanului – în termeni tehnici, semnale de spionaj sau SIGINT – în cadrul unei operaţiuni cu numele de cod Desoto. Aceste misiuni au început cu o cutie neagră, de dimensiunea unui containter de cargobot, plasată de puntea unui distrugător care naviga în largul coastelor Vietnamului. În interiorul fiecărei cutii negre se aflau antene şi monitoare operate de cel puţin o duzină de ofiţeri ai Grupului de Securitate Navală.

Aceştia ascultau liniile militare nod-vietnameze, iar datele pe care le colectau erau decriptate şi traduse de Agenţia Naţională de Securitate.

Comitetul întrunit al Şefilor Statelor Majore a decis trimiterea navei USS *Maddox*, sub comanda căpitanului

John Herrick, la Desoto, într-o misiune cu ordinul de a „stimula şi înregistra” reacţiile Vietnamului de Nord la raidurile comando. Maddox primise ordin să rămână la opt mile marine de ţărm şi la patru noduri de coastele insulelor Vietnamului de Nord, în golful Tonkin. Statele Unite nu au respectat limita de douăsprezece mile marine a Vietnamului. În ultima noapte a lunii iulie şi întâia noapte din luna august 1964, *Maddox* a monitorizat un atac OPLAN 34A asupra insulei Hon Me, aflată în largul părţii centrale a coaielor Vietnamului de Nord, în golful Tonkin. A înregistrat contraatacul Nordului, a văzut bărcile de patrulă fabricate de sovietici şi înarmate cu torpile şi mitraliere adunându-se în jurul insulei.

În după-amiaza zilei de 2 august, *Maddox* a detectat trei bărci care se apropiau. Căpitanul Herrick a trimis un mesaj camarazilor din cea de-a Şaptea Flotă: avea să tragă asupra lor dacă era nevoie. A cerut ajutor de la distrugătorul *Turner Joy* şi de la avioanele de luptă de pe portavionul *Ticonderoga*. La scurt timp după ora 15: 00, *Maddox* a tras de trei ori în direcţia bărcilor de patrulă vietnameze. Focurile de armă nu au fost niciodată raportate sau recunoscute de Pentagon sau de Casa Albă; au susţinut cu toţii că primii care deschiseseră focul fuseseră comuniştii. *Maddox* încă mai trăgea când patru avioane F-8E ale marinei au aruncat în aer bărcile de patrulă, ucigând patru marinari, avariind serios două vase şi lovindu-l pe al treilea. Căpitanii lor comunişti au fugit şi s-au ascuns în micile golfuleţe ale coastelor, în aşteptarea ordinelor de la Haiphong. *Maddox* s-a ales cu o singură gaură lăsată de un glonte de mitralieră.

La 3 august, preşedintele Johnson a declarat că patrulele americane aveau să treacă în continuare prin golful Tonkin, iar Departamentul de Stat a anunţat că trimisese prima notă diplomatică din istorie către Hanoi, avertizând asupra „gravelor consecinţe” ale „posibilelor

acţiuni militare neprovocate”. La aceeaşi oră, o altă misiune maritimă din cadrul OPLAN 34A fusese pusă în practică pentru sabotarea unui post de radar din afara coastelor nord-vietnameze, pe insula Hon Matt.

Apoi, în furtunoasa noapte de 4 august, căpitanii americani ai distrugătoarelor, comandanţii celei de-a Şaptea Flote şi liderii lor de la Pentagon au primit o alertă urgentă de la operatorii SIGINT de pe coastă: cele trei bărci de patrulă nord-vietnameze întâlnite în largul insulei Hon Me la 2 august se întorceau. La Washington, Robert McNamara l-a sunat pe preşedinte. La ora 22: 00, în golful Tonkin, ora 10: 00 în Washington, distrugătoarele americane au trimis mesaj că erau atacate.

Operatorii de radar şi sonar de la bordul navelor *Maddox* şi *Turner Joy* au raportat că văzuseră pete întunecate în noapte. Căpitanii lor au deschis focul. Un raport al ANS dat publicităţii în 2005 descria „cele două distrugătoare rotindu-se în cercuri largi, în apele golfului Tonkin, *Turner Joy* trăgând în acest timp 300 de focuri”, ambele nave făcând manevre evasive furioase. „Rotaţiile de mare viteză ale navelor de război americane fuseseră cele care provocaseră toate acele raporturi ale operatorilor de sonar despre numărul mare de torpile”. Trăseseră în propriile umbre.

Preşedintele a ordonat imediat să fie demarată chiar în noaptea aceea o ofensivă aeriană împotriva bazelor navale nord-vietnameze.

Într-o oră, căpitanul Herrick a raportat: „ÎNTREAGA ACŢIUNE RIDICĂ MULTE SEMNE DE ÎNTREBARE. „Nouăzeci de minute mai târziu, acele semne de întrebare aveau să dispară la Washington. ANS îl informase pe secretarul pentru apărare şi pe preşedintele Statelor Unite că interceptase un comunicat naval nord-vietnamez care spunea: „AM SACRIFICAT DOUĂ NAVE ŞI RESTUL SUNT BINE”. Însă, după ce au început atacurile aeriene

americane asupra Vietnamului de Nord, ANS a reanalizat interceptările comunicaţiilor din acea zi. Nu dezvăluiau nimic. Toţi operatorii SIGINT din Vietnamul de Sud şi Filipine au verificat încă o dată mesajele. Nimic. ANS a reexaminat interceptarea pe care o predase preşedintelui, verificând iarăşi traducerea şi marca timpului mesajului original.

La reevaluare, mesajul spunea, de fapt: „AM SACRIFICAT DOI TOVARĂŞI, DAR TOŢI AU FOST CURAJOŞI”. Mesajul fusese compus fie imediat înainte, fie în momentul în care *Maddox* şi *Turner Joy* au deschis focul, la 4 august. *Nu* era vorba despre ce se întâmplase în acea noapte. Era vorba despre prima confruntare, cu două nopţi înainte, la 2 august.

ANS a muşamalizat treaba aceasta mizerabilă. Nu a spus nimănui. Analiştii şi lingviştii săi au verificat de trei-patru ori marca timpului. Toată lumea – toată lumea, inclusiv cei care aveau îndoieli – a decis să păstreze tăcerea. Conducerea ANS a făcut cinci rapoarte şi rezumate separate post-acţiune între 5 şi 7 august. Apoi a compus o cronologie formală, versiunea oficială a adevărului, ultimul cuvânt despre despre evenimentele din golful Tonkin, istoria care avea să fie păstrată pentru generaţiile viitoare de analişti de informaţii şi comandanţi militari.

În timpul investigaţiei, cineva de la ANS a distrus şi butoiul cu pulbere – interceptarea pe care i-o arătase McNamara preşedintelui. „McNamara preluase mesajul SIGINT în formă brută şi îi arătase preşedintelui informaţiile care făceau dovada celui de-al doilea atac”, a spus Ray Cline, pe atunci director adjunct al CIA. „Şi era exact ceea ce căuta Johnson”. Într-o lume raţională, ar fi fost treaba CIA-ului să analizeze cu atenţie mesajul SIGINT din golful Tonkin şi să realizeze o interpretare independentă a sensului din spatele lui. Dar nu mai era o

lume raţională. „Era prea târziu să mai schimbăm ceva” a spus Cline. „Avioanele fuseseră trimise”.

Aşa cum spune şi mărturia ANS din noiembrie 2005: „Numărul copleşitor de rapoarte, dacă ar fi fost folosite, ar fi condus la concluzia că nu avusese loc niciun atac. Aşa că s-a depus un efort conştient pentru a demonstra că atacul avusese loc… Informaţiile, concluziona raportul, „au fost intenţionat distorsionate pentru a susţine faptul că avusese loc un atac”. Ofiţerii americani de informaţii „au avut grijă să scape de probele contrare”.

Lyndon Johnson era pregătit de două luni să bombardeze Vietnamul de Nord. La ordinele lui, în iunie 1964, Bill Bundy, secretarul adjunct pentru Orientul îndepărtat, fratele consilierului pentru securitate naţională şi un vechi analist al CIA, întocmise o hotărâre de război care urma să fie trimisă Congresului la momentul potrivit.

Informaţiile false s-au potrivit perfect cu politica preconceptă. La 7 august, Congresul a autorizat Războiul din Vietnam. Camera Reprezentanţilor a votat cu 416 – O. Senatul a votat cu 88 – 2. A fost „o tragedie greacă”, a spus Cline, un act de teatru politic reluat patruzeci de ani mai târziu când informaţiile false asupra arsenalului irakian au contribuit încă o dată la motivele pentru război ale altui preşedinte.

Lui Lyndon Johnson nu-i rămăsese decât să rezume ce se întâmplase cu adevărat în golful Tonkin, ceea ce şi făcut patru ani mai târziu. „La naiba”, a spus preşedintele, „marinarii ăia idioţi umblau după cai verzi pe pereţi”.

23. MAI MULT CURAJ DECÂT ÎNŢELEPCIUNE

„Vietnamul a fost coşmarul meu mai bine de zece ani”, a scris Richard Helms. Pe măsură ce urca în grad de la funcţia de şef al serviciului clandestin până la cea de director al Serviciilor Centrale de Informaţii, amintirea războiului îl însoţea neîncetat. „Ca un coşmar, implica eforturi care nu păreau niciodată de ajuns şi cerinţe care

nu puteau fi îndeplinite, care ajungeau chiar dublate, intensificare şi iarăşi redublate.

„Am încercat toate abordările operaţionale pe care le ştiam şi ne-am angajat cei mai experimentaţi operatori de teren pe care i-am avut, în încercarea de a pătrunde în guvernul de la Hanoi”, îşi amintea Helms. „În Agenţie, eşecul nostru de a penetra guvernul nord-vietnamiez a fost cel mai frustrant aspect al acelor ani. Nu puteam stabili ce se întâmpla la cele mai înalte niveluri ale guvernului lui Ho şi nici nu puteam afla cum se făceau politicile şi cine le făcea”. La baza acestui eşec de spionaj stătea „ignoranţa noastră naţională faţă de istoria, societatea şi limba vietnameză”, a spus el.

Nu alegeam să ştim, aşa că nu ştiam cât de mult nu ştiam.

„Cea mai mare tristeţe”, a mărturisit Helms într-un raport oral înregistrat pentru biblioteca LBJ, „era ignoranţa noastră – sau inocenţa, dacă vreţi – care ne-a condus la evaluări greşite, lipsă de înţelegere şi multe decizii proaste”.

Lyndon Johnson mai avea un vis recurent despre Vietnam. Dacă ar fi ezitat vreodată în privinţa războiului, dacă ar fi tremurat, dacă ar fi pierdut „Robert Kennedy ar fi fost în frunte, conducând lupta împotriva mea, ar fi spus tuturor că trădasem angajamentul lui John Kennedy faţă de Vietnamul de Sud. Că eram un laş. Un bărbat lipsit de forţă. Oh, aproape vedeam lucrurile astea. În fiecare noapte înainte să adorm, mă vedeam imobilizat undeva pe pământ, într-un spaţiu larg, deschis. La distanţă auzeam vocile a mii de oameni. Strigau cu toţii şi alergau spre mine: „Laşule! Trădătorule! Molâule!”

RĂZBOIUL LUI McCONE

Puterea Vietcongului, gherilele comuniste din sud, a continuat să crească. Noul ambasador, generalul Maxwell Taylor, care făcuse parte din Grupul Special

(Contrainsurgenţă) şi Bill Colby, şeful diviziei CIA pentru Orientul îndepărtat căutau o nouă strategie împotriva teoririştilor din umbră. „Contrainsurgenţă devenise un strigăt de luptă aproape ridicol”, a spus Robert Amory, care se retrăsese după nouă ani petrecuţi la CIA ca director adjunct pentru informaţii, pentru a deveni ofiţerul responsabil de bugetul pentru programele confidenţiale ale Casei Albe. „Însemna atât de multe lucruri pentru oameni atât de diferiţi”. Dar Bobby Kennedy ştia ce înseamnă şi a mers până la esenţă. „Ceea ce ne trebuia”, a spus el, „erau oameni care puteau să tragă cu arma”.

La 16 noiembrie 1964, un document exploziv scris de Peer de Silva, şeful bazei CIA de la Saigon, a ajuns pe biroul lui John McCone de la cartierul general. Se numea „Experimentul nostru de contrainsurgenţă şi implicaţiile acestuia”. Helms şi Colby l-au citit şi l-au aprobat. Era o idee îndrăzneaţă, cu un singur risc major: posibilitatea „de a transforma „Războiul lui McNamara” în „Războiul lui McCone”, aşa cum îl avertizase sec directorul adjunct al Agenţiei Centrale de Informaţii, Marshall Carter, pe şeful său în acea zi.

De Silva încercase să extindă puterea Agenţiei în Vietnamul de Sud, prin crearea unor patrule paramilitare în provincii menite să-i vâneze pe membrii Vietcong. În colaborare cu ministerul de interne şi cu şeful poliţiei naţionale, de Silva a cumpărat o proprietate în colţul de nord-est la Vietnamului de Sud de la un baron corrupt, şef de sindicat, şi a început să dea cursuri de contraisurgenţă civililor. În 1964, în prima săptămână din lui n-a noiembrie, când americanii îl alegeau pe preşedintele Johnson pentru un mandat întreg, de Silva a zburat să-şi inspecteze proiectul său aflat încă în faşă. Ofiţerii săi antrenaseră deja trei echipe de câte patruzeci de recruţi vietnamezi care raportaseră că uciseseră 167 de membri ai Vietcong în timp ce pierdseră doar şase oameni. Acum de

Silva voia să trimită cinci mii de cetăţeni sud-vietnamezi din întreaga ţară pe proprietatea lui pentru o instrucţie de trei luni în tactici militare şi politice predate de ofiţeri CIA şi de consilieri militari americani. Urmau să se întoarcă acasă, în cuvintele lui de Silva, ca „echipe de contraterorism” şi să îi ucidă pe comunişti.

John McCone avea multă încredere în Peer de Silva şi şi-a dat aprobarea. Dar simţea că pierde bătălia. A doua zi după ce a primit înştiinţarea lui de Silva, McCone a mers la Casa Albă şi şi-a înmânat demisia pentru a doua oară preşedintelui Johnson. A făcut propuneri despre cei mai calificaţi succesori şi l-a implorat să îl lase să plece. Şi de data asta, preşedintele l-a ignorat pe directorul Serviciilor Centrale de Informaţii.

McCone a rămas la conducere, în vreme ce crizele cu care se confrunta se adunau grămadă. Credea, aşa cum credeau şi preşedinţii pe care îi servise, în teoria dominoului. I-a spus următorului preşedinte, membru al Camerei Reprezentanţilor, Gerald R. Ford, că „dacă Vietnamul de Sud avea să cadă în mâinile comuniştilor, avea să fie urmat cu siguranţă de Laos şi Cambodgia, Thailanda, Indonezia, Malaysia şi, în cele din urmă, de Filipine”, ceea ce ar fi avut „un efect greu de ignorat” asupra Orientului Mijlociu, Africii şi Americii Latine. Nu credea că CIA era echipată pentru lupta cu insurgenţii şi teroriştii şi se temea că „VC ar putea fi valul viitorului”. Era destul de sigur că CIA-ul era incapabil să se lupte cu Vietcongul.

De Silva avea să deplângă mai târziu „neştiinţa” Agenţiei în faţa duşmanului şi strategiei sale. În sate, „teroarea de care se folosea Vietcong avea un scop precis şi reprezenta o imagine îngrozitoare”, scria el. Ţăranii „îi hrăneau, recrutau pentru ei, îi ascundeau şi le ofereau toate informaţiile de care avea nevoie Vietcongul”. Apoi, la sfârşitul anului 1964, VC a mutat războiul în capitală.

„Teroarea semănată în oraşul Saigon era frecventă, uneori la întâmplare, iar alteori atent planificată şi executată”, scria de Silva. Secretarul pentru apărare, McNamara, a fost cât pe ce să fie lovit de o bombă plasată pe marginea autostrăzii care lega oraşul de aeroport. În 1964, în Ajunul Crăciunului, o maşină-capcană a distrus clădirea din Saigon unde locuiau ofiţerii. Pierderile au început să crească încet-încet, pe măsură ce se intensificau atacurile sinucigaşe ale voluntarilor. La ora 2, pe 7 februarie 1965, Vietcongul a atacat baza americană de la Pleiku, în terenurile centrale înalte din Vietnam. Opt americani au murit. Când a fost stins incendiul, americanii au căutat cadavrul unui atacator al Vietcongului şi au descoperit în buzunarul său o hartă foarte exactă a bazei.

Noi aveam arme mai multe şi mai mari, dar ei aveau spioni mai mulţi şi mai buni. Era o diferenţă decisivă.

Patru zile mai târziu, Lyndon Johnson s-a dezlănţuit. Bombe gravitaţionale, bombe-ciorchine şi bombe cu napalm au căzut peste Vietnam. Casa Albă a trimis un mesaj urgent la Saigon, cerând postului CIA cea mai bună estimare a situaţiei. George W. Allen, cel mai experimentat analist de informaţii de la postul din Saigon, a spus că duşmanul nu putea să fie înfrânt cu bombe. Devenea şi mai puternic. Avea o voinţă de nezdruncinat. Dar ambasadorul Maxwell Taylor s-a uitat peste raport rând cu rând, ştergând metodic toate paragrafele pesimiste înainte de a-l trimite preşedintelui. Oamenii CIA din Saigon au luat la cunoştinţă că veştile proaste nu erau binevenite. Coruperea informaţiilor de mâinile generalilor politici, a comandanţilor civili şi a Agenţiei însăşi a continuat. Preşedintele nu avea să primească niciun raport cu adevărat influent pe subiectul războiului pentru încă trei ani.

La 8 martie, puşcaşii marini au aterizat la Da Nang în echipament complet de luptă. Fete frumoase i-au

întâmpinat cu ghirlande. La Hanoi. Ho Şi Min le pregătea propria recepţie.

La 30 martie, Peer de Silva se afla în biroul său de la etajul al doilea al postului CIA de la Saigon. aflat pe diagonală de ambasadă, vorbea la telefon cu unul dintre ofiţerii săi şi se uita pe fereastră la un bărbat care împingea pe stradă un Peugeut sedan vechi, de culoare gri. De Silva s-a uitat pe scaunul şoferului şi a văzut un detonator activ.

„Am simţit că lumea mea se destramă şi că totul se derula foarte încet, în timp ce mintea îmi spunea că maşina aia era o bombă", îşi amintea de Silva. „Cu telefonul încă în mână şi lipsit de orice gând conştient, am început să mă îndepărtez de fereastră şi m-am răsucit în timp ce cădeam, dar încă nu ajunsesem pe podea când a explodat maşina". Cioburi de sticlă şi bucăţi de metal i-au străpuns lui de Silva ochii, urechile şi gâtul. Explozia a ucis cel puţin douăzeci de oameni de pe stradă şi pe secretarul de douăzeci şi doi de ani al lui de Silva. Doi ofiţeri CIA de la post au fost orbiţi permanent. Şaizeci de angajaţi ai postului CIA şi ai personalului ambasadei au fost răniţi. George Allen a suferit multiple contuzii, tăieturi şi o comoţie. De Silva şi-a pierdut vederea la ochiul stâng. Doctorii l-au îmbuibat cu calmante, i-au înfăşat capul şi i-au spus că era posibil să orbească de tot dacă mai rămânea la Saigon.

Preşedintele se întrebă cum putea să lupte cu un duşman pe care nu îl putea vedea. „Trebuie să existe cineva care să aibă destulă minte încât să găsească *vreun* mod prin care să identificăm ţintele speciale pe care le dorim", a reclamat Johnson, în timp de noaptea se lăsa peste Saigon. A decis să mai trimită câteva mii de soldaţi la luptă şi să intensifice campania de bombardamente. Nu s-a consultat niciodată cu directorul Serviciilor Centrale de Informaţii.

O CAMPANIE MILITARĂ PE CARE NU O PUTEM CÂŞTIGA

La 2 aprilie 1965, John McCone a demisionat pentru ultima dată, decizia urmând să intre în vigoare când Lyndon Johnson avea să-i aleagă succesorul. I-a făcut preşedintelui o previziune fatală: „Fiecare zi şi săptămână care trece, ne putem aştepta la presiuni tot mai mari pentru oprirea bombardamentelor”, a spus el. „Va veni de la publicul american, de la presă, de la Naţiunile Unite şi din partea globului. Prin urmare, timpul va curge în defavoarea noastră în această operaţiune şi cred că vietnamezii din Nord se bazează pe asta”. Unul din cel mai buni analişti ai săi, Harold Ford, i-a spus: „Suntem tot mai separaţi de realitatea din Vietnam” şi „procedăm cu mai mult curaj decât înţelepciune”. Acum McCone înţelegea lucrul ăsta. I-a spus lui McNamara că naţiunea era pe cale să „se prăbuşească într-o situaţie de conflict în care victoria stătea sub semnul îndoielii. „Această ultimă avertizare către preşedinte era cât se putea de directă: „O să ne pomenim la ananghie în luptele din junglă, într-un efort militar pe care nu-l putem câştiga şi din care ne vom retrage cu extremă dificultate”.

Lyndon Johnson încetase cu mult timp în urmă să îl mai asculte pe John McCone. Directorul a părăsit biroul conştient că nu avusese nicio influenţă asupra preşedintelui Statelor Unite. Lui LBJ, ca de altfel tuturor celor care i-au urmat în funcţie, munca Agenţiei îi plăcea doar dacă mergea mână în mână cu conceptele lui. Când nu se întâmpla aşa, ajungea direct la gunoi. „Hai să vă spun eu cum e cu băieţii ăştia de la informaţii”, a spus el. „Când creşteam în Texas, aveam o vacă pe nume Bessie. Mă sculam dimineaţa devreme şi o mulgeam. O duceam în staul, mă aşezam şi scoteam un şiştar de lapte proaspăt. Într-o zi, muncisem din greu şi obţinusem un şiştar plin cu lapte, dar nu am fost atent şi bătrâna Bessie şi-a băgat

coada plină de balegă în găleata cu lapte. Acum, vedeţi voi, asta fac şi băieţii ăştia de la spionaj. Munceşti mult şi obţii un program sau o politică bună şi ei îşi bagă coada plină de balegă în el”.

24. ÎNCEPUTUL UNUI LUNG DECLIN

Preşedintele a început căutările pentru „un om măreţ” care să ocupe funcţia de director al Agenţiei Centrale de Informaţii – „cineva care să poată aprinde fitilul dacă asta trebuie făcut a salva ţara”.

Directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, Marshall Carter, a avertizat împotriva alegerii unui om din exterior. A susţinut că alegerea unui om suspus din armată ar fi fost „o eroare gravă 1, iar cea a unui apropiat politic „un adevărat dezastru”; dacă Casa Albă credea că CIA nu avea pe nimeni din interior care să fie demn de funcţia asta, „nu le-ar mai fi rămas decât să închidă locul şi să-l lase pe mâna indienilor”. Richard Helms era alegerea aproape unanimă dintre membrii echipei de securitate naţională a preşedintelui – McCone, McNamara, Rusk şi Bundy.

Johnson nu le acorda crezare. În după-amiaza zilei de 6 aprilie 1965, i-a dat un telefon unui amiral pensionat, în vârstă de cincizeci şi nouă de ani, pe nume Red Raborn, născut la Decatur, în Texas. Raborn era bine văzut în lumea politică: câştigase afecţiunea lui LBJ datorită apariţiei sale într-un anunţ televizat plătit, în timpul campaniei din 1964, în care-l numise pe candidatul republican, senatorul Barry Goldwater din Arizona, prea prost ca să devină preşedinte. Eforturile depuse pentru dezvoltarea programului de rachete nucleare Polaris, pentru submarine, îi câştigaseră celebritatea şi numeroşi prieteni în Congres. Era un om cumsecade, cu o slujbă bună în industria aerospaţială şi un domeniu frumos în Palm Springs, cu vedere spre sectorul unsprezece al terenului său favorit de golf.

La auzul vocii comandantului său, Red Raborn a luat poziţia de drepţi. „Fii atent, am nevoie de tine”, a spus Lyndon Johnson „şi am nevoie de tine în clipa asta, cât de repede”. Erau în toiul conversaţiei când Raborn şi-a dat seama că LBJ îl voia la conducerea CIA-ului. Preşedintele i-a promis că Richard Helms, în calitate de nou director adjunct, avea să ducă tot greul. „O să poţi să tragi un pui de somn în fiecare zi după prânz, „i-a spus el. „Nu vrem să te extenuezi”. Apelând la patriotismul lui Raborn, încercând să-l convingă cu farmecul său de om simplu, Johnson a spus: „Ştiu că bătrânii cai de război nu vor să audă sunetul clopotelor”.

Amiralul a ajuns la bordul CIA-ului la 28 aprilie 1965. Preşedintele a făcut mare vâlvă la investirea lui în funcţie la Casa Albă, mărturisind cum căutase în lung şi-n lat şi că el era singurul om care putea să îndeplinească această funcţie. Lacrimile de recunoştinţă se scurgeau pe faţa lui Raborn. A fost ultimul lui moment de fericire ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii.

Situaţia din Republica Dominicană a explodat în aceeaşi zi. Statele Unite s-au străduit fără succes să se implice în situaţia din Caraibe după încercarea de asasinat a dictatorului Rafael Trujillo, pe care o susţinuseră în 1961. Acum, rebeli înarmaţi se luptau pe străzile capitalei. Johnson a decis să trimită patru sute de puşcaşi marini americani, împreună cu agenţi FBI pentru baza CIA. A fost prima aterizare de mari proporţii a forţelor americane în America Latină din 1982 şi întâia aventură cu arme de acest fel din Caraibe de la evenimentele din Golful Porcilor.

În cadrul unei şedinţe oficiale de la Casa Albă din acea seară, Raborn a raportat – fără să fie în măsură, fără dovezi – că rebelii erau controlaţi de Cuba. „În opinia mea, aceasta este o luptă reală condusă de domnul Castro”, a spus Raborn în dimineaţa următoare, în cadrul unei

conversaţii telefonice cu preşedintele. „Nu am nicio îndoială că acesta este începutul expansiunii lui Castro”.

„Câţi terorişti de-ai lui Castro sunt?” a întrebat preşedintele. Raborn a răspuns: „Păi, până acum am identificat opt dintre ei. Iar eu am trimis o listă la Casa Albă pe la ora 18: 00 – ar trebui să fie în Situation Room – cine sunt, ce fac şi ce pregătire au”. Lista celor opt „terorişti ai lui Castro” a apărut într-un memorandum al CIA care spunea: „Nu există nicio dovadă că regimul Castro este direct implicat în prezenta insurecţie”.

Preşedintele a încheiat apelul şi a decis să trimită încă o mie de puşcaşi marini în Republica Dominicană.

Existase vreo avertizare asupra crizei din partea CIA? l-a întrebat în acea dimineaţă preşedintele pe consilierul său pentru securitate naţională. „N-am primit nimic”, a răspuns Bundy.

„CIA susţine că aceasta este o operaţiune… condusă în totalitate de Castro”, i-a spus preşedintele avocatului său personal, Abe Forţas, la 30 aprilie, pe când 2.500 de trupe paramilitare aterizau în Republica Dominicană. „Aşa spun *ei*! Oamenii lor din interior o spun!… Nu există nicio îndoială că de data asta e vorba de Castro… Se mută în alte locuri ale emisferei. Poate să fie parte a unui întreg model comunist care poate avea legătură cu cazul Vietnamului… Cel mai grav dezastru politic cu care ne-am putea confrunta ar fi ca Fidel Castro să preia puterea”. Preşedintele s-a pregătit să trimită încă 6.500 de soldaţi americani la Santo Domingo.

Dar McNamara nu avea încredere în ceea ce îi spunea Raborn preşedintelui.

— Nu crezi că CIA ar putea documenta situaţia? l-a întrebat Johnson pe secretarul pentru apărare.

— Nu cred, domnule preşedinte, a răspuns McNamara. Nu ştim ce pune Castro la cale. Vă va fi foarte greu să dovediţi că a făcut mai mult decât să îi

pregătească pe oamenii ăştia; şi noi am făcut asta.

Asta i-a dat preşedintelui un scurt răgaz.

— Păi, acum, nu crezi că asta este ceva despre care tu şi Raborn ar trebui să vorbiţi? a întrebat preşedintele. CIA mi-a spus că sunt implicaţi doi lideri de-ai lui Castro. Iar puţin mai târziu, mi-a spus că sunt opt şi mai târziu că sunt cincizeci şi opt…

— Eu pur şi simplu nu cred povestea, a spus sec MacNamara.

Totuşi, preşedintele a insistat într-un discurs către poporul american că nu le va permite „conspiratorilor comunişti" din Republica Dominicană să stabilească „încă un guvern comunist în emisfera vestică".

Rapoartele lui Raborn despre criză au reprezentat pentru LBJ ceea ce reprezentase U-2 pentru Eisenhower şi Golful Porcilor pentru Kennedy. A dus direct la presupunerea presei americane că Lyndon Johnson trecea printr-o „lipsă de credibilitate". Fraza a fost publicată la 23 mai 1965. A fost înţepătoare şi a rămas în istorie.

Preşedintele nu a mai acceptat niciun fel de sfat de la noul său director al Serviciilor Centrale de Informaţii.

Moralul a scăzut drastic la cartierul general sub conducerea instabilă a lui Raborn. „A fost tragic", a spus Ray Cline, directorul adjunct pentru informaţii, „începutul unui lung declin". Ironia era că Dulles condusese o navă veselă, McCone o navă înţepenită, iar Raborn o navă pe cale de scufundare. „Bietul Raborn", a spus Red White, al treilea în ierarhie ca director executiv. „Venea aici în fiecare dimineaţă la 6.30 şi lua micul dejun cu gândul că într-o bună zi l-ar putea suna preşedintele". Johnson n-a făcut-o niciodată. Era dureros de limpede că Raborn „nu era calificat să conducă CIA", a spus White. Nefericitul amiral era „complet pe de lături. Dacă discutai despre ţări străine, nu ştia dacă vorbeşti despre un stat din Africa sau din America de Sud". Noul director s-a făcut de ruşine

când a depus mărturie în faţa Congresului, după cum l-a avertizat senatorul Richard Russell pe LBJ: „Raborn a eşuat de câteva ori şi asta o să-i aducă necazuri. Nu va recunoaşte niciodată că nu ştie… Dacă decideţi vreodată să scăpaţi de el, puneţi în locul lui pe cineva ca Helms. Are mai multă raţiune decât oricine altcineva”.

Richard Helms conducea CIA-ul, în timp ce Raborn se zbătea şi orbecăia. În acel an, avea în desfăşurare trei campanii majore de acţiuni sub acoperire. Toate fuseseră începute de preşedintele Eisenhower, apoi consolidate de preşedintele Kennedy, iar acum se aflau în miezul încercărilor lui LBJ de a câştiga războiul din Asia de Sud-Est. În Laos, CIA s-a luptat pentru a opri reţeaua de drumuri Ho Şi Min. În Thailanda, s-a apucat să aranjeze alegerile. În Indonezia, a oferit ajutor secret liderilor care au masacrat nenumăraţi comunişti. Pentru preşedinţi, cele trei naţiuni erau precum piesele unui domino. Au ordonat Agenţiei să le păstreze sub control, temându-se că dacă se prăbuşea una din ele, avea să se prăbuşească şi Vietnamul.

La 2 iulie, LBJ l-a sunat pe Eisenhower pentru sfaturi despre amplificarea războiului. Numărul morţilor din Vietnam ajunsese la 446. A noua juntă de la asasinarea preşedintelui Diem ajunsese acum la putere şi era condusă de Nguyen Cao Ky, un pilot care trimisese agenţii paramilitari la moarte în misiunile CIA, şi de Nguyen Van Thieu, un general care mai târziu avea să preia preşedinţia. Ky era vicios, Thieu corupt. împreună, erau chipul democraţiei în Vietnamul de Sud. „Chiar credeţi că putem învinge Vietcongul?” a întrebat preşedintele. Victoria depindea în întregime de informaţii corecte de spionaj, a răspuns Eisenhower, iar „ăsta era lucrul cel mai greu de obţinut”.

UN RĂZBOI SFÂNT

Laos a început ca un război de spionaj. În conformitate cu acordurile semnate de superputeri şi de

aliaţii lor, toate trupele străine trebuiau să părăsească ţara. Noul ambasador american, William Sullivan, ajutase personal la negocierea acordurilor. Dar Hanoiul menţinea mii de soldaţi în nord, sprijinind forţele comuniste, Pathet Lao, iar CIA-ul avea spioni şi soldaţi pe întreg teritoriul Laosului. Şefii bazelor şi ofiţerii lor primiseră ordin să poarte un război în secret, sfidând amabilităţile diplomatice şi faptele militare de pe teren.

În vara anului 1965, în vreme ce Lyndon Johnson trimitea zeci de mii de soldaţi americani în Vietnam, războiul din Laos era condus de treizeci de ofiţeri CIA. Susţinuţi de provizii militare aduse pe calea aerului de piloţii Agenţiei, i-au înarmat pe membrii tribului Hmong care luptau ca forţe de gherilă, au călătorit până la limitele reţelei de drumuri Ho Şi Min şi au supravegheat trupele comando thailandeze conduse de Bill Lair de la CIA.

Lair conducea războiul din Laos dintr-un complex secret, aflat în interiorul bazei Udorn, construit de CI şi Pentagon, chiar lângă râul Mekong din Thailanda. Avea patruzeci de ani şi lucrase pentru CIA în Asia de Sud-Est timp de paisprezece. Strămoşii săi trăiseră în Texas, încă de pe vremea bătăliei de la Alamo, dar el se căsătorise cu o thailandeză, mânca orez cleios cu ardei iute şi bea rachiu de Hmong. Când lucrurile au luat o turnură greşită în Laos, a trebuit să bage totul la seif. Când colegii săi ofiţeri CIA mureau în luptă, le păsta soarta confidenţială. Războiul trebuia să fie „cât se poate de invizibil”, spunea Lair. „Ideea era să ţinem totul secret, pentru că la vremea aceea Statele Unite nu plănuiau ce aveau să facă în viitor… Odată ce am pornit cu această tactică de a ţine totul secret, era destul de greu să ne abatem de la ea”.

Ofiţerul CIA care s-a luptat cu cea mai multă râvnă în Laos era Anthony Poshepny, cunoscut mai mult sub numele de Tony Poe. În 1965, avea, la rândul lui, patruzeci de ani. Rănit în luptă ca puşcaş marin la Iwo Jima, veteran

al misiunilor paramilitare ale CIA în Războiul din Coreea, era unul din ofiţerii CIA care fugiseră din insula Sumatra la bordul unui sumbarin în 1958, când eşuase lovitura din Indonezia. Poe locuia la baza CIA din valea Long Tieng, din centrul Laosului, la aproape o sută cincizeci de km nord de capitală. Întotdeauna o sticlă de scotch sau whisky de orez de Hmong pe post de cel mai bun tovarăş, Tony Poe era comandantul de teren al războiului secret, patrulând pe cărările de munte şi de-a lungul văilor cu trupele sale Hmong sau thailandeze.

„Făcea o grămadă de lucruri bizare", a spus Lair. „Ştiu că dacă Tony ar fi fost trimis acasă, n-ar fi rezistat nici cinci minute pe holurile birourilor. Ar fi fost alungat de la Agenţie. Dar, la Agenţie erau o mulţime de tipi care îl admirau pentru că nu reuşiseră să facă ce făcea el, iar el făcuse câteva lucruri bune. Mai marii Agenţiei ştiau exact ce se întâmpla, dar nu ziceau nimic".

Poe le-a spus bandelor lui să taie urechile oamenilor pe care îi ucideau drept dovadă a victoriilor lor în luptă. Le aduna într-o pungă de celofan verde, iar în vara anului 1965, le-a adus la baza CIA din Vientiane şi le-a aruncat pe biroul şefului adjunct. Destinatar era Jim Lilley. Dacă Tony Poe urmărea să îl şocheze pe noul şmecher din Ivy League, reuşise din plin.

Lilley se alăturase CIA-ului în 1951, imediat ce absolvise facultatea Yale. S-a alăturat diviziei pentru Orientul îndepărtat, iar în timpul Războiului din Coreea a trimis agenţi în China şi a fost înşelat de naţionaliştii chinezi. Avea să lucreze mai târziu la Beijing, mai întâi ca directorul bazei, apoi ca ambasador. În mai 1965, Lilley a aterizat în Laos, în calitate de director adjunct al bazei, iar când şeful său a plecat, a devenit director interimar. S-a concentrat pe războiul politic din capitală. Banii CIA curgeau „ca parte a efortului nostru de «construire a naţiunii»", spunea el, şi „pompam o sumă destul de mare

de bani în politicienii care ne ascultau sfaturile”. Rezultatele următoarelor alegeri pentru Adunarea Naţională din Laos aveau să aducă cincizeci şi patru de locuri controlate de CIA din totalul de cincizeci şi şapte. Dar Vientiane era un post dificil.

„I-am văzut pe unii din tinerii noştri băieţi ucişi când s-au prăbuşit elicopterele”, îşi amintea Lilley. „Aveam lovituri de stat, inundaţii şi tot felul de lucruri de care trebuia să ne ocupăm. Unii dintre oamenii noştri, care nu mai puteau să facă faţă, cedau psihic”.

Problemele normale ale americanilor curajoşi, detaşaţi într-o zonă tropicală de război – sexul, alcoolul, nebunia – luau amploare în Vientiane, cel mai adesea într-un club de noapte, White Rose. Lilley îşi amintea ziua în care unul din „cei mai vechi ofiţeri CIA a primit o delegaţie a Congresului, sosită pentru a vedea cum mergea războiul secret în centrul ţării. În acea noapte, delegaţia a fost dusă la White Rose pentru a lua contact cu viaţa de noapte din Vientiane. Membrii delegaţiei au dat cu ochii de un american lungit pe jos, pe podeaua barului, strigând „Vreau acum!”. O chelneriţă şi-a ridicat fusta şi s-a aşezat pe faţa lui. Era acelaşi ofiţer care ţinuse prezentarea în faţa delegaţiei cu câteva ore mai devreme”.

Postul CIA se străduia să identifice ţintele comuniste din Laos, să stabilească care erau urmele care se întretăiau până la reţeaua de drumuri Ho Şi Min şi să vâneze duşmanul. „Am încercat să stabilim echipe tribale”, a spus Lilley. „Aveau să raporteze numere foarte mari de nord-vietnamezi ucişi, despre care cred, în mare măsură, că erau fabricate”. Identificaseră ţinte pentru misiunile de bombardare. În 1965, în patru cazuri diferite, americanii au distrus ţinte civile inofensive din Laos, odată bombardând chiar şi un sat prietenos pe care ambasadorul Sullivan îl onorase cu o vizită umanitară cu o zi înainte. Şirul de bombardamente fusese cerut de Bill Lair, care

încerca să salveze un pilot CIA care nimerise într-o zonă fierbinte de aterizare şi fusese capturat de Pathet Lao. Bombele au căzut la treizeci de km de ţinta vizată; pilotul, Ernie Brace, a petrecut opt ani ca prizonier de război la Hanoi Hilton.

În iunie 1965, unul din cei mai buni ofiţeri ai lui Vang Pao a fost ucis de focuri trimise de la sol în timp ce stătea lângă uşa deschisă a unui elicopter, încercând să găsească un pilot american doborât la şaizeci de km în interiorul Vietnamului de Nord. În august, un elicopter Air America s-a prăbuşit în fluviul Mekong, lângă Vientiane, ducând la moartea lui Lewis Ojibway, şeful bazei CIA din nord-vestul Laosului şi a unui colonel de armată localnic care lucra pentru el. Ofiţerii superiori din cadrul Agenţiei au sculptat o stea în onoarea lui Ojibway în marmura de la intrarea cartierului general al CIA. în octombrie, un alt elicopter a căzut în junglă, în apropierea graniţei cu Cambodgia, incident în care şi-au pierdut vieţile Mike Deuel şi Mike Maloney, doi tineri fii promiţători ai unor ofiţeri CIA. Au fost săpate în marmură încă două stele.

Războiul CIA din Laos începuse la scară mică. cu „mare freamăt, cu sentimentul că găsisem în sfârşit oameni care să lupte cu comuniştii şi ocazional să îi înfrângă în războiul de gherilă”, a spus Lilley. „Era un război sfânt. Un război bun”.

Apoi, avanpostul CIA de la Long Tieng a început să se extindă: drumuri noi, depozite, barăci, camioane, maşini de teren, buldozere; o pistă mai mare, mai multe zboruri, mai multă muniţie, mai multă susţinere aeriană. Când orezul a început să cadă din cer, din avioanele CIA, oamenii Hmong au renunţat la agricultură. „Ne-am crescut personalul, dublându-l sau triplându-l”, a spus Lilley. Noii ofiţeri CIA care ajungeau acolo „priveau Laosul ca pe o problemă paramilitară. Nu aveau niciun fel de informaţie despre situaţia generală... A început să semene tot mai

mult cu Vietnamul. Şi atunci situaţia a început să ne scape de sub control”.

Momentul a sosit în octombrie 1965, când Bill Colby a venit în Laos şi a zburat la Long Tieng într-un tur de inspecţie. Războiul din Vietnam era, la vremea aceea, în plină desfăşurare; 184.000 de soldaţi aveau să fie trimişi pe front până la sfârşitul anului. Cheia înfrângerii nordului încă se mai baza pe reţeaua Ho Şi Min din Laos, unde comuniştii introduceau oameni şi echipamente în luptă mai repede decât puteau Statele Unite să-i distrugă. Colby îşi pierduse nădejdea: duşmanul controla avanposturile strategice peste tot în Laos, până şi la periferia capitalei.

Voia un nou şef de bază, un comandant hotărât şi cu sânge rece. Omul potrivit era Ted Shackley.

O EXEMPLARĂ POVESTE A SUCCESULUI

Când a primit telefonul, Shackley era director în Berlin de mai puţin de şase luni, după o serie lungă de încercări din Miami de a-l răsturna pe Castro. îşi concentrase cariera pe sovietici, cubanezi şi est-germani. Nu fusese niciodată în Asia. A zburat la baza Udorn din Thailanda, unde buldozerele americane săpau în pământul roşu, lutos, iar avioane americane camuflate se ridicau de la sol pentru a participa în luptele aeriene din Vietnam. Shackley îşi amintea că urmărise cum erau încărcate bombele şi se gândise: „Aici nimeni nu stă la discuţii”.

Voia să atragă duşmanul în război şi voia rezultate imediat. A început să construiască un imperiu în junglă, alături de Jim Lilley, pe post de şef adjunct. Au devenit prieteni buni. Portretul pe care i l-a făcut Lilley – „ambiţios, hotărât şi nemilos” – este deosebit de elocvent. „Era hotărât să pună pe picioare baza din Laos şi să joace un rol decisiv în Războiul din Vietnam, lovind în reţeaua Ho Şi Min”, a spus Lilley. „S-a ocupat de trupele paramilitare cu care urmărea să atace ţinta-cheie. Nu stătea cu mâinile-n sân. Voia să câştige războaie”.

Shackley a adus oameni în care avea încredere de la postul din Miami şi din baza din Berlin şi le-a dat ordin să meargă în provincii, să formeze miliţii în sate şi să le angajeze în luptă. Miliţiile au început cu spionarea reţelei Ho Şi Min şi s-au implicat în luptă. Shackley a deschis noi baze CIA pe tot teritoriul Laosului. Numărul ofiţerilor CIA care lucrau pentru el a crescut de şapte ori, de la 30 la 250. Forţele paramilitare din Laos aflate sub comanda lui s-au dublat până la patruzeci de mii de oameni. îi folosea pe post de controlori de trafic aerian pentru a permite forţelor aeriene americane să supravegheze Laosul. Până în aprilie 1966, douăzeci şi nouă de echipe de supraveghere a drumurilor din Laosul de sud-est raportau bazei CIA de la Udorn toate mişcările duşmanului. Baza trimitea apoi forţe de bombardament pentru a-l distruge.

Forţele aeriene SUA au bombardat jungele din Laos până le-au ras de pe faţa pământului. Avioanele de bombardament B-52 au fost trimise în Vietnamul de Nord pentru a distruge satele şi cătunele de la capătul reţetei Ho Şi Min. Armata şi marina au trimis trupe de comando pentru a încerca să distrugă linia reţelei înspre sud.

Shackley a înregistrat daunele şi numărul morţilor. A ajuns la concluzia că uniunea pe care o crease între triburile din munţi şi tehnologia militară americană „revoluţionase un război dezordonat" şi „pusese la dispoziţia creatorilor de politici americani o nouă armă". La Washington, oamenii preşedintelui citeau rapoartele lui Shackley – atâtea mii de luptători comando recrutaţi în Laos, atâţia comunişti ucişi pe lună, atâtea misiuni îndeplinite – şi îi considerau munca „o exemplară poveste a succesului". Au mai aprobat câteva zeci de milioane de dolari pentru războiul din Laos. Shackley credea că putea câştiga războiul. Dar comuniştii continuau să avanseze.

UN LOC DE ANCORARE ÎN ASIA DE SUD-EST

În Thailanda, CIA se confrunta cu o problemă politică

mult mai delicată: crearea iluziei democraţiei.

În 1953, Walter Bedell Smith şi fraţii Dulles trimiseseră un ambasador american la Bangkok: Bill „Sălbaticul" Donovan. Avea şaptezeci de ani, dar încă nu-şi pierduse spiritul de luptător. „Ambasadorul Donovan i-a recomandat preşedintelui Eisenhower să ia atitudine în Thailanda, să încerce să pătrundă de acolo în unele din ţările vecine şi să oprească goana comunismului", a spus Bill Thomas, ofiţerul-şef de informaţii al ambasadroului la Bangkok… Banii nu erau o problemă".

Donovan a organizat un val imens de operaţiuni CIA sub acoperire în Asia de sud-est după Războiul din Coreea. Era susţinut de patruzeci de mii de oameni din forţele naţionale ale poliţiei thailandeze, ale căror comandant, susţinut de CIA şi ambasada lui Donovan, era regele opiului. Agenţia mai era sprijinită de un grup de asistenţă militară americană în rapidă expansiune, înarmat şi pregătit de forţele militare thailandeze, al căror comandant controla depozitele comerciale, măcelăriile şi depozitele de băuturi alcoolice din Bangkok. Donovan a declarat public că generalii thailandezi erau apărători ai democraţiei. Agenţia s-a folosit de relaţiile cu ei pentru a-şi construi baza din apropiere de Udorn. Pe vremuri un centru principal al operaţiunilor sub acoperire din Asia de Sud-Est, baza a devenit după 11 septembrie închisoarea secretă pentru detenţia şi interogrrarea radicalilor islamici.

Thailanda a rămas sub dictatură militară pentru mai bine de un deceniu după plecarea lui Donovan. În 1965, sub imboldul primit de la Washington, generalii au propus ca într-o zi să organizeze alegeri. Dar se temeau că voturile aveau să ridice stânga. Aşa că CIA s-a angajat să creeze şi să controleze procesul democratic.

La 28 septembrie 1965, Helms, şeful operaţiunilor sub acoperire, Desmond Fitz Gerald, şi baronul Orientului îndepărtat, Bill Coiby, au prezentat Casei Albe o propunere

de „finanţare a unui partid politic, susţinere electorală pentru acest partid şi sprijin pentru candidaţii aleşi în parlament din partea acestui partid”. Planurile lor erau puternic încurajate de ambiţiosul ambasador american în Thailanda, Graham Martin, care considera Agenţia sursa lui personală de bani şi de ofiţeri de poliţie. Au raportat că problema era una delicată. „Astăzi. Thailanda se află încă sub legea marţială, care nu permite existenţa partidelor politice”; generalii thailandezi „făcuseră prea puţin sau mai nimic pentru a se dezvolta şi organiza politic pentru următoarele alegeri”. Dar sub conducerea fermă a ambasadorului şi a CLA-ului, căzuseră de acord să îşi unească forţele şi să formeze un nou partid politic. La rândul ei, Agenţia avea să ofere milioane de dolari pentru crearea noii maşinării politice.

Scopul era „conducerea şi controlul grupului aflat în prezent la putere” şi „asigurarea succesului partidului creat în câştigarea unei majorităţi confortabile şi decisive în alegeri”. Agenţia dădea asigurări că putea începe „să construiască, literalmente din temelii, un proces electoral democratic”, astfel încât Statele Unite să se poată baza pe „un regim provestic stabil, într-un loc de ancorare din Asia de sud-est”. Preşedintele Johnson a aprobat personal planul. Stabilitatea Thailandei era esenţială pentru victoria americană în Vietnam.

DOAR NE PURTAU PÂNĂ LA MAL

CIA avertizase Casa Albă că prin pierderea influenţei americane în Indonezia, victoria din Vietnam n-avea să mai aibă niciun sens. Agenţia lucra din greu pentru găsirea unui nou lider în cea mai numeroasă naţiune musulmană a lumii.

Apoi, în noaptea de 1 octombrie 1965, a avut loc un cutremur politic. La şapte ani după ce CIA încercase să îl îndepărteze de la putere, preşedintele Sukarno al Indoneziei a lansat în secret ceea ce părea a fi o lovitură

împotriva propriului guvern. După două decenii la putere, Sukarno, cu sănătatea şi raţiunea precare, a încercat să îşi păstreze regimul aliindu-se cu Partidul Comunist Indonezian, PKI. Partidul crescuse ca putere, câştigase noi recruţi prin neîncetatele mesaje de reamintire ale atacurilor CIA împotriva suveranităţii ţării. Era acum cea mai mare organizaţie comunistă după Rusia şi China, cu 3, 5 milioane de membri nominali.

Îndreptarea lui Sukarno spre stânga s-a dovedit a fi o greşeală fatală. Cel puţin cinci generali au fost ucişi în acea noapte, inclusiv şeful de stat major al armatei. Radioul naţional a anunţat că un consiliu revoluţionar preluase misiunea de protejare a preşedintelui şi a naţiunii împotriva CIA.

Postul din Jakarta avea câţiva prieteni în armată şi în guvern. Mai exact, avea un agent bine plasat: Adam Malik, un fost marxist deziluzionat, în vârstă de patruzeci şi opt de ani, care fusese ambasadorul lui Sukarno la Moscova şi fost ministru al comerţului.

După conflicte permanente cu preşedintele său în 1964, Malik l-a întâlnit pe Clyde McAvoy de la CIA într-o casă sigură din Jakarta. McAvoy era operatorul care cu un deceniu înainte ajutase la recrutarea viitorului prim-ministru al Japoniei şi care venise în Indonezia cu ordinul de a pătrunde în PKI şi în guvernul lui Sukarno.

„L-am recrutat şi l-am direcţionat pe Adam Malik, „a spus McAvoy într-un interviu din 2005. „Era indonezianul cu cel mai mare rang pe care îl recrutasem vreodată”. Un prieten comun le făcuse cunoştinţă, garantând pentru McAvoy; intermediarul era un om de afaceri japonez aflat în Jakarta şi fost membru al partidului comunist din Japonia. După recrutarea lui Malik, CIA a câştigat aprobarea pentru un program de acţiune subversivă pentru stabilirea limitelor între stânga şi dreapta în Indonezia.

Apoi, în câteva săptămâni îngrozitoare din octombrie 1965, statul indonezian s-a împărţit în două.

CIA a lucrat la consolidarea unui guvern din umbră, o troică compusă din Adam Malik, sultanul aflat la conducere în Java centrală şi un maior-general de armată pe nume Suharto. Malik s-a folosit de relaţia sa cu CIA pentru a aranja o serie de întâlniri secrete cu noul ambasador american în Indonezia, Marshall Green. Ambasadorul a relatat că s-a întâlnit cu Adam Malik „într-o locaţie clandestină" şi s-a ales cu „o idee foarte clară despre planurile lui Suharto şi Malik şi ce propuneau ei să facem" pentru a scăpa Indonezia de comunism prin noua mişcare politică pe care o conduceau, Kap-Gestapu.

„Am dat ordin ca toate cele 14 aparate de emisie-recepţie pe care le aveam la ambasadă pentru situaţii de urgenţă să îi fie înmânate lui Suharto", a spus ambasadorul Green. „Acest lucru le-a conferit securitate internă lui şi ofiţerilor săi de vârf" – şi a permis CIA-ului să-i monitorizeze. „Am raportat asta la Washington şi am primit o telegramă foarte recunoscătoare din partea lui Bill Bundy, „secretarul de stat adjunct pentru Orientul îndepărtat şi bun prieten cu Green de treizeci de ani, încă din zilele petrecute împreună la Groton.

La jumătatea lui octombrie, Malik a trimis un aghiotant acasă la ofiţerul politic senior al ambasadei americane, Bob Martens, care lucrase la Moscova pe vremea când Malik era trimisul indonezian. Martens i-a înmânat emisatului o listă cu şaizeci şi şapte de lideri PKI, registru pe care-l alcătuise din informaţiile extrase din presa comunistă. „Cu siguranţă, nu era o listă de condamnări la moarte", a spus Martens. „Era o modalitate prin care luptătorii împotriva comunismului luptau pentru vieţile lor – ţineţi minte, rezultatul unei lupte pe viaţă şi pe moarte între comunişti şi non-comunişti era încă nesigur – să poată cunoaşte organizaţia aflată de cealaltă parte".

Două săptămâni mai târziu, ambasadorul Green şi directorul postului CIA din Jakarta, Hugh Tovar, au început să primească rapoartele asasinatelor şi atrocităţilor comise în Java de est şi centrală, unde mii de oameni erau măcelăriţi de trupele de şoc civile, binecuvântate de generalul Suharto.

McGeorge Bundy şi fratele său, Bill, au decis că Suharto şi Kap-Gestapu meritau susţinerea americană. Ambasadorul Green i-a avertizat că era posibil ca ajutorul să nu vină prin intermediul Pentagonului sau al Departamentului de Stat. Treaba asta nu putea fi ascunsă cu succes; riscurile politice erau prea mari. Cei trei bătrâni absolvenţi ai Şcolii Groton – ambasadorul, consilierul pentru securitate naţională şi secretarul de stat adjunct pentru Orientul îndepărtat – au căzut de acord că banii trebuiau administraţi de CIA.

Au căzut de acord să susţină armata indoneziană cu 500.000 de dolari, sub formă de echipamente medicale, care să fie trimise prin intermediul CIA, cu înţelegerea ca armata să vândă produsele pentru bani, şi au aprobat un transport de echipamente de comunicaţii sofisticate către liderii armatei indoneziene. După ce s-a sfătuit cu ofiţerul CIA Hugh Tovar, ambasadorul Green i-a trimis o telegramă lui Bill Bundy, prin care recomanda o plată substanţială pentru Adam Malik.

„Acest mesaj este menit să confirme decizia mea anterioară de a-i oferi lui Malik cincizeci de milioane de rupii indoneziene [în jur de 10.000 de dolari] pentru activităţile mişcării Kap-Gestapu. Acest grup de acţiune inspirat de armată, dar compus din civili, încă mai poartă povara eforturilor noastre represive… Dorinţa noastră de a-l asista în această manieră va reprezenta, cred, în mintea lui Malik, adeziunea noastră faţă de rolul său curent în eforturile anti-PKI ale armatei şi voinţa de a promova bune relaţii de cooperare între el şi armată. Şansele detectării

sau descoperirii ulterioare a suportului nostru în acest caz sunt la fel de reduse ca în oricare altă operaţiune clandestină”.

Un val imens de violenţă a început să se dezlănţuie în Indonezia. Generalul Suharto şi Kap-Gestapu au masacrat o mulţime de oameni. Ambasadorul Green avea să-i mărturisească mai târziu vicepreşedintelui Hubert H. Humphrey, într-o conversaţie din biroul vicepreşedintelui de la Capitoliu, că „între 300.000 şi 400.000 de persoane au fost măcelărite” într-o „baie de sânge”. Vicepreşedintele a menţionat că îl cunoştea pe Adam Malik de ani de zile, iar ambasadorul l-a lăudat, numindu-l „unul din cei mai isteţi oameni pe care îi întâlnise vreodată”. Malik a fost numit ministru de externe şi invitat să stea de vorbă douăzeci de minute cu preşedintele Statelor Unite în Biroul Oval. Şi-au petrecut cea mai mare parte a timpului vorbind despre Vietnam. La finalul discuţiei lor, Lyndon Johnson a spus că urmărea cu deosebit interes evenimentele din Indonezia şi le-a urat cele bune lui Malik şi Suharto. Cu susţinerea Statelor Unite, Malik a ajuns apoi preşedinte al Adunării Generale a Naţiunilor Unite.

Ambasadorul Green şi-a revizui estimarea morţilor din Indonezia în cadrul unei şedinţe secrete a Comitetului pentru Relaţii Externe al Senatului. „Cred că am creşte estimarea până la aproape 500.000 de oameni”, a spus el într-o mărturie dată publicităţii în martie 2007. „Desigur, nimeni nu ştie. Calculasem doar după numărul satelor care fuseseră complet depopulate”.

Preşedintele Comitetului, senatorul J. William Fulbright din Arkansas, a întrebat simplu la obiect:

— Am fost implicaţi în lovitură?

— Nu, domnule, a spus ambasadorul Green.

— Am fost implicaţi în tentativa anterioară? s-a interesat senatorul.

— Nu, a spus ambasadorul. Nu cred.

— Agenţia nu a avut niciun rol în asta? a întrebat Fulbright.

— Adică în 1958? a spus Green. Agenţia se ocupase de lovitură, de la început, până la amarul final. Mă tem că nu pot să răspund, a mărturisit ambasadorul. Nu ştiu sigur ce s-a întâmplat.

Un moment periculos, mult prea aproape de limita unei operaţiuni dezastruoase şi consecinţele ei mortale – dar senatorul l-a lăsat să treacă.

— Nu ştii dacă CIA a fost implicat sau nu, a spus Fulbright. Şi nu am fost implicaţi în lovitură asta.

— Nu, domnule, a spus ambasadorul. În niciun caz.

Mai bine de un milion de prizonieri politici au fost încarceraţi de noul regim. Unii au rămas în închisoare decenii întregi. Alţii au murit acolo. Indonezia a rămas pe întreg parcursului Războiului Rece o dictatură militară. Consecinţele represiunii se mai resimt şi-n ziua de azi.

Statele Unite au negat timp de patruzeci de ani că ar fi avut vreo legătură cu măcelul comis în Indonezia în numele anticomunismului. „Nu noi am făcut valurile”, a spus Marshall Green. „Doar ne purtau până la mal”.

SINCER ŞI PROFUND ÎNGRIJORAT

Cu douăzeci de ani mai înainte, Frank Wisner şi Richard Helms părăsiseră împreună Berlinul şi zburaseră la Washington, întrebându-se dacă avea să mai existe vreodată Agenţia Centrală de Informaţii. Amândoi fuseseră la conducerea serviciului clandestin. Acum, unul din ei era pe cale să atingă culmea puterii. Celălalt se prăbuşise în abis.

Luni la rând, Frank Wisner zăcuse deprimat în frumoasa lui casă din Georgetown, bând din pahare din sticlă şlefuită pline cu whisky, într-o profundă disperare. Printre cele mai bine păzite secrete ale CIA era acela că unul din părinţii săi fondatori fusese internat la balamuc de nenumărate ori de-a lungul anilor. Wisner fusese

înlăturat din funcţia de director al bazei din Londra şi forţat să se retragă după ce boala mintală pusese stăpânire pe el, din nou, în 1962. Bătuse câmpii despre Adolf Hitler, avusese vedenii, auzise voci. Ştia că n-avea să se însănătoşească niciodată. La 29 octombrie 1965, Wisner avea o întâlnire de vânătoare pe proprietatea lui de pe coasta estică a statului Maryland cu un vechi prieten de la CIA, Joe Bryan. În acea după-amiază, Wisner s-a dus la casa lui de la ţară, a luat o puşcă şi şi-a zburat creierii. Avea cincizeci şi şase de ani. Slujba de la National Cathedral a fost splendidă. A fost înmormântat în Cimitirul Naţional din Arlington, iar pe piatra lui funerară se poate citi: „Locotenent, Marina Statelor Unite".

Însufleţirea Războiului Rece începea să dispară. La câteva săptămâni de la moartea lui Wisner, Ray Cline, directorul adjunct al serviciului de informaţii, s-a dus la şedinţa lui Clark Clifford, preşedintele consiliului prezidenţial pentru informaţii, şi i-a tăiat gâtul lui Red Raborn.

Cline a avertizat că directorul era un pericol pentru naţiune. La 25 ianuarie 1966, Clifford i-a spus lui McGeorge Bundy, care era gata să demisioneze după cinci ani epuizanţi în calitate de consilier pentru securitate naţională, că consiliul de informaţii era „sincer şi profund îngrijorat de problema de conducere din cadrul CIA". Câteva zile mai târziu, o scurgere de informaţii bine plasată în *Washington Star* i-a indicat lui Raborn că trebuia să se pregătească de plecare. Amiralul a ripostat. A trimis o lungă listă a succeselor sale către consilierul prezidenţial, Bill Moyers: Agenţia întrerupsese acţiunile sub acoperire perimate sau neproductive, instalase un centru de operaţiuni deschis douăzeci şi patru de ore pentru a-i trimite informaţii preşedintelui, dublase forţa echipelor de contraterorism în Vietnam şi îşi triplase eforturile în Saigon. A asigurat Casa Albă că moralul era

crescut atât în cartierul general, cât şi în străinătate. În dimineaţa zilei de 22 februarie 1966, preşedintele Johnson a citit strălucita autoevaluare a amiralului Raborn. a ridicat receptorul şi l-a sunat pe McGeorge Bundy.

Raborn „*habar n-are* că nu este bine văzut şi că nu face treabă bună", a spus preşedintele. „Crede că a făcut impunătăţiri majore şi că este de mare succes. Şi mă tem că Helms îi permite să creadă lucrul ăsta".

LBJ nu a pus pe nimeni la conducerea consiliului de evaluare a acţiunilor sub acoperire, cunoscut sub numele de Comitetul 303, după ce Bundy a demisionat în acea săptămână. Operaţiunile care aveau nevoie de atenţia Casei Albe erau complet suspendate, inclusiv planul de măsluire a alegerilor din Republica Dominicană în favoarea unui fost preşedinte exilat, care locuia la New York şi a unei infuzii noi de bani şi arme pentru dictatorul din Congo. Johnson a lăsat fotoliul liber în martie şi aprilie 1966. La început, voia ca Bill Moyers – mai târziu cea mai lucidă voce a stângii de la televiziunea publică – să preia conducerea Comitetului 303. La 5 mai 1966, Moyers a participat la o şedinţă, s-a cutremurat la auzul propunerii şi a refuzat onoarea. Preşedintele l-a ales apoi pe cel mai loial apropiat al său, Walt Whitman Rostow, pentru funcţia de consilier pentru apărare naţională şi preşedintele al 303. Comitetul şi-a reluat lucrările în mai. În ciuda acalmiei, Comitetul a aprobat cincizeci şi patru de operaţiuni majore sub acoperire în acel an, cele mai multe pentru susţinerea războiului din Asia de Sud-Est.

În cele din urmă, în a treia sâmbătă a lunii iunie, 1966, operatorul de la Casa Albă i-a făcut legătura preşedintelui cu reşedinţa lui Richard Helms.

În vârstă de cincizeci şi trei de ani, cu trupul modelat de tenis, precis ca un ceas elveţian, Helms îşi conducea vechiul Cadillac negru spre cartierul general în fiecare dimineaţă, la şase şi jumătate, inclusiv sâmbăta; aceasta

era una dintre rarele sale zile libere. Ceea ce începuse pentru el ca o poveste de dragoste pe timp de război cu serviciile secrete de informaţii devenise o pasiune mistuitoare. Căsătoria de douăzeci şi şapte de ani cu Julia Shields, sculptor, cu şase ani mai în vârstă ca el, se destrăma din nepăsare. Fiul lor era plecat la universitate. Iar el îşi dedica viaţa în întregime Agenţiei. Când a răspuns la telefon, cea mai mare dorinţă a sa a devenit realitate.

Investirea lui în funcţie a avut loc la Casa Albă, pe 30 iunie. Preşedintele a adus să cânte fanfara marinei. Helms comanda acum aproape douăzeci de mii de oameni, din care mai bine de o treime erau spioni în străinătate, şi un buget de un miliard de dolari. Era considerat unul din cei mai puternici oameni de la Washington.

25. NE-AM DAT SEAMA ATUNCI CĂ NU PUTEAM CÂŞTIGA RĂZBOIUL

Un sfert de milion de soldaţi americani se aflau pe front când Richard Helms a preluat controlul asupra CIA. O mie de agenţi sub acoperire din Asia de Sud-Est şi trei mii de analişti de spionaj de acasă se confruntau cu dezastrul din ce în ce mai mare.

La cartierul general se mai dădea o bătălie. Treaba analiştilor era să evalueze dacă războiul putea fi câştigat. Treaba serviciului clandestin era să-i favorizeze victoria. Cei mai mulţi analişti erau pesimişti; cei mai mulţi agenţi erau entuziaşti. Lucrau în lumi diferite; gărzi înarmate separau directoratele de la cartierul general. Helms se simţea ca „un circar care stătea suspendat între doi cai, fiecare dintre ei cu motive întemeiate să pornească pe un alt drum”.

Unul dintre sutele de noi recruţi ai CIA care sosiseră la lucru în vara în care Helms a preluat conducerea era un tânăr de douăzeci şi trei de ani care semnase fără prea multe întrebări, încântat de o călătorie gratuită până la

Washington în timpul ultimului său an la Universitatea Indiana. Bob Gates, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii şi secretar al apărării, mergea cu autobuzul

Agenţiei din centrul Washingtonului pe o alee înconjurată de un gard din lanţuri şi sârmă ghimpată. A intrat într-o clădire cu aspect sumbru, de şapte etaje, din plăci de beton, cu acoperişul înţesat de antene.

„Interiorul şters al clădirii te inducea în eroare”, îşi amintea el. „Erau holuri lungi şi nedecorate. Spaţii mici pentru birouri. Podele acoperite cu linoleum. Mobilă din metal, austeră. Semăna cu o uriaşă companie de asigurări. Dar pe de altă parte, nu era”. CIA l-a transformat miraculos pe Gates în nouăzeci de zile, făcându-l sublocotenent peste noapte şi trimiţându-l la baza forţelor aeriene Whiteman din Missouri pentru a fi instruit în ştiinţa stabilirii ţintelor nucleare. De acolo, proaspătul analist CIA a aruncat o privire asupra cursului pe care avea să îl ia războiul din Vietnam şi l-au trecut fiori de gheaţă: Statele Unite rămâneau fără piloţi, iar coloneii cu părul cărunt erau trimişi să îi bombardeze pe comunişti, „Ne-am dat seama atunci”, îşi afmintea Gates, „că nu puteam câştiga războiul”.

AM FĂCUT IMPOSIBILUL

Helms şi directorul bazei pentru Orientul îndepărtat, Bill Colby, făcuseră carieră cu operaţiunile sub acoperire, iar rapoartele lor către preşedinte reflectau spiritul practic şi optimist al vechiului serviciu clandestin. Helms i-a spus lui LBJ: „Agenţia asta face eforturi mari pentru a contribui la succesul programului total al Statelor Unite în Vietnam”. Colby a trimis la Casa Albă o evaluare elogioasă a bazei CIA de la Saigon. Deşi „războiul e departe de a se fi terminat”, a relatat el, „rapoartele omologilor mei sovietici sau chinezi indică o îngrijorare crescândă pentru problemele din ce în ce mai grave ale Vietcongului şi pentru îmbunătăţirea constantă a abilităţii sud-

vietnamezilor şi americanilor de a purta războiul poporului”. George Carver, pe care Helms îl alesese ca asistent personal pe probleme vietnameze, era în acelaşi timp şi purtătorul rezultatelor fericite pentru Casa Albă.

Totuşi, cei mai buni analişti CIA stabiliseră într-un studiu de proporţii, *Voinţa comuniştilor vietnamezi de a merge mai departe*, trimis preşedintelui şi probabil unei duzini de consilieri, că nimic din ceea ce făceau Statele Unite nu îl putea învinge pe duşman. Când secretarul pentru apărare, McNamara, a citit raportul la 26 august 1966, l-a sunat imediat pe Helms şi a cerut să se întâlnească cu cel mai mare expert CIA în problemele Vietnamului. Întâmplător. Carver era în concediu în acea săptămână. Aşa că adjunctul lui, George Allen, a fost convocat în spaţiul sacru al Pentagonului pentru prima şi singura sa conversaţie cu secretarul pentru apărare. Era programat la 10: 30 pentru o jumătate de oră. Conversaţia s-a dovedit singura întâlnire adevărată între minţile CIA-ului şi Pentagonului din timpul preşedinţiei lui Lyndon Johnson.

McNamara a fost fascinat să afle că Allen petrecuse şaptesprezece ani lucrând la cazul Vietnamului. Nu ştiuse că cineva se dedicase trup şi suflet conflictului de atâta vreme. Ei bine, a spus el, trebuie să ai ceva idei despre ce e de făcut. „Voia să ştie ce aş face dacă aş fi în locul lui”, îşi amintea Allen. „Am decis să răspund cu sinceritate”.

„Oprimi acumularea de trupe americane, „a spus el. „Oprimi bombardamentele asupra Nordului şi negociaţi încetarea focului cu Hanoi”. McNamara şi-a chemat secretara şi i-a spus să contramandeze restul întâlnirilor dinaintea prânzului.

De ce, a întrebat secretarul pentru apărare, ar alege Statele Unite să lase piesele de domino din Asia să se prăbuşească? Allen a răspuns că riscul nu era mai mare la masa păcii decât un teatru de război. Dacă Statele Unite

încetau bombardamentele şi începeau negocierile nu numai cu China şi Uniunea Sovietică, ci şi cu aliaţii şi inamicii asiatici, ar fi putut ajunge la un acord de pace onorabilă.

După nouăzeci de minute de disensiune fascinantă, McNamara a luat trei decizii semnificative. A cerut CIA-ului să întocmească un ordin de luptă, o estimare a forţelor inamice concentrate împotriva Statelor Unite. Le-a spus adjuncţilor săi să pregătească o istorie strict secretă a războiului, începând cu 1954 – Documentele de la Pentagon. Şi a pus la îndoială deciziile pe care le lua în Vietnam. La 19 septembrie, McNamara i-a telefonat preşedintelui: „Eu însumi sunt din ce în ce mai convins că este obligatoriu să planificăm încetarea bombardamentelor asupra Nordului”, a spus el. „Mai cred că trebuie să stabilim, aşa cum am spus mai devreme, nişte limite pentru forţele noastre. Nu cred că e suficient doar să privim spre viitor şi să spunem că vom angrena şi mai multe trupe, tot mai multe – şase sute de mii, şapte sute de mii, oricât e nevoie”. Singurul răspuns al preşedintelui a fost o mormăială neinteligibilă.

McNamara a ajuns să înţeleagă, prea târziu, că Statele Unite subestimaseră dramatic puterea insurgenţilor care ucideau soldaţi americani în Vietnam, o greşeală fatală care avea să se repete mulţi ani mai târziu, în Irak. Studiul pe care l-a comandat a dat naştere unui adevărat conflict între comandanţii militari din Saigon şi analiştii CIA de la cartierul general. Se confruntau Statele Unite cu un număr de luptători comunişti mai mic de 300.000 de oameni, aşa cum susţinea armata, sau cu mai mult de 500.000, aşa cum credeau analiştii?

Diferenţa consta în numărul luptătorilor de gherilă, al adepţilor, al miliţienilor – soldaţi lipsiţi de uniforme. Dacă duşmanul îşi menţinea forţa de o jumătate de million de oameni după doi ani de bombardamente neîncetate ale

avioanelor americane şi după atacurile intense ale trupelor americane, atunci ăsta era un semn că războiul chiar nu putea fi câştigat. Cifra minimă estimată era principiul de bază după care se ghida generalul William Westmoreland, comandantul militar american din Vietnamul de Sud şi aghiotantul său, Robert Komer. Cunoscut sub numele de „Blowtorch Bob, „Komer se ocupa de noua campanie de contrainsurgenţă a lui Westmoreland, cu numele de cod Phoenix, care se afla în plină expansiune. Trimitea constant memorandumuri strict secrete pentru LBJ, care susţineau că victoria era aproape. Adevărata întrebare, spunea el, nu era dacă aveau să câştige războiul, ci cât de repede voiau să îl câştige.

Controversa a durat câteva luni. În cele din urmă, Helms l-a trimis pe Carver la Saigon ca să se ocupe de Westmoreland şi de Komer. Discuţiile nu au mers bine. Partea militară se opunea cu îndârjire. La 11 septembrie 1967, conflictul a atins punctul culminant.

„Trebuie să vă retrageţi”, i-a spus Komer lui Carver la cină, în timpul unui monolog de o oră. Adevărul ar „provoca un dezastru public şi ar distruge tot ce am încercat să facem aici”. Carver i-a trimis un mesaj lui Helms în care spunea că armata era de neclintit. Voiau să arate că puteau câştiga. Subliniaseră „incapacitatea lor frustrantă de a convinge presa (prin urmare, publicul) de marele progres pe care îl făceau şi de importanta majoră de a păstra tăcerea, pentru a nu minimiza această imagine a progresului”, i-a raportat Carver directorului. Cuantificarea numărului de susţinători ai Vietcongului în Vietnamul de Sud „ar produce un total inacceptabil politic de peste 400.000”. Din moment ce armata avea un „total predeterminat, stabilit pe baza strategiilor de publicitate, nu putem să mergem mai departe (doar dacă nu ne dai alte instrucţiuni)”.

Helms a simţit o presiune teribilă de a se alătura

echipei – şi de a ajusta rapoartele CIA ca să se potrivească cu politica preşedintelui. A cedat. A spus că numărul „nu făcea nici cât o ceapă degerată”. Agenţia a acceptat oficial cifra falsificată a forţelor inamice, estimată la 299.000 sau mai puţin. „Am făcut imposibilul”, i-a transmis Carver directorului.

Suprimarea şi falsificarea rapoartelor despre Vietnam avea o lungă istorie. În primăvara anului 1963, Pentagonul îl supusese pe John McCone unor presiuni serioase pentru a elimina estimările pesimiste care indicau „slăbiciunile foarte grave” din guvernul Vietnamului de Sud – inclusiv moralul scăzut printre soldaţi, informaţiile de calitate proastă şi infiltrarea comuniştilor în armată. CIA a modificat estimarea după cum urmează: „Credem că înaintarea comunistă a fost oprită şi că situaţia se îmbunătăţeşte”. CIA *nu* a crezut lucrul ăsta. Câteva săptămâni mai târziu au început revoltele în Hue, urmate de budiştii sinucigaşi şi de complotul de înlăturare a lui Diem.

Presiunea nu a încetat niciodată; noul consilier prezidenţial pentru securitate naţională, Walt Rostow, îi ordona neîncetat CIA-ului să producă veşti bune despre război pentru Casa Albă. De partea cui sunteţi, până la urmă? tuna Rostow. Dar în aceeaşi zi în care Helms încercase imposibilul, îi trimisese preşedintelui un raport CIA extrem de sincer. „Documentul anexat este delicat, mai ales dacă s-ar afla ceva despre *existenţa* lui”, începea scrisoarea lui Helms către preşedinte. „Nu a fost înmânat şi nici nu va fi dat vreunui alt oficial din guvern”. Însuşi titlul raportului – „Implicaţiile unui Rezultat Nefavorabil în Vietnam” – era exploziv. „Propunerea obligatorie”, spunea raportul, era ca „SUA. acţionând în limitele constrângerilor impuse de tradiţiile şi atitudinile lor publice, nu poate zdrobi o mişcare revoluţionară de mare amploare, suficient de dedicată, competentă şi susţinută…

Structura puterii militare americane este nepotrivită pentru o confruntare cu forţele de gherilă ale unui oponent însufleţit, abil şi viclean din punct de vedere politic. Aceasta nu este o noutate”.

La Saigon, cei mai buni ofiţeri CIA făceau propria lor descoperire. Cu cât adunau mai multe informaţii, cu atât deveneau mai conştienţi de cât de puţine ştiau.

Dar acum deja nu prea mai conta ce raporta Agenţia Washingtonului. Nu mai existase niciodată un război în care să se pună atât de multe informaţii la dispoziţia comandanţilor: documente furate de la inamici, interogări brutale ale prizonierilor de război, interceptări electronice, recunoaştere aeriană, rapoarte aduse acasă la postul de la Saigon prin sângele şi noroaiele de pe front, analize atente, studii statistice, sinteze trimestriale cu toate informaţiile deţinute de CIA şi de comandanţii militari americani. În prezent, o fostă fabrică de proiectile aflată nu departe de Pentagon adăposteşte cincisprezece km de microfim, o mică parte din arhiva de informaţii americană din timpul războiului.

Nu se mai întâmplase niciodată ca atât de multe informaţii să însemne atât de puţin. Războiul a fost dus printr-o serie de minciuni pe care liderii Statelor Unite şi le-au spus unul altuia şi poporului american. Casa Albă şi Pentagonul au tot încercat să îi convingă pe oameni că războiul mergea bine. În timp, faptele de la faţa locului aveau să iasă la lumină.

26. O BOMBĂ POLITICĂ cU HIDROGEN

La 13 februarie 1967, Richard Helms se afla în Albuquerque, la capătul unei zile lungi în care făcuse turul laboratoarelor americane pentru arme nucleare, când un ofiţer CIA de comunicaţii deosebit de agitat s-a prezentat în camera sa de la hotel cu un mesaj de la Casa Albă: întoarce-te imediat la Washington.

Într-o publicaţie lunară de stânga, destul de obscură,

pe nume *Ramparts*, urma să apară un articol în care se spunea că Asociaţia Naţională a Studenţilor, un grup de studenţi americani consacrat pe plan mondial, primise ani de zile subvenţii generoase din partea Agenţiei. Sediul central CIA tocmai avertizase Casa Albă că asupra Agenţiei avea să se abată o furtună despre „implicarea CIA în organizaţiile şi fundaţiile voluntare private. Agenţia va fi probabil acuzată că s-a implicat în afacerile interne, că a manipulat şi a pus în pericol tineri nevinovaţi. Administraţia va fi probabil supusă atacurilor”.

Când povestea a ajuns la urechile publicului, preşedintele Johnson a anunţat imediat că Nick Katzenbach, al doilea om în rang de la Departamentul de Stat, avea să conducă o investigaţie amănunţită a relaţiilor cimentate de CIA cu organizaţiile voluntare private din Statele Unite. Din moment ce Helms era singurul care ştia cu precizie ce anume se întâmplase, „LBJ m-a făcut responsabil de scoaterea Agenţiei din încurcătură”.

James Reston de la *The New York Times* a observat cu perspicacitate că legăturile CIA cu anumite posturi de radio, publicaţii şi sindicate erau, la rândul lor, în pericol. Pe scurt, două decenii de muncă secretă erau expuse în văzul lumii.

S-a dat în vileag că Radio Europa Liberă, Radio Libertatea şi Congresul pentru Libertate Culturală erau creaţii ale Agenţiei. Toate micile reviste influente care înfloriseră sub aripa stângii liberale anticomuniste, toate grupurile deosebit de respectabile care serviseră drept conducte pentru banii şi oamenii CIA, precum Fundaţia Ford şi Fundaţia Asia – toate erau amestecate într-o reţea de corporaţii false şi de organizaţii de faţadă în legătură strânsă cu CIA-ul. Odată expusă una, au ieşit toate la iveală.

Radiourile erau de departe cele mai influente operaţiuni de război politic din istoria Agenţiei. CIA

cheltuise în jur de 400 de milioane de dolari în subvenţii şi avea motive să creadă că milioane de ascultători din spatele Cortinei de Fier apreciau fiecare cuvânt din timpul emisiei. Dar legitimitatea lor a fost distrusă când s-a dovedit că emiteau pe frecvenţele CIA.

Agenţia construise o casă din cărţi de joc, iar Helms o ştia. Suportul CIA pentru radiouri şi fundaţii a fost unul din cele mai mari programe de operaţiuni sub acoperire organizate vreodată de Agenţie. Dar nu exista nimic cu adevărat necinstit în legătura cu ele. Cu zece ani înainte, Helms vorbise cu Wisner să retragă succesiv subvenţiile şi să lase Departamentul de Stat să se ocupe de radiouri. Căzuseră de acord să încerce să-l convingă pe preşedintele Eisenhower. dar nu şi-au pus niciodată planul în aplicare. Secretarul de stat, Dean Rusk, avertizase încă din 1961 că milioanele de dolari care curgeau de la CIA către grupurile de studenţi şi fundaţii private iscau „nenumărate bârfe şi convingeri, atât în ţară, cât şi în străinătate. „Timp de un an, *Ramparts se* aflase pe radarul Agenţiei; Helms îi trimisese un memorandum lui Bill Moyers la Casa Albă, în care descria amănunţit comportamentul politic şi personal al editorilor şi reporterilor săi.

Dar Agenţia nu era singura vinovată de neglijenţă când venea vorba despre controlul operaţiunilor sub acoperire. Ani de zile, Casa Albă, Pentagonul şi Departamentul de Stat nu reuşiseră să o supravegheze. Mai bine de trei sute de operaţiuni subversive majore fuseseră lansate de la investirea preşedintelui Kennedy – şi, cu excepţia lui Helms, nimeni de la putere nu ştia atunci de cele mai multe dintre ele. „Ne lipsesc detalii corespunzătoare despre cum trebuie să se evalueze anumite programe şi ducem lipsă de supravegherea continuă a programelor majore în curs de desfăşurare”, a raportat la 15 februarie 1967 un ofiţer din cadrul Departamentului de Stat.

Mecanismele create pentru supravegherea CIA-ului şi conferirea unei autorităţi prezidenţiale serviciului său clandestin nu funcţionau. Nu funcţionaseră niciodată. La Casa Albă, în Departamentul de Stat, Departamentul de Justiţie şi în Congres domnea sentimentul tot mai puternic că Agenţia scăpase într-o oarecare măsură de sub control.

CEEA CE URMĂRESC EI ESTE SĂ ÎL UCIDĂ

La 20 februarie 1967, preşedintele i-a telefonat lui Ramsey Clark, procurorul general interimar al Statelor Unite.

Cu cinci săptămâni înainte, LBJ şi editorialistul sindical, Drew Pearson, purtaseră o discuţie neoficială de o oră la Casa Albă. Nu degeaba se numea articolul lui Pearson *Caruselul de la Washington*. îl făcuse pe preşedinte să ameţească, spunându-i o poveste despre mafiotul John Rosselli, prieten bun cu Bill Harvey de la CIA, care era duşmanul declarat al senatorului Robert F. Kennedy.

„Povestea asta care circulă despre CIA... cum a trimis oameni după Castro", i-a spus LBJ lui Ramsey Clark. „E incredibilă". *A* povestit-o aşa cum o auzise: „Au pus mâna pe unul dintre cei implicaţi, care a fost adus, împreună cu alţi câţiva, şi instruit de CIA şi de procurorul general să îl ucidă pe Castro după Golful Porcilor... aveau nişte pastile". Fiecare cuvânt era adevărat. Dar povestea a continuat. L-a condus pe Johnson spre o concluzie terifiantă, cu toate că nefondată: Castro îi capturase pe conspiratori şi „i-a torturat. Şi ei i-au mărturisit totul... Şi el a spus

«Bine. Va trebui să ne ocupăm de asta.» După care l-a chemat pe Oswald împreună cu un grup de bărbaţi şi le-a spus... să se ocupe de treabă Treaba era asasinarea preşedintelui Statelor Unite.

Johnson i-a spus lui Ramsey Clark să afle ce ştia FBI-ul despre legăturile dintre CIA, Mafie şi Bobby Kennedy.

La 3 martie, articolul lui Pearson informa că „preşedintele Johnson stă pe o bombă politică cu hidrogen – un raport neconfirmat, conform căruia senatorul Robert Kennedy ar fi aprobat un complot de asasinare care a dat greş, lovindu-l pe răposatul său frate”. Materialul l-a înspăimântat îngrozitor pe Bobby Kennedy. Helms şi cu ei au luat prânzul împreună a doua zi, iar directorul a adus unicul exemplar al singurului raport CIA care făcea legătura între Kennedy şi complotul mafiot împotriva lui Castro.

Două zile mai târziu, FBI-ul a întocmit un raport pentru preşedinte cu titlul în Jepător „Intenţiile Agenţiei Centrale de Informaţii de a trimite criminali în Cuba ca să-l asasineze pe Castro. „Era clar şi concis: CIA încercase să îl ucidă pe Castro. Agenţia angajase membri ai Mafiei ca să se ocupe de el. Robert Kennedy, ca procuror general, fusese la curent cu complotul CIA pe măsură ce acesta evolua şi ştiuse că fusese implicată şi Mafia.

Timp de două săptămâni, preşedintele Johnson a întors problema pe toate părfile, înainte de a-i cere lui Ffelms să întreprindă o investigaţie oficială CIA a comploturilor împotriva lui Castro, Trujillo şi Diem. Helms nu avea de ales. i-a spus inspectorului general CIA, John Earman, să se apuce de treabă. Unul câte unul, Earman i-a chemat în biroul său pe cei care ştiau ce se întâmplase; unul câte unul, a scos dosarele CIA, punând cap la cap o poveste detaliată.

Secretarul de stat, Rusk, i-a ordonat directorului biroului de informaţii din cadrul Departamentului de Stat, Tom Hughes, să facă propria investigaţie independentă a operaţiunilor sub acoperire desfăşurate de CIA. La 5 mai, Hughes s-a întâlnit cu Rusk şi cu Katzenbach în biroul împodobit, cu candelabru, al secretarului de stat. Cei trei bărbaţi au dezbătut dacă preşedintele trebuia sau nu să reteze din scurt activitatea serviciului clandestin. Hughes

ajunsese să creadă că mituirea politicienilor străini, susţinerea loviturilor de stat din alte ţări şi alimentarea cu arme a rebelilor străini puteau dăuna valorilor americane. A propus ca Statele Unite să-şi reducă „pe cât posibil” acţiunile sub acoperire. Trebuiau desfăşurate doar când „rezultatele preconizate sunt esenţiale pentru securitatea sau pentru interesele naţionale; sunt de o asemenea valoare încât depăşesc semnificativ riscurile; şi nu pot fi obţinute prin nicio altă metodă”. Rusk i-a transmis aceste gânduri lui Richard Helms, care nu li s-a împotrivit în totalitate.

În aceeaşi săptămână, Helms a citit cu foarte mare atenţie raportul preliminar de 133 de pagini al inspectorului general pentru CIA. Menţiona că asasinii lui Diem şi lui Trujillo fuseseră „încurajaţi, dar nu controlaţi de guvernul SUA”. Dar diseca în cele mai sumbre detalii mecanismele şi comploturile la adresa lui Castro. „Nu putem sublinia mai mult măsura în care ofiţeri responsabili ai Agenţiei au fost supuşi presiunilor severe ale administraţiei Kennedy de a face ceva în legătură cu Castro”, spunea raportul. „Se vorbeşte vag despre «luarea unor măsuri în privinţa lui Castro» când este clar că urmăresc să îl ucidă”. Deşi presiunea venise de la cele mai înalte niveluri ale guvernului, raportul păstra tăcerea în privinţa autorizaţiei prezidenţiale. Singurul care putea oferi un răspuns decisiv, senatorul Robert F. Kennedy, era ocupat în acele momente cu cosponsorizarea unei legi care impunea creşterea pedepselor federale pentru profanarea steagului american.

Raportul îi implica pe toţi ofiţerii CIA care lucraseră ca şefi ai serviciului clandestin – Allen Dulles, Richard Bissell, Richard Helms şi Desmond Fitz Gerald – în conspiraţii de asasinat. Arunca o povară deosebit de grea pe umerii lui Fitz Gerald. Menţiona că îi promisese personal puşti cu lunetă de mare precizie agenului

cubanez Rolando Cubela, care jurase să îl ucidă pe Castro în săptămâna asasinării preşedintelui Kennedy. Fitz Gerald a negat fervent, dar şansele să fi ascuns adevărul erau foarte mari.

La 10 mai, Helms şi-a băgat în servietă însemnările scrise de mână despre raportul inspectorului general şi a mers să-l vadă pe preşedinte. Nu există nicio înregistrare despre discuţia lor. La 23 mai, Helms a depus mărturie în faţa subcomitetului pentru CIA al senatorului Richard Russell. Russell ştia mai multe decât oricine despre afacerile Agenţiei. Era mai apropiat de preşedintele Johnson decât oricare altă persoană de la Washington. I-a pus lui Helms o întrebare foarte tăioasă pe subiectul asasinatelor politice. S-a interesat despre „capacitatea CIA-ului de a se asigura de tăcerea foştilor angajaţi”.

Helms s-a întors în acea după-amiază la cartierul general şi a avut grijă să se distrugă fiecare document generat de investigaţia inspectorului general. A păstrat singura copie a raportului încuiată în siguranţă în seiful său, unde a rămas neatinsă pentru următorii şase ani.

Helms era cât se poate de conştient că ofiţerul CIA care cunoştea faptele cele mai compromiţătoare despre conspiraţia Castro era Bill Harvey, un bărbat periculos de instabil, care fusese concediat din funcţia de director al postului din Roma pentru alcoolism cronic, dar care rămăsese pe lista de plată, pierzând vremea pe coridoarele cartierului general. „Bill apărea la şedinţe aproape beat mort”, spunea Red White, directorul executiv al CIA. „Bea Martini cu nemiluita”. White îşi amintea că se întâlnise cu Des Fitz Gerald şi cu Jim Angleton în biroul lui Helms, în 1967, în ultima săptămână din mai. Subiectul era ce să facă cu Harvey. L-au înlăturat cu cea mai mare grijă din Agenţie şi au încercat să se asigure că avea parte de o pensie liniştită. Directorul de securitate CIA, Howard Osborn, l-a invitat la prânz pe indezirabilul ofiţer şi şi-a dat

seama de „extraordinara lui amărăciune faţă de Agenţie şi de director” şi că era dispus să-i şantajeze pe amândoi dacă era strâns cu uşa. Harvey avea să se întoarcă să bântuie CIA până la moartea sa.

UN OM OBSEDAT

Era o perioadă de grav pericol profesional pentru Helms. În primăvara anului 1967, s-a confruntat cu o altă criză la cartierul general, la fel de gravă ca bomba cu ceas a comploturilor de asasinare. Unii dintre ofiţerii săi cei mai buni începuseră o rebeliune internă împotriva teoriilor conspiraţionale ale lui Jim Angleton.

Mai bine de un deceniu, de când obţinuse, cu ajutorul Israelului, o copie a discursului secret al lui Hruşciov prin care era denunţat Stalin, Angleton se bucurase de un statut privilegiat în cadrul CIA. Încă mai controla legătura israeliană cu FBI-ul datorită rolului său crucial ca şef al contrainformaţiilor, omul care proteja Agenţia de infiltrarea spionilor comunişti. Dar viziunea lui asupra unui complot global condus de Moscova începuse să învenineze Agenţia. Un raport secret despre Richard Helms ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii, dat publicităţii în 2007, dezvăluie în detaliu caracterul şi direcţia generală a muncii depuse de Angleton de la sediul central:

„Pe la jumătatea anilor ’60, Angleton ajunsese să aibă nişte concepţii care, dacă s-ar fi dovedit adevărate, ar fi prevestit consecinţe grave pentru Statele Unite. Angleton credea că Uniunea Sovietică, călăuzită de cel mai competent grup de lideri care au servit vreodată unui guvern, era implacabilă în ostilitatea sa faţă de Vest. Comunismul internaţional rămânea monolitic, iar rapoartele despre o ruptură între Moscova şi Peking făceau parte dintr-o „campanie de dezinformare elaborată”. „Un bloc socialist integrat şi cu scopuri precise”, scria Angleton în 1966, căuta să urzească poveşti

false despre „dezbinări, evoluţii, lupte pentru putere, dezastre economice [şi] comunism bun şi rău” pentru a-i prezenta Occidentului confuz „o mare de oglinzi”. Odată ce acest program de decepţie strategică reuşea să destrame solidaritatea vestică, Moscovei i-ar fi venit mai uşor să preia controlul asupra naţiunilor Lumii Libere. În opinia lui Angleton, numai serviciile vestice de informaţii puteau contracara această provocare şi stăvili dezastrul. Şi pentru că sovieticii pătrunseseră în toate aceste servicii, soarta civilizaţiei vestice se sprijinea, în mare măsură, pe umerii experţilor în contrainformaţii”.

Angleton nu era sănătos – „un om cu o gândire dezordonată şi incoerentă ale cărui teorii, aplicate unor chestiuni de importanţă publică, nu erau, evident, demne de luat în serios”, a concluzionat mai târziu o evaluare oficială întocmită de CIA. Încrederea în el putea avea consecinţe serioase. Printre ele s-a numărat şi încarcerarea din primăvara anului 1967 a lui Iuri Nosenko, dezertorul sovietic aflat pe atunci în cel de-al treilea an de detenţie ilegală, în condiţii inumane, într-o magherniţă a CIA; o cascadă de acuzaţii false împotriva ofiţerilor superiori ai diviziei sovietice suspectaţi de spionaj pentru Moscova; şi refuzul de a lua drept bune informaţiile tuturor dezertorilor şi agenţilor sovietici recrutaţi. „Angajaţii loiali ai Agenţiei căzuseră sub suspiciunea de trădare doar pe baza coincidenţelor şi a dovezilor circumstanţiale nejustificate”, spune un raport secret din timpul lui Helms. „Operaţiunile în desfăşurare împotriva ţintelor sovietice fuseseră încheiate, iar cele noi stagnau, din convingerea că Kremlinul, informat de o cârtiţă din interiorul CIA, aproape îşi dublase susţinătorii din Agenţie. Informaţii valoroase furnizate de dezertori şi de surse constante erau ignorate de teamă ca nu cumva să fie compromise”.

Un mic grup de rezistenţă, dar hotărât, creştea în

interiorul serviciului clandestin. „În loc să fim dezinformaţi de duşman, ne înşelam singuri 1, a spus un ofiţer senior al diviziei sovietice, pe nume Leonard McCoy, într-un memorandum pe care Helms l-a citit pentru prima oară în aprilie 1967; i-a spus lui Helms că încăpăţânarea lui Angleton „paralizase complet efortul nostru sovietic”. În mai, Howard Osborn, directorul Biroului de Securitate al CIA, a avertizat că situaţia lui Nosenko era un fapt abominabil din punct de vedere legal şi moral. Helms i-a cerut directorului adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, amiralul Rufus Taylor, să încerce să rezolve lucrurile. Taylor a raportat că era sigur că Nosenko nu era agent dublu, că divizia sovietică a CIA era distrusă, şi că Helms fusese nevoit să elibereze prizonierul şi să facă unele schimbări majore de personal.

Angleton şi personalul său nu au produs aproape niciun raport de informaţii pentru restul Agenţiei; se considera singurul şi cel mai important client al muncii sale şi refuza să-şi distribuie concluziile în scris. îi sabotase pe şefii posturilor din întreaga Europă, subminase serviciile de informaţii aliate şi otrăvise fântâna de la cartierul general – totul fără „pic de dovezi care să susţină că exista sau că existase vreodată” o cârtiţă în interiorul diviziei sovietice, aşa cum Rolfe Kingsley, noul şef numit în fruntea diviziei în timpul lui Helms, a protestat fără jenă. Helms credea, în cuvintele amiralului Taylor, că dacă „Jim era un om obsedat… Helms deplângea acea obsesie, dar considera că Angleton era atât de valoros şi de dificil de înlocuit că alte calităţi ale sale depăşeau dezavantajele acelei obsesii”.

În ciuda carierelor spulberate, a vieţilor distruse şi a haosului autentic pe care îl crease Angleton, Helms nu şi-a pierdut niciodată încrederea în el. De ce? în primul rând, aşa cum ştie toată lumea, Agenţia nu a fost niciodată infiltrată de un trădător sau de un spion sovietic în timpul

celor douăzeci de ani în care Angleton a condus contrainformaţiile, iar pentru asta Helms avea să-i fie recunoscător pentru totdeauna. În al doilea rând, aşa cum spune clar, pentru prima dată, istoria secretă a CIA-ului din anii lui Helms, Angleton fusese parţial responsabil pentru cel mai mare triumf al său în calitate de director al Serviciilor Centrale de Informaţii; informaţiile exacte despre Războiul de Şase Zile.

La 5 iunie 1967, Israelul a lansat un atac asupra Egiptului, Siriei şi Iordaniei. CIA îl anticipase. Israelienii spuseseră Casei Albe şi Departamentului de Stat că erau în mare pericol. Helms i-a mărturisit preşedintelui că era un joc calculat, o minciună cusută cu aţă albă în speranţa câştigării suportului militar american. Spre marea uşurare a lui Lyndon Johnson, Helms a spus că Israelul avea să atace la momentul şi în locul pe care le va considera de cuviinţă şi că erau şanse mari să câştige repede – era o chestiune de zile.

Sursa de bază a previziunii făcute cu atâta încredere era Angleton, care o primise de la prietenii săi de la cele mai înalte niveluri ale serviciilor israeliene de informaţii şi pe care o transmisese direct şi exclusiv lui Helms. Cuvintele lui erau de încredere. „Precizia dovedită a acestei previziuni a stabilit reputaţia lui Helms la Casa Albă”, a înregistrat istoria CIA. „Experienţa a constituit aproape cu certitudine punctul culminant al serviciului lui Helms ca director. A solidificat şi mai mult poziţia lui Angleton în faţa celor de la Washington”.

LBJ a fost oarecum impresionat de această potriveală rară. Helms a povestit cu mândrie istoricilor CIA că Johnson, pentru prima dată în timpul preşedinţiei sale, şi-a dat seama că „serviciile de informaţii aveau un rol în viaţa lui şi încă unul important… A fost prima oară când a avut un fel de revelaţie, născută din ideea că „băieţii ăştia de la spionaj au avut unele informaţii pe care ceilalţi băieţi nu

le-au avut”.

I-a oferit lui Helms un loc la prânzul din fiecare marţi al preşedintelui – cea mai bună masă din oraş, cel mai mare consiliu guvernamental, ceea ce Helms numea un cerc restrâns magic – împreună cu secretarul de stat, secretarul pentru apărare şi preşedintele Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore. O dată pe săptămână, pentru următoarele optsprezece luni, CIA avea ceea ce îi trebuia mai mult: atenţia preşedintelui Statelor Unite.

MULTĂ MUNCĂ

Helms voia să ţină secretele CIA sub control. Prin urmare, a cerut să nu aibă loc surprize neplăcute în străinătate. În condiţiile politice dominante ale vremii, multe dintre operaţiunile sub acoperire ale Agenţiei erau potenţiale bombe politice cu hidrogen.

În iunie 1967, Helms i-a spus lui Desmond Fitz Gerald să evalueze toate acţiunile sub acoperire din străinătate, să se asigure că se păstra discreţia în jurul lor şi să le întrerupă pe cele care constituiau un pericol. Agenţia nu putea risca încă un scandal public. Presiunea asupra lui Fitz Gerald, pe lângă povara investigaţiilor interne ale comploturilor la adresa lui Castro, s-a dovedit a fi prea mare. Cinci săptămâni mai târziu, un atac de cord l-a ucis în timp ce juca tenis cu ambasadorul britanic. La fel ca Frank Wisner, avea cincizeci şi şase de ani când a murit.

După înmormântarea lui Fitz Gerald, Helms l-a numit la conducerea serviciului clandestin pe un prieten vechi şi loial: Thomas Hercules Karamessines, Tom K. pentru prieteni, un membru fondator al CIA şi fostul şef al bazei din Atena, care suporta o durere fizică constantă din cauza coloanei sale deformate. împreună, în vara şi toamna anului 1967, au continuat evaluarea globală a operaţiunilor sub acoperire ale CIA. Nicio naţiune de pe glob nu reprezenta teritoriu neutru, iar Helms voia să ajute

Agenţia să ajungă în toate colţurile lumii.

La Saigon, CIA abia începuse o operaţiune deosebit de delicată, aprobată de preşedintele Johnson, cu numele de cod Butonul de Aur. Agenţia încerca să sondeze teritoriul în Vietnamul de Nord prin returnarea unui prizonier politic vietnamez de război la Hanoi cu un radiotransmiţător, căutând să deschidă discuţiile cu inamicul la cele mai înalte niveluri. Nu au obţinut nimic din asta. CIA crease şi condusese partidele comuniste locale în mai multe naţiuni proamericane – printre care Panamá – în speranţa că liderii partidelor aveau să fie invitaţi la Moscova unde aveau să descopere secretele doctrinei sovietice chiar de la sursă. Lecţiile învăţate în bătălia nesfârşită de a pătrunde în spatele zidurilor Kremlinului s-au dovedit irelevante. Helms încerca să mobilizeze primul cadru mondial de ofiţeri sub acoperire: spioni care lucrau fără protecţia unui paşaport diplomatic, pozând în avocaţi internaţionali sau comercianţi în călătorii de afaceri pentru companiile *Fortune 500*. Programul, cu numele de cod Globe, se afla în pregătire de cinci ani, dar de-abia în jur de o duzină de ofiţeri rătăceau pe planetă. Operaţiunile bune aveau nevoie de ani buni ca să se dezvolte. „Trebuie să organizezi infrastructura, să faci rost de oameni care să lucreze cu tine 1, explicase odată Helms. „Este nevoie de multă muncă pentru a avea o şansă de succes”.

Dar răbdarea, persistenţa, banii şi înşelăciunile nu erau suficiente pentru lupta împotriva comunismului. Trebuiau puse arme reale în mâinile conducătorilor aliaţi, a poliţiei secrete şi a trupelor paramilitare antrenate de CIA. Preşedintele Eisenhower crease un plan universal, numit Programul de Securitate Internă din Străinătate, condus de CIA, în colaborare cu Pentagonul şi cu Departamentul de Stat. Cel care a scris manifestul misiunii – „o abordare democratică, altruistă, adesea

necondiţionată pentru ajutarea altor ţări să se ajute singure” – era însuşi membrul CIA, Al Haney, un escroc de la baza din Seul şi comandantul de teren al Operaţiunii Succes din Guatemala.

Haney a propus acţiuni poliţieneşti pe întregul glob, înarmând aliaţii Americii din Lumea a treia. „Au existat acuzaţii potrivit cărora era greşit din punct de vedere moral ca SUA să ajute regimurile nedemocrate să îşi consolideze sistemele de securitate, cu alte cuvinte ajutându-le să-şi cimenteze şi mai tare puterea”, a argumentat el. Dar „Statele Unite nu îşi puteau permite luxul moral de a oferi o mână de ajutor numai regimurilor din lumea liberă care îndeplineau idealurile noastre de autoguvernare. Eliminaţi toate monarhiile absolutiste, dictaturile şi juntele din lumea liberă, număraţi-le pe cele care mai rămân şi va rezulta imediat că SUA s-ar putea să se afle pe drumul izolării”.

Programul a pregătit 771 217 de ofiţeri militari şi de poliţie străini din douăzeci şi cinci de naţiuni. A găsit teren mai fertil în ţările în care acţiunile subversive ale CIA-ului pregătiseră dinainte terenul. A colaborat la crearea de poliţii secrete în Cambodgia, Columbia, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Iran, Irak. Laos, Perú, Filipine, Coreea de Sud, Vietnamul de Sud şi Thailanda. În fiecare dintre aceste ţări, ministerele de interne şi poliţia naţională au lucrat în strânsă legătură cu postul CIA. Agenţia a mai organizat o academie internaţională de poliţie în Panamá şi o „şcoală de bombe” în Los Fresnos, Texas, care antrena ofiţeri din America Centrală şi de Sud. Absolvenţii erau următorii lideri ai brigăzilor morţii din El Salvador şi Honduras.

Uneori era doar un pas între sala de clasă şi camera de tortură. CIA se afla pe „teren minat”, spunea Robert Amory, şeful directoratului pentru informaţii al Agenţiei în timpul administraţiilor Eisenhower şi Kennedy. „Se putea

ajunge la tactici de tip Gestapo”.

În anii ’60, raza acţiunilor CIA s-a extins dramatic în America Latină. „Castro a fost catalizatorul”, a spus Tom Polgar, veteranul bazei din Berlin, care lucrase ca şef al personalului pentru departamentul străin de informaţii din cadrul diviziei pentru America Latină între 1965 şi 1967. „CIA şi clasele superioare din America Latină aveau un lucru în comun – acea frică”.

„Misiunea mea era să folosesc posturile latino-americane pentru colectarea informaţiilor despre Uniunea Sovietică şi Cuba”, a spus Polgar. „Ca să fac lucrul ăsta, îmi trebuia un guvern relativ stabil care să coopereze cu Statele Unite”.

CIA sprijinea liderii a unsprezece naţiuni latino-americane – Argentina, Bolivia, Brazilia, Republica Dominicană, Ecuador, Guatemala, Guyana, Honduras, Nicaragua, Perú şi Venezuela. Odată ce un guvern favorabil ajungea la putere, şeful bazei CIA avea la dispoziţie cinci căi prin care putea menţine influenţa americană asupra liderilor străini. „Devii serviciul lor străin de informaţii”, spunea Polgar. „Ei nu ştiu ce se întâmplă în lume. Aşa că le oferi o informare săptămânală – modificată pentru a se potrivi cu sensibilităţile lor. Bani, desigur – sunt întotdeauna bineveniţi. Diverse bunuri – jucării, jocuri, arme. Instrucţie. Şi poţi oricând să iei un grup de ofiţeri la Fort Bragg sau la Washington – o vacanţă minunată”.

Agenţia era de părere că, aşa cum declarase sec Richard Helms într-o estimare oficială, juntele militare din America Latină erau benefice pentru Statele Unite. Erau singura forţă capabilă să controleze crizele politice. Legea şi ordinea erau de preferat luptei murdare pentru democraţie şi libertate.

În timpul lui LBJ, misiunile de contrainsurgenţă începute de fraţii Kennedy au prins rădăcini acolo unde

înfloriseră programele de securitate internă ale lui Ike, iar CIA-ul instalase aliaţi militari şi politici. În 1967, prin atenta cultivare a dictatorilor de pe două continente, CIA a înregistrat una din cele mai mare victorii din Războiul Rece: vânarea lui Che Guevara.

ŢINE MINTE, OMORI UN OM

Che era legendă vie pentru soldaţii şi spionii revoluţiei cubaneze. Aceştia lucrau în posturi îndepărtate, cum era Congo, unde puterea dictatorului Joseph Mobutu era ameninţată de o forţă rebelă pe nume Simba, ai cărei luptători îl răpiseră pe şeful bazei CIA din Stanleyville în 1964.

Congo era o veritabilă arenă pentru Războiul Rece, iar Mobutu şi CIA lucrau în cea mai deplină armonie. Gerry Gossens, omul numărul trei al CIA în Congo, propusese crearea unei noi forţe care să lupte cu influenţa sovietică şi cubaneză în Africa. „Mobutu mi-a dat o casă, şapte ofiţeri şi şase maşini Volkswagen, iar eu i-am învăţat cum să spioneze”, a spus Gossens. „Am organizat un serviciu congolez care să raporteze CIA-ului. îi administram noi. În cele din urmă, cu binecuvântarea preşedintelui, le-am plătit cheltuielile operaţionale. Am preluat ceea ce adunaseră ei, am şlefuit, am editat şi i-am trimis mai departe lui Mobutu”. Mobutu primea tot ce voia de la CIA – bani, arme, avioane şi piloţi, un medic personal şi securitatea politică conferită de legătura strânsă cu guvernul american – în timp ce Agenţia îşi consolida bazele şi posturile în inima Africii.

Într-o bătălie clasică pentru Războiul Rece, Che şi cubanezii lui s-au confruntat cu CIA-ul şi cu cubanezii săi pe malul vestic al Lacului Tanganyika, în mijlocul Africii. Forţele Agenţiei, echipate cu puşti automate şi avioane de luptă, au atacat mai multe mii de luptători Simba şi în jur de o sută de soldaţi cubanezi de-ai lui Che. În timpul luptelor, Che a căutat să primească noi ordine de la Fidel.

„Evitaţi anihilarea”, l-a sfătuit *el jefe maximo*.

Che s-a retras fără glorie. În fuga sa, a traversat Atlanticul, căutând să aprindă flăcările revoluţiei în America Latină. A ajuns în munţii Boliviei, unde CIA-ul i-a dat de urmă.

René Barrientos, un general de dreapta, pusese mâna pe putere în naţiunea aceea disperat de săracă, susţinut de mai bine de 1 milion de dolari din fondurile CIA. Banii au servit pentru „a încuraja”, conform Agenţiei, „un guvern stabil, înclinat favorabil în direcţia Statelor Unite” şi „ca suport al planurilor juntei conducătoare de a aduce pacea în ţară”. Generalul şi-a zdrobit oponenţii cu o forţă crescândă. Bill Broe, şeful diviziei latino-americane a serviciului clandestin, i-a scris cu satisfacţie lui Helms: „Prin alegerea lui René Barrientos ca preşedinte al Boliviei, la 3 iulie 1966, această acţiune a fost încheiată cu succes”. CIA a trimis dosarul Barrientos la Casa Albă. Consilierul pentru securitate naţională, Walt Rostow, l-a înmânat preşedintelui şi a spus: „Asta explică de ce generalul Barrientos vă poate mulţumi când veţi lua prânzul cu el săptămâna viitoare, miercuri, în data de 20”.

În aprilie 1967, Barrientos l-a informat pe ambasadorul american, Douglas Henderson, că ofiţerii săi îl vânau pe Che în munţii Boliviei. Ambasadorul Henderson a mers la Washington în acea săptămână şi i-a dat vestea lui Desmond Fitz Gerald. „Nu poate fi Che Guevara, „a spus Fitz Gerald. „Credem că Che Guevara a fost ucis în Republica Dominicană şi că este înmormântat într-un loc nemarcat”. Cu toate acestea, CIA a trimis doi veterani ai invaziei din Golful Porcilor să se alăture vânătorii echipei de ranged bolivieni antrenaţi de americani.

Unul dintre cubanezii CIA era Feliz Rodriguez, care a trimis o serie de buletine informative fierbinţi de pe frontul de luptă. Mesajele sale, date publicităţii în 2004, sunt singurele relatări ale unui martor ocular contemporan într-

o confruntare îndelung învăluită în mister. Din satul Higueras, Rodriguez i-a transmis un mesaj radio lui John Tilton, şeful bazei din La Paz, care le-a transmis veştile lui Bill Broe şi lui Tom Polgar la cartierul general. Rapoartele lor au ajuns apoi la Helms, care le-a prezentat personal la Casa Albă.

La 8 octombrie 1967, Che a fost prins după o confruntare cu rangerii bolivieni. Era rănit la un picior, dar în rest se afla într-o stare destul de bună. Visele sale pentru un nou Vietnam în America de Sud se destrămaseră în zonele înalte ale Boliviei. Grupul care l-a capturat l-a dus într-o mică şcoală. Rodriguez a aflat că marii comandanţi bolivieni de la La Paz aveau să decidă a doua zi soarta lui Che.

„Încerc să îl ţin în viaţă”, a raportat Rodriguez, „lucru foarte greu”.

A doua zi, la prima geană de lumină, Rodriguez a încercat să îl interogheze pe Che, care stătea pe podeaua şcolii, cu faţa ascunsă în mâini, cu încheieturile şi gleznele legate, lângă cadavrele a doi *compañeros* cubanezi. Au vorbit despre confruntările din Congo şi despre cursul revoluţiei cubaneze. Che a spus că Fidel ucisese mai bine de 1.500 din inamicii săi politici, şi asta fără să mai pună la socoteală conflictele armate precum Golful Porcilor. „Guvernul cubanez, desigur, i-a executat pe toţi liderii gherilelor care i-au invadat teritoriul”, a mărturisit Che, după spusele lui Rodriguez. „S-a oprit apoi şi, cu o privire întrebătoare pe faţă, a zâmbit şi şi-a recunoscut situaţia de pe terenul bolivian”, a continuat Rodriguez. „Odată cu capturarea lui, mişcarea de gherilă suferise o înfrângere copleşitoare… A insistat că idealurile sale aveau să se împlinească… Nu planificase o rută de scăpare prin Bolivia în caz de eşec. Se hotărâse, cu siguranţă, să eşueze sau să învingă”.

Înalţii comandanţi au dat ordinul asasinării lui Che la

ora 11: 50. „Guevara a fost executat cu o rafală de împuşcături la 13: 15, „a transmis Rodriguez prin radio către Tilton. „Ultimele sale cuvinte au fost: „Spuneţi-i soţiei mele să se recăsătorească şi lui Fidel Castro că Revoluţia se va ridica din nou în Americi”. Călăului său i-a spus „Ţine minte, omori un om”.

Tom Polgar era ofiţerul de serviciu la cartierul general când a sunat Tilton cu vestea că Che era mort. „Poţi trimite amprente?” a întrebat Polgar.

„Pot să trimit degete, „a răspuns Tilton. Călăii lui Che îi tăiaseră mâinile.

CONSIDERENTUL CEL MAI IMPORTANT TREBUIE SĂ FIE SENSIBILITATEA POLITICĂ

Existau puţine triumfuri care să fie trâmbiţate de Helms şi de ofiţerii săi. Erau depăşite numeric de o multitudine de greşeli. „Încă o dată, operaţiunile CIA au creat o problemă majoră”, l-a informat biroul Departamentului de Stat din Egipt pe Luke Battle, noul secretar de stat adjunct pentru Orientul Apropiat. Conducătorul Egiptului, Gamal Abdel Nasser, se plângea – nu pentru prima dată şi nu fără motiv – că Agenţia încerca să îi răstoarne guvernul. „CIA pare să spere că aceste incidente pot fi ascunse sub covor, „spunea mesajul trimis lui Battle. „Nu ar trebui să permiteţi să se întâmple una ca asta”.

Battle ştia ce aducea cu sine munca CIA în Egipt. Fusese ambasadorul american acolo când un ofiţer de caz cu capul în nori a expus din neglijenţă relaţia Agenţiei cu un proeminent editor de ziar din Cairo, pe nume Mustapha Amin. Amin era un apropiat de-al lui Naser; CIA-ul îl plătise pentru informaţii şi pentru publicarea unor ştiri proamericane. Şeful bazei din Cairo îl minţise pe ambasador cu privire la relaţia Agenţiei cu Amin. „Acesta fusese pe statul de plată al CIA”, a declarat Battle. „Bruce Odell [ofiţerul de caz CIA] se întâlnea regulat cu Mustapha

Amin. Fusesem asigurat că nu se făcuseră transferuri de bani în Egipt, dar o fotografie cu o asemenea tranzacţie a fost făcută la arestarea lui Mustapha Amin”. Cazul a ajuns pe prima pagină în întreaga lume. indicându-l explicit pe Odell, care lucrase sub protecţia imunităţii diplomatice. Amin a fost judecat ca spion, torturat cu brutalitate şi încarcerat timp de nouă ani.

Helms a încercat să refacă încrederea în CIA. Sperase că preşedintele Johnson avea să vină la Langley, Virginia, pentru a se adresa trupelor la cartierul general în septembrie 1967, în timpul ceremoniilor de aniversare a douăzeci de ani de activitate a Agenţiei. Dar LBJ nu a vizitat niciodată CIA-ul. L-a trimis pe vicepreşedintele Humphrey la ceremonie, iar acesta din urmă a ţinut un discurs caracteristic, de tipul „ţineţi-o tot aşa”. „Veţi fi criticaţi”, a spus el. „Singurii oameni care nu sunt criticaţi sunt cei care nu fac nimic şi nu mi-ar plăcea să văd Agenţia în această situaţie”.

CIA nu putea supravieţui criticilor susţinute din interiorul guvernului, cu atât mai puţin celor din partea publicului. Depindea de secrete pentru a supravieţui. Când operaţiunile eşuate ajungeau pe paginile ziarelor, încrederea de care se mai bucura Agenţia continua să se piardă.

La 30 septembrie 1967, Helms a stabilit noi reguli stricte pentru acţiunile sub acoperire şi le-a transmis fiecărei baze. Pentru prima dată în istoria CIA, şefii bazelor şi superiorii lor au fost instruiţi să greşească cu prudentă. „Revedeţi toate proiectele de sensibilitate politică”, spunea ordinul. Cartierul general trebuia informat despre identităţile „politicienilor străini, atât guvernamentali cât şi din opoziţie, ale liderilor militari care se aflau pe statul de plată al CIA”. Nicio sumă cheltuită pe acţiunile subversive nu era prea mică pentru a scăpa neraportată. „Considerentele cele mai importante *trebuie* să fie

sensibilitatea politică a activităţii şi corespondenta cu politica externă a SUA”.

Fluxul de bani către agenţii străini obscuri, ziarele de mâna a doua, partide politice fără susţinători şi alte operaţiuni contraproductive a început să sece. Numărul operaţiunilor majore de război din Europa de Vest a început să se diminueze. CIA urma să se concentreze pe războiul fierbinte din Asia de Sud-Est şi pe Războiul Rece din Orientul Mijlociu, Africa şi America Latină.

Dar acasă mai izbucnise un război. Preşedintele tocmai îi spusese lui Helms să se apuce de cea mai sensibilă operaţiune din punct de vedere politic – aceea de a-i spiona pe americani.

27. GĂSIŢI-I PE COMUNIŞTII STRĂINI

Preşedintele Johnson se temea că mişcarea împotriva războiului avea să-l alunge de la Casa Albă. Până la urmă l-a alungat însuşi războiul.

În octombrie 1967, la Washington, câţiva analişti CIA s-au alăturat primului mare marş împotriva războiului. Preşedintele îi vedea pe protestatari ca pe nişte duşmani ai statului. Era convins că mişcarea pentru pace era controlată şi finanţată de Moscova şi Beijing. Voia dovezi. I-a ordonat lui Richard Helms să facă rost de ele.

Helms i-a reamintit preşedintelui că CIA-ul nu avea voie să-i spioneze pe cetăţenii americani. A declarat că Johnson îi spusese: „Sunt conştient de asta. Ceea ce vreau este să urmăreşti această chestiune şi să faci ceea ce este necesar pentru a-i găsi pe comuniştii străini care sunt în spatele acestei interferenţe intolerabile în afacerile noastre interne”. Este posibil ca LBJ să se fi exprimat mai deschis.

Într-o încălcare flagrantă a puterilor sale acordate de lege, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii a devenit un şef de poliţie secretă cu jumătate de normă. CIA a demarat o operaţiune de supraveghere cu numele de cod

Haos. A durat aproape şapte ani. Helms a creat un nou Grup pentru Operaţiuni Speciale care să se ocupe de spionarea americanilor şi l-a ascuns cu abilitate în umbra personalului de contrainformaţii al lui Angleton. Unsprezece ofiţeri CIA şi-au lăsat părul să crească, au învăţat jargonul Noii Drepte şi au pornit la infiltrarea grupurilor de pace din Statele Unite şi Europa. Agenţia a completat un index cu 300.000 de nume de cetăţeni americani şi organizaţii şi a adunat dosare extinse despre 7 200 de cetăţeni. A început să lucreze în secret cu departamentele de poliţie din întreaga Americă. Incapabilă de a face diferenţa clară între extrema stângă şi opoziţia faţă de război, a spionat toate organizaţiile majore din mişcarea pentru pace. La comanda preşedintelui, transmisă prin Helms şi secretarul pentru apărare.

Agenţia Naţională de Securitate şi-a întors imensele forţe de spionare împotriva cetăţenilor americani.

Atât preşedintele, cât şi conservatorii din Congres, au văzut legături între protestele de pace şi revoltele rasiale care zguduiau Statele Unite. Voiau ca CIA să dovedească faptul că în spatele lor se aflau comuniştii. Agenţia a făcut tot ce i-a stat în putere.

În 1967, ghetourile Americii deveniseră zone de război; şaptezeci şi cinci de revolte urbane separate au devastat naţiunea, ducând la 88 de morţi, 1 397 de răniţi, 16 389 de arestări, 2 157 de condamnări şi o pagubă economică estimată la 6 645 milioane de dolari. Patruzeci şi trei de oameni au fost ucişi în Detroit, douăzeci şi şase în Newark. Furia a umplut străzile din New York, Los Angeles, San Francisco, Boston, Cincinnati, Dayton, Cleveland, Youngstown, Toledo, Peoria, Des Moines, Wichita, Birmingham şi Tampa. La 25 octombrie, senatorul John McClellan, democrat de Arkansas şi preşedintele Subcomitetului Permanent de Investigaţii al Senatului i-a scris lui Helms în căutarea de dovezi că sovieticii se

ocupau de mişcările pentru drepturile negrilor din Statele Unite. „Subcomitetul este foarte interesat de operaţiunile diverselor organizaţii militante din această ţară”, scria senatorul.

McClellan susţinea că Moscova crease „o şcoală de spionaj sau de sabotaj în Ghana, Africa, pentru oamenii de culoare” şi că mai mulţi americani lucraseră acolo pe post de instructori. „Se pare că responsabilii vin de undeva din California”, a scris senatorul. „Ar putea fi de foarte mare ajutor Subcomitetului dacă am cunoaşte identitatea fiecărui profesor şi student american care a revenit în Statele Unite… Cooperarea dumneavoastră în această chestiune va fi foarte apreciată”.

Serviciul clandestin a cooperat. La 31 octombrie 1967, Tom Karamessines a lansat un zvon neconfirmat către Casa Albă, pe care îl auzise de la un cubanez din Miami. „O tabără de pregătire pentru negri” fusese înfiinţată pe o plajă aproape de Santiago de Cuba, unde „negrii erau antrenaţi pentru operaţiuni subversive împotriva Statelor Unite”, spunea raportul. „Cursurile lor includeau ore de engleză predate de profesori sovietici”. Raportul continuă: „Activităţile lor subversive împotriva Statelor Unite includeau sabotajul în legătură cu revoltele rasiale îndreptate spre demararea revoluţiei negrilor în Statele Unite”. Mai spunea că „150 de negri sunt implicaţi în programul de pregătire şi unii au ajuns deja în Statele Unite”.

Lyndon Johnson era furios. „Nu am de gând să îi las pe comunişti să preia controlul asupra guvernului american şi *exact asta fac ei în clipa asta*”, le-a spus lui Helms, Rusk şi McNamara în timpul unui discurs afectat din după-amiaza zilei de 4 noiembrie 1967. „Sunt sătul să-i tot văd pe oamenii ăştia urcaţi în avioane sovietice şi trimişi în toată ţara. Vreau ca cineva să fie cu ochii pe cine părăseşte ţara, unde se duce şi de ce”. Această ultimă

remarcă îi era adresată direct lui Helms.

Dar CIA nu a găsit nici cea mai mică dovadă care să îi lege pe liderii stângii americane sau pe cei ai mişcării pentru drepturile negrilor de guvernele străine. Helms i-a prezentat această veste nefericită preşedintelui la 15 noiembrie 1967. A raportat că în timp ce CIA-ul îi suspecta pe unii membri ai stângii de afinităţi ideologice cu Moscova sau Hanoi, nu exista nicio probă care să arate că „acţionau la indicaţiile altcuiva în afară de ale lor". Lyndon Johnson i-a ordonat lui Helms să intensifice cercetările. Nu a reuşit să descopere altceva decât o încălcare continuă a regulamentului CIA.

Pentru milioane de americani, războiul ajungea acasă în fiecare seară pe micul ecran. La 31 ianuarie 1968, 400.000 de soldaţi comunişti au lovit aproape fiecare oraş important şi fiecare garnizoană militară din Vietnamul de Sud. Atacul s-a produs în prima noapte de Tet, noul an lunar, iar inamicul a asediat Saigonul şi bazele militare americane majore de la Hue şi Khe Sanh. La 1 februarie, televiziunile şi camerele de filmat l-au surprins pe şeful poliţiei din Saigon executând cu sânge rece un prizonier Vietcong cu o împuşcătură în cap. Asalturile au continuat. Deşi contraatacul american a fost copleşitor – 100.000 de tone de bombe au căzut numai deasupra oraşului Khe Sanh – şocul atacului-surpriză era o înfrângere psihologică devastatoare pentru Statele Unite. Helms a concluzionat că CIA-ul nu ar fi putut prevedea ofensiva, de vreme ce nu dispunea de absolut nicio informaţie despre intenţiile inamicului.

La 11 februarie 1968. Helms şi-a adunat toţi experţii în problema Vietnamului la cartierul general. Toţi, afară de unul – George Carver, încă optimist, deşi nu pentru mult timp – au căzut de acord asupra următorului punct: generalul Westmoreland, comandantul american din Saigon, nu avea o strategie coerentă. Era inutil să trimită

mai multe trupe americane. Dacă guvernul şi armata Vietnamului de Sud nu-şi uneau forşele pentru a lupta cu inamicul, Statele Unite trebuiau să se retragă. Helms l-a trimis pe George Allen înapoi la Saigon pentru a evalua pagubele şi pentru a se întâlni cu preşedintele Thieu şi vicepreşedintele Ky. Allen a găsit armata Vietnamului de Sud zdruncinată şi pe cei doi lideri inamici la cuţite. Soldaţii americani erau incapabili să apere oraşele ţării; spionii americani erau panicaţi şi demoralizaţi. Hanoi obţinuse cea mai mare victorie politică din 1954 încoace, când îi înfrânsese definitiv pe francezi la Diên Biên Phú.

Helms i-a prezentat personal preşedintelui concluziile deosebit de pesimiste. Totul era distrus, mai puţin enorma voinţă politică a lui LBJ. La 19 februarie, în vreme ce Hanoi se confrunta cu al doilea val de atacuri din Tet, preşedintele a discutat între patru ochi cu Dwight Eisenhower. A doua zi, la prânzul de marţi de la Casa Albă. Helms l-a ascultat pe preşedinte în timp ce acesta descria conversaţia.

„Generalul Eisenhower a spus că Westmoreland avea o răspundere mai mare decât oricare alt general din ţara asta”, a povestit LBJ. „L-am întrebat câţi soldaţi ai forţelor aliate a avut sub comandă în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. A spus că, împreună cu trupele SUA şi cele aliate, dispunea de cinci milioane de oameni, i-am spus că generalul Westmoreland are 500.000 de oameni, prin urmare cum putea să spună că Westmoreland avea cea mai mare responsabilitate dintre toţi generalii americani? Mi-a răspuns că era un alt fel de război şi că generalul Westmoreland nu-şi cunoaşte duşmanul”.

În cele din urmă, Lyndon Johnson a înţeles că nicio strategie nu putea supravieţui lipsei de informaţii din Vietnam. Statele Unite nu puteau înfrânge un duşman pe care nu îl înţelegeau. Câteva săptămâni mai târziu, a anunţat că nu va candida pentru un alt mandat ca

preşedinte al Statelor Unite.

PARTEA A PATRA
SCĂPAŢI DE CLOVNI
CIA În timpul ADMINISTRAŢIILOR NIXON ŞI FORD
1968 – 1976

28. CE NAIBA FAC CLOVNII ăIA ÎN LANGLEY?

În primăvara anului 1968, Richard Helms avea motive întemeiate să se teamă că următorul său şef avea să fie ori Robert Kennedy ori Richard Nixon. Ca procuror general, Kennedy abuzase de puterea Agenţiei. Pusese stăpânire asupra CIA şi îl tratase pe Helms cu dispreţ şi răceală. În calitate de candidat sau de comandant suprem, ar fi fost ameninţat de secretele din dosarele Agenţiei. Helms a fost cu adevărat şocat când senatorul a fost asasinat în timpul campaniei din iunie. Dar nu şi întristat. Tot restul vieţii, Helms avea să poarte cicatricile adânci lăsate de biciuirile lui Kennedy.

Richard Nixon era o cu totul altă problemă. Helms era conştient cât de profunde erau resentimentele lui. Nixon credea că Agenţia era plină de elitişti din est, liberali ticăloşi, bârfitori din Georgetown, oameni de-ai lui Kennedy. Faptul că Nixon considera CIA-ul responsabil pentru cel mai mare dezastru al vieţii sale: înfrângerea din alegerile din 1960, era un secret bine cunoscut. Era convins – greşit – că secretele şi minciunile spuse de Allen Dulles îl ajutaseră pe John Kennedy să câştige puncte cruciale în dezbaterile prezidenţiale televizate. În memoriile sale din 1962, *Şase crize*, Nixon mărturisise că dacă ar fi fost ales preşedinte, ar fi creat o nouă organizaţie în afara CIA pentru desfăşurarea operaţiunilor subversive. Ameninţa făţiş să scoată inima Agenţiei.

La 10 august 1968, Nixon şi Helms s-au întâlnit pentru prima lor discuţie prelungită. Preşedintele l-a invitat pe candidat la ferma LBJ din Texas, l-a servit cu friptură şi porumb fiert şi i-a prezentat zona într-o maşină

decapotabilă. Apoi, au făcut împreună înconjurul lumii: confruntarea dintre Cehoslovacia şi Uniunea Sovietică, suportul continuu al lui Castro pentru mişcările revoluţionare şi, în final, negocierile secrete de pace dintre Statele Unite şi Vietnamul de Nord.

Nixon i-a adresat lui Helms o întrebare incomodă.

— Ei tot mai cred că am pierdut războiul? a întrebat el.

— Vietnamezii din nord sunt convinşi că au câştigat după Diên Biên Phú, a spus Helms. Era ultimul lucru pe care voia Nixon să îl audă.

La trei zile după ce a câştigat alegerile, Nixon l-a sunat pe LBJ.

— Ce părere ai despre Helms? a întrebat el. L-ai mai ţine în funcţie?

— Da, l-aş ţine, a răspuns Johnson. Este foarte competent. Este succint. îţi spune totul verde-n faţă şi este loial.

Era o înaltă apreciere. După un an şi jumătate în care luase masa la Casa Albă, Helms câştigase încrederea preşedintelui şi o reputaţie de profesionist desăvârşit la Washington. Considera că după douăzeci de ani, CIA-ul dezvoltase un cadru de analişti cu specializări unice asupra ameninţării sovietice şi un serviciu clandestin capabil să desfăşoare acţiuni de spionaj fără să fie prins. Se considera un soldat loial în slujba preşedintelui său.

Helms avea să afle curând costul acelei loialităţi.

INCREDIBIL DE SECRETOŞI

„Richard Nixon nu a avut niciodată încredere în nimeni, „reflecta Helms douăzeci de ani mai târziu. „Devenise preşedintele Statelor Unite şi, prin urmare, şeful ramurii executive şi cu toate astea spunea tot timpul că forţele aeriene care bombardaseră Vietnamul nu erau în stare de nimic, că Departamentul de Stat nu era altceva decât o adunătură de diplomaţi înţepaţi şi amatori de

cocktailuri, că Agenţia nu putea să obţină o victorie în Vietnam… Şi aşa mai departe… Sunt imbecili, sunt proşti, asta nu pot, aia nu pot să facă. La Casa Albă, în ianuarie 1969, la câteva zile după instalarea noii administraţii, la ora prânzului, Helms stătea cufundat într-o tăcere tensionată, în timp ce Nixon ciugulea din brânza de casă şi ananasul la cutie. Preşedintele ataca CIA-ul, în timp ce consilierul pentru securitate naţională, Henry Kissinger, asculta cu atenţie. „Nu am nici cea mai mică îndoială”, îşi amintea Helms, „că şicanele lui Nixon l-au afectat pe Kissinger”.

Preşedintele ales şi omul său de la Harvard au descoperit că erau spirite înrudite. „Amândoi erau incredibil de secretaşi, dar pe Kissinger îl caracteriza un anumit farmec legat de asta”, observase Thomas Hughes, directorul biroului de informaţii al Departamentului de Stat.

„Amândoi erau manipulatori înveteraţi, dar Nixon era mai transparent”. Ajunseseră la o înţelegere: aveau să conceapă, să comande şi să controleze ei înşişi operaţiunile clandestine. Acţiunile sub acoperire şi spionajul puteau fi instrumente folositoare pentru propriile lor interese. Nixon le-a folosit pentru a construi o fortăreaţă politică la Casa Albă, iar Kissinger a devenit, în cuvintele consilierului său Roger Morris, şeful provizoriu al securităţii naţionale.

Pe post de act preventiv de autoprotecţie, Helms crease un comitet al înţelepţilor, numit Grupul de Studiu pentru Operaţiunile Sub Acoperire, menit să-i raporteze preşedintelui ales valoarea serviciului clandestin – şi să-i protejeze serviciul de atacuri. Grupul, condus de Franklin Linds, pe vremuri mâna dreaptă a lui Frank Wisner, avea sediul la Harvard şi se întrunea în secret; printre cei mai marcanţi membri ai săi se numărau Richard Bissell şi Lyman Kirkpatrick. Din grup mai făceau parte şi câţiva

profesori de la Harvard care lucraseră pentru Casa Albă, Pentagon, Departamentul de Stat şi CIA. Trei dintre ei erau destul de apropiaţi de colegul lor, Henry Kissinger, pentru a şti că avea să devină următorul consilier prezidenţial pentru securitate naţională, indiferent de cine câştiga cursa, întrucât Kissinger lucrase simultan pentru Nixon şi Humphrey în calitate de consultant confidenţial. Niciunul din ei nu lua în considerare pe altcineva pentru această funcţie.

Raportul secret al Grupului de Studiu pentru Operaţiunile Sub Acoperire era datat 1 decembrie 1968. Una dintre recomandări îl mulţumea în mod deosebit pe Kissinger: spunea că preşedintele ar trebui să-i delege unui funcţionar superior de la Casa Albă responsabilitatea oficială de supraveghere a tuturor operaţiunilor sub acoperire. Kissinger nu avea să se limiteze la supraveghere. Avea să le conducă.

Raportul îl îndemna pe noul preşedinte să îi „clarifice directorului CIA că se aşteaptă de la el să spună „Nu" în cazul în care, în opinia sa, o operaţiune propusă nu poate fi dusă la îndeplinire". Nixon nu a ascultat niciodată de acest sfat.

„Operaţiunile subversive rareori pot atinge singure un obiectiv important", continua raportul. „În cel mai bun caz, o operaţiune poate să câştige timp, să dejoace o lovitură de stat sau să creeze condiţii favorabile care să facă posibilă utilizarea mijloacelor secrete în vederea atingerii unui obiectiv important". Nixon nu a înţeles niciodată acest principiu.

„Un individ, un partid politic sau un guvern în funcţiune pot fi serios rănite sau distruse de expunerea la susţinerea subversivă din partea CIA", mai spunea raportul. „În acelaşi timp, expunerea la operaţiunile clandestine poate dăuna Statelor Unite din punct de vedere al opiniei internaţionale. Pentru unii, expunerea

denotă o desconsiderare a drepturilor naţionale şi a drepturilor omului; altora le demonstrează doar impotenţa şi inerţia noastră în a nu fi prinşi... Impresia multor americani, în special a comunităţii de intelectuali şi a tinerilor că Statele Unite s-ar implica în „trucuri murdare" tinde să îi îndepărteze de guvernul lor", continua raportul. „Dezvăluirile făcute în această atmosferă au dat ocazie „Noii Stângi" să afecteze un spectru mult mai larg al opiniei politice, mai mult decât ar fi fost cazul. Statele Unite s-au aflat în fruntea naţiunilor preocupate de extinderea domniei legii în afacerile internaţionale. Credibilitatea şi eficienţa noastră în acest rol sunt, fără îndoială, afectate în măsura în care devine cunoscut că intervenim în secret în afacerile interne ale altora. Nixon şi Kissinger au ignorat voit toate acestea.

„Impresia noastră este că, în ultimii ani, CIA-ul a devenit mult prea închistat", a concluzionat raportul. „Aproape toţi membrii seniori au fost în organizaţie în toţi aceşti douăzeci de ani... Mai există şi o tendinţă puternică spre izolare şi interiorizare... o lipsă de inovare şi perspectivă". Nixon credea măcar această concluzie. S-a apucat să infiltreze acel cerc restrâns. A început cu numirea general-locotenentului de marină, Robert Cushman, care fusese consilierul său pentru securitate naţională pe când era vicepreşedinte. Misiunea lui Crushman era să îi spioneze pentru preşedinte pe spionii americani.

Dornică să cadă în graţiile preşedintelui ales, Agenţia îi trimitea lui Nixon aceleaşi rezumate zilnice de informaţii pe care le primise şi Lyndon Johnson. S-au adunat grămadă, necitite, într-un seif din apartamentul lui Nixon de la etajul treizeci şi nouă al Hotelului Pierre din New York. Grămada a crescut timp de o lună, până când Kissinger a trimis vorbă în decembrie că Nixon nu avea să se uite peste ele. A subliniat că din acel moment, tot ce

dorea Agenţia să-l informeze pe preşedinte, trebuia transmis prin intermediul lui. Nici Helms, nici nimeni altcineva nu avea să se întâlnească în particular cu Nixon.

Încă de la bun început, Kissinger a exercitat un control tot mai strâns asupra operaţiunilor CIA. în 1967 şi 1968, supraveghetorii CIA din cadrul Comitetului 303 purtaseră dezbateri aprinse pe tema desfăşurării acţiunilor sub acoperire. Vremurile acelea erau de mult apuse. Kissinger îi domina pe toţi ceilalţi membri ai comitetului – Helms, procurorul general John Mitchell şi pe ofiţerii numărul doi de la Departamentul de Stat şi Pentagon. Devenise reprezentaţia unui singur om. În răstimp de treizeci şi două de luni, comitetul a aprobat aproape patruzeci de acţiuni subversive, dar nu a căzut niciodată de acord cu adevărat. În total, mai bine de trei sferturi din programele acţiunilor subversive ale administratei Nixon nu au primit aprobarea oficială a comitetului. Operaţiunile negre ale Statelor Unite erau aprobate de Henry Kissinger.

În 1969, aşa cum bine se ştie, preşedintele a înregistrat conversaţiile cetăţenilor privaţi, pentru a împiedica noi scurgeri şi pentru a controla fluxul de informaţii din guvern. Consilierul său pentru securitate naţională a mers mai şi departe: Kissinger a folosit CIA-ul pentru a-i spiona pe americani, chestiune până în prezent ignorată de istorie.

După ce mişcarea antirăzboi a cerut un moratoriu naţional lunar, o suspendare de o zi a afacerilor americane, Helms a primit ordin de la Kissinger să îi spioneze pe liderii acesteia. Înregistrat în jurnalul de birou al lui Robert L. Bannerman, un membru senior al personalului Biroului de Securitate al CIA, memorandumul era intitulat „Doctorul Kissinger – Cerere de informaţii.

„Dr. Kissinger a depus o cerere despre tipul de informaţii deţinute despre liderii grupurilor care conduceau moratoriul despre Vietnam, „spune raportul

CIA. „După ce i s-a acordat atenţie acestei cereri, a fost trimisă către [şters] care a fost de acord să fie punctul principal al acestui raport, iar munca pe seama acestui raport s-a desfăşurat în timpul weekendului”. Aceasta nu era doar o continuare a Haosului, căutarea continuă a CIA-ului de surse străine care să susţină mişcarea antirăzboi. Era o cerere specifică din partea consilierului pentru securitate naţională al preşedintelui, pentru întocmirea de dosare despre cetăţeni americani.

Înregistrarea nu denotă nicio urmă de ezitarea din partea lui Richard Helms. Din 1962, trei preşedinţi succesivi i-au ordonat directorului Serviciilor Centrale de Informaţii să îi spioneze pe americani, ignorând regulamentul CIA. Nixon credea că toate acţiunile prezidenţiale erau legale atâta timp cât serveau securităţii naţionale. Dacă preşedintele face asta, spunea el, nu este ilegal. Printre succesorii săi, doar George W. Bush mai îmbrăţişase asemenea concepţii despre puterea prezidenţială, înrădăcinată în dreptul divin al regilor. Dar era un lucru ca un preşedinte să dea un asemenea ordin şi cu totul altul ca un oficial neales să facă lucrul ăsta în numele preşedintelui.

LOVIŢI-I PE SOVIETICI ŞI LOVIŢI I RĂU

Nixon şi Kissinger operau la un nivel de confidenţialitate care mergea dincolo de cel al CIA-ului. Când aveau de-a face cu duşmanii Statelor Unite – negocierea în secret cu sovieticii, chinezii, nord-vietnamezii – CIA ştia foarte puţin sau nimic despre asta. Şi nu întâmplător: Casa Albă nu credea mare parte din ce afirmau experţii CIA despre forţele comunismului, în special în estimările Agenţiei despre puterea militară a Uniunii Sovietice.

„Nu vreau să spun că inventează informaţiile sau că le distorsionează, dar vreau să fiţi foarte atenţi şi să separaţi faptele de opinii”, i-a spus Nixon lui Helms la 18

iunie 1969, la o şedinţă a Consiliului Naţional de Securitate.

„Problema e că estimările pentru anii 1965, 1966, 1967 şi 1968 – şi le-am văzut pe toate – fuseseră pe jumătate greşite în privinţa capacităţii sovietice", a spus Nixon. „Trebuie să pornim de la fapte, de la toate faptele şi să ajungem la concluzii pe baza faptelor concrete. Aţi înţeles?"

Nixon a fost scandalizat când Agenţia a susţinut că sovieticii nu aveau nici intenţia şi nici tehnologia pentru a lansa un prim atac nuclear devastator. Concluzia a reieşit din rafalele de estimări oficiale pe tema forţelor strategice sovietice, pe care Nixon le-a respins în întregime. „Inutile", a scris el pe marginea unui memorandum asupra capacităţilor nucleare ale Moscovei pe care i-l înmânase Helms. „O reproducere superficială şi iraţională a ştirilor din presa zilnică". Analizele CIA nu valorau nimic în faţa planurilor lui Nixon de a construi un sistem de rachete antibalistice – preludiul unor fantezii din viitor, mai potrivite pentru *Războiul stelelor*. „De partea cui este Agenţia?" este modul în care îşi aminteşte Helms argumentul Casei Albe. „Cu alte cuvinte «Hai să ne adunăm şi să selectăm dovezile».

Până la urmă, asta a fost exact ce a făcut Helms, ştergând un paragraf-cheie din cea mai importantă estimare CIA despre forţele nucleare sovietice din 1969. Încă o dată, Agenţia îşi croia munca pentru a se potrivi modelului politicii Casei Albe. Decizia sa de a merge pe linia Casei Albe „nu le-a convenit analiştilor Agenţiei" îşi amintea Helms. „În opinia lor, compromisesem una dintre responsabilităţile fundamentale ale Agenţiei – mandatul de evaluare a tuturor datelor disponibile şi exprimarea concluziilor indiferent de politicile SUA". Dar Helms nu avea să rişte în această bătălie: „Eram convins că am fi pierdut disputa cu administraţia Nixon, iar din acel proces

Agenţia ar fi rămas cu sechele permanente”. Analiştii săi s-au plâns de oprimarea dezaprobării şi de eşecul de a învăţa din greşelile trecutului. Dar nu s-a făcut niciun plan pentru a îmbunătăţi poziţia analiştilor faţă de capacităţile şi intenţiile sovieticilor.

CIA studiase fotografii făcute de sateliţii spioni deasupra Uniunii Sovietice în ultimii opt ani, trăgând cu ochiul din spaţiu şi punând împreună un puzzle al capacităţii militare sovietice. Agenţia lucra la generaţia următoare de sateliţi spioni care aveau să fie echipaţi cu camere de filmat. Helms crezuse întotdeauna că maşinăriile nu erau un bun substitut al spionilor. Cu toate astea, l-a asigurat pe Nixon că aveau să ofere Statelor Unite puterea de a se asigura că Moscova îşi respecta înţelegerea stabilită prin SALT, Tratatul pentru Limitarea Armelor Strategice, în plină dezbatere la Helsinki.

Cu cât obţinea CIA-ul mai multe date brute despre armata sovietică, cu atât totul devenea mai confuz. Nixon critica pe bună dreptate Agenţia pentru că subestimase puterea nucleară sovietică în anii ’60; i-a bătut obrazul Agenţiei din această cauză pe tot parcursul preşedinţiei sale. Rezultatul presiunii este acum evidentă: timp de treisprezece ani, de la începutul erei lui Nixon până la sfârşitul Războiului Rece, toate estimările forţelor nucleare strategice sovietice *supraevaluaseră* viteza cu care Moscova îşi moderniza armamentul.

Totuşi, Nixon se baza pe CIA pentru a submina Uniunea Sovietică cu fiecare ocazie – nu doar la Moscova, ci în toate naţiunile de pe pământ.

„Preşedintele ne-a chemat pe Henry Kissinger şi pe mine în Biroul Oval, după întâlnirea NSE de astăzi, pentru ceea ce s-a dovedit a fi o discuţie de 25 de minute pe o varietare de subiecte, inclusiv SALT, Laos, Cambodgia. Cuba şi operaţiunile sub acoperire”, a consemnat Helms într-un raport din 25 martie. „Cu privire la operaţiunile

secrete, preşedintele m-a încurajat să îi lovesc pe sovietici şi să îi lovesc bine, oriunde în lume aş avea ocazia. Mi-a spus să „merg mai departe”, să îl informez pe Henry Kissinger şi să îmi dau frâu liber imaginaţiei cât mai mult posibil. A fost mai empatic ca niciodată asupra acestui subiect. „Încurajat de acest rar moment de atenţie prezidenţială, Helms a „profitat de moment să accentuez cu tărie convingere că Statele Unite nu ar trebui să renunţe la nimic din ce ar putea face presiuni asupra Uniunii Sovietice sau care ar putea produce nemulţumiri, chiar dacă nu se poate obţine un câştig anume în schimb”. I-a promis preşedintelui un nou set de acţiuni sub acoperire împotriva sovieticilor.

Un singur paragraf din documentul pe care Helms l-a trimis la Casa Albă a atras atenţia lui Nixon.

Helms a analizat munca făcută de Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea – o investiţie de douăzeci de ani în valoare de mai bine de 400 de milioane de dolari – şi puterea radiourilor de a păstra aprins focul dizidenţei în spatele Cortinei de Fier. A detaliat munca dizidenţilor sovietici, precum fizicianul Andrei Sacharov şi scriitorul Alexandr Soljeniţîn, ale căror cuvinte răsunau în Uniunea Sovietică prin intermediul CIA. Treizeci de milioane de oameni din Europa de Est ascultau Radio Europa Liberă, iar cetăţenii sovietici făceau tot ce puteau pentru a intra pe frecventa Radio Libertatea, deşi Moscova cheltuia 150 de milioane de dolari pe an pentru a le bruia frecventele. În plus, organizaţiile Europa Liberă şi Libertatea distribuiseră două milioane şi jumătate de cărţi şi jurnale în Uniunea Sovietică de la sfârşitul anilor ’50. Speranţa era ca cuvintele, pe unde şi pe hârtie, să poată promiva libertatea intelectuală şi culturală.

Totul mergea bine – dar erau ştiri vechi pentru Nixon. Ceea ce îi aprindea imaginaţia era abilitatea CIA-ului de a influenţa rezultatele alegerilor.

„Existaseră numeroase momente când, în faţa ameninţării unui Partid Comunist sau a unei victorii electorale populare din Lumea Liberă, ne confruntasem cu acest pericol şi îl evitasem cu succes”, i-a amintit Helms preşedintelui. „Guyana în 1963 şi Chile în 1964 sunt exemple bune despre ceea ce se poate îndeplini în circumstanţe dificile. Ne-am putea confrunta cu situaţii similare în diverse alte părţi ale globului şi suntem pregătiţi de acţiune cu programe de subminare a alegerilor atent studiate”. Parcă asta suna mai bine. Banii şi politica erau două subiecte pe placul lui Nixon.

SINGURA CALE ERA CEA VECHE

Agenţia susţinuse în secret politicienii din Europa de Vest pe parcursul Războiului Rece. Lista îi includea pe cancelarul Willy Brandt al Germaniei, primul ministru

Guy Mollet al Franţei şi pe oricare creştin-democrat care câştiga în alegerile naţionale din Italia.

CIA petrecuse douăzeci de ani şi cheltuise cel puţin 65 de milioane de dolari pentru a obţine influenţa la Roma, Milano şi Napoli. În 1965, McGeorge Bundy numise programul de acţiuni sub acoperire din Italia „ruşinea anuală”. Cu toate aste, programul a continuat. Puterile străine se implicaseră în politica italiană de secole; Washingtonul continua „tradiţia fasciştilor, comuniştilor, naziştilor, britanicilor şi francezilor dinaintea lor”, a spus Thomas Fina, consulul general american la Milano în timpul administraţiei Nixon şi un veteran al serviciului de informaţii şi diplomaţiei în Italia. CIA se ocupase cu „subvenţionarea partidelor politice, luând bani de la partide, dând bani politicienilor individuali, tăindu-i pe alţii de pe listă, subvenţionând publicarea de cărţi, conţinutul programelor de radio, subvenţionarea ziarelor, subvenţionarea jurnaliştilor”, a notat Fina. Avea „resurse financiare, resurse politice, prieteni, capacitatea de şantaj”.

Nixon şi Kissinger au revitalizat această tradiţie. Instrumentul lor era baza CIA din Roma şi extraordinarul ambasador Graham Martin.

Kissinger îl numea pe Martin „tipul ăla cu privirea rece" şi spunea lucrul ăsta ca pe un compliment. „Evident că admira pe cineva care putea să fie la fel de nemilos ca el în exerciţiul puterii", spunea ofiţerul-şef al lui Martin din Roma, Robert Barbour. Alţi diplomaţi americani îl considerau pe Martin secretos şi ciudat, „alunecos ca un tipar". Martin schimbase fondurile Planului Marshall în bani CIA la ambasada americană din Paris cu douăzeci de ani mai înainte. Lucrase îndeaproape cu CIA ca ambasador al Thailandei între 1965 şi 1968. Niciun diplomat american nu a fost înamorat vreodată atât de mult de operaţiunile subversive. Nixon îl credea minunat. „Am mare încredere în Graham Martin", i-a spus el lui Kissinger la 14 februarie 1969 şi cu asta maşinăria s-a pus în mişcare.

Numirea lui Martin ca ambasador în Italia era rezultatul muncii unui american bogat, de aripă dreaptă, pe nume Pier Talenti, care locuia la Roma, unde strânsese sute de mii de dolari pentru campania lui Nixon din 1968 de la prietenii şi aliaţii săi politici. Asta i-a deschis uşa la Casa Albă. Talenti s-a dus să se întâlnească cu colonelul Alexander M. Haig Jr., consilierul militar al lui Kissinger, pentru a-l avertiza că socialiştii erau pe punctul de a prelua puterea în Italia şi pentru a-i propune să numească un nou ambasador american care să poată contracara eforturile stângii. L-a nominalizat pe Martin, iar mesjul său a ajuns până în vârf. Martin îi convinsese pe Nixon şi Kissinger că „era omul potrivit, pentru că era puternic şi putea aduce o schimbare în politica italiană, „a spus Wells Stabler, şeful adjunct al misiunii de la Roma.

„Martin a decis că singura cale era cea veche, „a spus Stabler, care devenise un participant refractar la renaşterea acţiunilor sub acoperire din Italia. Începând cu

1970, după ce a primit aprobarea formală de la Casa Albă din partea lui Nixon, Martin a supravegheat distribuirea a 25 de milioane de dolari atât creştindemocraţilor, cât şi neofasciştilor, a spus Stabler. Banii erau împărţiţi „în camera din spate" – postul CIA din interiorul palatului ambasadei americane – de „mine, un ambasador şi de şeful bazei", a mai spus Stabler. O parte erau daţi partidelor, o parte unor indivizi. Uneori, şeful bazei şi cu mine recomandam câte ceva, dar ambasadorul era cel care dădea aprobarea". Şeful bazei era Rocky Stone, un veteran al loviturii din Iran şi al tentativei ratate pentru răsturnarea regimului Sirian, care venise la Roma după ce, timp de trei ani, fusese şeful operaţiunilor în cadrul diviziei sovietice.

Stone le-a înmânat în jur de şase milioane de dolari creştin-democraţilor. Alte milioane au mers la comitete care susţineau „politici ultraconservatoare" în partid, a spus Stabler. Iar alte sume au ajuns la o reţea clandestină a extremei drepte.

Banii, aşa cum promisese Martin, au transformat faţa politică a Italiei. Cel pe care l-a susţinut, Giulio Andreotti, a câştigat un tur de scrutin datorită Sumelor CIA. Dar finanţarea subversivă a extremei drepte a alimentat o lovitură eşuată a neofasciştilor în 1970. Banii ajutaseră la subvenţionarea operaţiunilor subversive ale dreptei – inclusiv atacuri teroriste, pe care serviciile italiene de informaţii le-au atribuit extremei stângi. Au dus şi la cel mai grav scandal politic din Italia postbelică. Investigaţiile parlamentare au dezvăluit că generalul Vito Miceli, şeful serviciilor militare de informaţii, primise cel puţin 800.000 de dolari din banii CIA. Miceli a fost închis după ce a încercat să pună stăpânire pe ţară prin forţă. Andreotti, cel mai longeviv politician italian, şi-a petrecut ultimii ani de viaţă luptând cu acuzaţiile penale, inclusiv cu cele de crimă.

Vremurile în care CIA a cumpărat influenţa politică în Italia au apus în cele din urmă când Graham Martin a plecat de la Roma pentru a deveni următorul – şi ultimul – ambasador american în Vietnamul de Sud.

SUNTEM CONŞTIENŢI DE CE SE AFLĂ ÎN JOC

Pe parcursul anilor 1969 şi 1970, Nixon şi Kissinger au cerut CIA-ului să se concentreze pe extinderea secretă a războiului din Asia de Sud-Est. Au ordonat Agenţiei să facă plăţi de 725.000 de dolari către preşedintele Thieu din Vietnamul de Sud, să manipuleze mass-media de la Saigon, să aranjeze alegerile din Thailanda şi să aranjeze raiduri comando în Vietnamul de Nord. Cambodgia şi Laos.

Într-o notă sumbră în ajunul unui tur mondial care l-a dus pe Nixon în Asia de Sud-Est. Helms i-a transmis preşedintelui informaţii despre îndelungatul război al CIA în Laos. Agenţia „menţinea o forţă variabilă subversivă, cu un total de 39.000 de oameni, care reprezenta o mare parte din lupta activă" împotriva comuniştilor, i-a reamintit el lui Nixon. Aceştia erau luptătorii Hmong ai CIA, conduşi din 1960 de generalul Vang Pao. „Aceste forţe variabile sunt greu încercate de cei opt ani de lupte constante, iar Vang Pao... a fost forţat să folosească copii de 13 şi 14 ani pentru a-şi înlocui pierderile... Limitele au fost atinse în mare măsură faţă de ceea ce poate să facă această Agenţie în sensul paramilitar pentru a opri avansul nord-vietnamez". Nixon a răspuns ordonându-i lui Helms să creeze un nou batalion paramilitar în Laos pentru a-i scoate la liman pe Hmong. Kissinger a întrebat unde ar fi mai bine să bombardeze Laos cu avioane B-52.

În timp ce războiul lor clandestin din Asia de Sud-Est se intensifica, Nixon şi Kissinger întocmeau planuri pentru o abordare secretă a lui Mao Tse-dung. Pentru a-şi croi drum spre China, au strangulat operaţiunile Agenţiei împotriva regimului comunist.

În ultimul deceniu, în numele combaterii

comunismului chinez, CIA cheltuise zeci de milioane de dolari paraşutând tone de arme către sute de luptători de gherilă tibetani care luptau pentru liderul lor spiritual, Sfinţia Sa, Tenzen Gyatso, al paisprezecelea Dalai Lama. Când Allen Dulles şi Desmond Fitz Gerald l-au informat pe Eisenhower despre operaţiunea în februarie 1960, „preşedintele s-a întrebat dacă rezultatul net al acestor operaţiuni ar aduce represalii şi mai brutale din partea comuniştilor chinezi”.

Totuşi, Ike a aprobat programul. Agenţia a stabilit o tabără de antrenament pentru luptătorii tibetani în Munţii Stâncoşi din Colorado. îi plătise o subvenţie anuală de 180.000 dolari direct lui Dalai Lama şi crease Casele Tibetane în New York şi Geneva pentru a-i servi pe post de ambasade neoficiale. Scopul era să menţină viu visul unui Tibet liber simultan cu hărţuirea Armatei Roşii din China de vest. Rezultatele au fost zeci de luptători morţi ai rezistenţei şi un săculeţ cu documente militare chineze lipsite de valoare, pătat cu sânge, obţinut după un schimb de focuri.

În august 1969, Agenţia a mai cerut încă 2.5 milioane de dolari pentru susţinerea insurgenţilor din Tibet în anul următor, numind un grup de 1.800 de luptători paramilitari „o forţă care ar putea fi folosită eficient în cazul unor ostilităţi” împotriva Chinei. „Are asta vreun beneficiu direct asupra noastră?” a întrebat Kissinger. Şi-a răspuns singur la întrebare. Deşi subsidiile CIA către Dalai Lama au continuat, rezistenţa tibetană a fost abandonată.

Apoi, Kissinger a redirecţionat resursele rămase după misiunea de douăzeci de ani către operaţiunile clandestine împotriva Chinei.

Raidurile de tip comando ale Războiului din Coreea s-au redus până la transmisiuni radio dezordonate din Taipei şi Seul, fluturaşi aruncaţi din avion, ştiri false infiltrate la Hong Kong şi Tokio şi ceea ce Agenţia a descris prin

„activităţi globale pentru denigrarea şi obstrucţionarea Republicii Populare Chineze”. Agenţia a continuat să lucreze cu generalissimul Chiang Kai-shek în blestematul său efort de a elibera Taiwanul, inconştientă că Nixon şi Kissinger aveau planuri să negocieze cu Mao şi cu primul ministru Chou En-lai în Beijing.

Când Kissinger s-a întâlnit în cele din urmă cu Chou, primul ministru s-a interesat despre ultima campanie pentru eliberarea Taiwanului: „Nu a intervenit deloc CIA?”

Kissinger l-a asigurat pe Chou că „supraestimează prea mult competenţa CIA”.

„Au devenit subiect de discuţie în întreaga lume”, a spus Chou. „De fiecare dată când se întâmpla ceva, lumea se gândeşte întotdeauna la ei”.

„Asta este adevărat”, a răspuns Kissinger „şi îi flatează, dar nu pe merit”.

Chou a aflat cu uimire că Kissinger aproba personal operaţiunile sub acoperire ale Agenţiei. Şi-a exprimat suspiciunile potrivit cărora Agenţia încă mai submina Republica Populară Chineză.

Kissinger a răspuns că cei mai mulţi ofiţeri CIA „scriu rapoarte lungi şi de neînţeles şi nu duc revoluţii”.

„Voi folosiţi cuvântul revoluţie”, a spus Chou. „Noi o numim subversiune”.

„Subversiunea noastră”, a încuviinţat Kissinger. „Înţeleg. Suntem conştienţi de ceea ce se află în joc în relaţia noastră şi nu vom permite nici unei organizaţii să întreprindă operaţiuni meschine care i-ar putea afecta cursul”.

Ăsta a fost sfârşitul. CIA-ul şi-a încheiat afacerile în China în anii care au urmat.

DEMOCRAŢIA NU FUNCŢIONEAZĂ

CIA a luptat pe toate fonturile pentru a scoate la liman războiul din Vietnam. Unul din cele mai mari eforturi a dat roade la trei săptămâni după ce preşedintele Nixon a

preluat puterea. În februarie 1969, în Thailanda, acţiunile subversive au creat impresia democraţiei.

O juntă militară condusese Thailanda timp de unsprezece ani, iar zeci de mii de soldaţi americani se pregăteau de luptă împotriva Hanoiului la bazele militare de pe teritoriu. Dictatura n-a făcut cine ştie ce eforturi pentru a susţine noţiunea că americanii luptau pentru democraţie în Asia de Sud-Est.

Operaţiunea CIA pentru alegeri, cu numele de cod Lotus, era o campanie financiară, concepută de ambasadorul Graham Martin în 1965, aprobată de preşedintele Johnson şi reconfirmată de preşedintele Nixon. Baza CIA de la Bangkok a convins junta să organizeze un scrutin; generalii au tot amânat. În cele din urmă, Agenţia a pompat milioane de dolari în politica Thailandei în 1968 şi 1969; banii au finanţat aparenta transformare a militarilor în uniformă într-un partid aflat la putere, gata să candideze la alegeri. Intermediarul CIA era Poate Sarasin – ambasadorul thailandez în Statele Unite între 1952 şi 1957, şeful Organizaţiei Tratatului Asiei de Sud-Est între 1957 şi 1964 şi principalul civil care putea fi luat în considerare de junta conducătoare.

Alegerile au avut loc şi junta a câştigat fără probleme. Dar conducătorii au început să îşi piardă răbdarea cu capcanele democraţiei. În curând, au încheiat experimentul, suspendând constituţia şi dizolvând parlamentul. Poate Sarasin şi-a reluat poziţia ca figura civilă a legii marţiale în noaptea loviturii paşnice şi i-a adus în seara aceea pe generali să dea explicaţii prietenilor lor de la ambasada americană din Bangkok. Au spus că respectă principiile democraţiei şi că au încercat să le pună în practică. Dar au mai menţionat şi că „era clar că în Thailanda, astăzi, democraţia nu funcţionează”.

Acţiunea subversivă întreprinsă de CIA a fost destul de slabă. „Nu ar trebui să fie nicio schimbare în relaţiile

thailandeze cu SUA", i-a spus Kissinger lui Nixon după lovitură. „Liderii Consiliului Revoluţionar sunt de fapt aceiaşi cu care ne-am confruntat în tot acest timp", a spus el. „Putem anticipa că programele noastre în Thailanda vor continua fără întrerupere".

PUNEŢI-I LA TREABĂ PE TICĂLOŞII DE LA CIA

În februarie 1970, preşedintele a ordonat Agenţiei să-şi concentreze de urgenţă atenţia asupra Cambodgiei. După un an de planificare, campania secretă de bombardamente asupra ţintelor suspectate ale Vietcongului din acea naţiune teoretic neutră a fost programată pentru 17 martie. Avioanele americane B-52 au aruncat 108.823 de tone de bombe asupra a şase tabere suspectate de a fi comuniste, pe care CIA-ul şi Pentagonul le identificaseră, incorect, drept centrele ascunse de comandă ale Vietnamului de Nord.

Helms încerca să pună bazele unui nou post CIA în Cambodgia când ministrul de aripă dreaptă al naţiunii, Lon Noi, a pus mâna pe putere. Regimul a fost răsturnat în ziua în care au început bombardamentele secrete. Lovitura a şocat CIA-ul şi întregul guvern american.

„Ce naiba fac clovnii ăia în Langley?" a tunat Nixon. „Puneţi-i la treabă pe ticăloşii de la CIA în Cambodgia", a ordonat el. I-a spus lui Helms să îi trimită lui Lon Noi mii de puşti automate AK-47, să tipărească un milion de fluturaşi de propagandă şi să lanseze zvonul că Statele Unite se pregăteau de invazie. Apoi a ordonat CIA-ului să trimită 10 milioane de dolari noului lider cambodgian. „Dă-i banii lui Lon Noi", a insistat el.

Nixon a cerut o înregistrare exactă a armelor şi muniţiei care ajungea la duşman prin portul cambodgian Sihanoukville. Agenţia lucrase la această chestiune timp de cinci ani, fără succes. Nixon a sugerat că fluxul de arme putea fi întrerupt dacă CIA mituia generalii cambodgieni potriviţi. Helms a ezitat din considerente practice –

generalii făceau milioane de pe urma comerţului cu arme, iar Agenţia nu avea fonduri pentru a le cumpăra sau închiria loialitatea. Argumentul nu l-a impresionat pe preşedinte. În cadrul unei şedinţe cu consiliul său pentru departamentul străin de informaţii, de la 18 iulie 1970, Nixon a demontat performanţa Agenţiei.

„CIA a descris fluxul de materiale care trece prin Sihanoukville drept un mărunţiş”, a spus el. De fapt, portul aproviziona două treimi din armele comuniste din Cambodgia. „Dacă se fac asemenea greşeli într-o chestiune atât de clară ca asta”, a întrebat el, „cum ar trebui să considerăm evaluările CIA sau evenimentele mai importante?”

„SUA cheltuiesc 6 miliarde de dolari pe an pe spionaj şi i se cuvine mai mult decât primeşte”, a spus Nixon. Rapoartele consiliului pentru informaţii înregistrează furia sa tot mai mare. Preşedintele a spus că „nu putea să îi suporte pe oamenii care îi ofereau informaţii contrafăcute. Dacă informaţiile sunt neadecvate sau dacă se depistează o situaţie proastă, vrea să ştie despre asta şi nu doreşte evaluări modificate”.

„Înţelege, comunitatea de spionaj a păţit-o grav de câteva ori şi că, prin urmare, are tendinţa de a întocmi rapoarte cât mai blânde cu putinţă ca să n-o păţească din nou, spun însemnările. „Crede că cei responsabili pentru distorsionarea deliberată a unui raport de informaţii ar trebui concediaţi. A sugerat că s-ar putea să vină un timp în care va trebui să citim legea revoltelor în faţa întregii comunităţi de spionaj”.

În acest delicat moment, Nixon a ordonat CIA-ului să aranjeze următoarele alegeri în Chile.

29. USG VREA O SOLUŢIE MILITARĂ

Până în 1970, influenţa CIA s-a simţit în fiecare naţiune din emisfera vestică, de la graniţa Texasului la Tierra del Fuego. În Mexic, preşedintele a lucrat exclusiv

cu directorul bazei, nu cu ambasadorul, şi s-a asigurat că primeşte o informare personală de la directorul Serviciilor Centrale de Informaţii în ziua de Anul Nou. În Honduras, doi directori de bază succesivi au oferit în secret susţinerea Statelor Unite juntelor militare, sfidându-i pe ambasadorii pe care îi serveau.

Puţine naţiuni latino-americane au luat în seamă idealurile democraţiei şi domnia legii. Una din acestea era Chile, unde CIA urmăreau cum se contura pe zi ce trecea ameninţarea roşie.

Membrul de orientare stânga, Salvador Allende, era un candidat de frunte în alegerile prezidenţiale, stabilite pentru septembrie 1970. Moderatul Radomiro Tomic, susţinut de creştin-democraţi, favoriţii tradiţionali ai CIA, nu părea să aibă şanse prea mari. Candidatul dreptei, Jorge Alessandri, avea un puternic trecut proamerican, dar era corupt; ambasadorul american, Edward Korry, îl considera insuportabil. Toate pariurile căzuseră.

CIA îl mai învinsese şi înainte pe Allende. Preşedintele Kennedy aprobase prima oară un program de război politic pentru a-l submina pentru mai mult de doi ani înainte de alegerile chiliene din septembrie 1964. Agenţia a intrat pe fir şi a pompat în jur de 3 milioane de dolari în aparatul politic din Chile. S-a ajuns ia în jur de un dolar pe vot în favoarea proamericanului creştin-democrat Eduardo Frei. Lyndon Johnson, care aprobase continuarea operaţiunii, cheltuise mult mai puţin pe cap de votant când câştigase alegerile prezidenţiale din 1964. Campania lui Frei s-a bucurat de consultanţi politici, de strategii pentru obţinerea voturilor, alături de valize doldora de bani. A finanţat eforturile secrete ale Bisericii Romano-Catolice şi ale sindicatelor împotriva lui Allende. CIA a susţinut şi rezistenţa faţă de Allende în rândurile comandanţilor militari chilieni şi în cadrul poliţiei naţionale. Secretarul de stat, Rusk, i-a spus preşedintelui Johnson că victoria lui

Frei era „un triumf pentru democraţie”, atins „parţial ca rezultat al muncii de calitate a CIA”.

Preşedintele Frei a rămas în funcţie timp de şase ani; constituţia îl limita la un singur mandat. Acum întrebarea care se punea era cum să fie oprit din nou Allende. Luni de zile, Helms avertizase Casa Albă că dacă voia să păstreze Chile sub control, trebuia să aprobe cât mai repede o nouă acţiune subversivă. Câştigarea alegerilor în străinătate cerea timp şi bani. Agenţia îl avea pe unul dintre cei mai durabili şi mai de încredere oameni în calitate de director al bazei din Santiago – Henry Hecksher, care îi spionase pe sovietici din Berlin, ajutase la răsturnarea regimului din Guatemala şi manevrase implicarea americană în Laos. Acum, sfătuia din toată inima Casa Albă să îl susţină pe Alessandri, candidatul dreptei.

Kissinger era preocupat. Avea de-a face cu un război real în Asia de Sud-Est. Numea în gura mare Chile un pumnal înfipt în inima Antarcticii. Dar în martie 1970, a aprobat un program de război politic de 135.000 de dolari pentru a-l zdrobi pe Allende. La 27 iunie, după ce a mai adăugat 165.000, a menţionat: „Nu văd de ce trebuie să lăsăm o ţară în mâinile marxismului doar pentru că poporul ei este iresponsabil”. A susţinut înfrângerea lui Allende, nu însă şi alegerea unui alt candidat.

În primăvara şi vara anului 1970, CIA s-a pus pe treabă. Acasă şi în străinătate, i-a hrănit cu propagandă pe reporterii proeminenţi care lucrau ca stenografii Agenţiei. „Demnă de notat în această colaborare era îndeosebi povestea publicată de *Time*, care s-a datorat în mare măsură materialelor şi informaţiilor oferite de CIA”, observa un raport intern al Agenţiei. În Europa, reprezentanţii superiori ai Vaticanului şi liderii creştin-democraţi din Germania de Vest şi Italia lucrau la ordinele CIA pentru oprirea lui Allende. În Chile, „se tipăreau afişe, se strecurau poveşti, erau încurajate comentariile

editoriale, se lansau zvonuri, se împărţeau fluturaşi şi se distribuiau pamflete”, îşi amintea Helms. Scopul era înspăimântarea electoratului – „să se arate că victoria lui Allende risca distrugerea democraţiei chiliene”, a mai spus Helms. „Era un efort teribil, iar efectul care putea fi anticipat părea minim”.

Ambasadorul Korry considera că munca CIA-ului îngrozitor de neprofesionistă. „Nu am mai văzut niciodată, nicăieri în lume, o propagandă atât de oribilă într-o campanie”, mărturisea el mulţi ani mai târziu. „Am spus că idioţii din CIA care contribuiseră la crearea «campaniei terorii» – şi am spus lucrul ăsta Agenţiei – ar fi trebuit eliminaţi imediat pentru că nu înţelegeau cultura din Chile şi pe chilieni. Asta era genul de lucru pe care l-am văzut în 1948 în Italia”.

La 4 septembrie 1970, Allende a câştigat alegerile cu o marjă de 1, 5 procente, cu mai puţin de 37 de procente din voturi. Conform legilor din Chile, Congresul trebuia să ratifice rezultatul şi să îi reafirme pluralitatea lui Allende în cincizeci de zile de la alegeri. Era o simplă formalitate legală.

AVEŢI DEJA VIETNAMUL

CIA avea destulă experienţă în aranjarea alegerilor înainte de vot. După vot însă, nu le măsluise niciodată. Avea şapte săptămâni pentru a schimba rezultatul.

Kissinger i-a ordonat lui Helms să evalueze şansele unei lovituri. Erau slabe: Chile era o democraţie din 1932, iar armata nu mai încercase din vremea aceea să preia puterea politică. Helms i-a trimis lui Henry Hecksher, director de post, un mesaj prin care îi ordona să stabilească contacte directe cu ofiţerii militari chilieni care puteau să se ocupe de Allende. Hecksher nu avea asemenea legături. Dar îl cunoştea pe Agustín Edwards, unul din cei mai influenţi oameni din Chile. Edwards deţinea minele de cupru ale ţării, cel mai mare ziar al său,

*E*l *Mercurio* şi fabrica de îmbuteliere Pepsi-Cola. La o săptămână de la alegeri, Edwards a zburat în nord pentru a se întâlni cu bunul său prieten, Donald Kendall, directorul executiv al companiei Pepsi şi unul din cei mai apreciaţi finanţatori ai preşedintelui Nixon.

La 14 septembrie, Edwards şi Kendall s-au întâlnit la o cafea cu Kissinger. După aceea „Kendall s-a dus la Nixon şi i-a cerut ajutorul să îl ţină pe Allende departe de preşedinţie", îşi amintea Helms. (Kendall avea să nege mai târziu toate acestea; Helms s-a arătat nemulţumit de dezminţire.) Helms s-a întâlnit cu Edwards la orele prânzului, la Washington Hilton. Au discutat despre cel mai bun moment pentru o lovitură militară împotriva lui Allende. În acea după-amiază, Kissinger a mai aprobat încă 250.000 de dolari pentru războiul politic din Chile. În total, CLA a furnizat suma de 1, 95 milioane de dolari în buzunarele lui Edwards, *E*l *Mercurio* şi campaniei lor împotriva lui Allende.

În aceeaşi dimineaţă, Helms îi spusese lui Tom Polgar, devenit directorul bazei din Buenos Aires, să urce la bordul următorului avion spre Washington şi să îl aducă cu el pe şeful juntei militare argentiniene, generalul Alejandro Lanusse. Generalul, care nu era un om sentimental, petrecuse patru ani în închisoare în anii '60, pentru o lovitură eşuată. În dimineaţa următoare, la 15 septembrie, Polgar şi Lanusse stăteau în apartamentul directorului de la cartierul general CIA, aşteptându-l pe Helms să revină de la o întâlnire cu Nixon şi Kissinger.

„Helms era foarte nervos când s-a întors, „îşi amintea Polgar, şi pe bună dreptate: Nixon îi ordonase să organizeze o lovitură militară fără ştirea secretarului de stat, secretarului pentru apărare, ambasadorului american sau a directorului bazei CIA. Helms a mâzgălit pe un carnet ordinele preşedintelui:

O *şansă din 10 poate, dar salvează Chilei*…

10.000.000 de dolari disponibili…
cei mai buni oameni pe care îi avem…
pune pe jar economia.

Helms avea patruzeci şi opt de ore să îi prezinte lui Kissinger planul de bătaie şi patruzeci şi nouă de zile să îl oprească pe Allende.

Tom Polgar îl cunoştea pe Richard Helms de douăzeci şi cinci de ani. Debutaseră împreună la baza din Berlin, în 1945. Polgar s-a uitat în ochii vechiului său prieten şi a văzut o licărire de disperare. Helms s-a întors spre generalul Lanusse şi a întrebat de ce ar fi nevoie ca junta lui să ajute la răsturnarea lui Allende.

Generalul argentinian s-a holbat la şeful Serviciilor Centrale de Informaţii.

„Domnule Helms, „a spus el, „aveţi deja Vietnamul vostru. Nu mă faceţi să am şi eu unul”.

AVEM NEVOIE DE UN GENERAL CU COLOANĂ VERTEBRALĂ

La 16 septembrie, Helms a convocat o şedinţă în zorii zilei cu şeful pentru acţiunile sub acoperire, Tom Karamessines, şi cu alţi şapte ofiţeri superiori. „Preşedintele a cerut Agenţiei să îl împiedice pe Allende să ajungă la putere sau să îl răstoarne din funcţie”, a anunţat el. Karamessines era răspunzător pentru întreaga operaţiune şi mai avea şi nefericita misiune de a-l ţine la curent pe Kissinger.

CIA a împărţit operaţiunea Allende în Direcţia şi Direcţia II. Direcţia I cuprindea războiul politic, presiunea economică, propaganda şi meciurile diplomatice. Urmărea să cumpere suficiente voturi în senatul chilian pentru a bloca confirmarea lui Allende. Dacă asta ar fi eşuat, ambasadorul Korry plănuia să îl convingă pe preşedintele Frei să creeze un grup constituţional. Ca ultimă resursă, Statele Unite aveau să condamne „Chile şi pe chilieni la lipsurile cele mai crunte şi la sărăcie”, i-a spus Korry lui

Kissinger, „forţându-l pe Allende să adopte măsurile dure ale unui stat poliţienesc” şi să provoace o revoltă populară.

Direcţia II era o lovitură militară. Korry nu ştia nimic despre asta. Dar Helms a sfidat ordinul preşedintelui de a-l exclude pe Henry Hecksher şi i-a spus lui Tom Polgar să se întoarcă în Argentina să îl susţină. Hecksher şi Polgar – băieţii bazei de la Berlin, cei mai buni prieteni de la cel de Al Doilea Război Mondial – erau printre cei mai buni ofiţeri pe care îi avea CIA. Amândoi credeau că Direcţia II era o luptă cu morile de vânt.

Helms a făcut apel la directorul postului în Brazilia, David Atlee Phillips, pentru a conduce echipa care avea să se ocupe de Chile. Membru CIA încă din 1950, veteran al operaţiunilor din Guatemala şi Republica Dominicană, era cel mai bun artist al Agenţiei în domeniul propagandei. Era de părere că Direcţia I n-avea nicio şansă.

„Oricine locuise în Chile, aşa cum am făcut eu, şi îi cunoscuse pe chilieni, ştia că puteai să scapi basma curată cu mituirea unui senator chilian, dar cu doi? Niciodată. Iar cu trei? Nicio şansă”, a spus el. „Ar da alarma. Erau democraţi şi nu de puţină vreme”. Cât despre Direcţia II, spunea Phillips „militarii chilieni erau un model autentic de corectitudine”. Comandantul lor, generalul René Schneider, decisese că armata avea să se supună constituţiei şi să se ţină departe de politică.

Pentru Direcţia I, Phillips avea douăzeci şi trei de reporteri străini pe statul de plată, meniţi să stârnească reacţia internaţională. El şi colegii săi scriseseră un articol neîndurător anti-Allende care apăruse pe coperta *Time*. Pentru Direcţia II, avea o echipă de oameni CIA care lucrau sub acoperire şi care intraseră în Chile cu paşapoarte false. Unul se dădea drept om de afaceri Columbian, altul era contrabandist argentinian, iar al treilea poza în ofiţer militar bolivian de informaţii.

La 27 septembrie, impostorii i-au cerut ataşatului

armatei SUA de la ambasadă, colonelul Paul Wimerţ, un vechi prieten al CIA, să îi ajute să găsească ofiţeri chilieni care să îl răstoarne de Allende. Unul din puţinii generali care încercaseră să provoace o lovitură în trecutul apropiat, Roberto Viaux, se număra pintre candidaţi. Dar mulţi dintre colegii lui credeau că Viaux era un prost periculos; unii îl credeau chiar nebun.

La 6 octombrie, unul din impostori a purtat o lungă discuţie cu Viaux. În câteva ore, ambasadorul Korry a aflat pentru prima dată că CIA aranja o lovitură fără ştirea lui. A avut loc o confruntare gălăgioasă cu Henry Hecksher. „Aveţi douăzeci şi patru de ore fie să înţelegeţi că eu sunt şeful, fie să părăsiţi ţara", a spus ambasadorul.

„Sunt consternat", spunea mesajul lui Korry către Kissinger. „Orice încercare din partea noastră de a încuraja activ o lovitură ne va duce la un eşec de proporţiile Golfului Porcilor". În pragul apoplexiei, Kissinger i-a ordonat ambasadorului să nu-şi mai bage nasul. După care, l-a chemat iar pe Helms la Casa Albă. Rezultatul a fost un mesaj aproape imediat către postul CIA din Santiago: „CONTACTAŢI OFIŢERII MILITARI ŞI SPUNEŢI-LE CĂ GSU – guvernul Statelor Unite – „VREA O SOLUŢIE MILITARĂ ŞI CĂ ÎI VOM SUSŢINE ACUM ŞI MAI DEPARTE... CREAŢI CEL PUŢIN UN CLIMAT ADECVAT PENTRU O LOVITURĂ... SPONSORIZAŢI O MIŞCARE MILITARĂ".

La 7 octombrie, la câteva ore după ce-a plecat ordinul de la cartierul general CIA, Helms a pornit într-un tur de inspecţie al bazelor din Saigon. Bangkok, Vientiane şi Tokio.

În acea zi, Henry Hecksher a încercat să renunţe la ideea organizării unei lovituri împreună cu generalul Viaux. Directorul bazei a transmis cartierului general că un regim Viaux „ar fi o tragedie pentru Chile şi pentru lumea liberă... O lovitură Viaux n-ar produce altceva decât

o serioasă baie de sânge”. Explicaţia nu a prea prins la Washington. La 10 octombrie, cu două săptămâni înainte de investirea lui Allende. Hecksher a încercat încă o dată să le explice situaţia superiorilor săi. „Ne-aţi cerut să facem tot ce putem ca să provocăm haosul în Chile”, a scris Hecksher. „Prin soluţia Viaux, vă oferim formula unui haos cu mari şanse de a evita o vărsare de sânge. Disimularea implicării SUA este evident imposibilă. Echipa de la post, după cum ştiţi, a luat serios în considerare toate planurile sugerate de omologii de la cartierul general. Am concluzionat că niciuna nu are cea mai mică şansă să atingă obiectivul. Prin urmare, în ciuda factorilor de mare risc, cacealmaua cu Viaux se recomandă singură”.

Cartierul general a ezitat.

La 13 octombrie, Hecksher a transmis ştirea că Viaux se gândea să îl răpească pe comandantul-şef al armatei chiliene, ascultătorul constituţiei, generalul Schneider. Kissinger l-a convocat pe Karamessines la Casa Albă. În dimineaţa zilei de 16 octombrie, Karamessines i-a transmis ordinele lui Hecksher:

EXISTĂ O POLITICĂ FERMĂ ŞI CONTINUĂ CA ALLENDE SĂ FIE ÎNDEPĂRTAT PRIN LOVITURĂ... S-A STABILIT CĂ VIAUX, ÎMPREUNĂ CU FORŢELE PE CARE LE ARE LA DISPOZIŢIE, SĂ ÎNCERCE LOVITURA... SĂ FIE ÎNCURAJAT SĂ ÎŞI AMPLIFICE PLANURILE... ÎNCURAJAŢI-L SĂ-ŞI UNEASCĂ FORŢELE CU ALŢII... INTERES MARE ŞI CONTINUU FAŢĂ DE ACTIVITĂŢILE... LUI VALENZUELA ŞI NU NUMAI ŞI LE DORIM CÂT MAI MULT NOROC.

Generalul Camilo Valenzuela, şeful garnizoanei din Santiago, luase legătura cu CIA cu şase zile mai înainte. Dezvăluise că era dispus să susţină lovitura, probabil şi capabil, dar că îi era teamă. În seara zilei de 16 octombrie, unul dintre ofiţerii lui Valenzuela a abordat Agenţia, cerând bani şi îndrumare. „*Que necesitamos es un general*

con cojones", a spus ofiţerul. „Avem nevoie de un general cu coloană vertebrală".

În noaptea următoare, generalul Valenzuela a trimis doi colonei pentru a se întâlni în secret cu colonelul Wimerţ, reprezentantul în uniformă al CIA. Planul lor – absolut identic cu primul propus de Viaux – era să îl răpească pe generalul Schneider, să îl ducă în Argentina, să dizolve Congresul şi să preia puterea în numele forţelor armate. Au primit 50.000 de dolari bani gheaţă, trei mitraliere şi un rucsac cu grenade cu gaze lacrimogene, toate aprobate la cartierul general de Tom Karamessines.

La 19 octombrie, când mai rămăseseră cinci zile, Hecksher a subliniat că Direcţia II fusese „atât de neprofesionistă şi de nesigură încât, în contextul din Chile, avea o şansă să reuşească". Cu alte cuvinte, atât de mulţi ofiţeri militari chilieni ştiau că CIA voia să îl oprească pe Allende încât creşteau şansele unei lovituri. „Toate părţile militare relevante cunosc poziţia noastră", spune un memorandumu al CIA datat 20 octombrie. Richard Helms a revenit a doua zi în Statele Unite din turneul său de două săptămâni pe la posturile asiatice.

La 22 octombrie, cu cincizeci de ore înainte să se confirme rezultatele alegerilor, un grup de oameni înarmaţi l-au prins într-o ambuscadă pe generalul Schneider în timp ce se îndrepta spre birou. A fost împuşcat de câteva ori şi a murit pe masa de operaţie, la scurt timp după ce Salvador Allende a fost confirmat de Congres ca preşedintele ales constituţional în Chile, într-un vot de 153 la 35.

Agenţiei i-a luat câteva zile ca să îşi dea seama cine îl ucisese pe generalul Schneider. La cartierul general, Dave Phillips bănuise că mitralierele trimise de CIA făcuseră toată treaba. Spre marea lui uşurare, oamenii lui Viaux, nu cei ai lui Valenzuela, apăsaseră pe trăgaci. Avionul CIA, pregătit să-l răpească pe generalul Schneider şi să îl ducă

la Santiago, l-a transportat, în schimb, pe un ofiţer chilian care primise armele şi banii Agenţiei. „A venit la Buenos Aires cu un pistol în buzunar, spunând „Sunt în mare pericol, trebuie să mă ajutaţi”, îşi amintea Tom Polgar. Agenţia începuse prin a cumpăra voturile în Chile şi sfârşise prin a trimite arme automate unor potenţiali asasini.

CIA NU FACE DOI BANI

Casa Albă era furioasă din cauza eşecului Agenţiei de a-l opri pe Allende. Preşedintele şi oamenii săi credeau că un conspirator liberal de la CIA sabotase operaţiunea subversivă din Chile. Alexander Haig, pe atunci general şi indispensabila mână dreaptă a lui Kissinger, a declarat că operaţiunea dăduse greş pentru că ofiţerii CIA îşi lăsaseră sentimentele politice „să le condimenteze evaluările finale şi propunerile pentru acţiunile de direcţionare ale operaţiunilor subversive”. Era timpul, i-a spus Haig şefului său, să cureţe „posturile cheie dominate de susţinători ai stângii de sub conducerea lui Helms” şi să insiste asupra „reconsiderării majore a mijloacelor, atitudinii şi bazei conceptuale pe care ar trebui să se desfăşoare programele CIA”.

Nixon a decis că Helms putea să îşi păstreze slujba numai dacă făcea ordine în Agenţie. Directorul a promis imediat să îşi concedieze şase adjuncţi, păstrându-i doar pe Tom Karamessines pentru acţiunile sub acoperire şi pe care Duckett pentru ştiinţă şi tehnologie. Într-un memorandum către Kissinger, a avertizat deschis că dacă avea să continue cu epurarea, avea să pună în pericol moralul şi devotamentul oamenilor săi. Preşedintele a răspuns ameninţând şi de data asta că avea să taie sute de milioane de dolari din conturile secrete ale Agenţiei. „Nixon s-a ridicat împotriva Agenţiei şi a informaţiilor ei jalnice”, îşi amintea George P. Shultz, pe atunci directorul de finanţe. „Vreau să reduci bugetul CIA cu o treime din

sumele prezente", avea să spună preşedintele. „Nu, mai bine redu-l la jumătate". Aşa îşi vărsa Nixon nervii, dar nu îl puteai lua prea în serios".

Nixon nu glumea. În decembrie 1970, unul dintre adjuncţii lui Kissinger a cerut „să îl îndemnaţi în particular pe preşedinte să nu facă o reducere atât de drastică şi de arbitrară... o abordare de înjumătăţim brutală ar putea fi dezastruoasă". Dar preşedintele a rămas cu cuţitul la beregata CIA pentru următorii doi ani.

S-a dovedit simplu pentru Casa Albă sub administraţia Nixon să distrugă CIA-ul, dar mult mai dificil să îl salveze. În acea lună, la indicaţiile preşedintelui, Kissinger şi Shultz l-au adus pe adjunctul departamentului pentru buget, James R. Schlesinger, un adevărat măcelar, să evalueze rolurile şi responsabilităţile lui Richard Helms. Încărunţit prematur la patruzeci şi unu de ani, Schlesinger fusese coleg la Harvard cu Kissinger, şi-i era pe deplin egal ca intelect, deşi îi lipsea calitatea esenţială a înşelătoriei. îşi câştigase reputaţia la Casa Albă în timpul administraţiei Nixon, zdrobind dedesubturile guvernului şi smulgând buruienile.

Schlesinger a raportat că preţul spionajului era tot mai mare, iar calitatea din ce în ce mai scăzută. Şapte mii de analişti CIA înotau în date din care nu puteau să producă nici măcar o singură imagine a prezentului. Şase mii de ofiţeri ai serviciului clandestin se străduiau în zadar în instituţiile de nivel înalt ale lumii comuniste. Directorul Serviciilor Centrale de Informaţii nu putea să facă nimic altceva decât să conducă acţiunile sub acoperire şi să întocmească rapoarte de informaţii pe care Nixon şi Kissinger le citeau rareori. Agenţia nu putea susţine ambiţiile globale ale lui Nixon – deschiderea drumului către China, rezistenţa împotriva sovieticilor, încheierea războiului din Vietnam în condiţiile americane. „Nu exista nicio dovadă că comunitatea Serviciilor de Informaţii, cu

actuala structură, avea să facă faţă acestui gen de probleme", a concluzionat Schlesinger.

A propus cea mai radicală reformă a spionajului american din 1947 încoace. Un nou mahăr, care avea să fie cunoscut drept directorul Serviciilor Naţionale de Informaţii, avea să lucreze pentru Casa Albă şi să supravegheze imperiul spionajului. CIA trebuia dezmembrată, iar o nouă agenţie trebuia inventată pentru a se ocupa de acţiunile sub acoperire şi de spionaj.

Haig, care pusese ideea în mişcare, a scris un memorandum în care spunea că urma să aibă loc „cel mai controversat schimb de focuri" din istoria guvernului american. Problema era că Congresul crease CIA şi trebuia să joace un rol important în renaşterea lui. Nixon nu putea suporta această idee. Trebuia ca totul să fie făcut în secret. I-a ordonat lui Kissinger ca o lună de zile să nu facă nimic altceva decât să se asigure că aşa aveau să stea lucrurile. Dar Kissinger nu era suficient de puternic pentru asta. „Prefer să mă mai gândesc", a mâzgălit el pe memorandumul lui Haig. „Nu am nicio intenţie să mă spetesc pentru asta".

Lunga bătălie s-a încheiat la un an după ce Allende a ajuns la putere. Preşedintele i-a ordonat personal lui Helms să predea controlul CIA directorului său adjunct – arma angajată a lui Nixon, generalul Cushman – şi să îşi asume rolul imaginii de cap al Serviciilor Americane de Informaţii. Helms a parat lovitura printr-o ripostă abilă. L-a înspăimântat atât de rău pe Cushman, încât acesta a cerut un nou post, cel de comandant al puşcaşilor marini. Fotoliul celui de-al doilea om la comandă a rămas liber timp de şase luni.

Cu asta, ideea a fost dată uitării, dar nu şi în mintea lui Richard Nixon. „Spionajul e o treabă blestemată", a declarat el furios. „De când suntem aici nu am făcut nimic. CIA nu face doi bani". Şi-a spus în sinea lui să scape de

Richard Helms.

CONSECINŢELE NATURALE ŞI PROBABILE

Subversiunea lui Salvador Allende a mers mai departe. „Direcţia II nu s-a încheiat niciodată cu adevărat”, a declarat Tom Karamessines, iar însemnările sale de la o întâlnire din 10 decembrie 1970 de la Casa Albă arătau ce avea să vină: „Kissinger, în rolul de avocat al diavolului, a indicat că programul CIA propus tindea spre susţinerea moderaţilor. Din moment ce Allende se consideră un moderat, a întrebat el, de ce să nu îi susţinem pe extremişti?”

Şi exact asta a făcut Agenţia. A cheltuit cea mai mare parte din cei 10 milioane de dolari autorizaţi de Nixon semănând haosul politic şi economic în Chile. Seminţele au răsărit în 1971. Noul director al diviziei latino-americane, Ted Shackley, revenit la cartierul general CIA după ce refuzase comanda posturilor din Laos şi Vietnamul de Sud, le-a spus superiorilor săi că ofiţerii săi aveau „să ducă mai departe influenţa noastră asupra comandanţilor militari importanţi, astfel încât ar putea juca un rol decisiv în favoarea forţelor loviturii”. Noul comandant al postului din Santiago, Ray Warren, a alcătuit o reţea de militari şi de sabotori politici care urmăreau să urnească armata chiliană de pe fundaţia sa constituţională. Dar preşedintele Allende a făcut o greşeală fatală. Drept reacţie la presiunea exercitată de CIA asupra lui, a format o armată obscură, numită Grupo de Amigos del Presidente sau Prietenii Preşedintelui, care lucra din umbră. Fidel Castro susţinea această forţă. Armata chiliană nu ştia nimic despre asta.

La aproape trei ani de la ziua alegerii lui Allende, un tânăr ofiţer CIA din Santiago, pe nume Jack Devine, care ani mai târziu avea să devină şef al serviciului clandestin, a trimis o înştiinţare care a ajuns direct la Kissinger, pe care Richard Nixon tocmai îl nominalizase pentru postul de

secretar de stat. Mesajul spunea că Statele Unite aveau să primească în câteva minute sau ore o cerere de ajutor din partea „unui ofiţer-cheie din cadrul unui grup militar chilian care urmărea să îl înlăture pe preşedintele Allende”.

Lovitura a avut loc la 11 septembrie 1973. A fost rapidă şi violentă. Confruntat cu posibilitatea capturării sale în palatul prezidenţial, Allende s-a sinucis cu o armă automată, cadou primit de la Fidel Castro. Dictatura militară a generalului Augusto Pinochet a preluat puterea în acea după-amiază, iar CIA şi-a creat repede o legătură cu junta generalului. Pinochet a condus cu cruzime, ucigând mai bine de 3.200 de oameni, închizând şi torturând alte câteva mii într-o represiune cunoscută drept Caravana Morţii.

„Nu există îndoială”, a mărturisit Agenţia într-o declaraţie în faţa Congresului, ţinută după încheierea Războiul Rece, „că unii colaboratori CIA au fost activ implicaţi în comiterea şi muşamalizarea unor abuzuri grave ale drepturilor omului”. Printre principalele persoane vizate se număra şi colonelul Manuel Contreras, directorul Serviciilor Chiliene de Informaţii sub conducerea lui Pinochet. A devenit agent plătit CIA şi s-a întâlnit cu ofiţeri superiori din cadrul Agenţiei în Virginia, la doi ani după lovitură, într-o vreme când Agenţia raporta că era personal responsabil pentru mii de cazuri de crimă şi tortură în Chile. Contreras s-a remarcat printr-un singur act de teroare: asasinarea lui Orlando Letelier, fostul ambasador al lui

Allende în Statele Unite şi a unui consilier american, Ronni Moffitt. Fuseseră uciși în explozia unei maşini-capcană la paisprezece străzi distanţă de Casa Albă. Contreras şantajase apoi Statele Unite, ameninţând să spună lumii despre relaţia lui cu CIA, şi-şi blocase extrădarea şi procesul pentru crimă. În Agenţie nu era

nicio îndoială că Pinochet fusese la curent şi aprobase asasinatul pe pământ american.

Regimul Pinochet a rămas la putere timp de şaptesprezece ani. După ce a fost răsturnat, Contreras a fost condamnat de un tribunal chilian pentru asasinarea lui Orlando Letelier şi a executat o pedeapsă de şapte ani. Pinochet a murit în decembrie 2006, la vârsta de nouăzeci şi unu de ani, sub acuzaţia de crimă şi cu conturi secrete în străinătate în valoare de 28 de milioane de dolari. La momentul scrierii acestei cărţi, Henry Kissinger este urmărit de tribunalele din Chile, Argentina, Spania şi Franţa de către supravieţuitorii Caravanei Morţii. Pe când era secretar de stat, avocatul Casei Albe l-a avertizat că „o persoană care pune în mişcare o tentativă de lovitură de stat poate fi acuzată de responsabilitatea consecinţelor naturale şi probabile ale acelei acţiuni”.

Agenţia era incapabilă să „oprească şi să pornească la comandă maşinăria” acţiunilor subversive, a spus Dave Phillips, şeful echipei pentru Chile. „Am crezut că dacă s-ar produce o lovitură militară, vor fi două săptămâni de lupte de stradă în Santiago şi poate câteva luni de lupte şi mii de morţi în zonele rurale”, a mărturisit în secret în faţa unui comitet al Senatului, la cinci ani după eşecul iniţial al Direcţiei

II. „Dumnezeu ştie că ştiam şi eu că eram implicat în ceva mai mult decât posibila moarte a unui om”.

Cel care îl interoga a întrebat: Care este diferenţa pe care o înţelegeţi dintre o moarte într-un asasinat şi moartea câtorva mii de oameni într-o lovitură?

„Domnule”, a răspuns el „care este diferenţa pe care o simt între momentele când bombardam în timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi momentele în care am apăsat pe trăgaci pentru sutele, poate miile de oameni care au murit?”

30. O SĂ NE FIE AL NAIBII DE GREU

În timpul administraţiei preşedintelui Nixon, supravegherea secretă a guvernului a atins apogeul în 1971. CIA-ul, ANS-ul şi FBI-ul îi spionau pe cetăţenii americani. Secretarul pentru apărare, Melvin Laird, Consiliul Reunit al Şefilor Statelor majore foloseau mijloace electronice de ascultare şi spionaj pentru a-i da socoteală lui Kissinger. Nixon, care îmbunătăţea munca începută de Kennedy şi Johnson, amplasase microfoane de ultimă generaţie, care se activau singure, la Casa Albă şi la Camp David. Nixon şi Kissinger îi înregistrau pe cei mai apropiaţi adjuncţi ai lor, încercând să împiedice scurgerile de informaţii către presă.

Dar scurgerile erau nişte izvoare nesecate. În iunie, *The New York Times* a început să publice fragmente ample din Documentele Pentagonului, istoria secretă a războiului din Vietnam cerută de secretarul pentru apărare, Robert McNamara, cu patru ani mai devreme. Sursa era Daniel Ellsberg. un fost copil-minune de la Pentagon, pe care Kissinger îl angajase în calitate de consultant al Consiliului Naţional de Securitate şi îl invitase la complexul din California al lui Nixon, la San Clemente. Kissinger a turbat când au apărut documentele, iar Nixon s-a înfuriat şi mai rău. Preşedintele a apelat la şeful pentru politica internă, John Ehrlichman, pentru a opri scurgerile. A reunit o echipă numită Instalatorii, condusă de un ofiţer CIA pensionat de puţină vreme, care jucase un rol important în operaţiunile din Guatemala şi Golful Porcilor.

Everette Howard Hunt Jr., era „un personaj unic, „spunea ambasadorul Sam Hart, care îl cunoscuse la sfârşitul anilor ’50. pe când Hunt era directorul bazei din Uruguay – „interesat doar de propria lui persoană, amoral până-n pânzele albe, un pericol pentru el şi pentru cei din jurul său. Din câte mi-am dat seama, Howard a trecut de la un dezastru la altul, ridicându-se tot mai sus, lăsând lucrurile să plutească în jurul lui”. Când se angajase la CIA

în anii ’50, Hunt era un soldat romantic în toiul Războiului Rece. Devenise un visător care-şi canalizase talentul în scrierea unui roman cu spioni mai mult sau mai puţin decente. Nu trecuse un an de când se pensionase de la CIA, când o cunoştinţă, consilierul lui Nixon, Chuck Colson, i-a oferit o slujbă nouă şi interesantă, conducerea operaţiunilor secrete pentru Casa Albă.

Hunt a zburat la Miami pentru a se întâlni cu vechiul său camarad cubanezoamerican, Bernard Barker, care se ocupa cu afaceri imobiliare. Cei doi au stat de vorbă lângă un monument închinat victimelor din Golful Porcilor. „A descris misiunea drept o chestiune de securitate naţională”, a spus Baker. „L-am întrebat pe Howard pe cine reprezenta, iar răspunsul pe care mi l-a dat era parcă rupt dintr-o carte. Mi-a spus că făcea parte dintr-un grup de la Casa Albă, sub comanda directă a preşedintelui Statelor Unite”. împreună, au mai recrutat patru cubanezi din Miami, printre care şi Eugenio Martinez, care condusese în jur de trei sute de misiuni CIA navale în Cuba şi care primea un stipendiu lunar de 100 de dolari de la cartierul general.

La 7 iulie 1971, Ehrlichman i-a telefonat spionului lui Nixon din interiorul CIA, directorul adjunct, generalul Cushman. Consilierul preşedintelui i-a spus că Howard Hunt avea să-l sune direct şi să-i ceară ajutorul. „Voiam să ştii că într-adevăr făcea unele lucruri pentru preşedinte”, a spus Ehrlichman. „Şi trebuia să ştii că are în mare parte mână liberă”. Cererile lui Hunt s-au înmulţit – îşi voia înapoi fosta secretară, voia un birou cu legătură telefonică sigură la New York, voia aparate de înregistrat de ultimă generaţie, pretindea ca o cameră de filmat să supravegheze cabinetul psihiatrului lui Ellsberg din Beverly Hills şi voia ca CIA-ul să se ocupe de developarea filmelor. Cushman l-a informat târziu pe Helms că Agenţia îi dăduse lui Hunt diverse posibilităţi de deghizare: o

perucă roşie, un dispozitiv pentru modificarea vocii, documente personale false. După care, Casa Albă a cerut Agenţiei să îi facă lui Daniel Ellsberg un profil psihologic, o violare directă a regulilor CIA împotriva spionării americanilor. Dar Helms a îndeplinit cererea.

Helms l-a eliminat pe Cushman din Agenţie în noiembrie 1971. Au trecut câteva luni până când Nixon perfecta: generalul Vernon Walters.

Generalul Walters organizase misiuni secrete pentru preşedinţi mai bine de douăzeci de ani. Dar Helms l-a cunoscut abia în 1972, la 2 mai, când a devenit noul director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii. „Tocmai terminasem de condus o operaţiune despre care CIA nu ştia nimic", îşi amintea generalul Walters. „Helms, care ar fi vrut pe altcineva, a spus «Am auzit de tine; ce ştii despre spionaj?»

Am spus «Păi. negociez cu chinezii şi cu vietnamezii de trei ani şi l-am strecurat pe Henry Kissinger la Paris de cincisprezece ori fără ştirea ta sau a oricui altcuiva din Agenţie». Helms a fost uşor impresionat. Dar curând avea să se întrebe către cine se îndrepta loialitatea noului său adjunct.

VOR CĂDEA O GRĂMADĂ DE CAPETE

Sâmbătă seara, la 17 iunie 1972, Howard Osborn, şeful Biroului de Securitate al CIA, l-a sunat acasă pe Helms. Directorul ştia că puteau fi veşti proaste, lată cum şi-a amintit conversaţia:

— Dick, nu te-ai culcat?

— Nu, Howard.

— Tocmai am aflat că poliţia districtuală a arestat cinci oameni care au intrat cu forţa în sediul central naţional al Partidului Democrat de la Watergate. Patru cubanezi şi Jim McCord.

— McCord? Cel care s-a pensionat în departamentul tău?

— Acum doi ani.

— Şi cubanezii – Miami sau Havana?

— Miami… în ţară de ceva vreme.

— Îi cunoaştem?

— În clipa asta n-aş putea să-ţi spun.

— Caută-i pe oamenii de la operaţiuni la prima oră… Pune-i să investigheze la Miami… Asta a fost tot?

— Nu, nici pe departe, a spus cu amărăciune Osborn. Howard Hunt pare să fie implicat.

La auzul numelui lui Hunt, Helms a oftat din greu.

— Ce naiba făceau? a întrebat el.

Avea cât de cât o idee: McCord era expert în interceptări electronice, Hunt lucra pentru Nixon, iar acuzaţia era urmărire, o infracţiune federală.

Aşezat pe marginea patului său, Helms a dat de urma directorului interimar al FBI, L. Patrick Gray, la un hotel din Los Angeles. J. Edgar Hoover murise cu şase săptămâni în urmă, după patruzeci şi opt de ani de conducere. Helms i-a spus cu mare grijă lui Gray că spărgătorii de la Watergate fuseseră angajaţi de Casa Albă şi că CIA *nu avusese nimic de-a face cu treaba asta*. Ai înţeles? Bine, atunci, noapte bună.

Helms a convocat şedinţa zilnică de la ora 9 cu ofiţerii superiori ai CIA, luni, 19 iunie, la cartierul general. Bill Colby, devenit directorul executiv CIA, omul numărul trei în ierarhie, şi-l amintea pe Helms spunând: „O să ne fie al naibii de greu, pentru că ăştia sunt foşti oameni CIA şi ştiam că lucrează pentru Casa Albă”. În dimineaţa următoare, *The Washington Post* a aruncat responsabilitatea pentru Watergate pe umerii preşedintelui – deşi, nici până în ziua de azi nu se ştie sigur dacă Richard Nixon autorizase acţiunea.

Vineri, 23 iunie, Nixon i-a spus lui H.R. Haldeman şeful său de cabinet extraordinar de eficient, să îi cheme la Casa Albă pe Helms şi pe Walters şi să le ordone în numele

securităţii naţionale să scape de FBI. S-au hotărât să coopereze – o afacere foarte periculoasă. Walters l-a sunat pe Gray şi i-a spus să se dea la o parte. Dar pe 26 iunie, când consilierul lui Nixon, John Dean, i-a ordonat lui Walters să obţină o sumă mare de bani nedepistabili ca să-i facă pe şase veterani CIA să-şi ţină gura, s-a întrecut măsura. Marţi, Dean a repetat cererea. Mai târziu, i-a spus preşedintelui că preţul tăcerii avea să fie de 1 milion de dolari pentru următorii doi ani. Doar Helms – sau Walters, când Helms nu era în Statele Unite – putea să autorizeze o plată secretă din bugetul „negru" al CIA-ului. Ei erau singurii oficiali din guvernul american care puteau duce legal o servietă cu un milion de dolari din bani secreţi la Casa Albă, iar Nixon o ştia.

„Puteam să transportăm bani în orice colţ al lumii", mărturisea Helms. „Conduceam o întreagă operaţiune arbitrară. Nu aveam nevoie să spălăm bani – niciodată". Dar dacă CIA livra suma, „rezultatul final ar fi fost sfârşitul Agenţiei", a spus el. „Nu numai că aş fi ajuns la închisoare dacă aş fi făcut ce voia Casa Albă, ci aş fi distrus pentru totdeauna credibilitatea Agenţiei".

Helms a refuzat. Apoi, la 28 iunie, a plecat de la Washington pentru un tur de trei săptămâni al bazelor de spionaj din Asia, Australia şi Noua Zeelandă, lăsându-l pe Walters director interimar. A trecut o săptămână. Agenţii FBI, nerăbdători, au început să se revolte împotriva ordinelor de a sta deoparte. Gray i-a spus lui Walters că avea nevoie de un ordin în scris de la CIA prin care să stopeze operaţiunea în baza securităţii naţionale. Amândoi înţelegeau acum riscurile urmelor lăsate de documente. Au vorbit pe 6 iulie, iar la scurt timp după aceea Gray l-a sunat pe preşedinte la reşedinţa lui din San Clemente. „Oamenii din personalul dumneavoastră încearcă să vă rănească mortal", manipulând CIA-ul, i-a spus el lui Nixon. A urmat o tăcere îngrozitoare – după care, preşedintele i-a

spus lui Gray să continue investigaţia.

La scurt timp după ce Helms s-a întors din călătoria lui, la sfârşitul lunii iulie, Jim McCord, pe care îl păştea procesul şi poate cinci ani de închisoare, a trimis un mesaj la CIA prin intermediul avocatului său. Spunea că oamenii preşedintelui voiau să depună mărturie că spargerea de la Watergate fusese operaţiunea Agenţiei. Lasă-i pe cei de la CIA să tragă ponoasele, i-a spus un consilier de la Casa Albă, iar ierterea prezidenţială va veni după aceea. McCord a răspuns printr-o scrisoare: „Dacă Helms e hotărât şi operaţiunea Watergate este pusă pe seama CIA, unde nu îi e locul, vor cădea o grămadă de capete. Acum întreaga situaţie se află pe marginea prăpastiei. Trimite-le mesajul că dacă vor să dispară, sunt pe calea cea bună".

TOATĂ LUMEA ŞTIA CĂ NE AŞTEPTAU VREMURI GRELE

La 7 noiembrie 1972, preşedintele Nixon a fost reales în urma uneia dintre cele mai mari confruntări din istoria americană. A jurat în acea zi să conducă CIA-ul şi Departamentul de Stat cu o mână de fier în al doilea mandat, să le dărâme şi le reconstruiască după propria imagine.

La 9 noiembrie, Kissinger a propus înlocuirea lui Helms cu James Schlesinger, pe atunci preşedintele Comisiei pentru Energie Atomică. „O idee foarte bună", a răspuns Nixon.

La 13 noiembrie, i-a spus lui Kissinger că avea de gând „să distrugă Serviciul Străin. Adică să îl distrug – vechiul serviciu pentru informaţii străine – şi să construiesc unul noi. Am să o fac". A ales un om din interior pentru misiune: veteranul OSS şi campionul la colectarea de fonduri pentru republicani, William J. Casey. În 1968. Casey îl abordase pe preşedintele Nixon în încercarea de a primi postul de director al Serviciilor Centrale de Informaţii, dar Nixon îi oferise în schimb

fotoliul de director al Comisiei pentru asigurări şi schimburi valutare, o decizie înşelătoare care a bucurat însă consiliile de conducere ale corporaţiilor din America. Acum. În al doilea mandat al lui Nixon, Chasey avea să fie numit subsecretar de stat pentru afacerile economice. Dar adevărata sa misiune era să lucreze pe post de sabotorul lui Nixon – „să dezbine departamentul", spunea Nixon.

La 20 noiembrie, Nixon l-a concediat pe Richard Helms după o şedinţă scurtă şi jenantă, ţinută la Camp David. I-a oferit postul de ambasador în Uniunea Sovietică. S-a lăsat o tăcere stânjenitoare, timp în care Helms a luat în considerare implicaţiile. „Uitaţi, domnule preşedinte, nu cred că ar fi o idee prea bună să mă trimiteţi la Moscova", a spus Helms. „Păi, poate că nu", a răspuns Nixon. Helms a propus Iranul, iar Nixon l-a îndemnat să accepte. S-au mai înţeles şi ca Helms să rămână în funcţie până în martie 1973, până la împlinirea vârstei de şaizeci de ani, vârsta oficială de pensionare la CIA. Nixon a încălcat înţelegerea, un act de cruzime fără sens. „Omul era un gunoi", a spus Helms, tremurând uşor de mânie în timp ce povestea.

Helms a crezut până în ziua morţii că Nixon l-a concediat pentru că nu a vrut să ia asupra lui o parte din vina afacerii Watergate. Dar dosarele arată că Nixon se hotărâse cu mult timp înainte de spargere să-l alunge pe Helms şi să pună biciul pe CIA. în realitate, preşedintele a crezut că Helms urmărea să pună mâna pe *el*.

— Crezi că a fost sau ar fi putut să fie o conspiraţie a CIA-ului ca să te îndepărteze din funcţie? l-a întrebat pe Nixon un deceniu mai târziu prietenul şi fostul său consilier, Frank Gannon.

— Mulţi cred lucrul ăsta, a răspuns Nuxon. CIA avea motive. Nu era niciun secret că eram nemulţumit de Agenţie, de rapoartele şi mai ales de evaluările lor despre forţa sovietică sau despre celelalte probleme ale noastre de pe glob... Voiam să scap de câteva buruieni şi aşa mai

departe. Iar ei o ştiau. Prin urmare, aveau motiv.

— Crezi că le era frică de tine? a întrebat Gannon.

— N-am nicio îndoială, a răspuns Nixon. Şi aveau şi de ce.

La 21 noiembrie, Nixon i-a oferit postul CIA lui James Schlesinger, care a acceptat cu plăcere oferta preşedintelui. Nixon a fost bucuros „să-şi pună propriul om la conducere – adică unul care purta tatuajul R.N. – iar acesta era Schlesinger, „a spus Helms. Ordinele lui Schlesinger – la fel cu cele ale lui Casey din cadrul Departamentului de Stat – aveau să întoarcă locul cu susul în jos. „Scăpaţi de clovni", tot ordona preşedintele. „La ce ne folosesc? Au acolo 40.000 de oameni care citesc ziare".

La 27 decembrie, preşedintele a dictat un memorandum care stabilea misiunea. Deşi Kissinger voia să controleze serviciile americane de informaţii, „Schlesinger trebuie să fie omul de la conducere", a spus Nixon. Dacă Congresul ar avea vreodată „impresia că preşedintele a lăsat toate activităţile de spionaj pe mâna lui Kissinger, s-ar dezlănţui iadul. Dacă, pe de altă parte, îl voi numi pe noul director al CIA, Schlesinger, asistentul meu principal pentru activităţi de spionaj, putem trece de Congres. Henry pur şi simplu nu are timp... I-am bătut la cap pe el şi Haig timp de trei ani să reorganizeze serviciile de informaţii şi fără niciun rost". Era un ecou puternic al ultimei explozii de furie a lui Eisenhower de la sfârşitul preşedinţiei sale, răspunsul său la „o înfrângere de opt ani" în bătălia de formare a serviciilor americane de informaţii.

În ultimele sale zile la conducere, Helms s-a temut că Nixon şi loialiştii săi aveau să devasteze dosarele CIA. A făcut tot ce i-a stat în putere să scape de două seturi de documente secrete care ar fi putut distruge Agenţia. Unul viza experimentele de controlare a minţii cu LSD şi alte droguri, aprobate personal de Allen Dulles cu câteva

decenii în urmă. Foarte puţine astfel de documente au supravieţuit.

Celelalte erau propriile sale înregistrări secrete. Helms înregistrase sute de conversaţii în biroul său executiv de la etajul al şaptelea, în timpul celor şase ani şi şapte luni în care fusese director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Până la data plecării sale oficiale, 2 februarie 1973, nu mai rămăsese niciuna.

„Când Helms a părăsit clădirea, tot personalul s-a adunat la intrarea din cartierul general pentru plecarea lui", a spus Sam Halpern, pe atunci consilier superior în cadrul serviciului clandestin. „Cu toţii aveam lacrimi în ochi. Ştiam că ne aşteptau vremuri grele".

31. SĂ SCHIMBĂM CONCEPTUL SERVICIILOR SECRETE

Prăbuşirea CIA ca Serviciu Secret de Informaţii a început în ziua plecării lui Helms şi la data sosirii lui James Schlesinger la cartierul general.

Schlesinger a petrecut şaptesprezece săptămâni în funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. În acel timp, s-a descotorosit de mai bine de cinci sute de analişti şi mai mult de o mie de alţi angajaţi ai serviciului clandestin. Ofiţerii care lucrau în străinătate primeau mesaje codate, fără semnătură, prin care erau informaţi că erau concediaţi. Drept răspuns, Schlesinger primea ameninţări cu moartea anonime, fiind nevoit să adauge personalului său gărzi înarmate.

L-a numit pe Bill Colby noul şef al serviciilor clandestine, după care a discutat cu el şi i-a explicat că era timpul „să schimbăm conceptul «Serviciilor Secrete». Zorii tehnocraţiei apăruseră, iar ziua băieţilor din vechea gardă care jucaseră acest joc timp de douăzeci şi cinci de ani se apropia de sfârşit. „Era peste măsură de suspicios asupra rolului şi influenţei operatorilor clandestini", îşi amintea Colby. „Considera că Agenţia devenise autosuficientă şi

înfumurată sub dominaţia lor, că într-adevăr erau mult prea mulţi „băieţi din garda veche” prin preajmă, care nu făceau nimic altceva decât să aibă grijă unul de celălalt şi să retrăiască aventurile trecutului”.

Vechea gardă considera că fiecare aspect al muncii CIA din străinătate era parte a luptei împotriva sovieticilor şi a chinezilor comunişti. Fie că erai la Cairo sau în Kathmandu, te luptai întotdeauna cu Moscova şi cu Beijingul. Dar când Nixon şi

Kissinger ciocneau paharele cu liderii lumii comuniste, care era scopul? Aveau pacea la îndemână. Strategiile preşedintelui de destindere a relaţiilor politice tăiau elanul Serviciilor Secrete.

Colby s-a apucat numaidecât de o evaluare a CIA-ului. Cu un deceniu mai înainte, jumătate din bugetul CIA fusese cheltuit pe operaţiunile sub acoperire. În timpul administraţiei Nixon această sumă scăzuse sub zece procente. Recrutarea noilor talente aproape că fusese abandonată, iar cauza era Războiul din Vietnam. Climatul politic nu era favorabil angajării tinerilor absolvenţi de facultate; un număr tot mai mare de campusuri îi împiedicau pe membrii CIA să recruteze, iar asta la cererea comunităţilor. Sfârşitul recrutărilor a însemnat încheierea procesiunilor de rotaţie a tinerilor ofiţeri în ierarhia CIA.

Uniunea Sovietică a continuat să fie o terra incognita pentru spionii americani. Coreea de Nord şi Vietnamul de Nord erau spaţii necunoscute. CIA cumpăra cele mai bune informaţii de la serviciile de informaţii străine aliate şi de la liderii lumii a treia, pe care de drept şi de fapt le deţineau. Munca Agenţiei era mai eficientă la periferia puterii, dar acestea erau lucrurile din spate, cu vederea obstrucţionată asupra scenei globale.

Divizia sovietică era încă paralizată de teoriile conspiraţiei ale lui Jim Angleton, care rămăsese la

conducerea serviciului american de contrainformaţii. „Angleton ne-a distrus, „a spus ofiţerul CIA Haviland Smith, care condusese operaţiunile împotriva ţintei sovietice în anii ’60 şi ’70. „Ne-a scos din afacerile cu sovieticii”. Una dintre numeroasele sarcini nefericite ale lui Bill Colby era să îşi dea seama ce să facă cu deconspiratorul alcoolic, care acum ajunsese la concluzia că însuşi Colby era o cârtiţă a Moscovei. Colby a încercat să îl convingă pe Schlesinger să îl concedieze pe Angleton. Noul director a ezitat la auzul cererii.

În biroul său întunecos şi îmbibat de fum, Angleton l-a purtat pe noul şef într-o călătorie de cincizeci de ani, înapoi spre începuturile comunismului sovietic, în reţeaua elaborată de operaţiuni şi manipulări politice pe care ruşii o dezvoltaseră în anii ’20 şi ’30 împotriva Vestului, prin operaţiuni cu agenţi dubli, comunişti, iar apoi, în anii ’40 şi ’50, prin campanii de dezinformare, ajungând la concluzia că însăşi CIA fusese infiltrată în anii ’60 de Moscova la aproape cele mai înalte niveluri. Pe scurt, duşmanul spărsese apărarea CIA şi se infiltrase adânc în ea.

Schlesinger a crezut toate astea, fascinat de ghidul iadului făcut de Angleton.

ÎN AFARA CARTEI LEGISLATIVE A ACESTEI AGENŢII

Schlesinger a spus că ajunsese să vadă CLA-ul drept „Agenţia centrală de informaţii – „a” mic, „e” mic, „i” mic”. Sub conducerea lui Kissinger, Agenţia ajunsese nimic mai mult decât „o componentă oarecare a personalului NSE”. Intenţiona să o dea pe mâna directorului adjunct, Vernon Walters, în timp ce el urma să se ocupe de sateliţii spioni ai Biroului Naţional pentru Recunoaştere, colosul de interceptări electronice al Agenţiei Naţionale de Securitate, şi de rapoartele militare ale Agenţiei de Informaţii pentru Apărare. Avea de gând să îşi asume rolul pe care şi-l imaginase în raportul către preşedinte – acela

de director al Serviciilor Naţionale de Informaţii.

Dar ambiţiile lui măreţe au fost spulberate de infracţiunile şi înşelătoriile Casei Albe. „Afacerea Watergate a început să capete întâietate în faţa tuturor celorlalte lucruri”, a spus Schlesinger, „iar dorinţele pe care le aveam la început au fost gradual copleşit de nevoia de a proteja şi de a salva Agenţia”.

Avea o viziune neobişnuită despre cum să o salveze.

Schlesinger credea că i se spusese tot ce ştia Agenţia despre Watergate. A fost şocat când Howard Hunt a mărturisit că el şi Instalatorii lui devastaseră biroul psihiatrului lui Daniel Ellsberg cu asistenţa tehnică a CIA-ului. O evaluare a propriilor dosare făcută de Agenţie a scos la iveală o copie a filmului developat pentru Hunt după ce începuse urmărirea. Alte investigaţii au scos la lumină scrisorile pe care Jim McCord le trimisese la CIA, care puteau fi interpretate ca o ameninţare de a-l şantaja pe preşedintele Statelor Unite.

Bill Colby sărise în spatele liniilor inamice alături de OSS. Petrecuse şase ani supraveghind uciderea comuniştilor în Vietnam. Nu se lăsa impresionat uşor, cu atât mai puţin de violenţa verbală. Dar i s-a părut teribilă furia lui Schlesinger. Concediază pe toată lumea care trebuie concediată, a ordonat directorul, întoarce totu’ cu fundu’ n sus, smulge podelele, scoate totu’ la lumină. După aceea, Schlesinger a scris un memorandum pentru toţi angajaţii CIA. Însemnarea a fost una dintre cele mai periculoase decizii pe care le-a luat vreodată un director al Serviciilor Centrale de Informaţii. A fost moştenirea pe care a ales să o lase:

„Le-am ordonat tuturor agenţilor superiori ai acestei Agenţii să îmi raporteze imediat despre toate activităţile desfăşurate în prezent sau de mult încheiate, care ar putea fi considerate în afara cartei legislative a Agenţiei.

Prin urmare, îl îndemn pe fiecare angajat CIA să îmi

raporteze despre oricare astfel de actitivăţi despre care deţine informaţii. îi invit şi pe foştii angajaţi să facă acelaşi lucru. Oricine posedă asemenea informaţii ar trebui să sune... şi să spună că vrea să-mi vorbească despre «activităţi în afara cartei CIA»".

Carta extrem de vagă a CIA era clară asupra unui singur subiect: Agenţia nu putea să acţioneze drept poliţia secretă americană. Totuşi, de-a lungul Războiului Rece, CIA-ulâi spionase pe oameni, le ascultase telefoanele, deschisese corespondenţa şi conspirase să comită infracţiuni la ordinele Casei Albe.

Ordinul lui Schlesinger era datat 9 mai 1973 şi intra pe loc în vigoare. În aceeaşi zi, Watergate a început să îl distrugă pe Richard Nixon. A fost forţat să îşi concedieze garda de la palat, iar generalul Alexander Haig, noul şef de cabinet al Casei Albe, a fost singurul care a mai rămas. La câteva ore după ce a fost dat ordinul, Haig l-a chemat pe Colby pentru a-l informa că procurorul general îşi depusese demisia şi că secretarul pentru apărare urma să-i ia locul. Schlesinger pleca de la CIA la Pentagon, iar preşedintele îl dorea pe Colby în calitate de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Guvernul se afla într-o harabaură atât de mare, încât Colby a fost pus în funcţie abia în septembrie. Timp de patru luni, generalul Walters a servit drept director intermediar, iar Colby, director desemnat – o stare bizară de lucruri.

Colby avea acum cincizeci şi trei de ani, cu treizeci de ani de experienţă în cadrul OS ŞI CIA. Fusese un avatar al acţiunilor subversive pe tot timpul vieţii sale adulte. În primăvara anului 1973, fusese forţat să lucreze ca asasinul plătit al lui Schlesinger şi să se ocupe de documentele de concediere ale colegilor săi ofiţeri. În tot acest haos, fiica lui cea mare, în vârstă de douăzeci şi cinci de ani, s-a ofilit şi murise de anorexie. La 21 mai, Colby s-a apucat să citească compilaţia iniţială a infracţiunilor CIA, care

ajungea la 693 de potenţiale violări ale cartei. Audierile publice ale Senatului asupra scandalului Watergate începuseră în acea săptămână. Au izbucnit veştile că Nixon şi Kissinger îi înregistraseră pe consilieri şi reporteri. A fost anunţată numirea unui procuror special care să investigheze infracţiunile Watergate.

Colby fusese întreaga viaţă un romano-catolic extrem de credincios, un om care credea în consecinţele unui păcat capital. Acum afla pentru prima oară de comploturile împotriva lui Fidel Castro şi de rolul central al lui Robert F. Kennedy, experimentele cu controlul minţii, închisorile secrete şi testele cu droguri pe oameni, folosiţi împotriva voinţei lor pe post de cobai. Interceptarea şi supravegherea cetăţenilor de către CIA nu i-au afectat conştiinţa; în spatele lor stăteau ordinele clare a trei preşedinţi. Dar ştia, având în vedere vremurile, că dacă aceste secrete ieşeau la iveală, Agenţia putea fi distrusă. Colby le-a zăvorât şi a încercat să conducă CIA.

Casa Albă se destrăma sub greutatea zdrobitoare a scandalului Watergate, iar lui Colby i se părea uneori că şi CIA-ul se ducea de râpă. Câteodată era bine că Nixon nu citea informările pe care i le trimitea Agenţia. Când sărbătorile sfinte de Yom Kippur şi Ramadan au coincis în 1973, Egiptul a declarat război Israelului şi a pătruns adânc în teritoriile israeliene. Printr-un contrast şocant faţă de previziunile despre Războiul de Şase Zile din 1967, CIA nu a observat cum se adunau norii de furtună. „Nu ne-am acoperit de glorie”, a spus Colby. „Cu o zi înainte de izbucnirea războiului, am prevăzut că nu avea să izbucnească”.

Agenţia asigurase Casa Albă, cu câteva ore înainte de începerea atacului: „Exerciţiile sunt mai reale decât de obicei. Dar nu va fi niciun război”.

32. UN IDEAL FASCIST CLASIC

La 7 martie 1973, preşedintele Nixon s-a întâlnit în

Biroul Oval cu Tom Pappas, un magnat afacerist greco-american, cu mare putere politică şi prieten al CIA. Pappas contribuise cu 549.000 de dolari în bani gheaţă la campania lui Nixon din 1968, drept cadou din partea liderilor juntei militare a Greciei. Banii fuseseră spălaţi prin KYP, Serviciul Grecesc de Informaţii. Era unul din cele mai întunecate secrete ale Casei Albe din timpul administraţiei Nixon.

Pappas mai avea acum şi alte sute de mii de dolari de oferit preşedintelui – bani meniţi să cumpere tăcerea veteranilor CIA închişi după spargerea de la Watergate. Nixon i-a mulţumit exagerat: „Sunt conştient de ceea ce faci ca să ne ajuţi", a spus el. Cea mai mare parte a banilor venea de la membrii şi susţinătorii „coloneilor" – junta care pusese mâna pe putere în Grecia în aprilie 1967, condusă de George

Papadopoulos, un agent recrutat de CIA încă din zilele lui Allen Dulles şi legătura KYP cu Agenţia.

„Aceşti colonei complotaseră de ani de zile", spunea Robert Keeley, mai târziu ambasadorul american în Grecia. „Erau fascişti. Se încadrau în definiţia clasică a fascismului, aşa cum îl reprezentase Mussolini în anii '20: un stat corporatist, care unea industriile şi sindicatele, fără parlament, cu trenurile care veneau la timp, cu disciplină strictă şi cenzură... aproape un ideal fascist clasic".

Ofiţerii militari şi de informaţii greci lucraseră în colaborare cu şapte şefi de post succesivi în Atena. Thomas Hercules Karamessines, directorul greco-american al serviciului clandestin sub conducerea lui Richard Helms, le fusese un prieten de nădejde. Crezuseră întotdeauna că „Agenţia Centrală de Informaţii era o cale eficace şi directă spre Casa Albă", spunea Norbert Anschutz, diplomatul american cu cel mai mare rang în timpul loviturii din 1967.

Totuşi, coloneii luaseră CIA-ul prin surprindere. „Singura dată când l-am văzut pe Helms furios în adevăratul sens al cuvântului, a fost în 1967, când a avut loc lovitura coloneilor greci”, a spus analistul veteran şi şeful departamentului de informaţii curente, Dick Lehman. „Generalii greci planificaseră o lovitură împotriva guvernului ales, un plan despre care ştiam totul şi care nu părea să fie gata. Dar un grup de colonei ne-a înşelat şi a acţionat fără avertisment. Helms se aşteptase să fie informat de lovitura generalilor, iar când aceasta s-a produs, a presupus că era vorba despre ei şi şi-a pierdut cumpătul”. Lehman, care citise mesajele sosite în timpul nopţii de la Atena, a spus „am încercat să îl calmez pe Helms spunându-i că era vorba despre o altă lovitură despre care nu ştiam nimic. Evenimentul ăsta a fost neprevăzut”.

Politica oficială americană faţă de colonei a fost rece şi distantă până la investirea în funcţie a lui Richard Nixon, în ianuarie 1969. Junta l-a folosit pe Tom Pappas. care lucrase cu CIA în Atena timp de douăzeci de ani, pe post de curier care să strecoare bani în vistieriile politice ale lui Nixon şi vicepreşedintelui Spiro Agnew – cel mai puternic greco-american din istoria Statelor Unite. Plata a adus şi beneficii. Agnew a mers la Atena într-o vizită oficială. La fel au făcut şi secretarii de stat, al apărării şi comerţului. Statele Unite au vândut juntei tancuri, avioane şi echipamente de artilerie. Postul CIA din Atena a considerat că vânzările de arme către colonei „aveau să-i readucă pe calea democraţiei”, a spus Archer K. Blood, un ofiţer politic al ambasadei americane. Asta era „o minciună”, a spus Blood – dar „dacă spuneai ceva critic la adresa juntei, CIA exploda de furie”.

Până în 1973, Statele Unite erau singura naţiune din lumea dezvoltată care se afla în termeni amicali cu junta, care îşi închidea şi tortura duşmanii politici. „Şeful bazei

CIA îşi împărţea patul cu tipii care îi băteau pe greci", a spus Charles Stuart Kennedy, consulul general american din Atena. „Ridicam tot timpul problema drepturilor omului, dar CIA nu mă asculta". Agenţia avea relaţii „prea strânse cu oamenii nepotriviţi", spunea Kennedy. „Păreau să aibă o influenţă nefastă asupra ambasadorului", un vechi prieten de-al lui Richard Nixon, pe nume Henry Tasca.

În primăvara anului 1974, generalul Demetrios Ioannidis a preluat conducerea juntei. Lucrase cu CIA timp de douăzeci şi doi de ani. Agenţia era singurul contact al lui Ioannidis cu guvernul Statelor Unite; ambasadorul şi instituţiile diplomatice americane erau în afara schemei. Jim Potts, director al bazei CIA. *era* guvernul american în ceea ce o privea pe juntă. Agenţia avea „un avantaj major în Atena. Aveau o relaţie cu tipul care conducea ţara şi nu voiau să o tulbure", spunea Thomas Boyatt din cadrul Departamentului de Stat, ofiţerul de la Washington responsabil pentru Cipru.

PĂCĂLIŢI DE UN GENERAL CARE NU VALORA NIMIC

Cipru, o insulă aflată la patruzeci de mile în afara coastelor Turciei şi la cinci sute de mile de Atena, fusese împărţită şi cucerită de armatele greceşti şi islamice încă din timpul profetului Mohamed. Coloneii greci nutreau o ură profundă pentru liderul cipriot, arhiepiscopul Makarios, şi erau conduşi de o dorinţă teribilă de a-l înlătura de la putere. Şeful adjunct al misiunii din Cipru, William Crawford, le prinsese firul uneltirilor.

„Am mers la Atena cu ceea ce am considerat o dovadă clară că aveau de gând să dărâme castelul de nisip", îşi amintea el. „Şeful postului nostru din Atena, Jim Potts, mi-a spus că aşa ceva era absolut imposibil. Nu putea să fie de acord cu mine: oamenii ăştia erau prieteni cu care lucrasem treizeci de ani şi nu ar fi făcut niciodată o

asemenea nebunie”.

Până în 1974, Tom Boyatt a devenit convins că prietenii CIA-ului din Atena voiau să scape de Makarios. I-a scris un mesaj ambasadorului Tasca. Mergi şi vorbeşte cu generalul Ioannidis, spunea mesajul. Spune-i – „pe silabe, chiar dacă înţelege” – că „Statele Unite se opun din răsputeri oricăror eforturi ale oricărui membru al guvernului grec, oficiale sau clandestine, de a strica situaţia din Cipru”. Spune-i că „ne opunem îndeosebi oricăror eforturi de îndepărtare a lui Makarios de la putere şynstalarea unui guvern pro Stena. Pentru că dacă se întâmplă asta, vor invada turcii şi nu are cum să ne fie bine”.

Dar ambasadorul Tasca nu a vorbit niciodată cu generalul Ioannidis. Misiunea îi era rezervată directorului de post al CIA.

Sâmbătă. 12 iulie 1974, Departamentul de Stat a primit un mesaj de la baza CIA din Atena. Staţi liniştiţi, spunea mesajul. Generalul şi junta nu au luat nicio măsură pentru înlăturarea arhiepiscopului Makarios. „Deci, era totul bine, aveam informaţiile de la botul calului”, îşi amintea Boyatt. „M-am dus acasă. Şi. pe la ora 3, luni dimineaţa, am primit un telefon de la centrul de operaţiuni al Departamentului de Stat, iar persoana a spus «Ar fi mai bine să veniţi aici»”.

Junta atacase. Boyatt a dat fuga la Departamentul de Stat, unde un ofiţer de comunicaţii i-a pus în faţă două foi de hârtie. Una era o înştiinţare pentru preşedintele Nixon şi secretarul de stat Kissinger: „Am fost asiguraţi de generalul Ioannidis că Grecia nu-şi va orienta forţele către Cipru”. Cealaltă era un mesaj de la ambasada americană din Cipru: „Palatul prezidenţial este în flăcări. Forţa cipriotă a fost decimată”.

De la Ankara a sosit mesajul că forţele turceşti se mobilizaseră. Două armate NATO, grecii şi turcii, ambele

pregătite şi înarmate de Statele Unite, erau pe cale de a porni un război cu arme americane. Turcii au pătruns pe insulă prin partea de nord a Ciprului şi au tăiat-o în două cu tancurile şi artileria americană. S-au produs un măcel al cipriotţilor greci în partea turcă şi un măcel al cipriotţilor turci în partea greacă. Pe parcursul întregii luni iulie, CIA a raportat că armata greacă şi poporul grec îl susţineau puternic pe generalul Ioannides. După alăturarea la bătălia din Cipru, junta grecească a căzut.

Eşecul CIA de a avertiza Washingtonul despre război a fost un caz neobişnuit. Existaseră o mulţime de astfel de eşecuri în analele Agenţiei, de la Războiul din Coreea încoace. Numai în 1974, o lovitură de stat militară de stânga şi un test nuclear în India fuseseră adevărate surprize. Dar de data asta era altfel: CIA împărţea patul cu oamenii armatei împotriva căreia trebuia să avertizeze.

„Stăteam acolo”, spunea Boyatt mulţi ani mai târziu, „cu întreaga organizaţie de spionaj a Statelor Unite, în toată splendoarea ei, păcăliţi de un general grec de brigadă care nu făcea doi bani”.

PREŢUL GROAZNIC

La 8 august 1974, Richard Nixon a demisionat. Lovitura de graţie a fost confirmarea ordinului pe care-l dăduse CIA-ului de a obstrucţiona justiţia în numele securităţii naţionale.

A doua zi, secretarul de stat, Kissinger, a primit un mesaj extraordinar de la Tom Boyatt. Spunea că CIA minţise în legătură cu ceea ce făcuse în Atena, înşelând deliberat guvernul american – iar minciunile acestea au contribuit la războiul care a epuizat Grecia, Turcia şi Ciprul, un război în care au pierit mii de oameni.

Săptămâna următoare, un schimb de focuri de armă a izbucnit în jurul ambasadei americane din Cipru, iar ambasadorul Rodger P. Davies a fost ucis de un glonţ care i-a străpuns inima. La Atena, sute de mii de oameni au

mărşăluit pe străzi spre ambasada americană, iar demonstranţii au încercat să incendieze clădirea. Noul ambasador era Jack Kubisch, un diplomat veteran cu multă experienţă, selectat personal de Kissinger în ziua demisiei lui Nixon.

A cerut un nou director al postului, iar CIA l-a trimis pe Richard Welch, care studiase greaca la Harvard şi lucrase ca director în Perú şi Guatemala. Welch şi-a stabilit rezidenţa în casa în care locuiseră toţi predecesorii săi. Adresa era cunoscută – de multă lume. „Era o problemă foarte serioasă”, a spus ambasadorul Kubisch. „Aranjasem ca el să meargă în altă reşedinţă şi să locuiască în altă parte a oraşului, pentru a încerca să-i ascund identitatea şi să îi ofer o anumită acoperire”. Având în vedere fervoarea antiamericană din Atena, părea o mişcare prudentă. Dar „nici Welch, nici soţia lui nu păreau câtuşi de puţin îngrijoraţide lucrul ăsta”, a spus el. „Pur şi simplu nu credeau că în Atena exista vreo ameninţare reală şi cu adevărat gravă”.

Welch şi soţia lui au participat la o petrecere de Crăciun ţinută la reşedinţa ambasadorului, la câteva străzi de clădirea CIA de pe dealuri. Când s-au întors acasă, un automobil cu patru persoane la bord îi aştepta pe alee. Trei dintre ei l-au scos pe directorul bazei CIA din maşină. „I-au tras mai multe focuri în piept şi l-au ucis”, a spus ambasadorul Kubisch. „Au urcat în maşină şi au demarat în viteză”. Era pentru prima oară în istoria CIA când era asasinat un director. Dar era parte a unui model din trecut.

Ambasadorul a declarat că văzuse în Atena, pentru prima dată în viaţă, „preţul groaznic pe care trebuia să îl plătească guvernul SUA atunci când se asocia atât de strâns… cu un regim represiv”. O parte a acestui cost a fost consecinţa de a lăsa CIA să formeze politica externă a Statelor Unite.

33. CIA AR FI DISTRUSĂ

„Permiteţi-mi să încep prin a menţiona că avem o problemă cu privire la materialele confidenţiale”, a spus preşedintele Gerald R. Ford, în deschiderea primei sale şedinţe a Consiliului Naţional de Securitate din Camera Cabinetului, la 7 octombrie 1974.

Supravieţuitorii scandalului Watergate – secretarul de stat, Kissinger, secretarul pentru apărare, Schlesinger, directorul adjunct al Agenţiei Centrale de Informaţii, Walters şi ambiţiosul şi influentul om de la Casa Albă, Donald Rumsfeld – erau înfuriaţi de ultima scurgere de informaţii. Statele Unite se pregăteau să trimită arme în valoare de câteva miliarde de dolari în Israel şi Egipt. Ziarele tipăriseră lista de cumpărături israeliană şi răspunsul american.

„Este intolerabil”, a spus Ford. „Am discutat câteva opţiuni despre cum să ne ocupăm de asta cu Don Rumsfeld”. Preşedintele voia un plan în patruzeci şi opt de ore pentru a împiedica presa să publice ce ştia. „Nu dispunem de instrumentele necesare”, l-a avertizat Schlesinger. „Avem nevoie de o lege oficială a secretelor”, a spus el, dar „climatul prezent este nefavorabil pentru asemenea chestiuni”.

Puterea secretelor fusese strivită de minciunile preşedinţilor, spuse în numele securităţii naţionale a Statelor Unite. U2 era un avion meteorologic. America nu avea să invadeze Cuba. Navele noastre au fost atacate în golful Tonkin. Războiul din Vietnam a fost doar o cauză. Prăbuşirea lui Richard Nixon a arătat că aceste minciuni nobile nu mai aveau să funcţioneze într-o democraţie.

Bill Colby a prins din zbor… ideea de a reînnoi atitudinea Casei Albe faţă de CIA. Întrucât ştia că atacurile la informaţiile secrete ameninţau supravieţuirea Agenţiei.

Cultivase relaţia cu Ford din clipa în care acesta devenise vicepreşedinte, trimiţându-i câte un raport zilnic

prin mesager şi informându-l de proiectul secret al CIA în valoare de 400 de milioane, care urmărea să recupereze un submarin sovietic scufundat pe fundul Oceanului Pacific (operaţiunea de salvare a eşuat când submarinul s-a rupt în două). Voia ca Ford să ştie „tot ce ştia preşedintele", spunea el. „Nu voiam încă o situaţie ca aceea în care Truman habar n-avea de proiectul Manhattan".

Dar preşedintele Ford nu i-a telefonat niciodată şi nici nu i-a cerut opinia în particular. Ford a revitalizat Consiliul Naţional de Securitate aşa cum era în timpul administraţiei Eisenhower, iar Colby, deşi participa la şedinţe, dar nu a fost niciodată primit în Biroul Oval de unul singur. Colby a încercat să devină un pion principal în problemele majore ale timpului, dar a rămas pe-afară. Cu Kissinger şi Haig pe post de paznici şi gardieni, Colby nu a reuşit niciodată să pătrundă în cercul restrâns al Casei Albe în timpul mandatului lui Ford. Şi orice şansă pe care ar fi avut-o pentru a salva reputaţia CIA, a fost pierdută în decembrie 1974.

Un reporter de la *New York Times*, Seymour Hersh, descoperise secretul Agenţiei – spionarea americanilor. Prinsese firul poveştii după luni întregi de investigaţii, iar vineri, 20 decembrie 1974, a obţinut un interviu mult aşteptat cu Colby la cartierul general. Colby, care a înregistrat în secret conversaţia, a încercat să-l convingă pe Hersh că supravegherea ilegală nu avea mare importanţă, era o afacere minoră, era mai bine să nu se ştie. „Cred că rufele murdare ale familiei ar trebui să rămână acolo unde sunt – în dulap", i-a spus lui Hersh. Dar a recunoscut, iar adevărul a ieşit la suprafaţă. Hersh a scris toată noaptea, până sâmbătă dimineaţa.

Articolul a apărut la 22 decembrie 1974, pe prima pagină a ziarului de duminică. Principalul titlu spunea: OPERAŢIUNE URIAŞĂ A CIA ÎN SUA ÎMPOTRIVA FORŢELOR ANTIRĂZBOI.

Colby a încercat să protejeze Agenţia, aruncând să-i paseze problema supravegherii interne ilegale lui Jim Angleton, care deschisese corespondenţa poştală în parteneriat cu FBI-ul în ultimii douăzeci de ani. L-a sunat pe Angleton, care se afla la etajul şapte, şi l-a concediat. Lăsat de izbelişte, Angleton şi-a petrecut restul vieţii ţesând mituri despre munca sa. A sumarizat-o când i s-a cerut să explice de ce nu îndeplinise CIA ordinul primit de la Casa Albă de a distruge rezervele de otrăvuri ale Agenţiei. „Este de neconceput", a spus el „ca o armă secretă a guvernului să se supună tuturor ordinelor publice ale guvernului".

PISICILE MOARTE VOR IEŞI LA IVEALĂ

În Ajunul Crăciunului, Colby i-a trimis o notă elaborată lui Kissinger, sumarizând secretele acumulate sub conducerea lui Schlesinger. Înainte de izbucnirea scandalului Watergate, deconspirarea acestor secrete ar fi putut distruge Agenţia. Kissinger le-a comprimat într-un memorandum de cinci pagini şi i le-a trimis preşedintelui Ford în ziua de Crăciun. Congresului i-a trebuit un an de investigaţii, pentru a scoate la iveală anumite fapte din acest raport.

Kissinger l-a informat pe preşedinte că CIA spionase într-adevăr stânga americană, că înregistrase reporteri şi îi pusese sub urmărire, condusese investigaţii ilegale şi deschisese nenumăraţi saci de scrisori. Dar mai erau şi altele mult mai rele. Kissinger nu a îndrăznit să scrie despre ceea ce aflase din aşa-numita „carte a ororilor". Unele dintre acţiunile Agenţiei erau „de-a dreptul ilegale", a avertizat Ford. Altele „ridicau profunde probleme morale". Deşi lucrase un decenuân micul subcomitet pentru CIA al Camerei Repretentanţilor, preşedintele Ford nu auzise nimic despre aceste secrete – spionaj intern, controlul minţii, tentative de asasinat. Conspiraţiile pentru comiterea de infracţiuni începuseră la Casa Albă în vremea

lui Eisenhower, cel mai respectabil preşedinte republican al secolului XX.

Apoi, în ziua de vineri, 3 ianuarie 1975, Ford a primit un alt buletin informativ, de data aceasta de la procurorul general interimar al Statelor Unite, Laurence Silberman.

Silberman aflase în acea zi de dosarul gros care ascundea secretele răului făcut de CIA. Se afla în biroul sigur al lui Colby, iar Silberman credea că înăuntru se ascundea dovezile unor infracţiuni federale. Ofiţerul cu cea mai mare putere de impunere a legii din America îl prinsese în cursă pe directorul Serviciilor Centrale de Informaţii. Trebuia să predea dosarele sau putea fi acuzat de obstrucţionarea justiţiei. împărtăşirea secretelor nu mai era o chestiune de voinţă. Dacă le proteja îl păştea pedeapsa cu închisoarea.

Silberman – mai târziu ajuns judecător al curţii federale de apel şi liderul unei investigaţii devastatoare a CIA în 2005 – s-a apropiat periculos de a deveni el însuşi director al Serviciilor Centrale de Informaţii în aceste vremuri tulburi… Ford mi-a cerut să vin la Casa Albă să mă ocup pentru a mă ocupa de spionaj, dar am refuzat”, a spus Silberman într-un raport oral. „Am fost serios luat în considerare în acele momente pentru ocuparea funcţiei de director CIA. Nu voiam să fac asta din multe motive”. Ştia că Agenţia era pe cale să se confrunte cu o furtună devastatoare.

În memorandumul trimis preşedintelui la 3 ianuarie, Silberman a pus două probleme. Prima: „Planurile de asasinare a anumitor lideri străini – care, cel puţin la prima vedere, ridicau întrebări unice”. A doua: „Se poate ca domnul Helms să fi comis sperjur în timpul audierilor de confirmare pentru numirea sa ca ambasador în Iran”. Helms fusese întrebat, sub jurământ, despre îndepărtarea preşedintelui Allende din Chile. A avut CIA vreo legătură cu asta? Nu, domnule, a răspuns Helms. Jurase să păstreze

tăcerea, iar la tribunal să spună adevărul, Helms a trebuit în cele din urmă să apară în faţa unui judecător federal şi să se confrunte cu acuzata de minciună – un cap de acuzare cu care se pricopsise după ce făcuse greşeala de a nu spune Congresului întregul adevăr.

În seara zilei de 3 ianuarie, Ford le-a spus lui Kissinger, vicepreşedintelui Nelson Rockefeller şi lui Donald Rumsfeld că „Agenţia ar fi distrusă" dacă secretele ieşeau la iveală. Duminică, 4 ianuarie, la prânz, Helms a intrat în Biroul Oval. „Sincer, e un dezastru", i-a spus Ford. Preşedintele a spus că Rockefeller avea să conducă o comisie pentru investigarea activităţilor CIA de pe teritoriul ţării, dar că se va ocupa numai de asta. Ford spera să poată răzbi prin acea cartă restrictivă. „Ar fi tragic dacă am trece dincolo de ea", i-a spus el lui Helms. „Ar fi păcat ca presiunea publică să ne forţeze să trecem linia şi să dăunăm integrităţii CIA. Presupun în mod automat că ceea ce ai făcut a fost corect, până la proba contrară".

Helms şi-a dat seama ce urma.

„O grămadă de pisici moarte vor ieşi la iveală", l-a avertizat el pe preşedinte. „Nu ştiu tot ce s-a petrecut la Agenţie. Poate că nimeni nu ştie. Dar ştiu suficient încât să spun că, dacă vor ieşi la iveală secretele urâte, voi participa".

Helms a aruncat o „pisică moartă" peste gardul Casei Albe în aceeaşi zi, spunându-i lui Kissinger că Bobby Kennedy se ocupase personal de comploturile de asasinare a lui Castro. Kissinger i-a transmis veştile preşedintelui. Groaza se adâncea. Ford ajunsese printre oamenii cei mai apreciaţi ai ţării graţie activităţii sale din Comisia Warren. Acum înţelegea că existau aspecte ale asasinării lui Kennedy pe care nu le ştiuse niciodată, iar piesele lipsă din puzzle îl bântuiau. Spre sfârşitul vieţii sale, a numit ascunderea probelor de investigaţiile Comisiei Warren

drept

„Incalificabilă/1 CIA „a greşit când nu ne-a furnizat toate datele disponibile”, a spus Ford. „N-au dat dovadă de judecată sănătoasă când au refuzat să ne dezvăluie întreaga poveste”.

Casa Albă se confrunta acum cu opt investigaţii şi audieri separate ale Congresului despre CIA. Rumsfeld a explicat cum avea să le paseze pe toate Casa Albă Comisiei Rockefeller, ai cărui membri erau „republicani şi corecţi”. Unul dintre ei era deja înregistrat în dosarele sale: „Ronald Reagan, un comentator politic, fost preşedinte al Asociaţiei Actorilor de Televiziune şi fost guvernator al Californiei”. „Care ar trebui să fie raportul final”, a întrebat preşedintele. Toţi cei prezenţi au căzut de acord în principiu că evaluarea pagubelor era de cea mai mare importanţă. „Colby trebuie controlat”, a spus Kissinger. Dacă nu avea să tacă, „treburile astea au să se împrăştie în curând prin tot oraşul”.

La 16 ianuarie 1975, preşedintele Ford a oferit un prânz la Casa Albă pentru editorii seniori şi editorialistul de la *The New York Times*. Preşedintele a spus că nu era sub nicio formă în interesul naţional să se discute despre trecutul CIA. A spus că reputaţia fiecărui preşedinte începând cu Harry Truman ar putea fi ruinată dacă aveau să iasă la iveală cele mai adânci secrete. Cum ar fi? a întrebat un editor. Cum ar fi asasinatele! a spus Ford. E greu de spus ce a fost mai ciudat – ce spusese preşedintele sau că editorii au reuşit să ţină declaraţia sub tăcere.

Noul Congres, ales la trei luni de la demisia lui Nixon, a fost cel mai liberal din istorie. „Întrebarea este cum să planificăm pentru a ne coordona cu investigaţia asupra CIA”, i-a spus preşedintele Ford lui Rumsfeld la 21 februarie; Rumsfeld a pledat pentru „o operaţiune care să reducă daunele pentru preşedinte”. Şi-a luat responsabilitatea de a stabili câte – dacă era cazul – dintre

secretele CIA avea să le împărtăşească Ford şi Rockefeller cu Capitol Hill.

La 28 martie, Schlesinger i-a spus preşedintelui că era imperativ să reducă „proeminenţa operaţiunilor CIA" de pe glob. „În interiorul CIA va fi o amară disensiune", a spus Schlesinger, care contribuise la plantarea ei. Serviciul clandestin era „plin de agenţi vechi, epuizaţi" care puteau spune secrete. Colby era „al naibii de cooperant cu Congresul". Pericolul deconspirării creştea în fiecare zi.

34. AICI SAIGON... TERMINAT

La 2 aprilie 1975, Bill Colby a avertizat Casa Albă că Statele Unite erau pe cale să piardă un război.

„Lasă-mă să îmi dau seama care e situaţia", a spus Kissinger. „Au vreo şansă sud-vietnamezii să stabilească o limită şi să îi oprească pe nord-vietnamezi"?

„Aici, în nordul Saigonului", a spus Colby, arătând o linie pe o hartă.

„Nicio şansă", a strigat Schlesinger.

Avea Vietnamul de Sud să se prăbuşească? A întrebat Kissinger. Lui Colby i se părea inevitabil.

„Cred că Martin" – ambasadorul Graham Martin – „ar trebui să înceapă să pregătească un plan de evacuare", a spus Kissinger. „Cred că este datoria noastră să îi scoatem de acolo pe oamenii care cred în noi... trebuie să îi recuperăm pe cei care au participat la programul Phoenix".

Phoenix era campania paramilitară de arestări, interogatorii şi torturi la a cărei desfăşurare participase şi Colby ca civil, cu gradul de ambasador. Între 1968 şi 1971. Într-o evaluare minimă, Phoenix ucisese mai mult de douăzeci de mii de suspecţi Vietcong.

„Acum, adevărata întrebare", a spus Colby, „este dacă să încercăm să construim o redută în jurul Saigonului? Sau să negociem un acord care să ne salveze

imaginea şi poate şi vieţile pentru a putea evacua capitala fără vărsare de sânge?”

„Fără negocieri”, a spus Kissinger, „nu atât timp cât sunt eu în această funcţie. Lăsaţi în continuare transporturile de arme să meargă” spre Saigon şi lăsaţi nordul şi sudul să-şi rezolve problema. Nu putem salva nimic, a spus el.

„Nimic în afară de vieţi”, a răspuns Colby.

Dar Kissinger era de neînduplecat. Nu avea să negocieze un sfârşit paşnic al războiului.

La 9 aprilie, Colby s-a dus înapoi la Casa Albă pentru a încerca să-l facă pe preşedintele Ford să se concentreze asupra faptului că armatele comuniste se apropiau de capitalele Vietnamului de Sud, Laosului şi Cambodgiei. Douăzeci de ani de eforturi ale forţelor militare şi de informaţii ale Statelor Unite se duceau pe apa sâmbetei.

„Comuniştii au început o nouă rundă de lupte, cu Saigonul ca ultimă ţintă”, le-a spus Colby preşedintelui şi Consiliului Naţional de Securitate la 9 aprilie. Statele Unite aveau nevoie să înceapă să evacueze pe toată lumea pe care o putea salva – americani şi vietnamezi – cât mai repede posibil, a spus el. Cu siguranţă vor fi răzbunări când va cădea Saigonul. Mii de americani şi zeci de mii de aliaţi politici, militari şi de informaţii dintre sud-vietnamezi erau în pericol dacă rămâneau.

„Nord-vietnamezii au acum 18 divizii de infanterie în Vietnamul de Sud”, a spus Colby. „Credem că Hanoi va întreprinde toate acţiunile necesare pentru a forţa o încheiere vremelnică – probabil până la începutul verii”. A greşit cu două luni. Oraşul Saigon. unde încă lucrau şase mii de ofiţeri militari, spioni, diplomaţi şi personal guvernamental american avea să cadă în trei săptămâni. Colby i-a spus preşedintelui că „ar trebui să îi cerem Congresului să ne dea bani, un milion sau două, pentru a ne îndeplini promisiunea făcută vietnamezilor, aceea de a-i

lăsa să plece”. Aceasta ar fi fost cea mai mare evacuare de urgenţă din istoria Statelor Unite.

Avertismentul lui Colby nu a fost înregistrat nicăieri la Washington, nici la Casa Albă, nici la Congres, nici la Pentagon şi nici în mintea ambasadorului american de la Saigon. Dar a fost cineva care a înţeles situaţia mult prea bine: şeful bazei CIA din Saigon, Tom Polgar.

A FOST O LUPTĂ ÎNDELUNGATĂ ŞI AM PIERDUT

La ora 4 dimineaţa, pe 29 aprilie 1975, Polgar s-a trezit în zgomotul bombelor şi al artileriei. Aeroportul era incendiat. Şapte elicoptere Air America – serviciul de transport al CIA în Vietnamul de Sud – fuseseră distruse. Polgar trebuia să se îngrijească de sute de persoane. Americanii care lucrau pentru el erau doar o parte a problemei. Alta, erau vietnamezii care lucrau pentru CIA, împreună cu familiile lor. Erau toţi disperaţi să plece, dar decolarea avioanelor de pe aeroport în acele condiţii era imposibilă.

Polgar s-a îmbrăcat rapid cu o cămaşă albastră şi pantaloni negri şi şi-a pus instinctiv paşaportul în buzunar, apoi s-a grăbit să ajungă la ambasada americană. Străzile Saigonului, un oraş cu patru milioane de locuitori, erau pustii, după asediul care începuse în urmă cu douăzeci şi patru de ore. L-a sunat pe ambasadorul Martin. Suferind de emfizem şi de bronşită, Martin şoptea, neputând să vorbească. După aceea, Polgar i-a contactat pe Kissinger şi pe comandantul-şef american din Pacific, amiralul Noel Gayler, fostul director al Agenţiei de Securitate Naţională. A primit noi ordine de la Washington: amânaţi evacuarea personalului neimportant pe cât posibil. Kissinger nu a dat alte instrucţiuni afară de asta, nu a spus cine putea rămâne şi cine putea să plece şi cum aveau să procedeze.

Armata sud-vietnameză se prăbuşea în haos. Poliţia naţională se dizolvase. Străzile pe vremuri liniştite erau acum periculoase.

Preşedintele Ford a ordonat reducerea personalului ambasadei de la 600 la 150 de persoane. 50 de persoane erau ofiţeri CIA. Polgar nu prea era de acord cu ideea că nord-vietnamezii aveau să permită funcţionarea postului restrâns al CIA după căderea Saigonului.

În interiorul ambasadei, Polgar urmărea oameni furioşi care spărgeau şi devastau fotografii cu Nixon şi Kissinger. Ambasada devenise, după spusele lui Polgar, „un mare circ fără maestrul de ceremonii”.

La ora 11: 38, Ford a ordonat misiunii americane din Saigon să-şi închidă porţile. Acum toţi americanii trebuiau scoşi din oraş până la căderea serii. Ambasada era încercuită de mii de vietnamezi panicaţi, un zid de oameni disperaţi. Exista o singură ieşire, un pasaj secret din parcare spre grădina ambasadei franceze. Ambasadorul Martin l-a folosit pentru a-şi salva soţia şi servitorii, Polgar a sunat acasă. Servitoarea i-a spus că avea vizitatori: primul ministru adjunct, un general de trei stele, şeful Agenţiei de comunicaţii, şeful de protocol, ofiţeri militari seniori şi familiile lor şi mulţi alţi vietnamezi care lucraseră cu CIA.

La trei ore după ce preşedintele Ford a dat ordinul de evacuare, primele elicoptere au venit de la 100 de km în afara coastelor. Piloţii au transportat, cu îndemânare şi îndrăzneală, aproximativ o mie de americani şi în jur de şase mii de vietnamezi. O fotografie celebră înfăţişează unul dintre ultimele elicoptere decolând din Saigon, deasupra unui acoperiş, cu o scară pe care oamenii urcau spre siguranţă. Timp de mulţi ani, acea fotografie a fost greşit interpretată drept o imagine a ambasadei. Dar, în realitate, era o casă sigură a CIA-ului, iar cei care urcau la bord erau prietenii lui Polgar.

În seara aceea Polgar a ars toate dosarele, transmisiunile şi cărţile de coduri ale Agenţiei. La scurt timp după miezul nopţii, a compus ultimul mesaj: „ACESTA

VA FI MESAJUL FINAL DE LA POSTUL SAIGON… A FOST O LUPTĂ ÎNDELUNGATĂ ŞI AM PIERDUT… CEI CARE NU REUŞESC SĂ ÎNVEŢE DIN ISTORIE SUNT FORŢAŢI SĂ O REPETE. SĂ SPERĂM CĂ NU VOM MAI

AVEA ÎNCĂ O EXPERIENŢĂ CA CEA DIN VIETNAM ŞI CĂ NE-AM ÎNVĂŢAT LECŢIA. AICI SAIGON… TERMINAT”.

Apoi a distrus aparatul care expediase.

Treizeci de ani mai târziu, Polgar şi-a amintit ultimele momente ale războiului american din Vietnam: „Pe când urcam scările înguste de metal spre locul de aterizare al elicopterului de pe acoperiş, ştiam că lăsam în urmă mii de oameni în complexul logistic al ambasadei. Ştiam cu toţii cum ne simţeam, liderii unei cauze înfrânte”.

CINCISPREZECE ANI DE MUNCĂ GREA CARE NU A DUS LA NIMIC

Îndelungatul război al CIA în Laos s-a terminat la două săptămâni, într-o vale înconjurată de stânci mari de calcar. Comuniştii au încercuit avanpostul central al CIA de la Long Tieng. Creasta de deasupra văii era înţesată de soldaţi nord-vietnamezi. Zeci de mii de membri Hmong – luptătorii CIA şi familiile lor – se adunaseră la pista de aterizare primitivă, sperând să fie salvaţi de un elicopter. Agenţia nu avea planuri să îi salveze după cincisprezece ani de misiuni paramilitare.

Un ofiţer CIA a rămas la Long Tieng: Jerry Daniels, – fost pompier forestier, cunoscut printre prietenii săi Hmong sub numele de „Sky”. Avea treizeci şi trei de ani şi se afla în ţară de aproape zece ani. Era ofiţerul de caz al generalului Vang Pao, liderul militar şi politic al Hmong şi cel mai mare atu al Agenţiei în Laos din 1960.

Daniels era unul din cei şapte ofiţeri CIA – care îi includeau şi pe Bill Lair şi Ted Shackley – care primiseră Ordinul Celor Un Milion de Elefanţi şi Umbrela Albă din partea regelui din Laos ca recunoaştere a muncii lor.

Daniels l-a implorat pe Dan Arnold, şeful bazei din Laos, să trimită avioane la Long Tieng. Era „imperativ ca evacuarea să înceapă fără întârziere”, a spus Arnold într-un raport oral. Dar nu erau avioane. „Desigur, autorizaţia pentru un zbor trebuia să treacă mai întâi pe la Washington, iar asta s-a făcut în cea mai mare grabă”, a spus Arnold. „Cererea a trecut de la CIA la Casa Albă… Washingtonului i s-a cerut în repetate rânduri să aranjeze mai multe zboruri pentru că erau atât de mulţi oameni. Problema a fost generată de întârzierile apărute la cel mai înalt nivel politic”.

La 12 mai 1975, CIA a scos de la păstrare ultilime două avioane C-46 din Thailanda. Aparatele, care abia ajungeau la dimensiunile unui DC-3, aparţineau Serviciilor Aeriene Continental, care încheiase contract privat cu Agenţia. De-a lungul timpului, sute de avioane de acea dimensiune au aterizat pe pista de la Long Tieng cu cargouri. Dar întotdeauna plecau goale. Nimeni nu zburase vreodată cu un C-46 încărcat *din* Long Tieng. Avioanele erau construite pentru a transporta treizeci şi cinci de pasageri. Cu de două ori mai mulţi oameni la bord şi cu alte mii care încercau să se urce, au început încet evacuarea.

În Bangkok, în dimineaţa zilei de 13 mai, generalul de brigadă al Forţelor Aeriene Heinie Aderholt, şeful Comandamentului de Asistenţă Militară al SUA din Thailanda, a primit un telefon de la un necunoscut. Generalul Aderholt, care lucrase alături de CIA în operaţiunile aeriene timp de douăzeci de ani, conducea singura operaţiune militară americană funcţională din Asia de Sud-Est. „Tipul nu şi-a dat numele”, îşi amintea generalul. „A spus că SUAâi abandonau pe Hmong la Long Tieng. A folosit acel cuvânt, «*abandona*»”. Străinul i-a cerut lui Aderholt să trimită un avion C-130 cu patru motoare – un avion de transport de marfă de dimensiuni

medii – pentru a-i salva pe Hmong. Aderholt a aflat cumva că un pilot american era pe cale să plece de pe aeroportul din Bangkok şi i-a oferit 5.000 de dolari pentru a zbura cu C-130 la Long Tieng. Apoi l-a sunat pe preşedintele Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore, generalul George Brown, pentru a cere autorizaţia de a desfăşura misiunea. În acea după-amiază, C-130 a aterizat. Sute de Hmong s-au îmbarcat în câteva minute; avionul a plecat şi a revenit a doua zi dimineaţa.

Jerry Daniels coordona evacuarea, fiind gardă de corp pentru generalul Vang Pao, controlor de trafic pentru pista de aterizare şi încercând să calmeze cincizeci de mii de oameni panicaţi. Daniels şi Vang Pao nu puteau fi văzuţi abandonându-şi trupele împreună cu familiile lor. Când C-130 a revenit în dimineaţa zilei de 14 mai, mii de Hmong au alergat la intrarea din spate a avionului. A fost o scenă de furie şi disperare. Vang Pao a fugit la o pistă de aterizare pentru elicoptere, aflată la câţiva kilometri; l-a salvat un echipaj CIA.

Daniels a făcut rost de un avion pentru el. Jurnalul de zbor menţionează: „Totul era în haos… Am decolat la 10: 47, iar ăsta a fost sfârşitul bazei secrete a CIA de la Long Tieng, Laos”. Pilotul contractat de CIA pentru misiune, căpitanul Jack Knotts, a înregistrat o casetă audio cu ultimele minute ale lungului război din Laos. Daniels, care avea o servietă şi un bax de bere Olympia, a ajuns la zona de aterizare în Fordul său alb cu albastru. „Nu vrea să se urce în elicopter”, a spus Knotts. „Nu vrea să plece încă! îşi pune servieta în spate şi începe să vorbească prin radio. Se plimbă şi iar se plimbă şi în cele din urmă – iar acesta este un lucru foarte rău pentru că e deja acolo de mult timp – salută. E foarte atent, ca şi când ar saluta pe cineva. Dar de fapt, salută zece sau cincisprezece ani de muncă grea care nu a dus la nimic”.

Richard Helms a numit Laosul „războiul pe care l-am

câştigat”. Era greu de închipuit cum anume. Ford şi Kissinger au forţat un aranjament politic care a certificat controlul comunist asupra ţării. „Şi apoi am plecat”, a spus Dick Holm de la CIA, care îşi începuse cariera de treizeci şi cinci de ani la CIA în Laos. Supravieţuitorii Hmong au ajuns în tabere de refugiaţi sau în exil. „Modul lor de viaţă fusese distrus”, scria Holm. „Nu vor putea reveni vreodată în Laos”. Statele Unite, spunea el, „au eşuat în a-şi asuma responsabilitatea morală pe care o datoram celor care au lucrat atât de strâns cu noi în timpul acelor ani tumultuoşi”.

Jerry Daniels a murit intoxicat cu gaz în apartamentul său din Bangkok la şapte ani după evacuarea de la Long Tieng. Avea patruzeci de ani. Nu se ştie sigur dacă a fost sinucidere.

35. INEFICIENŢI ŞI SPERIAŢI

CIA-ul era devastat asemenea unui oraş cucerit. Comitetele Congresului răscoleau prin dosare. Senatul se concentra asupra acţiunilor subversive, iar Camera urmărea eşecurile spionajului şi ale analizelor. Pe străzile din Washington au apărut postere cu Bill Colby, mâzgălite cu cranii şi oase şi cu asul de inimă neagră. Ofiţerii seniori ai Agenţiei se temeau de distrugerea personală şi profesională. Casa Albă se temea de cea politică. La 13 octombrie 1975, preşedintele şi oamenii săi s-au întrunit în Biroul Oval pentru a cântări pagubele.

„Orice document care arată oficial implicarea americană într-un asasinat este un dezastru de politică externă”, i-a spus Colby preşedintelui. „Vor să meargă şi în spatele operaţiunilor subversive sensibile” – cum era Laos. Avea oare Casa Albă să apeleze la Tribunal pentru a opri Congresul? „Ne va fi mai bine cu o confruntare politică decât cu una legală”, a spus Don Rumsfeld. Pentru a se pregăti de luptă, preşedintele şi-a pus cabinetul la treabă la sfârşitul lunii octombrie 1975.

Acţiunea a fost numită imediat Masacrul de Halloween. Jim Schlesinger a fost concediat, iar Don Rumsfeld a devenit secretarul apărării. Dick Cheney i-a luat locul la Casa Albă ca şef de cabinet. Şi, într-o mişcare machiavelică, Ford a neutralizat un posibil candidat periculos pentru nominalizările prezidenţiale din 1976 concediindu-l pe Bill Colby şi numindu-l pe George Herbert Walker Bush următorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Era, evident, o alegere ciudată.

Bush nu era nici general, nici amiral, nici spion. Nu ştia aproape nimic despre spionaj. Era politician. Fiul lui Prescott Bush, un senator aristocratic din Connecticut, bun prieten cu Allen Duiles, care se mutase în Texas pentru a-şi face o avere din industria petrolieră. A avut două mandate în Congres. A candidat de două ori pentru Senat şi a pierdut. A fost ambasadorul Naţiunilor Unite timp de douăzeci şi două de luni şi preşedintele neîndurător al Comitetului Naţional Republican în timpul scandalului Watergate. În august 1974, Ford a fost cât pe ce să-l numească pe Bush vicepreşedinte. Eşecul său de a dobândi funcţia a fost cea mai grea lovitură a vieţii sale politice. Premiul de consolare a fost alegerea unui mandat prestigios de ambasador, iar opţiunea sa a fost China. De la Beijing, Bush a văzut eforturile CIA printr-un filtru opac, bazându-se pe rapoartele radiofonice de la Vocea Americii şi tăieturile din ziarele vechi de o săptămână. Dar instinctele sale politice i-au spus ce avea de oferit postul. „Să-l îngropăm pe Bush la CIA?” se întreba el singur. „Este un cimitir al politicii”, a scris el. I-a spus lui Ford: „Văd asta ca pe un sfârşit total al oricărui viitor politic”. Perspectivele l-au deprimat. Dar simţul corectitudinii l-a obligat să accepte.

La câteva săptămâni după ce a ocupat fotoliul de director, la sfârşitul lunii ianuarie 1976, Bush a descoperit că iubea Agenţia – secretele, camaraderia, tehnologia,

intriga internaţională. CIA era o organizaţie secretă cu un buget de un miliard de dolari. „Este cea mai interesantă slujbă pe care am avut-o vreodată”, i-a scris el unui prieten în martie. În mai puţin de unsprezece luni, a ridicat moralul la cartierul general, a apărat Agenţia de critici şi a folosit-o cu abilitate pentru a construi o bază politică pentru ambiţiile sale tot mai mari. De la bun început, Bush s-a confruntat cu secretarul pentru apărare, Rumsfeld, care controla 80% din bugetul Serviciului de Informaţii. „Banii sunt ai mei”, a spus Rumsfeld; sateliţii spioni, supravegherea electronică şi serviciile militare de informaţii erau toate instrumente de susţinere în luptă pentru soldaţii americani. Deşi armata americană era în plină retragere, Rumsfeld îl respingea constant pe Bush. Înclina foarte mult spre a nu-i permite directorului Serviciilor Centrale de Informaţii să aibă ceva de spus în direcţionarea cheltuielilor secrete. Rumsfeld era „paranoic” în privinţa Agenţiei şi, convins că era pornită să îl „spioneze pe el”, a tăiat canalele de comunicare şi de cooperare între Pentagon şi CIA, conform relatărilor analistului veteran George Carver dintr-un interviu.

Recrutarea noilor ofiţeri la începutul scandalului Watergate şi a războiului din Vietnam era extrem de dificilă. Agenţia era plină de birocraţi de vârstă medie care trăgeau de timp; Bush a scăpat de doisprezece din cei şaisprezece cei mai vechi ofiţeri de la cartierul general pentru a face un pic de loc în ierarhie. A vrut să îl numească el singur pe şeful serviciului clandestin, aşa că l-a chemat pe şeful lui Colby, Bill Nelson, şi i-a spus că era timpul să plece. Nelson a salutat şi a plecat, dar nu înainte de a lăsa un memorandum pe biroul lui Bush, prin care îl informa că serviciul clandestin avea două mii de ofiţeri de care nu avea nevoie. Bush, după exemplul lui Allen Dulles, a făcut uitat studiul.

CIA A FOST ÎNDEPĂRTATĂ

„Este o perioadă agitată şi primejdioasă pentru Agenţie”, i-a scris Bush preşedintelui Ford la 1 iunie 1976. „Investigaţiile intensive ale ambelor Camere ale Congresului pentru mai mult de un an au dus acum la deconspirări publice masive ale trecutului şi ale operaţiunilor secrete din prezent”. Investigaţiile au determinat Senatul să creeze un comitet de supraveghere a serviciilor de informaţii în timpul mandatului de director al lui Bush; Camera a format un asemenea comitet un an mai târziu. Dacă preşedintele ar putea găsi un mod de a proteja CIA de Congres, scria Bush, atunci „operaţiunile secrete în continuare aveau să contribuie pozitiv la politica noastră externă pe care au format-o în ultimii douăzeci şi opt de ani”.

Dar Agenţia, aflată sub supravegherea unui Congres nou şi vigilent, avea foarte puţine operaţiuni sub acoperire noi în desfăşurare. Într-un răspuns în scris la întrebările autorului, Bush a afirmat că investigaţiile Congresului au produs Agenţiei daune considerabile. „Au tras înapoi relaţiile de legătură pe care le aveam pe glob” – legăturile CIA cu serviciile străine de informaţii, sursa majorităţii informaţiilor adunate – şi „i-a făcut pe mulţi agenţi din străinătate să renunţe la cooperarea cu CLA-ul”. Cel mai rău lucru dintre toate, a spus el, a fost că „au distrus moralul celui mai bun grup de funcţionari publici pe care îi are ţara asta”.

Eşecurile continue în acest domeniu au continuat să distrugă spiritul CIA pe parcursul anului 1976. Unul dintre cele mai mari a avut loc în Angola. La două luni după căderea Saigonului, preşedintele Ford a aprobat o nouă operaţiune de amploare pentru protejarea Angolei împotriva comunismului. Ţara fusese cel mai mare premiu al Portugaliei în Africa, dar liderii de la Lisabona au fost mereu printre cei mai răi colonialişti europeni şi au devastat Angola când s-au retras. Ţara se ducea de râpă în

timp ce forţele rivale porneau la război.

Agenţia a trimis în Angola 32 de milioane de dolari bani gheaţă şi 16 milioane de dolari sub formă de arme, prin intermediul marelui aliat al CIA. preşedintele Mobutu din Congo. Armele au ajuns la o gaşcă dezorganizată de gherile anticomuniste, comandate de cumnatul lui Mobutu şi agreate de guvernul alb al Africii de Sud. Programul a fost susţinut de preşedintele Kenneth Kaunda din Zambia, un lider genial care a primit multă vreme ajutor neoficial din partea Statelor Unite şi a CIA. Acţiunea a fost coordonată în cadrul Departamentului de Stat al lui Kissinger de un tânăr diplomat talentat – Frank G. Wisner Jr., fiul şi tizul fostului şef al operaţiunilor secrete.

„Am fost forţaţi să plecăm din Vietnam", a spus Wisner. „Exista o îngrijorare reală din partea Administraţiei că Statele Unite vor fi puse acum la încercare" de forţele comunismului de pe glob. Aveam să vedem cum se produce o mişcare ofensivă de infiltrare condusă de comunişti, preluarea Angolei bogate în petrol şi extinderea Războiului Rece spre sudul Africii sau aveam de gând să încercăm să împiedicăm lucrul ăsta?"

„Nu puteam să ne ducem în faţa Congresului, după încheierea operaţiunilor din Vietnam, şi să spunem «Ştiţi ce, haideţi să-i trimitem personal american de pregătire militară şi echipamente lui Mobutu», astfel încât Kissinger şi preşedintele au decis să meargă la Agenţie", a spus Wisner. Dar trupele susţinute de CIA în Angola au eşuat, iar duşmanii lor, puternic susţinuţi de Moscova şi Havana, au preluat controlul asupra capitalei. Kissinger a mai cerut trimiterea a 28 de milioane de dolari pentru o susţinere secretă. Nu mai rămăseseră bani în bugetul de contingenţă al Agenţiei. La începutul scurtei perioade de un an petrecute de Bush la CIA, Congresul a interzis public suportul secret pentru gherilele din Angola şi a încheiat operaţiunea când încă era în plină desfăşurare. Niciodată

nu se mai întâmplase aşa ceva. „CIA a fost îndepărtată şi am fost traşi în jos”, a spus Wiser.

MĂ SIMT ÎNŞELAT

La bicentenarul de la 4 iulie 1976, Bush s-a pregătit să se întâlnească cu guvernatorul Georgiei la un hotel din Hershey, Pennsylvania. Răspunsese uimitor de repede când Jimmy Carter ceruse buletine de informaţii de la CIA chiar înainte de câştigarea nominalizării prezidenţiale democrate. Niciun candidat nu mai făcuse o astfel de cerere atât de devreme. Bush şi adjunctul său pentru informare naţională, Dick Lehman – care devenise foarte frustrat privindu-l pe Allen Dulles aruncând rapoartele în loc să le citească – l-a considerat pe Carter extrem de interesat. Discuţia lor a cuprins subiecte de la sateliţii spioni la viitorul conducerii minoritare albe din Africa. Au căzut de acord că informările puteau continua mai târziu, în luna iulie, la casa lui Carter din mica localitate Plains, Georgia.

Directorului i-a fost greu să ajungă acolo. Avionul CIA Gulistream nu putea ateriza pe terenul umed din Plains. Agenţia a cerut ajutor logistic de la Pentagon şi a aflat că Bush trebuia să ia un elicopter pentru a ajunge la Peterson Field.

Echipajul avionului CIA a verificat hărţile. Unde naiba era Peterson’s Field? încă un telefon la Plains şi au înţeles: „Peterson’s Field” era proprietatea de patruzeci de acri a unui fermier, situată la marginea oraşului.

Întâlnirea de şase ore a atins subiecte precum Liban, Irak, Siria, Egipt, Libia, Rhodesia şi Angola. Despre China s-a vorbit timp de treizeci de minute. Discuţia despre Uniunea Sovietică a durat de zece ori mai mult. Oamenii CIA au vorbit toată după-amiaza, până la căderea serii. Carter, care în marină fusese inginer în domeniul nuclear, a descifrat detaliile ascunse ale arsenalului strategic american. A fost interesat îndeosebi de probele pe care

sateliţii-spioni le-au obţinut despre armele sovietice şi a înţeles că informaţiile pe care le ofereau aveau să joace un rol vital în controlul cursei înarmărilor. A aflat că sovieticii nu vor spune niciodată cu acurateţe care le sunt forţele nucleare; partea americană trebuia să vină la masa negocierilor şi să le spună sovieticilor câte rachete aveau *ei* şi câte aveam *noi*. Asta l-a pus pe gânduri pe Carter: ideea că sovieticii minţeau părea să fie nouă pentru el.

Bush l-a asigurat că fotografiile făcute de prima generaţie de sateliţi-spioni le oferiseră preşedinţilor Nixon şi Ford informaţiile necesare pentru a pune în aplicare SALT (Strategic Arms Limitation Treaty), Tratatul pentru Limitarea Armelor Strategice, cu sovieticii şi pentru a vedea dacă sovieticii aveau să-şi respecte acordurile. În acea vară, avea să apară o nouă generaţie de sateliţi. Purtând numele de cod Keyhole, acestea ofereau imagini de televiziune în timp real, în loc de fotografii greu de prelucrat. Divizia de ştiinţă şi tehnologie a CIA-ului lucrase ani de zile la Keyhole, care reprezenta un mare pas înainte.

Partenerul de candidatură al lui Carter, senatorul Walter Mondale din Minnesota, s-a interesat despre acţiunile secrete şi despre legăturile Agenţiei cu serviciile străine de informaţii. Mondale fusese membru al Comitetului Church, o grupare a senatului care investigase CIA-ul. Raportul său final apăruse cu două luni mai înainte. Comitetul a rămas cunoscut până în ziua de azi mai ales datorită afirmaţiei preşedintelui comitetului că CIA fusese „un elefant înnebunit” – un enunţ care era departe de a înţelege situaţia şi care îi absolvea de vină pe toţi preşedinţii care conduseseră „elefantul”. Bush, înfuriat de însăşi existenţa Comitetului Church, a refuzat să răspundă la întrebările lui Mondale.

Două săptămâni mai târziu, opt ofiţeri CIA i s-au alăturat lui Bush la Plants, aşezaţi în cerc în sufrageria

familiei Carter, în timp ce fiica lui se juca cu pisica prin încăpere. Spre surprinderea lor, Carter părea să îşi fi nuanţat foarte mult viziunea asupra lumii. Când Carter şi Ford s-au confruntat în primele dezbateri prezidenţiale televizate după Kennedy şi Nixon, guvernatorul i-a clarificat preşedintelui situaţia politicii externe. A atacat dur şi Agenţia, spunând: „Sistemul nostru de guvernare – în ciuda Vietnamului, Cambodgiei, CIA, scandalului Watergate – este încă cel mai bun sistem de pe glob”.

La 19 noiembrie 1976, a avut loc la Plains o ultimă şi stânjenitoare întâlnire între Bush şi preşedintele Carter. „Bush voia să fie păstrat în continuare” la CIA, îşi amintea Carter. „Dacă aş fi fost de acord cu asta, nu ar fi devenit niciodată preşedinte. Cariera lui ar fi luat-o cu totul altă cale!”

Memorandumul lui Bush de la acea întâlnire arată că îi dezvăluise preşedintelui ales o serie de operaţiuni în desfăşurare, inclusiv suportul financiar al CIA pentru şefi de stat precum regele Hussein al Iordaniei, preşedintele Mobutu din Congo şi oameni puternici, aşa cum era Manuel Noriega, viitorul dictator din Panamá. Bush a observat că preşedintele Carter era evident iritat. Impresia sa era corectă. Preşedintele ales a considerat vrednice de dispreţ subsidiile CIA pentru liderii străini.

Până la sfârşitul anului 1976, Bush ajunsese în relaţii proaste cu câţiva foşti susţinători ai săi de la Agenţie. Luase o decizie politică îndrăzneaţă, aceea de a permite unei echipe de ideologi neoconservatori – „gălăgioşi de aripă dreaptă”, după cum îi numea Dick Lehman – să rescrie estimările CIA despre forţele militare sovietice.

William J. Casey, cel mai vociferant membru al Consiliului pentru Informaţii Străine al preşedintelui, vorbise cu unii dintre prietenii şi asociaţii săi din comunitatea *seruiciului secret*. Aceştia erau convinşi că CIA subestima periculos de mult puterea nucleară

sovietică. Casey şi colegii săi din consiliu l-au presat pe preşedintele Ford să permită unui grup din exterior să întocmească propria estimare asupra sovieticilor. Echipa, ai cărei membri erau profund nemulţumiţi de situaţie şi aleşi pe sprânceană de dreapta republicană, îi includea pe generalul Daniel O. Graham, principalul susţinător al rachetelor de apărare şi pe Paul Wolfowitz, un negociator deziluzionat al controlului cursei înarmărilor şi viitor secretar adjunct pentru apărare. În mai 1976, Bush a aprobat „Echipa B" cu o semnătură veselă: „Lăsaţi-o să zboare!! OK. G.B".

Dezbaterea era foarte tehnică, dar se rezuma la o singură întrebare: ce punea Moscova la cale? Echipa B descria o Uniune Sovietică în toiul unei extraordinare evoluţii militare – când, în realitate, se tăia din cheltuielile militare. Supraevalua dramatic acurateţea rachetelor balistice intercontinentale sovietice. Dubla numărul bombardierelor pe care le construia Uniunea Sovietică. A avertizat în mod repetat asupra unor pericole care nu s-au materializat niciodată, asupra unor ameninţări care nu existau, asupra unor tehnologii care nu fuseseră niciodată create – şi, cel mai înspăimântător dintre toate, asupra posibilităţii unei strategii sovietice secrete de a purta şi câştiga un război nuclear. Apoi, în decembrie 1976, şi-au împărtăşit selectiv rezultatele cu reporteri şi editorialişti solidari. „Echipa B scăpase de sub control", a spus Lehman, „şi informaţiile se scurgeau din toate părţile".

Vacarmul stârnit de Echipa B a continuat timp de câţiva ani, alimentat de o uriaşă creştere a cheltuielilor pentru arme şi l-a propulsat pe Ronald Reagan în capul listei de candidaţi pentru candidatura republicană din 1980. După încheierea Războiului Rece, rapoartele Echipei B au fost verificate de Agenţie. Niciunul nu era corect. Era aceeaşi poveste, diferenţa dintre estimările bombelor şi rachetelor.

„Mă simt înşelat”, le-a spus Bush lui Ford, Kissinger şi Rumsfeld la ultima şedinţă a Consiliului Naţional de Securitate al administraţiei.

Analiza informaţională devenise coruptă – încă un instrument folosit pentru obţinerea avantajelor politice – şi nu avea să-şi mai recupereze vreodată integritatea. Estimările CIA fuseseră brutal politizate începând cu 1969, când preşedintele Nixon forţase Agenţia să îşi schimbe perspectiva asupra capacităţilor sovieticilor de a lansa primii un atac nuclear. „Consider momentul acela aproape un punct de cotitură, de la care totul a început să se prăbuşească”, a mărturisit Abbot Smith, cel care condusese Biroul Naţional pentru Estimări în timpul administraţiei Nixon, în cadrul unui interviu despre istoria CIA. „Administraţia Nixon era cu adevărat prima în care *spionajul* fusese doar o altă formă de politică. Iar asta nu putea fi decât dezastruos şi cred că a şi fost dezastruos”. John Huizenga, care i-a urmat lui Smith la conducere în 1971, le-a spus-o şi mai direct istoricilor CIA, iar concepţiile lui s-au dovedit adevărate şi în deceniile care au urmat, până în secolul douăzeci şi unu:

Vedeţi, când privesc în urmă, chiar nu cred că o organizaţie de informaţii din acest guvern este capabilă să ofere un produs analitic sincer fără să se confrunte cu riscul controverselor politice. General vorbind, cred că tendinţa de a trata informaţiile din punct de vedere politic a crescut în ultima perioadă. Şi asta se întâmplă în special când este vorba de probleme ca Asia de Sud-Est şi creşterea forţelor strategice sovietice, chestiuni care generează poziţii politice extrem de separate. Când privesc în urmă, cred că a fost naiv din partea noastră să credem ce-am crezut la vremea aceea… că puteai avea un produs analitic sincer şi că putea fi luat drept bun… Cred că informaţiile obţinute prin spionaj au avut un impact relativ mic asupra politicilor pe care le-am produs în ultimii ani.

Sau chiar niciunul. În anumite circumstanţe deosebite, este posibil să fi apărut opinii şi fapte care să fi avut vreun efect asupra acţiunilor noastre. Dar numai în anumite circumstanţe foarte limitate. În mare, efortul informaţional nu a alterat premisele cu care au venit la putere liderii politici. Şi-au adus bagajele şi, mai mult sau mai puţin, le-au purtat cu ei mai departe. Ideal, se presupuse că… analizele serioase de informaţii puteau… asista partea politică să reexamineze premisele, să facă acest domeniu mai sofisticat, mai apropiat de realitatea lumii. Acestea erau marile ambiţii care nu cred că au fost îndeplinite vreodată.

Aceste gânduri nu l-au tulburat pe directorul Serviciilor Centrale de Informaţii şi pe viitorul preşedinte al Statelor Unite.

ACEST LUCRU MĂREŢ NUMIT CIA

În mesajul către angajaţii cartierului general al CIA, Bush a scris câteva rânduri de mulţumire, aşa cum îi era obiceiul. „Sper să pot găsi în anii care urmează o modalitate de a face poporul american să înţeleagă mai bine acest lucru măreţi numit CIA”, scria el. A fost ultimul director al Serviciilor Centrale de Informaţii care a fost susţinut aproape în totalitate de trupele de la cartierul general. În ochii lor, marele lui merit era că încercase să salveze serviciul clandestin. Dar, spre ruşinea lui, până la urmă, a permis politicii să calce peste CIA.

„Nu am găsit nicio deteriorare a calităţii analizelor informaţionale”, a spus Kissinger la ultima lor întâlnire înainte de investirea lui Jimmy Carter. „Despre acţiunile subversive, nu se poate spune acelaşi lucru. Nu mai putem să le organizăm”.

„Henry, ai dreptate”, a spus George Herbert Walker Bush, unul dintre cei mai mari susţinători pe care i-a avut CIA. „Suntem ineficienţi şi speriaţi”.

PARTEA A CINCEA

O VICTORIE LIPSITĂ DE BUCURIE
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR CARTER. REAGAN ŞI GEORGE H.W. BUSH
1977 – 1993

36. URMĂREA SĂ LE RĂSTOARNE SISTEMUL

În campania sa de candidatură la preşedinţie, Jimmy Carter condamnase Agenţia, numind-o ruşine naţională. Odată ajuns la putere, a sfârşit prin a semna aproape la fel de multe aprobări pentru acţiuni sub acoperire ca Nixon şi Ford. Diferenţa era că el a făcut-o în numele drepturilor omului. Problema era folosirea puterilor atrofiate ale Agenţiei în această nouă misiune.

Căutarea lui pentru un nou director al Serviciilor Centrale de Informaţii a mers prost. Thomas L. Hughes, fostul şef al Biroului pentru Informaţii şi Cercetare din cadrul Departamentului de Stat, a refuzat oferta. A fost apoi nominalizat Ted Sørensen, cel care-i scrisese discursurile lui Kennedy. „Oarecum spre surprinderea mea, Carter m-a sunat şi m-a întrebat dacă aş vrea să vin până la Plains”, îşi amintea Sørensen. „Aveam un frate care lucrase ani de zile sub acoperire pentru CIA. Am mers acolo şi am avut o scurtă discuţie cu Carter, iar a doua zi mi-a propus slujba”. Dar el fusese un contestatar conştiincios al celui de Al Doilea Război Mondial, iar nominalizarea sa a fost respinsă; era pentru prima dată în istoria CIA când se întâmpla aşa ceva. „Carter nu m-a sprijinit câtuşi de puţin pe când atârnam acolo de un fir de păr”, şi-a amintit cu amărăciune Sørensen.

La a treia încercare, noul preşedinte a ales aproape un necunoscut: amiralul Stansfield Turner, comandantul flancului sudic al NATO, aflat la Napoli, Italia. Turner avea să fie cel de-al treilea amiral din istoria CIA care să considere Agenţia un vas mult prea greu de manevrat. A fost primul care şi-a recunoscut lipsa de familiaritate cu acţiunile Organizaţiei. Dar s-a grăbit să îşi impună

autoritatea.

NU AŞA TREBUIA SĂ PROCEDĂM

„Multă lume credea că preşedintele Carter m-a chemat şi mi-a spus «Fă ordine în Agenţie şi pune-o pe picioare». Nu a făcut niciodată lucrul ăsta”, a spus Turner. Încă de la început a fost foarte interesat să dispună de informaţii de calitate. Voia să înţeleagă totul, începând cu mecanismele sateliţilor noştri până la spioni şi la metodele noastre de a analiza ce se întâmplă în lume. Susţinea extrem de mult operaţiunile serviciului de informaţii. În acelaşi timp, ştiam foarte bine că aveam să operăm în limitele legilor Statelor Unite ale Americii. Mai ştiam şi că existau limite etice faţă de ceea ce voia preşedintele Carter să facem şi de fiecare dată când eram pe cale să pun la îndoială acele limite, mă duceam la el şi îi consultam în luarea deciziilor. Aproape întotdeauna hotăra să mergem mai departe.

„Administraţia Carter nu avea absolut nimic împotriva acţiunilor sub acoperire”, spunea Turner. „Agenţia însăşi avea o problemă cu acţiunile sub acoperire, fiind încă în stare de şoc după criticile cu care se confruntase”.

Mai demult, serviciul clandestin îl pusese pe Turner în faţa unei dileme de viaţă şi de moarte. „Au venit la mine şi au spus: «Avem un agent care aproape c-a intrat în organizaţia asta teroristă, dar i-au cerut să mai facă încă un lucru ca să-şi dovedească loialitatea. Trebuie să ucidă un membru al guvernului. îi permitem să facă lucrul ăsta?» Iar eu am spus: «Nu, îl retragem». Ştiţi, e un schimb. Poate ar fi salvat câteva vieţi. Dar nu voiam să fac Statele Unite părtaşe la o crimă pentru a ne asuma acea şansă. Acum era vorba despre dreptul la viaţă şi despre reputaţia ţării noastre. Iar eu credeam că nu aşa trebuia să procedăm”.

Turner a prins repede bazele conflictului dintre

spioni şi dispozitivele electronice. A înclinat mai mult în direcţia maşinăriilor decât în cea ce oamenilor, petrecându-şi o mare parte a timpului pentru a îmbunătăţi acoperirea sateliţilor americani de recunoaştere. A încercat să organizeze „comunitatea informaţională” într-o confederaţie, creând un personal de coordonare şi un buget unificat. Cei care au lucrat la acest proiect erau îngroziţi de dezorganizarea care îl caracteriza. „Eu mă ocupam de informaţiile colectate de oameni”, îşi amintea John Holdridge, care fusese şeful adjunct de misiune al lui Bush la Beijing înainte de a intra în personalul comunităţii informaţionale. „Mă uitam la operaţiunile astea fantasmagorice care îmi erau prezentate şi mă întrebam cine naiba le visase. Păreau teribil de nepractice şi rupte de realitate”.

Nici analiştii nu s-au descurcat prea bine. Preşedintele Carter s-a declarat nedumerit de faptul că buletinul informativ zilnic al CIA repeta ştirile pe care le citise deja în ziare. Turner şi cu el se întrebau de ce estimările Agenţiei păreau superficiale şi irelevante. CIA urma să aibă parte de un început dificil cu noul preşedinte.

CARTER SCHIMBASE REGULILE DE MULT BĂTUTE-N CUIE

Noua echipă pentru securitate naţională a lui Carter avea cinci membri de rang înalt, cu ordine de zi diferite. Preşedintele şi vicepreşedintele visau la o nouă politică externă americană, fondată pe principiile drepturilor omului. Secretarul de stat, Cyrus Vance, credea că efortul de controlare a armelor era epuizant. Secretarul pentru apărare, Harold Brown, a încercat să producă o nouă generaţie de tehnologie militară şi informaţională cu un miliard de dolari mai puţin decât planificase Pentagonul. Consilierul pentru securitate naţională, Zbigniew Brzezinski, era singurul şoim printre toate bufniţele şi toţi porumbeii. Îndelungatele suferinţe la care Moscova se

supuse Varşovia i-au format gândirea. Voia să ajute Statele Unite să câştige minţile şi inimile ţărilor Europei de Est. Şi-a canalizat această ambiţie spre politica externă a preşedintelui şi a încercat să îi lovească pe sovietici acolo unde-i durea mai tare.

Preşedintele Ford şi liderul sovietic, Leonid Brejnev, semnaseră un acord la Helsinki, în 1975, care susţinea „libera circulaţie a persoanelor şi a ideilor". Ford şi Kissinger îl considerau nimic mai mult decât praf în ochi. Dar alţii erau foarte serioşi: o generale de disidenţi din Rusia şi Europa de Est sătulă de crunta banalitate a statului sovietic.

Brzezinski a ordonat – iar Carter a aprobat – o serie de acţiuni CIA sub acoperire ţintite spre Moscova, Varşovia şi Praga. Au comandat Agenţiei să publice cărţi şi să subvenţioneze tipărirea şi distribuirea de reviste şi ziare în Polonia şi Cehoslovacia, să ajute la distribuirea materialelor scrise de disidenţi în Uniunea Sovietică, să susţină eforturile politice ale ucrainenilor şi ale altor minorităţi etnice sovietice, să le pună la dispoziţie faxuri şi casete oamenilor destupaţi la minte din spatele Cortinei de Fier. Voiau să submineze controlul informaţiilor care stăteau la baza oprimării în lumea comunistă.

Războiul politic purtat de Jimmy Carter a deschis un nou front în Războiul Rece, spunea Bob Gates de la CIA, mai târziu analist pe probleme sovietice în personalul Consiliului Naţional de Securitate al lui Brzezinski: „Prin politicile sale bazate pe drepturile omului, a devenit primul preşedinte după Truman care să pună direct la îndoială legitimitatea guvernului sovietic în ochii propriului popor. Iar sovieticii au recunoscut imediat în asta provocarea fundamentală pe care o reprezenta: credeau că urmărea să le răstoarne sistemul".

Planurile lui Carter erau mai modeste: voia să modifice sistemul sovietic, nu să îl desfiinţeze. Dar

serviciul clandestin al CIA nu a vrut să îşi asume sarcina. Casa Albă a înfruntat rezistenţă din partea şefilor diviziei sovietice/Europa de Est, în privinţa ordinelor pentru acţiuni sub acoperire. Aveau un motiv: puseseră mâna pe un agent valoros din Varşovia pe care îl protejau şi nu voiau ca idealurile Casei Albe despre drepturile omului să îl pună în pericol. Un colonel polonez pe nume Ryszard Kukliński oferea Statelor Unite o imagine complexă a capacităţilor militare sovietice. Era sursa cea mai mare în rang pe care o avea Agenţia în spatele Cortinei de Fier. „Colonelul Kukliński nu a fost niciodată un agent CIA în adevăratul sens al cuvântului", spunea Brzezinski. „S-a oferit voluntar. Lucra pe cont propriu". îşi oferise în secret serviciile Statelor Unite în timpul unei vizite la Hamburg. Era dificil să se menţină legătura cu el; au trecut şase luni consecutive fără să trimită vreun semn. Dar, când Kukliński călătorea în Scandinavia şi Europa de Vest, trimitea întotdeauna vorbă. În 1977 şi 1978, înainte de a trezi suspiciunile serviciilor secrete de la Varşovia şi a ajunge sub supraveghere, a trimis informaţii care au dezvăluit cum puseseră sovieticii toate armatele Europei de Est sub controlul Kremlinului în cazul unui război. A spus Agenţiei cum avea să desfăşoare Moscova războiul în Europa de Vest; planurile includeau folosirea a patruzeci de arme nucleare tactice numai împotriva oraşului Hamburg.

Eliberată de paranoia erei Angleton, divizia sovietică începea să recruteze spioni adevăraţi din spatele Cortinei de Fier. „Ne îndepărtaserăm de toate tradiţiile măreţe şi glorioase ale OSS şi deveniserăm un serviciu de spionaj, dedicat colectării de informaţii din străinătate", spunea Haviland Smith. „Pentru Dumnezeu, puteam să ajungem peste Berlinul de Est fără să fim prinşi. Puteam recruta est-europeni. Încercam să recrutăm şi sovietici. Singurul lucru care lipsea era că nu ştiam nimic despre intenţiile

sovietice. Şi nu ştiu cum poţi să afli un astfel de lucru. Iar asta era *datoria serviciului clandestin*. Dacă am fi putut recruta un membru din Politburo, am fi putut avea totul”.

Politburoul de la sfârşitul anului 1970 era o gerontocraţie coruptă şi decrepită. Imperiul din spatele său era periculos de extins şi murea pe dinăuntru. Şeful serviciilor sovietice de informaţii, Iuri Andropov, un ambiţios om politic, crease o imagine falsă a Uniunii Sovietice zugrăvind-o drept o superputere pentru superiorii săi ramoliţi de la Kremlin. Dar şi faţada cosmetizată a ţării a păcălit CIA-ul. „Apreciasem încă din 1978 că economia sovietică avea probleme serioase”, a spus amiralul Turner. „Nu am făcut saltul pe care trebuia să îl facem, pe care trebuia să îl fac, să ne dăm seama că problemele economice aveau să ducă la probleme politice. Credeam că aveau să strângă cureaua, după modelul regimului stalinist şi să meargă mai departe”.

Decizia instinctivă a lui Jimmy Carter de a susţine principiile drepturilor omului drept un standard internaţional a fost văzut ca un act de pietate de cei mai mulţi membri ai serviciului clandestin. Mobilizarea lui modestă a Agenţiei de a cerceta fisura aceea slabă din armura Cortinei de Fier era o provocare precaută la adresa Kremlinului. Cu toate acestea, a grăbit începutul sfârşitului Uniunii Sovietice. „De fapt, Carter schimbase regulile de mult bătute-n cuie ale Războiului Rece”, a concluzionat Bob Gates.

DE LA UN CONFLICT ALB-NEGRU LA UN CONFLICT ROŞU-ALB

Preşedintele Carter a încercat, de asemenea, să folosească CIA pentru a submina apartheidul din Africa de Sud. Atitudinea lui a schimbat cursul a treizeci de ani de politică externă a Războiului Rece.

La 8 februarie 1977, în Situation Room de la Casa Albă, echipa preşedintelui pe probleme de securitate

naţională a căzut de acord că era timpul ca Statele Unite să încerce să schimbe regimul sud-african rasist. „Avem şanse să schimbăm această situaţie de la un conflict alb-negru la un conflict roşu-alb”, a spus Brzezinski. „Dacă ăsta este începutul unui lung şi dureros proces istoric, este în interesul nostru să-l accelerăm”. Nu era vorba despre rase, ci despre trecerea pe partea corectă a baricadei.

Directorul interimar al Serviciilor Centrale de Informaţii, Enno Knoche, a spus: „Căutăm o schimbare în atitudinea lor de bază. Va fie nevoie de observare foarte atentă”. Cu alte cuvinte, Statele Unite trebuiau să înceapă să spioneze în Africa de Sud. La 3 martie 1977, în cadrul unei întruniri oficiale a Consiliului Naţional de Securitate, Carter i-a dat ordin CIA-ului să analizeze posibilităţile de a supune Africa de Sud şi pe aliata sa rasistă, Rhodesia, unor presiuni economice şi politice.

Problema era că „nimeni nu voia să acorde atenţie Africii”, a spus directorul adjunct pentru Serviciile Centrale de Informaţii, Frank Carlucci. „Eram foarte concentraţi pe Uniunea Sovietică. Unul dintre principalele scopuri pentru care aveam oameni în posturile din Africa era să încercăm să îi recrutăm pe sovieticii care se aflau acolo. Asta era prioritatea numărul unu”.

Sovieticii susţineau cel mai mare duşman al apartheidului, Congresul Naţional African. Liderul acestuia, Nelson Mandela, fusese arestat şi închis în 1962, în parte mulţumită CIA. Agenţia lucrase în cea mai strânsă armonie cu BOSS, Bureau of State Security, din Africa de Sud. Ofiţerii CIA „lucraseră cot la cot cu poliţia de securitate din Africa de Sud”, a spus Gerry Gossens, şef al bazei CIA pentru patru naţiuni africane sub conducerea preşedinţilor Nixon, Ford şi Carter. „Se zvonea că îl închiseseră chiar ei pe Mandela”.

În 1977, Gossens a început să se ocupe de ultrarasistul Ian Smith, aflat la conducerea Rhodesiei şi de

proamericanul Kenneth Kaunda, preşedintele Zambiei. În calitate de director al postului din capitala Lusaka, Gossens se întâlnea regulat cu preşedintele Kaunda şi cu serviciul său de securitate. A început să-şi facă o imagine despre forţele alb-negre care se confruntau în sudul Africii: „Aveam nevoie să ştim câţi sovietici, cehi, est-germani şi nord-coreeni trimiteau arme şi ofereau pregătire. îi puteau copleşi pe rodezieni? Aveam nevoie de cineva să pătrundă în linia întâi a guvernului”.

Apoi, în 1978, Gossens a devenit noul director al bazei din Pretoria. Primise ordin de la Washington să spioneze guvernul albilor din Africa de Sud. CIA făcea parte dintr-un ambiţios efort american de a îi împinge pe sovietici în afara limitelor sudului Africii, în timp ce câştigau susţinerea guvernelor africane negre.

„Pentru prima dată în istorie”, a spus el, „mi s-a cerut să demarez operaţiuni unilaterale împotriva BOSS. Am făcut rost de oameni noi care nu au fost declaraţi guvernului. Am stabilit noi ţinte dintre oamenii armatei sud-africane, am făcut rost de programul lor nuclear şi am aflat politica lor faţă de Rhodesia. Ambasada era complet concentrată asupra întrebării: ce punea la cale guvernul sud-african?” Timp de doi ani, CIA a adunat informaţii despre regimurile apartheidului. Apoi, poliţia secretă din Rhodesia a arestat trei ofiţeri CIA care căzuseră în cursă. Serviciile sud-africane de informaţii I-au trădat şi pe al patrulea. Frank G. Wisner, Jr., ajuns în Zambia pe post de noul ambasador american, îşi amintea: „Unica şi cea mai mare criză a mea, cel mai dificil moment al meu, a venit ca rezultat al unui scandal de spionaj cu un ofiţer CIA”.

Speriat de misiunile ratate, cartierul general al Agenţiei a început să pună capăt operaţiunilor şi să-şi retragă spionii. Eforturile Agenţiei de a îndeplini politica preşedintelui pentru drepturile omului n-au dus la nimic.

AU O CULTURĂ UNICĂ

Principiile etice ale administraţiei Carter scădeau moralul la cartierul general al CIA. Amiralul Turner a încercat să ocolească cerinţa lui Carter de a nu minţi niciodată poporul american. Asta era o dilemă pentru şeful Serviciului Secret de Informaţii, ai cărui operatori depindeau de înşelătorii pentru reuşită. Puţina încredere pe care o avea Turner în serviciul clandestin era constant subminată de activităţile sub acoperire.

În 1978, ambasadorul american în Iugoslavia, Lawrence Eagleburger, care mai târziu avea să lucreze ca secretar de stat în prima administraţie Bush, a descoperit o directivă din partea serviciului clandestin trimisă de la cartierul general către fiecare director de bază CIA din lume. Fără ştirea lui Turner, un veteran al serviciului trimisese instrucţiuni ca operaţiunile majore să fie ţinute secrete faţă de ambasadori. Mesajul era o încălcare directă a ordinelor prezidenţiale în vigoare, date în urmă cu şaptesprezece ani.

„L-am intrebat pe şeful meu de post dacă erau adevărate”, a declarat Eagleburger. „A spus, da, era adevărat. Am spus, «Bine, vreau să îi trimiţi un mesaj amiralului Turner»”. Era succint: „Ţi-ai terminat treaba în Iugoslavia până la noi ordine. Iar prin asta vreau să spun că nu ai voie să intri în birou şi nici să desfăşori activităţi în Belgrad sau în Iugoslavia: pur şi simplu trebuie să închizi prăvălia”.

Turner era un adept al sectei care bea apă fierbinte cu lămâie în loc de cafea sau ceai. Băieţii din garda veche preferau să îşi pună whisky în apă. îl dispreţuiau pe Turner prin vorbe şi fapte. Turner a scris mulţi ani mai târziu că duşmanii lui din serviciul sectei religioase Ştiinţa Creştină clandestin încercaseră să îl discrediteze prin campanii de dezinformare – „una dintre abilităţile lor de bază”. Astfel, au născocit o poveste care a rămas în picioare pentru un sfert de secol: că Turner era singurul responsabil pentru

distrugerea serviciului clandestin din anii ’70. Primele reduceri dramatice de personal au fost făcute la ordinul lui Nixon. O mie de agenţi au fost concediaţi de James Schlesinger. În timpul administraţiei Ford, George Bush alesese să ignore recomandarea făcută de şeful acţiunilor sub acoperire potrivit căruia încă 2000 de agenţi trebuiau daţi afară. Turner a ajuns să reducă personalul cu exact 825 de oameni, începând cu cei care se încadrau în primele 5 procente ale indicatorilor de performanţă slabă. Avea susţinerea preşedintelui. „Eram conştienţi că o parte din personalul necalificat şi incompetent concediat era foarte nemulţumit, dar am aprobat pe deplin”, spunea Jimmy Carter într-o scrisoare către autor.

Veteranii serviciului au protestat vehement când Turner l-a ales pe John McMahon în fruntea serviciul clandestin. McMahon nu era unul de-al lor. îşi începuse cariera cărând bagajele lui Allen Dulles şi acum conducea biroul pentru ştiinţă şi tehnologie al Agenţiei, ramura care producea dispozitive şi programe informatice pentru spionaj. I-a spus lui Turner: „Nu, nu sunt persoana potrivită. Sunt o cultură unică. Lucrează cel mai bine cu oamenii lor şi trebuie să înţelegeţi cum gândesc. Ultima dată când am intrat în contact cu ei era la începutul anilor ’50, în Germania. Iar vremurile s-au schimbat de atunci”.

În ianuarie 1978, după ce a opus rezistenţă jumătate de an, McMahon a devenit al treilea director al serviciului clandestin în răstimp de optsprezece luni. La trei săptămâni după ce a preluat funcţia, i s-a cerut să participe la prima şedinţă a noului comitet de supraveghere al comunităţii informaţionale din cadrul Camerei Reprezentanţilor. Serviciul clandestin s-a revoltat. „M-a lovit apoplexia – aproape că m-am prăbuşit”, a spus McMahon. „Dar ceea ce ştiam era că acei congresmeni nu înţelegeau CIA sau operaţiunile clandestine. Iar eu mă duceam acolo să îi educ. „A adunat o servietă cu

echipamente şi dispozitive de spionaj – camere miniaturale, microfoane şi alte mărunţişuri din astea – şi s-a dus la Hill. „Am spus: «Lăsaţi-mă să vă spun cum e să operezi în Moscova»”. McMahon nu fusese niciodată la Moscova. „Am spus «Acum, iată ce fel de echipamente folosim». Şi am început să scot dispozitivele şi să le împart prin sală. Şi s-au uitat la toate aceste dispozitive… erau pur şi simplu hipnotizaţi”. Comitetul, fermecat, le-a acordat spionilor un buget mult mai mare decât ceruse preşedintele. Reconstruirea serviciului clandestin, devastat şi demoralizat de reducerile care începuseră în vremea lui Nixon, a început atunci şi acolo, în toamna anului 1978.

Dar starea generală proastă a continuat la sediul Agenţiei Centrale de Informaţii, „în ciuda prezentei stări de spirit (pe cale de înrăutăţire), presupun că CIA tot va veni cu nişte idei îndrăzneţe, a considerat legătura lui Brzezinski cu Agenţia, la 5 februarie 1979. „Totuşi nu trebuie să ne amăgim singuri: capacităţile CIA sunt foarte *slabe* în clipa asta şi există foarte puţini ofiţeri dispuşi să îşi asume riscurile necesare pentru a se ocupa de treabă”.

În aceeaşi săptămână, lumea a început să se prăbuşească peste CIA.

UN SPORT CU SPECTATORI

La 11 februarie 1979, armata şahului a fost înfrântă şi un ayatollah fanatic a preluat controlul asupra Teheranului. Trei zile mai târziu, la câteva sute de km spre vest, s-a produs un asasinat care avea să fie o nouă povară pe umerii Statelor Unite.

Ambasadorul american în Afghanistan, Adolph „Spike” Dubs, a fost luat pe sus de pe străzile din Kabul, răpit de rebeli afghani care luptau împotriva regimului-marionetă prosovietic şi ucis când poliţia afghană – îndrumată de consilieri, sovietici – a atacat hotelul în care era ţinut. Era un semn clar că Afghanistanul scăpa de sub control. Rebelii islamici, susţinuţi de Pakistan, se

pregăteau pentru o revoluţie împotriva guvernului păgân. Liderii Uniunii Sovietice au privit cu teamă spre sud. Mai mult de patruzeci de milioane de musulmani trăiau în republicile sovietice din Asia Centrală. Sovieticii au văzut flăcările fundamentalismului islamic arzând lângă graniţele lor. La o şedinţă extinsă a Politburo, care a început la 17 martie, şeful serviciilor sovietice de informaţii, Iuri Andropov, a declarat că „nu putem pierde Afghanistanul”.

În următoarele şase luni, CIA nu l-a informat pe preşedintele Statelor Unite despre o invazie care avea să schimbe faţa lumii. Agenţia avea o idee destul de bună despre capacităţile sovietice. Nu înţelegea însă nimic din intenţiile ruşilor.

„Sovieticii vor fi foarte recalcitranţi faţă de introducerea unui mare număr de forţe terestre în Afghanistan”, spunea cu multă încredere National Intelligence Daily, raportul ultrasecret trimis Casei Albe, Pentagonului şi Departamentului de Stat, la 23 martie 1979. În acea săptămână, treizeci de mii de trupe ofensive sovietice au început să se desfăşoare lângă graniţa afghană cu camioane, tancuri şi transportoare blindate.

În iulie şi august, atacurile rebelilor afghani s-au intensificat, garnizoanele armatei afghane au început să se revolte, iar Moscova a trimis un batalion de trupe din forţele aeriene la baza de la Bagram, lângă Kabul. Grăbit de Brzezinski, preşedintele Carter a semnat un ordin de acţiune sub acoperire pentru ca CIA să le ofere rebelilor afghani ajutor medical, bani şi propagandă. Sovieticii au trimis la Kabul treisprezece generali, conduşi de comandantul forţelor terestre sovietice. Totuşi, CIA l-a asigurat pe preşedinte la 24 august că „situaţia tot mai deteriorată nu indică o intensificare a implicării militare sovietice sub forma unui rol ofensiv direct”.

La 14 septembrie, amiralul Turner i-a spus

preşedintelui că „liderii sovietici ar putea fi în pragul unei decizii de a-şi pune în joc propriile forje pentru a împiedica prăbuşirea regimului” din Afghanistan – dar, puţin câte puţin, cu grupuri mici de consultanţi militari şi cu doar câteva mii de soldaţi. Nesigură de evaluare, Agenţia şi-a adunat toate mijloacele specializate şi toate elementele de spionaj militar american, transcrierile interceptărilor electronice şi imaginile de recunoaştere ale sateliţilor-spioni pentru o reconsiderare deplină a probelor. La 28 septembrie, experţii au concluzionat unanim că Moscova nu avea să invadeze Afghanistanul.

Trupele sovietice continuau să sosească. La 8 decembrie, un al doilea batalion de forţe aeriene a aterizat la Bagram. *National Intelligence Daily* le-a evaluat prezenţa ca pe o mişcare de întărire a protecţiei împotriva atacurilor rebelilor asupra bazei aeriene. În săptămâna următoare, directorul postului CIA din Kabul a raportat prezenţa comandourilor forţelor speciale sovietice pe străzile oraşului.

În dimineaţa zilei de luni, 17 decembrie, amiralul Turner a participat la Casa Albă la şedinţa celor mai experimentaţi consilieri ai preşedintelui, Comitetul pentru Coordonare Specială. Printre membrii acestuia se numărau şi vicepreşedintele Walter Mondale, Zbigniew Brzezinski, secretarul pentru apărare, Harold Brown, şi secretarul de stat adjunct, Warren Christopher. Turner le-a adus la cunoştinţă că la baza aeriană de la Bagram se aflau în prezent 5300 de militari şi două noi posturi de comandă sovietice la graniţa afghană. Apoi a spus: „CIA nu consideră asta o pregătire de atac”. Avea „probabil legătură cu percepţiile sovietice ale deteriorării forţelor militare afghane şi cu nevoia de a le susţine într-o anumită măsură”. Nu a rostit nicio clipă cuvântul *invazie*.

Cei mai buni analişti sovietici ai CIA – printre care Doug MacEa chin, mai târziu director adjunct pentru

informaţii – lucrau zi şi noapte pentru a-şi pune cunoştinţele în slujba preşedintelui. La 19 decembrie, au emis evaluarea formală finală. „Ritmul desfăşurării trupelor sovietice nu sugerează… eventualitatea unei urgenţe”, spuneau ei. „Operaţiunile antiinsurgente la nivel de ţară cereau mobilizarea unui număr mult mai mare de forţe terestre permanente”. Pe scurt, sovieticii nu intenţionau să atace.

Trei zile mai târziu, viceamiralul Bobby Ray Inman, directorul Agenţiei Naţionale de Securitate, imperiul american de interceptări electronice, a primit un mesaj urgent de pe teren: invazia Afghanistanului era iminentă. De fapt, era în plină desfăşurare. Mai bine de o sută de mii de soldaţi sovietici puneau stăpânire pe ţară. Carter a semnat imediat un ordin de acţiune secretă, ca CIA să înceapă înarmarea rezistenţei afghane, iar Agenţia a început să construiască o reţea mondială de transfer de arme în Afghanistan. Cu toate astea, ocupaţia sovietică era deja un fapt îndeplinit.

CIA nu numai că ratase invazia, dar pe deasupra mai refuza şi să-şi recunoască greşeala. De ce ar fi invadat cineva Afghanistanul, cimitirul cuceritorilor timp de două mii de ani? Nu lipsa de informaţii era cauza eşecului. Ci lipsa de imaginaţie.

Prin urmare, invazia sovietică a devenit „un sport cu spectatori” pentru Statele Unite, după cum scria vedeta analiştilor Agenţiei, Doug MacEa chin. la mai bine de douăzeci de ani de la evenimente. „SUA puteau face mult zgomot în legătură cu situaţia, dar nu puteau avea prea mare impact asupra lucrurilor din teren. Asta trebuia să mai aştepte până la următoarea rundă a Marelui Joc”.

37. ERAM PUR ŞI SIMPLU ADORMIŢI

De când CIA îi asigurase tronul în 1953, şahul Iranului fusese pionul principal în politica externă americană din Orientul Mijlociu. „Aş fi vrut să existe pe

lume ceva mai mulţi lideri cu spiritul său prevăzător", reflecta preşedintele Nixon în 1971. „Iar felul său de a conduce, ca să fim sinceri, este de-a dreptul o dictatură într-un mod benign".

E posibil ca Nixon să nu fi urmărit să trimită un mesaj când l-a numit pe Richard Helms ambasador american la Iran în 1973. Dar a făcut-o. „Am fost uimiţi de decizia Washingtonului de a trimite pe cineva care avea, la urma urmei, asemenea legături cu CIA, pe care fiecare iranian în parte îl considera responsabil pentru căderea lui Mossadeq", a spus Henry Precht, ofiţerul-şef al departamentului politic din cadrul ambasadei americane. „Aveam impresia că se renunţase la orice pretext al unei Americi oarecum neutre şi se confirma că şahul era marioneta noastră".

La 31 decembrie 1977, în timpul unui toast în cinstea şahului la o strălucitoare cină de stat, preşedintele Carter a numit monarhia „o insulă de stabilitate într-o mare de nelinişte", o opinie de nenumărate ori confirmată şi repetată de spionii şi analiştii CIA în ultimii cincisprezece ani. Era, de fapt, însăşi fraza pe care o folosea şahul pentru a se descrie pe sine.

Dar când Howard Hart, unul dintre cei mai curajoşi ofiţeri pe care i-a produs vreodată serviciul clandestin, a venit la Teheran câteva săptămâni mai târziu şi a început să facă ce ştia el mai bine – să hoinărească pe străzi şi să scrie rapoarte despre lumea reală – a ajuns la o concluzie diferită. Estimările lui erau atât de pesimiste încât superiorii au hotărât să-i pună capăt. Contrazicea direct tot ce spusese CIA despre şah încă din anii '60.

Agenţia nu raportase nimic care să sugereze că şahul s-ar fi aflat în pericol. îi lipsea abilitatea de a pune la îndoială douăzeci şi cinci de ani de raportare proprie, în august 1978, Agenţia a spus Casei Albe că Iranul nu se afla nici pe departe în pragul unei revoluţii. Câteva săptămâni

mai târziu, au început revoltele de stradă, în timp ce luau amploare, analiştii de top CIA i-au trimis amiralului Turner pentru semnătură o estimare importantă. Spunea că şahul mai putea supravieţui încă zece ani. Sau nu. Turner l-a citit, l-a considerat inutil şi l-a aruncat într-un sertar.

La 16 ianuarie 1979, şahul a fugit din Teheran. Câteva zile mai târziu, imaginile obţinute de Howard Hart de pe străzi au început să fie tot mai sumbre.

Harta a fost răpit de o bandă înarmată – adepţii unui fanatic religios în vârstă de şaptezeci de ani, ayatollahul Ruhollah Musavi Khomeini, care se pregătea să revină la Teheran din exil. Hart era fiul unui bancher de investiţii şi petrecuse trei ani în copilărie internat într-un lagăr japonez din Filipine, în timpul celui de Al Doilea

Război Mondial. Acum era din nou prizonier. Răpitorii lui au organizat un tribunal ad-hoc, l-au declarat spion CIA şi s-au pregătit să îl execute pe loc. Hart a susţinut că era nevinovat, a implorat cruţare şi, în cele din urmă, pregătindu-se să moară, a cerut să-l vadă pe cel mai apropiat mullah. Un preot tânăr şi-a făcut apariţia, în faţa agentului blond, cu ochi albaştri, aflat în ghearele justiţiei nemiloase.

„Am spus, «Nu e corect – nicăieri în Sfântul Coran nu e sancţionată fapta mea»”, îşi amintea Hart. Mullahul a cântărit întrebarea şi a fost de acord. I-au dat drumul.

NU AM ÎNŢELES CINE ERA KHOMEINI

Câteva zile mai târziu, la 1 februarie 1979, revoluţia populară care l-a dat jos pe şah de pe Tronul Păunului a deschis calea întoarcerii lui Khomeini la Teheran. Mii de americani, inclusiv o parte a personalului ambasadei, au fost evacuaţi în haosul tot mai mare de pe străzi. Un prim-ministru secular încă mai deţinea puterea în paralel cu un Consiliu Revoluţionar, iar CIA a încercat să lucreze cu el, să îl influenţeze şi să îl mobilizeze împotriva lui Saddam Hussein. „S-au purtat anumite conversaţii, extrem de

delicate şi secrete la nivelul primului ministru", a spus Bruce Laingen, însărcinatul cu afaceri al ambasadei americane. „Ajunsesem în stadiul în care ne aflam faţă în faţă şi le ofeream informaţii ultra secrete despre Irak".

În 1953, Laingen fusese cel mai tânăr ofiţer din cadrul ambasadei americane de la Teheran. În 1979, ajunsese cel mai vechi. În toţi acei ani, succesiunea de directori ai postului şi de ambasadori nu se resimţise câtuşi de puţin pentru şah, mult prea încântat de caviarul şi de şampania lui. „Am plătit pentru asta", spunea Laingen. „Eram acolo ca să aflăm cum gândeau oamenii şi de ce gândeau şi se purtau aşa. Şi dacă ne simţim prea confortabil crezând că ceva se potriveşte cu scopurile noastre, atunci suntem într-un pericol al naibii de mare".

Ideea că religia urma să se dovedească o forţă politică de constrângere era de neacceptat la sfârşitul secolului douăzeci. Puţini oameni ai CIA credeau că un bătrân cleric putea să pună mâna pe putere şi să declare Iranul o republică islamică. „Nu am înţeles cine era Khomeini şi susţinerea de care se bucura mişcarea lui", a spus Turner – sau ce ar fi însemnat pentru Statele Unite viziunea lui demodată asupra lumii.

„Eram pur şi simplu adormiţi", a spus el.

La 8 martie 1979, Howard Hart, ajuns director interimar al postului, avea o întâlnire la ora 14: 00 cu un ofiţer de rang înalt al SAVAK, brutala poliţie secretă a şahului, care servise postul cu loialitate ca agent şi informator. După ce i-a dat ofiţerului banii şi documentele false pentru a-l ajuta să fugă din Teheran, Hart a dat peste un cordon de Gărzi Revoluţionare ale lui Khomeini. L-au snopit în bătaie, în timp ce strigau „CIA! CIA!". Căzut pe spate, Hart a scos un pistol şi i-a ucis pe cei doi atacatori. Mulţi ani mai târziu, avea să-şi amintească de fanatismul din ochii lor. Era chipul războiului sfânt. „Ca naţiune, nu aveam idee", reflecta el, „ce naiba înseamnă asta".

ERA MAI MULT DECÂT O INSULTĂ

Iranienii de toate nivelurile sociale, elite bine educate, dar şi radicali sălbatici, credeau că CIA era o forţă omnipotentă cu o putere imensă asupra vieţilor lor. Nu ar fi crezut adevărul: în vara anului 1979, postul CIA număra doar patru oameni, toţi patru abia sosiţi în Iran. Howard Hart se întorsese la cartierul general în iulie, lăsând în urmă un nou director de post, pe Tom Ahern, care-şi petrecuse ultimii treisprezece ani în Japonia, un experimentat ofiţer de caz, Malcolm Kalp, un tehnician de comunicaţii, Phil Ward, un veteran din marină în vârstă de treizeci şi doi de ani şi William J. Daugherty, care se alăturase CIA cu nouă luni înainte. Daugherty zburase în şaptezeci şi şase de misiuni de luptă în timpul Războiului din Vietnam. Teheranul era prima sa misiune CIA.

„Nu ştiam mare lucru despre Iran”, îşi amintea el. „Şi mai nimic despre iranieni. Toate cunoştinţele mele despre Iran, afară de ştirile de seară ale televiziunilor şi de studiile de trei săptămâni de la Departamentul de Stat, se rezumau la ce învăţasem în cele cinci săptămâni în care studiasem dosarele operaţionale”.

Cu cinci luni înainte, un grup de iranieni marxişti a atacat ambasada americană. Adepţii ayatollahului conduseseră un contraatac, îi alungaseră pe comunişti şi-i eliberaseră pe americani. Nimeni nu s-a gândit că s-ar fi putut repeta. „Nu vă faceţi griji în privinţa unui nou atac asupra ambasadei”, a asigurat şeful departamentului pentru Iran de la cartierul general CIA. „Singurul lucru care ar putea declanşa un atac ar fi dacă şahului i s-ar permite să intre în Statele Unite – şi nimeni nu e atât de prost să facă una ca asta”.

La 21 octombrie 1979, Daugherty se holba la un nou mesaj de la cartierul general. „Nu îmi venea să-mi cred ochilor”, îşi amintea el.

Sub intensa presiune politică venită din partea

prietenilor şahului – în special din partea lui Henry Kissinger – preşedintele Carter, împotriva propriilor rezerve, decisese în acea zi să îl interneze pe monarhul exilat în Statele Unite pentru tratament medical. Preşedintele îşi bătuse capul încercând să ia o decizie, temându-se că americanii vor fi luaţi ostatici. „Am strigat «*Faceţi-l să dispară* pe şah! Poate la fel de bine să joace tenis în Acapulco aşa cum joacă în California»”, îşi amintea Carter. „Ce facem dacă iau prizonieri douăzeci dintre puşcaşii noştri şi omoară câte unul în fiecare dimineaţă la răsărit? O să pornim la război împotriva Iranului?” Nimeni de la Casa Albă nu s-a gândit să ceară opinia Agenţiei.

Două săptămâni mai târziu, un grup de studenţi iranieni, toţi adepţi ai ayatollahului, a preluat controlul asupra ambasadei americane. Au ţinut prizonieri cincizeci şi trei de oameni tot restul administraţiei Carter, 444 de zile şi nopţi. Daugherty a petrecut ultimele săptămâni ale anului 1979 în izolare. îşi amintea şase interogatorii între 29 noiembrie şi 14 decembrie, începute la căderea nopţii şi încheiate la răsărit, conduse de Hossein Sheik-ol-eslam, viitorul ministru adjunct de externe al Iranului. La 2 decembrie, după miezul nopţii, Hossein i-a înmânat un mesaj. „Credeam că se sfârşise cu viaţa mea”, a scris el într-un memorandum pentru jurnalul CIA. „Mesajul conţinea numele meu real şi spunea clar că urma să fiu trimis la postul de la Teheran. Mai menţiona şi programul special în care intrasem în Agenţie cu zece luni înainte. Când m-am uitat la Hossein şi la măscăricii săi, rânjeau ca un trio de pisici de Cheshire”.

Cei care l-au interogat „au spus că ştiau că sunt şeful întregii reţele de spioni CIA din Orientul Mijlociu, că pusesem la cale asasinarea lui Khomeini şi că îi stârnisem pe kurzi să se revolte împotriva guvernului de la Teheran. M-au acuzat că am încercat să le distrug ţara”, îşi amintea Daugherty.

„Aceşti iranieni considerau de neconceput ideea că CIA ar trimite într-un loc atât de critic precum Iranul pe cineva atât de ignorant faţă de cultura şi limba locală. Era greu de imaginat pentru ei încât, după câteva săptămâni, când şi-au dat seama în sfârşit care era adevărul, s-au simţit jigniţi personal. Şi aşa le fusese greu să accepte că CIA ar trimite un ofiţer neexperimentat în ţara lor. Dar ca acel ofiţer să nu vorbească limba sau să nu ştie obiceiurile, cultura şi istoria ţării lor depăşea orice limită”.

În fiecare noapte, după ce se încheiau interogatoriile, Daugherty dormea pe o saltea din biroul şefului de post, răsucindu-se de pe-o parte pe alta. În timp ce sute de mii de iranieni manifestau pe străzile din afara complexului cu ziduri înalte al ambasadei americane, el visa avioane de luptă care survolau deasupra bulevardelor largi şi omorau mulţimile cu napalm.

CIA nu a putut face nimic pentru a-l elibera pe el şi pe ceilalţi ostatici de la ambasada americană. Dar în ianuarie 1980, Agenţia a executat o operaţiune clasică de spionaj pentru a recupera şase angajaţi ai Departamentului de Stat care reuşiseră să se refugieze în cealaltă parte a oraşului, în ambasada canadiană.

Operaţiunea era „opera” lui Tony Mendez de la CIA, care era specializat în falsificări şi deghizări. Mendez şi echipa lui au fost cei care au perfecţionat măştile din *Misiune imposibilă* care le-au permis ofiţerilor albi să se deghizeze în africani, arabi şi asiatici. Era un rar exemplar de geniu intuitiv CIA.

Drept acoperire pentru misiunea din Iran, Mendez a creat Studio Six, o companie fictivă de producţie de film de la Hollywood; a închiriat spaţii pentru birouri în Los Angeles; a cumpărat câte o pagină întreagă de anunţuri în *Variety* şi *The Hollywood Reporter* anunţând începerea filmărilor la *Argo*, o fantezie SF care se filma în Iran. Scenariul filmului – şi al operaţiunii – includea

documentele şi măştile pentru cei şase americani. Înarmat cu un portofoliu de paşapoarte falsificate şi publicitate falsă, şi-a declarat intrarea în Iran autorităţilor, a zburat cu o cursă comercială de la Bonn, s-a cazat la hotelul Teheran Sheraton şi a luat un taxi până la ambasada americană pentru a se întâlni cu cei şase conaţionali ai săi. Mendez a reuşit să îndeplinească operaţiunea Argo aproape fără nicio problemă. Unul dintre americanii pe care-i eliberase i-a dat un ghiont în timp ce se îmbarcau pentru zborul Swissair şi a spus „Ai aranjat totul, nu-i aşa?”. Arăta spre numele pictat pe avion – „Argau”, un canton din Elveţia.

„Am luat-o ca pe un semn că totul avea să fie bine”, îşi amintea Mendez. „Am aşteptat până când a decolat avionul şi a ieşit din spaţiul iranian înainte să răsuflăm uşuraţi şi să comandăm cocktailuri Bloody Mary”.

UN ACT DE RĂZBUNARE

Nimic nu a reuşit să-i elibereze pe prizonierii rămaşi. În aprilie 1980, forţele Pentagonului pentru operaţiuni speciale au primit misiunea cu numele de cod Desert One, de salvare a prizonierilor de la ambasada americană. „Efortul s-a bazat în mare măsură pe suportul CIA”, a spus Anthony Quainton, coordonatorul-şef al acţiunilor de contraterorism ale guvernului între 1978 şi 1981. Agenţia a oferit informaţii despre locaţia probabilă a ostaticilor în interiorul complexului ambasadei. Piloţii săi au zburat cu un mic avion nedetectabil în deşertul din Iran pentru a testa locul de aterizare pentru misiune. Howard Hart a ajutat la elaborarea unui plan extrem de complicat pentru recuperarea ostaticilor şi transportarea lor în locuri sigure. Dar misiunea s-a terminat cu o catastrofă; opt echipe comando au murit în deşertul iranian după ce un elicopter s-a lovit de un avion de transport.

Viaţa s-a înrăutăţit pentru captivi. Bill Daugherty a fost luat de la ambasadă şi aruncat în închisoare. Şi-a

petrecut cea mai mare parte a următoarelor nouă luni în singurătate, într-o celulă cu o suprafaţă incredibil de mică. A ajuns să cântărească 66 de kilograme. El şi restul captivilor au fost eliberaţi, în cele din urmă, prin consimţământul celor care-i ţineau în captivitate în momentul în care preşedintele Carter a părăsit definitiv Casa Albă. Eliberarea lor nu a avut nicio legătură cu acţiunile subversive sau cu spionajul american. Era o declaraţie politică menită să umilească Statele Unite.

A doua zi, Jimmy Carter, cetăţean de rând, a venit să-i întâmpine pe americani la o bază militară din Germania. „Încă mai am fotografia pe undeva pe-aici", îşi amintea Daugherty. „Fostul preşedinte arată ciudat, iar eu par un cadavru deprimat".

Luarea de ostatici a fost „un act de răzbunare" pentru lovitura organizată de CIA în Iran în 1953, a scris Ken Pollack, un analist veteran al CIA pentru Orientul Mijlociu. Dar suferinţa americanilor luaţi ostatici avea să se dovedească doar una dintre nenumăratele consecinţe ale operaţiunii atât de îndepărtate. Zelul revoluţiei iraniene avea să îi bănuie pe următorii patru preşedinţi ai Statelor Unite şi să ucidă sute de americani în Orientul Mijlociu. Mantia gloriei de pe umerii agenţilor celei mai măreţe generaţii CIA se transforma într-o moştenire tragică pentru succesorii lor.

38. UN PIRAT PE CONT PROPRIU

La 4 octombrie 1980. directorul Agenţiei Centrale de Informaţii şi trei dintre consilierii săi de top au mers la Wexford, o proprietate de mai multe milioane de dolari dintr-o zonă renumită pentru creşterea cailor din Virginia, deţinută pe vremuri de John şi Jackie Kennedy. Veniseră să îl informeze pe candidatul republican la preşedinţie, Ronald Reagan. Acesta fusese de acord să acorde CIA-ului o oră din timpul lui.

Amiralul Turner avea la dispoziţie cincisprezece

minute ca să analizeze recenta invazie a lui Saddam Hussein în Iran. Alte cincisprezece minute au fost alocate ocupaţiei sovietice din Afghanistan începută în urmă cu nouă luni şi transporturilor de arme ale CIA pentru susţinerea rezistenţei afghane. Bob Ames, expertul Agenţiei pe problemele Orientului Mijlociu, a vorbit cincisprezece minute despre regatul Arabiei Saudite şi despre teocraţia ayatollahului Khomeini. Membrii anturajului lui Reagan. captivaţi de perspectivele unei victorii sigure în următoarele alegeri, se foiau prin cameră precum personajele unei comedii ţicnite. Ora a trecut foarte repede.

Reagan ştia despre CIA un pic mai mult decât ceea ce aflase din filme. Dar a promis să o elibereze şi era un om de cuvânt. Omul pe care l-a ales pentru asta era strălucitul şi alunecosul lider de campanie, William J. Casey.

Casey, subjugat de amintirile sale din zilele în care era director pentru spionaj în cadrul OSS din Londra, şi-a agăţat în biroul de la cartierul general un portret al lui Bill „Sălbaticul” Donovan, iar pentru următorii şase ani Donovan l-a privit de sus. Într-un război global şi totalitar, spusese Bill, serviciile de informaţii trebuie să fie globale şi totalitare. Acesta era crezul lui Bill Casey. Ţintea la revigorarea spiritului de luptător CIA. „Viziunea lui despre cum să duci un război împotriva puterilor totalitare se formase în timpul celui de Al Doilea Război Mondial”, a spus Bob Gates, care lucrase cu el timp de şase ani, „Când nu exista niciun obstacol. Când totul era posibil”.

Casey a încercat să ajungă secretar de stat, dar ideea i-a îngrozit pe apropiaţii lui Reagan. Era o chestiune de aparenţe. Casey nu era om de stat: era tot timpul şifonat, mormăia neinteligibil şi avea maniere execrabile. Viitoarea primă doamnă nu putea suporta gândul că l-ar putea avea pe Casey la o cină formală de stat, suficient de

neîndemânatic încât să îşi verse mâncarea pe haine. Simţind opoziţia, Casey s-a simţit jignit, dar a făcut o înţelegere cu Reagan: avea să accepte postul de la CIA cu condiţia să deţină rangul de membru al cabinetului, primul director în această situaţie, şi să-l poată vedea pe preşedinte în particular. Avea să se folosească de aceste puteri nu numai pentru a pune în practică politica externă americană, ci şi pentru a o crea, de parcă ar fi ocupat fotoliul de secretar de stat. Tot ceea ce îi trebuia lui Casey erau câteva minute cu preşedintele, o privire şi o aprobare din cap şi dus era.

Casey era o canalie fermecătoare, un fost operator de pe Wall Street care făcuse avere din vânzarea strategiilor pentru evitarea impozitelor. Avea un adevărat talent în a ocoli regulile. „Pentru Dumnezeu, trebuie să scăpăm de avocaţi!” i-a şoptit el odată lui William Webster, directorul FBI în timpul administraţiei lui Reagan. „Nu cred că voia să spună «la gunoi cu Constituţia»”, a spus Webster, avocat până în măduva oaselor. „Dar obişnuia să simtă constrângerile legii. Căuta o cale de a scăpa de ele”.

Reagan avea încredere în el. Alţii nu. „Am fost cât se poate de surprins când preşedintele Reagan l-a ales pe Casey, „a spus Gerald R. Ford. „Nu era calificat să conducă CIA”. Directorul Serviciilor Centrale de Informaţii a fost complet de acord. „Casey a fost o alegere nepotrivită”, a spus George H.W. Bush.

Însă Casey se credea responsabil pentru alegerea lui Reagan şi considera că împreună aveau de jucat un rol istoric. La fel ca Reagan, Casey avea viziuni îndrăzneţe. Ca şi Nixon, credea că dacă ceva era secret era şi legal. Precum Bush, credea că CIA încorpora cele mai bune valori americane. Şi, la fel ca sovieticii, îşi rezerva dreptul de a minţi şi înşela.

Perioada mandatului lui Reagan a debutat printr-o explozie de noi operaţiuni sub acoperire aprobate de

Grupul de Planificare pentru Securitate Naţională, care se întrunea în Situation Room, la nivelul subteran al Casei Albe. Grupul a fost laboratorul acţiunilor sub acoperire în timpul administraţiei Reagan.

La început, membrii săi de bază erau preşedintele; vicepreşedintele Bush; secretarul de stat, Alexander M. Haig Jr.; secretarul pentru apărare, Caspar W. Weinberger; consilierul naţional pentru securitate şi preşedintele Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore; ambasadorul la Naţiunile Unite, Jeane Kirkpatrick; şi prietenul ei apropiat. Bill Casey. Casey a dominat cea dintâi întâlnire şi în primele două luni ale noii administraţii grupul i-a aprobat operaţiuni sub acoperire de mare amploare în America Centrală, Nicaragua, Cuba, Africa de Nord şi Africa de Sud.

La 30 martie 1981, un nebun l-a împuşcat pe preşedinte pe un trotuar din Washington. Reagan a fost la un pas de moarte în acea zi. lucru pe care poporul american nu l-a aflat niciodată.

Când Al Haig – răguşit, transpirat, tremurând – a urcat pe podiumul camerei de conferinţe de la Casa Albă cu mâinile livide şi s-a proclamat înlocuitor, nu a inspirat încredere. Recuperarea preşedintelui a fost lentă şi dureroasă. La fel a fost şi colapsul lui Haig. Pe parcursul anului 1981, „am avut o problemă de substanţă”, a spus viceamiralul John Poindexter, pe atunci parte a personalului Consiliului Naţional de Securitate. „Cine avea să fie responsabil pentru politica externă?” întrebarea nu a primit niciodată răspuns, de vreme ce echipa de securitate naţională a lui Reagan era într-o continuă stare de război cu ea însăşi, măcinată de rivalităţile personale şi politice. Departamentul de Stat şi Pentagonul se luptau ca două armate inamice. Şase oameni diferiţi au lucrat în calitate de consilieri de securitate naţională în timpul acelor tumultuoşi opt ani. Reagan nu a încercat niciodată să

oprească aceste conflicte.

Casey a preluat conducerea. Când George P. Shultz a preluat de la Haig postul de secretar de stat, a fost uimit să îl vadă pe Casey lansând singur planuri precum invazia din Surinam, în partea nord-estică a Americii de Sud, cu 175 de luptători comando coreeni susţinuţi de CIA. „Era o idee tare sucită”, a spus Shultz, care a şi oprit-o. „Nebunească. Am fost bulversat să constat că fusese propus un asemenea plan”. A înţeles repede căci şi Bill Casey nu erau de încredere”.

O FRATERNITATE ORBITĂ

Bill Casey era la fel de inteligent, capabil şi motivant în calitate de lider ca oricare alt om care condusese vreodată CIA. Mai era şi „un pirat pe cont propriu”, a spus amiralul Bobby Ray Inman, directorul Agenţiei Naţionale de Securitate în 1981, când preşedintele Reagan i-a ordonat să fie adjunctul lui Casey.

„Casey mi-a spus foarte direct că nu voia să fie tradiţionalul director al Serviciilor Centrale de Informaţii", a spus Inman. „Voia să fie ofiţerul de informaţii al preşedintelui şi să conducă serviciul clandestin al CIA”.

Casey credea că serviciul clandestin devenise… o fraternitate orbită care trăia din legendele şi reuşitele predecesorilor săi din anii ’50 şi ’60”, mărturisise Bob Gates, şeful său de cabinet. Avea nevoie de sânge proaspăt. Nu dădea doi bani pe harta organizaţională a CIA; avea să ajungă la baza Agenţiei sau în afara ei pentru a găsi oamenii care îi puteau îndeplini planurile.

Aşa că l-a dat afară pe John McMahon din funcţia de şef al serviciului clandestin. „Mă vedea ca pe un om încet când era vorba de acţiuni sub acoperire – nu aveam asta în sânge”, a spus McMahon. „Ştia că aveam o abordare precaută în legătură cu ceea ce el şi Agenţia puteau face”.

Casey l-a înlocuit pe veteranul McMahon, de treizeci de ani în cadrul CIA, cu un vechi prieten, pe nume Max

Hugel, care ajutase la strângerea de fonduri şi obţinuse voturi pentru Reagan. Hugel era un mogul al afacerilor, cu vocabular obscen, care îşi începuse cariera începuse în Japonia, după război, ca vânzător de maşini uzate. Nu ştia nimic despre CIA, lucru care s-a văzut încă din prima clipă. Scund, cu meşă, a venit la un moment dat la muncă purtând un costum de pilot de culoarea lavandei, descheiat la mijloc, cu lanţuri de aur printre părul încărunţit de pe piept. Operatorii CIA, cei rămaşi sau pensionaţi, s-au ridicat până la ultimul om împotriva lui. Au dezgropat tot felul de mizerii despre el, le-au trimis la *The Washington Post* şi l-au forţat să demisioneze în mai puţin de două luni. A fost înlocuit de John Stein, care îl ajutase pe Mobutu să ajungă la putere şi crease postul din Cambodgia în timpul Războiului din Vietnam. Stein, al cincilea şef al acţiunilor sub acoperire în cinci ani, s-a dovedit a fi prea precaut pentru gusturile lui Casey. Avea să fie alungat pentru un agent cu adevărat curajos, Clair George. După ce l-a eliminat pe McMahon din cadrul serviciului clandestin, Casey i-a ordonat să reformeze biroul pentru informaţii şi să îi mai zguduie un pic pe analişti. McMahon a pornit prima reorganizare majoră a biroului din ultimii treizeci de ani.

Dar asta nu însemna nimic comparativ cu ceea ce a făcut Bob Gates când a preluat funcţia de la McMahon, la începutul anului 1982. La treizeci şi opt de ani, Gates câştigase promovarea cu un memorandum care i-a atras atenţia lui Casey. „CIA se transformă încet în departamentul pentru agricultură”, scria el. Agenţia era „într-un stadiu avansat de arterioscleroză birocratică”. Holurile erau pline de mediocrităţi neschimbate care numărau zilele până la pensionare – principala cauză pentru „declinul calităţii colectării şi analizei de informaţii din ultimii cincisprezece ani”.

Gates declara că analiştii CIA erau oameni „înguşti la

minte şi aroganţi"; munca lor era „irelevantă, neinteresantă, informaţiile lor ajungeau prea târziu pentru a mai avea valoare, erau prea limitate, prea lipsite de imaginaţie, iar de cele mai multe ori de-a dreptul greşite"; printre ei erau prea mulţi amatori care „pretindeau că sunt experţi". Rataseră aproape fiecare eveniment important din Uniunea Sovietică şi implicarea ei în Lumea a treia din ultima decadă. Era timpul să se pună pe picioare sau să-şi ia picioarele la spinare.

Să se pună pe picioare însemna să se conformeze regulilor. Când Casey nu era de acord cu analiştii săi, iar asta se întâmpla des, le rescria concluziile astfel încât să îi reflecte opiniile. Când îi spunea preşedintelui „Asta e opinia CIA" voia să spună „Asta e opinia mea". I-a alungat pe analiştii cu gândire independentă, puţin preocupaţi de consecinţele rapoartelor lor de la CIA, iar printre ultimii care au plecat a fost şi Dick Lehman, cel care îl îndurase pe Allen Dulles pe vremea când bătrânul îi judeca munca după greutatea raportului mai degrabă decât după conţinut. „Să lucrezi pentru Casey era o adevărată provocare, în parte din cauza ciudăţeniilor tot mai multe şi în parte din pricina tendinţelor sale de dreapta", a spus Lehman. „Putea fi influenţat prin argumente, dar era nevoie de multă muncă delămurire".

Asemenea unui ziar care îşi modela articolele după prejudecăţile editorului, puterile analitice ale Agenţiei au devenit opinia unui singur om. „Informaţiile oferite de CIA erau în multe cazuri simpla viziune a lui Bill Casey", a spus secretarul de stat, Shultz.

MĂ VOI OCUPA EU DE AMERICA CENTRALĂ

După ce au denunţat public tot ceea ce reprezentase Jimmy Carter, Reagan şi Casey au îmbrăţişat şapte programe majore de acţiuni sub acoperire demarate chiar de el. Programele de trimitere de arme în Afghanistan şi războaiele politice pentru susţinerea disidenţilor din

Uniunea Sovietică, Polonia şi Cehoslovacia aveau să se dovedească printre cele mai importante operaţiuni ale CIA din timpul Războiului Rece. Însă Casey era mai interesat de un război real pentru America. Câteodată, în întunericul nopţii", spunea Clair George, Casey îl asigurase pe Ronald Reagan: „Mă voi ocupa eu de America Centrală. Las-o în grija mea".

În 1980, preşedintele Carter aprobase trei mici programe de acţiuni subversive în America Centrală. Erau concepute împotriva sandiniştilor, membrii de stânga care preluaseră puterea în Nicaragua, luptându-se pentru ea cu ce mai rămăsese din brutala dictatură de dreapta de patruzeci şi trei de ani a familiei Somoza. Sandiniştii reprezentau un amestec de naţionalism, ideologie a eliberării şi marxism şi se apropiau tot mai mult de Cuba. Acţiunile subversive ale lui Carter au angajat CIA să susţină partidele politice proamericane, grupurile bisericeşti, cooperativele fermierilor şi sindicatele împotriva răspândirii socialismului sandinist.

Casey a transformat trei operaţiuni la scară mică într-un uriaş program paramilitar. În martie 1981, preşedintele Reagan a autorizat CIA să trimită arme şi bani pentru a „contracara subversiunile şi actele de terorism sponsorizate de forţe străine" în America Centrală. Casa Albă şi Agenţia au spus Congresului că scopul era protejarea statului El Salvador, condus de politicieni de dreapta şi de soldaţii lor, prin întreruperea transporturilor de arme către membrii de stânga din Nicaragua. Acesta era un subterfugiu. Adevăratul plan era pregătirea şi înarmarea cetăţenilor din Nicaragua în Honduras – *contras* – şi folosirea lor pentru redobândirea ţării lor din mâinile sandiniştilor.

Casey l-a convins pe preşedinte că mica armată a CIA putea lua Nicaragua prin surprindere. Dacă eşuau, l-a avertizat pe Reagan, o armată de latino-americani de

stânga putea să se îndrepte spre nord, din America Centrală spre Texas. Analiştii CIA au încercat să îl contrazică. *Contras* nu aveau să câştige, spuneau ei: nu se bucurau de susţinere populară. Casey s-a asigurat că rapoartele celor care se opuneau nu au ajuns la Casa Albă. Pentru a le contracara, a constituit o Forţă Specială pentru America Centrală cu propria sa „cameră de război”, unde ofiţerii exagerau ameninţările, dar şi şansele de reuşită şi produceau rapoarte de pe teren. Gates a spus că cu Casey din cauza camerei de război, fără niciun folos.

Casey şi-a demarat însă în forţă planurile prin alegerea lui Duane Clarridge ca şef al diviziei latino-americane a serviciului clandestin. Abia trecut de cincizeci de ani, băutor şi fumător înrăit în ciuda unui preinfarct, Clarridge nu lucrase niciodată în America Latină, nu vorbea spaniola şi nu ştia nimic despre această zonă. „Casey mi-a spus «Ia-ţi o lună sau două de pauză ca să-ţi dai seama ce să faci cu America Centrală»”, a spus Clarridge. „Acesta era stilul abordării sale. Şi nu era nevoie de prea mult ca să realizezi ce trebuia făcut”. Clarridge a spus că venise cu un plan cu două puncte: „Începerea unui război în Nicaragua şi uciderea cubanezilor. Asta era exact ceea ce voia Casey să audă şi a spus «Bine, dă-i drumul şi fă-o»”. Ambasadorul lui Reagan în Nicaragua, Anthony Quainton, a preluat postul în ziua în care s-a demarat operaţiunea. „Războiul secret a început la 15 martie 1982, când CIA, folosind agenţi din Nicaragua, a aruncat în aer podurile care legau ţara de Honduras”, a spus el. „Am coborât din avion cu soţia mea, orbiţi de bliţuri şi înconjuraţi de microfoanele reporterilor şi am fost întrebat ce credeam despre evenimentele din acea dimineaţă, despre exploziile de la poduri şi despre cum va afecta asta relaţiile bilaterale dintre Statele Unite şi Nicaragua”.

„Nu mi se spusese că acest eveniment va avea loc în

acea zi”, a spus ambasadorul Quainton. „CIA avea un proces de planificare independent”.

Războiul secret nu a rămas ascuns pentru mult timp. La 21 decembrie 1982, Congresul a adoptat o lege prin care restricţiona CIA şi misiunea sa declarată de întrerupere a fluxului de arme comuniste în America Centrală. Agenţiei i se interzisese să trimită fonduri pentru a-i elimina pe sandinişti. Preşedintele Reagan a rămas la povestea de acoperire, susţinând minciuna că Statele Unite nu încercau să răstoarne regimul din Nicaragua, dând asigurări în cadrul unei şedinţe reunite a Congresului. A fost pentru prima oară când un preşedinte mult iubit a minţit Congresul pentru a proteja operaţiunile subversive ale CIA, dar nu a fost şi ultima.

LA NAIBA CU CONGRESUL!

Congresul i-a pus la dispoziţie lui Casey noi fonduri de sute de milioane de dolari pentru serviciul clandestin în primii doi ani petrecuţi în funcţie. Cheltuielile pentru serviciile de informaţii, îngropate în fondurile Pentagonului, au depăşit 30 de miliarde de dolari, în timp ce bugetul Agenţiei s-a ridicat la puţin peste 3 miliarde. Banii au supraîncărcat ambiţiile CIA şi scopul acţiunilor subversive.

Casey a folosit o parte din avantajul astfel obţinut pentru a angaja aproape două mii de agenţi pentru serviciul clandestin, reversând astfel reducerile de personal făcute de preşedinţii Nixon, Ford şi Carter. Noii angajaţi ştiau mult mai puţine decât predecesorii lor. Erau slabe şanse să fi lucrat în armată sau să fi trăit în străinătate. „Erau dovada solidă că CIA nu mai atrăgea cele mai strălucite persoane din America”, a spus Clarridge – „erau doar nişte yuppie cărora le păsa mai mult de planul lor de pensie şi de asigurarea de sănătate decât de protejarea democraţiei”.

Congresul susţinea din răsputeri o Agenţie mai mare, mai bună, mai puternică, mai inteligentă. Dar nu sprijinea un război în America Centrală. Şi nici poporul american nu o făcea. Reagan nu s-a obosit niciodată să explice de ce era o idee bună să ducă acel. război. Cei mai mulţi dintre americani n-ar fi fost niciodată de acord cu unii din aliaţii CIA – liderii din garda naţională din Nicaragua, trupele de şoc ale juntei militare argentiniene, coloneii asasini din armata statului Honduras, liderii brigăzilor morţii din Guatemala.

Puterile Congresului de a supraveghea CIA au evoluat încet spre un sistem administrabil până în 1981. În acel moment, două comitete de informaţii, unul la Senat şi altul la Cameră, trebuia să primească şi să evalueze planurile prezidenţiale de acţiuni subversive. Aceste verificări intermediare nu l-au oprit pe Casey. „Casey s-a făcut vinovat de sfidarea Congresului încă din ziua în care a fost investit în funcţie”, a spus Bob Gates. Chemat să depună mărturie, vorbea nedesluşit, se întuneca la faţă şi adesea minţea printre dinţi. „Sper să le ajungă ticăloşilor ăstora!”, a spus el odată, după ce a ieşit de la o audiere. Înşelătoriile porneau de la biroul directorului. Mulţi dintre ofiţerii seniori ai lui Casey au învăţat rafinata artă de a depune mărturie în moduri „specific evazive”, în cuvintele şefului Grupului Special pentru America Centrală, Alien Fiers. Alţii au rezistat. Amiralul Inman a demisionat din funcţia de director adjunct al lui Casey după cincisprezece luni pentru că „l-am prins când m-a minţit cu diverse ocazii”. Minciunile lui Casey erau elaborate astfel încât să scape de lege. Dacă Congresul nu mai finanţa operaţiunile CIA în America Centrală, avea să ocolească legea, căutând finanţatori privaţi sau vreun potentat străin care să îi dea bani.

În ciuda dispreţului evident al lui Casey, comitetele pentru informaţii ale Congresului i-au acordat mari puteri

sub „constatările globale”, autorizaţii semnate de preşedintele Reagan care acopereau campanii de acţiuni sub acoperire împotriva ameninţărilor reale şi posibile oriunde în lume. Multe dintre operaţiunile CIA au fost concepute de Casey ca scheme de câştigare a unui aliat sau pentru a răni un duşman al americanilor. Dar s-au transformat din traficanţi de arme în lorzi ai războaielor. Una dintre operaţiuni a început la zece zile după ce Casey a preluat funcţia. A durat zece ani.

După o evaluare globală din 1981, CIA a primit ordin să facă ceva în privinţa dictatorului libian Muhammar Qaddafi, care îşi pusese ţara la dispoziţie ca depozit intermediar pentru transferurile de arme pentru mişcările radicale din Europa şi Africa. Căutând o bază pentru operaţiunile împotriva Libiei, CIA a pornit o acţiune care viza controlarea guvernului statului vecin. Ciad, una dintre cele mai sărace şi mai izolate naţiuni ale Africii. Principalul agent din această misiune era Hissan Habré, ministrul apărării din Ciad, care se separase de guvernul său şi se refugiase cu două mii de luptători în vestul Sudanului... Ajutorul american a început să se vadă, rezultatul deciziei lui Casey”, a spus ambasadorul Don Norland, diplomat senior american acreditat în Ciad la începutul erei Reagan. „CIA a fost foarte implicată în întreaga operaţiune. Habré a primit asistenţă directă şi indirectă”.

Politica externă oficială a Statelor Unite era să promoveze o rezolvare paşnică a luptelor între facţiunile din Ciad. Habré comisese nenumărate atrocităţi împotriva propriului popor; putea să conducă numai prin forţă brută. În 1982, CIA, care cunoştea puţine lucruri despre Habré şi trecutul lui, l-a ajutat să preia puterea în Ciad. L-a susţinut pentru că era duşmanul lui Qaddafi.

Avioanele de provizii ale CIA au trimis arme în Africa de Nord, în transporturi coordonate de Consiliul Naţional de Securitate. Aceasta a fost prima operaţiune sub

acoperire de mare amploare în care un tânăr locotenent-colonel din personalul NSE, pe nume Oliver North, s-a remarcat în faţa lui Bill Casey. David Blakemore, consilier militar în operaţiunea din Ciad, a primit un telefon urgent de la North, vineri noaptea, la sfârşitul anului 1981. „A întrebat de ce întârzia trimiterea echipamentului în Ciad. Voia să fie expediat imediat”.

„Am spus «Păi, colonele North, totul e bine. Am notificat Congresul şi trebuie să aşteptăm atâtea zile şi apoi ne punem în mişcare. Înţelegem graba»”.

„Replica lui North a fost: «La naiba cu Congresul! Trimiteţi echipamentele în clipa asta». Ceea ce am şi făcut”.

Mii de oameni au murit când Habré şi forţele sale s-au luptat pentru obţinerea controlului în Ciad. Pe măsură ce se intensificau luptele, Agenţia îl înarma cu rachete Stinger, cele mai bune arme anti-aeriene portabile din lume. Ambasadorul Norland a spus că Statele Unite au plătit „în jur de o jumătate de miliard de dolari pentru a-l aduce la putere şi a-l păstra acolo timp de opt ani”. Suportul american în Ciad – politica lui Casey – a fost „o decizie greşită”, a spus el. Dar puţini americani auziseră vreodată de această ţară şi puţin le păsa de soarta ei. Erau însă şi mai puţini cei care ştiau că Habré primise ajutor direct de la Saddam Hussein.

În ajunul războiului din Golf din 1991, împotriva Irakului, CIA şi-a dat seama că aproximativ o duzină de rachete Stinger pe care le trimisese în Ciad lipseau şi nu se ştia ce se întâmplase cu ele – era posibil să fi ajuns în mâinile lui Saddam. Când secretarul de stat, James A. Baker III, a auzit treaba asta, a rămas ca trăsnit. Baker era şef de cabinet la Casa Albă când începuse acţiunea sub acoperire, dar ajunsese să piardă şirul evenimentelor. S-a întrebat cu voce tare: „Pentru ce naiba am trimis rachete Stinger în Ciad?”

ÎNTR-O ZI, STATELE UNITE NU VOR MAI FI AICI

Cea mai mare misiune de transfer de arme a CIA a fost conducta globală către mujahedini, luptătorii războiului sfânt din Afghanistan, care se luptau cu o armată sovietică de ocupaţie de 110.000 de oameni. A început în timpul mandatului lui Jimmy Carter, în ianuarie 1980. De vreme ce fusese ideea lui Carter, Casey nu a îmbrăţişat-o cu prea multă încântare – cel puţin nu la început. Dar în curând a văzut oportunităţile pe care le deschidea.

„Am fost primul director de bază trimis vreodată în străinătate cu acest minunat ordin: «Du-te şi ucide soldaţi sovietici»”, a spus Howard Hart, care ajunsese director al bazei din Pakistan în 1981”. Imaginaţi-vă! Mi-a plăcut”. Era un scop nobil. Dar misiunea nu era eliberarea Afghanistanului. Nimeni nu credea cu adevărat că afghanii puteau câştiga.

Încă de la început, saudiţii au egalat suportul CIA pentru rebeli, dolar cu dolar. Chinezii au trimis şi ei arme în valoare de milioane de dolari, la fel egiptenii şi britanicii. CIA a coordonat transporturile. Hart le-a predat apoi serviciilor pakistaneze de informaţii. Pakistanezii şi-au oprit o parte considerabilă înainte de a le trimite liderilor politici exilaţi ai rezistenţei afghane de la Peshawar, localitate aflată la est de trecătoarea Khyber, iar liderii rebelilor şi-au luat partea lor înainte ca armele să ajungă în Afghanistan.

„Nu am încercat să le spunem rebelilor afghani cum să ducă acest război”, a declarat John McMahon. „Dar când am văzut o parte a succesului obţinut de sovietici împotriva mujahedinilor, am fost convins că nu toate armele pe care le trimisesem noi ajunseseră în mâinile luptătorilor afghani”. Prin urmare, a mers în Pakistan şi a aranjat o întâlnire cu şapte lideri ai grupurilor rebelilor

afghani, printre care se numărau şi exilaţi la Paris, leneşi rafinaţi şi munteni duri. „Le-am spus că eram îngrijorat că furau din arme şi le păstrau pentru ei; am spus «Să nu dea Dumnezeu să le revindeţi! Iar ei au râs. Şi au spus «Ai perfectă dreptate! Furăm din arme. Pentru că într-o bună zi Statele Unite nu vor mai fi aici şi vom rămâne în luptă pe cont propriu»”.

Şefii serviciilor pakistaneze de informaţii care furau din armele şi banii CIA susţineau facţiunile afghane cele mai capabile în timpul luptelor. Se întâmpla ca aceste facţiuni să fie şi cele mai dedicate Islamului. Nimeni nu a visat vreodată că războinicii sfinţi îşi vor întoarce *jihadul* împotriva Statelor Unite.

„În acţiunile sub acoperire”, a spus McMahon, „trebuie să te gândeşti întotdeauna la stadiul final înainte de începe. Şi nu facem asta întotdeauna”.

UN PLAN STRĂLUCIT

În mai 1981, sovieticii au evaluat retorica şi realităţile administraţiei Reagan şi au început să se teamă de un atac surpriză din partea Statelor Unite. Au fost în alarmă de atac nuclear timp de doi ani. Superputerile s-au apropiat prea mult de ideea unui război nuclear accidental fără ca CIA să îşi dea seama de asta, a concluzionat Bob Gates un deceniu mai târziu. „Atunci nu ne-am dat seama de disperarea tot mai mare a oamenilor de la Kremlin… cât de înapoiaţi, izolaţi şi concentraţi asupra lor erau; cât de paranoici şi de temători deveniseră”, a spus Gates, cel mai important analist sovietic al Agenţiei şi cel mai puternic apărător al performanţelor acesteia în domeniul lui de activitate”.

Dacă sovieticii ar fi interceptat în vara aceea conversaţia privată dintre preşedintele François Mitterrand al Franţei şi preşedintele Reagan, ar fi avut motive serioase să se teamă.

În iulie 1981, Mitterrand l-a luat deoparte pe Reagan

la un summit economic de la Ottawa. Translatorii, care, pe deasupra, mai erau şi spioni, au trimis vorba mai departe: serviciile franceze de informaţii se ocupau de un dezertor KGB, colonelul Vladimir Vetrov, iar Mitterrand credea că Statele Unite ar fi trebuit să ştie despre ce era vorba. Dosarul său, cu numele de cod Farewell, a fost înmânat vicepreşedintelui Bush şi lui Bill Casey. Consiului Naţional de Securitate a avut nevoie de şase luni pentru a înţelege despre ce era vorba. Până atunci, Vetrov înnebunise şi ucisese un coleg ofiţer de la KGB. A fost arestat, interogat şi executat.

Dosarul Farewell conţinea patru mii de documente care detaliau munca de un deceniu a unui directorat intern al KGB, în domeniul ştiinţei şi tehnologiei. Acest grup se numea Linia X. Lucra cu toate serviciile majore de informaţii din Europa de Est. Furase secrete profesionale americane – în special programe informatice, un domeniu în care, pe atunci, Statele Unite aveau un avans de zece ani înaintea sovieticilor. Eforturile KGB de a recupera şi diferenţa de tehnologie merseseră de la participarea la târguri internaţionale, până la andocarea dramatică a navelor cosmice *Apollo* şi *Soyuz* în 1975.

Dosarul conţinea indicii conform cărora sovieticii ar fi donat programe informatice americane pentru sistemele de radar aeriene. Era o dovadă a ambiţiilor designerilor militari sovietici de a dezvolta o nouă generaţie de avioane militare şi de a îndeplini etern derutantul scop al apărării împotriva rachetelor balistice. Identifica ţintele ofiţerilor sovietici de informaţii însărcinaţi cu furtul de tehnologie americană din Statele Unite şi Europa de Vest.

America a retaliat. „Era un plan strălucit”, a spus Richard V. Allen, primul consilier de securitate naţională al lui Reagan, ai cărui oameni puseseră planul la contribuţie. „Ne-am pus în mişcare dându-le sovieticilor tehnologie proastă, tehnologie informatică de slabă calitate,

tehnologie de forare învechită”. Pozând în angajaţi trădători ai complexului militar-industrial american, ofiţerii FBI au trimis o întreagă serie de cai troieni tehnologici spionilor sovietici. Bombele cu ceas includeau cipuri de computere pentru sistemele de arme, o machetă pentru o navă spaţială, scheme de inginerie pentru fabrici chimice şi turbine de ultimă generaţie.

Sovieticii încercau să construiască o conductă de gaz natural din Siberia spre Europa de Est.

Aveau nevoie de computere pentru a-i controla supapele şi valvele de presiune. Au căutat programe informatice pe piaţa deschisă din Statele Unite. Washingtonul a respins cererea, dar a indicat subtil o anumită companie canadiană care era posibil să deţină ce căuta Moscova. Sovieticii au trimis un ofiţer din grupul Linia X pentru a fura programul. CIA şi canadienii, care colaborau, i-au permis să îl ia. Timp de câteva luni, programul a funcţionat fără probleme. Apoi, a început încet să crească presiunea în conducte. Explozia din sălbăticia Siberiei a costat Moscova milioane de dolari pe care nu îşi permitea să le piardă.

Atacul silenţios împotriva armatei şi programelor de inginerie ale statului sovietic a continuat timp de un an. Casey l-a intensificat, trimiţându-l pe John McMahon în Europa de Vest pentru a le furniza serviciilor de informaţii străine şi aliate identităţile a peste două sute de ofiţeri şi agenţi sovietici identificaţi în dosarul Farewell.

Operaţiunea a folosit aproape toate armele disponibile din arsenalul CIA – război psihologic, sabotaj, război economic, înşelăciuni strategice, contrainformaţii, război cibernetic – toate în colaborare cu Consiliul Naţional de Securitate, Pentagonul şi FBI-ul. A distrus o viguroasă echipă sovietică de spionaj, a destabilizat statul sovietic. A fost un succes zdrobitor. Dacă s-ar fi întors roata, ar fi putut fi considerat un act de teroare.

39. ÎNTR-UN MOD PERICULOS

Pentru mai bine de un deceniu, teroriştii au deturnat avioane, luând ostatici şi asasinând ambasadori americani. Nici CIA şi nici vreo altă ramură a guvernului nu avea o idee clară despre ce să facă în asemenea situaţii.

În 1981, în ultima sâmbătă din ianuarie, Anthony Quainton, care încă mai era, la vremea aceea, coordonatorul pentru antiterorism al guvernului, a primit un telefon urgent de la secretarul de stat Haig: luni, la ora unu, Quainton avea să informeze Casa Albă despre munca sa. „Am ţinut prezentarea în faţa preşedintelui, alături de care mai erau vicepreşedintele, şeful CIA, şeful FBI şi câţiva membri ai Consiliului Naţional de Securitate”, a spus ambasadorul Quainton. „După ce a ronţăit câteva jeleuri, preşedintele a început să moţăie. Treaba asta era destul de descurajantă”.

În aceeaşi săptămână, Haig a anunţat că terorismul internaţional era pe cale să înlocuiască protejarea drepturilor omului ca obiectivul numărul unu pe lista de priorităţi a Statelor Unite. Curând după aceea, Haig a declarat că sovieticii conduceau în secret acţiunile murdare ale celor mai periculoşi terorişti de pe glob. I-a cerut CIA-ului să-i sprijine prin a dovedi afirmaţia îndrăzneaţă. Casey căzuse de acord cu Haig în privinţa acestei chestiuni în particular, dar nu avea probe pentru a-i susţine. Analiştii CIA nu puteau nici ei să le ofere, în ciuda usturătoarelor vorbe din partea şefului lor. Sub presiune, CIA a produs o escrocherie – concluziile lui Casey plasate pe o precară analiză care nu le putea sprijini. Încercarea de a da vina pe Kremlin era un eşec în a înţelege adevărata natură a terorii în Orientul Mijlociu.

CIA avusese odată o sursă excepţional de bine plasată: Ali Hassan Salameh, şeful pentru probleme de spionaj al Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei şi participant în asasinarea celor unsprezece atleţi israelieni

la Olimpiada de la München din 1972. Informaţiile pe care le trimitea el erau ca o ramură de măslin întinsă Statelor Unite de preşedintele OEP, Yasser Arafat. Ofiţerul său de caz era Bob Ames, care lucrase pe străzile din Beirut înainte de a deveni şeful adjunct al diviziei pentru Orientul Apropiat din cadrul serviciului clandestin. Începând cu sfârşitul anului 1973, Salameh şi Ames au negociat o înţelegere prin care OEP nu avea să atace americani. Timp de patru ani, au făcut schimb de informaţii despre duşmanii lor comuni din lumea arabă. În acele timpuri, raportările CIA despre terorismul din Orientul Mijlociu erau mai bune ca niciodată sau chiar mai bune decât aveau să ajungă vreodată. Indicau faptul că înţeleseseră că terorismul trecea de limitele statelor şi că era înrădăcinat în furia celor posedaţi. Un studiu CIA din aprilie 1976 a concluzionat că „valul viitorului" era „dezvoltarea unei complexe baze de susţinere pentru activităţile teroriste transnaţionale care sunt în mare măsură independente de – şi chiar rezistente la controlul – sistemului internaţional bazat pe stat".

Acest curent de gândire a dispărut din rapoartele CIA după 1978, când serviciile de informaţii israeliene l-au asasinat pe Salameh ca răzbunare pentru München. Nu a mai apărut timp de o generaţie. Când preşedintele Reagan a preluat funcţia, CIA nu avea nicio sursă relevantă de informaţii despre terorismul din Orientul Mijlociu.

PREA PUŢINE INFORMAŢII ÎNTR-UN TIMP PREA ÎNDELUNGAT

Vineri, 16 iulie 1982, în ziua în care a fost investit în funcţia de secretar de stat, George Shultz s-a confruntat cu o criză internaţională în Liban. Al doilea telefon pe care l-a dat în acea zi din noul său birou a fost către Bob Ames, care devenise principalul analist CIA pe problemele lumii arabe.

Ames era cel mai influent ofiţer CIA al generaţiei sale – „un om cu un talent unic”, spunea Bob Gates. Înalt, chipeş, nebun după cizmele de cowboy făcute manual, se ocupa personal de Arafat, regele Hussein al Iordaniei şi de liderii Libanului. Printre agenţii recrutaţi se număra şi un om politic din Beirut, pe nume Bashir Gemayel, un creştin din secta maroniţilor şi cea mai bine plasată sursă a CIA din Liban.

Reţeaua de maroniţi ai Agenţiei era forţa care deţinea controlul în Beirut. Faptul că CIA se baza pe ei pusese puternic în umbră profunzimea cu care majoritatea libanezilor dispreţuiau puterea deţinută de minoritatea maronită. Furia a fost principala cauză pentru izbucnirea războiului civil care a zguduit naţiunea şi a deschis calea invaziei israeliene din iunie 1982.

Până în august, ţara ajunsese să se dezbine – musulmanii împotriva creştinilor, musulmanii împotriva musulmanilor. Gemayel, cu susţinere puternică din partea Statelor Unite şi Israelului, a fost ales preşedinte de către parlamentul Libanului. CIA avea din nou un lider naţional pe statul de plată. Gemayel a asigurat personal Agenţia că americanii aveau să fie în siguranţă în Liban, odată ce forţele înarmate ale OEP erau evacuate, iar Israelul avea să încheie atacul brutal asupra Beirutului.

La 1 septembrie, preşedintele Reagan a anunţat o mare strategie de transformare a Orientului Mijlociu. Fusese elaborată în secret de o echipă restrânsă care îl includea şi pe Bob Ames. Succesul acesteia depindea de convergenţa armonioasă a cooperării dintre Israel, Liban. Siria, Iordania şi OEP, sub comanda Statelor Unite. Totul a durat două săptămâni.

La 14 septembrie, preşedintele Gemayel a fost asasinat, după ce o bombă i-a distrus cartierul general. Drept răzbunare, aliaţii maroniţi ai CIA, încurajaţi de trupele Israelului, au măcelărit în jur de şapte sute de

refugiaţi palestinieni înghesuiţi în ghetourile din Beirut. Femeile şi copiii au fost îngropaţi sub bolovani. După asasinate şi scandalul pe care l-au provocat, preşedintele Reagan a reacţionat trimiţând un contingent de puşcaşi marini americani ca forţe de menţinere a păcii. Nu exista niciun fel de pace de menţinut.

Când au ajuns puşcaşii, „oamenii Agenţiei erau ocupaţi cu punerea pe picioare a câtorva dintre reţele întrerupte”, a spus Robert S. Dillon, ambasadorul american din Liban. „Au rămas implicaţi – probabil într-un mod periculos – alături de maroniţi”.

Întrucât CIA se lupta să reconstruiască legăturile din Beirut, nu a observat o nouă forţă care se ridica dintre dărâmături. Un asasin pe nume Imad Mughniyah, o căpetenie dintr-un violent grup terorist numit Hezbollah, Partidul lui Dumnezeu, aduna bani şi explozibili, îşi antrena banda pentru o serie de atacuri cu bombă şi răpiri care aveau să paralizeze Statele Unite ani de zile. Raporta Teheranului, unde ayatollahul Khomeini crea Biroul Mişcărilor de Eliberare pentru a-şi extinde viziunea mesianică asupra cuceririi Irakului, punând stăpânire pe altarul sfânt de la Karbala şi mărşăluind prin Iordan înspre Ierusalim.

Cu toate că numele lui Mughniyah a fost dat uitării, el a fost un adevărat Osama bin Laden al anilor ’80, chipul schimonosit al terorii. În timp ce aştern toate astea pe hârtie, el se află încă în libertate.

Duminică, 17 aprilie 1983, Bob Ames a zburat la Beirut, a fost însoţit la ambasada americană de la aeroport, iar apoi a luat cina cu trei dintre colegii săi ofiţeri acasă la Jim Lewis, directorul adjunct al bazei CIA, care supravieţuise un an la Hanoi Hilton, după ce fusese capturat în nordul Laosului cu cincisprezece ani mai înainte.

Ames nu mai fusese în Beirut de cinci ani. „Era foarte

încântat că se întorsese”, a spus ofiţerul CIA Susan Morgan, care se aflase la masă în acea duminică. Se întorsese pentru a încerca să revitalizeze ceea ce Agenţia pierduse odată cu asasinarea lui Gemayel.

Luni dimineaţa, Ames a sunat-o pe Morgan şi a invitat-o la cină, în acea seară, la hotelul Mayflower. Apoi, Morgan a plecat la un prânz în Sidon, în sudul Beirutului. Pe când strângea farfuriile de pe masă, chelneriţa i-a spus că la radio se dăduse o ştire despre o explozie la ambasada americană. Morgan s-a întors în fugă la Beirut, abia uitându-se la satele distruse pe lângă care trecea, devastate în urma asaltului armatei israeliene. A trebuie să treacă de un cordon de poliţişti pentru a ajunge la ambasadă. Totul fusese distrus. Ames şi colegii săi ofiţeri fuseseră ucişi pe loc de unda de şoc şi îngropaţi sub dărâmături, oţel şi cenuşă. Era ora două şi jumătate dimineaţa când trupul lui Ames a fost găsit sub resturile clădirii. Morgan i-a recuperat paşaportul, portofelul şi verigheta.

Şaizeci şi trei de oameni au murit, printre care şaptesprezece de americani, inclusiv directorul bazei din Beirut. Ken Haas, un veteran al bazei din Teheran, adjunctul său, Jim Lewis, şi o secretară CIA, Phyllis Filatchy, care trecuse prin anii grei ai misiunilor din Vietnamul de Sud. În total, şapte ofiţeri CIA şi personalul auxiliar au fost ucişi, aceasta fiind una din cele mai tragice zile ale Agenţiei. Explozia era opera lui Imad Mughniyah, susţinut de Iran.

Distrugerea bazei CIA din Beirut şi moartea lui Robert Ames au ruinat şansele Agenţiei de a colecta informaţii din Liban şi chiar din Orientul Mijlociu, „lăsându-ne cu informaţii mai mult decât sumare pentru mult timp după aceea”, a spus Sam Lewis, ambasadorul american în Israel la acea vreme. „Am devenit foarte dependenţi de ceea ce primeam de la israelieni”. CIA avea

să vadă ameninţarea islamică din Orientul Mijlociu prin prisma israeliană pentru tot restul Războiului Rece.

Acum, Beirutul era un teren de luptă pentru Statele Unite. Dar rapoartele CIA, lipsite de surse, nu aveau niciun impact. Puşcaşii americani se aliaseră cu creştinii, avioanele americane aruncau bombe asupra musulmanilor, iar navele americane transportau bombe de o tonă pentru ţinte pe care nu le cunoşteau. Casa Albă pornise la război împotriva Orientului Mijlociu fără să aibă vreo idee în ce se băga.

La 23 octombrie 1983, teroriştii lui Mughniyah au condus un camion cu bombă în cazarma americană de pe Aeroportul Internaţional din Beirut şi au ucis 241 de puşcaşi marini. S-a estimat că explozia a avut o intensitate de o kilotonă, unitatea de măsură folosită pentru armele nucleare tactice.

ACŢIONAM DE-A DREPTUL PE ÎNTUNERIC

La treizeci şi şase de ore de la bombardarea cazărmii, în timp ce, la Beirut, încă se mai numărau morţii şi răniţii, Casa Albă, Pentagonul şi CIA au deviat atenţia Americii către o insurgenţă marxistă din Grenada, o mică insulă din Caraibe. Liderul insulei, Maurice Bishop, fusese ucis în timpul luptei pentru putere, iar moartea sa a oferit „o scuză pentru a ne duce să ne ocupăm de problemă”, a declarat Duane Clarridge, şeful diviziei pentru America Latină şi unul dintre principalii trei artizani ai invaziei din Grenada.

„Informaţiile noastre despre Grenada erau jalnice”, a spus Clarridge. „Acţionam de-a dreptul pe întuneric”. Ceea ce a contribuit la o operaţiune dezorganizată, în care şi-au pierdut viaţa nouăsprezece americani şi cel puţin douăzeci şi unu de pacienţi ai unui spital de boli mintale, ucişi în urma unui raid american.

CIA şi-a pus la cale partea de misiune la un hotel din Barbados. Adjunctul lui Clarridge a înmânat propunerea

Agenţiei pentru un nou guvern în Grenada omologului său de la Departamentul de Stat, Tony Gillespie. „CIA avea un plan pentru formarea unui guvern”, îşi amintea Gillespie. „Avea o listă strict secretă, cu tot felul de cuvinte codate”. A trimis-o celor mai experimentaţi diplomaţi americani din regiune. „S-au uitat peste ea şi au aruncat-o pur şi simplu. Au spus: «Ăştia sunt unii dintre cei mai răi oameni din Caraibe. Nu îi vreţi pe insula asta»”. Lista includea „cele mai rele scursuri… traficanţi de droguri şi hoţi”. Aceştia erau de fapt sursele plătite ale CIA. Aşa cum Allen Dulles judeca valoarea muncii analiştilor săi în funcţie de greutate, tot aşa şi succesorii săi preţuiau valoarea informaţiilor secrete pe baza sumelor plătite. Asta era regula în Beirut, în Barbados şi în lumea întreagă.

Semnalele bune născute din eliberarea Grenadei se pierduseră deja în momentul în care ultimii puşcaşi marini americani au părăsit Beirutul la 26 februarie 1984, desfăşurarea forţelor americane fiind condamnată la eşec de lipsa aproape completă de informaţii exacte. Misiunea dusese la moartea a 260 de soldaţi şi spioni americani şi la preluarea controlului de către duşmanii Americii.

Casey a căutat din greu un nou director de bază destul de curajos pentru a restabili prezenţa CIA în Liban. Singurul candidat era un ofiţer experimentat, dar în vârstă, Bill Buckley, care mai lucrase în Beirut şi înainte şi a cărui identitate nu mai era de mult secretă. Casey a decis că merita riscul de a-l trimite înapoi.

La optsprezece zile după ce ultimii puşcaşi au părăsit Libanul, Buckley a fost răpit pe când mergea la serviciu. Era în mâinile duşmanilor.

40. SE EXPUNEA UNUI MARE RISC

Agenţia avea o anumită experienţă cu ostaticii. Unul dintre ofiţerii săi tocmai fusese eliberat după patruzeci de zile de crunt prizonierat.

Timothy Wells, de treizeci şi patru de ani, veteran

rănit în luptele din Vietnam, fusese trimis în 1983 la Addis Abeba, capitala Etiopiei. Naţiunea era controlată de dictatorul marxist Haile Mengistu, a cărui gazdă oficială, pusă la dispoziţie de Moscova, era condusă de ofiţeri de informaţii est-germani. Wells lucra pentru a doua oară cu CIA. Primise ordin să creeze revolte politice. „Aveam o împuternicire prezidenţială semnată Ronald Reagan", a spus Wells. „Era un mandat. Eram aici pentru a contribui la răsturnarea blestematului de guvern".

Cu zece ani mai înainte, Wells servea pe post de gardă la ambasada americană din Khartoum, când un trăgător palestinian i-a luat ostatici pe ambasadorul american şi pe însărcinatul cu afaceri, care se pregătea să părăsească postul, în timpul unei recepţii. Preşedintele Nixon a făcut o declaraţie din care reieşea că nu avea de gând să facă niciun compromis. Liderul Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, Yasser Arafat, a răspuns dând undă verde pentru uciderea americanilor. Devastatoarea experienţă l-a făcut pe Wells să îşi schimbe viaţa. S-a întors în Statele Unite, s-a întors la şcoală şi s-a alăturat CIA. A trecut prin optsprezece luni de pregătire pentru serviciul clandestin şi a ajuns în Etiopia după o misiune de doi ani în Uganda. A fost plasat sub acoperirea Departamentului de Stat ca ofiţer comercial. La vremea aceea, Statele Unite făceau foarte puţin comerţ cu Etiopia. Mengistu ajunsese pe lista celor mai căutaţi infractori ai Casei Albe.

În timpul administraţiei preşedintelui Carter, CIA a avut un proiect minuscul de acţiuni sub acoperire care vizau susţinerea financiară a unui grup de exilaţi pe nume Alianţa Democrată a Poporului Etiopian. În timpul preşedinţiei Reagan, programul a devenit o afacere de proporţii, în valoare de câteva milioane de dolari. Wells a moştenit o reţea de intelectuali, profesori şi oameni de afaceri etiopieni despre care credea că fusese infiltrată de

forţele de securitate ale lui Mengistu. Misiunea sa era de a menţine furnizarea de bani şi propagandă scrisă de un fost ministru al apărării etiopian exilat care lucra cu Agenţia. Afişe, pamflete şi autocolante de mici dimensiuni au ajuns în saci de corespondenţă diplomatică la ambasadă, unde personalul CIA îl depăşea pe cel al Departamentului de Stat cu o proporţie de doi la unu.

Wells ştia că era urmărit. Totuşi, a continuat misiunea. „Sunt surprins că le-a luat atâta timp să mă prindă”, a spus el.

La 20 decembrie 1983, bandele lui Mengistu au dat buzna la o întâlnire organizată de Wells într-un cartier elegant şi au arestat trei lideri ai opoziţiei – un consilier de şaptezeci şi opt de ani al fostului împărat Haile Selassie, un om de afaceri de cincizeci de ani şi pe nepoata acestuia, biolog. Wells s-a ascuns două zile şi două nopţi în dulapul în care erau păstrate materialele de propagandă. Gărzile lui Mengistu l-au găsit în cele din urmă. L-au legat, i-au adus pe cei trei dizidenţi înapoi în casă şi au început să îi tortureze. Wells le-a auzit ţipetele şi a mărturisit că era ofiţer CIA. Gărzile l-au legat la ochi, l-au băgat într-o maşină şi au plecat cu el. În Ajunul Crăciunului, l-au dus într-un loc sigur din sudul oraşului, într-un loc numit Nazaret. Şi-a petrecut următoarele cinci săptămâni suportând interogatorii şi bătăi. Craniul i-a fost fracturat, iar umerii dislocaţi.

„Ca să-şi salveze pielea, americanul ăsta a dat de gol restul organizaţiei, a trădat-o”, a spus Joseph P. O’Neill, şeful adjunct al misiunii de la ambasada americană. Drept urmare, o mulţime de etiopieni au fost închişi, torturaţi sau ucişi.

La sfârşitul celor cinci săptămâni de tortură, etiopienii au trimis vorbă prin intermediul ambasadei israeliene de la Nairobi că prinseseră un ofiţer CIA. în aceeaşi zi, preşedintele Reagan l-a trimis pe generalul

Vernon Walters, care se afla în Africa în acea vreme, să îl elibereze pe Wells.

La 3 februarie 1984, fostul director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, în vârstă de şaizeci şi şapte de ani şi chinuit de gută, a coborât cu greu dintr-un avion la Addis Abeb, a urcat într-o maşină şi s-a dus la ambasadă. „Ce o să îi spui lui Mengistu?” a întrebat O’Neill. „Preşedintele Statelor Unite doreşte să îl primească înapoi pe domnul Timothy Wells”, a răspuns Walters.

Walters a mers la palatul prezidenţial de la Asmara, unde Mengistu i-a ţinut o prelegere de trei ore despre istoria etiopiană. Wells a fost eliberat a doua zi. Părul îi încărunţise. Le-a spus gărzilor numele a încă patru membri ai bazei CIA. Titlurile de a doua zi din ziarul de limbă engleză *Etiopian Herald* din capitală spuneau „ELEMENTE CONTRAREVOLUŢIONARE PRINSE ÎN FLAGRANT DELICT”. Titlul stătea alături de o fotografie de primă pagină cu optsprezece etiopieni îngroziţi, aşezaţi în faţa unei mese pline de arme, pamflete şi casete. Cei mai mulţi, dacă nu chiar toţi oamenii din fotografie, aveau să moară mai târziu în închisoare.

Wells a zburat înapoi la Washington cu un avion Lear. O echipă de ofiţeri CIA s-a reunit în avion. Nu era o petrecere de bun venit. îl suspectau de trădare. L-au dus la o ascunzătoare din suburbiile Virginiei şi l-au interogat timp de şase săptămâni. „Dacă aş fi vrut să rămân prizonier, aş fi rămas în Etiopia”, le-a spus Wells.

„Am vrut să mă alătur Agenţiei pentru că aveau grijă de ai lor”, a spus el. „Nu au avut grijă de mine în niciun fel, mod sau formă. Mă considerau trădător pentru că vorbisem. Mi s-a cerut să demisionez. Asta a fost devastator pentru mine”. Douăzeci de ani mai târziu, încă mai resimţea durerea suferită.

„Administraţia Reagan a organizat o acţiune sub

acoperire, care începuse ca operaţiune mică proporţii în timpul lui Carter şi a transformat-o într-o activitate care trebuia desfăşurată în întreaga Etiopie", a spus David Korn, însărcinatul cu afaceri american din Addis Abeba la vremea când Wells a fost luat ostatic. „Nu credeam că aşa ceva putea trece neobservat şi am încercat să o opresc. Eram sigur că, având în vedere supravegherea noastră de către guvernul etiopian, totul avea să fie descoperit. Ceea ce s-a şi întâmplat".

LA DRACU'! CE FEL DE AGENŢIE DE INFORMAŢII CONDUCI?

La 7 martie 1984, Jeremy Levin, şeful biroul CNN din Beirut, a fost răpit. La 16 martie, Bill Buckley, şeful postului CIA, a dispărut. La 8 mai, reverendul Benjamin Weir, un misionar prezbiterian, a dispărut de pe străzile oraşului. În total, paisprezece ostatici americani au fost ridicaţi de pe străzile din Beirut în timpul administraţiei Reagan.

Dar Buckley a fost întotdeauna cel mai important în mintea lui Bill Casey şi pe bună dreptate, pentru că directorul era personal responsabil pentru răpirea lui. Casey i-a pus preşedintelui Reagan o casetă în care Buckley era torturat. Se pare că a avut un efect profund.

CIA a realizat cel puţin o jumătate de duzină de planuri pentru eliberarea lui Buckley, dar nu avea suficiente informaţii pentru a le pune în practică. Frustrat, serviciul clandestin a încercat să îl răpească pe Imad Mughniyah. „Preşedintele a aprobat recomandarea lui Casey, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, pentru răpirea lui Mughniyah", a spus coordonatorul pentru contra terorism al guvernului, Robert Oakley. CIA credea că se afla în Paris. Alertaţi de Agenţie, ofiţerii francezi de informaţii au făcut un raid în camera de hotel în care susţinuse Agenţia că se va afla. În locul unui terorist libanez de douăzeci şi cinci de ani, au dat de un terorist

spaniol de cincizeci.

Una din nenumăratele surse menţinute de baza CIA la Paris în numele contraterorismului era un escroc iranian, pe nume Manucher Ghorbanifar, un traficant care fusese agent SAVAK, poliţia secretă a şahului. Gras, chelios, îndesat în costume elegante, cu cel puţin trei paşapoarte la dispoziţie, Ghorbanifar fugise din Iran după căderea vechiului regim. De atunci, vindea informaţii dubioase CIA-ului şi serviciilor israeliene de informaţii. Ghorbanifar avea un anumit stil de a prezice evenimentele după ce se întâmplau; informaţiile sale erau atent fabricate pentru a-i aduce bani. La o zi după ce Buckley a fost răpit, Ghorbanifar s-a întâlnit cu câţiva ofiţeri CIA din Paris şi le-a spus că informaţiile pe care le avea îl puteau elibera pe acesta. Drept urmare, Agenţia l-a supus la trei teste cu detectorul de minciuni. La ultimul, a picat la fiecare întrebare, cu excepţia numelui şi a naţionalităţii sale. La 25 iulie 1984, CIA a certificat oficial că Ghorbanifar era un mincinos notoriu – „un fabricant de informaţii şi o bătaie de cap" – şi a emis pe numele său o repudiere globală rareori folosită de Agenţie, un ordin care spunea că nu cunoştea adevărul şi că nu se putea avea încredere în spusele lui. Totuşi, la 19 noiembrie 1984, Ghorbanifar l-a ademenit pe ofiţerul veteran al CIA Ted Shackley la o întâlnire de trei zile la un hotel de patru stele din Hamburg.

După o ascensiune deosebit de ambiţioasă la postul de directorul adjunct al serviciului clandestin. Shackley fusese forţat de amiralul Turner, cu cinci ani înainte, să se retragă, şi asta spre marea uşuare a unora dintre colegii săi de la CIA. în cadrul Agenţiei, numele lui devenise sinonim cu lipsa de onestitate profesională. Acum lucra pe post de agent particular de spionaj – vânzător de secrete, la fel ca Ghorbanifar. Se prezentase la întâlniri cu diferiţi exilaţi iranieni, ca emisar al preşedintelui Statelor Unite.

Shackley a ascultat cu interes în timp ce Ghorbanifar discuta despre posibilele moduri de eliberare a ostaticilor americani. Putea fi o răscumpărare, o înţelegere în care să se plătească direct. Sau putea fi profitabil pentru toţi. Statele Unite puteau trimite rachete în Iran, folosind o firmă de comerţ pe nume Star Line, pe care Ghorbanifar o conducea în tandem cu serviciul israelian de informaţii. Vânzarea de arme va crea un val de bunăvoinţă la Teheran, comercianţii privaţi ar putea câştiga câteva milioane de dolari şi s-ar obţine şi o mare recompensă în bani pentru eliberarea lui Bill Buckley şi a celorlalţi ostatici americani. Shackley a raportat conversaţia omniprezentului Vernon Walters, care a transmis-o mahărului contraterorismului, Robert Oakley.

La 3 decembrie 1984, Peter Kilburn, bibliotecar la Universitatea Americană din Beirut, a fost răpit. La Washington, familiile ostaticilor americani au implorat Casa Albă să facă ceva. Rugăminţile lor îl întristau pe preşedinte, care îl întreba constant pe Casey ce făcea CIA pentru a-i elibera. „Reagan era preocupat de soarta ostaticilor şi nu putea să înţeleagă de ce CIA nu îi putea localiza şi salva”, spunea Bob Gates. „A făcut din ce în ce mai multe presiuni asupra lui Casey pentru a-i găsi. Era greu să rezişti la presiunile lui Reagan. Nu vorbea şi nici nu acuza pe nimeni – nu avea stilul lui Johnson sau al lui Nixon. Doar o privire întrebătoare, o sugestie de durere şi apoi o cerere – «Pur şi simplu trebuie să îi scoatem pe oamenii ăia de acolo» – repeta asta aproape zilnic, săptămână după săptămână, lună după lună. Acuzaţia se înţelegea de la sine. *La dracu’! Ce fel de agenţie conduci dacă nu poţi să-i găseşti şi să-i salvezi pe americanii ăştia*?”

NOI FĂCEAM ASTA

În decembrie 1984, pe când Washingtonul se pregătea pentru a doua investire a lui Reagan, oferta lui

Ghorbanifar de a facilita o înţelegere profitabilă prin care să primească arme în schimbul ostaticilor ajunsese într-un punct mort. Dar Casey o menţinea încă. În aceeaşi lună, a propus oficial ca CIA să finanţeze războiul pe care îl începuse în America Centrală cu bani din străinătate. Prezentase ideea Casei Albe de o jumătate de an.

Congresul scosese în afara legii finanţările americane pentru război cu puţin timp înainte de ziua alegerilor din 1984. O impuseseră cele două misiuni ratate ale serviciului clandestin. În primul rând, fusese fiascoul benzilor desenate. De când Casey epuizase mica rezervă de expertiză paramilitară din America Centrală, „Agenţia a trebuit să iasă în afara ei şi să aducă oameni care puteau duce războiul în locul ei”, a spus directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, John McMahon. „Asta s-a făcut în special prin cei retraşi din Forţele Speciale care se pregătiseră în Vietnam”. Unul dintre aceşti veterani avea o veche carte cu benzi desenate care fusese folosită la pregătirea ţăranilor vietnamezi pentru preluarea controlului asupra satului lor prin asasinarea primarului, a şefului poliţiei şi a forţelor locale ale miliţiei. CIA o tradusese în spaniolă şi o distribuise trupelor *contras*. A devenit repede publică, iar când s-a întâmplat asta, câţiva ofiţeri de rang înalt de la Agenţie au considerat că „cineva a organizat o acţiune sub acoperire împotriva noastră”, a spus McMahon. „Asta e un lucru absurd. Şi s-a dovedit că noi făceam asta”. Casey a trimis scrisori de mustrare pe numele celor cinci ofiţeri seniori ai CIA pentru această carte cu benzi desenate. Trei dintre ei au refuzat să semneze. Insubordonarea lor a fost pedepsită.

Mai erau şi minele. Dorind să distrugă şi ceea ce mai rămăsese din economia Nicaragua, Casey autorizase minarea portului nicaraguan Corinto – un act de război. Aceasta fusese ideea lui Duane Clarridge, născută din disperarea epuizării fondurilor pentru *contras*. „Eram într-

o seară, acasă – sincer să fiu. beam şi un pahar de gin – şi mi-am spus, ştii, minele trebuie să fie soluţia!”, a spus Clarridge. Agenţia le-a scos ieftin, le-a confecţionat din ţevi de canalizare. Casey a notificat Congresul asupra acestui lucru cu un mormăit imperceptibil. Când senatorul Barry Goldwater, preşedintele republican al comitetului pe probleme de spionaj, s-a interesat de problemă, ofiţerii CIA l-au atacat numindu-i un beţivan zăpăcit.

Congresul, precaut faţă de modurile lui Casey de a face lucrurile, a interzis Agenţiei să ceară fonduri de la ţări terţe pentru a evita interdicţia de a-i ajuta pe *contras*. Totuşi, Casey a aranjat ca Arabia Saudită să trimită 32 de milioane de dolari, Taiwanul încă 2 milioane, banii ajungând printr-un cont din Elveţia controlat de Agenţie. Dar era doar o etapă intermediară.

În ianuarie 1985, la începutul celei de-a doua administraţii Reagan, directorul s-a confruntat cu două ordine urgente de la preşedinte. Eliberaţi ostaticii. Salvaţi-i pe *contras*. Misiunile i s-au amestecat în minte.

Casey vedea viaţa ca pe o întreprindere. Credea, până la urmă, că politica, diplomaţia şi spionajul erau toate înţelegeri contractuale. A înţeles că criza ostaticilor şi trimiterea de fonduri către *contras* puteau fi rezolvate printr-o înţelegere cu Iranul. Directorul ar fi vrut să conducă el însuşi operaţiunea iraniană, dar s-a confruntat cu universala opoziţie a serviciului clandestin de a lucra cu celebrul Manucher Ghorbanifar, singurul canal al CIA în Iran.

Lui Casey i-ar fi plăcut să îi poată salva şi pe contras, dar CIA nu avea voie să le ofere asistenţă directă. Soluţia sa era să conducă ambele operaţiuni în afara guvernului. A pus la cale ceea ce el considera a fi cea mai nouă metodă de desfăşurare a acţiunilor sub acoperire. A durat mai puţin de doi ani de la concepere la distrugere şi aproape că a provocat compromiterea preşedintelui Reagan, a

vicepreşedintelui Bush şi a Agenţiei.

„Se expunea unui mare risc”, credea Bob Gates, „punând în pericol preşedintele, pe el însuşi şi CIA-ul”.

41. ESCROCUL ESCROCILOR

La 14 iunie 1985. Hezbollah, Partidul lui Dumnezeu, a deturnat zborul TWA 847 de la Atena spre Roma şi New York. Au întors avionul spre Beirut, au smuls un soldat al marinei SUA din scaunul său, l-au împuşcat în cap şi i-au aruncat trupul pe pista de aterizare, nu departe de locul în care puşcaşii americani muriseră în cazarma lor, cu douăzeci de luni înainte.

Au cerut eliberarea celor 17 terorişti închişi în Kuweit – unul din ei era cumnatul lui Mughniyah – şi a celor 766 de prizonieri libanezi deţinuţi de Israel. Preşedintele Reagan a făcut presiuni în secret, presiuni asupra Israelului, iar 300 de prizonieri au fost eliberaţi. La cererea Casei Albe, Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, purtătorul de cuvânt al parlamentului Iranului, a ajutat la negocierea rezolvării conflictului.

Aceste evenimente l-au învăţat o lecţie pe Casey: Reagan era dispus să facă înţelegeri cu teroriştii.

În aceeaşi săptămână, traficantul iranian Manucher Ghorbanifar a trimis un mesaj către director prin intermediul unui traficant de arme iraniano-american aflat în închisoare, o rudă de-a lui Rafsanjani. Era un program de recuperare: Hezbollahului avea ostaticii. Iranul avea putere asupra Hezbollah. Un transfer de arme în Iran îi putea elibera pe americani.

Casey i-a explicat cu grijă preşedintelui această propunere. La 18 iulie 1985, Reagan a scris în jurnalul său: „Ar putea fi un mare pas înainte să ne recuperăm cele şapte victime răpite”. La 3 august, preşedintele i-a dat lui Casey aprobarea formală pentru încheierea înţelegerii.

Cu acea aprobare, israelienii şi Ghorbanifar au trimis două transporturi către Teheran, care conţineau 504 de

rachete americane TOW. Iranienii au plătit în jur de 10.000 de dolari pe rachetă, intermediarul a obţinut un profit modest, iar Garda Revoluţionară din Iran a luat armele. La 15 septembrie, la câteva ore după ce a fost trimis al doilea transport, reverendul Benjamin Weir a fost eliberat, după şaisprezece luni de captivitate.

Doi stâlpi ai politicii externe a lui Reagan – fără înţelegeri cu teroriştii, fără arme către Iran – s-au prăbuşit în secret.

Trei săptămâni mai târziu, Ghorbanifar a trimis vorbă că ceilalţi şase ostatici puteau fi eliberaţi în schimbul a câtorva mii de rachete anti-aeriene americane de tip HAWK. Preţul continua să crească: trei sute, patru sute, cinci sute de rachete pentru o viaţă. La 14 octombrie, Casey şi McMahon s-au întâlnit cu consilierul de securitate naţională, Robert McFarlane, şi cu adjunctul său, amiralul John Poindexter. Toţi patru au ajuns la concluzia că Israelul avea să predea armele americane unei facţiuni din armata iraniană care voia să îl răstoarne de ayatollahul Khomeini. Dar asta era o minciună, o perdea de fum creată de Ghorbanifar şi de susţinătorii săi israelieni, care aveau de câştigat milioane de dolari de pe urma operaţiunii – cu cât se trimiteau mai multe arme, cu atât era şi profitul mai mare.

Casey l-a ales pe Richard Secord, pentru a-i supraveghea pe intermediari, un general american pensionat devenit vânzător privat de arme, ca reprezentant al CIA. Secord fusese un soldat loial în efortul global, secret, de înarmare a trupelor *contras* fără ştirea Congresului. Treaba lui era să se asigure că o parte din profituri avea să ajungă în mâinile potrivite.

CHIAR NU MERITĂ

Vineri, 22 noiembrie 1985, la scurt timp după ora 03: 00, Duane Clarridge, noul director al diviziei europene a serviciului clandestin, a fost trezit de un telefonul urgent al

locotenent-colonelului Oliver North. S-au întâlnit o oră mai târziu la etajul al şaselea al cartierului general CIA.

Zborul HAWK către Iran era pe cale de a deveni un dezastru. Israelienii ambalaseră opt sute de rachete depăşite tehnologic pentru zborul El Al 747. Ideea era ca israelienii să trimită armele la Lisabona şi de acolo să le transfere unui avion de transport nigerian închiriat de Secord, care avea să le ducă până la Teheran. Dar nimeni nu obţinuse drepturile de aterizare la Lisabona pentru avionul israelian, care, în clipa aceea, se afla undeva deasupra Mării Mediterane.

North a spus că avionul era plin de echipamente de extragere a petrolului pentru Iran şi era oare posibil ca Clarridge să facă pe dracu-n patru ca să asigure aterizarea avionului în Portugalia? Asta l-a făcut pe Clarridge, care nu era nici prost, nici prea ataşat de legi şi regulamente, să cadă o clipă pe gânduri. A spus că nu conta dacă în avion se aflau sonde de foraj, biberoane pentru copii sau mitraliere. Trimiterea *oricăror* echipamente iranienilor era împotriva legii şi a politicii externe a Statelor Unite. Dar North l-a asigurat că preşedintele ridicase embargoul şi aprobase o înţelegere secretă pentru eliberarea ostaticilor.

Clarridge a lucrat la problemă întregul weekend. A fost anulat un zbor, apoi a urmat şi anularea celuilalt. În cele din urmă, a asigurat un zbor CIA 707 în Frankfurt. Avionul mai mic a reuşit să ajungă de la Tel Aviv la Teheran şi să trimită iranienilor o parte de încărcătură – optsprezece rachete HAWK – luni, 25 octombrie. Guvernului Iranului a fost nemulţumit de cantitatea şi calitatea armelor depăşite, care, pe deasupra, mai erau şi inscripţionate în ebraică.

Nimeni nu a fost mai nefericit decât directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, John McMahon, care a ajuns la birou la ora 07: 00, în dimineaţa zilei de luni, pentru a descoperi că CIA încălcase legea. Cu

doar câteva săptămâni înainte, McMahon respinsese o încercare a Consiliului Naţional de Securitate de încălcare a interdicţiei prezidenţiale asupra asasinatelor politice. „Am primit un ordin executiv secret care ne spunea să îi anihilăm pe terorişti prin lovituri preventive”, îşi amintea McMahon. „Le-am spus oamenilor noştri să îl trimită înapoi şi să le spună: «Dacă preşedintele revocă ordinul executiv care împiedică CIA să se lanseze în asasinate, atunci ne vom pune în mişcare.» Asta i-a lovit pe băieţii din personalul NSE. S-au înfuriat teribil”.

Zborul CIA 707 făcea parte dintr-o operaţiune sub acoperire care avea nevoie de aprobare, de un ordin prezidenţial semnat. McMahon ştia că Reagan aprobase, în principiu, o înţelegere contra ostaticilor. Dar, în practică, participarea CIA nu era posibilă fără semnătura preşedintelui. McMahon i-a ordonat consilierului general intern să scrie o documentaţie *retroactivă* – cu data în trecut, ca un cec fără acoperire – prin care să se autorizeze „acordarea de asistenţă de către Agenţia Centrală de Informaţii către entităţi private, în încercarea acestora de a obţine eliberarea americanilor luaţi ostatici în Orientul Mijlociu”. Documentul continuă: „Ca parte a acestor eforturi, anumite echipamente şi muniţii străine ar putea fi oferite guvernului din Iran care ia măsuri pentru facilitatea eliberării ostaticilor americani”.

Asta era situaţia, negru pe alb. CIA a trimis documentul la Casa Albă. La 5 decembrie 1985, preşedintele Statelor Unite l-a semnat. Conform hârtiilor, Casey era, în cele din urmă, responsabil pentru afacerea arme-ostatici.

Casey l-a convocat pe Ghorbanifar la Washington pentru a-l unge drept agentul iranian CIA în cadrul operaţiunii. Clair George l-a implorat să nu facă lucrul ăsta: „Bill, tipul ăsta chiar nu e bun de nimic”, a spus el. „Chiar nu merită”. La fel a făcut şi Charles Allen, şeful

Forţei de Intervenţie pentru Localizarea Ostaticilor din cadrul Agenţiei. La 13 ianuarie 1986, s-a întâlnit cu Ghorbanifar şi apoi au plecat spre Casey.

„I l-a descris directorului ca pe un escroc”, a spus Allen. Casey a răspuns „Poate că e escrocul escrocilor. „Casey a insistat ca CIA să continue să îl folosească pe Ghorbanifar ca negustor de arme şi interlocutor cu guvernul din Iran. Charlie Allen ştia că exista un singur motiv acceptabil pentru care îl foloseau. Iranian lipsit de scrupule i-a spus ofiţerului CIA că afacerea armelor putea produce bani pentru „băieţii lui Ollie din America Centrală”.

La 22 ianuarie 1986, North a înregistrat în secret o conversaţie cu Ghorbanifar. „Cred, Ollie, că este cea mai bună şansă a noastră”, a spus râzând intermediarul. „Nu vom mai găsi niciodată o ocazie atât de bună, nu vom mai pune mâna pe aşa bani buni, facem totul gratuit, eliberăm ostaticii gratuit, ajutăm teroriştii gratuit, ne ocupăm de America Centrală gratuit”.

După o lungă târguială, prima tranzacţie de rachete HAWK se încheiase cu un transfer de 850.000 de mii de dolari într-un cont elveţian, controlat de Richard Secord. Colonelul North a luat banii şi i-a trimis trupelor *contras*. Iranul era acum sursa fondurilor ascunse pentru războiul din America Centrală.

Acum, iranienii au trimis vorbă că doreau informaţii de pe teren pentru războiul împotriva Irakului. CIA oferise deja informaţii Irakului despre Iran. Asta era prea mult pentru McMahon. Într-un mesaj de la 25 ianuarie 1986 către Casey, care se întâlnea cu colegii lui pakistanezi la Islamabad, McMahon a avertizat că CIA „ajuta şi susţinea oamenii nepotriviţi. Oferirea de rachete defensive era un lucru, dar când se transmiteau informaţii pentru emiterea unui ordin de luptă, li se dădea iranienilor şi aprobarea pentru acţiunile ofensive”.

Casey i-a respins sfatul. McMahon s-a retras la scurt timp după aceea ca adjunct al CIA, punând capăt unei cariere de treizeci şi patru de ani într-o notă amară. Bob Gates i-a luat locul.

Înţelegerea a mers mai departe.

O IDEE GROZAVĂ

Rolul lui Oliver North în efortul de a continua războiul împotriva sandiniştilor fusese un secret la Washington încă din vara anului 1985. În acea iarnă, reporterii studiau rapoarte detaliate care prezentau operaţiunile lui North din America Centrală. Dar nimeni, în afara unui cerc restrâns de oameni de la EI şi Casa Albă, nu ştia ce făcea în Iran.

North se descurcase cu banii obţinuţi de pe urma schimbului arme – ostatici. Pentagonul avea să transfere mii de rachete TOW către CIA. Costul Agenţiei era de 3.469 dolari pe rachetă, o informaţie crucială cunoscută doar de câţiva oameni. Secord, în numele Agenţiei, avea să plătească 10.000 de dolari pe bucată, obţinând astfel un profit de 6.531, din care îşi lua partea şi apoi transfera restul către trupele *contras* din America Centrală. Ghorbanifar avea să acopere costul de 10.000 de dolari, apoi, prin rescrierea lor, vindea rachetele către iranieni. În funcţie de câte arme puteau Statele Unite să vândă Teheranului, *contras* puteau câştiga milioane.

La sfârşitul lunii ianuarie, secretarul pentru apărare, Weinberger. i-a ordonat consilierului său şef, viitorul secretar de stat, Colin Powell, să transfere o mie de rachete TOW de la depozitul Pentagonului în custodia CIA. Rachetele au fost transferate prin intermediul lui Richard Secord şi Manucher Ghorbanifar spre Iran, în februarie. Intermediarul iranian şi-a stabilit generos preţurile înainte ca armele să ajungă la Teheran. Când banii au venit înapoi, CIA a plătit Pentagonul printr-o tehnică familiară spălătorilor de bani de pretutindeni. Cecurile erau pentru

sume de 999.999, 99 dolari sau mai puţin. Transferurile financiare ale CIA de 1 milion de dolari sau mai mult trebuiau să fie însoţite de o notificare legală de rutină către Congres. Secord a primit 10 milioane de dolari pentru o mie de rachete de la Ghorbanifar. Cea mai mare parte a profitului a fost luată de *contras*.

Într-un memorandum de la 4 aprilie 1986, locotenent-colonelul North i-a prezentat situaţia generală viceamiralului John Poindexter, noul consilier naţional de securitate al preşedintelui. Odată ce au fost acoperite cheltuielile tuturor celor implicaţi, a raportat el, „vom folosi 12 milioane pentru a cumpăra provizii de primă necesitate pentru Forţele Democratice de Rezistenţă din Nicaragua”. North a făcut o observaţie care a devenit celebră, era „o idee grozavă”.

Un singur element lipsea din acest calcul elaborat: ostaticii. Patru ostatici încă mai erau deţinuţi în iulie 1986. Şase luni mai târziu, numărul lor crescuse la doisprezece. Acceptarea schimbului de arme nu făcuse decât să le crească iranienilor apetitul pentru ostatici.

„Raţiunea fundamentală a lui North, care era susţinut de oamenii de la CIA care îl ajutau, era că răpitorii din Liban erau un grup diferit de cei care primeau banii”, a spus ambasadorul american în Liban. John H. Kelly. „«Şiiţii noştri sunt de încredere. Acesta este un alt grup de şiiţi care se ocupă de răpiri». Era o adevărată porcărie”.

Casey şi o mână de analişti loiali ajunseseră la ideea că afacerile cu arme aveau să transmită un semnal de susţinere către moderaţii politici din guvernul iranian. Acesta era un exemplu grăitor al modului în care „fusese coruptă Agenţia” în timpul administraţiei Reagan, după spusele lui Philip C. Wilcox Jr., principalul ofiţer de informaţii al Departamentului de Stat şi cea mai mare legătură a CIA în Departament la sfârşitul anilor ’80. În guvernul Iranului nu mai rămăsese niciun moderat. Toţi

fuseseră asasinaţi sau închişi de cei care primiseră armele.

SPER SĂ NU EXISTE SCURGERI DE INFORMAŢII

Schimburile de arme şi milioanele pe care le obţinuse Casey de la saudiţi au readus CIA pe scena din America Centrală.

Agenţia a construit o bază aeriană şi o reţea de ascunzători pentru transferurile de arme din San Salvador. Baza era condusă de doi cubanezi, veterani ai luptelor anti-Castro, ambii pe statul de plată al CIA. Unul din ei era Felix Rodriguez, omul care participase la capturarea lui Che Guevara. Celălalt era Luis Posada Carriles, care tocmai scăpase dintr-o închisoare venezueleană, unde fusese închis pentru rolul său central în bombardarea unui avion de pasageri cubanez care provocase moartea a şaptezeci şi trei de oameni.

Până în vara anului 1986, le trimiseseră nouăzeci de tone de arme şi muniţie trupelor *contras* din sudul statului Nicaragua. În iunie, Congresul a făcut o mişcare radicală şi a aprobat suma de 100 de milioane de dolari pentru susţinerea războiului din America Centrală, începând cu 1 octombrie. La acea dată, CIA primea undă verde pentru începerea vânătorii. Pentru o clipă, părea că războiul mergea aşa cum trebuia.

Dar reţeaua elaborată de CIA pentru traficul de arme începea să se destrame. Directorul bazei CIA din Costa Rica, Joe Fernandez, lucra pe post de controlor de trafic aerian pentru transporturile de arme şi avea şi o pistă sigură pentru zborurile clandestine. Dar noul preşedinte din Costa Rica, Oscar Arias, care se lupta pentru negocierile de pace din America Centrală, l-a avertizat făţiş pe Fernandez să nu folosească pista pentru înarmarea trupelor *contras*. La 9 iunie 1986, un avion CIA încărcat cu arme a decolat de la baza secretă din San Salvador pe o vreme rea, a fost nevoit să facă o aterizare neprevăzută pe

pista din Costa Rica, unde s-a şi scufundat în noroi. Tremurând de frică şi de furie, Fernandez a găsit un telefon, a sunat în San Salvador şi i-a ordonat colegului său de la CIA „să scoată naibii avionul ăla din Costa Rica!” A durat două zile.

În aceeaşi lună, Felix Rodriguez a început să îşi dea seama că cineva din linia de aprovizionare – îl suspecta pe generalul Secord – profita de patriotismul lor. La 12 august, a încercat să tragă alarma într-o şedinţă cu un alt vechi prieten – consilierul pentru securitate naţională a preşedintelui Bush, veteranul CIA Gregg. Era, aşa cum concluzionase Gregg, „o afacere tare murdară”.

La 5 octombrie 1986, un soldat adolescent nicaraguan a tras cu o rachetă şi a doborât un avion de transport american C-123 care ducea arme din San Salvador pentru trupele *contras*. Singurul supravieţuitor, un manipulant de încărcătură, le-a spus reporterilor că lucra cu contract pentru Agenţie. Felix Rodriguez a sunat panicat la biroul vicepreşedintelui Statelor Unite. Când a fost doborât avionul, North era în Frankfurt, încercând să aranjeze o nouă înţelegere arme-contraostatici cu Iranul.

La 3 noiembrie, la câteva săptămâni după ce povestea înţelegerilor secrete a fost făcută publică prin fluturaşi anonimi împrăştiaţi pe străzile din Teheran, totul a fost publicat într-o mică publicaţie săptămânală din Liban. Aveau să treacă mai multe luni până când întreaga poveste să iasă la suprafaţă: Gărzile Revoluţionare din Iran primiseră două mii de rachete antitanc, optsprezece rachete sofisticate antiaeriene, două transporturi de piese de schimb şi informaţii utile de pe teren prin intermediul unor ofiţeri amabili de la CIA. Transporturile de arme „au adăugat putere militară semnificativă armatei iraniene”, a spus Robert Oakley, coordonatorul pentru contraterorism. „Informaţiile pe care le-am transmis i-au ajutat semnificativ”. Dar iranienii fuseseră înşelaţi. Se plângeau,

pe bună dreptate, că fuseseră puşi să plătească de şase ori mai mult pentru ultimul transport de piese pentru HAWK.

Însuşi Ghorbanifar fusese prins la mijloc; creditorii lui îl urmăreau pentru a obţine milioanele de dolari împrumutate, iar el ameninţa să demaşte operaţiunea pentru a-şi salva pielea.

Operaţiunea sub acoperire a lui Casey era pe cale să fie descoperită. „Persoana care s-a ocupat de toată această afacere a fost Casey", a spus avocatul intern al Departamentului de Stat, Abraham Sofaer. „Nu am avut nicio îndoială. îl ştiam deja pe Casey. îl admiram şi îl plăceam şi când am tras alarma asupra întregii afaceri, a fost Casey cel care, aşa am simţit el, credea că ce făcusem eu era trădare".

La 4 noiembrie 1986, în ziua alegerilor. Rafsanjani, purtătorul de cuvânt al parlamentului Iranului, a dezvăluit că oficialii americani veniseră în Iran cu daruri. A doua zi, vicepreşedintele Bush a înregistrat în jurnalul său electronic: „La ştiri, în aceste momente, primează problema ostaticilor. Sunt unul dintre puţinii oameni care cunosc toate detaliile... aceasta este o operaţiune de care am fost legat foarte, foarte tare şi sper să nu existe scurgeri de informaţii".

La 10 noiembrie, Casey a participat la o întâlnire extraordinar de tensionată a membrilor Consiliului Naţional de Securitate. L-a îndemnat pe Reagan să facă o declaraţie publică, spunând că Statele Unite lucrau la un plan strategic pe termen lung pentru a-i scoate pe sovietici şi pe teroriştii din Iran – şi să nu vorbească despre schimbul de arme pentru soldaţi. Preşedintele a insistat asupra ideii. „Nu am trimis – repet – nu am trimis arme şi nimic altceva în schimbul ostaticilor", a spus Reagan naţiunii într-o transmisiune radiofonică de la 13 noiembrie. Încă o dată, ca în cazul doborârii avioanelor U-2, la fel ca în Golful Porcilor, la fel ca în războiul din America

Centrală, preşedintele a minţit pentru a proteja acţiunile sub acoperire de CIA.

De această dată, au fost puţini cei care l-au crezut.

A mai durat încă cinci ani pentru a-i elibera şi pe ultimii ostatici americani. Doi nu s-au mai întors niciodată. Peter Kilburn a fost ucis. După ce a îndurat luni întregi de tortură şi interogatorii, Bill Buckley a murit în lanţuri.

NIMENI DIN GUVERNUL SUA NU ŞTIA

Comitetele congresionale pentru spionaj voiau să vorbească cu Bill Casey. dar acesta a ales să urmeze tradiţia şi să păstreze ţara într-un moment de criză pentru CIA.

Duminică, 16 noiembrie, Casey a zburat spre sud. pentru a trece în revistă trupele din America Centrală, lăsându-l pe adjunctul său, Bob Gates, să adune mizeria. Audierile au fost amânate pentru următoarea zi de vineri. Cele cinci zile intermediare au fost cele mai rele din istoria Agenţiei.

Luni, Gates şi subordonaţii săi au încercat să alcătuiască o cronologie a evenimentelor petrecute. Directorul l-a făcut responsabil pe Clair George şi pe serviciul său clandestin de pregătirea mărturiei în faţa Congresului. Intenţia era muşamalizarea adevărului.

Marţi, membrii personalului comitetului pentru spionaj l-au convocat pe George la o audiere cu uşile închise într-o cameră securizată electronic şi izolată fonic, aflată în domul Capitoliului. Ştia că mai devreme în acel an, CIA, fără autorizaţii legale, făcuse transferuri de arme în schimbul ostaticilor. Sub atenta lor interogare, a făcut exact ceea ce făcuse şi preşedintele cu cinci zile mai înainte: a minţit.

Peste noapte, Gates l-a trimis pe un alt asistent al lui Casey în America Centrală, pentru a-i duce o copie a mărturiei propuse şi pentru a-l aduce pe director înapoi la cartierul general. Miercuri, Casey a început să scrie o

nouă versiune în timp ce zbura înapoi la Washington. Dar, în curând, şi-a dat seama că nu-şi înţelegea propriul scris. A început să dicteze cuvinte pompoase în reportofon. Era o bolboroseală. A renunţat de tot.

Joi, Casey s-a dus cu propunerea originală în servietă la Casa Albă, la o întâlnire cu North şi Poindexter. Pe când încercau să scrie ceva împreună, Casey a mâzgălit o notă pe copia sa, spunând că: „Nimeni din guvernul SUA nu ştia" despre zborul HAWK al CIA din noiembrie 1985. Era o minciună extrem de curajoasă. A revenit la cartierul general şi s-a întâlnit în camera de conferinţe a directorului, aflată la etajul şapte, cu cea mai mare parte a liderilor Agenţiei şi cu cea mai mare parte dintre ofiţerii direct implicaţi în transporturile de arme către Iran.

„Întâlnirea a fost un dezastru indiscutabil", îşi amintea directorul executiv al personalului, Jim McCullough. Dave Gries, un alt consilier apropiat al lui Casey, a spus că „nimeni din cei prezenţi nu era capabil – sau poate doritor – să pună cap la cap toate elementele disparate ale jocului de puzzle care devenise Iranul".

„Atmosfera de la întâlnire era suprarealistă", îşi amintea Gries. „Mulţi dintre participanţi păreau mai degrabă mai interesaţi să se protejeze pe ei înşişi decât să îl asiste pe Casey, care atunci era vizibil epuizat şi uneori chiar incoerent. Ne era clar lui McCullough şi mie că în dimineaţa următoare aveam să însoţim la Congres un director foarte confuz".

Vineri, Casey a depus o mărturie cu uşile închise în faţa comitetelor congresionale de spionaj. A fost un talmeş-balmeş de eschivare şi ameţeală, alături de un fapt captivant. Un senator a întrebat dacă CIA făcuse transporturi secrete către Iran şi Irak în timp ce cele două naţiuni se măcelăreau una pe cealaltă. Da, a spus Casey, ajutăm Irakul de trei ani.

În weekend, memorandumul lui North către

Poindexter pe tema deturnării a milioane de dolari din vânzările de arme către Iran şi retrimiterii banilor spre *contras* a ieşit la iveală. Amândoi distruseseră documente timp de câteva săptămâni, dar, cumva, lui North îi scăpase tocmai acela.

Luni, 24 noiembrie, vicepreşedintele Bush a dictat o notă pentru jurnalul său: „O adevărată bombă... North luase banii şi îi depusese într-un cont bancar din Elveţia... pentru a fi folosiţi pentru contras... Va fi o explozie de proporţii". Era cel mai mare scandal politic de la Washington de la plecarea lui Richard Nixon încoace.

Patru zile mai târziu, Casey a convocat o conferinţă a directorilor de la CIA, Departamentul de Stat şi Pentagon. „Mă bucur foarte mult pentru comunitatea noastră care a lucrat unită în ultimii şase ani, mai eficient decât cea mai mare parte a guvernului nostru, fără să înregistreze eşecuri semnificative", spuneau principalele lui notiţe. „Niciun scandal şi multe succese solide".

TĂCEREA PĂREA SĂ DUREZE O VEŞNICIE

Încă de la Watergate, nu crimele, ci încercările de acoperire distruseseră puterile de la Washington. Casey nu era în stare să-şi acopere urmele. S-a poticnit şi s-a împiedicat de o săptămână în care a ţinut o mărturie incoerentă la Capitol Hill, zăcând în scaunul său, incapabil să formuleze frazele. Abia îşi mai putea ţine capul drept. Consilierii săi erau exasperaţi. Dar au continuat să îl încurajeze.

„Bill Casey trebuia să dea socoteală pentru multe", a spus Jim McCullough, membru al personalului său şi veteran CIA de treizeci şi patru de ani. Este îndoielnic dacă operaţiunea ar fi demarată vreodată – cu atât mai puţin dacă ar fi susţinută pentru mai bine de un an – fără asentimentul şi suportul lui".

Casey a participat la o cină în memoria ofiţerului CIA asasinat, Bob Ames, la Philadelphia, în seara zilei de joi, 11

decembrie. A revenit la cartierul general vineri, la ora 06: 00, pentru un interviu cu un reporter de la revista *Time*, pe nume Bruce van Voorst. Agenţia apelase adesea la *Time* pentru revitalizarea relaţiilor publice în momente de criză. Van Voorst era un om pe care se putea conta. Lucrase la rândul lui şapte ani la CIA.

Agenţia a stabilit regulile de bază: treizeci de minute pentru afacerea Iran-confra, treizeci de minute pentru un rezumat al nenumăratelor reuşite obţinute sub comanda lui Casey. McCullough îl auzise pe Casey recitând pomelnicul veţile bune de multe ori înainte. Avea încredere că directorul îşi putea spune replicile chiar şi în stare de epuizare. Prima jumătate de oră s-a dovedit a fi un chin, dar când s-a terminat, întrebarea mult aşteptată, şi-a făcut apariţia: „Domnule Casey, puteţi vorbi puţin despre reuşitele Agenţiei sub conducerea dumneavoastră?”

„Am răsuflat cu toţii uşuraţi”, îşi amintea McCullough. „Dar Casey s-a holbat la Van Voorst ca şi când nu ar fi înţeles întrebarea sau nu-i venea să creadă că fusese întrebat. Nu a spus nimic. Tăcerea părea să dureze o veşnicie”.

Luni dimineaţa, pe 15 decembrie, Casey a suferit un atac în biroul său de la etajul al şaptelea. A fost scos pe o targă înainte ca cineva să-şi fi dat seama ce se întâmplase. La spitalului universitar din Georgetown, medicii săi au stabilit că suferea de un limfom al sistemului nervos central, nediagnosticat până atunci – o reţea malignă care i se răspândea în creier, o boală rară, dificil de detectat. Adesea, de la un an până la optsprezece luni înaintea diagnosticării, putea provoca un comportament ciudat şi inexplicabil.

Casey nu avea să se mai întoarcă niciodată la CIA. Bob Gates s-a dus să îl viziteze la spital la 29 ianuarie 1987, la ordinele Casei Albe, având la el o scrisoare de demisie pe care directorul trebuia să o semneze. Casey nu

putea să ţină stiloul. Stătea lungit pe spate, în pat, cu lacrimi în ochi. Gates s-a întors la Casa Albă a doua zi, iar preşedintele Statelor Unite i-a oferit postul – „o slujbă pe care nimeni nu părea să o vrea”, reflecta Gates. „Nici nu mă mir”.

Gates a lucrat ca director temporar al Serviciilor Centrale de Informaţii timp de cinci luni înfiorătoare, până la 27 mai 1987, dar numirea sa pare să fi fost blestemată. Trebuia să aştepte să se întoarcă roata. „A devenit repede evident că era prea aproape de ceea ce făcuse sau nu făcuse Casey”, a spus următorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii, William Webster. „Abordarea lui Bob fusese aceea că nu voise să ştie. În aceste circumstanţe, asta era inacceptabil”.

Webster condusese FBI-ul timp de nouă ani. Era un numit apolitic al lui Carter, cu maxilare ascuţite, extrem de îngrijit, una din puţinele embleme ale corectitudinii morale care mai rămăsese în picioare în timpul administraţiei lui Reagan după încurcăturile aduse de afacerea Iran-contra. Fusese judecător federal şi prefera să i se spună în continuare aşa. Tentaţia de a desemna un om căruia i se spunea „Judecătorul” la conducerea CIA era foarte evidentă la Casa Albă. La fel ca amiralul Turner, era un adept al creştinismului ştiinţific şi un om cu convingeri morale. Nu era un om de-al lui Reagan; nu avea nicio legătură politică sau personală cu preşedintele. „Nu mi-a cerut niciodată nimic”, a spus Webster. „Nu am vorbit niciodată despre afacerile nostre. Nu era o relaţie de prietenie. Apoi, la sfârşitul lunii februarie 1987. am primit un telefon”. Reagan îi propunea acum o afacere. La 3 martie, preşedintele a anunţat nominalizarea lui Webster ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii şi l-a lăudat drept „un om devotat supremaţiei legii”.

Lucrul ăsta nu s-a spus niciodată despre Bill Casey. După ce a murit pe 6 mai, la vârsta de şaptezeci şi patru

de ani, propriul lui episcop l-a condamnat public din amvon la înmormântare, în timp ce preşedinţii Reagan şi Nixon ascultau în tăcere.

Casey aproape că dublase dimensiunile CIA în şase ani; serviciul clandestin avea acum aproape şase mii de ofiţeri. Construise un palat de sticlă de 300 de milioane de dolari pentru a-i găzdui pe noii recruţi la cartierul general; mobilizase armate secrete în întreaga lume. Şi cu toate astea, lăsase Agenţia mai slăbită decât la prelucrarea funcţiei, zdruncinată de moştenirea minciunilor sale.

Bob Gates a învăţat o lecţie simplă lucrând cu Casey. „Serviciul clandestin este inima şi sufletul Agenţiei", a spus el. „Mai este şi locul care te poate trimite la închisoare".

42. SĂ GÂNDEASCĂ IMPOSIBILUL

Preşedintele Statelor Unite a mărturisit poporului american că minţise în legătură cu transferul de arme în schimbul ostaticilor. Casa Albă a încercat să întoarcă vârtejul politic înspre Casey şi CIA. Nici omul şi nici instituţia nu au reuşit să se apere. Congresul i-a convocat pe ofiţerii şi agenţii lui Casey să depună mărturie. Au lăsat impresia că Statele Unite angajaseră o bandă de infractori şi hoţi să conducă afacerile externe.

Sosirea Judecătorului Webster a prevestit o preluare ostilă la CIA. Congresul, împreună cu un consilier independent, a încercat să stabilească cu exactitate ce anume făcuse Casey. Operaţiunile au fost suspendate, planurile puse pe rafturi, carierele ameninţate. Frica bântuia pe holurile cartierului general al Agenţiei, în timp ce trei duzini de agenţi FBI împărţeau citaţii, deschideau seifuri zăvorâte cu lacăte şi îşi băgau nasul prin dosare ultrasecrete, adunând probe în cazuri de obstrucţionare a justutiei şi sperjur. Liderii serviciului clandestin au trecut prin interogatorii şi au fost puşi sub acuzare. Viziunea lui Casey despre o Agenţie lipsită de constrângerile legii le-a

cauzat multe probleme.

„Am avut nevoie de câteva luni ca să înţeleg clar ce se întâmplase şi cine ce făcuse cui”, a spus Webster. „Casey a lăsat în urmă *multe* probleme”. Printre cele mai mari, credea Webster, se număra o tradiţie de insubordonare sfidătoare. „Oamenii de pe teren simţeau că trebuiau să acţioneze pe cont propriu”, spunea el. „Nu aveau voie să acţioneze fără aprobarea şefului. Dar conducătorii posturilor se ghidau după ideea: Eu *sunt* şeful”.

Ofiţerii serviciului clandestin erau siguri că Webster – poreclit curând „Blândul Bill” – nu avea idee cine erau, ce făcuseră sau ce tip de misticism îi ţinea împreună. „Nimeni altcineva nu poate înţelege”, spunea Colin Thompson, care lucrase în Laos, Cambodgia şi Vietnam. „Este ca o ceaţă în care te afunzi şi în spatele căreia te ascunzi. Ai impresia că ai devenit o persoană de frunte în lumea guvernului american, iar Agenţia încurajează ideea asta din clipa în care păşeşti înăuntru. Te transformă într-un fel de credincios”.

Cei din afară păreau a fi membrii unui club exclusivist, o cultură a intelectualilor din sud. Dar se considerau un batalion de luptă camuflat, o frăţie de sânge. Conflictele cu Webster au fost fierbinţi încă de la început. „Probabil am fi reuşit să depăşim egoul lui Webster, lipsa lui de experienţă în afacerile externe, perspectiva lui de mic orăşean de provincie asupra lumii şi chiar aroganţa lui ce-o depăşea pe-a noastră”, s-a plâns Duane Clarridge de la CIA. „Ce nu puteau depăşi era faptul că era avocat”.

„Întreaga lui pregătire ca avocat şi judecător îi dicta că nu puteam face lucruri ilegale. Nu a putut accepta niciodată faptul că asta este *exact* ceea ce face CIA când operează în străinătate. Încălcăm legile altor ţări. Era modul în care colectam informaţii. Webster avea o

problemă insurmountabilă cu laraison d'etre al organizaţiei pe care fusese adus să o conducă".

La câteva săptămâni de la sosirea lui Webster, Clarridge şi colegii săi au trimis vorbă la Casa Albă: omul era de categorie uşoară, un diletant, un fluture comun doar pe jumătate strălucit. A recunoscut rebeliunea cu care se confrunta şi a încercat să o dolomească cerând sfaturi de la Richard Helms, care ieşise din ciocnirea cu tribunalele penale ca respectabilă eminenţă cenuşie. „O chestiune pe care mi-a subliniat-o Dick Helms: pentru că trebuie să minţim şi să facem unele lucruri în străinătate, este foarte important să nu ne minţim unul pe altul şi să nu ne compromitem între noi", îşi amintea Webster. „Mesajul pe care voiam să îl trimit era că poţi face mult mai mult când oamenii au încredere în tine. Nu ştiu dacă asta a produs vreo diferenţă. Oamenii ascultau cu multă atenţie. Dar întrebarea la Agenţie era: chiar vorbeşte serios? în mintea lor se afla întotdeauna această întrebare".

Webster a jurat că Agenţia nu va avea secrete faţă de Congres. Dar comitetele congresionale de *spionaj se* arseseră de prea multe ori. Au decis că lecţia învăţată din afacerea Iran-*contra* era că Agenţia avea nevoie să fie condusă de la Capitol Hill. Congresul îşi putea impune voinţa pentru că, conform Constituţiei, controla, la urma urmei, registrele guvernului. Webster a arborat steagul alb, iar prin predarea lui, CIA nu mai era un simplu instrument al puterii prezidenţiale. Era aşezată, în echilibru precar, între comandantul-şef şi Congres.

Serviciul clandestin s-a luptat din greu să împiedice Congresul să obţină un rol în conducerea CIA. Se temea că din cei 535 de reprezentanţi aleşi, doar câţiva înţelegea cât de cât ce însemna Agenţia. Astfel că personalul comitetelor de supraveghere ale Congresului s-a populat repede cu ofiţeri de carieră ai CIA care puteau să aibă grijă de ai lor.

Comitetele scoseseră cuţitele împotriva lui Clair George, care încă mai era şeful serviciului clandestin. El fusese legătura specială a lui Casey cu Congresul şi un maestru în arta înşelătoriei. Casey îi iubise farmecul şi inventivitatea, dar aceste două calităţi nu erau căutate în Agenţia lui Webster. „Clair avea o volubilitate care te făcea să-l îndrăgeşti”, spunea Webster. „Dar credea că modul în care trebuia să abordezi o întrebare a Congresului era să o eviţi”.

În 1987, la sfârşitul lunii noiembrie, Webster l-a chemat la el şi i-a spus: „Chestia e că Congresul nu te crede. Va trebui să îţi cer să îţi părăseşti slujba”. George s-a gândit un moment. „A spus: «Chiar cred că *ar trebui* să mă retrag – şi poate o să iau cu mine câţiva oameni care ar trebui să se retragă la rândul lor»”. Trei săptămâni mai târziu, Duane Clarridge servea un pahar cu George în cinstea Crăciunului, când Webster l-a chemat sus şi i-a spus că era timpul să plece. Pentru o clipă, Clarridge s-a gândit să riposteze, mai întâi prin şantajarea lui Webster, apoi prin folosirea legăturilor sale de la Casa Albă. Tocmai primise un bilet drăguţ de la bunul său prieten, vicepreşedintele Statelor Unite. „Ai prietenia mea”, scria George Bush „Respectul meu şi înalta mea preţuire. Asta nu se va schimba niciodată”. Dar Clarridge a considerat că fusese încălcat legământul loialităţii. A demisionat.

Alături de el, şi-a părăsit slujba şi un grup de operatori ai serviciului clandestin care, împreună însumau mai bine de două mii de ani de experienţă.

SERVICIILE AMERICANE DE INFORMAŢII AU FOST GENEROASE

Ceea ce l-a bântuit pe Clair George în cea mai mare parte a perioadei de după retragere nu au operaţiunile ratate sau perspectiva punerii sub acuzare, ci umbra unei cârtiţe din interiorul CIA.

Sub conducerea lui, între 1985 şi 1986, divizia

sovietică/Europa de Est a serviciului clandestin îşi pierduse aproape toţi spionii. Cei câţiva agenţi sovietici plasaţi în spatele Cortinei de Fier fuseseră arestaţi şi executaţi, unul câte unul. Micile baze CIA din Moscova şi Berlinul de Est au încetat să funcţioneze, acoperirile ofiţerilor fuseseră deconspirate, operaţiunile distruse. În 1986 şi 1987. divizia se prăbuşea precum o clădire dinamitată, înregistrată pe peliculă cu încetinitorul. CIA nu avea idee de ce. La început s-a crezut că un proaspăt ofiţer pe nume Ed Howard era trădătorul din interior. Se alăturase serviciului clandestin în 1981 şi fusese ales să lucreze în prima sa ieşire în străinătate ca ofiţer sub acoperire la Moscova. Făcuse doi ani de pregătire. Puţine detalii personale despre Howard scăpaseră Agenţiei, asta până în ultimul moment: era beţiv, mincinos şi hoţ. Agenţia l-a concediat, iar el a dezertat la Moscova în aprilie 1985.

Ca parte a pregătirii sale, Howard citise dosarele unora din cei mai buni spioni pe care îi avea CIA la Moscova, printre care se număra şi Adolf Tolkacev, un cercetător militar care trimisese timp de patru ani documente despre ultimele progrese făcute de cercetătorii sovietici în domeniul armamentului. Tolkacev era văzut ca cea mai mare sursă sovietică a CIA din ultimii douăzeci de ani.

Când Politburo s-a reunit la Kremlin, la 28 septembrie 1986, şeful KGB, Viktor Chebrikov, l-a informat cu mândrie pe Mihail Gorbaciov că Tolkacev fusese executat cu o zi înainte, pentru trădare. „Serviciile americane de informaţii au fost generoase cu el”, a remarcat Gorbaciov. „Avea două milioane de ruble”. Asta însemna mai bine de o jumătate de milion de dolari. KGB ştia acum care era preţul pentru spionii de valoare mondială.

Agenţia credea că era posibil ca Howard să fi fost cel care îl trădase pe Tolkacev. Dar era imposibil să se facă

responsabil pentru mai bine de trei duzini de morţi pe care îi identificase din lista de spioni sovietici ai CIA. Altceva sau altcineva era de vină. Preşedintele Consiliului Consultativ pe Probleme Externe a studiat cazul şi a raportat „incapacitatea fundamentală a membrilor diviziei sovietice de a gândi imposibilul” – că în interiorul serviciului clandestin se putea ascunde un trădător.

Casey citise raportul şi îl mustrase pe Clair George. „Sunt îngrozit”, scrisese el, „de complacerea uluitoare” în faţa „acestei catastrofe”. Dar, în particular, Casey nu era interesat. A numit trei oameni – unul din ei cu jumătate de normă – să investigheze morţile celor mai preţioşi agenţi străini ai CIA.

Ca măsură a încrederii pe care ofiţerii seniori ai serviciului clandestin o aveau în Webster, nu i s-a spus niciodată adevărul deplin despre acest caz. Nu a aflat niciodată aceasta era cea mai gravă infiltrare din istoria Agenţiei. Ştia că exista o investigaţie restrânsă – „o tentativă, nimic mai mult. Dacă găsesc ceva, bine”, a spus el. „Dacă nu găsesc niciun motiv criminal, poate vor găsi altceva în loc sau poate nu vor găsi nimic”, a spus el. „Asta e tot ce am auzit despre acest caz”.

Investigaţia s-a năruit, iar coşmarul contrainformaţiilor cu care se confrunta deja CIA a crescut sub conducerea lui Webster.

În iunie 1987, maiorul Florentino Aspillaga Lombard, şeful serviciului cubanez de informaţii din Cehoslovacia, a trecut graniţa la Viena, a intrat în ambasada americană şi i s-a predat lui Jim Olson, şeful bazei CIA. A dezvăluit că toţi agenţii cubanezi recrutaţi de Agenţie în ultimii douăzeci de ani erau agenţi dubli – predindeau că sunt loiali Statelor Unite în timp ce lucrau în secret pentru Havana. Asta a produs un adevărat şoc, dar era prea greu de crezut. Cu toate astea, analiştii CIA au concluzionat cu amărăciune, după o lungă şi dureroasă reevaluare, că maiorul spunea

adevărul. În aceeaşi vară, un val de informaţii proaspete despre morţile agenţilor CIA a început să vină dinspre o nouă serie de ofiţeri militari şi de informaţii, sovietici şi din blocul sovietic. S-a transformat într-un curent, apoi într-un fluviu şi au mai trecut încă şapte ani până s-a ajuns la teribila concluzie că CIA fusese indusă în eroare prin dezinformare.

CHIAR AU FĂCUT CEVA BINE

La scurt timp de la investirea în funcţie, Webster a apelat la Bob Gates şi l-a întrebat: Ei bine, Bob, ce se întâmplă la Moscova? Ce pune la cale Gorbaciov? Nu a fost niciodată mulţumit de răspunsuri. „Aveam oamenii cu paharul pe jumătate plin şi oamenii cu paharul pe jumătate gol", a oftat Webster. „Pe de-o parte, asta, pe de altă parte, cealaltă".

CIA nu ştia că Gorbaciov declarase la întâlnirea Pactului de la Varşovia, din mai 1987, că sovieticii nu aveau să invadeze niciodată Europa de Est pentru a menjine imperiul. CIA nu ştia că Gorbaciov îi spusese liderului Afghanistanului, în iulie 1987, că sovieticii urmau să înceapă în curând retragerea trupelor. Iar Agenţia a fost complet uimită în decembrie 1987, când mulţimi de americani adoratori l-au aclamat pe Gorbaciov ca pe un erou pe străzile din Washington. Oamenii simpli de pe stradă păreau să înţeleagă că liderul lumii comuniste voia să vadă sfârşitul Războiului Rece. CIA nu înţelesese această idee. Bob Gates şi-a petrecut următorul an întrebându-i pe subordonaţii săi de ce Gorbaciov îi luă mereu prin surprindere.

Pe parcursul a mai bine de treizeci de ani, Statele Unite cheltuiseră aproape un sfert de *trilion* de dolari pe sateliţi-spioni şi echipament electronic de interceptare construit special pentru monitorizarea armatei sovietice. Aceste programe erau, pe hârtie, responsabilitatea directorului Serviciilor Centrale de Informaţii, dar, în

realitate, erau conduse de Pentagon. Ofereau date pentru nesfârşitele negocieri ale Tratatului pentru Limitarea Armelor Strategice cu sovieticii şi se putea spune că acele discuţii menţineau rece Războiul Rece. Dar Washingtonul şi Moscova nu au renunţat niciodată la niciun sistem de arme pe care voiau să-l construiască. Arsenalele lor au rămas în continuare capabile să distrugă lumea de sute de ori. Iar în cele din urmă, Statele Unite au abrogat însăşi ideea controlului armelor.

Dar, în august 1988, s-a obţinut o anumită răsplată. Părea ironia sorţii. Frank Carlucci, ajuns secretarul pentru apărare al lui Reagan, s-a dus la Moscova pentru întâlniri cu omologul său, ministrul sovietic al apărării, Dmitri Yazov, şi a ţinut o conferinţă în faţa generalilor şi amiralilor de la academia militară Voroshilov. „Cum se face că ştiţi atât de multe despre noi?" l-a întrebat unul din ei pe Carlucci. „Trebuie să ne descurcăm cu ceea ce ne oferă sateliţii", a răspuns el. „Ne-ar fi mult mai uşor dacă aţi vrea, pur şi simplu, să vă publicaţi bugetul militar". Sala a izbucnit în râs, iar după aceea, Carlucci l-a întrebat pe însoţitorul său rus ce era aşa de amuzant. „Nu înţelegeţi", a spus rusul. „Aţi atacat inima sistemului lor" – caracterul secret. Contactele faţă în faţă dintre şefii militari americani şi sovietici i-au făcut pe ruşi să îşi dea seama de două lucruri. Primul, americanii nu voiau să îi omoare. Al doilea, puteau fi la fel de puternici ca ei în domeniul armelor nucleare, dar oricum nu conta. Erau mult mai slabi în toate celelalte privinţe. Au priceput atunci că sistemul lor închis, construit pe secrete şi minciuni, nu putea înfrânge niciodată o societate deschisă.

Şi-au dat seama că partida era pierdută. Agenţia însă, n-a văzut lucrul ăsta.

CIA a reuşit cu toate acestea să obţină trei succese importante în acel an. Primul a venit după ce colonelul Chang Hsien-yi, directorul adjunct al institutului de

cercetări nucleare al Taiwanului, a dezertat în Statele Unite. Timp de douăzeci de ani. lucrase în secret pentru Statele Unite, încă de la recrutarea sa de către CIA pe post de cadet militar. Institutul său, consacrat de ochii lumii cercetărilor civile, fusese înfiinţat cu ajutorul plutoniului american, uraniului sud-african şi a experţilor internaţionali. Liderii Taiwanului creaseră în interior o celulă care se ocupa de construirea bombelor nucleare. Ţinta era evidentă: teritoriul chinez. Liderii comunişti din China juraseră să atace dacă Taiwanul avea să dezvolte arme nucleare. Statele Unite au cerut oprirea programului. Taiwanul a minţit în legătură cu stoparea lui şi şi-a continuat munca. Printre puţinii americani care ştiau despre serviciile colonelului Chang se număra şi Jim Lilley de la CIA, care lucrase ca şef directorul bazelor din China şi Taiwan şi că avea să devină în curând ambasadorul SUA în China. „Alegi un candidat, îi dai un ofiţer de caz potrivit şi îl recrutezi apoi pe bază ideologică – deşi este vorba şi de bani – şi menţii legătura cu el”, a spus Lilley. Colonelul Chang l-a alertat pe ofiţerul său de caz, a dezertat şi a adus probe prin care dovedea progresul programului nuclear. Un spion al CIA de douăzeci de ani ajutase la oprirea răspândirii armelor de distrugere în masă. „Acesta a fost un caz în care chiar au făcut ceva bine”, a spus Lilley. „L-au scos pe tipul acela de acolo. Au obţinut şi documentaţia. Şi apoi i-au confruntat pe taiwanezi”. Pregătit cu probe, Departamentul de Stat a făcut presiuni puternice asupra guvernului din Taiwan, care a anunţat în cele din urmă că avea capacitatea de a construi arme nucleare, dar că nu intenţiona să facă asta. Era cel mai bun mod în care putea fi controlată proliferarea armelor.

Apoi a avut loc un strălucit complot împotriva Organizaţiei Abu Nidal, o bandă care ucisese, răpise şi terorizase americani din Europa de Vest şi Orientul Mijlociu mai bine de zece ani. A implicat trei guverne

străine şi un fost preşedinte al Statelor Unite. A fost elaborat în noul centru pentru contraterorism al CIA şi a început după ce Jimmy Carter i-a predat un pachet de informaţii despre Abu Nidal preşedintelui Siriei. Hafiz al-Assad, la o întâlnire din martie 1987. Assad l-a exilat pe terorist. În următorii doi ani, cu ajutorul PLD şi al serviciilor iordaniene şi israeliene de informaţii. Agenţia a început războiul psihologic împotriva lui Abu Nidal. Un curent puternic şi stabil de dezinformare l-a convins că locotenenţii lui de top erau trădători. I-a ucis pe şapte dintre ei şi zeci dintre ajutoarele lor în următorul an, schilodindu-şi organizaţia. Campania a ajuns la apogeu când doi dintre oamenii lui Abu Nidal au fugit şi au organizat un atac asupra cartierului său general din Liban, ucigând optzeci de oameni. Organizaţia a fost zguduită, o victorie remarcabilă a centrului pentru contraterorism al CIA şi a diviziei pentru Orientul îndepărtat sub conducerea lui Tom Twetten, care avea să fie promovat ca director al serviciului clandestin.

Al treilea mare succes – sau aşa părea la acea vreme – a fost triumful rebelilor afghani.

Toate celelalte forţe care luptau pentru libertate alături de CIA începuseră să slăbească. *Forţele contras* au semnat un acord de încetare a focului la câteva zile după ce susţinerea secretă a Agenţiei a fost întreruptă definitiv. Voturile au înlocuit gloanţele în Nicaragua. O patrulă pierdută a luptătorilor anti-Qaddafi bântuia prin Sudan. CIA a trebuit să demobilizeze această insurgenţă pregătită doar pe jumătate şi să îşi retragă trupele din Africa de Nord, ducându-le mai întâi în Congo, apoi în California. Diplomaţia a surclasat acţiunile sub acoperire din sudul Africii, iar conducta de arme de la Washington şi Moscova a secat. Programul lui Casey de a susţine armata rebelă cambodgiană care se lupta cu forţele Hanoiului – o dispută duşmănoase împotriva câştigătorilor războiului din

Vietnam – era prost administrată, banii şi armele ajungând în mâinile celor mai corupţi generali thailandezi. Şi i-a pus pe aliniat aliaţii CIA în rând cu măcelarii din Cambodgia, Khmerii Roşii. Colin Powell, consilierul adjunct pentru securitate naţională a lui Reagan după curăţenia făcută după afacerea Iran-contras, a avertizat că Casa Albă ar trebui să nu acţioneze în pripă cu operaţiunea sa. În timp, chiar şi acesteia i s-a pus capăt.

Doar mujahedinii, războinicii afghani pentru credinţă, vărsau sânge şi simţeau mirosul victoriei. Operaţiunea afghană a CIA ajunsese acum un program care costa între 700.000 şi 1 milion de dolari pe an. Reprezenta 80% din bugetul alocat de serviciile clandestine operaţiunilor din străinătate. Înarmaţi cu rachete anti-aeriene Stinger, rebelii afghani ucideau soldaţi sovietici, doborau elicopterele care transportau arme sovietice şi provocau răni adânci în mândria sovietică. CIA făcuse ce-şi propusese: le dăduse ruşilor Vietnamul lor „L-am ucis unul câte unul”, a spus Howard Hart, care a condus misiunea de înarmare a afghanilor între 1981 şi 1984. „Aşa că au plecat acasă, şi asta a fost o campanie teroristă”.

AM ABANDONAT

Sovieticii au anunţat că aveau să se retragă definitiv odată ce încheierea administraţiei Reagan. Documentele CIA nu au răspuns niciodată la întrebarea ce s-ar fi întâmplat dacă o armată militantă islamică ar fi înfrânt invadatorii păgâni ai Afghanistanului. Tom Twetten, omul numărul doi al serviciului clandestin în vara anului 1988, avea sarcina de a-şi da seama ce avea să se întâmple cu rebelii afghani. A spus că a înţeles pe dată că „nu avem niciun plan”. CIA a decis simplu: „o să fie «democraţie în Afghanistan». Şi numai bine n-o să fie”.

Războiul sovietic se încheiase. Dar Jihadul afghan al CIA, nici pe departe. Robert Oakley, ambasadorul

american în Pakistan între 1988 şi 1991, era de părere că Statele Unite şi Pakistanul ar trebui „să reducă drastic asistenţa acordată adevăraţilor radicali” din Afghanistan şi să lucreze pentru moderarea mujahedinilor. „Dar CIA nu putea sau nu voia să îşi controleze partenerii pakistanezi”, a spus el. „Aşa că am continuat să îi susţinem pe unii dintre radicali”. Unul din cei mai importanţi rebeli era liderul afghan Gulbuddin Hekmatyar, care primise de la CIA sute de milioane de dolari în arme şi vându-se o mare parte din ele. Era pe cale să întoarcă acele arme împotriva poporului afghan, într-o luptă pentru obţinerea puterii absolute.

„Mai aveam o problemă cu Agenţia”, a spus ambasadorul Oakley. „Aceiaşi oameni care se luptau cu sovieticii profitau de pe urma traficului cu narcotice”. Afghanistanul era şi rămâne în continuare cea mai mare sursă de heroină din lume, cu nenumărate hectare de maci pentru opiu, culese de două ori pe an. „Cred că serviciile pakistaneze de informaţii erau implicate şi că CIA nu avea de gând să-şi strice relaţiile în regiune pentru asta”, a spus Oakley.

„Am tot cerut bazei CIA să obţină informaţii despre traficul ăsta de la sursele din interiorul Afghanistanului”, a spus el. „Mi-au răspuns că nu aveau surse capabile să facă lucrul ăsta. Nu puteau nega că aveau surse, din moment ce primeau informaţii despre arme şi alte chestiuni”.

„Am încercat să discut despre asta până şi cu Bill Webster”, a spus Oakley. „Nu am primit niciodată un răspuns satisfăcător. Niciodată nu se întâmpla nimic”. Webster i-a invitat pe liderii rebelilor afghani la prânz, la Washington. „Nu erau uşor de suportat”, îşi amintea el. Hekmatyar se afla printre onoraţii oaspeţi. Când l-am întâlnit pe Hekmatyar în Afghanistan, a jurat să creeze o nouă societate islamică şi avea să facă asta chiar dacă avea să-l coste un milion de vieţi. În momentul apariţiei

acestei cărţi, CIA încă îl mai urmăreşte prin Afghanistan, unde forţele lui ucid soldaţi americani şi trupe aliate.

Ultimii soldaţi sovietici au părăsit Afghanistanul la 15 februarie 1989. Armele CIA au continuat să curgă. „Niciunul dintre noi nu a prevăzut cu adevărat consecinţele majore”, a spus ambasadorul Oakley. Într-un an, saudiţi în haine albe au început să apară în capitalele provinciilor şi să distrugă satele Afghanistanului. S-au proclamat emiri. Au cumpărat loialitatea liderilor satelor şi au început să construiască mici imperii. Erau emisarii unei noi forţe a lumii care a ajuns să se numească al Qaeda.

„Am abandonat regiunea”, a spus Webster. „Nu trebuia s-o facem”.

43. CE VOM FACE CÂND VA CĂDEA ZIDUL?

Agenţia a sărbătorit când George H.W. Bush a fost investit în funcţia de preşedinte, la 20 ianuarie 1989. Era unul dintre ei. Îi iubea. îi înţelegea. Era, cu adevărat, primul şi singurul comandant suprem care ştia cum lucra CIA.

Bush a devenit propriul său director al Serviciilor Centrale de Informaţii. îl respecta pe judecătorul Webster, dar ştia că oamenii nu îl preţuiau şi l-a înlăturat din cercul său. Bush voia informări zilnice de la profesionişti, iar dacă acestea nu îl mulţumeau, voia rapoarte brute. Dacă se întâmpla ceva în Perú sau în Polonia, voia să afle. imediat, de la şeful bazei respective. Încrederea lui în agenţie era aproape o credinţă religioasă.

Iar această încredere i-a fost dureros încercată în Panamá. În timpul campaniei din 1988, Bush a negat că s-ar fi întâlnit vreodată cu generalul Manuel Noriega, cunoscutul dictator al acelei naţiuni. Dar existau fotografii care dovedeau contrariul. Noriega se aflase pe statul de plată al CIA timp de mulţi ani. Bill Casey îl primise la cartierul general în fiecare an şi zburase în Panamá cel puţin o dată pentru a-l întâlni. „Casey îl vedea ca pe un

protejat”, spunea Arthur H. Davis Jr., ambasadorul american în Panamá în timpul administraţiilor Reagan şi Bush.

În februarie 1988, generalul a fost pus sub acuzare în Florida ca rege al cocainei, dar a rămas la putere, rânjind ironic către Statele Unite. Până atunci, era bine cunoscut statutul lui Noriega de criminal, dar şi de vechi prieten al CIA. Impasul era chinuitor. „CIA, care se ocupase de el de atâta timp, nu voia să încheie relaţia”, spunea Robert Pastorino, membru al personalului Consiliului Naţional de Securitate, care se întâlnise de nenumărate ori cu Noriega în calitate de angajat civil al Pentagonului în timpul anilor ’80.

După punerea sub acuzare, în timpul mandatului lui Reagan, Casa Albă i-a ordonat de două ori Agenţiei să găsească o cale de a-l îndepărta pe Noriega, iar la scurt timp după investire, Bush i-a spus din nou CIA-ului să îl răstoarne pe dictator. De fiecare dată, Agenţia se poticnea. Generalul Vernon Walters, pe atunci ambasadorul american la Naţiunile Unite, era deosebit de prudent. „Ca fost director adjunct al CIA – la fel ca unii oameni de la Pentagon care fuseseră la Southcom, Comandamentul Forţelor sudice ale SUA – nu era dornic să-l vadă pe Noriega adus în SUA şi judecat pentru nimic”, a spus Stephen Dachi, care îi cunoştea personal pe generalul Walters şi pe generalul Noriega şi lucrase ca omul numărul doi la ambasada americană din Panamá în 1989. Vechii prieteni ai lui Noriega din Agenţie şi din armată nu voiau ca acesta să depună mărturie sub jurământ despre ei, într-un tribunal american.

La ordinele preşedintelui Bush, Agenţia a cheltuit 10 milioane de dolari susţinând opoziţia în alegerile din mai 1989. Noriega a reuşit să scape celei de-a patra acţiuni a CIA-ului împotriva lui. Preşedintele Bush a aprobat o a cincea operaţiune sub acoperire împotriva lui Noriega,

inclusiv suport paramilitar pentru o lovitură de stat. Lăsaţi-o baltă, au spus agenţii: doar o invazie militară de mari proporţii ar putea să îl urnească pe Noriega. Cu mai mulţi dintre cei mai experimentaţi ofiţeri în problemele Americii Latine – inclusiv şeful bazei din Panamá, Don Winters – erau scârbiţi de ideea de a porni împotriva generalului.

Furios, Bush a lăsat să se înţeleagă că afla mai multe despre evenimentele din Panamá de la CNN decât de la CIA. Acesta era sfârşitul mandatului lui William Webster ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Din acel moment, preşedintele a făcut planuri pentru răsturnarea lui Noriega împreună cu secretarul pentru apărare, Dick Cheney, al cărui scepticism despre Agenţie se adâncea cu fiecare zi.

Eşecul CIA de a-şi înlătura în secret vechiul aliat a forţat Statele Unite să organizeze cea mai mare operaţiune militară de la căderea Saigonului încoace. În 1989, în săptămâna Crăciunului, bombe programate, plasate în Panamá City au transformat periferiile oraşului în dărâmături, în timp ce soldaţii Forţelor Speciale au pătruns în capitală. Douăzeci şi trei de americani şi sute de civili panamezi au murit în cele două săptămâni necesare pentru arestarea lui Noriega şi aducerea lui, încătuşat, la Miami.

Don Winters de la CIA a depus mărturie pentru apărare la procesul lui Noriga, unde Statele Unite au admis că i-au plătit dictatorului cel puţin 320.000 de dolari prin intermediul Agenţiei şi armatei americane. Winters l-a descris pe Noriega drept legătura de încredere a CIA între Statele Unite şi Fidel Castro, un aliat loial în războiul împotriva comunismului din America Centrală şi un element de bază al politicii externe americane – îl adăpostise chiar şi pe şahul exilat al Iranului. Noriega a fost comdamnat în opt capete de acuzare pentru trafic de droguri şi escrocherie.

Mulţumită mai ales mărturiei de după proces a lui Winters, sentinţa lui Noriega ca prizonier de război a fost redusă cu zece ani, iar data pentru audierea de bună purtare a fost stabilită pentru septembrie 2007.

N-O SĂ MAI POT AVEA NICIODATĂ ÎNCREDERE ÎN CIA

În 1990, un alt dictator a început să provoace Statele Unite: Saddam Hussein.

În timpul războiului de opt ani dintre Iran şi Irak, preşedintele Reagan îl detaşase pe Don Rumsfeld ca trimisul său personal la Bagdad pentru a-i strânge mâna lui Saddam şi pentru a-i oferi suportul american. Agenţia îi oferise lui Saddam informaţii secrete militare, inclusiv date de pe teren de la sateliţii-spioni, iar Statele Unite îi asiguraseră accesul la licenţe de export pentru tehnologie de înaltă calitate, pe care Irakul le-a folosit pentru a construi arme de distrugere în masă.

Informaţiile confidenţiale venite de la Bill Casey şi CIA au reprezentat un factor decisiv în luarea acestor decizii. „Saddam Hussein era cunoscut drept un dictator brutal, dar mulţi erau de părere că nu el reprezenta pericolul cel mai mare”, spunea Philip Wilcox, legătura Departamentului de Stat cu Agenţia. „Existau informaţii estimative despre ameninţarea din Iran care, în retrospectivă, exagerau abilitatea Iranului de a domina în acel război…”

„Într-adevăr, am ţintit spre Irak”, a spus el. „Am oferit Irakului informaţii, am scos Bagdadul de pe lista statelor care sponsorizează terorismul şi am considerat pozitive comentariile lui Saddam Hussein prin care sugera că susţinea procesul de pace arabo-israelian. Mulţi considerau cu optimism Irakul ca un potenţial factor de stabilitate, iar pe Saddam Hussein un om cu care puteam lucra”.

Profitul investiţiilor din Irak a fost destul de slab.

Agenţia nu a primit înapoi niciun fel de informaţii de spionaj. Agenţii nu au reuşit niciodată să pătrundă în poliţia statală a Irakului. Nu avea niciun fel de cunoştinţe de la sursă despre regim. Reţeaua sa de agenţi irakieni consta în câţiva diplomaţi şi oficiali din comerţ de la ambasadele din străinătate. Aceştia aveau acces redus la consiliile secrete de la Bagdad. La un moment dat, CIA a ajuns să recruteze un angajat irakian al unui hotel din Germania.

CIA încă mai menţinea o reţea de mai bine de patruzeci de agenţi iranieni, inclusiv ofiţeri militari de grad mediu care ştiau câte ceva despre armata irakiană. Baza CIA din Frankfurt a comunicat cu ei prin intermediul tehnicii antice a cernelii invizibile. Dar, în toamna anului 1989. un funcţionar CIA a trimis scrisori tuturor agenţilor, toate în acelaşi timp, din acelaşi loc, toate cu acelaşi scris, spre aceeaşi adresă. Când unul dintre agenţi a fost demascat, a fost expusă întreaga reţea. A fost un eşec al Tradecraft 101. Toţi spionii iranieni ai Agenţiei au fost închişi şi mulţi dintre ei au fost executaţi pentru trădare.

„Agenţii arestaţi au fost torturaţi până la moarte”, a spus Phil Giraldi, pe atunci directorul adjunct al bazei din Istanbul. „Nimeni de la CIA nu a fost pedepsit”, a spus el, „iar şeful agentului responsabil de pe teren a fost chiar promovat”. Prăbuşirea reţelei de agenţi a închis fereastra CIA către Irak şi Iran.

În primăvara anului 1990, când Saddam a început să îşi mobilizeze din nou armata, CIA a ratat evenimentele. Agenţia a trimis o estimare specială la Casa Albă, în care se spunea că forţele armate din Irak erau epuizate, şi că aveau nevoie de câţiva ani pentru a-şi reveni după războiul cu Iranul şi că era improbabil ca Saddam să se angajeze în alte aventuri militare în viitorul apropiat. Apoi, la 24 iulie 1990, judecătorul Webster i-a dus preşedintelui Bush imagini făcute de sateliţii-spioni care arătau două divizii

ale Gărzii Republicane – zeci de mii de soldaţi irakieni – adunându-se la graniţa Kuweitului. Titlul buletinului *National Intelligence Daily* de a doua zi era: „Blufează Irakul?”

Un singur analist proeminent al Agenţiei, Charles Allen, ofiţerul naţional pentru avertizări, a cântărit şansele unui război mai mult decât oricine. „Am sunat alarma”, a spus Allen. „Surprinzător, erau puţini cei dispuşi să o audă”.

La 31 iulie, CIA a susţinut că o invazie era improbabilă; Saddam ar putea acapara câteva câmpuri petroliere sau o mână de insule, dar nimic mai mult. Abia a doua zi, la douăzeci de ore până la invazie – directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, Richard J. Kerr, a avertizat Casa Albă că un atac irakian era iminent.

Preşedintele Bush nu credea în propria Agenţie. I-a sunat pe preşedintele Egiptului pe regele Arabiei Saudite şi pe emirul Kuweitului şi toţi erau de părere că Saddam nu avea să invadeze. Regele Hussein al Iordaniei i-a spus preşedintelui: „Domnule, vă transmit din partea irakienilor cele mai înalte consideraţii şi respect”. Bush a dormit liniştit în acea noapte. La câteva ore, primul val de 140.000 de soldaţi irakieni s-a revărsat peste graniţă pentru a ocupa Kuweitul.

Bob Gates, cel mai de încredere consilier al preşedintelui pe probleme de spionaj era plecat la un picnic cu familia în afara Washingtonului. Li s-a alăturat o prietenă a soţiei sale.

— Ce faci aici? a întrebat ea.

— Despre ce vorbeşti? s-a interesat Gates.

— Invazia, a spus ea.

— Care invazie? a întrebat Gates.

— Pe scurt, „nu aveam prea multe informaţii despre ce se întâmpla în Irak”, a observat secretarul de stat James Baker.

În următoarele două luni, comportamentul Agenţiei „a urmat acelaşi tipar nefericit”, a spus Chas W. Freeman Jr., ambasadorul american în Arabia Saudită. Apoi, a trecut în extrema cealaltă. La 5 august, a raportat că Saddam avea să atace Arabia Saudită. Lucru care nu s-a întâmplat. L-a asigurat pe preşedinte că Irakul nu avea focoase chimice pentru rachetele sale de rază mică şi medie. Apoi a susţinut cu încredere crescândă că Irakul *dispunea* într-adevăr de focoase chimice şi că cel mai probabil Saddam avea să le folosească. Nu exista nicio dovadă în spatele acestor avertismente. Saddam nu a fost niciodată pe punctul de a folosi armele nucleare în timpul Războiului din Golf. Dar s-a creat mare panică atunci când rachetele Scud irakiene au început să cadă peste Riyadh şi Tel Aviv.

În săptămânile de dinaintea războiului aerian de şapte săptămâni împotriva Irakului, început la 17 ianuarie 1991, Pentagonul a invitat CIA să aleagă ţintele de bombadament. Agenţia a ales, printre multe alte locuri, şi un buncăr militar subteran. La 13 februarie, forţele aeriene l-au aruncat în aer, dar buncărul era folosit pe post de adăpost antiaerian civil. Sute de femei şi copii au murit. Agenţiei nu i s-a mai solicitat niciodată după acest incident să aleagă ţinte.

Apoi, a izbucnit o dispută violenţă între CIA şi comandantul american al operaţiunii Furtună în Deşert, generalul Norman Schwarzkopf. Mărul discordiei era evaluarea atac-pierderi – rapoartele zilnice asupra impactului militar şi politic al bombardamentului. Era esenţial ca Pentagonul să asigure Casa Albă că bombele americane distruseseră destule lansatoare de rachete irakiene pentru a proteja Israelul şi Arabia Saudită şi suficiente tancuri şi vehicule blindate pentru a proteja forţele terestre americane. Generalul a asigurat preşedintele şi publicul că treaba fusese bine făcută. Analiştii CIA l-au informat pe preşedinte că generalul

exagerase daunele suferite de forţele irakiene – şi aveau dreptate. Dar Agenţia a intrat în încurcătură când l-a provocat pe Schwarzkopf. I s-a interzis să mai întocmească evaluări atac-pierderi.

Pentagonul a preluat activitatea de interpretare a fotografiilor sateliţilor-spioni. Congresul a forţat Agenţia să adopte un rol de subordonat în relaţiile sale cu armata americană. După război, a fost obligată să creeze un nou birou pentru afaceri militare, al cărui unic scop era să servească drept suport de rangul al doilea pentru Pentagon. CIA şi-a petrecut următorul deceniu răspunzând la mii de întrebări puse de oamenii armatei: Cât de larg este drumul acela? Cât de solid este podul acela? Ce se află după dealul acela? Timp de patruzeci şi cinci de ani, Agenţia a răspuns în faţa liderilor civili, nu în faţa ofiţerilor în uniformă. îşi pierduse independenţa faţă de lanţul militar de comandă.

Când s-a încheiat războiul, Saddam încă se mai afla la putere, dar CIA-ului începuseră să-i slăbească puterile. Crezându-i pe cuvânt pe exilaţii irakieni, a raportat existenţa posibilităţilor unei rebeliuni împotriva dictatorului. Preşedintele Bush a făcut apel la poporul irakian să se revolte şi să îl răstoarne. Şiiţii din sud şi kurzii din nord s-au conformat. Agenţia a folosit fiecare mijloc pe care îl avea la dispoziţie – în special propaganda şi războiul psihologic – pentru a promova o revoltă. În următoarele şapte săptămâni, Saddam i-a zdrobit fără milă pe kurzi şi pe şiiţi, omorând mii dintre ei şi trimiţând alte câteva mii în exil. CIA a început să lucreze cu liderii celor exilaţi la Londra, Amman şi Washington, construind reţele nu numai pentru următoarea lovitură, dar şi pentru cea care a urmat.

După război, Comisia Specială a Naţiunilor Unite a mers în Irak în căutarea armelor chimice, biologice şi nucleare. Printre investigatori s-au aflat şi ofiţeri CIA sub

steagul Naţiunilor Unite. Richard Clarke, un membru neobişnuit de activ al Consiliului de Securitate Naţională, îşi amintea de raidul lor la ministerul irakian de agricultură, unde descoperiseră membrii de bază ai directoratului pentru arme nucleare al lui Saddam. „Am mers acolo, am spart uşile, am intrat în sanctum sanctorum”, îşi amintea Clarke, cincisprezece ani mai târziu, în cadrul unui documentar de televiziune *Frontline*. „Irakienii au reacţionat imediat, au înconjurat clădirile şi i-au împiedicat pe inspectorii ONU să iasă. Ne gândisem că s-ar putea întâmpla asta, aşa că le dădusem telefoane prin satelit. Au tradus rapoartele despre armele nucleare pe loc, din arabă în engleză, şi le-au citit la telefon”. Au stabilit că Irakul se afla la o distanţă de nouă până la optsprezece luni de prima detonare a unei arme nucleare.

„CIA o ratase cu totul”, a spus Clarke. „Bombardasem tot ce era de bombardat în Irak, dar ratasem un enorm complex de dezvoltare a armelor nucleare. N-am ştiut că era acolo, n-am lansat nici măcar o bombă asupra lui. Dick Cheney s-a uitat peste raport şi a spus: Iată ce spun irakienii: că există acest complex uriaş care nu a fost lovit niciodată în timpul războiului, că erau foarte aproape de construirea armei nucleare şi că CIA n-a ştiut nime”.

Clarke a concluzionat: „Sunt sigur că şi-a spus «N-o să mai pot avea niciodată încredere în CIA să îmi spună dacă o ţară este pe cale să dezvolte o bombă nucleară». Nu există nicio îndoială că acel Dick Cheney care a venit la putere nouă ani mai târziu a avut un lucru întipărit în minte: «*Irakul vrea o armă nucleară*. *Irakul* a *fost pe cale să obţină arme nucleare*. *Iar CIA-ul habar n-a auut*»”.

IAR ACUM S-A TERMINAT ŞI MISIUNEA

CIA „n-a avut nicio idee că valul mareic al istoriei era pe cale să se spargă peste noi în ianuarie 1989”, a spus Bob Gates, care părăsise cartierul general în aceeaşi lună –

pentru totdeauna, credea el – pentru a deveni consilierul adjunct pentru securitate naţională al preşedintelui Bush.

Agenţia declarase intactă şi de neatins dictatura din Uniunea Sovietică în momentul în care aceasta începea să dispară. La 1 decembrie 1989, în luna dinaintea venirii la putere a lui Bush, CIA a emis un raport oficial care specifica, încrezător, că „elementele de bază ale politicii şi practicilor de apărare sovietice nu au fost modificate, până acum, de campania de reforme a lui Gorbaciov". Şase zile mai târziu, Mihail Gorbaciov stătea pe podiumul Naţiunilor Unite şi oferea o reducere unilaterală de 500.000 de soldaţi din armata sovietică. Era de neconceput, a declarat în faţa Congresului săptămâna următoare Doug MacEachin, pe atunci şeful analiştilor pe probleme sovietice: chiar dacă CIA concluzionase că astfel de schimbări zguduitoare aveau să distrugă Uniunea Sovietică, „sincer să fiu, nu am fi putut să le publicăm niciodată", a spus el. „Dacă am fi făcut-o, oamenii mi-ar fi cerut capul pe tavă".

În timp ce statul sovietic începea să slăbească, Agenţia „raporta constant că economia sovietică era în creştere", a spus Mark Palmer, unul din cei mai experimentaţi Kremlinologi ai administraţiei Bush. „Obişnuiau pur şi simplu să-şi însuşească anunţurile oficiale ale sovieticilor, să mai modifice pe ici, pe colo, şi apoi să publice datele. Şi erau de-a dreptul greşite, iar oricine petrecuse ceva timp în Uniunea Sovietică, în sate şi oraşe, putuse să se uite de jur-împrejur şi să vadă că era o nebunie ce spuneau ei".

Asta era munca celor mai înţelepte capete din CIA – precum Bob Gates, ani de zile principalul analist pe probleme sovietice – iar Palmer, considera lucrul ăsta de-a dreptul scandalos. „Nu fusese niciodată în Uniunea Sovietică. Nu fusese nici măcar o dată şi era aşa-zisul expert de top al CIA-ului!"

Agenţia ratase cumva vestea că principalul său

inamic era pe moarte. „Vorbeau despre Uniunea Sovietică de parcă nici n-ar fi citit ziarele, ca să nu mai vorbim că se bucurau de susţinerea unui serviciu clandestin de informaţii”, a spus amiralul William J. Crowe Jr., preşedintele Consiliului Reunit al Şefilor Statelor Majore sub conducerea lui Bush, în primăvara lui 1989. Când au început să se întrezărească primele fisuri adânci în republicile sovietice, CIA-ul a aflat informaţiile din ziarele locale. Când le-au primit, erau vechi de trei săptămâni.

Nimeni de la Agenţie nu a pus întrebarea pe care Vernon Walters, noul ambasador al lui Bush în Germania, a adresat-o ofiţerilor săi în mai 1989: „Ce o să facem când va cădea Zidul?”

Zidul Berlinului rămăsese în picioare aproape treizeci de ani, cel mai mare simbol al Războiului Rece. Când au început să apară primele spărturi, într-o noapte din noiembrie 1989, Milt Bearden, şeful diviziei sovietice a serviciului clandestin, stătea mut de uimire la cartierul general, uitându-se la CNN. Reţeaua de parveniţi devenise o imensă problemă pentru Agenţie. Pe timp de criză, oferea aşa-numitele informaţii în timp real. Cum putea CIA să-i întreacă? Acum Casa Albă voia să ştie: Ce se întâmplă în Moscova? Ne ne spun spionii noştri? Era greu de recunoscut că nu existau spioni sovietici care să facă doi bani: Fuseseră cu toţii descoperiţi şi ucişi şi nimeni de la CIA nu ştia de ce.

Agenţia voia să-şi croiască drum spre est precum eroii cuceritori şi să pună mâna pe serviciile de informaţii din Cehoslovacia, Polonia şi Germania de Est, dar Casa Albă i-a avertizat să lucreze cu prudenţă. Cel mai bun lucru pe care îl putea face CIA era să pregătească personalul de securitate al noilor lideri, precum dramaturgul ceh Václav Havel, şi să liciteze cel mai mult pentru dosarele furate ale Stasi, care începuseră să plutească într-o bună zi de la o fereastră din Berlinul de

Est, aruncate în stradă de o mulţime care înfrânsese poliţia secretă.

Serviciile de informaţii din comunismul sovietic erau instrumente enorme şi precise de represiune. Fuseseră folosite, mai presus de orice, pentru spionarea propriilor cetăţeni, pentru îngrozirea şi controlarea lor. Mai mari şi mai nemiloase decât CIA. îi învinseseră pe duşmanii lor în nenumărate lupte de peste hotare, dar pierduseră războiul, învinse de brutalitatea şi banalitatea statului sovietic.

Pierderea sovieticilor a frânt inima CIA-ului. Cum putea Agenţia să trăiască fără duşmanul ei? „Odată, de mult, Agenţiei îi fusese uşor să fie unică şi mistică", spunea Milt Bearden. „Nu era o instituţie. Era o misiune. Iar misiunea era o cruciadă. Apoi, ni s-a luat Uniunea Sovietică şi nu ne-a mai rămas nimic. Nu avem o istorie. Nu avem un erou. Până şi medaliile noastre erau secrete. Iar acum s-a încheiat şi misiunea. *Fini*".

Sute de veterani ai serviciului clandestin au proclamat victoria şi s-au retras. Unul dintre ei era Phil Giraldi, care îşi începuse cariera la CIA ca ofiţer de teren în Roma, iar şaisprezece ani mai târziu ajunsese şeful bazei din Barcelona. Partenerul său de la baza din Roma obţinuse doctoratul în politica italiană. În Barcelona, era un ofiţer specializat în engleză, care nu vorbea o boabă de spaniolă.

„Tragedia fundamentală este una spirituală", a spus el. „Cei mai mulţi dintre ofiţerii tineri pe care îi cunoşteam eu au demisionat. Erau cei mai buni şi mai strălucitori. Optzeci sau nouăzeci la sută dintre oamenii pe care îi ştiam eu, aflaţi în plină carieră, şi-au făcut bagajele. Nu mai exista motivaţie. Se pierduse entuziasmul. Când m-am alăturat Agenţiei în 1976, exista un fel de tribalism. Spiritul de solidaritate se născuse din acest tribalism şi folosea unui scop clar". Acum acesta dispăruse, împreună cu cea mai mare parte a serviciului clandestin.

La începutul anului 1990, „lucrurile luau cu rapiditate o întorsătură urâtă”, a spus Arnold Donahue, un veteran al Agenţiei, responsabil pentru bugetele de securitate naţională în timpul administraţiei Bush. De fiecare dată când Casa Albă voia „încă zece sau cincisprezece oameni pe teren, să afle ce se întâmpla” în Somalia sau în Balkani – oricând apărea câte un moment de criză – întreba la CIA: „Avem vreun grup de oameni gata de acţiune?” Iar răspunsul era întotdeauna: „Categoric nu”.

ADAPTAŢI-VĂ SAU MURIŢI

La 8 mai 1991, preşedintele Bush l-a chemat pe Bob Gates în faţa cabinei de la bordul *Air Force One* şi i-a cerut să preia postul de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Gates era pe cât de încântat, pe atât de îngrozit. Audierile sale de confirmare s-au transformat într-o baie de sânge; chinul a continuat încă şase luni.

A fost pedepsit pentru păcatele lui Bill Casey şi dispreţuit de propriii săi oameni. Gates voise să discute despre viitorul CIA-ului, dar audierile se transformaseră într-o bătălie despre trecut. Au dat cuvântul unui grup de analişti pe care Gates şi Casey îi persecutaseră ani de zile. Furia lor îşi avea rădăcinile atât pe plan profesional, cât şi personal. Au atacat cultura înşelăciunii şi a amăgirii din cadrul CIA. Harold Ford, care fusese un adevărat exemplu de-a lungul a patruzeci de ani, a spus că Gates – şi însăşi Agenţia – „se înşelaseră groaznic” asupra realităţilor din Uniunea Sovietică. Aceste două cuvinte au pus la îndoială raţiunea existenţei Agenţiei Centrale de Informaţii.

Puternic zguduit, Gates s-a simţit ca un competitor care abia era în stare să răspundă întrebărilor pentru a trece în runda următoare. Dar a reuşit să îi convingă pe senatori că aveau să fie partenerii lui într-o „oportunitate de reevaluare a rolului, misiunii, priorităţilor şi structurii Serviciului de Informaţii american, ce nu trebuia ratată”.

Datora o mare parte din voturile pe care le primise directorului de personal şi liderului comitetului pe probleme de spionaj al Senatului, viitorul director al Serviciului Central de Informaţii, George J. Tenet. În vârstă de treizeci şi şapte de ani, extraordinar de ambiţios, gregar peste măsură, fiul unor imigranţi greci care deţineau un fast-food la marginea cartierului Queens, pe nume 20th Century Diner, Tenet era quintesenţa angajatului: lucra din greu, era loial şefilor săi. era dornic să mulţumească. A pus în ordine dovezile pentru senatorii care voiau doar o confirmare că Gates le va ceda puterea pentru a o câştiga pe a lui.

În timp ce Gates agoniza la Washington, CIA trecea prin momente năucitoare în străinătate. În august 1991, după eşecul unei lovituri împotriva lui Gorbaciov, pe măsură ce Uniunea Sovietică începea să cadă, CIA raporta live de la Moscova, din cel mai bun loc posibil – cartierul general al serviciilor de informaţii din Piaţa Dzerzhinsky. Una dintre vedetele diviziei sovietice, Michael Sulick. a condus până în Lituania când statul şi-a proclamat independenţa, devenind astfel primul ofiţer CIA care a pus piciorul într-o fostă republică sovietică. S-a prezentat deschis noilor lideri ai ţării şi s-a oferit să îi ajute să-şi creeze un serviciu de informaţii. S-a pomenit invitat în birourile noului vicepreşedinte, Karol Motieka. „Era ceva de domeniul fantasticului pentru un ofiţer CIA să stea singur în biroul vicepreşedintelui, după ce îşi petrecuse întreaga carieră luptând împotriva Uniunii Sovietice”, scria Sulick în jurnalul Agenţiei. „Dacă aş fi fost singur în biroul vicepreşedintelui unei republici sovietice, cu câteva luni înainte, aş fi crezut că descoperisem cheia spionajului. Pe când stăteam la biroul lui Motieka, cu documentele împrăştiate în jurul meu, singurul meu scop era să telefonez la Varşovia”.

Bucăţelele şi frânturile de informaţii atât de dureros

obţinute de spioni nu se apropiaseră niciodată de crearea unei imagini unitare a Uniunii Sovietice. Pe întreg parcursul Războiului Rece, CIA controlase, mai exact, trei agenţi care fuseseră capabili să divulge secrete de valoare durabilă asupra ameninţării militare sovietice, dar toţi fuseseră arestaţi şi executaţi. Sateliţii-spioni număraseră cu precizie tancuri şi rachete, dar cifrele păreau acum exagerate. Microfoanele şi înregistrările adunaseră miliarde de cuvine, dar acum îşi pierduseră sensul.

„*Este o nouă lume. Adaptaţi-vă sau muriţi*”, a scris Gates pe un carneţel, cu două zile înainte de întâlnirile cu liderii serviciului clandestin, programate pentru 7 şi 8 noiembrie 1991, imediat după ce a fost investit în funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Săptămâna următoare, Bush a trimis un ordin semnat membrilor cabinetului său, înregistrat ca Evaluarea 29 de Securitate Naţională. Gates scrisese la el în ultimele cinci luni. Făcea un apel la fiecare ramură a guvernului să definească ce anume aştepta de la serviciile americane de informaţii în următorii cincisprezece ani. „Acest efort”, a anunţat Gates în faţa unei audienţe de sute de angajaţi CIA, era „o activitate monumentală şi istorică”.

Documentul purta semnătura lui Bush. Dar era o rugăminte a lui Gates către restul guvernului: *doar spuneţi-ne ceea ce vreţi*. Ştia că Agenţia trebuia să fie văzută în schimbare pentru a supravieţui. Richard Kerr, director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii timp de patru ani pe vremea administraţiei Bush, s-a întrebat cu voce tare dacă în zilele următoare avea să mai existe CIA. Agenţia „trecea printr-o revoluţie, la fel ca fosta Uniune Sovietică”, a spus el. „Pierdusem simplitatea scopului sau coeziunea care au condus în mod esenţial nu numai serviciile de informaţii, ci şi această ţară timp de mai bine de patruzeci de ani”. Consensul între plasarea intereselor americane şi serviciile CIA dispăruse.

Gates a emis un comunicat de presă, numind evaluarea de securitate naţională „cea mai curajoasă directivă de estimare a viitoarelor nevoi şi priorităţi de spionaj din 1947”. Dar care erau aceste nevoi? în timpul Războiului Rece, niciun preşedinte şi niciun director al Agenţiei Centrale de Informaţii nu trebuise să întrebe. Trebuia CIA să se concentreze acum pe starea deplorabilă a pământului sau pe creşterea pieţelor globale? Ce era mai periculos, terorismul sau tehnologia? Pe timpul iernii, Gates şi-a completat lista de lucruri de făcut în noua lume, a încheiat-o în februarie şi a prezentat-o în faţa Congresului la 2 aprilie 1992. Versiunea finală includea 176 de ameninţări, de la schimbarea climei la infracţiuni cibernetice. În top se aflau armele nucleare, chimice şi biologice.

Apoi urmau narcoticele şi terorismul – cele două erau unite ca „droguri şi asasini”; terorismul rămânea o chestiune de rang secund – iar după asta, comerţul mondial şi avansurile tehnologice. Dar nici luate împreună nu se apropiau de imensitatea Uniunii Sovietice.

Preşedintele Bush a decis să reducă dimensiunea Agenţiei şi să-i reorienteze scopul. Gates a. fost de acord. Era un răspuns rezonabil la finalul Războiului Rece. Astfel, puterea CIA-ului a fost redusă prin modul în care era proiectată. Toată lumea credea ca Agenţia avea să câştige în inteligentă dacă avea să fie mai mică. Bugetul pentru spionaj a început să scadă încă din 1991, iar scăderea a continuat în următorii şase ani. Reducerea bugetului s-a simţit prima dată în 1992, în momentul în care CIA a primit instrucţiuni să crească dramatic suportul pentru operaţiunile militare cotidiene. Mai bine de douăzeci de avanposturi au fost închise, unele dintre posturile mari din principalele capitale au fost reduse cu 60%, iar numărul ofiţerilor serviciului clandestin din străinătate a scăzut simţitor. Analiştii au suferit cel mai mult. Doug MacEa

chin, şeful lor la vremea aceea, a declarat că îi era dificil să facă analize serioase cu „o gaşcă de tineri de 19 ani în rotaţii de câte doi ani”. Era oarecum o exagerare, dar nu prea mare.

„Tensiunile cresc pe măsură ce scade bugetul”, a scris Gates într-un jurnal privat, la scurt timp după investirea lui. Reducerile au continuat, iar în anii care au urmat, Bush şi mulţi alţii le-au pus pe seama zgârcenilor liberalilor. Dosarele arată însă că şi el îşi avusese partea de contribuţie. Era în spiritul vremurilor, surprins într-o reclamă de televiziune pe care Bill Colby o înregistrase pentru un grup de avocacy, pe nume Coaliţia pentru Valorile Democrate, la începutul sezonului alegerilor din 1992.

„Sunt William Colby şi am fost şeful CIA, „spunea el. „Treaba Serviciului de Informaţii este să ne avertizeze de pericolele împotriva armatei noastre. Acum Războiul Rece s-a încheiat, iar ameninţarea militară este mult mai scăzută. Acum este timpul să reducem cheltuielile militare cu cincizeci de procente şi să investim acei bani în şcoli, servicii medicale şi economie”. Acesta era totalul păcii.

Dar această pace s-a dovedit la fel de fragilă precum fusese după cel de Al Doilea Război Mondial, iar de data asta nu existau parade victorioase, iar veteranii Războiului Rece aveau motive să plângă după duşmanul dispărut.

„Dacă o să fiţi implicaţi în spionaj, trebuie să fiţi motivaţi”, mi-a spus odată Richard Helms, cu o voce joasă şi gravă, mijind ochii. „Nu înseamnă distracţii şi jocuri. Este murdar şi periculos. Există oricând posibilitatea de a te înşela. În Al. Doilea Război Mondial, la OSS, ştiam care ne era motivaţia: *să-i batem pe blestemaţii de naziştі*”.

În Războiul Rece, ştiam că motivaţia noastră era să-i batem pe blestemaţii de ruşi. De-odată, Războiul Rece se termina şi care ne mai era motivaţia? Ce ar obliga pe cineva să îşi petreacă viaţa făcând lucruri de felul ăsta?”

Gates a petrecut un an încercând să răspundă la aceste întrebări – zile întregi de declaraţii la Capitol Hill, căutând susţinere politică, ţinând discursuri publice, conducând grupuri speciale şi mese rotunde, promiţând mai multe informaţii pentru armată, mai puţină presiune politică asupra analiştilor, abordarea completă a primelor zece ameninţări, o nouă Agenţie, o Agenţie mai bună. Nu a avut niciodată timp să îşi dea seama de aceste perspective. Era în funcţie de zece luni când şi-a lăsat munca deoparte pentru a zbura la Little Rock şi a-l informa pe omul care avea să devină următorul preşedinte al Statelor Unite.

PARTEA A ŞASEA
PRESUPUNERILE CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAŢIILOR CLINTON ŞI GEORGE W. BUSH
1993 – 2007

44. NU AVEAM NICIO INFORMAŢIE

Niciun comandant suprem de la Calvin Coolidge încoace nu mai venise la Casa Albă mai puţin nepăsător faţă de lumea largă decât Bill Clinton. Când învârtea globul pământesc, întotdeauna se oprea la Statele Unite.

Născut în 1946, aproape de aceeaşi vârstă cu CIA-ul, Clinton fusese format de rezistenţa naţională din Vietnam şi de recrutarea în armată, perfecţionat ca politician de afacerile locale şi de stat din Arkansas şi ales datorită promisiunii de a revitaliza economia americană. Niciun aspect al politicii externe nu se afla printre primele cinci priorităţi ale agendei sale. Nu avea gânduri profunde despre interesele strategiile americane după Războiul Rece. îşi vedea mandatul „ca pe o extraordinară oportunitate democratică şi antreprenorială”, în cuvintele consilierului său pentru securitate naţională, Tony Lake. Administraţia era instalată deja de opt luni înainte ca Lake să producă noua politică externă a Statelor Unite: creşterea numărului de pieţe libere ale lumii. Era mai mult

un plan de afaceri decât o politică. Clinton punea pe picior de egalitate comerţul liber şi libertatea, ca şi când vânzarea de bunuri americane avea să răspândească valorile Statelor Unite în străinătate.

Echipa pentru securitate naţională fusese o alegere secundară. îl alesese ca secretar pentru apărare pe Les Aspin, un congresman cu înalte concepţii morale dar cam împrăştiat; Aspin nu a rezistat mai mult de un an. L-a ales pe sofisticatul avocat Warren Christopher ca secretar de stat; Christopher era formal şi distant, ocupându-se de marile probleme globale aşa cum se ocupa de un caz în instanţă. Iar în ultimul moment, Clinton a ales un veteran foarte nervos al Consiliului Naţional de Securitate de pe vremea administraţiei Richard Nixon drept director al Serviciilor Centrale de Informaţii.

R. James Woolsey Jr., era un avocat de cincizeci şi unu de ani şi un negociator experimentat în chestiunea controlului armelor, care lucrase ca subsecretar al marinei în timpul mandatului preşedintelui Carter. Fruntea lui bombată şi înţelepciunea lui înţepătoare lăsau impresia unui rechin-ciocan foarte inteligent. La o lună după alegerea lui Clinton, Woolsey a ţinut un discurs foarte urmărit, în care spunea că Statele Unite se luptaseră cu un dragon timp de patruzeci şi cinci de ani şi că în cele din urmă îl uciseseră, doar ca să ajungă într-o junglă înţesată de şerpi otrăvitori. Nimeni nu mai articulase până atunci o imagine mai vie serviciului american de informaţii după Războiul Rece. Câteva zile după aceea, a primit un telefon, a zburat la Little Rock şi s-a întâlnit cu Clinton după miezul nopţii, la 22 decembrie. Preşedintele a discutat despre tinereţea lui, petrecută în Arkansas, iar apoi l-a întrebat pe Woolsey despre copilăria lui, din statul vecin, Oklahoma. luându-l într-o scurtă excursie a amintirilor prin anii ’50. În zorii zilei, Woolsey a aflat că avea să fie următorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii.

Cu cincisprezece minute înainte de anunţul oficial din acea dimineaţă. Dee Dee Myers. secretarul de presă al preşedintelui Clinton, s-a uitat peste notiţele ei şi a spus:

— Domnule amiral, nu ştiam că aţi lucrat şi în administraţia Bush.

— Dee Dee, nu sunt amiral, a spus Woolsey. N-am trecut niciodată de gradul de căpitan în armată.

— Vai de mine, a spus ea. Am face bine să modificăm comunicatul de presă.

A plecat cât de repede a putut. Cum aeroportul era învăluit în ceaţă, Woolsey l-a convins pe ofiţerul CIA să îl ducă până la Dallas, ca să poată zbura în California de Crăciun. Avea să fie ultimul lui act după voinţa proprie pentru multă vreme. Era pe cale să devină prizonier de război la CIA. Pe parcursul următorilor doi ani, s-a întâlnit de exact două ori cu preşedintele Statelor Unite – cea mai mică rată din analele Agenţiei. „Nu aveam o relaţie proastă cu preşedintele”, a spus el ani mai târziu. „Nu aveam niciun fel de relaţie”.

Ofiţerii de frunte ai Agenţiei lucrau pentru un director pe care-l considerau lipsit de influenţă şi pentru un preşedinte pe care-l credeau complet neştiutor. „Am avut o relaţie grozavă cu Casa Albă în timpul administraţiei Bush – petreceri de Crăciun la Camp David, genul ăsta de lucruri”, a spus Tom Twetten, şeful serviciului clandestin de la începutul lui 1991 până la sfârşitul anului 1993. „Iar de la asta am ajuns la nimic. După şase luni sub conducerea preşedintelui Clinton ne-am dat seama că nimeni nu îl văzuse pe preşedinte sau pe vreunul dintre membrii Consiliului Naţional de Securitate”. CIA era lipsită de putere fără indicaţiile preşedintelui. Era o navă în derivă.

Deşi Clinton ajunsese la putere într-o stare de ignoranţă voită faţă de CIA, a apelat fără întârziere la serviciul clandestin pentru a-şi rezolva problemele de

peste ocean şi a cerut doisprezece propuneri de acţiuni sub acoperire în primii doi ani de mandat. Când nu au reuşit să-i ofere soluţii rapide, a fost obligat să apeleze la comandanţii militari, care-l dispreţuiau, dat fiind că reuşise să scape de îndeplinirea serviciului militar. Rezultatele au fost îngrozitoare.

NU EXISTA NICIO REŢEA DE SPIONAJ

„Niciun test n-a fost mai dur decât Somalia”, a spus Frank G. Wisner Jr., fiul fondatorului serviciului clandestin al CIA.

Somalia era o victimă a Războiului Rece. Întregul comerţ cu arme către facţiunile oponente susţinute de Statele Unite şi Uniunea Sovietică au adus arsenale enorme clanurilor războinice. În ziua de dinaintea sărbătorii Zilei Recunoştinţei din 1992, preşedintele Bush autorizase o intervenţie militară americană în scopuri umanitare. O jumătate de milion de oameni muriseră de foame în Somalia; mureau. În medie, zece mii de oameni pe zi, spre sfârşitul mandatului administraţiei Bush. Acum, clanurile furau hrana din ajutoare şi se măcelăreau între ele. Misiunea hrănirii muritorilor de foame s-a transformat repede într-o operaţiune militară împotriva celui mai puternic despot războinic somalez, generalul Mohamed Farah Aideed. În 1993, ziua investirii în funcţie, după ce servise ca secretar de stat provizoriu, Wisner s-a mutat la Pentagon pe post de subsecretar pentru elaborarea strategiilor de apărare. Şi-a întors privirea către Somalia şi a descoperit că nu deţineau niciun fel de informaţii. Administraţia Bush închisese ambasada americană şi baza CIA cu doi ani mai înainte.

„Nu aveam nicio informaţie”, a spus Wisner. „Nu exista nicio reţea de spionaj. Nu exista nicio modalitate de a cunoaşte dinamica lucrurilor”. Era datoria lui Wisner să rezolve problema cu ajutorul CIA. A stabilit o echipă de intervenţie pentru Somalia, care a trimis comandouri ale

forţelor speciale şi a apelat la Agenţie, care trebuia să fie ochii şi urechile sale în Somalia. Această sarcină i-a revenit lui Garrett Jones, proaspătul şef al bazei CIA din Somalia. Fost detectiv de poliţie în Miami, Jones a fost trimis în pustietate, cu şapte ofiţeri sub comandă şi misiunea de a răsturna o armată de războinici. Cartierul său general era o cameră devastată de la reşedinţa abandonată a ambasadorului de la Mogadishu. În câteva zile, cel mai bun agent somalez al său s-a împuşcat în cap, altul a fost ucis de o rachetă lansată de un elicopter american, adjunctul său a fost împuşcat în gât de un lunetist şi a fost la un pas de moarte, iar Jones s-a trezit conducând vânătoarea lui Aideed şi a locotenenţilor săi pe o sumedenie de alei întunecate. Operaţiunea a dus la moartea a 18 soldaţi americani, într-o confruntare în care au pierit 1.200 de somalezi.

Amiralul William Crowe, care renunţase la funcţia de preşedinte al Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore pentru a deveni liderul Consiliului prezidenţial pe probleme externe, sfatul bătrânilor creat de Eisenhower, a realizat o analiză postmortem a evenimentelor din Somalia. Consiliul a investigat faptele şi a concluzionat că „eşecul serviciului de informaţii în Somalia s-a datorat Consiliului Naţional de Securitate”, a spus amiralul Crowe. „Se aşteptaseră ca ofiţerii de spionaj să ia deciziile în locul lor, nu doar să ofere informaţii despre ceea ce se întâmpla acolo. Nu puteau înţelege de ce nu le-au spus exact ce să facă”.

„Asta a dat naştere unei confuzii considerabile la cel mai înalt nivel referitor la ce se întâmpla în Somalia”, a spus Crowe. „Nici măcar preşedintele nu era prea interesat de spionaj, iar ăsta era un lucru regretabil”.

Rezultatul a fost o neîncredere tot mai adâncă între Casa Albă şi CIA.

REPRESALII FOARTE EFICIENTE

ÎMPOTRIVA FEMEILOR DE SERVICIU IRAKIENE

La începutul anului 1993, terorismul nu era o problemă de primă importanţă pentru cei mai mulţi membri ai Agenţiei. Statele Unite nu luaseră nicio măsură semnificativă împotriva surselor terorii de când fusese prinsă vânzând rachete Iranului. Ostaticii americani de pe vremea lui Reagan se întorseseră cu toţii din Beirut până în 1991, cu toate că Bill Buckley venise acasă într-un coşciug. În 1992, au avut loc dezbateri serioase despre închiderea centrului de contraterorism condus de CIA. Acum lucrurile se mai liniştiseră. Se credea, probabil, că problema se rezolvase de la sine.

La 25 ianuarie 1993, la scurt timp după răsărit, în a cincea zi a administraţiei Clinton, Nicholas Starr, un ofiţer al CIA de carieră, în vârstă de şaizeci de ani, era primul la semafor, la intrarea principală din cartierul general al Agenţiei. Durează o veşnicie până culoarea semaforului se face verde, iar maşinile se adună în coloană până hăt departe, pe şoseaua 123, aşteptând să pătrundă în pădurile liniştite din jurul sediului. La ora 7: 50, un tânăr pakistanez a coborât din maşina lui şi a început să tragă cu o mitralieră AK-47.

Mai întâi l-a împuşcat pe Frank Darling, de douăzeci şi opt de ani, angajat în comunicaţii în cadrul serviciului clandestin, rănindu-l la umărul drept, în vreme ce soţia lui ţipa îngrozită. Atacatorul a condus mai departe, l-a împuşcat şi ucis pe doctorul Lansing Bennett, de şaizeci şi şase de ani, angajat CIA. S-a întors şi l-a lovit pe Nick Starr în mâna şi umărul stâng, apoi i-a împuşcat pe Calvin Morgan, de şaizeci şi unu de ani, inginer CIA. şi pe Stephen Williams, de patruzeci şi opt, pe care dosarele oficiale l-au identificat ca angajat al Agenţiei. Ucigaşul s-a întors apoi spre Darling şi l-a împuşcat în cap. După care, s-a urcat în maşină şi a plecat mai departe. Totul s-a petrecut într-o jumătate de minut. Grav rănit, Nick Starr a

ajuns cumva la gărzile de la porţile CIA şi a dat alarma.

Preşedintele Clinton nu a venit niciodată la sediul CIA pentru a-şi prezenta omagiile faţă de morţi şi răniţi. În schimb, a trimis-o pe soţia lui. Este greu de descris furia pe care a provocat-o acest lucru la cartierul general. Când Fred Woodruff, şeful provizoriu al bazei din Tbilisi, Georgia, a fost împuşcat şi ucis, aparent accidental, într-o excursie, Woolsey a ţinut să călătorească până de partea cealaltă a globului, pentru a se îngriji de rămăşiţele sale.

La 26 februarie 1993, la o lună după atacul armat de la porţile Agenţiei, o bombă a explodat în garajul de la World Trade Center. Şase oameni au fost ucişi şi alţi o mie răniţi. FBI a crezut la început că atacul fusese organizat de separatiştii din Balcani, dar după o săptămână a devenit clar că atacatorii erau acoliţii unui şeic egiptean orb, care locuia în Brooklyn – Omar Abdel Rahman. Numele lui era bine cunoscut în cartierul general al CIA-ului. Şeicul orb recrutase sute de luptători arabi pentru războiul împotriva sovieticilor din Afghanistan, sub stindardul Al Gama'a al Islamiyya. Grupul Islamic. Judecat şi achitat pentru asasinatul preşedintelui Anwar el-Sadat din 1981. rămăsese cu toate acestea sub arest la domiciliu în Egipt până în 1986. Imediat ce a scăpat de închisoarea din Egipt, a început încercările de a pătrunde în Statele Unite. A reuşit în 1990. Dar cum? Şeicul era un anarhist cunoscut, şi aşa cum s-a aflat mai târziu, liderul spiritual al unei conspiraţii de mii de americani.

Viza fusese eliberată în capitala Sudanului – „de către un membru al Agenţiei Centrale de Informaţii din Khartoum", a spus Joe O'Neill, însărcinatul cu afaceri din cadrul ambasadei americane. „Agenţia ştia că se afla în zonă pentru a obţine o viză şi nu ne-a spus niciodată". Trebuie să fi fost o greşeală, credea O'Neill: „Numele ăla ar fi trebuit să ne sară în ochi".

De fapt, ofiţerii CIA controlaseră şapte cereri depuse

de Abdel Rahman pentru a intra în Statele Unite – şi aprobaseră şase dintre ele. „Nici nu pot să vă spun ce lucru îngrozitor se întâmplase”, a spus O’Neill. „A fost atroce”.

La 14 aprilie 1993, George H.W. Bush a mers în Kuweit pentru a comemora victoria Războiului din Golf. Soţia sa, doi dintre fiii lor şi fostul secretar de stat, Jim Baker, se aflau împreună cu el în delegaţie. În acea călătorie, poliţia secretă kuweitiană a arestat şaptesprezece oameni şi i-a acuzat de un complot pentru asasinarea lui Bush cu o maşină-capcană – aproape o sută de kilograme de explozibil au fost găsite ascunse într-o maşină Toyota Land Cruiser. În timpul torturii, unii dintre suspecţi au mărturisit că serviciile irakiene de informaţii erau în spatele tentativei de asasinat. La 29 aprilie, tehnicienii CIA au raportat că identificaseră semnătura irakiană din modul în care fusese construită bomba. Câteva zile mai târziu, FBI-ul a început interogarea suspecţilor. Doi dintre ei au spus că fuseseră trimişi de Irak. Singura parte a poveştii care nu părea să se potrivească erau înşişi suspecţii. Cei mai mulţi dintre ei erau contrabandişti de whisky, mici comercianţi de haşiş şi veterani. Dar CIA a concluzionat, în cele din urmă, că Saddam Hussein încercase să îl asasineze pe preşedintele Bush.

În luna următoare, preşedintele Clinton a analizat situaţia. Pe la ora 1: 30, pe 26 iunie, de Sabatul musulman, douăzeci şi trei de rachete Tomahawk au aterizat peste cartierul general al serviciilor irakiene de informaţii, un complex de şapte clădiri mari din interiorul unui ansamblu din centrul Bagdadului. Cel puţin una din rachete a lovit o clădire de apartamente, ucigând civili nevinovaţi, inclusiv o proeminentă artistă irakiană şi pe soţul acesteia. Generalul Colin Powell, preşedintele Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore, a declarat că bombardamentele s-

au vrut a fi „proporţionale cu atacurile asupra preşedintelui Bush”.

Directorul Serviciilor Centrale de Informaţii a fost înfuriat de simţul pentru proporţii al preşedintelui. „Saddam încearcă să îl asasineze pe fostul preşedinte Bush”, a spus Woolsey ani mai târziu, „iar preşedintele Clinton dă ordin să se lanseze câteva zeci de rachete asupra unei clădiri goale din Bagdad la miezul nopţii, prin urmare răzbunându-se mai exact pe femeile de serviciu şi paznicii de noapte irakieni, nu în mod deosebit pe Saddam Hussein”. La scurt timp după aceea, a observat el, „elicopterele noastre au fost doborâte la Mogadishu şi, aşa cum s-a întâmplat şi în Beirut cu zece ani mai înainte, ne-am retras”.

Cu imaginea rangerilor americani târâţi pe străzile din Mogadishu proaspătă în minte, Clinton s-a apucat să consolideze puterea preşedintelui ales din Haiti, preotul de stânga Jean-Bertrand Aristide.

Îl vedea pe Aristide ca pe conducătorul legitim al poporului haitian şi voia să vadă că se făcuse dreptate. Asta însemna dizolvarea juntei militare care îl îndepărtase pe Aristide. Mulţi dintre liderii acesteia fuseseră ani de zile pe statul de plată al CIA-ului, lucrând ca informatori de încredere pentru serviciul clandestin. Asta a reprezentat o surpriză neplăcută pentru Casa Albă. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu revelaţia că Agenţia crease un serviciu de informaţii haitian ai cărui lideri militari se ocupau cu distribuirea de cocaină Columbiană, îşi distrugeau duşmanii politici şi menţineau controlul asupra capitalei Port-au-Prince. Agenţia se afla acum în situaţia bizară de a-şi elimina propriii agenţi.

Asta i-a adus pe Clinton şi pe CIA în conflict direct. La dezacord a mai contribuit şi evaluarea corectă a Agenţiei, potrivit căreia Aristide nu reprezenta un stâlp de putere sau virtute. Woolsey a zugrăvit conflictul drept unul

ideologic. Preşedintele şi consilierii săi „voiau cu disperare ca noi, cei de la CIA, să susţinem că Aristide era pe cale de a deveni un Thomas Jefferson în variantă haitiană, „îşi amintea el. „Am refuzat cu o oarecare doză de iritare şi i-am subliniat atât neajunsurile, cât şi unele dintre părţile sale mai bune. Din această cauză nu eram populari". Woolsey avea dreptate doar pe jumătate. Casa Albă a considerat că analiza slăbiciunilor lui Aristide era un inconvenient. Dar i-a considerat îngrozitori şi pe vechii aliaţi din Haiti ai Agenţiei.

Furios că CIA-ul i se împotrivise pe tema situaţiei din Haiti, paralizat de propria incapacitate de a formula o politică externă, zguduit de dezastrul din Somalia, preşedintele a vrut să se retragă pentru o vreme din aventurile lumii a treia. Dar imediat ce soldaţii şi spionii americani au început să se retragă din Africa, unde se duseseră pentru o misiune umanitară şi ajunseseră să ucidă şi să fie ucişi, li s-a cerut să salveze vieţi în Ruanda, unde două triburi săriseră unul la beregata celuilalt.

În 1994, la sfârşitul lunii ianuarie, Casa Albă a ignorat cu mare grijă un studiu făcut de CIA, care spunea că o jumătate de milion de oameni puteau muri în Ruanda. În curând, conflictul a explodat într-una din cele mai mari catastrofe umane din secolul XXI. „Nimeni nu s-a concentrat cu adevărat asupra gravităţii situaţiei până când lucrurile n-au scăpat de sub control", a spus Mort Halperin, pe atunci membru al personalului Consiliului Naţional de Securitate al lui Clinton. „Nu ne făcusem o imagine şi nu dispuneam nici de prea multe informaţii". Refractară la ideea de a se implica în afacerile naţiunilor ale căror suferinţe nu erau televizate, administraţia Clinton a refuzat să numească masacrele unilaterale genocid. Răspunsul preşedintelui la situaţia din Ruanda a fost decizia de a defini restrâns interesul naţional al Americii ca fiind separat de soarta unor state îndepărtate

al căror colaps nu ar afecta direct Statele Unite – locuri ca Somalia, Sudan şi Afghanistan.

ACUNCAŢI-O ÎN AER

Woolsey a pierdut aproape fiecare luptă în care s-a implicat, şi n-au fost una, două. Când a devenit evident că nu putea reface banii şi puterea CIA-ului, cele mai multe celebrităţi din generaţia Războiului Rece au început să stingă luminile şi să plece acasă. Veteranii au fost primii care au părăsit Agenţia. Apoi au urmat ofiţerii de treizeci şi patruzeci de ani, care au abandonat barca pentru alte cariere. Recrutarea noilor talente, oameni în jur de douăzeci de ani, a devenit tot mai dificilă de la an la an.

Puterile intelectuale şi operaţionale ale CLA-ului se pierdeau. Cartierul general era condus de funcţionari profesionişti care alocau fonduri tot mai reduse, fără să înţeleagă ce anume mergea şi ce nu pe teren. Nu aveau niciun sistem prin care să distingă programele care reuşeau de cele eşuate. Fără o măsurătoare a succeselor şi eşecurilor, înţelegeau foarte puţin despre cum să distribuie jucătorii. Pe măsură ce scădea numărul agenţilor şi analiştilor experimentaţi CIA, autoritatea directorului Serviciilor Centrale de Informaţii era subminată de managerii de nivel mediu, un grup tot mai mare de asistenţi speciali, consilieri şi echipe de intervenţie, care se revărsau din cartierul general spre birourile închiriate din complexele comerciale şi parcurile indistriale din Virginia.

Woolsey s-a văzut conducând o birocraţie secretă tot mai deconectată de restul guvernului american. Asemeni unui spital dintr-un oraş mare, care-şi îmbolnăveşte pacienţii prin practicile modeste, tot aşa şi CIA făcea greşeli ca parte obişnuită a operaţiunilor. Serviciul de inteligenţă american începuse să semene cu „copilul lui Frankenstein”, scria James Monnier Simon Jr., ofiţer-şef administrativ la cumpăna dintre secole – „o amalgamare

de bucăţi prost potrivite, alăturate în momente diferite de către muncitori diferiţi şi, uneori, indiferenţi", care suferea de „un sistem nervos deficient care îi ştirbea coordonarea şi echilibrul".

Problemele erau prea complicate pentru o remediere rapidă. Asemeni unei nave spaţiale, Agenţia era un sistem complex care putea să explodeze dacă se defecta o simplă piesă. Singura persoană care avea puterea să pună piesele cap la cap era preşedintele Statelor Unite. Dar Clinton nu şi-a făcut timp să înţeleagă ce însemna CIA, cum funcţiona şi care îi era locul în sânul guvernului american. Preşedintele i-a delegat toate astea lui George Tenet, pe care îl adusese la Casa Albă în calitate de director al personalului de spionaj al Consiliului Naţional de Securitate.

La paisprezece luni de la instauratea administraţiei Clinton, Tenet medita lângă un espresso dublu şi un trabuc, într-o cafenea aflată la două cvartale de Casa Albă. Ce credea că putea fi făcut pentru schimbarea Agenţiei? „Aruncaţi-o în aer", a spus Tenet. Se referea, desigur, la o distrugere creativă, la o reconstruire din temelii. Dar, cu toate astea, a fost o colorată alegere de cuvinte.

45. DE CE NAIBA N-AM ŞTIUT?

Fred Hitz, inspectorul general al CIA, spunea că slujba lui era să stabilească câmpul de bătălie în timp ce se ridica fumul şi să îi împuşte pe răniţi. Investigaţiile sale interne erau dureroase şi nemiloase. Făcea parte din vechea şcoală de ofiţeri ai Agenţiei, recrutat în ultimul său an la Princeton, după ce fusese supravegheat de decanul studenţilor. Cel mai mare caz al său l-a avut în vizor pe colegul său de clasă de la cursurile de pregătire ale cadrelor CIA din 1967, un vagabond alcoolic din fosta divizie sovietică, pe nume Aldrich Hazen Ames.

De Ziua Preşedinţilor, la 21 februarie 1994, o echipă de agenţi FBI l-au scos pe Ames din Jaguarul său, după ce

acesta plecase de la locuinţa sa din suburbii spre cartierul general, i-au pus cătuşe şi l-au luat cu ei. Am fost să îl vizitez la închisoarea federală din Alexandria după ce a fost arestat. Era un om încărunţit, de cincizeci şi trei de ani, care spionase pentru sovietici aproape un deceniu. Avea să fie trimis în curând la izolare pe viaţă şi era dornic să vorbească.

Ames era un răzvrătit şi un escroc, care obţinuse o slujbă la Agenţie pentru că tatăl său lucrase acolo pe vremuri. Vorbea o rusă mediocră şi scria rapoarte inteligibile când era treaz, dar dosarul său de angajat era o cronică a alcoolismului şi a inepţiilor sale. Nu reuşise să promoveze spectaculos timp de şaptesprezece ani. Însă, în 1985, a atins culmea: şeful contrainformaţiilor pentru Uniunea Sovietică şi Europa de Est. Era cunoscut ca alcoolic. Cu toate astea, Agenţia i-a oferit acces la dosarele marii majorităţi a spionilor importanţi care lucrau pentru Statele Unite în spatele Cortinei de Fier.

Ajunsese să dispreţuiască CIA-ul. Credea că era absurd să se spună că ameninţarea sovietică pentru Statele Unite era imensă şi încă în creştere. A decis că el ştia mai bine care era situaţia. „Ştiu ce înseamnă Uniunea Sovietică şi ştiu ce e mai bun pentru politica externă şi securitatea naţională”, a spus el, amintindu-şi propriile gânduri. „Şi am de gând să acţionez pe această bază”.

Ames a obţinut de la superiorii săi permisiunea de a se întâlni cu un ofiţer al ambasadei sovietice la Washington, pretinzând că îl putea recruta pe rus. În aprilie 1985, în schimbul a 50.000 de dolari, a oferit serviciilor sovietice de informaţii numele a trei cetăţeni sovietici care lucrau cu CIA. Apoi, la câteva luni, a vândut toate numele pe care le ştia. Moscova i-a dat 2 milioane de dolari.

Unul câte unul, spionii Americii din interiorul Uniunii Sovietice au fost arestaţi, judecaţi, închişi şi executaţi. Pe

măsură ce dispăreau, spunea Ames, „surlele şi tobele” sunau la serviciul clandestin. „Era ca şi când luminile neoanelor şi luminile de veghe s-ar fi aprins deasupra Kremlinului, strălucind peste Oceanul Atlantic, spunând: «S-a produs o infiltrare»”. Totuşi, liderii CIA au refuzat să creadă că fuseseră trădaţi de unul dintre ei. Folosind agenţi dubli şi înşelătorii, KGB-ul a manipulat cu abilitate percepţia CIA asupra cazului. Trebuia să fie ceva minor. Nu putea să fie o cârtiţă.

Ames a mai divulgat Moscovei identităţile a sute de colegi, ofiţeri CIA, şi nenumărate raporte detaliate despre munca lor. „Numele lor au fost furnizate serviciului sovietic de informaţii împreună cu detaliile unui mare număr de operaţiuni în care erau implicate Statele Unite”, a spus Hitz. „Acest lucru a început în 1985, dar a continuat până la un an sau doi înainte de arestarea lui, iar Ames era un colecţionar avid de informaţii pentru ofiţerul său sovietic. În termeni stricţi de spionaj, era o oroare.

Agenţia ştia că ceva îi distrusese operaţiunile sovietice. Dar i-a luat şapte ani până a început să analizeze faptele. CIA era incapabilă să se investigheze pe sine, iar Ames ştia lucrul ăsta. „Ajungeai pe lângă oameni care ridicau din umeri şi spuneau «Nu putem să o facem», a spus el rânjind. „Erau acolo trei sau patru mii de oameni care se ocupau de spionaj. Nu puteau fi monitorizaţi. Nu puteau fi controlaţi. Nu puteau fi verificaţi. Şi asta este, probabil, cea mai mare problemă a unui serviciu de spionaj. Trebuie să fie mic. În momentul în care creşte, ajunge precum KGB sau ca noi”.

ÎNCĂLCAREA PRIMEI PORUNCI

Lui Hitz i-a luat mai bine de un an de la arestare pentru a evalua pagubele produse de Ames. În cele din urmă, a descoperit că Agenţia fusese victima unei înşelătorii elaborate.

Printre cele mai secrete documente pe care le-a

produs Agenţia în timpul şi după Războiul Rece erau rapoartele „cu margini albastre”, cu o dungă albastră pe o parte, care le indica importanţa, în care se găseau evaluările forţei rachetelor, tancurilor, avioanelor, bombardierelor, strategiilor şi tacticilor Moscovei. Erau semnate de directorul Serviciilor Centrale de Informaţii şi trimise preşedintelui, secretarului pentru apărare şi secretarului de stat. „Pentru asta există comunitatea de spionaj”, a spus Hitz.

Timp de opt ani, între 1986 şi 1994, ofiţerii superiori ai CIA responsabili pentru aceste rapoarte au ştiut că sursele lor erau controlate de serviciile ruseşti de informaţii. Cu bună ştiinţă, Agenţia a trimis la Casa Albă informaţii manipulate de Moscova şi a ascuns deliberat acest lucru. Dezvăluirea faptului că dezinformase ar fi fost prea jenantă. Nouăzeci şi cinci de astfel de rapoarte au intensificat precepţiile americane asupra evenimentelor militare şi politice majore din Moscova. Unsprezece rapoarte au ajuns direct la preşedinţii Reagan, Bush şi Clinton. Acestea au distorsionat şi au diminuat abilitatea Americii de a înţelege ce se petrecea la Moscova.

„A fost o descoperire incredibilă”, a spus Hitz. Cel mai important oficial CIA responsabil pentru aceste rapoarte a insistat – aşa cum făcuse şi Ames – că el ştia mai bine. Ştia ce era adevărat şi ce fals. Faptul că rapoartele veneau de la agenţi ai înşelătoriilor nu însemna nimic. „Luase singur acea decizie” a spus Hitz. „Ei bine, asta era şocant”.

„Ce a rezultat din acest întreg episod a fost sentimentul că nu se putea avea încredere în Agenţie”, a spus Hitz. „Pe scurt, era o încălcare a primei porunci. Iar acesta era motivul pentru care a avut un impact atât de distructiv”. Minţind Casa Albă, CIA încălcase „încrederea sfântă”, a spus Hitz, „şi fără asta, nicio agenţie de spionaj nu-şi poate face treaba”.

LOCUL ĂSTA ARE NEVOIE DE O REMEDIERE COMPLETĂ

Woolsey a recunoscut că situaţia lui Ames dezvăluia o delăsare instituţională la limita neglijentei infracţionale. „Aproape putem să concluzionăm că nimeni nu era atent, dar nimănui nu îi păsa”, a spus el. Dar a anunţat că nimeni nu va fi concediat sau retrogradat pentru acest „eşec sistemic” al CIA în cazul lui Ames. În schimb, a trimis scrisori de mustrare către şase foşti ofiţeri seniori şi către alţi cinci ofiţeri încă în funcţie ai CIA, inclusiv şefului serviciului clandestin, Ted Price. A definit eşecurile ca păcate de omisiune şi le-a pus în seama culturii defectuoase de la CIA, o tradifie de aronganţă şi negare.

Woolsey a prezentat această decizie comitetului pentru informaţii al Camerei în după-amiaza zilei de 28 septembrie 1994. A făcut o impresie proastă. „Trebuie să vă întrebaţi de ce CIA nu se diferenţiază de alte birocraţii”, a spus la încheierea şedinţei preşedintele comitetului, Dan Glickman, un democrat din Kansas. „Trebuie să vă întrebaţi de ce a pierdut entuziasmul misiunii sale unice”.

Cazul Ames a produs un atac asupra CIA fără precedent ca intensitate. Venea din stânga şi din dreapta, din centrul moderat al politicii americane. Furia amestecată cu ridicolul – o compoziţie mortală – venea dinspre Casa Albă şi Congres. Se crease o puternică impresie că acest caz al lui Ames nu era o aberaţie izolată, ci dovada unei rădăcini structurale putrede. Generalul de corp de armată Bill Odom, care condusese Agenţia de Securitate Naţională în timpul administraţiei Reagan, a spus că soluţia era o schimbare radicală.

„Aş eviscera Agenţia”, a spus el. „E contaminată. Şi dacă vom lucra cu jumătăţi de măsură, tot contaminată va rămâne”.

Luptându-se din greu să protejeze Agenţia împotriva atacurilor din exterior şi din interior, Woolsey a promis

poporului american că avea dreptul să întrebe în ce direcţie se îndrepta CIA. Dar îşi pierduse abilitatea de a indica acel curs. Aşa că, la 30 septembrie 1994, Congresul a creat o comisie pentru deciderea viitorului Agenţiei şi i-a dat autoritatea de a deschide o nouă cale pentru CIA în secolul XXI. Cazul Ames le oferea o şansă unică pentru schimbare.

„Locul ăsta are nevoie de o remediere completă", a spus senatorul Arlen Specter din Pennsylvania, un republican care lucrase şase ani în comitetul pentru informaţii al Senatului.

Era nevoie de un impuls din partea preşedintelui Statelor Unite. Însă acesta n-a venit niciodată. Le-au luat trei luni pentru a selecta şaptesprezece membri ai comisiei, patru luni pentru a stabili agenda şi cinci luni până la prima întâlnire oficială a grupului. Comisia era dominată de membri ai Congresului, în special de reprezentantul conservator al statului Florida, Porter J. Goss. Acesta petrecuse puţin timp în serviciul clandestin în anii '60, dar era singurul membru al Congresului care putea spune că avusese contact direct cu Agenţia. Cel mai distins intrus al comisiei era Paul Wolfowitz, care venise la şedinţă cu gândul că abilitatea CIA de a colecta informaţii se prăbuşise şi care avea să fie printre cei mai influenţi membri ai cercului restrâns de oameni ai următorului preşedinte.

Comisia era condusă de Les Aspin, care îşi pierduse, cu nouă luni mai înainte, slujba de secretar al apărării, iar asta din cauza inabilităţii lui de a lua decizii. Clinton l-a numit liderul Consiliului prezidenţial pe probleme externe. Deprimat şi dezorganizat, Aspin a pus întrebări mari la care nu avea cum să primească răspunsuri clare: „Ce înseamnă toate astea acum? Care sunt ţintele? Ce încercaţi să faceţi?" Când a murit subit în urma unui atac cerebral după câteva luni, la vârsta de cincizeci şi şase de

ani, personalul comisiei s-a pomenit deznădăjduit, iar munca s-a dus de râpă. Membrii comisiei o luau în direcţii diferite, incapabili să dedidă asupra unei singure destinaţii.

Directorul personalului, Britt Snider, a declarat: „Scopul nostru este să vindem informaţii. „Dar mulţi dintre martori avertizau că nu această afacere era problema. Produsul era de vină.

În cele din urmă, comisia s-a pus de acord şi a început lucrările. Bob Gates, care cu trei ani mai înainte făcuse o lungă listă de 176 de ameninţări şi ţinte, spunea acum că Agenţia era copleşită de multitudinea de sarcini. Ofiţerii de caz şi directorii bazelor CIA spuneau că serviciul clandestin se îneca sub prea multe cereri de a face mult prea multe lucruri mărunte în locuri prea îndepărtate. De ce îi cerea Casa Albă Agenţiei să întocmească un raport despre intensificarea mişcării evanghelice în America Latină? Era oare un lucru important pentru securitatea naţională a Statelor Unite? Agenţia era capabilă să susţină doar câteva misiuni majore. Spuneţi-ne ce să facem, implorau ofiţerii CIA.

Dar nimic nu putea face comisia să se concentreze asupra faptelor. Nici atacul din martie 1995, organizat de un cult religios, care a împrăştiat gaz sarin în metroul din Tokio, ucigând 12 oameni şi rănind 3.769, un eveniment de o importanţă semnificativă în transformarea terorismului, care trecuse de la organizarea statală la cea individuală. Nici atacul cu bombă din aprilie 1995, de la cartierul general federal din Oklahoma City, în care au murit 169 de oameni, cel mai mortal atac de pe teritoriul american de la Pearl Harbor încoace.

Nici descoperirea unui complot al unor militanţi islamici de a arunca în aer o duzină de avioane americane de linie asupra Pacificului şi prăbuşirea unui avion deturnat peste cartierul general al CIA. Nici avertizarea că

într-o zi Statele Unite se vor confrunta cu „terorismul aerian” – un avion-bombă. Nici faptul că doar trei oameni din întreaga comunitate americană informaţională aveau abilitatea lingvistică de a înţelege ceea ce vorbeau între ei musulmanii entuziasmaţi. Nici conştientizarea faptului că abilitatea CIA de a analiza informaţiile era sufocată de explozia conturilor de e-mail, computere personale, telefoane mobile şi coduri de criptare ale mesajelor private disponibile publicului larg. Nici conştientizarea tot mai mare a faptului că CIA era în colaps.

Raportul, în pregătire de şaptesprezece luni, nu avea nicio greutate şi niciun impact. „Contraterorismul s-a bucurat de puţină atenţie”, a spus Loch Johnson, un membru al personalului comisiei. „Limitele acţiunilor sub acoperire nu au fost definite niciodată; slăbiciunile aduse de neasumarea responsabilităţii au rămas, în mare măsură, neadresate”. Nimeni nu a crezut argumentele superficiale potrivit cărora puţină muncă de întreţinere ar fi reparat maşinăria.

Pe măsură ce comisia îşi definitiva raportul, un total de douăzeci şi cinci de oameni erau înregistraţi la centrul de pregătire CIA ca tineri noi recruţi. Abilitatea Agenţiei de a atrage talente noi era, ca întotdeauna, foarte redusă. La fel îi era şi reputaţia. Cazul Ames transformase viitorul CIA într-o victimă a propriei sale istorii.

Serviciul clandestin era „teribil de îngrijorat de numărul mare de oameni nepotriviţi din prima linie a frontului”, spunea Fred Hitz la vremea aceea. O altă problemă care trebuie rezolvată este să punem oameni potriviţi la locul potrivit. Avem oameni buni, dar nu avem destui în locurile în care avem nevoie de ei. Dacă preşedintele şi Congresul Statelor Unite nu ne ajută, va fi prea târziu când ne vom pune pe picioare. Apariţia unui eveniment teribil de undeva din lume, poate în propria noastră ţară, ne va trezi, aşa cum s-a întâmplat după Pearl

Harbor, şi ne va face să spunem: De ce naiba n-am ştiut?”

46. AM DAT DE NECAZ

La sfârşitul anului 1994, Jim Woolsey şi-a înregistrat discursul de rămas-bun către angajaţii CIA, a trimis prin curier o scrisoare de demisie la Casa Albă şi a părăsit rapid oraşul. Bill Clinton a căutat printre membrii guvernului pe cineva dispus şi capabil să preia funcţia.

„Preşedintele m-a întrebat dacă eram interesat să devin directorul Serviciilor Centrale de Informaţii”, a povestit secretarul adjunct pentru apărare. John Deuteh… I-am spus foarte clar că nu eram interesat. L-am văzut pe prietenul meu, Jim Woolsey, trecând printr-o mulţime de dificultăţi ca director. Nu există niciun motiv care să mă facă să cred că m-aş fi descurcat mai bine.

Bine, a răspuns Clinton, găseşte pe cineva care să poată. Au trecut şase săptămâni până când Deuteh a reuşit să îl preseze de un general pensionat din forţele aeriene, pe nume Mike Cams, să accepte. Au mai trecut alte şase săptămâni în care nomilanizarea a şovăit, s-a clătinat sub povara apăsătoare şi a picat complet.

„Preşedintele mi-a impus ideea că era obligatoriu să preiau eu postul”, a spus Deuteh. Aşa a început o scurtă şi amară lecţie în ştiinţa politică a serviciilor americane de informaţii. Deuteh avea motive întemeiate să se teamă de sarcina impusă. Se învârtise prin cercurile securităţii naţionale în ultimele trei decenii şi ştia că niciun director nu reuşise să-şi pună în aplicare planurile – lucrând simultan ca preşedinte al comunităţii americane de informaţii şi ca director al CIA. A cerut şi a primit rangul de membru al cabinetului, aşa cum fusese şi Bill Casey, pentru a-şi asigura un anumit acces la preşedinte. Spera să devină secretar al apărării dacă Clinton avea să fie reales în 1996. Dar ştia că CIA era într-o stare de tulburare care nu putea fi remediată într-un an sau doi.

„Ponegrită de lideri slabi, Agenţia este în derivă”,

scria un analist veteran al CIA, John Gentry, în primele zile mandatului lui Deuteh. „Era o stagnare palpabilă. Nivelul de nefericire al angajaţilor şi chiar al conducerii de grad înalt era foarte ridicat. Ofiţerii superiori încercau din greu să se menţină pe linia de plutire”. Agenţia era condusă de „un corp de ofiţeri superiori atât de lipsiţi de orice abilitate de conducere încât devenise incapabilă de acţiuni creative independente”. De vreme ce Clinton era aparent mulţumit să-şi primească informaţiile de la CNN, scria Gentry, CIA „nu mai avea niciun client”.

Ca secretar adjunct pentru apărare, Deuteh luase parte la o evaluare de un an a serviciilor de informaţii americane, împreună cu Woolsey, încercând să facă ordine în războaiele nesfârşite pentru bani şi putere dintre Pentagon şi CIA. Alegeau un subiect – să spunem, proliferarea armelor nucleare – şi la sfârşitul zilei ajungeau la concluzia că încă mai erau multe de făcut. Contrainformaţii? După Ames, cu siguranţă mai mult. Susţinerea operaţiunilor militare? Foarte important. *Spionaj*? Mai mulţi spioni. Analize mai bune? Absolut cruciale. La finalul evaluării era clar că era un număr infinit de nevoi şi o cantitate finită de bani şi personal disponibil pentru a le satisface. Spionajul american nu putea fi reformat din interior, şi cu siguranţă, nici din exterior.

Deuteh şi Woolsey cunoscuseră amândoi, chiar prea bine, sindrromul sunt-celmai-inteligent-tip-din-această-încăpere. Diferenţa era că, adesea. Deuteh chiar *era* cel mai inteligent. Fusese decan pentru ştiinţă şi rector la Institutul pentru Tehnologie din Massachusetts; domeniul lui era chimia fizică, ştiinţa transformării materiei la nivel molecular, atomic şi subatomic. Putea explica cum se transforma simplul cărbune în diamant. S-a apucat să transforme CIA sub acelaşi tip de presiune. La audierile de confirmare, a jurat că avea să schimbe cultura serviciului

clandestin al CIA „până în măduva oaselor”, dar nu prea avea idee cum. La fel ca predecesorii lui, s-a dus să-i ceară sfaturi lui Richard Helms.

Helms, acum în vârstă de optzeci şi doi de ani, se purta ca un bătrân britanic. La scurt timp după sesiunea cu noul director, am luat prânzul cu el la un restaurant aflat la două cvartale de Casa Albă. Helms a sorbit o bere, aşezat sub ventilatoarele din tavan, care se roteau încet, şi a mărturisit că Deuteh se îndepărta instinctv de serviciul clandestin, „considerându-l o pacoste. Nu este primul care se distanţează. Trebuie să-şi facă treaba în aşa fel încât să îi convingă că face parte din echipă”.

În mai 1995, la câteva zile după ce Deuteh a început să lucreze la CIA, liderii serviciului clandestin, conştienţi de nevoia de a recruta un şef nou, i-au prezentat o broşură lucioasă, cu titlul: „O nouă direcţie. Un nou viitor”. Era lista primelor lor zece ţinte: armele atomice scăpate de sub control, terorismul, fundamentalismul islamic, suportul pentru operaţiunile militare, macroeconomia, Iranul, Irakul, Coreea de Nord, Rusia, China. Noul director şi spionii lui ştiau că dorinţa Casei Albe era să folosească CIA pe post de Internet privat, o bază de date cu toate informaţiile, de la pădurile tropicale la falsificatorii de compact discuri, iar obţinerea atenţiei Casei Albe cerea o mai mare concentrare. „Problema e că sunt prea multe de făcut”, a spus Deuteh. „Primim cereri: ce o să se întâmple în Indonezia? Ce o să se întâmple în Sudan? Ce o să se întâmple în Orientul Mijlociu?” Cererea de acoperire globală era imposibil de îndeplinit. Să ne concentrăm pe câteva ţinte mari, spuneau spionii. Deuteh nu a reuşit să decidă.

În schimb, a muncit cinci luni încercând să înţeleagă care era problema cu serviciul clandestin. A zburat la bazele CIA din lume, ascultând, întrebând şi cântărind lucrurile cu care avea să lucreze. A spus că găsise peste

tot „un moral îngrozitor de scăzut”. Era şocat de incapacitatea spionilor săi de a-şi rezolva propriile probleme. I-a găsit într-o stare vecină cu panica.

I-a comparat cu militarii americani după Vietnam. Pe vremea aceea, aşa cum a spus Deuteh în septembrie 1995, mulţi locotenenţi şi colonei deştepţi s-au uitat unii la alţtii şi au spus: „Am dat de necaz. Trebuie să ne schimbăm. Trebuie să găsim o cale să facem lucrurile altfel. Ori plecăm, ori găsim o cale să schimbăm sistemul”. Iar oamenii care au rămas chiar l-au schimbat”. Deuteh voia ca serviciul clandestin să-şi rezolve singur problemele. Dar a descoperit că oamenii erau incapabili de schimbare. „În comparaţie cu ofiţerii în uniformă”, spunea despre spionii lui, „cu siguranţă nu sunt la fel de competenţi şi nici nu înţeleg care este rolul lor relativ şi care le sunt responsabilităţile”. Serviciul clandestin „nu avea încredere în desfăşurarea zilnică a propriilor activităţi”.

Această criză de încredere lua multe forme. Unele dintre ele se manifestau prin operaţiunile eşuate care se întorceau împotriva serviciului. Altele erau eşecurile continue de colectare de informaţii şi analiză. Unele veneau din uluitoarea lipsă de raţiune.

La 13 iulie 1995, în timp ce presa lumii raporta masacrele în masă ale musulmanilor, comise de sârbii din Boania, un satelit-spion a trimis fotografii ale unor prizonieri păziţi de oameni înarmaţi pe câmpurile din afara oraşului Srebreniţa. Timp de câteva săptămâni, nimeni de la CIA nu s-a uitat peste acele fotografii.

Nimeni nu se gândise că sârbii aveau să cucerească acel oraş. Nimeni nu anticipase măcelul. Nimeni nu a acordat importanţă grupurilor pentru protecţia drepturilor omului, Naţiunilor Unite sau presei. CIA nu avea ofiţeri sau agenţi pe teren care să coroboreze aceste raportări. Nu avea nicio informaţie despre atrocităţi. I se ordonase să se dedice susţinerii operaţiunilor militare din regiune şi nu

avea nici timp. nici personal pentru a verifica poveştile refugiaţilor îngroziţi.

La două săptămâni de la primele zvonuri despre măcel, CIA a trimis un aparat U-2 să survoleze deasupra Srebreniţei; avionul a înregistrat imaginile unor gropi comune, proaspăt săpate în locurile unde fuseseră ţinuţi prizonieri. Fotografiile au ajuns la CIA cu un zbor militar de curierat, trei zile mai târziu. Iar la trei zile după aceea, un fotoanalist al CIA a potrivit locaţia primei imagini din satelit, cea a prizonierilor, cu cea de-a doua imagine a locului de înmormântare făcută de U-2. Analiza a ajuns la Casa Albă la 4 august 1995.

Şi astfel a raportat CIA, la trei săptămâni după evenimente, cea mai mare crimă în masă a unor civili din Europa de la câmpurile morţii ale lui Hitler, cu cincizeci de ani înainte. Au murit opt mii de oameni, iar Agenţia ratase evenimentul.

În cealaltă parte a Europei, baza CIA din Paris a organizat o operaţiune elaborată încercând să modifice poziţia de negociere a Franţei în unele discuţii asupra comerţului mondial. Blocată de ideea că comerţul liber era forţa conducătoare a politicii externe americane, Casa Albă înrăutăţise situaţia CIA, cerând tot mai multe informaţii economice. Baza din Paris era în căutarea unor secrete de importanţă minimă pentru securitatea naţională a Statelor Unite – cum ar fi câte filme americane ar trebui să ruleze pe ecranele franţuzeşti. Ministrul de interne francez a organizat o operaţiune de contraspionaj care includea seducerea unui ofiţer CIA care lucra sub acoperire neoficială ca femeie de afaceri. Secretele au ieşit la iveală în dormitor. Guvernul l-a expulzat public pe şeful bazei CIA de la Paris, Dick Holm, un adevărat veteran al serviciului clandestin, care condusese operaţiuni de teren în Laos, abia supravieţuise cu greu prăbuşirii unui avion în Congo cu treizeci de ani în urmă şi care se afla în ultima sa

misiune înainte de pensionare. Alţi patru nefericiţi şi umiliţi ofiţeri CIA au fost alungaţi din Franţa împreună cu el. Încă o operaţiune ratată, încă o situaţie penibilă pentru serviciul clandestin şi încă „un exemplu public al unei situaţii în care abilitatea de a-şi îndeplini misiunea şi standardele necesare pentru aceasta fuseseră puse la îndoială", a spus Deuteh. I-a întrebat din nou pe ofiţerii săi: „Care sunt standardele profesionale pentru a vă îndeplini misiunile dificile? Vă descurcaţi bine peste tot în lume? „Răspunsul la ultima întrebare era un răsunător nu.

ERA EVIDENT O RĂUTATE

Problemele de la baza din Paris erau doar o neplăcere trecătoare pe lângă ceea ce se întâmpla în divizia pentru America Latină a serviciului clandestin. Divizia era o lume în sine, dominată de veterani ai războiului împotriva lui Fidel Castro, oameni care îşi stabiliseră propriile reguli şi discipline. Încă din 1987, directorii bazelor din Costa Rica, El Salvador, Perú, Venezuela şi Jamaica fuseseră acuzaţi că şi-ar fi minţit superiorii, şi-ar fi hărţuit sexual colegele de muncă, ar fi furat bani, şi-ar fi ameninţat subordonaţii cu arma, ar fi condus foteraţiuni de oprire a traficului cu cocaină care permiseseră intrarea în Florida a unei tone de cocaină şi că ar fi ţinut registre false din care nu au reuşit să justifice dispariţia a 1 milion de dolari. Era singura divizie a serviciului clandestin în care directorii erau constant retraşi de la post pe motive disciplinare. Izolarea diviziei venea într-o anumită măsură din politica internă a ţărilor de care se ocupa. Pe parcursul Războiului Rece, CIA lucrase cu regimuri militare împotriva insurgenţelor de stânga din America Latină. Aceste vechi legături erau greu de distrus.

În Guatemala, 200.000 de civili muriseră în timpul celor patruzeci de ani de luptă de după lovitura Agenţiei din 1954 împotriva preşedintelui ales. Între 90 şi 96%

dintre aceste crime au avut loc din pricina armatei guatemaleze. În 1994, ofiţerii CIA din Guatemala îşi băteau capul cum să-şi ascundă relaţiile apropiate cu ofiţerii militari şi să împiedice rapoartele care arătau că guatemalezii de pe statul de plată al Agenţiei erau criminali, torţionari şi hoţi. Această încercare încălca un test pe care Woolsey îl începuse în 1994. Testul, numit „validarea agenţilor", trebuia să evalueze calitatea informaţiilor unui agent faţă de perfiditatea comportamentului său.

„Nu vreau să fiu în situaţia de a lucra cu oficialii militari sau cu oficialii unui guvern cunoscuţi de toată lumea ca fiind criminali, decât dacă există un scop legitim de spionaj, are trebuie atins", a spus inspectorul general Fred Hitz.

„Doar dacă acea persoană ştie că există o ascunzătoare în sudul Guatemalei unde se află depozitate arme biologice care urmează să fie vândute pe piaţa liberă şi e singura sursă pentru asta. Dacă se ştie că o persoană i-a măcelărit pe ceilalţi, încălcând legea, atunci faptul că CIA menţine contactul cu acel individ trebuie să fie balansat cu informaţiile de care poate face rost respectivul. Dacă informaţia este cheia misterului, ne asumăm riscul. Dar să facem asta cu ochii deschişi, nu din inerţie sau impuls de moment".

Această problemă a luat o întorsătură urâtă când un colonel guatemalez de pe statul de plată al CIA a fost implicat în muşamalizarea asasinării unui administrator american de hotel, căsătorit cu o avocată de origine americană. Scandalul asasinatului a determinat administraţia Bush să reducă ajutorul militar către Guatemala cu milioane de dolari, deşi Agenţia a continuat susţinerea financiară pentru serviciile militare de informaţii guatemaleze. „Baza CIA din Guatemala era de două ori mai mare decât era necesar", a spus Thomas

Stroock, ambasadorul american în Guatemala între 1989 şi 1992, şi tot nu reuşea să producă rapoarte precise asupra situaţiei. Şeful bazei, Fred Brugger, nu i-a spus ambasadorului Stroock că principalul suspect, colonelul, era agent CIA. „Nu numai că nu mi-au spus”, a declarat ambasadorul Stroock, „nu i-au spus şefului meu, secretarul de stat sau Congresului. Asta a fost o prostie”.

Prostia s-a transformat în reavoinţă în 1994, când Dan Donahue a devenit directorul bazei. În timp ce noua ambasadoare americană, Marilyn McAfac, predica despre drepturile omului şi dreptate, CIA rămăsese loial criminalului serviciu de informaţii guatemalez.

Ambasada a fost separată în două. „Şeful bazei a venit în biroul meu şi mi-a comunicat o informaţie pe cârd o primise de la o sursă guatemaleză, sugerând că aveam o aventură cu secretara mea, pe care o chema Carol Murphy”, îşi amintea ambasadoarea McAfac. Serviciile guatemaleze puseseră microfoane în dormitorul ambasadoarei şi înregistraseră semnele de afecţiune pe care le auziseră către cineva pe nume Murphy. Au răspândit apoi zvonul că ambasadoarea era lesbiană. Baza CIA a transmis apoi această informaţie – cunoscută mai târziu ca „memorandumul Murphy” – la Washington, unde a fost distribuită pe scară largă. „CIA a trimis înregistrarea la Capitol Hill”, a declarat ambasadoarea McAfac. „Era evident o răutate. CIA defăimase un ambasador prin metode subversive”.

Ambasadoarea era o persoană conservatoare, dintr-o familie conservatoare, era căsătorită şi nu se culca cu secretara ei. „Murphy” era numele pudelului ei negru, de doi ani. Microfonul din dormitor o înregistrase în timp ce îşi alinta câinele.

Baza CIA dăduse dovadă de o afinitate mai puternică pentru prietenii săi din armata guatemaleză decât pentru ambasadoarea americană. „Este o separare între spionaj şi

politică", a spus ambasadoarea McAfac. „Asta mă sperie".

L-a speriat şi pe Deuteh. La 29 septembrie 1995, în a cincea lună în funcţie, Deuteh s-a dus în Bubble – pe vremuri un amfiteatru futurist cu şase sute de locuri de la intrarea în cartierul general al CIA – pentru a da unele veşti proaste serviciului clandestin. Un consiliul intern de evaluare al CIA verificase probele din Guatemala şi îi spusese lui Deuteh că ar trebui să îl concedieze pe Terry Ward, şeful diviziei America Latină a serviciului clandestin între 1990 şi 1993, pe atunci şeful bazei din Elveţia. Raportul mai spunea că trebuia să scape şi de fostul director al postului din Guatemala, Fred Brugger, şi să îl disciplineze pe succesorul său, Dan Donahue, asigurându-se că nu avea să ajungă niciodată director.

Deuteh a spus că existau „deficienţe extraordinare în modul în care Agenţia îşi conducea afacerile" în Guatemala. Problema, sau aşa cum spusese el… lipsa de sinceritate", era între şeful bazei şi ambasadoarea americană. Între baza CLA şi divizia Americii Latine, între divizie şi sediul central şi, în final. Între Agenţie şi Congres. Se întâmpla rar – foarte rar – ca cineva să fie concediat de la serviciul clandestin. Dar Deuteh a spus că avea să facă exact aşa cum recomandase consiliul de evaluare. Anunţul nu a fost bine primit. Sutele de ofiţeri adunaţi în Bubble erau foarte furioşi. Decizia lui Deuteh reprezenta o sufocantă corectitudine politică. Directorul le-a spus că trebuia să continue să iasă în lume şi să îşi asume riscuri în numele securităţii naţionale. Un lung murmur s-a ridicat din spatele amfiteatrului, apoi un râs amar care însemna: da, sigur că da. Acela a fost momentul în care directorul şi serviciul clandestin s-au spălat pe mâini unul de altul. Iar asta i-a pecetluit soarta la CIA.

VREM SĂ IASĂ BINE

Ruptura nu mai putea fi reparată. Deuteh a decis să îi predea portofoliul problemelor din cadrul serviciului

clandestin omului numărul doi, George Tenet, directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii. Acum în vârstă de patruzeci şi doi de ani, Tenet, un ajutor întotdeauna neobosit şi loial, petrecuse cinci ani ca director de personal al comitetului pentru spionaj al Senatului şi doi ani ca principalul consilier pentru spionaj al Consiliului National de Securitate. Deţinea informaţii din interior, vitale pentru administrarea relaţiei dificile dintre CIA, Congres şi Casa Albă. Iar în curând, a ajuns să vadă serviciul clandestin altfel decât îl vedea Deuteh – nu ca pe o problemă de rezolvat, ci ca pe o cauză de dus mai departe. Tenet avea să facă tot ce îi era în putere pentru a-l conduce.

„Daţi-mi voie să vă explic cum funcţionează lucrurile”, a declarat Tenet că le-a spus şefilor de la serviciul clandestin. „Sunt cam zece sau cincisprezece lucruri, faţă de care nu putem tolera eşecul, prin care putem duce mai departe interesele de securitate naţională ale Statelor Unite. Aici vreau să investiţi banii, oamenii, capacităţile lingvistice şi abilităţile. Vrem să iasă bine”.

În curând, terorismul a ajuns în fruntea listei lui Tenet. În toamna anului 1995, o avalanşă de rapoarte de ameninţare a început să curgă despre postul CIA din Sudan către cartierul general al Agenţiei şi către mai marele contraterorismului de la Casa Albă, Richard Clarke. Se bazau pe informaţiile unui singur agent CIA. Avertizau despre un iminent atac asupra bazei CIA, ambasadei americane şi al unui proeminent membru al administraţiei Clinton.

„Dick Clarke a venit la mine şi mi-a spus «O să vă arunce în aer»”, îşi amintea Tony Lake, consilierul pentru securitate naţională al preşedintelui. *Cine* o să mă arunce în aer? a întrebat Lake. Poate iranienii, a răspuns Clarke, poate sudanezii. „Aşa că m-am mutat într-un loc sigur şi am condus la serviciu într-o maşină blindată”, a spus Lake.

„Nu mi-au dovedit niciodată că ar fi fost o ameninţare adevărată. Nu cred că era”.

Sudanul era o ascunzătoare internaţională pentru teroriştii apatrizi în acele vremuri. Printre ei se număra şi Osama bin Laden. Agenţia a aflat de el pentru prima dată la sfârşitul anilor ’80. Era cunoscut drept un saudit bogat, care îi susţinea pe aceiaşi rebeli afghani pe care îi înarmase Agenţia în lupta lor împotriva asupritorilor sovietici şi ca finanţator al celor cu viziuni măreţe despre atacarea duşmanilor Islamului. CIA nu a reuşit niciodată să facă o legătură între bucăţelele şi fragmentele de informaţii pe care le avea despre bin Laden şi reţeaua sa pentru a trimite un raport Casei Albe. Nu s-a publicat nicio estimare oficială despre ameninţarea teroristă pe care o reprezenta până când numele nu i-a fost auzit de întreaga lume.

Bin Laden se reîntorsese în Arabia Saudifă pentru a se ralia împotriva prezenţei trupelor americane după Războiul din Golf, din 1991. Guvernul saudit l-a expulzat, iar el s-a stabilit în Sudan. Directorul bazei CIA din Sudan, Cofer Black, era un agent din vechea generaţie, cu curaj şi spirit de înşelătorie considerabile, care ajutase la capturarea teroristului Carlos Şacalul. Black a urmărit cât a putut mişcările şi motivele lui bin Laden de a se afla în Sudan. În ianuarie 1996, CIA a creat o unitate de contraterorism, de doisprezece oameni, dedicată în întregime saudiţilor şi lui Laden. Exista o puternică bănuială că avea să se îndrepte şi spre ţinte americane din străinătate.

Dar, în februarie 1996. CIA-ul, dând crezare avertismentelor agentului său recrutat, a oprit operaţiunile din Sudan, orbit de informaţiile proaspăte despre noua sa ţintă. Baza şi ambasada americană au fost închise, iar personalul mutat în Kenya. Decizia a fost luată în ciuda celor mai puternice obiecţii ale ambasadorului american.

Timothy Carney, un om cu disciplină militară şi sensibilităţi diplomatice. A avertizat că era o greşeală periculoasă pentru Statele Unite să se retragă din Sudan. A pus la îndoială avertismentele CIA despre un atac iminent şi s-a stabilit că avea dreptate. Agentul care a dat alarma a fost dovedit mai târziu a fi un mincinos, iar CIA a retras în jur o sută de rapoarte bazate pe informaţiile lui.

La scurt timp după aceea, bin Laden s-a mutat în Afghanistan. Şeful echipei care se ocupa de bin Laden, Mike Scheuer, a văzut asta ca pe o imensă oportunitate. CIA îşi restabilise contactele cu o reţea de exilaţi afghani din teritoriile tribale din nord-vestul Pakistanului. „Tribalii”, aşa cum îi numea CIA, ajutau la găsirea lui Mir Amal Kansi, banditul care ucisese doi ofiţeri ai Agenţiei în faţa cartierului general.

Sperau că îl vor putea răpi sau ucide într-o zi şi pe bin Laden. Dar până atunci mai aveau de aşteptat. CIA se ocupa în acele vremuri de altcineva.

Şeful diviziei pentru Orientul Apropiat a serviciului clandestin, Stephen Richter. lucrase timp de doi ani la un plan de susţinere a unei lovituri de stat împotriva lui Saddam Hussein. Ordinul venise de la preşedintele Clinton, a treia astfel de comandă din partea Casei Albe către CIA în răstimp de cinci ani. O echipă de ofiţeri CIA s-a întâlnit în Iordania cu Mohammed Abdullah Shawani. fostul comandant al forţelor speciale irakiene.

Agenţia conspira la Londra alături de un exilat irakian, pe nume Ayad Alawi, care conducea o reţea de ofiţeri militari rebeli şi de lideri ai partidului Ba’atât. CIA îl susţinea cu bani şi arme. În nordul Irakului, CIA îi adunase pe liderii tribali ai kurzilor irakieni, reînnoind o veche şi tulbure poveste de dragoste.

În ciuda celor mai intense eforturi ale CIA, niciuna din aceste disparate şi fragmentare forţe nu s-a aliat cauzei. Agenţia a investit multe milioane încercând să

recruteze membri-cheie ai cercurilor militare şi politice ale lui Saddam, sperând că aceştia se vor răzvrăti. Dar complotul a fost infiltrat şi subminat de Saddam şi spionii lui. La 26 iunie 1996, Saddam a cerut arestarea a cel puţin două sute de ofiţeri din şi din jurul Bagdadului. I-a executat pe cel puţin optzeci dintre ei, inclusiv pe fiii generalului Shawani.

„Cazul lui Saddam a fost unul interesant", a declarat după eşuarea loviturii Mark Lowenthal, fost director pentru personal al comitetului pentru spionaj al Camerei şi analist senior al CIA. „Bine, deci scăpăm de Saddam Hussein. Ăsta e un lucru bun. Dar pe cine aducem în locul lui? Care va fi omul nostru din Irak? Este probabil ca cel pe care îl vom aduce la putere în Irak să se dovedească incapabil să menţină puterea. Acesta era un caz în care creatorii de strategii spuneau *să facem ceva*. Această nevoie de *a face ceva* le exprima cu adevărat frustrarea". Nu erau capabili să vadă că CIA „nu avea niciun mod în care să se poată ocupa de Saddam Hussein", a spus el. „Problema cu această operaţiune era că nu aveam irakieni de încredere cu care să lucrăm. Iar irakienii de încredere nu aveau acces să facă ceea ce voiam noi. Aşa că operaţiunea a fost zadarnică. Nu putea fi întreprinsă.

Dar este foarte dificil pentru un agent să spună, «Domnule preşedinte, nu putem să facem asta». Drept urmare, te trezeşti cu o operaţiune care n-ar fi trebuit demarată de la bun început".

EŞECUL ESTE INEVITABIL

Deuteh l-a înfuriat pe Clinton, spunând Congresului că era posibil ca CIA să nu rezolve problema pe care o reprezenta Saddam Hussein. Mandatul său de şaptesprezece luni ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii s-a încheiat în amărăciune. În decembrie 1996, după ce Clinton a fost reales, l-a concediat pe Deuteh şi a apelat la consilierul său pentru securitate naţională, Tony

Lake, pentru a prelua slujba la care atât de puţini o râvneau.

„Ar fi fost o mare provocare”, medita Lake. „Mă gândeam să presez partea de analiză să facă astfel încât *informaţiile* obţinute prin spionaj – atât sursele, cât şi produsele sale – să se potrivească cu lumea de la sfârşitul anilor ’90. Ceea ce primeam prea des era o analiză gramaticală a ştirilor, făcută peste noapte”. Dar Lake nu avea să fie confirmat în funcţie. Preşedintele republican al comitetului pentru spionaj al Senatului, Richard Shelby din Alabama, decisese să îl facă ţapul ispăşitor pentru tot ceea ce credeau conservatorii că era greşit în comportamentul administraţiei Bushân probimele de politică externă. Aparenţa de coaliţie bipartită pe care o menţinuseră comitetele pentru *spionaj* pentru mai bine de douăzeci de ani se evaporase. Mai exista o opoziţie ascunsă faţă de Lake şi din interiorul serviciului clandestin. Mesajul era: nu ne mai trimiteţi oameni din afară.

„Pentru CIA, toţi sunt oameni din afară”, a observat Lake.

Nici nu se ajunsese la o audiere echitabilă. La 17 martie 1997, Lake s-a retras furios, spunându-i. preşedintelui că nu avea să mai piardă încă trei luni ca „urs dansator într-un circ al politicii”. Aşa că pocalul cu otravă a trecut mai departe la George Tenet – singura opţiune disponibilă. Tenet conducea deja Agenţia ca şef interimar. Avea să devină cel de-al cincilea director al Serviciilor Centrale de Informaţii în şase ani.

„Este imposibil să supraestimăm turbulenţele şi rupturile cauzate la nivel înalt de atâtea schimbări”, a spus Fred Hitz de la CIA. „Este greu să supraestimăm impactul asupra moralului, în ceea ce priveşte distrugerile produse. Ai un anumit sentiment – cine conduce aici? Poate cineva de acolo, de sus, să joace acest joc? înţelege cineva ce facem aici? îşi dă cineva seama care ne este misiunea?”

Tenet ştia care era misiunea: salvarea CIA. Dar Agenţia se apropia de sfârşitul secolului împovărată de un sistem al personalului inventat în anii 1880, o bandă rulantă care semăna cu liniile de producţie din anii ’20 şi cu o birocraţie care data din anii ’50. Muta oamenii şi banii dintr-o parte în alta în moduri care aminteau de planurile cincinale ale lui Stalin. Abilitatea sa de a colecta şi analiza secrete se ducea de râpă, în timp ce era informaţională exploda, iar internetul transforma criptarea – transformarea limbajului în cod – într-un instrument universal. Serviciul clandestin devenise un loc unde „marile succese sunt rare şi eşecurile o adevărată rutină”, observa un raport al comitetului pentru spionaj al Camerei.

Aceste eşecuri au ajuns din nou pe primele pagini ale ziarelor. Capacitatea CIA de spionaj fusese din nou afectată de un trădător din interior. Harold J. Nicholson, fost director al bazei din România, preluase un post pe o perioadă de doi ani ca instructor la Fermă, şcoala de antrenament a CIA de lângă Williamsburg, Virginia. Spiona pentru Moscova încă din 1994, vânzându-le ruşilor dosarele a zeci de ofiţeri CIA din străinătate şi identităţile tuturor noilor ofiţeri care absolviseră de la Fermă în 1994.1995 şi 1996. Agenţia i-a spus judecătorului federal care l-a condamnat pe Nicholson la douăzeci şi trei de ani de închisoare că n-avea să reuşească să calculeze pagubele pe care acesta le produsese operaţiunilor din întreaga lume. Carierele a trei serii de tineri angajaţi ai CIA fuseseră distruse; odată deconspiraţi, nu mai puteau lucra în străinătate.

La 18 iunie 1997, cu trei săptămâni înainte de investirea lui Tenet, un nou raport al comitetului pentru spionaj al Camerei a şters şi ultimele rămăşiţe ale noţiunii pline de mândrie că CIA lupta în prima linie de apărare a Americii. Comitetul, condus de Porter J. Goss. spunea că Agenţia era plină de ofiţeri neexperimentaţi, incapabili să

vorbească limbile sau să înţeleagă peisajele politice ale ţărilor de care se ocupau. Spunea că CIA dispunea, o capacitate redusă şi în continuă scădere de a colecta informaţii prin spionaj. Concluziona că îi lipseau „profunzimea, amploarea şi expertiza necesare pentru monitorizarea evenimentelor politice, militare şi economice din lume”.

Mai târziu în acea vară, un ofiţer de spionaj de carieră, pe nume Russ Travers, a publicat un eseu incomod în ziarul intern al CIA. Susţinea că abilităţile Americii de a colecta şi analiza informaţii scădeau văzând cu ochii. Ani de zile, scria el, liderii serviciilor secrete americane insistaseră că puneau Agenţia pe calea cea dreaptă. Era un mit. „Ne rafinăm structurile şi ne schimbăm marginal programele… facem ca scaunele de pe puntea Titanicului *să* arate frumoase şi curate”. Dar „începem să facem tot mai des greşeli tot mai mari”, a avertizat el. „Ne-am îndepărtat de la esenţă – colectarea şi analiza nepărtinitoare a faptelor”.

A făcut o profeţie pentru viitorii lideri ai CIA. „Suntem în anul 2001”, scria el. „Până la cumpăna dintre secole. Agenţia a devenit periculos de fragmentată. Comunitatea încă poate aduna „fapte”, dar analiza a fost de mult timp depăşită de volumul informaţiilor disponibile şi nu mai este capabilă să distingă între faptele semnificatice şi zgomotul de fond.

Calitatea analizelor devenise tot mai îndoielnică… Datele erau disponibile, dar nu am reuşit să ne dăm seama de deplinele lor semnificaţii. „Din perspectiva anului 2001”, scria el, „eşecul informaţional era inevitabil”.

47. AMENINŢAREA ESTE CÂT SE POATE DE REALĂ

George Tenet a fost investit în funcţie ca cel de-al optsprezecelea director al Serviciilor Centrale de Informaţii la 11 iulie 1997. Mi s-a lăudat atunci, ştiind că vorbele sale vor apărea în *The Neuo York Times*, că CIA

era mult mai inteligentă şi mai abilă decât putea înţelege cineva din exterior. Asta era o chestiune pentru cei de la relaţii publice. „Eram aproape falimentari”, a mărturisit el şapte ani mai târziu. Moştenise o Agenţie „a cărei expertiză se afla în declin” şi un serviciu clandestin „în dezordine”.

Agenţia se pregătea să sărbătorească aniversarea de cincizeci de ani în luna septembrie şi făcuse o listă cu cincizeci cei mai importanţi ofiţeri ai CIA cu ocazia evenimentului. Cei mai mulţi dintre ei erau bătrâni şi cărunţi sau muriseră. Cel mai proeminent dintre cei în viaţă era Richard Helms. Nu avea chef să sărbătorească. „Singura superputere care a mai rămas în picioare nu se interesează suficient de ceea ce se întâmplă în lume pentru a organiza şi conduce un serviciu de spionaj”, mi-a spus Helms în acea lună. „Ca ţară, ne-am îndepărtat de asta. „Succesorul său, James Schlesinger, era cam de aceeaşi părere. „Încrederea care a fost acordată CIA a dispărut”, a spus el. „Agenţia este acum atât de lovită încât utilitatea sa în spionaj îi este pusă la îndoială”.

Tenet a început să reconstruiască. A rechemat vechi vedete pensionate, inclusiv pe Jack Downing, care lucrase ca director al bazelor din Moscova şi Beijing şi care fusese de acord să conducă serviciul clandestin pentru un an sau doi. Tenet a căutat şi o infuzie de mai multe miliarde de dolari pentru conturile Agenţiei. A promis că CIA putea fi însănătoşită în următorii cinci ani, până în 2002, dacă banii începeau să curgă imediat. Porter Goss, care controla baierile pungii în Cameră, a aranjat în secret acordarea de „asistenţă de urgenţă” în valoare de câteva sute de milioane de dolari, urmate de o pompare unică de 1.8 miliarde de dolari în conturile Agenţiei.

Era cea mai mare creştere a cheltuielilor pentru spionaj din ultimii cincisprezece ani, iar Goss a promis să obţină şi mai mult.

„Spionajul nu era ceva valabil numai într-un Război Rece”, a spus atunci Goss. „Când ne gândim la Pearl Harbor, putem înţelege de ce. Surprizele neplăcute sunt mereu prezente”.

UN EŞEC SISTEMIC CATASTROFAL DE SPIONAJ

Tenet trăia într-o stare de aşteptare, presimţind următorul dezastru. „Nu voi permite ca CIA să devină o organizaţie de mâna a doua”, a spus el la adunarea angajaţilor de la cartierul general. După câteva zile, la 11 mai 1998, Agenţia a fost luată prin surprindere, când o bombă atomică a explodat în India. Testul a clătinat balanţa puterilor lumii.

Noul guvern naţionalist indian jurase deschis să facă armele nucleare parte a arsenalului său. Comisarul Indiei pentru arme atomice a spus că era gata să testeze dorinţa liderilor politici de a aproba această operaţiune. Pakistanul lansase câteva rachete, provocând New Delhi să răspundă. Astfel că o explozie nucleară în cea mai mare democraţie a lumii nu ar fi trebuit să fie un şoc – dar a fost. Rapoartele postului CIA din New Delhi erau slabe. Analiza de la cartierul general era superficială. Clopotul de avertizare nu bătuse niciodată. Testul a dezvăluit eşecul spionajului, eşecul de a interpreta fotografii, eşecul de a înţelege rapoarte, eşecul de a gândi şi de a prevedea. Era „un eveniment foarte îngrijorător”, a spus Charles Allen, de mulţi ani şeful departamentului de alerte al CIA, pe care Tenet l-a chemat la post după ce se pensionase, pentru a lucra ca director adjunct pentru colectare de date. Era un semn clar al unui colaps sistemic la CIA.

Oamenii au început să aibă premoniţii despre o catastrofă. „Eventualitatea unui eşec catastrofal de avertizare este în creştere”, scria într-un raport neclasificat, la puţin timp după testul indian, succesoarea lui Tenet în Consiliul Naţional de Securitate, Mary McCarthy. „Dezastrul pluteşte în aer!”

Tenet avea motive să se uite în altă direcţie în momentul testului nuclear. Trupele sale repetau o operaţiune de capturare a lui Osama bin Laden. În februarie 1998, bin Laden declarase că fusese însărcinat cu misiunea divină de a ucide americani, în Afghanistan, aduna trupele de şoc şi adepţii războiului sfânt împotriva sovieticilor pentru noul jidad împotriva Statelor Unite.

În Pakistan, şeful bazei CIA, Gary Schroen, punea la punct un plan prin care să folosească vechii aliaţi afghani ai Agenţiei pentru a-l răpi pe bin Laden pe drumul spre complexul lui cu ziduri de pământ din oraşul Kandahar. La 20 mai 1998, au început repetiţia completă, de patru zile, pentru capturarea lui bin Laden. Dar la 29 mai, Tenet a decis să anuleze operaţiunea. Succesul depindea de coordonarea cu pakistanezii, care acum făcuseră propriul lor test nuclear ca răspuns la testul Indiei. Pakistanezii băteau toba războiului. Afghanii nu erau de încredere. Eşecul nu era o opţiune, devenise o probabilitate. Şansele de capturare a lui bin Laden erau mici încă de la început, iar acum lumea era prea instabilă pentru un asemenea risc.

Iunie a trecut fără atacul promis de bin Laden; apoi, a trecut şi iulie. La 7 august 1998. preşedintele Clinton a fost trezit de un telefon la ora 5: 35, prin care era informat despre bombardare ambasadelor americane de la Nairobi, Kenya şi Dar es Salaam, Tanzania. Exploziile au avut loc la un interval de doar patru minute. Daunele de la Nairobi erau de neimaginat; le-am văzut cu ochii mei. Doisprezece americani, inclusiv un ofiţer CIA, au murit în acea explozie, care a ucis sute şi a rănit mii de kenyeni de pe străzile şi din clădirile de birouri din afara zidurilor ambasadei.

A doua zi, George Tenet s-a dus la Casa Albă cu veşti că bin Laden se îndrepta spre o tabără de lângă Khost, Afghanistan, la graniţa Pakistanului. Tenet şi consilierii de securitate naţională ai lui Clinton au căzut de acord să

lovească tabăra cu rachete de croazieră. Voiau şi o a doua ţintă pentru a egala scorul şi au ales al Shifa, o fabrică din afara oraşului Khartoum, capitala Sudanului. Un agent egiptean CIA adusese o mostră de sol de lângă fabrică care indica prezenţa unei substanţe chimice folosită pentru producerea gazului neurotrop VX.

Proba era foarte slabă. „Avem nevoie de informaţii mult mai bune despre această fabrică" înainte de a o bombadra, a avertizat Mary McCarthy Consiliul Naţional de Securitate. Nu a mai apărut nimic.

La 20 august, navele marinei din Marea Arabă au lansat o flotă de rachete de croazieră de milioane de dolari spre ambele ţinte. Au ucis poate douăzeci de pakistanezi care treceau prin Khost – bin Laden trecuse pe acolo de mult timp – şi un paznic de noapte din Sudan. Cercul de apropiaţi al lui Clinton a spus că dovezile atacării Sudanului nu erau concludente. Mai întâi au afirmat că al Shifa era o fabrică de arme care lucra pentru bin Laden. De fapt, era o fabrică de medicamente, iar legătura cu bin Laden a dispărut. Apoi au spus că era parte a unui plan irakian de distribuire a armelor pe bază de gaz neurotrop.

Dar irakienii nu făcuseră arme cu VX, iar testele inspectorilor Naţiunilor Unite au confirmat lucrul ăsta. Mostra de sol putea conţine un precursor al VX, dar putea fi şi un erbicid. Cazul era cusut cu aţă albă, susţinut de coincidenţe şi presupuneri. Nimic nu coroborase decizia de a ataca al Shifa. „A fost o greşeală", a spus Donald Petterson, ambasadorul american în Sudan între 1992 şi 1995. „Administraţia nu a fost capabilă să aducă dovezi concludente că armele chimice erau asamblate la fabrica de medicamente. Administraţia avea unele suspiciuni, dar pentru comiterea unui act de război, aşa cum era cel cu rachete, dovezile trebuiau să fie incontestabile". Succesorul său, ambasadorul Tim Carney, a mărturisit cu reţinere: „Decizia de a lovi al Shifa continuă o tradiţie de

operare pe baza informaţiilor inadecvate despre Sudan”. Atacul contraterorist al administraţiei Clinton a pornit pe jumătate nepregătit.

Trei săptămâni mai târziu, Tenet s-a întâlnit cu ceilalţi lideri ai comunităţii americane de spionaj. Au căzut de acord că trebuiau să facă „schimbări substanţiale şi decisive” în modul în care se colectau, analizau şi produceau informaţiile. Dacă nu făceau asta, spuneau ei, rezultatul ar fi fost „un eşec sistemic catastrofal de spionaj”. Data era 11 septembrie 1998.

VOM CONTINUA SĂ FIM LUAŢI PRIN SURPRINDERE

Dacă CIA nu se ridica din propria cenuşă, iar asta repede, „în zece ani vom fi irelevanţi”, mi-a spus Tenet în octombrie, în primul său interviu oficial în calitate de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. „Dacă nu dezvoltăm expertiză, nu vom îndeplini ceea ce vrem să îndeplinim”.

Din 1991, Agenţia pierduse mai bine de trei mii dintre cei mai buni oameni ai săi – în jur de 20 de procente din spionii, analiştii, cercetătorii şi experţii în tehnologie seniori pe care îi avea. 7 % din personalul serviciului clandestin părăsea Agenţia în fiecare an. Asta s-a adăugat la o pierdere de aproximativ o mie de spioni experimentaţi, aproximativ acelaşi număr cu cei rămaşi. Tenet ştia că nu se putea apăra de viitor cu o forţă atât de slabă în linia întâi.

„Vor fi întotdeauna zile în care va trebui să ne grăbim să prindem din urmă evenimente pe care nu le-am prevăzut, nu pentru că cineva a adormit la post, ci pentru că ceea ce se întâmplă este foarte complicat”, a spus el. „Există anumite aşteptări faţă de faptul că am construit un sistem de spionaj fără erori, se aşteaptă ca informaţiile să nu se vorbească numai despre tendinţe şi evenimente şi să ne furnizeze date din interior, ci să îşi asume

responsabilitatea de a anunţa în fiecare caz data, ora şi locul unde se produce un eveniment”. Însăşi CIA crease aceste aşteptări cu multă vreme în urmă. Era o iluzie. „Vom continua să fim luaţi prin surprindere”, a spus Tenet.

A început să organizeze o vânătoare de talentele, dureros de conştient că bătălia sa pentru reconstruirea CIA-ului va dura mulţi ani, va costa multe miliarde de dolari şi va implica mii de noi ofiţeri. Era o luptă disperată împotriva timpului.

Durează între cinci şi şapte ani să transformi un novice într-un ofiţer de caz capabil să lucreze în capitalele mai periculoase ale lumii. Cetăţenii cu familii de origine străină născuţi în America care erau fluenţi în limbile culturilor străine, care voiau şi puteau să lucreze pentru CIA erau greu de găsit. Un spion trebuie să ştie cum… să folosească înşelăciunea, să folosească manipularea, să folosească, sincer, lipsa de onestitate în această meserie”, a spus Jeffrey Smith, avocat general al CIA la jumătatea anilor ’90. „Liderii Agenţiei trebuie să se preocupe întotdeauna de descoperirea unui individ extraordinar de rar, care să aibă talentul de a se descurca în această lume înşelătoare şi manipulantă şi să-şi ţină moralitatea ca balast”. Găsirea, angajarea şi păstrarea acestor minţi excepţionale era o sarcină care nu putuse fi îndeplinită niciodată.

De-a lungul anilor, Agenţia a devenit tot mai puţin dispusă să angajeze „oameni uşor diferiţi, oameni excentrici, oameni care nu arată bine în costum cu cravată, oameni care nu se joacă frumos cu ceilalţi în groapa cu nisip”, a spus Bob Gates. „Tipurile de teste pe care le dăm, cele psihologice şi toate celelalte, pot crea dificultăţi unei persoane strălucite sau cu talente extraordinare şi capacităţi unice să intre în Agenţie”. Ca o consecinţă a miopiei sale culturale. CIA nu înţelegea lumea. Foarte puţini din ofiţerii săi puteau citi sau vorbi

chineza, coreeana, arabă, hindi, urdu sau farsi – limbile a trei miliarde de oameni, jumătate din populaţia planetei. Foarte puţini dintre ei intraseră vreodată într-un bazar arab sau se plimbaseră printr-un sat african. Agenţia nu era capabilă să trimită „un american asiatic în Coreea de Nord fără ca acesta să fie identificat imediat ca un puşti care tocmai a plecat din Kansas ori să trimită afro-americani să lucreze în străinătate, sau araboamericani”, spunea Gates.

În 1992, pe când Gates era directorul Agenţiei Centrale de Informaţii, a vrut să angajeze un cetăţean american crescut în Azerbaidjan. „Vorbea fluent limba azeri, dar nu scria prea bine în engleză”, îşi amintea el. „Aşa că a fost respins pentru că a picat testul nostru de engleză. Când am auzit treaba asta, am simţit că o iau razna”. Am spus: „Avem mii de oameni care ştiu să scrie în engleză, dar n-avem pe nimeni care să vorbească azeri. Ce-a fost în capul vostru?”

Agenţia a început să răscolească oraşele şi suburbiile Americii, în căutare de copii ai imigranţilor şi refugiaţilor, tineri bărbaţi şi femei care crescuseră ca primă generaţie americană în familii asiatice sau arabe, ajungând la ei prin anunţuri date în ziarele etnice din Statele Unite. Recolta era slabă. Tenet ştia că Agenţia avea să trăiască sau să moară în următorii ani prin virtutea abilităţii sale de a proiecta o imagine a intrigilor internaţionale şi aventurii intelectuale de a lucra cu oameni tineri. Dar sângele proaspăt era doar o parte a medicamentului. Recrutarea nu a răspuns unei întrebări fundamentale a Agenţiei – putea ea să recruteze genul de persoane de care avea nevoie pentru următorii cinci sau zece ani? Nu ştia unde avea să ajungă. Ştia doar că nu putea să supravieţuiască în starea în care ajunsese.

VOM BOMBARDA LOCUL ĂSTA

Duşmanul devenea tot mai puternic pe măsură ce

Agenţia ajungea tot mai slabă. Atacul eşuat împotriva lui bin Laden i-a supraalimentat poziţia şi a adăugat mii de noi recruţi cauzei lui. Caracterul urgent al campaniei CIA împotriva al Qaeda creştea în acelaşi timp cu popularitatea sa.

Tenet a revitalizat planurile de folosire a aliaţilor afghani pentru capturarea lui. În septembrie şi octombrie 1998, afghanii au pretins că organizaseră patru ambusade eşuate împotriva lui bin Laden, lucru de care CIA se îndoia serios. Dar i-au convins pe ofiţerii de pe teren ai Agenţiei că îl puteau găsi în timp ce călătoarea în Afghanistan de la o tabără la alta. La 18 decembrie, au raportat că bin Ladin se întorcea la Kandahar şi că avea să petreacă seara de 20 decembrie într-o casă din complexul guvernatorului. Directorul bazei CIA, Gary Schroen, a trimis vorbă din Pakistan: loviţi la noapte, s-ar putea să nu mai prindem o şansă la fel de bună. Rachetele de croazieră au fost aşezate în poziţie de tragere şi au ţintit. Dar informaţiile erau cuvântul unui singur om, iar alte câteva sute de oameni dormeau în complex în acea noapte. Ordinul de sus era să nu se tragă. Curajul a lăsat loc precauţiei, iar lucrurile au început să se liniştească.

Din toamna anului 1998, „Statele Unite ar fi putut să-l scoată pe Osama bin Laden din Afghanistan sau să-l ucidă”, dar au azitat când a venit vorba să apese pe trăgaci, spunea John MacGaffin, ofiţerul numărul doi al serviciului clandestin în primii ani ai lui Clinton.

„CIA ştia locaţia lui bin Laden aproape în fiecare zi – uneori se apropia cu şaizeşi de km. aleori cu şase m”. Cel puţin cincisprezece soldaţi ai forţelor speciale au fost ucişi sau răniţi în misiunile de antrenament pentru atacul anticipat. Comandanţii de la Pentagon şi liderii civili de la Casa Albă se retrăgeau constant din faţa unui joc politic care implica o misiune militară împotriva lui bin Laden.

Au lăsat acest lucru în seama CIA. Iar Agenţia nu

putea să îl pună în practică.

În primele săptămâni ale anului 1999, afghanii au raportat că bin Laden se îndrepta spre o tabără de vânătoare din sudul Kandaharului, unde fusese invitat de crescători de şoimi bogaţi. Un satelit-spion s-a îndreptat spre tabără la 8 februarie şi i-a stabilit locaţia. Un avion guvernamental al Emiratelor Arabe Unite – un aliat american – era staţionat acolo. Vieţile emirilor nu puteau fi sacrificate pentru uciderea lui bin Laden, aşa că rachetele de croazieră au rămas în lansatoare.

Afghanii au continuat să îl urmărească pe bin Laden în timpul călătoriilor sale la şi de la Kandahar pe parcursul lunii aprilie 1999. În mai, au stat în permanenţă cu ochii pe el, timp de treizeci şi şase de ore. Agenţii lui Gary Schroen au trimis rapoarte detaliate despre locurile în care mergea. Informaţiile erau mai bune ca oricând, a spus directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii al lui Tenet, generalul John Gordon.

Au avut de trei ori ocazia să tragă cu rachetele de croazieră. De trei ori, Tenet a refuzat. Încrederea lui în abilitatea CIA de a-şi alege ţintele fusese puternic zdruncinată cu câteva zile înainte.

NATO lansase o campanie de bombardamente împotriva Serbiei cu intenţia de a-l forţa pe preşedintele Slobodan Miloşevici să-şi retragă trupele din Kosovo. CIA a fost invitată să aleagă ţintele pentru avioanele de luptă americane. Sarcina i-a fost încredinţată diviziei de contraproliferare a Agenţiei, grupul care analiza informaţiile despre răspândirea armelor de distrugere în masă. Analiştii au identificat cele mai bune ţinte ca fiind Directoratul Federal Iugoslav de Distribuţie şi Achiziţii, de pe bulevardul Umetnosti, numărul 2, din Belgrad. Au folosit hărţi turistice pentru a stabili locaţia. Datele despre ţintă au ajuns la Pentagon prin intermediul maşinăriei CIA, iar coordonatele au fost încărcate în circuitul unui avion de

bombardament B-2.

Ţinta a fost distrusă. Dar CIA interpretase greşit hărţile. Clădirea nu era un depozit militar al lui Miloşevici. Era ambasada chineză.

„Bombardarea ambasadei chineze din Belgrad a fost o experienţă extrem de neplăcută pentru mine”, a spus viceamiralul Thomas R. Wilson, care a devenit director al Agenţiei de Informaţii pentru Apărare în iulie 1999. „Eu am fost cel care i-a arătat fotografia ambasadei chineze preşedintelui Statelor Unite – printre alte 900 de fotografii pe care i le-am înmânat – şi am spus «Vom bombarda locul ăsta, pentru că este departamentul iugoslav de achiziţii militare». Primise fotografia de la CIA.

Această greşeală a avut consecinţe mai adânci decât se putea anticipa. Avea să treacă mult timp până când Casa Albă şi Pentagonul aveau să aibă încredere în Agenţie înainte de a pune ceva sau pe cineva în vizorul unei rachete americane.

VOI, AMERICANII, SUNTEŢI NEBUNI

Serviciile militare şi de informaţii ale Statelor Unite încă mai continuau să lupte împotriva armatelor şi naţiunilor – greu de ucis, dar uşor de găsit pe harta lumii. Noul duşman era un singur om – uşor de ucis, dar greu de găsit. Era un bandit care se plimba noaptea prin Afghanistan într-un Land Cruiser.

Preşedintele Clinton a semnat ordine secrete prin care credea că acordă CIA-ului puterea de a-l ucide pe bin Laden. În chinurile provocate de punerea sa sub acuzare, visa cu ochii, deschişi la ninja americani sărind din elicoptere pentru a-l prinde pe saudit. L-a făcut pe Tenet comandantul unui război împotriva unui singur om.

Tenet se lupta cu propriile îndoieli despre capacităţile CIA-ului de colectare de informaţii şi despre organizarea acţiunilor sub acoperire. Dar trebuia să pună la cale un nou plan de atac înainte ca bin Laden să

lovească din nou. împreună cu noul său şef pentru contraterorism, Cofer Black, a elaborat o nouă strategie la sfârşitul verii anului 1999. Agenţia avea să lucreze cu vechi prieteni şi duşmani pentru a-i ucide pe bin Laden şi pe aliaţii săi. Black şi-a aprofundat legăturile cu ofiţerii militari, serviciile de informaţii şi de securitate străine în locuri ca Uzbekistan şi Tadjikistan, aflate la graniţa afghană. Spera că aceştia aveau să-i ajute pe ofiţerii CIA să pătrească în interiorul Afghanistanului.

Scopul era să intre în contact cu războinicul afghan Shah Massoud la reduta pe care o menţinea de aproape douăzeci de ani, încă din primele zile ale ocupaţiei sovietice, în adâncurile unei văi de munte din nord-estului Kabulului. Massoud, un luptător nobil şi curajos care voia să devină regele Afghanistanului, le-a propus vechilor săi prieteni de la Agenţie o mare alianţă. S-a oferit să atace taberele lui bin Laden – şi, cu ajutorul CIA şi al armelor americane, să îi răstoarne pe talibani, o hoardă de ţărani, mullahi şi veterani ai juhadului care conduceau în Kabul. Putea ajuta CIA-ul să stabilească o bază şi apoi să îl prindă singur pe bin Laden. Cofer Black a fost pe deplin de acord. Oamenii lui erau pregătiţi de misiune.

Dar şansele de eşec erau prea mari pentru Tenet. Încă o dată, a spus nu – misiunea era prea riscantă. Reporterii şi cei care ofereau ajutoare în străinătate îşi asumau tot timpul astfel de riscuri în Afghanistan. Cartierul general al CIA nu era dispus să şi le asume.

Massoud a râs când a auzit treaba asta. „Voi, americanii, sunteţi nebuni”, a spus el, „N-o să vă schimbaţi niciodată”.

Pe măsură ce se apropia cumpăna dintre milenii, serviciul de informaţii al Iordaniei, creat şi îndelung susţinut de CIA, a arestat şaisprezece oameni despre care credea că erau pregătiţi să arunce în aer hoteluri şi locuri turistice de Crăciun. Agenţia era de părere că acest

complot prefigura un atac global din partea al Qaeda, pregătit pentru noul an. Tenet a intrat în alertă, contactând douăzeci de şefi ai serviciilor de informaţii străine din Europa, Orientul Mijlociu şi Asia, spunându-le să aresteze pe oricine era asociat cu bin Laden. A trimis un mesaj urgent către ofiţerii CIA din străinătate. „Ameninţarea este cât se poate de reală", spunea mesajul. „Faceţi tot ce trebuie". Mileniul a trecut fără atacuri catastrofale.

Preşedintele a fost informat asupra planurilor de acţiune sub acoperire ale CIA împotriva lui bin Laden în februarie şi martie 2000 şi a spus că sigur Statele Unite erau în stare să pună la cale ceva mai bun. Tenet şi Jim Pavitt, noul şef al serviciului clandestin, au spus că aveau nevoie de fonduri de milioane de dolari pentru acest lucru. Specialistul contraterorism al Casei Albe, Richard Clarke, credea că voinţa CIA, nu fondurile, era prea slabă; spunea că Agenţiei i se dăduseră „mulţi bani şi mult timp pentru lucrul ăsta şi n-aş vrea să dau bani buni după bani prost folosiţi".

Sezonul politic a prilejuit revenirea tradiţiei începute de preşedintele Truman: informările de spionaj pentru opoziţie. Directorul adjunct intermediar al Serviciilor Centrale de Informaţii, John McLaughlin, şi adjunctul şefului centrului pentru contraterorism, Ben Bonk, s-au dus la Crawford, în Texas şi au ţinut o informare de patru ore pentru guvernatorul George W. Bush.

Sarcina nefericită de a-i spune candidatului republican că americanii aveau să moară de mâna teroriştilor străini, undeva în următorii patru ani, i-a revenit lui Bonk.

Primii morţi au apărut cinci săptămâni mai târziu. La 12 octombrie, în portul Aden, capitala statului Yemen, doi bărbaţi într-o barcă cu motor s-au oprit şi s-au aplecat pe măsură de se apropiau de nava americană de luptă *USS*

Cole. Explozia a ucis şaptesprezece şi a rănit patruzeci de americani şi a făcut o gaură de 250 de milioane de dolari într-una din cele mai sofisticate nave ale marinei americane.

Al Qaeda era suspectul numărul unu.

CIA a instalat un birou cu comunicaţii prin satelit la Crawford. pentru a-l ţine informat pe Bush despre atac şi despre alte evenimente mondiale în timpul îndelungatei lupte din alegerile din 2000. În decembrie, după ce Curtea Supremă l-a declarat pe Bush învingător, Tenet l-a informat personal pe preşedintele ales despre bin Laden. Bush şi-a amintit că l-a întrebat explicit pe Tenet dacă CIA îl putea ucide pe tipul ăsta; Tenet a răspuns că uciderea lui nu ar elimina şi ameninţarea pe care o reprezenta. Apoi Bush s-a întâlnit între patru ochi cu Clinton, pentru o discuţie de două ore despre securitatea naţională.

Clinton şi-a amintit că i-a spus: „Cea mai mare ameninţare a ta este bin Laden”. Bush a jurat că nu a auzit niciodată aceste cuvinte.

48. PARTEA ÎNTUNECATĂ

„Serviciile americane de informaţii sunt în încurcătură”, a avertizat James Monnier Simon Jr., directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii pentru administraţie, la scurt timp după ce Bush a preluat funcţia, în ianuarie 2001. CIA „îşi compromisese poziţia centrală”, a spus el. îi lipsea puterea de a colecta şi analiza informaţiile de care avea nevoie pentru a proteja naţiunea.

„În 2001, Statele Unite se confruntă cu o tot mai mare, aproape ameţitoare neconcordanţă între capacităţile sale diminuate şi cerinţele tot mai stringente pentru asigurarea securităţii naţionale”, a spus Simon. „Lipsa de conexiune între ceea ce planificăm şi eventualitatea unor evenimente cu care s-ar putea confrunta Statele Unite nu a fost nicicând atât de acută”. Avea să vină o vreme când preşedintele şi Congresul aveau să fie nevoiţi să explice

„de ce nu a fost prevăzut un dezastru previzibil”.

Serviciile americane de informaţii erau aproape la fel de dezbinate şi disparate ca în 1941. Optsprezece directori consecutivi eşuaseră în misiunea lor de a le unifica. Acum, Agenţia era pe cale să eşueze ca instituţie a guvernului american.

CIA ajunsese la şaptesprezece mii de oameni, cam de dimensiunile unei divizii de armată, dar marea lor majoritate erau măscărici de birou. Erau mai puţin de o mie de oameni din serviciul clandestin care lucrau în străinătate. Cei mai mulţi ofiţeri locuiau confortabil în cuibuşoare din suburbii şi în case din oraşele de pe orbita drumurilor care duceau la Washington. Nu erau obişnuiţi să bea apă murdară şi să doarmă pe podele de pământ. Nu erau potriviţi pentru viaţa de sacrificiu.

Două sute de ofiţeri se alăturaseră serviciului clandestin al CIA ca membri cartei în septembrie 1947. Poate că două sute erau suficient de capabili şi de curajoşi să reziste în posturile dificile în ianuarie 2001. Întregul personal al CIA care se concentra asupra al Qaeda ajunsese poate la dublul acestui număr. Cei mai mulţi dintre ei se holbau la computere la cartierul general, rupţi de realitatea lumii exterioare prin tehnologiile de informaţii învechite. În cel mai bun caz era o greşeală să te aştepţi din partea lor să protejeze Statele Unite.

CUVINTE GOALE, FĂRĂ FAPTE

Tenet intrase în graţiile Casei Albe, după ce redenumise oficial sediul CIA Centrul pentru Informaţii Bush, după tatăl preşedintelui, iar noului comandant-şef îi plăcea atitudinea lui de tip dur. Dar Agenţia abia dacă a fost susţinută de preşedintele Bush în primele nouă luni de mandat. A acordat imediat Pentagonului o creştere a bugetului cu 7 procente. CIA şi restul comunităţii informaţionale au primit echivalentul a trei sutea parte dintr-un procent. Diferenţa a fost stabilită în şedinţele de

la Pentagon, ţinute de Donald Rumsfeld, la care nu a fost invitat niciun reprezentant CIA. Rumsfeld şi vicepreşedintele Dick Cheney, parteneri în politica securităţii naţionale încă de pe vremea lui Nixon şi Ford, se bucurau de putere enormă în noua administraţie. împărţeau aceeaşi crâncenă neîncredere în capacităţile CIA.

Bush şi Tenet se întâlneau la Casa Albă aproape în fiecare dimineaţă la ora 08: 00. Dar nimic din ceea ce spunea Tenet despre bin Laden nu îi capta pe deplin atenţia preşedintelui. Dimineaţă după dimineaţă, la informarea de la ora 08: 00, Tener le vorbea preşedintelui, lui Cheney şi consilierului pentru securitate naţională, Condoleezza Rice, despre semnele unui complot al Qaeda care viza atacul Americii. Dar Bush era interesat de alte lucruri – rachetele defensive, Mexic, Orientul Mijlociu. N-a fost lovit de conştiinţa situaţiei critice.

În timpul administraţiei Reagan, când preşedintele nu mai auzea bine, iar directorul Serviciilor Centrale de Informaţii mormăia neinteligibil, consilierii glumeau că nu se putea vorbi despre ce se întâmpla între ei. Bush şi Tenet nu aveau asemenea infirmităţi. Problema o constituiau lipsa de claritate din partea Agenţiei şi lipsa de atenţie din partea Casei Albe. *Nu e suficient să tragi clopotele*, obişnuia să spună Richard Helms. *Trebuie să te asiguri că celălalt tip le aude*.

Zgomotul – volumul şi frecvenţa informaţiilor fragmentare şi verificate despre un atac terorist – era asurzitor. Tenet nu putea trimite un semnal coerent către preşedinte. Pe măsură ce claxonul suna tot mai tare în primăvara anului 2001, toţi nervii şi muşchii de la Agenţie se încordau pentru a vedea şi auzi cât mai clar ameninţarea. Avertismentele veneau în valuri dinspre Arabia Saudită şi statele din Golf, Iordania, Israel şi din întreaga Europă. Circuitele uzate ale Agenţiei erau

periculos de supraîncărcate. Ponturile continuau să vină. Vor lovi în Boston. Vor lovi la Londra. Vor lovi la New York. „Când se vor produce aceste atacuri, aşa cum este probabil să se întâmple”, i-a scris Clarke într-un e-mail lui Rice la 29 mai, „ne vom întreba ce altceva am fi putut face pentru a le împiedica”.

Agenţia se temea de un măcel în străinătate cu ocazia sărbătorii de 4 iulie, când ambasadele americane din lume îşi diminuau de obicei măsurile de securitate şi deschideau uşile pentru sărbătorirea Revoluţiei Americane. În săptămânile de dinaintea sărbătorii, Tener le-a cerut şefilor serviciilor de informaţii străine de la Amman, Cairo, Islamabad, Roma şi Ankara să încerce să distrugă celulele suspectate şi cunoscute ale al Qaeda şi ale afiliaţilor ei din întreaga lume. CIA avea să ofere informaţii, iar serviciile străine urmau să facă arestările. O mână de suspecţi de terorism au fost închişi în statele din Golf şi în Italia. Poate că arestările au tulburat planurile de atac împotriva a două sau trei ambasade americane, a spus Tenet Casei Albe. Poate că nu. Era imposibil de spus.

Tenet trebuia să ia acum decizii de viaţă şi de moarte aşa cum nu mai fusese niciodată cazul până atunci pentru un director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Cu un an înainte, după o luptă de şapte ani între EI şi Pentagon, un mic avion fără pilot, echipat cu camere de filmat şi senzori de spionaj, numit Predator, a fost declarat pregătit pentru un zbor deasupra Afghanistanului. Primul a avut loc la 7 septembrie 2000. Acum Agenţia şi forţele aeriene îşi dăduseră seama cum să pună rachete antitanc pe Predator. Teoretic, după o investiţie de câteva milioane de dolari, un ofiţer CIA de la cartierul general avea să fie curând capabil să îl vâneze şi să-l ucidă pe bin Laden cu un ecran video şi un joystick. Dar cine era la comandă? se întreba Tenet. Cine dă undă verde? Cine apasă pe trăgaci? Tenet nu credea că avea dreptul să ucidă. Ideea ca CIA să

lanseze o misiune de asasinare de la distanţă pe propria ei autoritate îl îngrozea. Agenţia făcuse prea multe greşeli în trecut în alegerea ţintelor.

La 1 august 2001, Comitetul Directorilor Adjuncţi – al doilea eşalon al echipei pentru securitate naţională – a decis că era legal ca CIA să îl ucidă pe bin Laden cu Predator, un act de autoapărare naţională. Dar Agenţia a revenit cu şi mai multe întrebări. Cine avea să plătească pentru asta? Cine avea să înarmeze avionul? Cine avea să fie controlorul de trafic? Cine avea să fie pilotul şi responsabilul pentru rachete? Treaba asta îl înnebunea pe Richard Clarke, specialistul în contraterorism. „Al Qaeda este sau nu este o ameninţare împotriva căreia merită să acţionăm”? a tunat el. „Liderii CIA trebuie să decidă care variantă e corectă şi să înceteze să se tot codească”.

Agenţia nu răspunsese niciodată unei întrebări puse de preşedintele Bush: era posibil să se producă un atac în Statele Unite? Acum era momentul: la 6 august, informarea zilnică a preşedintelui începea cu titlul „Bin Ladin decis să atace în SUA. „Avertizarea de sub titlu era parte a unui raport foarte slab. Cele mai proaspete informaţii datau din 1999. Era o rescriere a istoriei, nu un buletin de ştiri. Preşedintele şi-a continuat concediul, tăind frunze la câini în Crawford, odihnindu-se timp de cinci săptămâni.

Lunga vacanţă de la Casa Albă s-a încheiat marţi, 4 septembrie, când prima linie a echipei pentru securitate naţională a lui Bush, Comitetul Directorilor, s-a reunit pentru cea dintâi şedinţă pe care o ţinuse până atunci pe tema ameninţării reprezentate de bin Laden şi al Qaeda. În dimineaţa aceea, Clarke a trimis un mesaj agonizant Condoleezzei Rice, implorându-l pe consilierul pentru securitate naţională să îşi imagineze sute de americani morţi în următorul atac. A spus că Agenţia se limita la „cuvinte goale, fără fapte”, care se baza pe guvernele

străine pentru oprirea lui bin Laden, lăsând Statele Unite „să aştepte marele atac”. A implorat-o să pună CIA în acţiune în clipa aia.

SUNTEM ÎN RĂZBOI

Spionajul eşuează pentru că este uman. nu este mai puternic decât capacitatea unei minţi de a o înţelege pe alta. Garrett Jones, directorul bazei CIA în timpul dezastruoasei expediţii americane din Somalia, a spus simplu: „Vor fi încurcături, greşeli, confuzii şi paşi greşiţi”. „Să sperăm că nu vor fi fatale”.

11 septembrie a fost un eşec catastrofal, pe care Tenet îl prezisese de ani buni. A fost un eşec sistemic al guvernului american – Casa Albă, Consiliul Naţional de Securitate, FBI, Administraţia Federală de Aviaţie, Serviciul de Imigraţie şi Naturalizate, comitetele congresionale de spionaj. A fost eşecul politicii şi diplomaţiei. A fost eşecul reporterilor care se ocupau de guvern de a înţelege şi de a-i informa pe cititori despre dezordinea care domnea. Dar mai presus de toate, a fost eşecul de a cunoaşte inamicul. A fost atacul de la Pearl Harbor pe care CIA fusese creată să-l prevină.

La 15 septembrie, Tenet şi şeful pentru contraterorism, Cofer Black, se aflau la Camp David, unde puneau la cale un plan care urmărea să trimită ofiţeri CIA în Afghanistan pentru a lucra împreună cu dictatorii militari locali împotriva al Qaeda. Directorul s-a întors la cartierul general duminică seara şi le-a declarat trupelor sale: „Suntem în război”.

După cum a spus Cheney în acea dimineaţă, Agenţia trecuse în „partea întunecată”. Luni, 17 septembrie, preşedintele Bush a emis o directivă ultrasecretă, de paisprezece, pagini către Tenet şi CIA, ordonând Agenţiei să vâneze, să captureze, să închidă şi să interogheze suspecţii din întreaga lume. Nu stabilise niciun fel de limite asupra acţiunilor pe care le putea întreprinde

Agenţia. Era temelia unui sistem de închisori secrete în care ofiţerii şi agenţii CIA au folosit tehnici care includeau tortura. Un agent CIA a fost condamnat după ce a omorât în bătaie un prizonier afghan. Nu acesta era rolul unor servicii civile de informaţii într-o societate democratică. Dar era clar că asta dorea Casa Albă să facă Agenţia.

CIA mai avusese centre secrete de interogare şi înainte – începând din 1950, în Germania, Japonia şi Panamá. Mai participase şi înainte la torturarea combatanţilor capturaţi – începând din 1967, în cadrul programului Phoenix din Vietnam. Mai răpise suspecţi de terorism şi asasini şi înainte – în 1997, faimosul caz al lui Mir Amal Kansi, asasinul a doi ofiţeri CIA. Dar Bush i-a conferit Agenţiei o autoritate nouă şi extraordinară: să predea suspecţii răpiţi serviciilor străine de securitate pentru interogatorii şi tortură şi apoi să se bazeze pe mărturisirile obţinute de ele. Aşa cum am scris în *The New York Times*, la 7 octombrie 2001: „Serviciile americane de informaţii ar putea avea nevoie să se bazeze pe legăturile sale cu cele mai puternice servicii străine, oameni care arată, gândesc şi se poartă precum teroriştii. Dacă cineva urmează să interogheze un om într-un subsol din Cairo sau Quetta, poţi să fii sigur că e un ofiţer egiptean sau pakistanez. Serviciile americane preiau informaţiile fără prea multe întrebări avocăţeşti”.

La ordinul lui Bush, CIA a început să funcţioneze ca o poliţie militară globală, trimiţând sute de suspecţi în închisorile secrete din Afghanistan, Thailanda şi Polonia şi în sistemul american de detenţie, în Guantánamo, Cuba. A predat sute de prizonieri Egiptului, Pakistanului, Iordaniei şi Siriei pentru interogatorii. Nu se mai purtau cu mănuşi. „Războiul nostru împotriva terorii începe cu al Qaeda, dar nu se încheie aici”, a transmis Bush naţiunii într-un discurs în faţa unei sesiuni reunite a Congresului, la 20 septembrie… Nu mă voi opri până când fiecare grup

terorist de nicel global nu va fi găsit, oprit şi învins”.

NU PUTEAM *SĂ* N-O *FAC*

Şi acasă se purta un război, iar CIA lua parte la el. După 11 septembrie, James Monnier Simon Jr., director la CIA, a fost numit responsabil cu securitatea internă a comunităţii informaţionale. S-a întâlnit la Casa Albă cu procurorul general John Ashcroft. Subiectul era crearea unui cârd naţional de identitate pentru americani. „Ce ar avea deosebit? Ei bine, o amprentă a degetului mare”, a spus Simon. „Grupa sanguină ar fi utilă, la fel o scanare a retinei. Ar trebui ca fotografiile să fie făcute într-un mod special astfel încât să vă putem recunoaşte faţa chiar dacă e deghizată. Vom avea nevoie şi de o amprentă vocală, pentru că ne aflăm în faţa unor tehnologii care pot distinge o voce de altele în toate comunicaţiile mobile, iar asta pentru că vocea este unică. De fapt, am avea nevoie şi de o mostră de ADN, ca în caz că se întâmplă ceva, să putem identifica trupul. Apropo, ar fi bine ca cipul să ne informeze unde se află cârdul, ca posesorul lui să poată fi găsit în caz de nevoie. Apoi ne-am gândit că dacă facem lucrul ăsta, se poate întâmpla să n-ai cârdul la tine. Aşa că putem implanta cipul în corp”.

Unde avea să ducă această cursă pentru asigurarea securităţii, se întreba Simon. I-au venit în minte numele serviciilor de informaţii ale lui Stalin şi Hitler. „De fapt, am putea să ajungem pe urmele KGB-ului, NKVD-ului, Gestapoului, „a spus el. „Noi, poporul, trebuie să fim cu ochii în patru şi să ne implicăm”. Întrebarea problematică era cum anume trebuia poporul american să facă asta. O altă întrebare era ce făcea un reprezentant al directorului Serviciilor Centrale de Informaţii la Casa Albă, discutând despre implantarea de microcipuri în cetăţenii americani.

Cârdul naţional de identitate nu s-a materializat niciodată. Dar Congresul a acordat CIA-ului noi puteri legale pentru spionarea oamenilor din Statele Unite.

Agenţiei îi era permis acum să citească mărturiile secrete ale marilor jurii, fără aprobarea anterioară a unui judecător, şi să obţină dosare private de la instituţii şi corporaţii. Agenţia s-a folosit de această autoritate pentru a cere şi primi datele bancare şi de credit ale cetăţenilor şi companiilor americane din partea corporaţiilor financiare. CIA nu mai avusese niciodată până atunci puterea oficială de a spiona în interiorul graniţelor Statelor Unite. Acum o avea.

La scurt timp după atacuri, Tenet a vorbit cu generalul Michael Hayden, directorul Agenţiei Naţionale de Securitate. „Mai puteţi face ceva?" l-a întrebat el. „Nu cu autoritatea pe care o am acum", i-a răspuns Hayden. Apoi Tenet „m-a invitat să vin şi să vorbesc cu administraţia despre ce se mai putea face". Hayden a elaborat un plan de interceptare a comunicaţiilor suspecţilor de terorism din Statele Unite fără mandare judiciare. Deşi ilegal în esenţă, planul se justifica pe baza unei teorii de genul „urmărit de lege" – vânarea suspecţilor dincolo de marginile hărţii şi în afara limitelor legii. Preşedintele Bush i-a ordonat să pună planul în aplicare la 4 octombrie 2001. Treaba asta trebuia făcută, a spus

Hayden: „Nu puteam să *n-o fac*". NSA a început iarăşi să spioneze în interiorul Statelor Unite.

Cofer Black i-a ordonat echipei sale de contraterorism să-i aducă pe tavă capul lui bin Laden. Centrul pentru Contraterorism, înfiinţat cu cincisprezece ani mai înainte, pe post de unitate independentă sub protecţia serviciului clandestin, care încă mai lucra în subsolul cartierului general, devenise acum inima CIA-ului. Ofiţeri pensionaţi au revenit la datorie, iar noi recruţi s-au alăturat micuţului grup de echipe de comando paramilitare. Au zburat în Afghanistan pentru a se alătura războiului. Oamenii Agenţiei au dat milioane de dolari

pentru a pune în mişcare loialităţile liderilor tribali afghani. Au servit ca trupe de avans pentru ocupaţia americană din Afghanistan.

Până în a treia săptămână din noiembrie 2001, armata americană îi distrusese pe liderii talibanilor, lăsând în urmă rangurile inferioare, dar făcând loc unui nou guvern la Kabul. Zeci de mii de loialişti talibani au scăpat teferi din confruntare. Şi-au tăiat bărbile şi s-au făcut nevăzuţi prin sate; aveau să se întoarcă atunci când americanii aveau să înceapă să se sature de războiul din Afghanistan. Aveau să supravieţuiască pentru a continua lupta.

Organizarea vânătorii lui Osama bin Laden a durat unsprezece săptămâni. Când a început de-a binelea, eu mă aflam în partea de est a Afghanistanului, în apropiere de Jalalabad, unde mai călătorisem de cinci ori de-a lungul anilor. O veche cunoştinţă de-a mea, pe nume Haji Abdul Qadir, tocmai îşi recuperase postul de guvernator de provincie, la două zile după căderea regimului taliban.

Haii Qadir era un model de democraţie afghană. Un lider tribal Pathan deosebit de cult şi cu educaţie aleasă, abia trecut de şaizeci de ani, un comerciant bogat de opiu, arme şi alte produse de bază ale economiei afghane, fusese comandantul susţinut de CIA în lupta împotriva ocupaţiei sovietice, guvernatorul provinciei sale între 1992 şi 1996 şi un asociat apropiat al talibanilor în timpul regimului. îl întâmpinase personal pe Osama bin Laden în Afghanistan şi îl ajutase să îşi stabilească o bază în afara oraşului Jalalabad. Acum primea cu braţele deschise ocupaţia americană. Haji Qadir era o gazdă bună. Se plimba prin grădinile palatului guvernatorului, printre palmieri cu frunze răsucite şi cătine roşii stufoase. Aştepta în orice moment o vizită de la prietenii lui americani şi era nerăbdător să-şi reînnvoiască vechile legături şi ritualul de schimb de bani pentru informaţii.

Haji Qadir îi adunase pe bătrânii satelor provinciei sale la reşedinţa sa oficială. La 24 noiembrie, au anunţat că bin Laden şi luptătorii arabi ai al Qaeda erau adunaţi într-o ascunzătoare izolată din munţi, la cincizeci de km sud-vest de oraş, în apropierea satului Tora Bora.

La 28 noiembrie, pe la cinci dimineaţa, pe când se auzea prima chemare la rugăciune, un avion de mici dimensiuni a aterizat pe pista îngustă a aeroportului de la Jalalabad, cu o delegaţie de ofiţeri CIA şi ai Forţelor Speciale la bord. Aveau la ei pachete cu bancnote de 100 de dolari. S-au întâlnit cu Haji Zaman, noul comandant al Jalalabad din guvernul autoproclamat. Le-a spus americanilor că era sigur în proporţie de „90 de procente" că bin Laden se afla în Tora Bora. Drumul prăfuit de ţară de la Jalalabad spre Tora Bora dădea într-o cărare montană care putea fi străbătută numai de oameni şi de măgăruşi. Cărarea era legată de o serie de rute pentru traficanţi, care dădeau în trecătorile montane din Pakistan. Aceste rute constituiseră liniile de aprovizionare pentru rebelii afghani, iar Tora Bora fusese un loc de mare renume în lupta împotriva sovieticilor. Acolo fusese construit un complex de peşteri, săpat adânc în munte, cu ajutorul CIA, pentru îndeplinirea standardelor militare NATO. Un comandant american cu ordin să distrugă Tora Bora ar fi fost sfătuit să folosească o armă nucleară tactică. Un ofiţer CIA cu ordin să îl captureze pe bin Laden ar fi avut nevoie de o întreagă divizie montană pentru a-şi duce misiunea la îndeplinire.

La 5 decembrie, în timp ce avioanele americane B-52 au bombardat fortificaţia, eu am urmărit atacul de la câţiva kilometri distanţă. Şi eu voiam să văd capul lui bin Laden tras în ţeapă. Era aproape de Agenţie, dar nu putea fi prins. Putea fi capturat numai printr-un asediu, iar CIA nu putea organiza unul. Cei care merseseră după al Qaeda în Afghanistan erau cei mai buni oameni ai Agenţiei, dar erau

prea puţini. Veniseră înarmaţi cu mulţi bani, dar cu prea puţine informaţii. Inutilitatea vânării lui bin Laden cu bombe superficiale avea să devină în curând cât se poate de limpede. Mutându-se de la o tabără la alta, pe teritoriul afghan, bin Laden era protejat de o falangă de sute de luptători afghani călăiţi în bătălii şi de mii de oameni ai triburilor Pathan, care ar fi preferat mai degrabă să moară decât să îl trădeze. Depăşea numeric şi tactic CIA-ul în Afghanistan, şi a scăpat.

Tenet avea ochii injectaţi, era furios, rodea chiştoace de trabucuri, ajunsese la limita răbdării. Trupele sale de contraterorism fuseseră împinse dincolo de capacitatea lor. Alături de soldaţi americani pentru operaţiuni speciale, ofiţerii CIA vânau, capturau şi ucideau locotenenţi şi oameni mărunţi din reţeaua lui bin Laden în Afghanistan, Pakistan, Arabia Saudită, Yemen şi Indonezia. Dar iar începuseră să lovească în ţintele greşite. Atacurile armate ale avioanelor Predador au ucis cel puţin douăzeci şi patru de afghani nevinovaţi în ianuarie şi februarie 2002; CIA le-a trimis familiilor câte 1.000 de dolari ca daune pentru fiecare viaţă. Străbătând în lung şi-n lat Europa, Africa şi Asia, lucrând cu toate serviciile de informaţii prietenoase de pe glob, ofiţerii CIA au pus mâna pe mai bine de trei mii de oameni în peste o sută de ţări în anul care a urmat atacului de la 11 septembrie, a spus Tenet. „Nu toţi cei arestaţi erau terorişti”, a avertizat el. „Unii au fost eliberaţi. Dar această hărţuire mondială a reţelei al Qaeda i-a întrerupt cu siguranţă operaţiunile”. Acest lucru era indiscutabil. Totuşi, doar paisprezece oameni din cei trei mii de captivi ocupau ranguri înalte în reţeaua al Qaeda şi în grupurile afiliate. Odată cu ei, Agenţia a închis sute de oameni nesemnificativi. Au devenit prizonieri-fantomă în războiul terorii.

Concentrarea şi intensitatea misiunii de asasinare sau de capturare a lui bin Laden a început să scadă în

martie 2002, după atacul eşuat din Tora Bora. CIA primise ordin de la Casa Albă să-şi îndrepte atenţia spre Irak. Agenţia a răspuns printr-un fiasco mult mai fatal pentru viitorul ei decât atacurile de la 11 septembrie.

49. O GREŞEALĂ GRAVĂ

„Nu există nicio îndoială că Saddam Hussein deţine în prezent arme de distrugere în masă”, a declarat vicepreşedintele Dick Cheney la 26 august 2002. „Nu există nicio îndoială că le strânge pentru a le folosi împotriva prietenilor noştri, împotriva alianţilor noştri, împotriva noastră”. Secretarul pentru apărare. Don Rumsfeld, susţinea acelaşi lucru: „Ştim că au arme de distrugere în masă”, a spus el. „Nu există nicio îndoială în privinţa asta”.

La 17 septembrie, Tenet a făcut propriile avertizări sumbre în cadrul unei audieri secrete în faţa comitetului pe probleme de spionaj al Senatului: „Irakul a pus la dispoziţie grupării al Qaeda diverse forme de pregătire – luptă, confecţionarea de bombe chimice, biologice, radiologice şi nucleare”. Această afirmaţie se baza pe mărturisirea unei singure surse – Ibn al-Shakh al-Libi, un amărât care fusese bătut, înghesuit într-o cutie de un metru pătrat timp de şaptesprezece ore şi ameninţat cu torturi prelungite. Prizonierul a retras afirmaţiile după ce a încetat tortura. Tenet nu şi-a corectat declaraţia.

La 7 octombrie, în ajunul dezbaterii congresionale asupra declanşării războiului împotriva Irakului, preşedintele Bush a spus că Irakul „deţine şi produce arme chimice şi biologice”. A continuat avertizând că „Irak putea să decidă oricând să ofere arme biologice sau chimice unui grup terorist sau unui individ terorist”. Asta l-a pus pe Tenet în faţa unei dileme. Cu câteva zile înainte, adjunctul său, John McLaughlin, îl contrazisese pe preşedinte în mărturia sa în faţa comitetului pe probleme de spionaj al Senatului. La ordinele Casei Albe, Tenet a dat

o declaraţie prin care spunea „Nu există nicio discordanţă între opinia noastră că Saddam este o ameninţare tot mai mare şi opinia exprimată de preşedintele Bush în discursul său”.

Era ultimul lucru pe care ar fi trebuit să îl spună şi era conştient de asta. „Era un lucru greşit”, a mărturisit Tenet la aproape patru ani mai târziu. În anii petrecuţi în funcţie, Tenet fusese un om fundamental decent. Dar după presiunile enorme cu care se confruntase după 11 septembrie, singurul său defect, dorinţa lui sinceră de a-şi mulţumi superiorii, a început să îi dăuneze. Caracterul său a cedat, iar odată cu el şi CIA. Sub conducerea lui, Agenţia a produs cel mai prost raport din lunga sa istorie: o estimare naţională de informaţii numită „Programele continue ale Irakului pentru producerea armelor de distrugere în masă”.

O estimare naţională este cea mai bună evaluare a comunităţii americane de spionaj, produsă şi regizată de CIA şi distribuită cu autoritatea şi semnătura directorului Serviciilor Centrale de Informaţii. Este cuvântul lui.

Estimarea a fost cerută de membrii comitetului pentru spionaj al Senatului, care erau de părere că ar fi fost înţelept să revadă probele înainte de a porni la război. La cererea lor, analiştii CIA au petrecut trei săptămâni adunând şi revizuind tot ce ştia Agenţia de la sateliţii-spion, de la serviciile străine de informaţii şi de la agenţii, dezertorii şi voluntarii irakieni recrutaţi. CIA raportase în octombrie 2002 că ameninţarea era incalculabilă. „Bagdadul are arme chimice şi biologice”, spunea estimarea ultrasecretă. Saddam avansase considerabil cu tehnologia rachetelor, îşi adunase stocuri mortale şi îşi reîncepuse programul de arme nucleare. „Dacă

Bagdadul acumulează suficient material din străinătate pentru a realiza fisiunea”, spunea estimarea, „ar putea construi arma nucleară în câteva luni”. Şi cea

mai terifiantă parte era că CIA avertizase că Irakul putea organiza atacuri chimice şi biologice pe teritoriul Statelor Unite.

CIA a confirmat toate declaraţiile Casei Albe. Dar Agenţia spunea mult mai mult decât ştia. „Nu aveam prea multe surse irakiene”, a recunoscut doi ani mai târziu şeful serviciului clandestin, Jim Pavitt. „Nu aveam oameni nici cât să-i numărăm pe degetele de la o mână”. Agenţia producea o tonă de analize dintr-o uncie de informaţii. Ar fi putut funcţiona dacă uncia ar fi fost în aur pur, nu în pure deşeuri.

CIA, ca instituţie, spera că soldaţii sau spionii americani aveau să găsească dovezile după invazia în Irak. Era un risc al naibii de mare. L-ar fi îngrozit pe Richard Helms, care a murit la 22 octombrie 2002, la vârsta de optzeci şi nouă de ani, după definitivarea estimării. Drept tribut pentru moştenirea lăsată de el, CIA a republicat părţi dintr-un discurs pe care îl ţinuse cu ani înainte. Deşi textul complet a fost îngropat în arhivele Agenţiei, nu şi-a pierdut cu nimic din forţă.

„Uneori ne vine greu să înţelegem intensitatea criticilor publice la adresa noastră”, spusese Helms. „Una este critica la adresa eficienţei noastre, şi cu totul altceva critica adusă responsabilităţii noastre. Cred că suntem, ca orice ramură importantă a guvernului, un subiect legitim al preocupărilor publice... Consider însă că este deosebit de trist când dezbaterea publică ne reduce utilitatea faţă de naţiune, aruncând îndoieli asupra integrităţii şi obiectivităţii noastre. Dacă nu suntem crezuţi, existenţa noastră nu mai are niciun scop”.

NU AVEAM RĂSPUNSURI

Pentru a înţelege cum putea CIA să susţină că armele Irakului de distrugere în masă existau cu adevărat, trebuie să ne întoarcem în 1991. la sfârşitul Războiului din Golf. După război, au venit şapte ani de investigaţii

internaţionale, conduse de inspectori ai Naţiunilor Unite, care au căutat probe că Saddam dispunea de un arsenal ascuns. Au năvălit în ţară şi au pus mâna pe ce au putut.

La mijlocul anilor ’90, Saddam se temea de sancţiuni economice internaţionale mai mult decât de un nou atac al Statelor Unite. A scăpat de armele de distrugere în masă în conformitate cu indicaţiile primite de la Naţiunile Unite. Dar a menţinut fabricile care se ocupaseră de fabricarea lor, a minţit în legătură cu asta, iar Statele Unite şi Naţiunile Unite au ştiut că minţea. Minciunile acelea i-au făcut pe inspectori şi pe CIA să îşi piardă încredere în tot ceea ce făcea Irakul.

În 1995, generalul Hussein Kamal, ginerele lui Saddam, a dezertat împreună cu unii dintre subordonaţii săi. Kamal a confirmat că Saddam distrusese armele. CIA nu a luat în seamă declaraţiile lui, considerându-le o înşelătorie. Faptul că mai apoi s-a întors în Irak şi a fost asasinat de socrul său nu a schimbat opinia Agenţiei.

Consilierii săi au informat Agenţia despre Directoratul Naţional de Monitorizare a Irakului, care încerca să ascundă intenţiile şi capacităţile militare ale lui Saddam de restul lumii. CIA voia să pătrundă dincolo de acest sistem al secretelor, iar cu o doză mare de noroc, a reuşit. Rolf Ekeus, preşedintele echipei de inspectori a Naţiunilor Unite, era suedez. La fel era şi Ericsson, gigantul telecomunicaţiilor care producea staţiile de emisie-recepţie ale Directoratului. CIA, ANS, Ekeus şi Ericsson au găsit un mod de interceptare a telecomunicaţiilor irakiene. În martie 1998, un ofiţer CIA care poza drept inspector al Naţiunilor Unite s-a dus la Bagdad şi a instalat sistemul.

Conversaţiile interceptate erau transmise apoi către un computer din Bahrein, care căuta cuvinte-cheie, ca *rachetă* şi *chimic*. O operaţiune remarcabilă, cu o singură excepţie: CIA nu a aflat nimic despre existenta vreunei

arme de distrugere în masă în Irak.

În acea primăvară, inspectorii au descoperit ceea ce credeau că erau urme ale gazului neurotrop XV în câteva focoase irakiene. Raportul lor a fost dat publicităţii în *The Washington Post*. Bagdadul a numit totul o minciună americană. Charles Duclfer, care condusese câteva echipe de inspecţie în anii ’90 şi se întorsese ca principalul vânător de arme al lui Tenet, în 2004, a concluzionat: „Până la urmă, cred că, irakienii au avut dreptate. Nu au făcut arme cu VX”.

Confruntarea pe seama raportului VX a reprezentat un punct de cotitură. Irakul nu a mai avut încredere în inspectori, care, la rândul lor, nu avuseseră niciodată încredere în Irak. În decembrie 1998, Naţiunile Unite şi-au retras inspectorii, iar Statele Unite au reînceput bombardarea Bagdadului. Informaţiile pe care CIA le obţinuse din interceptările Ericsson au fost folosite pentru a ţinti asupra oamenilor şi instituţiilor la care se refereau – inclusiv spre casa celui care conducea la vremea aceea Directoratul Naţional de Monitorizare.

Irakul a declarat Naţiunilor Unite că scăpase de armele de distrugere în masă. Declaraţiile erau cât se poate de exacte; încălcările substanţiale era minore. Dar Saddam fusese în mod deliberat ambiguu în legătură cu arsenalul său, temându-se să nu ajungă fără apărare în faţa duşmanilor săi, în caz că aceştia ajungeau la concluzia că nu dispunea de capacitatea de producţie pentru asemenea arme. *Voia* ca Statele Unite, duşmanii lui din Israel şi Iran, oponenţii lui interni şi mai ales trupele lui să creadă că încă mai avea armele. Iluzia era cel mai bun argument şi cea mai bună apărare împotriva atacului.

Aceasta era starea de fapte cu care s-a confruntat CIA după 11 Septembrie. Ultimele sale rapoarte din interiorul Irakului erau mult prea vechi. „Eram lipsiţi de orice fel de informaţii – zero, nimic, în ceea ce privea

agenţii de pe teren”, spunea David Kay, care condusese echipa Naţiunilor Unite şi îi precedase lui Duclfer ca vânător-şef al armelor din Irak. Casa Albă voia răspunsuri. „Nu aveam răspunsuri”, a spus Kay.

Apoi, în 2002, „deodată, o sursă umană preţioasă de informaţii a apărut în faţa noastră: dezertorii”, a spus el. „Aceşti dezertori veneau din regimul lui Saddam şi ne furnizau informaţii despre programele de arme şi progresul lor. Nu toţi şi-au îndreptat atenţia către Statele Unite; unii au apelat la serviciile de informaţii ale Franţei, Germaniei, Marii Britanii şi ale altor ţări. Informaţiile păreau a fi incredibil de bune”.

Una din cele mai bune relatări se referea la laboratoarele mobile pentru arme biologice. Sursa era un irakian aflat în mâinile serviciilor germane de informaţii, cu numele de cod Curveball.

„Dezertorii irakieni înţelegeau două lucruri: primul, ne unea un interes comun: înlocuirea regimului, iar al doilea, SUA erau foarte îngrijorate în privinţa armelor de distrugere în masă din Irak”, spunea Kay. „Aşa că ne-au spus despre arme ca să ne pună în mişcare împotriva lui Saddam. Era fizică newtoniană de bază: daţi-mi o pârghie şi un punct de sprijin şi pot muta lumea”.

Un singur lucru era mai rău decât lipsa surselor: sursele care minţeau. Serviciul clandestin produsese puţine informaţii despre Irak. Analiştii acceptaseră orice mărutiş care susţinea cazul unui război. Înghiţiseră zvonuri la mâna a doua sau a treia care se potriveau cu planurile preşedintelui. Lipsa probelor nu era o probă a lipsurilor pentru Agenţie. Saddam avusese odată arme. Dezertorii lui susţineau că încă le mai avea. Prin urmare, le mai avea. CIA era o instituţie care căuta cu disperare atenţia şi încuviinţările Casei Albe. Le primea spunându-i preşedintelui ce voia să audă.

FAPTE ŞI CONCLUZII BAZATE PE INFORMAŢII

SOLIDE

Preşedintele Bush a susţinut cazul CIA şi chiar mai mult decât atât în discursul său despre starea naţiunii de la 28 ianuarie 2003: Saddam Hussein avea arme biologice capabile să ucidă milioane de oameni, arme chimice capabile să ucidă chiar şi mai mult, laboratoare mobile pentru armele biologice, construite pentru a declanşa războaie ale viruşilor. „Saddam Hussein a importat recent cantităţi semnificative de uraniu din Africa”, a spus el. „Sursele noastre de informaţii ne spun că a încercat să cumpere tuburi de aluminiu foarte rezistent pentru producţia de arme nucleare”.

Toate astea erau înspăimântătoare. Nimic nu era adevărat.

În ajunul războiului, la 5 februarie 2003, secretarul de stat, Colin Powell, a cărui poziţie internaţională nu era depăşită de nimeni din administraţia Bush, a mers la Naţiunile Unite. Cu George Tenet la dreapta sa, ajutorul său întotdeauna loial, a cărui prezentă era o tăcută afirmaţie – şi cu ambasadorul american la Naţiunile Unite, viitorul director al serviciilor naţionale de informaţii, John Negroponte, lângă el – secretarul de stat a început: „Toate afirmaţiile pe care le fac astăzi sunt susţinute de surse, surse solide. Acestea nu sunt presupuneri. Ceea ce vă prezentăm sunt faptele şi concluziile bazate pe informaţii solide”.

Powell a spus: „Nu există nicio îndoială că Saddam Hussein are arme biologice şi că are abilitatea de a răspândi aceste otrăvuri şi boli mortale în moduri care pot cauza moarte şi distrugere în masă”. A avertizat din nou asupra laboratoarelor mobile pentru armele biologice, despre cum puteau fi parcate în hambare, despre cum se puteau mişca fără să fie detectate. A spus că Saddam avea suficiente arme chimice letale pentru a umple şaisprezece mii de rachete de luptă. Şi, probabil cel mai rău dintre

toate, exista ameninţarea „unei legături mult mai sinistre între Irak şi reţeaua teroristă al Qaeda”.

Aceasta nu era o folosire selectivă a surselor de spionaj. Nu era nici alegerea celei mai bune informaţii. Nu era nici modificarea faptelor pentru a se potrivi cu planurile de război. Era ceea ce spunea informaţiile, cele mai bune informaţii pe care le avea de oferit Agenţia. Powell petrecuse zile şi nopţi cu Tenet, verificând şi reverificând rapoartele CIA. Tenet l-a privit în ochi şi i-a spus că erau foarte solide.

La 20 martie 2003, războiul a început mai devreme decât era plănuit, cu un pont greşit din partea CIA. Tenet a alergat la Casa Albă cu un raport de ultimă oră care spunea că Saddam Hussein se ascundea într-un complex aflat la sud de Bagdad, pe nume Doura. Preşedintele a ordonat Pentagonului să-l distrugă. Bombele antibuncăr şi rachetele de croazieră au căzut în valuri. Vicepreşedintele Cheney a declarat „Cred că l-am prins pe Saddam Hussein. A fost văzut scos dintre dărâmături şi nu putea să respire”. Era un raport fals: Saddam nu era de găsit. Primul eşec de alegere a ţintei nu avea să fie, însă, ultimul. La 7 aprilie 2003, CIA a raportat că Saddam şi fiii lui se întâlneau la o casă de lângă restaurantul Saa, din districtul Mansur al Baghadului. Forţele aeriene au aruncat patru bombe de o tonă asupra casei. Saddam nu era nici acolo. Au fost ucişi optsprezece civili nevinovaţi.

Agenţia prezisese că mii de soldaţi americani şi comandanţii lor aveau să se predea, odată început atacul dinspre graniţa Kuweitului. Dar forţele de invazie americane au trebuit să se lupte în fiecare oraş prin care au trecut pentru a pune stăpânire pe drumul spre Bagdad.

CIA îşi imagina capitularea deplină a unităţilor militare americane, iar informaţiile sale erau specifice: divizia irakiană aflată la An Nasiriya avea să depună armele. Primele trupe americane care au intrat în oraş cu

căzut într-o ambuscadă; optsprezece puşcaşi marini au fost ucişi, unii chiar de aliaţi, în prima luptă majoră a războiului. Forţelor americane li se spusese că vor fi întâmpinate la Bagdad de mulţimi bucuroase de irakieni care vor flutura steagul american – serviciul clandestin avea să ofere steagurile cu dulciuri şi flori. În schimb, au fost întâmpinate cu gloanţe şi bombe.

CIA a completat o listă de 946 de locuri suspecte unde s-ar fi putut afla armele de distrugere în masă ale lui Saddam. Soldaţii americani au fost răniţi şi ucişi căutând arme care nu erau de găsit. Agenţia nu a luat în considerare ameninţarea adusă de puştile de asalt şi rachetele cu grenade depozitate de Fedayeen, forţele nepermanente conduse de fiul lui Saddam, Uday Hussein. Eşecul a dus la prima serie majoră de soldaţi americani morţi în luptă. „Fedayeen şi alte forţe paramilitate s-au dovedit a fi o ameninţare mai mare decât ne-am aşteptat”, scriau autorii *On Point*, istoria oficială a Armatei SUA despre invazia din Irak. „Comunităţile de spionaj şi de operaţiuni nu au anticipat niciodată cât de feroce, tenace şi fanatici erau aceştia”.

CIA a organizat o echipă paramilitară de irakieni, numită Scorpionii, pentru a se ocupa de sabotaj înainte şi după război. În timpul ocupaţiei, Scorpionii s-au distins prin uciderea în bătaie a unui general irakian. Maior-generalul Abed Hamed Mowhoush, care era suspectat de conducerea atacurilor insurgenţilor, dar care se predase voluntar trupelor americane, a fost bătut până la leşin cu cozile unor baroase de către Scorpioni, iar asta în prezenţa unui ofiţer CIA care conducea echipa, un ofiţer pensionat al Forţelor Speciale care tocmai revenise la Agenţie pentru război. Mowhoush a murit din cauza rănilor după două zile. la 26 noiembrie 2003. Mai devreme în acea lună, un prizonier irakian pe nume Manadal al-Jamadi murise din pricina torturii la închisoarea Abu Ghraib, în timp ce se

afla în custodia unui ofiţer CIA. Interogatoriile brutale făceau parte din ceea ce-i spusese Casa Albă Agenţiei să facă atunci când aveeu să lase mănuşile deoparte.

Aşa cum a concluzionat CIA la trei ani de la invazie, ocupaţia americană din Irak a devenit „*cause célebre* (pentru jihadişti, cultivând un profund resentiment faţă de implicarea SUA în lumea musulmană şi crescând numărul susţinătorilor unei mişcări jihadiste globale”. Concluzia a venit prea târziu pentru a mai folosi la ceva forţelor americane.

„Orice armată de eliberare are o perioadă intermediară, după care devine o armată de ocupaţie”, scria generalul de corp de armată David H. Petraeus, care a comandat Divizia Aeropurtată 101 în primul an de război, a supravegheat efortul de implicare al armatei irakiene într-o a doua serie de atacuri şi s-a întors comandant al forţelor americane în 2007.

„Spionajul este cheia succesului”, spunea el. Fără el, operaţiunile militare vor suferi o prăbuşire catastrofală”.

DOAR BĂNUIA

După încheierea războiului, Agenţia şi-a revărsat forţele în Bagdad. „Pe măsură ce Irakul trece de la tiranie la auto-determinare, Bagdadul devine adăpostul celui mai mare post CIA de la războiul din Vietnam”, a declarat Jim Pavitt, şeful serviciului clandestin. „Sunt extrem de mândru de performanţa noastră în Irak şi de rolul nostru în eliberarea poporului său de atâtea decenii de represiune”. Ofiţerii de la baza din Bagdad lucrau cu soldaţi ai Forţelor Speciale, încercând să stabilească un nou climat în Irak, alegând liderii locali, mituind politicienii, încercând să reconstruiască societatea din temelii. Au încercat să lucreze cu omologii lor britanici pentru crearea unui nou serviciu de informaţii. Dar încercarea lor n-a dat prea multe roade. Când insurgenţii irakieni au început să se ridice împotriva ocupaţiei

americane, aceste proiecte au început să se dezintegreze, iar liderii postului CIA de la Bagdad au început să rupă rândurile.

Pe măsură ce ocupaţia scăpa de sub control, ofiţerii CIA se vedeau prinşi în complexul ambasadei americane din capitală, incapabili să reziste fără protecţia zidurilor înalte şi a sârmei ghimpate. Au devenit prizonierii Zonei Verzi, lipsiţi de capacitatea de a înţelege insurgenţa irakiană, petrecând prea multe ore bând la barul Babylon al bazei din Bagdad. Mulţi dintre ei nu acceptau o rotaţie de mai mult de una până la trei luni, timp abia suficient pentru a vedea ce se întâmplă în jurul lor.

Baza CIA, ale cărei trupe se apropiau de cinci sute de ofiţeri, schimbase trei şefi pe parcursul unui an. CIA pur şi simplu nu putea să găsească un înlocuitor pentru primul şef al bazei din 2003. „Se confruntau cu o serioasă dificultate de a găsi un individ pe care să îl trimită acolo”, spunea Larry Crandall, un ofiţer veteran al Serviciului Străin care colaborase îndeaproape cu CIA în timpul jihadului afghan şi lucrase ca administratorul numărul doi al programului de reconstrucţie a Irakului în valoare de 18 miliarde de dolari. Agenţia nu găsea pe nimeni de la serviciul clandestin dornic sau capabil să lucreze în Irak. În cele din urmă, a găsit un analist fără niciun fel de experienţă în conducerea de operaţiuni. A rezistat câteva luni. Era un extraordinar eşec de conducere pe timp de război.

CIA i-a trimis pe cei mai buni inspectori americani, care mai vânaseră arsenalul lui Saddam şi în anii ’90, înapoi în Irak. David Kay conducea o echipă de 1.400 de specialişti, Grupul de Investigaţii pentru Irak, lucrând direct pentru directorul Serviciilor Centrale de Informaţii. Tenet a continuat să susţină rapoartele CIA, respingând criticile tot mai acute care susţineau că acestea erau „dezinformante, înşelătoare şi pur şi simplu greşite”. Dar

grupul de investigaţii a răscolit Irakul şi nu a găsit nimic. Când Kay a revenit pentru a raporta acest lucru, Tenet i-a făcut vânt în purgatoriu. Totuşi, Kay a mers în faţa Comitetului Serviciilor înarmate al Senatului la 28 ianuarie 2004 şi a spus adevărul.

„Ne-am înşelat în aproape toate privinţele”, a spus el.

Când a devenit clar că Agenţia doar îşi imaginase arsenalul apocaliptic al Irakului, o epuizare psihică a început să se instaleze la CIA. O furie amară şi neagră a pus stăpânire pe spiritul înflăcărat care o cuprinsese după 11 septembrie. Era evident că nu mai conta prea mult pentru Casa Albă sau pentru Pentagon sau chiar pentru Departamentul de Stat dacă Agenţia avea sau nu ceva de spus.

Preşedintele Bush dispreţuina rapoartele sale tot mai înfricoşătoare despre cursul ocupaţiei. Agenţia „doar bănuia”, spunea el.

Era sunetul morţii. *Dacă nu suntem crezuţi, existenţa noastră nu mai are nicio raţiune*.

DOVEZILE ERAU COMPLET ABSURDE

„Suntem în război”, a spus judecătorul Laurence Silberman, pe care preşedintele Bush l-a delegat la 6 februarie 2004 să conducă o investigaţie despre modul în care prezentase CIA arsenalul lui Saddam. „Dacă armata americană ar face vreo greşeală chiar mai puţin gravă decât comunitatea noastră informaţională, ne-am aştepta ca generalilor să li se arate uşa”.

A continuat: „Ar fi fost perfect justificabil să le fi spus preşedintelui şi Congresului că era probabil ca Saddam să aibă arme de distrugere în masă pe baza trecutului său, a insuficientelor indicii ale distrugerii acestora şi a comportamentului său înşelător”. Dar CIA făcuse „o gravă, gravă greşeală concluzionând că este sigură în proporţie de nouăzeci de procente că Saddam avea arme de distrugere în masă. Iar asta era o greşeală gravă care nu

se baza pe niciun fel de imagine din interior", a spus el. „Dovezile erau complet absurde, unele chiar false, şi nu au fost prezentate cum ar fi trebuit. Mai mult, exista o lipsă atât de colosală de comunicaţii interne în comunitatea informaţională încât adesea mâna stângă nu ştia ce făcea mâna dreaptă".

CIA ajunsese la acele concluzii asupra armelor chimice irakiene doar pe baza fotografiilor incorect interpretate ale cisternelor irakiene. CIA se bazase în concluziile sale asupra armelor biologice irakiene pe o singură sursă – Curveball. îşi sprijinise afirmaţiile, aproape în întregime, pe concluziile sale asupra armelor nucleare doar pe importurile de tuburi de aluminiun făcute de Saddam pentru construirea de rachete convenţionale. „Este o greşeală şocantă să se concluzioneze că acele tuburi de aluminiu erau adecvate sau fuseseră construite pentru centrifugele armelor nucleare", a afirmat judecătorul Silberman.

„Marele dezastru", a spus el, „era că Powell mersese la Naţiunile Unite şi prezentase un caz care trebuia să fie absolut lipsit de erori, dar care avea o bază foarte, foarte putredă".

Judecătorul Silberman şi comisia sa prezidenţială au primit permisiunea fără precedent de a citi fiecare articol despre armele de distrugere în masă ale Irakului din informarea zilnică a preşedintelui. Au stabilit că rapoartele CIA pentru ochii preşedintelui nu erau diferite de restul muncii pe care o făcea, inclusiv infama estimare – cu o singură excepţie. Erau „chiar mai înşelătoare", a stabilit comisia. Erau „mai mult decât orice, mai mult alarmiste şi mai puţin nuanţate". Informările zilnice ale preşedintelui „cu titlurile lor care să capteze atenţia şi repetiţiile sistematice, lăsau impresia mai multor rapoarte care coroborau, când. de fapt, existau foarte puţine surse… într-un mod subtil, rapoartele zilnice păreau „să vândă"

informaţii – pentru a păstra interesul clienţilor sau cel puţin pe cel al Primului Client”.

NU NE-AM FĂCUT TREABA

George Tenet vedea că vremea lui trecuse. Făcuse tot ce putuse pentru a revitaliza şi reînnoi Agenţia. Totuşi, avea să fie mereu amintit pentru un singur lucru: că-l asigurase pe preşedinte că CIA deţinea „dovezi sigure” despre armele de distrugere în masă ale Irakului. „Acestea au fost două dintre cele mai tâmpite cuvinte pe care le-am spus vreodată”, reflecta Tenet. Indiferent de cât timp va trăi, indiferent de faptele bune pe care avea să le facă în anii următori, cuvintele aveau să apară în primul paragraf al necrologului său.

Este de apreciat faptul că Tenet i-a cerut lui Richard Kerr, fostul director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţi, să investigheze ce nu fusese în regulă cu estimarea asupra Irakului. Studiul a fost marcat confidenţial la încheierea lui, în iulie 2004 şi a rămas aşa pentru aproape doi ani. Când a fost dat publicităţii, a devenit clar de ce îl ascunsese Agenţia sub covor. Era un epitaf. Spunea că CIA nu încetase să existe după încheierea Războiului Rece; căderea Uniunii Sovietice avusese un impact asupra Agenţiei „similar cu efectele căderii unui meteorit peste lumea dinozaurilor”.

În cazul Irakului şi în multe alte cazuri, analiştii erau adesea forţaţi să „se bazeze pe raportări cu surse incerte şi chiar deloc credibile”. În celebrul caz Curveball. ofiţerii CIA fuseseră corect avertizaţi că omul lor era un mincinos. Acea avertizare nu a fost luată în seamă. Nu era neglijenţă la locul de muncă, dar nici departe nu era.

Serviciul clandestin folosea adesea „descrieri diferite pentru aceeaşi sursă”, astfel încât cititorii rapoartelor sale credeau că aveau trei surse de verificare ale informaţiilor, când, de fapt, era una singură. Nu era fraudă, dar nici departe nu era.

CIA lucra la chestiunea arsenalului irakian de mai bine de un deceniu, şi totuşi, Tenet s-a dus la George Bush şi Colin Powell în ajunul războiului spunând minciuni îmbrăcate în adevăruri autentice. Nu era o infracţiune, dar nici departe nu era.

Tragic, aceasta era moştenirea lui Tenet. În cele din urmă, a recunoscut că CIA greşise – „nu din motive politice sau din dorinţa teribilă de a duce ţara într-un război", ci din cauza incompetenţei sale. „Nu ne-am făcut treaba", a spus el.

Explicarea sensului acelui eşec i-a revenit inspectorului-şef al CIA pentru armament, David Kay. „Credem că spionajul este important pentru câştigarea războaielor", a spus el.

„Războaiele nu sunt câştigate de serviciile de informaţii. Sunt câştigate prin sângele, talentul, curajul tinerilor bărbaţi şi femei pe care îi trimitem pe teren… Ce fac serviciile de informaţii atunci când funcţionează cum trebuie este să ajute la evitarea războaielor". Acesta era, până la urmă, eşecul fundamental al CIA

50. CEREMONIA DE ÎNMORMÂNTARE

La 8 iulie 2004, la şapte ani de la preluarea funcţiei, George Tenet a demisionat, în discursul său de încheiere, a citat cuvintele lui Teddy Roosevelt: Nu *contează cel care critică, nici cel care arată cu degetul cum se împiedică cei puternici sau unde şirul faptelor i-ar fi făcut mai mult bine. Încrederea i se acordă celui care este cu adevărat în mijlocul lucrurilor, a cărui faţă este încărcată de praf şi sudoare şi sânge*. Richard Nixon ţinuse acelaşi discurs înainte de a părăsi, în dizgraţie, Casa Albă.

Tenet s-a retras pentru a-şi scrie dureroasele memorii personale despre anii petrecuţi la CIA. E o carte plină de orgoliu, amară. A lăudat pe bună dreptate succesul CIA – cu ajutorul nepreţuit al serviciilor britanice de informaţii – de a descoperi programele armelor secrete

din Pakistan şi Libia. A susţinut că transformase Agenţia dintr-un hârb într-un dinam. Dar maşina se stricase sub presiunea intolerabilă. Tenet nu a putut riposta împotriva al Qaeda înainte de 11 septembrie: „În absenţa informaţiilor solide", scria el, „acţiunile sub acoperire sunt o neghiobie". Iar de la momentul atacurilor, a fost măturat de valuri imense de ameninţări care nu s-au materializat niciodată. În fiecare zi, a transmis cele mai noi îngrijorări către Casa Albă şi „puteai înnebuni crezând chiar şi jumate" din ceea ce raporta el. Şi el chiar aproape că înnebunise. Copleşiţi de incertitudini, el şi CIA s-au convins că arsenalul Irakului exista cu adevărat. „Eram prizonierii propriei noastre istorii", scria el, şi asta pentru că singurele fapte brute pe care le aveau la dispoziţie aveau o vechime de patru ani. Şi-a recunoscut eroarea, dar chestiunea era deja condamnată. Tenet ajunsese să creadă că cei de la Casa Albă voiau să îl acuze de decizia de intrare în război. Era o povară prea greu de suportat.

Iar acum i-a venit rândul criticului să ocupe locul de frunte pe scenă.

Porter Goss nu s-a bucurat niciodată de mare succes la CIA. Recrutat în primul său an la Yale, în 1959, s-a alăturat serviciului clandestin şi a lucrat în timpul mandatulelor lui Allen Dulles, John McCone şi Richard Helms. A lucrat în cadrul diviziei latino-americane timp de un deceniu, concentrându-se pe Cuba. Haiti, Republica Dominicană şi Mexic. Momentul culminant al timpului petrecut la postul din Miami a fost trimiterea agenţilor cubanezi în misiunile desfăşurate pe insulă sub acoperirea nopţilor toamnei anului 1962.

Nouă ani mai târziu, Goss lucra la baza din Londra, când o infecţie bacteriană care i-a atacat inima aproape că l-a ucis. S-a retras, s-a întremat, a cumpărat un mic ziar din Florida şi l-a transformat în instrumentul care avea să-i aducă un loc în Congress în 1988. Avea o avere de 14

milioane de dolari, o fermă elegantă în Virginia, o proprietate în Long Island Sound şi un tip de dominare superioară asupra CIA ca preşedinte al comitetului pentru probleme de spionaj al Camerei.

Era modest în privinţa reuşitelor sale de la Agenţie. „Nu aş mai putea obţine o slujbă la CIA astăzi”, a spus el în 2003. „Nu sunt calificat”. Avea dreptate în privinţa asta. Dar decisese că el şi doar el va fi următorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii. îl ţintise pe Tenet cu rafale vicioase. Armele sale erau cuvintele raportului anual asupra Agenţiei al comitetului pentru serviciile de informaţii.

VA MAI DURA ÎNCĂ CINCI ANI

Publicat la 21 iunie 2004, cu trei săptămâni înainte ca Tenet să se retragă, raportul Goss a avertizat că serviciul clandestin devenea „o birocraţie afectată, incapabilă şi de obţinerea celui mai mic succes”. Deşi 138.000 de americani au aplicat pentru un post de muncă la CIA în anul anterior, doar câţiva au ajuns la gradul de spioni. Tenet tocmai mărturisise că „avea să fie nevoie de încă cinci ani de muncă pentru a avea tipul de serviciu clandestin de care are nevoie ţara noastră”.

Goss a sesizat atunci un adevăr trist: „Am intrat acum în cel de-al optulea an de reconstruire şi ne mai aşteaptă cinci până să ne revenim. Asta e tragic”.

Apoi, Goss şi-a întors tunurile spre directoratul pentru informaţii al CIA, care produsese mai degrabă ştiri izolate, de valoare nesemnificativă, decât informaţii strategice de mare anvergură, motivul care stătuse la baza înfiinţării Agenţiei. Goss avea dreptate şi în legătură cu acest lucru – şi întreaga lume a spionajului o ştia. „Nu am mai produs informaţii strategice de atâta timp încât cei mai mulţi dintre analiştii noştri nici nu mai ştiu cum să facă treaba asta”, a spus Carl W. Ford Jr., secretarul de stat adjunct pentru spionaj şi cercetare între martie 2001

şi octombrie 2003 şi fost ofiţer CIA.

„Atât timp cât evaluăm informaţiile mai mult în funcţie de volum decât de calitate, vom continua să tot mutăm dintr-o parte în alta grămada de gunoi de 40 de miliarde de dolari pentru care suntem atât de faimoşi”, a spus Ford. Era enervat că Agenţia, paralizată de frică de arsenalul himeric al lui Saddam Hussein, nu aflase nimic despre programele nucleare ale restului ţărilor de pe axa răului întocmită de preşedinte. „Probabil că ştim de sute de ori mai multe detalii despre programul nuclear al Irakului decât despre cel al Iranului şi de o mie de ori mai multe decât despre programul Coreei”, a spus Ford. Coreea de Nord era în întuneric, aşa cum fusese întotdeauna. CIA încercase să reconstruiască o reţea de agenţi în Iran, dar eşuase. Acum nici despre Iran nu se ştia nimic; Agenţia ştia, de fapt, mult mai puţin despre aceste programe nucleare decât ştiuse cu cinci sau zece ani mai înainte.

CIA era în ruine, a spus Ford: „E terminată. Este mai terminată decât vrem să recunoaştem”. Raportul Goss a indicat clar acest lucru. „Există o negare disfuncţională a oricărei nevoi de acţiune de corectare”, spunea documentul. „CIA continuă să meargă pe un drum care duce spre stânca proverbială”.

Goss era sigur că găsise răspunsurile. Ştia că CIA se păcălise singură şi-i păcălise şi pe alţii despre calitatea muncii sale. Ştia că cea mai mare parte a serviciului clandestin petrecuse patru decenii din Războiului Rece aşteptând şi sperând ca sovieticii să îşi ofere voluntar serviciile ca spioni. Ştia că ofiţerii din străinătate care participau la războiul împotriva terorii petrecuseră zile întregi aşteptând şi sperând ca omologii lor din Pakistan, Iornania, Indonezia şi Filipine să le vândă informaţii. Ştia că soluţia era reorganizarea Agenţiei.

Comisia 11 septembrie, creată de Congres, era pe

cale să producă raportul final. A făcut o treabă minunată în reconstruirea evenimentelor care au culminat cu atacurile. Însă nu a indicat o cale sigură pentru viitor. Nici Congresul nu a făcut prea multe pentru a redresa Agenţia după 11 septembrie, în afară de alimentarea bugetului cu miliarde de dolari şi o grămadă de sfaturi gratuite. Comisia a descris corect supravegherea Congresului asupra serviciilor de informaţii ca fiind „disfuncţională" – acelaşi epitet pe care i l-a aruncat Goss în faţă Agenţiei. Ani întregi nu a existat absolut nicio implicare în chestiunile de viaţă şi de moarte venite din partea comitetelor de spionaj ale Camerei şi Senatului cu care s-a confruntat CIA. Comitetul Camerei sub conducerea lui Goss a întocmit ultimul raport substanţial asupra comportamentului CIA în 1998. Un sfert de secol de supraveghere din partea Congresului nu a produs nimic de valoare durabilă. Comitetele de spionaj şi membrii lor aplicaseră ocazional câte o acuzaţie publică şi o grămadă de petice pentru a rezolva temporar problemele constante.

Se ştia că Comisia 11 septembrie avea să recomande pregătirea unui nou director pentru Agenţia Naţională de Informaţii. Ideea apăruse încă din primele zile ale lui Allen Dulles. Asat nu oferea o soluţie reală crizei din sânul CIA. Rearanjarea căsuţelor pe schema guvernamentală nu avea să uşureze conducerea CIA.

„Este o organizaţie care se zbate în decepţii", spunea John Hamre, fost secretar adjunct al apărării şi preşedinte al Centrului pentru Studii Strategice şi Internaţionale din Washington. „Cum poţi să administrezi o organizaţie ca asta?"

Era una dintre multele întrebări la care CI şi Congresul nu răspunseseră niciodată. Cum conduci un serviciu secret de informaţii într-o democraţie deschisă? Cum serveşti adevărului prin minciună? Cum extinzi democraţia prin înşelăciune?

PÂNĂ LA URMĂ, NU VOR RĂMÂNE

Mitul despre CIA data din timpul evenimentelor din Golful Porcilor: că toate succesele erau secrete, că numai eşecurile erau făcute publice. Adevărul era că CIA nu avea cum să reuşească fără recrutarea şi susţinerea ofiţerilor abili şi îndrăzneţi şi a agenţilor străini. Agenţia a eşuat constant în această misiune şi n-ar fi reuşit decât să se amăgească susţinând contrariul.

Pentru a reuşi, CIA avea nevoie să găsească bărbaţi şi femei cu disciplina şi sacrificiul de sine a celor mai buni ofiţeri militari ai naţiunii, conştiinţa culturală şi cunoaşterea istoriei pe care le au cei mai buni diplomaţi ai ţării şi simţul curiozităţii şi al aventurii pe care îl posedă cei mai buni corespondenţi străini. N-ar strica nici ca aceşti recruţi să poată fi luaţi drept palestinieni, pakistanezi sau afghani. Nu era uşor să găseşti asemenea americani.

„Poate CIA să înfrunte ameninţările constante? Răspunsul, în acest moment, este nu – nu absolut”, a spus Howard Hart, care îşi riscase viaţa pentru a infiltra agenţi în Iran, făcuse contrabandă cu arme pentru rebelii afghani şi-i condusese pe ofiţerii paramilitari ai Agenţiei. Hart a spus că s-a simţit insultat când Goss a numit CIA „o adunătură de ticăloşi disfuncţionali” şi „o grămadă de idioţi”. Dar a recunoscut că „serviciul clandestin al CIA poate fi criticat pentru că nu s-a descurcat la fel de bine cum ar fi trebuit. Aceasta este o afirmaţie corectă. Pentru că avem oameni care nu dau tot ce au mai bun. Iar motivul pentru care cei mai mulţi dintre ei sunt încă aici este că nu avem cum să îi înlocuim”.

Preşedintele Bush a pledat pentru creşterea personalului cu încă 50 de procente. Dar nu cantitatea, ci calitatea era motivul crizei. „Nu avem nevoie de mai mulţi bani şi de mai mulţi angajaţi, cel puţin pentru moment”, a spus Carl Ford. „Agenţi mai mulţi cu cincizeci de procente

şi analişti mai mulţi cu cincizeci de procente înseamnă cu cincizeci de procente mai mult aer încins. „Problema personalului era aceeaşi cu care se confruntase şi Walter Bedell Smith în funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii în toiul Războiului din Coreea: „Nu găsim oameni calificaţi. Pur şi simplu, nu există”.

CIA nu putea găsi suficienţi americani talentaţi care se lucreze ca spioni pe un salariu de la stat. Sute de angajaţi de la cartierul general şi de pe teren au demisionat în anul 2004, înfuriaţi şi umiliţi de colapsul de credibilitate şi autoritate de la Agenţie. Recrutarea, angajarea, pregătirea şi păstrarea tinerilor ofiţeri rămânea cea mai dificilă sarcină a CIA-ului. Goss se ruga să îi găsească. S-a dus la audierile de confirmare de la Senat de la 14 septembrie 2004 cu multă încredere în sine, spunând că putea aranja CIA o dată pentru totdeauna. „Nu vreau să îi acord ajutor şi susţinere duşmanului spunându-vă cât de gravă cred că e problema”, a spus el în faţa camerelor de filmat. După confirmarea lui cu un vot de 77 la 17 în Senat, Goss s-a dus entuziasmat la cartierul general CIA.

„Nu crezusem nici în cele mai frumoase vise ale mele că mă voi întoarce aici”, le-a spus el bărbaţilor şi femeilor pe care îi condamnase cu vehemenţă cu trei luni înainte. „Dar, iată-mă”. A declarat că acţiunile sale vor fi „susţinute de ordine executive” din partea preşedintelui: avea să fie contactul lui Bush în materie de spionaj, şeful CIA, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, directorul Serviciilor Naţionale de Informaţii şi şeful unui nou centru naţional de antiterorism. Nu avea să poarte două pălării ca predecesorii săi. Aveau să fie cinci.

În prima sa zi la birou, Goss a făcut o curăţenie mai rapidă şi mai drastică decât oricare altă acţiune similară din istoria Agenţiei Centrale de Informaţii. I-a dat pe uşă afară pe aproape toţi ofiţerii de rang superior din CIA. A afundat Agenţia într-o amărăciune nemaiîntâlnită de

aproape treizeci de ani. Resentimentele produse de expulzarea lui Stephen Kappes din funcţia de şef al serviciului clandestin au fost feroce. Kappes, fost puşcaş marin şi şef al bazei din Moscova, reprezenta tot ce avea CIA mai bun. În parteneriat cu serviciile britanice de informaţii, jucase de curând un rol principal în triumful informaţiilor şi diplomaţiei, convingând Libia să abandoneze îndelungatul său program de dezvoltare de arme de distrugere în masă. Când a cerut explicaţii despre decizia lui Goss, a fost dat pe uşă afară.

Noul director s-a înconjurat cu o echipă de lingăi politici aduşi de la Capitol Hill. Credeau că sunt într-o misiune specială pentru Casa Albă – sau o putere mai mare – să scape CIA de subversivităţile stângii. La cartierul general, exista percepţia că Goss şi personalul său, „Gosslingăii", apreciau loialitatea faţă de preşedinte şi mai ales faţă de politicile lui, astfel că nu voiau ca Agenţia să meargă împotriva Casei Albe. Cei care îi provocau aveau să plătească pentru asta. Biciuirea CIA era pe bună dreptate o chestiune de competenţă. A devenit astfel, greşit, o chestiune de ideologie.

Directorul a emis ordine împotriva opoziţiei faţă de politicile preşedintelui. Mesajul său era clar: intraţi în program sau plecaţi. Ultima alegere părea mai atractivă pentru personalul talentat al CIA, care reprezenta în jur de zece procente. Un uriaş domeniu al industriei de securitate, care îşi vindea serviciile către guvern, se dezvolta la marginea sferelor puterii din Washington. Cei mai buni oameni ai Agenţiei au renunţat. CIA fusese, cu cincisprezece ani în urmă, o adevărată forţă în combaterea luptătorilor în Rrăzboiul Rece. Acum era plină de începători. Până în 2005, jumătate din forţa de muncă a CIA – inclusiv agenţii şi analiştii – aveau cinci sau mai puţini ani de experienţă.

Declaraţia iresponsabilă a preşedintelui potrivit

căreia Agenţia „nu făcea decât să ghicească” situaţia din Irak a aprins la Agenţie o furie care mocnea de multă vreme în rândurile profesioniştilor care mai rămăseseră. Ofiţerii CIA din Bagdad şi din Washington au încercat să avertizeze despre calea pe care mergea preşedintele în chestiunea Irakului, şi care se arăta dezastruoasă. Spuneau că Statele Unite nu pot conduce o ţară pe care nu o înţeleg. Cuvintele lor nu au avut nicio valoare la Casa Albă. Erau o erezie într-o administraţie ale cărei politici se bazau pe credinţă.

Patru foşti directori ai serviciilor clandestine au încercat să îl contacteze pe Goss pentru a-i spune să ia lucrurile mai uşor, altfel risca să distrugă ce mai rămăsese din CIA. Nu a vrut să le răspundă la telefoane. Unul dintre ei a declarat public: „Goss şi lingăii lui pot să facă mult rău într-un timp foarte scurt”, scria Tom Twetten într-un articol publicat în *Los Angeles Times* la 23 noiembrie 2004. „Dacă angajaţii profesionişti ai CIA nu cred că liderii Agenţiei sunt de partea lor, nu vor fi dispuşi să rişte pentru ea şi până la urmă, nu vor mai rămâne”. A doua zi, John McLaughlin, care ţinuse unită Agenţia ca director interimar după demisia lui Tenet, a dat un alt răspuns.

CIA nu era o „agenţie disfuncţională şi vagabondă”, scria el în *The Washington Post*. „Instituţional, CIA nu complotează împotriva preşedintelui”. Haviland Smith, care se pensionase din funcţia de şef al departamentului pentru antiterorism, şi-a exprimat opinia. „Porter Goss şi trupele sale de la Hill distrug totul”, scria el. „Epurarea CIA în aceste momente nefericite, când trebuie să ne ocupăm de probleme reale de terorism, ne sfidează”. Niciun director al Agenţiei nu fusese niciodată atacat în scris, oficial, de veteranii spionajului american, în ciuda tuturor anilor în care fusese atacată Agenţia de presă.

Faţada începea să se prăbuşească. CIA se prăbuşea.

„Aici avem de-a face cu una dintre cele mai deosebite

tipuri de operaţiuni pe care le poate avea un guvern", spusese preşedintele Eisenhower cu cincizeci de ani mai înainte. „Probabil că este nevoie de un anumit fel de geniu pentru a o conduce". Nouăsprezece oameni ocupaseră funcţia de directori ai Serviciilor Centrale de Informaţii. Niciunul dintre ei nu îndeplinea standardele înalte pe care le stabilise Eisenhower. Fondatorii Agenţiei fuseseră înfrânţi de propria lor ignoranţă în Coreea şi Vietnam şi blocaţi de aroganţa lor la Washington. Succesorii lor s-au văzut plutind în derivă la moartea Uniunii Sovietice şi prinşi în stare de inconştienţă când teroarea a lovit în inima puterii americane. Încercările lor de a da un sens lumii au generat multă căldură, dar puţină lumină. La fel ca la început, războinicii de la Pentagon şi diplomaţii de la Departamentul de Stat au continuat să îi desconsidere. Pentru mai mult de jumătate de secol, preşedinţii au fost frustraţi sau furioşi când au apelat la directori pentru informaţii introspective sau pentru cunoştinţe.

De vreme ce se dovedea imposibil de atribuit, postul ar fi trebuit abolit. În decembrie 2004, pornit în plină forţă împotriva Agenţiei, Congresul a trecut şi preşedintele a semnat o nouă lege care îl punea în funcţie pe directorul serviciilor naţionale de informaţii, aşa cum îndemnase Comisia 11 septembrie. Scrisă în grabă, dezbătută repede, legea nu făcea nimic pentru a uşura problemele congenitale şi cronice care parazitaseră Agenţia încă de la naşterea ei. Era o mascaradă a continuităţii pozând în schimbare.

Goss a crezut că preşedintele îl va alege pe el. Nu a fost sunat niciodată. La 17 februarie 2005, Bush a anunţat că îl numea pe ambasadorul american în Irak, John D. Negroponte. Diplomat de speţă riguros conservatoare, curtenitor, spiritual, abil, nu lucrase nici măcar o singură zi în lumea spionajului. La fel ca în 1947, noul mahăr a primit responsabilitatea fără autoritate corespunzătoare.

Pentagonul încă mai controla o mare parte a bugetului naţional de securitate, care acum se apropia de 500 de miliarde de dolari pe an, din care CIA primea abia 1 procent. Noua rânduire era doar o confirmare a faptului că vechea ordine eşuase.

EŞECUL NU POATE FI EXPLICAT

CIA era grav rănită. Conform legilor junglei şi modului de lucru de la Washington, fiarele mai puternice au început să o încolţească. Preşedintele a acordat puteri extinse asupra spionajului, acţiunilor sub acoperire, interceptărilor şi misiunilor de recunoaştere subsecretarului pe probleme de spionaj de la Pentagon, pe care l-a avansat ca al treilea în rang la Departamentul pentru Apărare. „Asta a trimis unde seismice prin comunitatea informaţională”, a spus Joan Dempsey, director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii şi director executiv al Consiliul Informaţional pentru spionaj în timpul administraţiei Bush. „Asta era mai degrabă o abordare de tip Kremlin”.

Pentagonul s-a mişcat în secret, încetul cu încetul, spre domeniul operaţiunilor sub acoperire din străinătate, uzurpând rolurile, responsabilităţile, autoritatea şi misiunile serviciului clandestin. I-a recrutat pe cei mai promiţători tineri ofiţeri pentru acţiuni paramilitare şi i-a păstrat pe cei mai experimentaţi. Militarizarea serviciilor de informaţii s-a accelerat pe măsură ce serviciile civile de informaţii ale naţiunii s-au erodat.

Noul analist-şef al lui Negroponte, Thomas Fingar, condusese micul, dar excelentul birou de informaţii şi cercetare al Departamentului de Stat. A aruncat o privire asupra directoratului pentru spionaj al Agenţiei şi a stabilit repede că „nimeni nu ştia cine ce şi unde făcea”. A încercat să ia sub egida lui rămăşiţele funcţionale ale maşinăriei analitice a CIA. Cele mai bune şi mai strălucite minţi au părăsit Agenţia şi au început să lucreze cu el.

Agenţia, aşa cum fusese constituită, începea să dispară. Clădirea era tot acolo şi avea să găzduiască mereu o instituţie. Dar la 30 martie 2005, o minge distrugătoare a stricat şi ceea ce mai rămăsese din spiritul CIA. A venit sub forma unui raport de şase sute de pagini, emis de comisia prezidenţială a judecătorului Silberman. Judecătorul era cel mai riguros gânditor care putea fi găsit în capitală. Acreditarea sa intelectuală îi era la fel de solidă ca şi acreditarea conservatoare. Fusese de două ori foarte aproape de a fi numit director al Serviciilor Centrale de Informaţii. În cei cincisprezece ani în care fusese judecător federal la curtea de apel din Washington, susţinuse cu consecvenţă mijloacele şi scopurile securităţii naţionale, chiar şi atunci când afectau idealurile libertăţii. Spre deosebire de personalul Comisiei 11 septembrie, personalul său era foarte experimentat în operaţiunile şi analiza informaţiilor.

Judecata lor a fost brutală şi definitivă. Mediul directorului Serviciilor Centrale de Informaţii era „o lume închisă" cu „un profil aproape impecabil" al rezistenţei la schimbare. Directorul condusese un ansamblu peticit, „fragmentat, slab administrat şi prost coordonat" de colectare şi analiză de informaţii. Agenţia era „adesea incapabilă să colecteze informaţii despre lucruri importante pentru noi", iar analiştii săi „nu mărturisim întotdeauna cât de limitate sunt cu adevărat cunoştinţele lor". CIA „era tot mai irelevantă în faţa schimbărilor provocate de armele de distrugere în masă". Cel mai mare defect al său era adus de „inteligenţa umană slabă" – incapacitatea de a întreprinde activităţi de spionaj.

„Recunoaştem că spionajul este, în cel mai bun caz, o chestiune de noroc; cincizeci de ani de asediu asupra Uniunii Sovietice au scos la iveală doar câteva persoane cu adevărat importante", spunea comisia. „Totuşi, nu ne rămâne nimic altceva decât să ne străduim mai mult". CIA

„are nevoie de o schimbare fundamentală dacă vrea să se confrunte cu succes cu ameninţările secolului XXI”. Acesta era „un scop dificil de atins chiar şi în cea mai bună dintre lumile posibile. Iar noi nu trăim în cea mai bună lume”.

La 21 aprilie 2005, biroul directorului Serviciilor Centrale de Informaţii a dispărut în negura istoriei. Goss a numit investirea în funcţie a lui Negroponte drept „ceremonia de înmormântare” pentru Agenţia vechilor ofiţeri. În acea zi, noul şef a primit o bizară binecuvântare: „Sper ca spiritul lui Wild Bill Donovan să îl ghideze şi să îl inspire în eforturile sale”, a spus senatorul John Warner din Virginia, preşedintele Comitetului Serviciilor înarmate.

La intrarea în cartierul general al CIA tronează o statuie de bronz a lui Donovan, plasată acolo unde s-au adunat, toţi foştii directori de informaţii încă în viaţă la 21 august 2005, pentru a primi medalii de comemorare a serviciului lor şi pentru a marca sfârşitul lungului lor şir. George H.W. Bush era acolo, în centrul care îi purta numele. La fel erau şi Jim Schlesinger şi Stan Turner, priviţi ca nişte intruşi; Bill Webster şi Bob Gates, reformatori eşuaţi; Jim Woolsey, John Deuteh şi George Tenet, care luptaseră să îndrepte o navă care îşi pierduse balamalele. Unii dintre aceşti oameni se dispreţiuau unii pe alţii cu zâmbetul pe buze, în vreme ce pe alţii îi legau relaţii profunde de încredere. Era un priveghi destul de plăcut, cu o anumită pompă. Au urmat un prânz şi o prelegere despre Agenţie, ţinută de istoricul şef al CIA, David S. Robarge. Goss stătea în primul rând, fremătând pe dinăuntru. Petrecuse câteva săptămâni agonizând asupra unui raport al unui inspector general pe care îl ceruse chiar el pe când era încă preşedintele comitetului pe problemele de spionaj al Camerei. Era o imagine neplăcută a defectelor care contribuiseră la atacurile de la 11 septembrie, un cuţit înfipt în inima Agenţiei, o examinare minuţioasă a inabilităţii sale de a produce ceva

care să semene cu un război împotriva duşmanilor CIA. Urmând modelul lui Allen Dulles, Goss decisese să îl îngroape. Agenţia nu avea să dea vreodată socoteală pentru eşecul ei de a proteja Statele Unite.

Istoricul CIA a reamintit cuvintele preşedintelui Eisenhower, rostite la aşezarea pietrei de temelie a cartierului general al Agenţiei, la 3 noiembrie 1959:

Aspiraţia fundamentală a Americii este menţinerea păcii. În acest scop, căutăm să dezvoltăm politici şi acorduri care să facă pacea atât permanentă, cât şi justă. Acest lucru poate fi făcut numai pe baza informaţiilor compehensive şi adecvate, într-un război, nimic nu este mai important pentru un comandant decât faptele care se referă la puterea, dispoziţia şi intenţiile oponentului său şi interpretarea adecvată a acestor fapte. Pe timp de pace, faptele necesare… şi corecta lor interpretare sunt esenţiale pentru dezvoltarea politicilor care să susţină, pe termen lung. securitatea noastră naţională şi cele mai bune interese… Niciun alt lucru nu poate fi mai important. Succesul eforturilor noastre de a susţine poziţia ţării pe scena internaţională depinde în mare măsură de calitatea muncii voastre… Această Agenţie cere de la membrii ei cea mai mare dedicare, abilitate, încredere şi altruism – ca să nu mai menţionăm cel mai intens curaj, de fiecare dată când este nevoie. Succesul nu poate fi făcut public: eşecurile nu pot fi explicate. În munca de spionaj, eroii rămân nedecoraţi şi neonoraţi.

„În acest loc se va ridica o structură frumoasă şi utilă”, a concluzionat preşedinele. „Fie să aibă o viaţă lungă, să slujească mereu cauzei Americii şi păcii”.

Pe când americanii mureau în luptă pentru colectarea informaţiilor, directorii Serviciilor Centrale de Informaţii s-au ridicat, şi-au strâns mâinile, au ieşit în căldura după-amiezii de vară şi şi-au continuat vieţile. Aşa cum se temuse să bătrânul şi temutul soldat, lăsaseră o

moştenire a cenuşii.

NU RECUNOAŞTEŢI NIMIC, NEGAŢI TOTUL

La 5 mai 2006, preşedintele Bush l-a concediat pe Porter Goss, după nouăsprezece luni în care făcuse numai rău Agenţiei. Căderea ultimului director al Serviciilor Centrale de Informaţii a fost rapidă şi lipsită de glorie, iar moştenirea lăsată de el, amară.

A doua zi, Goss a luat avionul şi s-a dus la ceremonia de înmânare a diplomelor la Universitatea Tiffân, la o sută cincizeci de kilometri vest de Cleveland, Ohio. „Dacă asta ar fi fost o promoţie de ofiţeri de caz ai CIA, sfatul meu ar fi fost scurt şi la obiect”, a spus el. „Nu recunoaşteţi nimic, negaţi totul şi aduceţi contraacuzaţii”. Cu aceste cuvinte, a dispărut din vedere, lăsând în urmă cea mai slabă serie de spioni şi analişti din istoria CIA.

La o săptămână de la demisia lui Goss, o echipă de agenţi FBI a făcut o razie la cartierul general CIA. Au preluat biroul lui Dusty Foggo, care tocmai demisionase din funcţia de director executiv, a treia cea mai mare funcţie din cadrul Agenţiei. Acesta era omul pe care, inexplicabil, Goss l-a pus la conducerea afacerilor zilnice ale CIA. În funcţia lui anterioară, Foggo fusese ofiţer de intendenţă pentru serviciul clandestin. Localizat în Frankfurt, îi aproviziona pe ofiţerii CIA din Ammanân Afghanistan cu tot ce aveau nevoie, de la apă îmbuteliată la echipamente de protecţie. Trebuia să se mai asigure că proprii lui contabili şi responsabilii pentru transporturi respectau regulile şi regulamentele interne ale CIA. „Pentru că ţin mult la etică şi sunt un tip corect”, i-a scris el unui coleg ofiţer, „îţi urez mult succes în acest exerciţiu”. Evident, Foggo avea o problemă cu cuvântul *etică*.

Punerea sub acuzare în cazul *Statele Unite ale Americii us. Kyle Dustin Foggo* conţinea detalii deosebit de dureroase. Dat publicităţii la 13 februarie 2007, dosarul îl

incrimina pe Foggo pentru înşelăciune, conspiraţie şi spălare de bani. Susţinea că Foggo atribuise contracte de milioane de dolari prietenilor săi apropiaţi, care îi oferiseră mese bogate şi băuturi fine, excursii extravagante în Scoţia şi Hawaii şi îi promiseseră afaceri profitabile – metoda veche de cumpărare de avantaje. Nu mai existase niciodată un asemenea caz în întreaga istorie a CIA. în momentul scrierii acestei cărţi. Foggo a pledat nevinovat. Dacă este condamnat, poate primi o pedeapsă de douăzeci de ani de închisoare.

În aceeaşi zi în care Foggo era pus sub acuzare, un judecător federal din Carolina de Nord îl condamna pe un agent CIA, pe nume David Passaro, la opt ani şi patru luni de închisoare după ce omorâse în bătaie un om în Afghanistan. Passaro lucrase cu o echipă paramilitară a CIA aflată la Asadabad, capitala provinciei Kunar, la câţiva kilometri vest de graniţa cu Pakistanul. Agenţia îl angajase în ciuda trecutului său ca infractor violent; fusese concediat de la poliţia din Hartford, Connecticut, după ce fusese arestat pentru că snopise pe cineva în bătaie într-o încăierare.

Omul care a murit de mâna lui era Abdul Wali, un cunoscut fermier local care se luptase cu sovieticii în anii 1980. Wali aflase că era căutat pentru interogatoriu după o serie de atacuri cu rachete în apropierea bazei americane. Venise la americani de bunăvoie şi îşi susţinuse nevinovăţia. Passaro nu l-a crezut pe cuvânt şi i-a făcut vânt într-o celulă. L-a bătut pe Wali atât de rău că prizonierul a cerut să fie împuşcat pentru a i se curma suferinţa; a murit de pe urma rănilor două zile mai târziu. Passaro a fost pus sub acuzare şi condamnat în conformitate cu una dintre prevederile Patriot Act, care le permitea cetăţenilor americani să fie judecaţi pentru crimele comise pe un teritoriu din străinătate recunoscut de Statele Unite. Judecătorul a observat că absenţa unei

autopsii l-a protejat de acuzaţia de crimă.

Curtea a primit o scrisoare de la fostul guvernator din Kunar. care spunea că moartea lui Wali lezase dureros cauza americană din Afghanistan şi constituise o metodă puternică de propagandă pentru forţele resurgente ale al Qaeda şi ale talibanilor. „Neîncrederea în americani a crescut, eforturile de asigurare a securităţii şi reconstrucţie a Afghanistanului au suferit mari pagube, iar singurii care au avut de câştigat de pe urma acţiunilor lui Dave Passaro sunt al Qaeda şi partenerii lor”, scria guvernatorul.

La trei zile după ce Passaro a fost condamnat, un judecător din Italia a ordonat punerea sub acuzare a directorului bazei CIA din Roma, a directorului celei din Milano şi a peste douăzeci de ofiţeri, pentru răpirea unul cleric radical care petrecuse ani întregi în interogatorii brutale în Egipt. Un tribunal din Germania a acuzat treisprezece ofiţeri CIA de răpirea şi închiderea nelegitimă a unui cetăţean neamţ născut în Liban. Guvernul Canadei şi-a cerut scuze oficial şi a plătit o despăgubire de 10 milioane de dolari cetăţeanului canadian Maher Arar, care fusese prins de CIA în timp ce schimba avioanele la New York după un concediu cu familia, fusese dus în Siria şi supus unor interogatorii pline de cruzime timp de zece luni.

Deja sistemul de închisori al CIA fusese condamnat. Nu mai putea supravieţui de vreme ce nu mai era secret. Americanilor li s-a cerut să accepte necondiţionat că răpirea, încarcerarea şi torturarea oamenilor nevinovaţi făcea parte dintr-un program esenţial, menit să prevină un alt atac asupra Statelor Unite. Se prea poate ca asta să fi fost situaţia, dar dovezile erau slabe. Sunt slabe şanse să aflăm vreodată adevărul.

Porter Goss a fost succedat la CIA de generalul Michael Hayden, fostul şef al Agenţiei Naţionale de

Securitate, cel care executase ordinele preşedintelui Bush pentru interceptarea electronică a ţintelor americane, primul om care a deţinut funcţia de prestigiu de director a Agenţiei Centrale de Informaţii şi singurul ofiţer militar activ care a condus CIA de la plecarea lui Walter Bedell Smith în 1953. Generalul Hayden a declarat la confirmarea lui în faţa Senatului că „vremea amatorilor" de la CIA trecuse. Dar nu era aşa.

Conform standardelor proprii ale CIA. cam jumătate din forţa sa de muncă era încă în pregătire. Erau puţini cei pregătiţi să producă rezultate. Dar nu se putea face nimic în legătură cu asta; CIA nu avea de ales decât să îi promoveze dincolo de nivelul abilităţilor lor. Pe măsură ce tinerii de douăzeci de ani îi înlocuiau pe oamenii de patruzeci şi cincizeci, scăderea calităţii muncii de spionaj se simţea tot mai mult. Serviciul clandestin a început să abandoneze tehnicile din trecut: războiul politic, propaganda şi acţiunile sub acoperire – pentru că îi lipseau abilităţile pentru a le pune în practică. Agenţia rămăsese un loc în care puţini oameni vorbeau persana, coreeana sau chineza. Încă nega dreptul de angajare al arabilor americani pe motive de securitate, dacă aveau rude în Orientul Mijlociu – aşa cum era cazul celor mai mulţi dintre ei. Revoluţia informaţiilor îi făcuse pe ofiţeri şi analişti la fel de incapabili să înţeleagă ameninţarea teroristă precum îi făcuse să înţeleagă ce se petrecea în Uniunea Sovietică. Iar pe măsură ce rapoartele Agenţiei începeau să fie dominate de catastrofa din Irak, al cincilea şef al bazei CIA din Bagdad în mai puţin de patru ani îşi făcea bagajele şi părăsea lumea închisă a Zonei Verzi.

CIA ajunsese la limita inferioară. Pierduse atenţia preşedintelui, iar liderii americani căutau servicii de spionaj în altă parte – la Pentagon şi în industria privată.

DEZASTRUOASA ASCENSIUNE A PUTERII ABUZIVE

Bob Gates a preluat controlul asupra Pentagonului pe 18 decembrie 2006 – singurul analist începător care a condus CIA şi singurul director care a devenit vreodată secretar al apărării. Două săptămâni mai târziu, John Negroponte, noul mahăr al spionajului, a demisionat după nouăsprezece luni, pentru a deveni omul numărul doi în cadrul Departamentului de Stat. A fost înlocuit de un amiral pensionat, Mike McConnell, care condusese Agenţia Naţională de Securitate în timpul marii prăbuşiri de la începuturile erei digitale şi care îşi petrecuse ultimul deceniu făcând bani pe post de agent militar la Booz Allen Hamilton.

Când Gates s-a instalat la Pentagon, a cuprins din priviri comunitatea americană de spionaj şi a văzut stele verzi: un general conducea CIA, un general era subsecretar de stat pe probleme de spionaj, un general se ocupa de programele de contraterorism ale Departamentului de Stat, un general de corp de armată era subsecretarul adjunct al Pentagonului pentru probleme de spionaj, iar un maior conducea spionii CLA. Toate aceste posturi fuseseră deţinute de civili, iar asta se întâmpla de mulţi ani. Gates vedea o lume în care Pentagonul zdrobise CIA-ul, exact aşa cum jurase să facă cu şaizeci de ani în urmă. Voia să închidă închisoarea militară de la Guantánamo Bay, să aducă suspecţii de terorism din Cuba în Statele Unite şi să îi condamne sau să îi recruteze. Voia să controleze dominaţia Departamentului de Apărare asupra serviciilor de informaţii. Tânjea să restaureze rolul central al CIA în guvernul american. Dar nu putea face mare lucru în privinţa asta.

Declinul făcea parte dintr-o putrezeală lentă care începuse să otrăvească stâlpii securităţii naţionale americane. După patru ani de război în Irak, armata era epuizată, rănită de lideri care investiseră mai mult în arme futuriste decât în soldaţi în uniformă. După cinci ani de

apărare a unei politici externe bazate pe speranţa renaşterii, Departamentul de Stat era dezorientat, incapabil să dea glas valorilor democraţiei. După şase ani de ignoranţă voită, impusă de politicieni ignoranţi, supravegherea Congresului asupra Agenţiei se mărise. Comisia 11 septembrie concluzionase că dintre toate aspectele care priveau spionaj americană, cel mai dificil de îndeplinit, dar şi cel mai important, era cel al intemsificării controlului Congresului. În 2005 şi 2006, Congresul a răspuns prin refuzul de a promulga legea de autorizare anuală a CIA, legea de bază care guvernează Agenţia, politicile şi cheltuielile ei. Obstacolul a fost un singur senator republican care a obstrucţionat legea pentru că aceasta permitea Casei Albe să clasifice un raport confidenţial despre închisorile secrete ale CIA.

Eşecul acordării autorizaţiei a făcut irelevante comitetele congresionale pe probleme de spionaj. Începând din 1960, nu mai existase niciodată atât de puţin control congresional asupra Agenţiei. O altă mare forţă începea acum să exercite influenţă asupra spionajului: America corporatistă.

La sfârşitul anilor de preşedinţie ai lui Dwight Eisenhower. la câteva zile după ce s-a plâns că eşecurile serviciilor de informaţii aveau să le rămână moştenire succesorilor lui, şi-a ţinut discursul de rămas-bun în faţa naţiunii Avertismentul său a devenit celebru: „Trebuie să ne ferim de acumularea de influenţă nejustificată, fie ea voită sau nu din partea sistemului militar-industrial. Potenţialul pentru o ascensiune dezastruoasă a puterii abuzive există şi va persista”. Puţin peste o jumătate de secol mai târziu, valul cheltuielilor secrete pentru securitatea naţională de după 11 septembrie a creat un exploziv complex de spionaj industrial.

Clonele corporatiste ale CIA au început să răsară de peste tot din suburbiile Washingtonului şi de dincolo de

ele. Patriotismul pentru profit a devenit o afacere de 50 de miliarde de dolari pe an, după unele estimări – o sumă care se ridică la întregul buget al serviciilor de informaţii americane. Acest fenomen a început în urmă cu cincisprezece ani. După Războiul Rece, Agenţia a început să contracteze mii de oameni pentru a elimina percepţia de gol creată de reducerile de buget care au început în 1992. Un ofiţer CIA putea să îşi completeze documentele de retragere, să îşi predea legitimaţia albastră şi să meargă să lucreze pe un salariu mult mai bun la un agent militar, aşa cum erau Lockheed Martin sau Booz Allen Hamilton, apoi să revină la CIA a doua zi, purtând o legitimaţie verde. După septembrie 2001, serviciile care utilizau surse externe au scăpat de sub control. Şefii cu legitimaţii verzi recrutau, deschis, la cantina CIA.

Mari părţi ale serviciului clandestin au devenit complet dependente de agenţii care se purtau de parcă ar fi făcut parte din ierarhia de conducere a CIA, dar care lucrau pentru stăpânii lor corporatişti. În realitate. Agenţia avea două forţe de muncă – iar cea privată era mult mai bine plătită. Până în 2006, în jur de jumătate din ofiţerii de la baza din Bagdad şi de la noul Centru Naţional pentru Contraterorism, erau angajaţi prin contract, iar Lockheed Martin, cel mai mare contractor militar al ţării posta anunţuri de angajare pentru „analişti de contraterorism” pentru interogarea teoriştilor de la închisoarea Guantánamo.

În industria de spionaj se puteau face averi. Banii erau o forţă puternică de atracţie, iar rezultatul era o pierdere tot mai accelerată a oamenilor de valoare – ultimul lucru pe care şi-l putea permite CIA – şi crearea unor companii ca Total Intelligence Solutions. Fondată în februarie 2007, Total Intel era condusă de Cofer Black – şeful centrului contraterorist la 11 septembrie. Partenerii lui erau Robert Richer, care fusese omul numărul doi în

cadrul serviciului clandestin, şi Enrique Prado, şeful pentru operaţiuni contrateroriste sub conducerea lui Black.

Toţi trei abandonaseră războiul administraţiei Bush împotriva terorii în 2005, pentru a se alătura Blackwater USA, o companie privată de securitate cu legături politice, care asigura, printre altele, protecţia americanilor din Bagdad. Au învăţat sublitităţile obţinerii de contracte cu guvernul la Blackwater, iar după un an, Black şi prietenii lui ajunseseră să conducă Total Intel. Aceste lucruri se întâmplau printre cei mai buni ofiţeri ai CIA. Dar spectacolul abandonării navei în mijlocul războiului pentru a lupta în altă tabără nu era ceva remarcabil în Washingtonul secolului XXI. Legiuni de veterani CIA şi-au părăsit posturile pentru a-şi vinde serviciile Agenţiei, întocmind analize, creând acoperiri pentru ofiţerii din străinătate, stabilind reţele de comunicaţii şi organizând operaţiuni clandestine. După exemplul lor, noii angajaţi ai CIA şi-au făcut propriile planuri pe cinci ani: intră, ieşi şi apoi câştigă bani. Permisul de acces în zone ultrasecrete şi legitimaţia verde erau bilete de aur pentru noua rasă de bandiţi de pe Beltway. Procesul acesta al serviciilor de informaţii era un semnal clar că CIA nu-şi mai putea îndeplini singură multe din misiunile sale de bază după 11 septembrie. Mai presus de toate, nu putea ajuta armata să impună democraţia în Irak prin forţa armelor. Să acţioneze fără informaţii era o afacere periculoasă, după cum au aflat, spre nefericirea lor, americanii.

ŞI ORGANIZEZE ŞI SĂ CONDUCĂ UN SERVICIU DE SPIONAJ

În timpul Războiului Rece, CIA fusese condamnată de stânga americană pentru ceea ce făcuse. În războiul împotriva terorii, CIA era atacată de dreapta americană pentru ceea ce nu putea să facă. Acuzaţia de incompetenţă venea din partea unor oameni ca Dick Cheney şi Don

Rumsfeld. Orice s-ar spune despre modul în care şi-au făcut ei treaba, ştiau din experienţă ce ştie acum şi cititorul: CIA era incapabilă să-şi îndeplinească rolul de serviciu de informaţii al Americii. Agenţia fictivă de Informaţii, cea care trăieşte în romane şi filme, este omnipotentă. Mitul unei ere de aur era propriul produs al CIA-ului, produsul publicităţii şi al propagandei politice pe care Allen Dulles le fabricase în anii ’50. Lăsa impresia că Agenţia putea schimba lumea şi ne ajută să înţelegem de ce este atât de rezistentă la schimbare. Legenda a fost perpetuată în anii ’80 de Bill Casey, care a încercat să reînvie spiritul nepăsător al lui Dulles şi Wild Bill Donovan. Acum Agenţia a reînviat legenda potrivit căreia ar fi cea mai bună apărare a Americii. Cu misiunea de a pregăti şi păstra în rândurile sale mii de noi ofiţeri, are nevoie să proiecteze o imagine a succesului pentru a supravieţui.

În realitate, nu avusese prea multe zile fericite. Cu toate astea, câteva tot fuseseră. Când era la conducere Richard Helms, Agenţia le spunea lui Lyndon Johnson şi Robert McNamara adevărul despre Războiul din Vietnam. A mai existat un astfel de moment trecător când se afla la conducere Bob Gates; şi-a păstrat calmul şi şi-a făcut treaba, în timp ce Uniunea Sovietică se prăbuşea. Dar de atunci au trecut cincisprezece ani, iar gloria a trecut şi ea. CIA s-a văzut incapabilă să-şi găsească drumul într-o bătălie în care informaţiile şi ideile erau cele mai puternice arme.

Timp de şaizeci de ani, zeci de mii de ofiţeri ai serviciului clandestin au colectat doar fărâme de informaţii cu adevărat importante – iar ăsta este cel mai ascuns secret al CIA. Misiunea lor este extraordinar de dificilă. Dar noi, americanii, tot nu înţelegem oamenii şi forţele politice pe care încercăm să le cuprindem şi să le controlăm. CIA încă mai trebuie să devină ceea ce creatorii ei sperau să fie.

„Singura superputere rămasă în picioare nu e destul de interesată de ceea ce se întâmplă în lume pentru a organiza şi conduce un serviciu de spionaj”, spunea

Richard Helms în urmă cu un deceniu. Poate că peste încă un deceniu, Agenda se va ridica din cenuşă, ajutată de fonduri de multe miliarde de dolari, inspirată de o nouă conducere, revigorată de o nouă generaţie. Analiştii ar putea începe să vadă lumea clar. Spionii americani ar putea deveni capabili de spionaj împotriva duşmanilor Americii. CIA ar putea lucra într-o zi aşa cum şi-au dorit fondatorii ei. Trebuie să ne bazăm pe asta. Pentru că războiul în care suntem acum implicaţi e posibil să dureze la fel de mult ca Războiul Rece şi îl vom câştiga sau pierde în funcţie de forţele noastre de spionaj.

SURSE PRINCIPALE

— Dosarele Agenţiei Centrale de Informaţii obţinute din Dosarele CIA privind Tehnologia Cercetării, de la Administraţia Arhivelor şi Documentelor (CIA/CREST)

— Dosarele CIA făcute publice sau republicate de Centrul CIA pentru Studiul Informaţiilor (CIA/CSI)

— Dosarele CIA obţinute din Sistemul de înregistrare a Documentelor, date publicităţii (CIA/DDRS)

Administraţia Arhivelor şi Documentelor Naţionale (NARA)

— *Foreign Relations of the United States* (FRUS). Dosarele CIA din volumul FRUS *„Emergency of the Intelligence Establishment, 1945 – 1950”* vor fi notate prin *„FRUS”*.

— Istoria Orală a Afacerilor Externe (FAOH)

— Biblioteca prezidenţială Franklin D. Roosevelt. Hyde Park, NY (FDRL)

— Biblioteca prezidenţială Harry S. Truman, Independence, MO (HSTL)

— Biblioteca prezidenţială Dwight D. Eisenhower, Abilene, KS (DDEL)

— Biblioteca prezidenţială John F. Kennedy, Boston, MA (JFKL)

— Biblioteca prezidenţială Lyndon B. Johnson. Austin, TX (LBJL)

— Biblioteca prezidenţială Richard M. Nixon, Yorba Linda, CA (RMNL)

— Biblioteca prezidenţială Gerald R. Ford. Grand Rapids, MI (GRFL)

— Biblioteca prezidenţială Jimmy Carter Library, Atlanta. GA (JCL)

— Biblioteca prezidenţială George H.W. Bush Library, Collège Station, TX (GHWBL)

— Arhivele Institutului Hoover, Universitatea Stanford, Stanford, CA

— Dosarele Comitetului Special al Senatului pentru Studierea Operaţiunilor Guvernamentale cu privire la Activităţile de Spionaj (de aici înainte „Comitetul Church”)

NOTE

Relatările cu privire la serviciul clandestin al CIA au fost obţinute cu ajutorul dosarelor date publicităţii şi a surselor neoficiale. CIA nu şi-a ţinut promisiunea făcută de trei directori ai Serviciilor Centrale de Informaţii – Gates, Woolsey şi Deuteh, de a da publicităţii dosarele a trei acţiuni sub acoperire: Franţa şi Italia în anii ’40 şi ’50; Coreea de Nord în anii ’50; Iran în 1953; Indonezia în 1958; Tibet în anii ’50 şi ’60; Congo, Republica Dominicană şi Laos în anii ’60. Documentele despre Guatemala au fost, în cele din urmă, date publicităţii în 2003, cele mai multe mărturii despre Golful Porcilor sunt publice, iar istoria Iranului a fost dezvăluită neoficial. Restul rămâne sub sigiliile oficiale. În timp ce adunam şi obţineam autorizaţii pentru cercetarea unora dintre dosarele CIA din Arhivele Naţionale folosite în această carte, Agenţia făcea în secret eforturi pentru a le păstra secrete pe unele dintre ele, în mare parte din anii ’40. Încălcând legea şi propriul cuvânt.

Cu toate acestea, munca istoricilor, arhivarilor şi jurnaliştilor a creat o bază de documente destul de solidă pentru a realiza o carte.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul unu

— „Când am *preluat conducerea*”: Truman către David M. Noyes, 1 decembrie 1963, documentele lui David M. Noyes, HSTL.

— „*Într-un război global şi deplin*”: Donovan în faţa Comiterului întrunit Pentru Războiul psihologic”, 4 octombrie 1942, NARA.

— „*capacităţile, intenţiile şi activităţile naţiunilor străine*”… „*activităţi în străinătate*”: Donovan către Roosevelt, „Autoritatea individuală necesară în stabilirea unui Serviciu Central de Informaţii”, 18 noiembrie 1944, retipărit în Thomas F. Troy, CIA/CSI, republicat ca Donovan *and the CIA* (Frederick, MD: University *Publications of America. 1981*), p. 445 – 447.

— „să *lanseze nava la apă*”: Donovan către Roosevelt, dosarele OSS, dosarul secretarului preşedintelui, FDRL. Roosevelt a spus la un moment dat, nu fără răutate, că Donovan ar fi putut ajunge preşedinte dacă nu ar fi fost irlandez, catolic şi republican.

— „*Imaginaţia lui nu cunoştea limite*”: Bruce citat în discursul lui Dulles, „William J. Donovan şi Securitatea Naţională, „nedatat, dar probabil 1959, CIA/CSI.

— „*un lucru extrem de periculos într-o democraţie*”: Bissell citat în Troy, *Donovan and the CIA*, p. 243. Aceasta era o opinie larg răspândită. Totuşi, armata se descurcase mai rău în timpul războiului. Şeful pentru spionaj al armatei, maiorul George Strong, aruncase o privire asupra noului şi independentului OSS al lui Donovan şi decisese să-şi înfiinţeze propria prăvălie de spionaj. I-a cerut şefului Serviciului Militar pentru Informaţii al Departamentului de Război, generalul de brigadă Hayes Kroner, să creeze

această organizaţie în octombrie 1942. Kroner, în schimb, a scos un dezordonat căpitan de armată pe nume John „Francezul", Grombach, din organizaţia lui Donovan şi i-a dat ordine extraordinare: să se concentreze asupra spionajului şi subminării Statelor Unite de către aliaţii săi din război, britanicii şi sovieticii. Grombach şi-a numit proiectul The Pond. Nu era controlat de nicio autoritate superioară şi nu era subminat de evidenta lipsă de acurateţe a rapoartelor sale. Conform propriilor calcule ale lui Grombach, 80 de procente din munca lui a ajuns la gunoi. Proiectul The Pond a reuşit mai ales să rămână secret. „Nu se ştia de existenţa lui", a spus generalul Kroner; doar câţiva oameni, inclusiv „însuşi preşedintele, care trebuia să ştie în virtutea faptului că aproba anumite operaţiuni". Ordinele ambiţioase ale lui Grombach erau, totuşi, un punct de pornire: „Nu numai că instituisem un serviciu secret de informaţii, contribuind la eforturile războiului, dar am pus temelia unui serviciu secret de informaţii nepieritor, cu vederi largi, cu mari perspective de extindere", a spus Kroner. „Acesta era momentul naşterii spionajului de înalt nivel, al operaţiunilor secrete de informaţii în guvernul nostru". Legea Securităţii Naţionale din 1947, Audierea în faţa Comitetului pentru Cheltuieli al Departamentelor Executive, 27 iunie 1947. Vezi Mark Stout, Capitolul *The Pond*: *Running Agents for State*, *War and CIA*, *Studies în Intelligence*, Voi. 48, Nr. 3, 2004, CIA/CSI, disponibil Online la https://www.cia.gov/csi/studies/vol48 no3/artic! e07.html.

— *Înghesuite în câteva birouri ale Departamentului de Stat*: în octombrie 1941, căpitanul Dean Rusk, viitorul secretar de stat, a primit ordin să organizeze o nouă ramură de spionaj a armatei, care să se ocupe de o mare parte a lumii, din Afghanistan, de-a lungul Indiei şi până în Australia. „Nevoia de informaţii", spunea Rusk, „nu poate fi exagerată. Acesta era pentru noi un factor al ignoranţei".

A cerut să vadă dosarele pe care Stateje Unite le aveau deja disponibile: „Bătrâna doamnă North mi-a arătat un dulap de dosare. În dulap se aflau o copie a „Murphy's Tourist Handbook" pentru India şi Ceylon, care fusese marcată „confidenţial", pentru că era singura copie din oraş şi nu voiau să o scape din ochi; un raport din 1925 al unui ataşat militar la Londra despre armata britanică din India şi un considerabil număr de tăieturi din *The New York Times*, pe care această bătrână doamnă North le păstra încă din timpul Primului Război Mondial, şi cam atât". În Al. Doilea Război Mondial, când piloţii americani treceau peste Himalaya dinspre India spre China şi înapoi, zburau fără să ştie unde se aflau, îşi amintea Rusk: „Nu aveam nici măcar hărţi care să ne arate la o scară de unu la un milion cum arătau locurile în care acţionat". Când Rusk a încercat să organizeze o unitate de limbă birmană pentru armată, „am căutat în Statele Unite un nativ birmanez... în cele din urmă, am găsit unul şi ne-am dus la el, dar l-am găsit la balamuc. L-am scos de-acolo şi l-am făcut profesor de limbă birmană". Mărturia lui Rusk, Comisia preşedintelui pentru activităţile CIA, (Comisia Rockefeller), 21 aprilie 1975, p. 2191 – 2193, ultrasecretă, dată publicităţii 1995, GRFL.

— *Jumătate de noapte*: Troy, *Donovan and the CIA*, p. 265.

— „*Ce impact crezi* că o să *aibă asta*...?": Casey citat în Joseph E. Pérsico, Casey: *Thelives and Secrets of William J.* Casey; From *the OSS to the CIA* (New York: Viking), p. 81.

— „*grave daune cetăţenilor*": raportul Park. dosarele Rose A. Conway, OSS/ dosarul Donovan, HSTL.

— „*Neajunsurile şi pericolele*": Donovan către Truman, *Statement of Principies*, *FRUS*, p. 17 – 21.

Capitolul doi

— „Nu trebuie să uitaţi": interviul acordat de Helms

autorului.

— *„Nu mi se pare un deloc un lucru de dorit”*: Stimson către Donovan, 1 mai 1945, Colecţia CIA de dosare pe probleme de spionaj, CIA/CSI.

— *„continuarea operaţiunilor OSS este necesară pentru menţinerea organizaţiei”*: McCloy către Magruder, 26 septembrie 1945, *FRUS*, p. 235 – 236. Dosarele care detaliază supravieţuirea Serviciilor Centrale de Informaţii după abolirea OSS de către Truman se regăsesc în *FRUS*. p. 74 – 315; vezi mai ales eseul lui Magruder asupra operaţiunilor clandestine de informaţii şi raportul Lovett.

— *„sfânta cauză a serviciilor de informaţii”*: Magruder citat în Michael Warner, Capitolul *Salvage and Lichidation*: *Creation of the Central Intelligence Group*, *Studies în Intelligence*, Voi. 39, Nr. 5, 1996. CIA/CSI.

—*… devenise foarte clar că principala noastră preocupare avea să fie ce puneau la cale ruşii”*: interviul acordat de Polgar autorului.

— *„ocuparea totală a sistemului est-german de către ruşi devenise de necontestat”*: interviul acordat de Sichel autorului.

— O *legătură foarte bună*: Wisner către Chief/ŞI, 27 martie, 1945, CIA/DDRS.

— *„Operaţiunile clandestine de colectare a informaţiilor”*: Magruder către Lovett, *Intelligence Matters*, nedatată, dar probabil finalul lunii octombrie 1945, *FRUS*, p. 77 – 81.

— *„Efortul de colectare a informaţiilor a ajuns, mai mult sau mai puţin, în impas”*: William W. Quinn. *Buffalo Bill Remembers*: *Truth and Courage* (Fowlerville. MI: Wilderness Adventure Books, 1991), p. 240.

— *„vizibil şubrede şi efemere”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over* My *shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House. 2003). p. 72.

Colonelul Quinn fusese principalul ofiţer pentru spionaj în a Şaptea Armată din Africa de Nord. Franţa şi Germania, lucrând în legătură directă cu OSS. S-a confruntat cu opoziţia puternică a Washingtonului faţă de noul serviciu de informaţii. I-a dus un pachet de informaţii din interior despre flota sovietică din Marea Baltică unui amiral de la Biroul Naval de informaţii. „Organizaţia noastră este infiltrată de comunişti”, a răspuns amiralul. „Nu pot să accept sub nicio formă nimic din ce aveţi să îmi daţi”. Au existat mai multe respingeri de felul acesta. Drept urmare Quinn a decis că avea nevoie de un certificat de sănătate de la singurul om din Washington care i-l putea da: J. Edgar Hoover de la FBI. S-a dus la Hoover, şi-a susţinut cauza şi a văzut cum acesta zâmbea şi-şi lingea buzele în timp ce cântărea problema. „Ştiţi, asta chiar e o uşurare”, a spus Hoover. „Colonele, m-am luptat din greu cu Bill Donovan, în special pentru operaţiunile din America Centrală şi de Sud”. FBT-ului îi fusese dat ordin să se retragă din toate naţiunile de la sud de Rio Grande după război; oamenii lui Hoover au preferat să îşi ardă dosarele decât să le predea serviciilor de informaţii, iar acesta a fost începutul unei nesfârşite bătălii. Pe moment, vizita lui Quinn la FBI a mai răcorit ura lui Hoover.

— Îl admir pe Donovan, dar cu siguranţă nu-l plac, a continuat Hoover. Astfel, iată-ne la capătul unui drum. Ce vreţi să fac?

— Domnule Hoover, a spus Quinn, răspunsul simplu la întrebarea dumneavoastră este să aflaţi dacă există comunişti în organizaţia mea.

— Ei bine, pot să fac asta, a spus Hoover. Putem să facem o verificare naţională.

— În timp ce întreprindeţi lucrul ăsta în secret, aţi putea să îi verificaţi şi penal?

— Sigur că da.

— Înainte de a decide cum să facem asta, pentru

posteritate, şi pentru cooperarea finală, aş vrea să îmi trimiteţi un reprezentant de legătură cu organizaţia mea.

La auzul acestor cuvinte, Hoover aproape s-a prăbuşit de pe scaun. Ştiu ce se întâmpla în mintea lui, îşi amintea Quinn. Probabil se gândea, Dumnezeule, tipul ăsta cere o infiltrare directă a Agenţiei lui. Quinn tocmai invitase FBI-ul să-i spioneze spionii. Avea nevoie de o inoculare anticomunistă din partea lui Hoover pentru ca Agenţia lui să supravieţuiască începuturilor marii vânători roşii demarate de Washington de aproape un deceniu. Decizia sa a crescut temporar statutul şi reputaţia Agenţiei Centrale de Informaţii.

În iulie 1946, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, Vandenberg, l-a pus pe colonelul Quinn la conducerea Biroului pentru Operaţiuni Speciale, răspunzând de acţiunile de spional şi de cele sub acoperire din străinătate. Quinn a considerat că noua lui slujbă era „contrară principiilor de organizaţie, comandă şi control pe care le cunoşteam”. În căutare de bani, s-a dus la Capitol Hill şi a cerut 15 milioane de dolari pentru spionaj de la câţiva membri ai Congresului. „Ştiam că aceşti oameni habar n-aveau ce făceam”, spunea el. Prin urmare, Quinn a cerut convocarea unei sesiuni executive secrete şi le-a spus participanţilor o poveste înflorită despre o femeie de serviciu care fusese recrutată ca spioană şi care fotografia noaptea documente sovietice. Congresmanii au fost uluiţi. Quinn şi-a primit banii, pe sub mână, şi a ajutat la supravieţuirea spionajului american.

A încercat să îi aducă înapoi pe veteranii OSS, precum Bill Casey, care avea să devină director al Serviciilor Centrale de Informaţii treizeci şi cinci de ani mai târziu. Dar în 1946, Casey voia să facă bani pe Wall Street mai mult decât voia să-şi servească ţara. El şi prietenii lui de la OSS se temeau că spionajul va rămâne opera saşie a serviciilor militare, conduse de generali şi

amirali, supusă mai degrabă tacticilor superficiale decât viziunii unor civili talentaţi concentraţi asupra imaginii strategice de ansamblu. Viitorul spionajului american era ameninţat, îi scria Casey lui Donovan, de „climatul moral şi politic al zilelor noastre, pe care i-l atribui în mare măsură răposatului nostru comandant-şef", preşedintele Roosevelt. Lista de recomandări a lui Casey pentru Quinn îi includea pe Hans Tofte, care a încercat mai târziu să conducă operaţiunile sub acoperire împotriva Chinei, în timpul Războiului din Coreea, şi pe Mike Burke, care a încercat să conducă operaţiunile în spatele Cortinei de Fier la începutul anilor '50. Quinn, *Buffalo Bill Remembers*... p. 234 – 267. Scrisoarea lui J. Russell Forgan către Quinn, 8 mai 1946; scrisoarea lui Casey către Forgan, 25 ianuarie 1966; scrisoarea lui Casey către Donovan, 20 august 1946; toate trei scrisorile în documentele lui J. Russell Forgan, Institutul Hoover, Universitatea Stanford.

— *„Nu cred că a existat sau ar putea exista o perioadă mai tristă sau mai dificilă în viaţa mea"*: Sherman Kent, *Reminiscences of A Varied Life*, nedatată, publicaţie privată, p. 225 – 231. Kent scria în 1946: „Încă de la început, aveam probleme administrative de cel mai înalt nivel, multe dintre ele uşor de evitat; activităţile de personal – noile numiri, înlocuirile şi promovările întârziate – se mişcau cu încetineala formării unui gheţar sau chiar deloc. Viaţa în afara guvernului a devenit din ce în ce mai atrăgătoare pentru profesioniştii de neînlocuit. Au început să plece în ordinea importanţei lor în organizaţie; şi pentru că nu se făceau înlocuiri, a scăzut şi moralul". *Prospects for the National Intelligence Service Yale Review*, Voi. 36. Nr. 1, toamna 1946. p. 116. William Colby, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii, scria că separarea dintre specialiştii în cercetare şi divizia de analişti de spionii serviciului clandestin a creat două culturi în lumea spionajului, culturi separate, inegale şi sfidătoare una faţă

de alta. Critica aceasta a rămas adevărată şi în următorii şaizeci de ani ai CIA.

— *Smith îl avertizase pe preşedinte*: Avertizarea, dată publicităţii de Casa Albă în 2004, se numea „Activităţile de spionaj şi de securitate ale guvernului" şi era datată 20 septembrie 1945, ziua în care preşedintele a ordonat abolirea OSS.

— *„exagerat de depravate"*: documentele lui Harold D. Smith, „Jurnale – Conferinţe cu preşedintele", 1945, FDRL.

— *„Într-o manieră condamnabilă"*: Leahy citat în memorandumul lui Smith. *White House Conférence în Intelligence Activités*, 9 ianuarie 1946, *FRUS*, p. 170 – 171.

— *„Astăzi, la prânzul de la Casa Albă"*: Jurnalul lui William D. Leahy, 24 ianuarie 1946, Biblioteca Congresului; Warner, „Salvare şi lichidare", CIA/CSI.

— *Truman spunea că avea nevoie doar de un buletin informativ zilnic*: Russell Jack Smith, mai târziu director adjunct la CIA, şi-a amintit că la crearea Grupului Central de Informaţii în ianuarie 1946, „Truman a început să întrebe zilnic „Unde mi-e ziarul?" Părea că singura activitate a Grupului Central de Informaţii pe care preşedintele Truman o considera importantă era rezumatul zilnic". Predecesorul său, Sherman Kent, scria în 1949 că CIA ar trebui să se străduiască să urmeze modelul „marilor ziare metropolitane", cu „forţe mici de vânzători decenţi şi inteligenţi" care să „scoată produsele" – produsele fiind, aşa cum s-a dovedit, ziarul preşedintelui. Ziarul a devenit cunoscut sub numele de Informarea Zilnică a Preşedintelui. Trimis prin curier preşedintelui timp de aproape şase decenii, era una dintre sursele constate de putere ale CIA. Dar ultimul lucru pe care îl vrea (sau de care are nevoie) un spion angajat în activităţi de spionaj este respectarea termenelor-limită zilnice specifice ziarelor. Spionajul nu produce un flux constat de ştiri care

să poată fi potrivit cu un termen limită zilnic. Este o căutare lentă a adevărului, a cunoaşterii minţii inamicului, furând fără grabă secrete de stat. A existat şi mai există „un conflict între cererile reale ale spionajului şi nevoia de a raporta informaţii curente", scria William R. Johnson, un veteran al serviciului clandestin, de douăzeci şi opt de ani în serviciul CIA. Era oare treaba Serviciului de Informaţii american să ceară sau să împrumite calupuri de informaţii şi să le vândă, reîmpachetate. preşedintelui? Sau trebuia să fure secretele din străinătate? Acest conflict nu s-a rezolvat în favoarea spionajului. Johnson a concluzionat, şi vorbea după trei decenii de trudă la serviciul clandestin, că treaba informaţiilor curente mergea dincolo de CIA. Drept urmare, scria: „Cât despre oamenii de acţiune ai politicii, falsificatorii de media, difuzorii de radio şi coruptorii de politicieni imoorali, n-au decât să se mulţumească cu ce li se potriveşte. Munca lor nu este clandestină... Lăsaţi Consiliul de Securitate să le găsească un loc în afara spionajului". William R. Johnson, Clandestinité *and Current Intelligence*, *Studies în Intelligence*, 1976, CIA/CSI, republicată în H. Bradford Westerfield (ed.), Inside *CIA's Private World*: *Declasified Articles from the Agency Internai Journal 1955 – 1992* (New Haven, CT: Yale University Press, 1995), p. 118 – 184.

— „*Avem nevoie urgent*": Souers, *Development of Ineuigence on USSR*. *29* aprilie 1946. *FRUS*. p. 345 – 347.

— „*Ne obişnuiserăm*": interviul acordat de Kennan pentru seriile CNN despre Războiul Rece, 1996, Arhiva Naţională de Securitate, transcriere disponibilă online http://www.gwu.edu/-nsarchiv/coldwarzinterviews/-espisodelăennant.html.

— „*cel mai bun dascăl*": Walter Bedell Smith, My *Three Years* în *Moscow* (Philadelphia: Lippincott, 1950), p.

86.

— *Într-o noapte rece şi înstelată din aprilie 1946*: Ibid., p. 46 – 54.

— „*Un scamator începător*”: Helms, *A Look over* My *Shoulder*, p. 67.

— „*să arunci banii pe chestiuni*”: Ibid., p. 92 – 95.

Şeful bazei din Berlin, Dana Durând, a mărturisit că rapoartele de informaţii pe care le întocmeau oamenii lui şi cu el erau pline de „zvonuri, bârfe la nivel înalt, sporovăieli politice”. Durând către Helms, „Raport asupra Bazei de operaţiuni de la Berlin”, 8 aprilie 1948, dat publicităţii 1999, CIA. Într-una dintre multele asemenea escrocherii informaţionale, Karl-Heinz Kramer, „Abwehr din Stockholm”, le-a vândut americanilor rapoarte foarte detaliate despre industria aeriană a ruşilor, despre care spunea că vedeau de la extinsa lui reţea de agenţi din Uniunea Sovietică. În realitate, sursa lui era un set de manuale de pilotaj cumpărate dintr-o librărie din Stockholm. James V. Milano şi Patrick Brogan, *Soldiers*, *Spies*, *and the Rat Line*: *America's Undeclared War Against the Souiets* (Washington, DC: Brassey's, 1995), p. 149 – 150. Într-o altă înşelăciune, CIA a cumpărat o bucată de „uraniu radioactiv” despre care se spunea că fusese furat dintr-un transport dinspre Germania de Est spre Moscova. În realitate, era vorba despre o bucată de plumb învelită într-o folie de aluminiu. Acest fiasco l-a determinat pe generalul Leslie Groves, care conducea proiectul Manhattan, programul secret care a creat bomba atomică, să pună bazele propriei unităţi de spionaj, dedicată identificării tuturor surselor posibile de uraniu din lume şi urmăririi dezvoltării armelor atomice ale Uniunii Sovietice. Generalul Groves, care îi considera pe oamenii lui Helms „incapabili să funcţioneze satisfăcător” şi, prin urmare, incapabili să urmărească planurile lui Stalin pentru construcţia bombei atomice sovietice, a ţinut secretă

existenţa acestei unităţi de Vandenberg şi de oamenii lui de la CIA. Asta a contribuit la eşecul CIA de a prezice cu exactitate încheierea monopolului american asupra armelor de distrugere în masă. „Rapoartele celei de-a şasea întâlniri a Autorităţii Naţionale de Informaţii", 21 august 1946, *FRUS*, p. 395 – 400; memorandumul lui Groves către Comisia pentru Energie Atomică, 21 noiembrie 1946, *FRUS*, p. 458 – 460.

— O *„agenţie operaţională"*: memorandumul lui Elsey la dosar, 17 iulie 1946, CIA/ CSI.

— *„agenţilor de informaţii din întreaga lume"*: *Minutes of the Fourth Meeting of the National Intelligence Authority*, 17 iulie 1946, *FRUS*, p. 526 – 533. Pentru contextul panicii de război din 1946, vezi Eduard Mark, „The War Scare of 1946 and Its Consequences, Diplomatic History, Voi. 21, Nr. 3, vara 1997.

— *„conspiraţie, intrigă, răutate"*: interviul acordat de Hostler autorului. Hostler a petrecut ultimele luni ale războiului într-un post interimar în Italia, lucrând într-un palat regal cu 1.200 de camere de lângă Napoli, ajutându-l pe ofiţerul OSS, James J. Angleton, să-şi „consolideze controlul asupra diferitelor reţele de spionaj şi securitate italiene". Pentru informaţii despre fiascoul românesc, vezi Charles W. Hostler, *Soldier for Ambasador*: *From* D-Day *Normandă Landing*, *to the Persian Gulf War*, *A memoir* Odyssey (San Diego: San Diego State University Press, 1993), p. 51 – 85; şi Elizabeth W. Hazard, *Cold War Cruciable* (Boulder, CO: Eastern European Monographs, 1996). Hazard este fiica lui Frank Wisner.

Capitolul trei

— *„evenimente extraordinar de importante"*: Wisner citat în C. David Heymann, *The Georgetown Ladies Social Club* (New York: Atria, 2003), p. 36 – 37.

— *Ideile acestui diplomat obscur*: Kennan avea să se dezică în timp de concepţiile sale intelectuale faţă de

Doctrina Truman şi de CIA. Doctrina Truman, scria Kennan două decenii mai târziu, construise „fondul unei politici universale" dintr-o problemă unică: „Tot ceea ce trebuia să facă o ţară pentru a se califica pentru ajutorul american era să demonstreze existenţa unei ameninţări comuniste. Din moment ce nu exista aproape nicio ţară fără o comunitate comunistă, această presupunere a ajuns foarte departe". Dar, în 1947, doctrina a fost înţeleasă de aproape toţi americanii ca o răsunătoare proclamaţie a forţelor libertăţii. Ofiţerul american de informaţii James McCargar lucra în Budapesta în ziua discursului lui Truman. Timp de câteva luni, moralul de la delegaţia americană „oscila de jos în sus, pentru că vedeam că ruşii reuşeau să facă ce-şi propuneau, ceea ce însemna să preia complet controlul asupra Ungariei". Acelaşi lucru se întâmpla în Balcani şi poate – cine ştie? – în întreaga Europă: „Nu exista nicio îndoială că aceasta avea să dea naştere unei dispute, unei confruntări reale" între Statele Unite şi Uniunea Sovietică... Am devenit din ce în ce mai deprimaţi" – până când a fost proclamată Doctrina Truman... În acea zi. am ieşit cu toţii în stradă cu capetele ridicate", a spus McCargar. „Aveam să sprijinim atât cât puteam forţele democratice din întreaga lume". George F. Kennan. Memoirs *1925 – 50* (New York: Pantheon, 1983), p. 322; istorie orală McCargar, FAOH: interviul lui McCargar cu autorul: memorandumul lui Vanderiberg, „Subiect: Consultantul Special pentru Directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, „27 iunie 1946, CIA/CSI.

Originile Doctrinei Truman merg până la spaima războiului declanşată în 1946. Târziu, în după-amiaza zilei de vineri, 12 iulie 1946, în timp ce începeau să prindă formă întâia operaţiune sub acoperire şi primele planuri de luptă împotriva sovieticilor. Harry Truman bea un pahar de bourbon la Casa Albă cu avocatul lui, Clark Clifford. I-a cerut să îi dea o idee asupra misterului sovietic, ceva ce

serviciul său de ştiri de la CIA părea incapabil să facă cum trebuie. Clifford, deja ameţit de apropierea de putere, a decis să ia lucrurile în propriile mâini. Nimeni din apropierea lui Truman nu era atât de nepotrivit pentru asta. „Nu aveam niciun fel de bază" în domeniul afacerilor externe sau al securităţii naţionale, a spus Clifford. „Trebuia să învăţ pe parcurs; eram ca o pradă deja prinsă". Truman nu a fost primul preşedinte care să-şi deschidă propria prăvălie amatoare de spionaj la Casa Albă. Nu avea să fie ultimul. Munca lui Clifford, înregistrată de consilierul lui Truman, George Elsey, a fost predată la începutul lunii septembrie, în 1946. Era clădită pe cuvintele lui Kennan. Părea să facă un mare pas în necunoscut. Istorie orală, Clifford. HSTL. „Comitetul Central pentru Spionaj", CIA/CSI, 2000.

Statele Unite au trebuit să presupună că sovieticii ar putea ataca oricând, oriunde, astfel că preşedintele trebuia să fie pregătit să lanseze un „război atomic şi biologic" împotriva Uniunii Sovietice, pentru că „limbajul puterii militare este singurul limbaj" pe care îl înţelegeau sovieticii, spunea raportul. Singura alternativă adevărată era un efort global din partea Statelor Unite pentru „susţinerea şi asistarea tuturor ţărilor democrate care sunt ameninţate sau puse în pericol de URSS". Pentru a face asta, naţiunea trebuia să construiască un nou şi unitar set de politici externe, planuri militare, programe de ajutor economic şi operaţiuni de spionaj pentru a-i slăbi pe sovietici. Statele Unite trebuiau să conducă restul civilizaţiei vestice spre „încercarea de a construi o lume a noastră". Directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, Vandenberg, a aflat despre aventura lui Clifford. Ca să nu fie împiedicat, la o săptămână după ce Truman a cerut oficial raportul lui Clifford, Vandenberg i-a spus lui Ludwell Lee Montague, ofiţerul-şef pentru raportare, să întocmească un superraport despre politicile militare şi

externe ale Uniunii Sovietice şi să i-l pună pe birou până marţea următoare. Montague, lipsit de personal competent, a făcut totul singur. Abia reuşind să doarmă în următoarele câteva sute de ore, a predat la termenul stabilit prima analiză asupra sovieticilor publicată vreodată de ca Montague a concluzionat că, deşi Moscova anticipa o confruntare cu lumea capitalistă, mai trebuia să se şi lupte pentru a-şi consolida controlul asupra tuturor ţărilor din spatele Cortinei de Fier, aşa că nu avea să provoace un nou război şi nu-şi putea permite un conflict cu Statele Unite în viitorul apropiat. Era cea mai bună presupunere posibilă. Acest raport era prima estimare asupra sovieticilor, prima din mai multe sute, una din cele mai dificile şi mai puţin satisfăcătoare sarcini de la CIA. La fel ca cele care au urmat, se baza pe puţine fapte reale, dovadă a înţelepciunii lui Sherman Kent, care spunea că „estimarea este ceea ce faci când nu ştii”. Raportul s-a dus la fund ca un bolovan. Zugrăvea nuanţe de gri, în timp ce Casa Albă voia totul în alb şi negru.

Şi suferea de o slăbiciune fundamentală: armata, marina şi Departamentul de Stat nu aveau să îşi împartă ideile şi cu atât mai puţin secretele cu începătorii de la ca Sherman Kent, „Estimări şi influenţe”, Jurnalul Serviciilor Străine, aprilie 1969. Vezi şi Ludwell L. Montague, *Genera*! *Walter Bedell Smith as Director of Central Intelligence* (University Park, PA: Penn State University Press, 1992), p. 120 – 123 [de aici înainte CA/LLM], Aceasta este o istorie ca parţial dată publicităţii. Ludwell Lee Montague. *Production of a „World Situation Estimate”*, CA, *FRUS*, p. 804 – 806.

Aceasta a fost o lovitură aproape paralizantă. În următorii patru ani, scria mai târziu Montague, serviciile de informaţii au eşuat constant în a-i oferi lui Truman ceea ce voia: informaţii din toate sursele. Singurul obstacol insurmontabil venea din partea armatei. Voiau să

gândească singuri şi să facă propriile previziuni şi analize ale ameninţărilor, aşa cum fac şi în prezent. Munca lui Montague avea să fie ultima mare bucată de analiză asupra Uniunii Sovietice pe care aveau să o prezinte preşedintelui serviciile pentru aproape doi ani. Lecţia amară avea să se adâncească în timp: CIA avea să deţină puterea la Washington în momentul în care avea să îşi adune propriile secrete.

Pe de altă parte, Clifford avea tocmai acel lucru care le lipsea serviciilor. Avea un birou bine plasat în aripa vestică a Casei Albe şi se întâlnea cu preşedintele de câteva ori pe zi. Iar preşedintele îl asculta. Cerea şi primea secrete de la Departamentele de Stat, de Război şi Marină în numele preşedintelui. Raportul trimis de el şi de Elsey în septembrie era preluat din munca personalului de informaţii al şefilor de stat major. Totuşi, şi aceasta avea un defect fatal: nimeni din guvernul SUA nu avea informaţii clare despre capacităţile şi intenţiile militare ale Moscovei. Cele mai bune informaţii despre sovietici disponibile guvernului SUA, reflecta Richard Helms la cincizeci de ani după aceea, se aflau în rafturile Bibliotecii Congresului. Dar Clifford, muncind pe brânci, făcuse exact ceea ce trebuia să facă serviciile de informaţii. Colectase gândurile guvernului. Memorandumul Clifford-Elsey, copie, septembrie 1946, CIA/DDRS. Vezi şi James Chace, *Acheson* (New York: Simon and Schuster, 1998), p. 157; şi Clark M. Clifford cu Richard Holbrooke, *Councel to the Presidertt* (New York: Anchor, 1992) p. 109 – 129.

— „*Domnule preşedinte*": Chace, *Acheson*, p. 162 – 165; Dean Acheson, *Present at the Creation*: My *Yeara at the State Departament* (New York: W.W. Norton, 1969), p. 219.

— „*Oceanele* au *intrat în apă*": Declaraţia generalului de corp de armată Hoyt S. Vandenberg, 758, Legea Securităţii Naţionale din 1947, NARA. „Este nevoie de

timp”, a spus Vandenberg „pentru a începe ceva la care suntem în urmă cu 400 de ani”.

— *„Şi probabil nici nu ar fi trebuit să fie”*: CIA/LLM, p. 4. Souers, Vandenberg şi Hillenkoetter erau la fel ca majoritatea directorilor de spionaj: nepregătiţi sau nepotriviţi pentru funcţie. „Această funcţie nu era, cu siguranţă, dorită de nimeni”, i-a scris Hillenkoetter lui Sălbaticul Bill Donovan la 21 mai 1947. „Pentru că sunteţi fostul maestru al acestei arte, îmi permit să vă întreb dacă îmi puteţi da vreun sfat sau dacă aveţi vreo idee asupra acestei chestiuni”. Hilly avea nevoie de tot ajutorul pe care îl putea primi. Scrisoare către Donovan, documentele Forgan, Hoover Institution, Universitatea Stanford.

— *Camera 1501 a clădirii Longworth Office*: mărturia lui Dulles este înregistrată în audierea în faţa Comitetului pentru Cheltuieli al Departamentelor Executive de la 27 iunie

1947. În 1982, Jack Brooks, preşedintele Comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru Operaţiunile Guvernului, şi Edward Boland, preşedintele Comitetului Special Permanent al Camerei Reprezentanţilor pentru Spionaj, au cerut scoaterea transcrierii de la dosar şi publicarea sa cu o introducere a istoriei sale neobişnuite. Clare E. Hoffman din Michigan, preşedintele republican al Comitetului pentru Cheltuieli al Departamentelor Executive, a condus şedinţa din 1947. Martorii au vorbit cu nume de cod (domnul A, domnul B, domnul C). Hoffman a păstrat singura înregistrare a audierii; în octombrie 1947, a împrumutat-o consilierului legislativ al CIA, Walter Prorzheimer, care a făcut o copie, a păstrat-o într-un seif şi a returnat originalul. Hoffman a distrus originalul în 1950. Singura copie care a supravieţuit a fost dezgropată treizeci şi doi de ani mai târziu.

Ceilalţi martori importanţi de la audiere erau directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, Vandenberg,

şi John „Francezul” Grombach, liderul The Pond, serviciul de spionaj creat de departamentul de informaţii al armatei în 1942. „Nu ne jucăm cu bile de sticlă”, a spus Grombach în faţa comitetului. „Ne jucăm cu securitatea noastră naţională şi cu vieţile noastre” lăsând Agenţia Centrală de Informaţii să conducă operaţiunile clandestine. Lăsaţi armata să spioneze pentru Statele Unite, a spus el, şi lăsaţi CIA-ul să scrie rapoartele. Oricare altă variantă ar fi „greşită şi periculoasă”.

Vandenberg nu s-a lăsat mai prejos. Adevăratul pericol, a declarat el, era The Pond „o joacă”, o „chestiune comercială” plină de amatori mercenari care plecau urechea la zvonurile de prin crâşme. Colectarea clandestină de informaţii era o treabă dificilă care trebuia făcută de profesionişti controlaţi îndeaproape.

Vandenberg a continuat, explicând cum se construieşte o adevărată reţea de spionaj. „Domeniul clandestin, domnule, este unul complicat”, a spus el. „Funcţionează după cum urmează: avem un expert în domeniul clandestin sau cel puţin pe cineva care să se apropie de un expert sau pe cine putem angaja pentru banii pe care îi avem… Apoi el construieşte o reţea de oameni pe care îi cunoaşte. Apoi, trebuie să mai avem pe cineva, în care avem încredere deplină, care construieşte o reţea paralelă, care doar supraveghează… pentru a se asigura că acest om nu oferă informaţii false şi nu primeşte bani de la un guvern străin… Omul care a stabilit iniţial reţeaua trebuie să pretindă că nu are nicio legătură cu o altă persoană sau departament al guvernului”. A avertizat: „Şansele pe timp de pace ale guvernului SUA de a intra în dificultăţi ne împiedică să putem spune ceva sigur în acest domeniu; şi nu putem spune ceva sigur atunci când contractăm (prin angajare) pe un cineva care vine la Agenţie şi spune că ar fi bucuros să primească pentru asta 500.000 de dolari pe an… Ar putea fi la fel de

bine un om plătit de un alt guvern, care oferă informaţiile pe care acel guvern ar vrea să le primim”.

Aceasta era o indicare exactă a provocărilor cu care se confrunta CIA în momentul înfiinţării sale – mai mult decât ce a urmat de la Allen Dulles: „Nu cred într-o agenţie mare”, a spus el. „Trebuie păstrată mică. Dacă lucrul ăsta ajunge să semene cu o caracatiţă, nu va funcţiona bine. În străinătate, va avea nevoie de un anumit număr de oameni, dar nu trebuie să fie un număr mare. Câteva sute de oameni ar fi de ajuns”. A moştenit aproape zece mii de oameni când a preluat Agenţia în 1953, care a crescut apoi la peste cincisprezece mii, ajungând mai târziu la aproape douăzeci de mii, iar cei mai mulţi se ocupau de operaţiunile sub acoperire din străinătate. Dulles nu a menţionat deloc operaţiunile sub acoperire.

— *„cel mai mare cimitir de pisici moarte”*: Walter Millis (ed.) cu E.S. Duffield, *The Forrestal Diaries* (New York: Viking, 1951). p. 299.

— *„Am avut cele mai rele presimţiri”*: Acheson, *Present at the Creation*, p. 214.

— *Sute de acţiuni subversiue majore – din care optzeci* şi *unu în timpul celui de-ai doilea mandat al lui Truman*: un număr publicat în „Coordonarea şi aprobarea politicilor pentru acţiunile subversive”, un document coordonat al NSE/CIA, datat 23 februarie 1967 şi dat publicităţii în 2002, după eforturi îndelungi.

— *Consilierul CIA*, *Lawrence Houston*: Houston i-a spus lui Hillenkoetter că legea nu oferea CIA-ului niciun fel de autoritate legală pentru acţiunile sub acoperire. Iar Congresul nu avea nicio intenţie să permită să se citească printre rânduri. Dacă NSE dădea ordin pentru o astfel de misiune şi dacă CIA se ducea în faţa Congresului, cerea şi primea explicit autoritatea şi banii pentru o operaţiune sub acoperire, era altă chestiune. Au trecut treizeci de ani până să îi fie ascultat sfatul. Houston către Hillenkoetter

CIA Authority to Perform Propaganda and Commando Type Function, 25 septembrie 1947, *FRUS*, p. 622 – 623.

— *„unui corp de luptă de tip gherilă.”*, *„să răspundem cu aceeaşi monedă”*: Kennan către Forrestal, 26 septembrie 1947, Grupul de dosare 165, dosarele ABC. 352: 1. NARA.

— *Într-un memoriu plin de amărăciune*: Penrose către Forrestal. 2 ianuarie 1948. *FRUS*. p. 830 – 834.

— *„operaţiuni psihologice subversive”*: NSE 4/A, 14 decembrie 1947.

Ce era războiul psihologic? Asta se întrebau primii ofiţeri CIA. Un război al cuvintelor? Dacă cuvintele erau arme, trebuiau să fie adevărate sau false? Trebuia CIA să vândă democraţia sau să o treacă ilegal în Uniunea Sovietică? Se referă la distorsionarea undelor radio şi la distribuirea de fluturaşi în spatele Cortinei de Fier? Sau se referea la organizarea de operaţiuni clandestine pentru a distruge moralul duşmanului? întunecatele arte ale înşelării duşmanului nu mai fuseseră folosite încă din Ziua Z. Nimeni nu mai dezvoltase o nouă doctrină de desfăşurare a unui război fără arme. De la postul lui de comandă din Europa, generalul Eisenhower i-a îndemnat pe colegii lui „să ţină în viaţă arta războiului psihologic”. Memorandumul lui Eisenhower, 19 iunie 1947. RG 310. Operaţiunile armatei, P & O 091.412, NARA; Memorandum de la directorul CIA, „Războiul psihologic”. 22 octombrie 1947. *FRUS*, p. 626 – 627.

Dar generalul de brigadă Robert A. McClure, viitorul fondator al forţelor americane pentru operaţiuni speciale, a considerat că „ignoranţa americană... în privinţa războaielor psihologice... este uluitoare”. McClure către Biroul de Propagandă. Departamentul de Război, Grupul de dosare 319, cutia 263, NARA: Colonelul Alfred H. Paddock, Jr... Psychological *and Un convenţional Warfare. 1941 – 1952*, *U.S.* Army War Collège, Carlisle Barracks.

PA. noiembrie 1979.

Hillenkoetter a căutat un şef pentru noul Birou pentru Proceduri Speciale care să poată război prin întuneric. Kennan şi Forrestal voiau ca Allen Dulles să preia postul. L-au ales pe Thomas G. Cassady, un vechi om al OSS, broker şi bancher din Chicago. Cassady era un dezastru. A încercat să înfiinţeze un post de radio pentru transmisiunile către ţările de dincolo de Cortina de Fier şi să creeze ziare de propagandă în Germania, dar nimeni nu găsea cuvintele potrivite pentru a câştiga inimile şi minţile oprimaţilor. Marea lui idee era Proiectul Ultimate: trimiterea de baloane de mare altitudine în Uniunea Sovietică care să arunce fluturaşi cu mesaje de dragoste frăţească. De ce nu un avion cu ceasuri cu Mickey Mouse? a întrebat un sceptic de la Departamentul de Stat.

— *„cel mai vechi leagăn al culturii vestice”*: „Consecinţele ridicării la putere prin mijloace legale a comuniştilor din Italia”, CIA, Biroul de Cercetare şi Estimare, 5 martie 1948.

— *„Ne întindeam dincolo de puterile noastre”*: interviul acordat de Wyatt autorului. Vezi şi interviul lui pentru seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Arhiva Naţională de Securitate, transcriere disponibilă Online la http://www.gwu.edu/-nsarchiv/coldwarzinterview/episode-3/wyattl.html. Operaţiunea italiană a devenit una dintre cele mai scumpe, cele mai durabile şi mai satisfăcătoare operaţiuni de acţiune politică ale Agenţiei în douăzeci şi cinci de ani. În noiembrie 1947, la începutul operaţiunii, James J. Angleton a revenit la postul său de şef la Roma pentru a organiza divizia sovietică a Biroului pentru Operaţiuni Speciale al lui Galloway. Angleton construise o reţea substanţială de agenţi în Italia, în mare parte oferindu-le unor clienţi foarte puternici imunitate faţă de punerea sub acuzare pentru crime de război şi punea la cale planuri pentru următoarele alegeri de luni de zile.

Ofiţerul executiv al lui Angleton la Roma, Ray Rocca, un american de origine italiană din San Francisco, a fost lăsat să se ocupe de primele faze ale operaţiunii. Retrospectiv, William Colby a considerat că nu era o operaţiune magică; era o propunere directă de plată. Avea să rămână aşa pentru un sfert de secol. Miracolul din 1948 era că partidele de centru deţineau majoritatea, iar CIA putea să-şi asume creditul pentru victorie. În pregătirile pentru alegeri, creştin-democraţii de centru-dreapta, aliaţi cu Vaticanul şi conduşi de Alcide de Gasperi, lucrau cot la cot cu Partidul Comunist, ai cărui lideri îşi îndreptau privirea către Moscova şi cereau statut de membru pentru două milioane de loialişti. „Acestea erau partidele mari", spunea Mark Wyatt de la CIA. „Neo-fasciştii erau scoşi din peisaj. Monarhiştii erau morţi". Mai rămăseseră trei mari partide: republicanii, liberalii şi social-democraţii. CIA a decis să-şi împartă propriile voturi, aşa cum s-a şi întâmplat, prin susţinerea candidaţilor unui partid minoritar şi pe cei creştin-democraţi. Detalii despre operaţiune se regăsesc în Ray S. Cline, *Secrets*, *Spies*, *and Scholars*: *Blueprint of the essenţial CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 99 – 103, şi Peter Grose, *Operation Rollback*: *America's Secret War Behind the Iron Curtoin* (Boston: Houghton Mifflin, 2000), p. 114 – 117. Cline a fost director adjunct pe probleme de spionaj la CIA între 1962 şi 1966.

Nu există registre cu costurile operaţiunii italiene, deşi estimările sunt cuprinse între 10 şi 30 de milioane de dolari. Gentile negre cu bani erau umplute, parţial, cu obligaţiuni de prietenie şi încredere. Secretarul Trezoreriei, Snyder, avea un prieten apropiat în A.P. Giannini, un finanţator italo-american care conducea Transamerica Corporation, o companie care controla Bank of America şi încă două sute de bănci mici. Giannini, la rândul său, a fost pus în legătură cu Wyatt. „Aveam multe

contacte cu italo-americani proeminenţi din această ţară: bancheri, industrialişti, care erau plini de idei, iar unii chiar cu idei aberante", cum era o lovitură de stat dacă eşua planul subversiv, spunea Wyatt. Giannini se număra şi el printre contacte, precum şi „lideri politici puternici din această ţară, nu ca cei de la Tammany Hall şi Cook County, Illinois, ci unii extraordinari care ştiau cum să câştige alegerile". A fost nevoie de muşchi şi de bani. O istorie apocrifă a operaţiunii italiene din 1948 spune că trei agenţi CIA s-au dus la Palermo pentru a rezolva situaţia de la docuri, unde s-au adresat membrilor Mafiei pentru rezolvarea problemei.

Au reuşit să strecoare transporturi de arme americane pe lângă lucrătorii comunişti de la docuri, dar cartierul general n-a privit cu ochi buni felul în care s-au ocupat de treabă. Nu e uşor de exprimat cât de crucială era Agenţia pentru cauza americană la alegerile din

1948. Potopul de arme americane şi trupe blindate de tancuri din Italia, navele americane care livrau tone de alimente şi valurile de ştiri internaţionale, alături de şocul prăbuşirii Cehoslovaciei au contribuit cu toate la victorie şi la cimentarea relaţiei îndelungate dintre CIA şi elita politică din ce în ce mai coruptă din Italia. Joe Greene, care-şi împărţea timpul între Departamentul de Stat şi Biroul de Coordonare Strategică, îşi amintea că italienii „au anunţat că voiau să le mulţumească americanilor pentru tot ce făcuseră de la sfârşitul războiului, când schimbaseră tabăra, până la începutul anilor '50. Le-au oferit enorme statui ecvestre din bronz, care tronează astăzi la capătul nordic al Memorial Bridge din Washington. De Gaspari a venit special pentru asta, iar însuşi Truman a fost prezent la ceremonie. A fost un spectacol minunat". Caii mai sunt acolo şi în ziua de azi. Greene, Istoria orală. FAOH.

— *Şeful postului CIA din Praga, Charles Katek*:

Salvarea agenţilor cehi ai lui KAtek a fost descrisă în interviurile lui Tom Polgar şi Steve Tanner, ambii ofiţeri CIA în Germania în 1948. Însă CIA-ul a acţionat mai puţin nobil când a trebuit să-i salvze viaţa lui Michael Shipkov, un bulgar care lucra pe post de translator-şef pentru misiunea diplomatică americană în noul stat stalinist. Misiunea a cerut ajutorul armatei pentru a-l scoate pe Shipkov din ţară, a declarat Raymond Courtney, viceconsulul american: „Au elaborat un plan naiv, de-a dreptul imposibil: să fie lăsat în stradă în toiul nopţii şi să-şi croiască drum, traversând ţinutul şi munţii acoperiţi de zăpadă, până la graniţa grecească, şi să încerce să ajungă la o întâlnire secretă dintr-un cimitir de acolo. L-am scos în mijlocul străzii pe la trei dimineaţa şi l-am lăsat pe bietul om să pornească la drum. A ajuns cu bine la primul şi la al doilea adăpost, dar când agenţii nu şi-au mai făcut apariţia, cum nu voia să-şi compromită gazdele, a încercat să plece de unul singur, fără ajutor sau călăuzire. A fost prins de miliţie. Mai târziu am aflat că agenţii nu mai apăruseră pentru că se îmbolnăviseră amândoi de gripă şi că zăcuseră o zi întreagă într-o şură cu fân. Shipkov a avut parte de vremuri foarte, foarte grele. După cincisprezece ani a fost eliberat din închisoare”. Courtney, Istoria orală, FAOH.

— *Planul Marş ha* îi folosirea de către CIA a fondurilor din Planul Marshall este descrisă în „O scurtă istorie a BSP”, 21 decembrie 1951, Documentele personalului NSE, Dosarele Casei Albe, DDEL.

Situaţia a fost detaliată într-un memorandum din 17 octombrie 1949 către Frank Wisne. şeful Biroului de Coordonare Strategică: „Responsabilitatea CIA pentru Fondurile ERA cheltuite de OPC”, declarat secret, republicat în volumul lui Michael Warner (ed.), *CIA Cold War Records*: *The CIA Under Harry Truman* (Washington, DC: CIA History Staff, 1944).

— *„Le spunem să-şi bage mâna în buzunarul nostru”*: istorie orală, Griffin, HSTL.

— *„Inaugurarea războiului politic organizat”*: memorandum nesemnat al lui Kennan, 4 mai 1948, *FRUS*, p. 668 – 672.

— *Directiva NSE 10 – 2 reclana organizarea de operaţiuni secrete*: cuvintele de îndemn erau următoarele:

Consiliul Naţional de Securitate a stabilit că, în interesul păcii mondiale şi a securităţii naţionale a Statelor Unite, activităţile din străinătate ale guvernului american trebuie suplimentate de operaţiuni sub acoperire. Mai precis, aceste acţiuni vor include orice operaţiuni sub acoperire precum: propagandă, război economic; acţiuni directe preventive, inclusiv sabotaj, antisabotaj, măsuri de demolare şi evacuare; acţiuni subversive împotriva statelor ostile, inclusiv asistenţă pentru mişcările de rezistenţă şi grupurile de eliberare ale refugiaţilor şi suport pentru indigenii anticomunişti din ţările ameninţate ale lumii libere. Kennan a fost fără îndoială autorul directivei. O generaţie mai târziu, a regretat toate astea, spunând că susţinerea războiului politic fusese cea mai mare greşeală a sa şi că operaţiunile sub acoperire intrau în conflict cu tradiţiile americane.

Dacă urma să îi împiedice pe sovietici, America avea să aibă nevoie de o armată de soldaţi sub acoperire. Kennan a reuşit să scrie mai bine de o mie de pagini de memorii fără a menţiona rolul său de părinte în naşterea acţiunilor sub acoperire. Munca lui, corect apreciată, era astfel o mică capodoperă de duplicitate şi de magnifică istorie diplomatică. Vezi şi lucrarea lui Kennan *Foreign Affairs*, Capitolul *Mor aii ty and Foreign Policy*, iarna 1985 – 1986; şi mărturia lui potrivit căreia iniţiativa de război politic a fost „cea mai mare greşeală pe care am făcut-o vreodată” în depoziţia în faţa Comitetului Church. 28 octombrie 1975, citat în raportul final al comitetului. Voi.

4, p. 31.

Hillenkoetter, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, era pur şi simplu îngrozit de ideea noului serviciul clandestin. Şi-a făcut cunoscută credinţa că Statele Unite nu ar trebui să se implice niciodată în acţiuni sub acoperire pe timp de pace. Iar el nu era singurul care să se întrebe care aveau să fie costurile acţiunilor secrete. Sherman Kent, cel mai mare analist CIA al Războiiului Rece, şi-a aşternut pe hârtie următoarele gânduri: trimiterea „operatorilor clandestini într-o ţară străină cu care Statele Unite nu este în război şi desfăşurarea unor operaţiuni ascunse", scria el, „nu este numai contrar tuturor principiilor pe care a fost fondată ţara noastră, dar şi acelora pentru care tocmai am pierdut un război". Robin Winks, *Cloak and Gown*: *Scholars in the Secret War*, *1939 – 1961* (New Haven, CT: Yale University Press, 1987), p. 451.

— *„răspândire de zvonuri, mită şi organizarea de fronturi noncomuniste"*: Edward P. Lilly, „Dezvoltarea operaţiunilor psihologice americane, 1945 – 1951, „Consiliul Naţional de Securitate, Ultra Secret, DDEL, c. 1953.

— *Baza CIA din Berlin*: interviurile acordate de Sichel şi Polgar autorului; „Subiect: Ţintele misiunii germane, 10 ianuarie 1947, „CIA/CREST. Pentru o sinteză afidabilă asupra Bazei de Operaţiuni a CIA de la Berlin, vezi David E. Murphy, Sergei A. Kondrashev şi George Bailey, *Battleground Berlin*: *CIA vs. KGB in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997). Murphy a lucrat mai târziu ca director al bazei din Berlin.

— *„zel şi nerăbdare"*: elogiul lui Helms în memoria lui Wisner la cartierul general al CIA, 29 ianuarie 1971. Helms a amintit câteva rânduri din poemul lui Robert Frost „*Once* by *the Pacific*" când a vorbit despre Wisner ca luptător în Războiul Rece:

Părea că o noapte mai neagră ca oricând
Se lăsa şi *nu era o noapte, ci o vreme*
În care cineva se pregătise pentru furie…

Wisner a fost descris ca „o alegere unică, menită să construiască o organizaţie clandestină din temelii” în „Biroul pentru Coordonarea Politicilor 1948 – 1952”, nesemnat, nedatat, dat publicităţii după redactare, în martie 1997, CIA/CREST. Autorul era Gerald Miller, şeful operaţiunilor pentru Europa de Vest al lui Wisner.

Capitolul patru

— *Planuri de luptă pentru următorii cinci ani*: ambiţiile lui Wisner sunt detaliate în memorandumul său: *Subiect*: *OPC Projects*, 29 octombrie 1948, *FRUS*, p. 730 – 731: interviurile autorului cu contemporanii lui Wisner, inclusiv Richard Helms, Franklin Lindsay, Sam Halpern, Al Ulmer şi Walter Prorzheimer; „Biroul pentru Coordonarea Politicilor, 1948 – 1952, „CIA/CREST.

— *LeMay i-a spus lui Frank Lindsay, mâna stângă a lui Wisner*: interviul acordat de Lindsay autorului. Lindsay a luptat în Iugoslavia într-o echipă de gherilă a OSS, alături de partizanii lui Tito. După război, a devenit, împreună cu Allen Dulles, membru al personalului comitetului Congresului care a autorizat Planul Marshall. În septembrie 1947, dusese un grup de membri ai acelui comitet, inclusiv pe Richard Nixon, în oraşul Trieste aflat sub ocupaţie, unde au fost martorii unei intense confruntări între o divizie iugoslavă de tancuri şi forţele americane în ajunul tranziţiei oraşului către un teritoriu liber. Iugoslavia se afla încă pe orbita sovieticilor; Tito nu avea să se despartă de Stalin pentru încă nouă luni. Era un moment tensionat. Comandantul forţelor aliate de la Trieste, generalul Terence Airey, a avertizat guvernele american şi britanic: „Dacă nu ne ocupăm cu mare grijă de această situaţie, am putea să ne pomenim cu un Al. Treilea Război Mondial”. La întoarcerea la Washington. Lindsay şi

predecesorul său la şefia misiunii militare de război pentru forţele lui Tito, Charles Thayer, au propus alcătuirea unui corp de război de gherilă, menit să lupte cu sovietcii – „să răspundem cu aceeaşi monedă” – o idee care a captat atenţia lui Kennan, aşa cum Lindsay o captase pe cea a lui Wisner.

— *„cel mai mare secret”*: istorie orală, James McCargar, FAOH. McCargar lucrase în secret pentru The Pond în Ungaria, atât pentru Departamentul de Stat, cât şi pentru reţeaua de spionaj a armatei, din aprilie 1946 până în decembrie 1947.

— *„Noi preluaserăm conducerea”*: interviul acordat de Ulmer autorului.

— *Mai întâi la Atena*: Thomas Hercules Karamessines de la CIA, un greco-american din Staten Island, a început să lucreze la Atena în 1947, iar apoi s-a ocupat de primirea noilor ofiţeri. După ce armata greacă a preluat controlul asupra ţării, douăzeci de ani mai târziu, Karamessines, care devenise şeful pentru acţiuni sub acoperire, s-a dovedit un adevărat sprijin.

— *„Oamenii, grupurile şi serviciile de informaţii au înţeles*: „Biroul pentru Coordonarea Politicilor, 1948 – 1952”, CIA/CREST.

— *Wisner a zburat la Paris… pentru a discuta… cu Auerell Harriman*: Franklin Lindsay, care lucra pentru Harriman la sediul din Paris, pentru Planul Marshall, în toamna lui 1948, a fost martorul conversaţiei; imediat după aceea, a început să lucreze ca şef al operaţiunilor sub acoperire în timpul lui Wisner. „Harriman ştia totul despre BCP”. spunea Lindsay. Wisner l-a pus în temă pe Harriman la 16 noiembrie 1948. După aceea, banii nu au mai fost o problemă: „Aveam un buget de câte milioane puteam să cheltuiesc şi nu puteam să le cheltuiesc pe toate”, îşi amintea McCargar. Pentru detaliile cunoscute de Harriman despre planurile lui Wisner. vezi memorandumul

lui Wisner pentru dosar, FRUS, p. *732* – 733. Vizita lui Wisner la Dick Bissell a venit la puţin timp după aceea. Richard M. Bissell Jr. cu Jonathan E. Lewis şi Frances T. Pudlo, Reflections *of a Cold Warior*: *from Yalta to the Bay of Bigs* (*New* Haven, CT: Yale University Press, 1996), p. 68 – 69.

Legăturile între diplomaţi, oamenii cu bani şi spioni, erau strânse. Şeful ACE în Paris era David K.E. Bruce, mai târziu ofiţer OSS. Şeful adjunct al lui Harriman era Milton Katz. şeful diviziei pentru spionaj a OSS la Londra sub conducerea lui William Casey, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii.

Planul Marshall, pe lângă bani şi modalităţi de acoperire, contribuia şi cu personal pentru propagandă şi acţiuni anticomuniste împotriva sindicatelor din Franţa şi Italia. Unii oficiali ai Planului Marshall au desfăşurat acţiuni sub acoperire pentru Wisner timp de trei ani, de la stabilirea înţelegerii cu Averell Harriman. Wisner l-a mai informat şi pe John McCloy, civilul cu cel mai mare rang din Germania (şi căpetenia de la Departamentul de Război care a contribuit la păstrarea serviciilor de informaţii în faţa condamnării la moarte a lui Truman din septembrie 1945). Wisner îşi amintea că „îi explicasem domnului McCloy semnificaţia generală şi originea Biroului pentru Coordonare Strategică" şi că detaliase „anumite aspecte ale operaţiunilor prezente şi de perspectivă din Germania". A observat că McCloy „părea să fie impresionat de declaraţia mea, potrivit căreia, printre arhitecţii originali ai întregii afaceri se numărau şi domnii Lovett, Harriman, Forrestal, Kennan, Marshall", FRUS, p. 735 – 736.

— *Mâinile alunecoase ale gangsterilor corsicani*: Istoria lui Gerald Miller despre Biroul pentru Coordonări Strategice menţionează că „Wisner şi-a concentrat iniţial eforturile în jurul mişcării sindicatelor". Primele astfel de eforturi, operaţiunile Pikestaff şi Largo, sunt documentate

în dosare CIA date publicităţii, care poartă semnătura de autorizare a lui Kennan, datată octombrie 1948. „În primele zile ale Planului Marshall”, spunea Victor Reuther, la acea vreme reprezentantul Congresului Organizaţiilor Industriale, „când existau unele greve politice susţinute de forţele sindicale comuniste şi probabil de elemente politice comuniste, care încercau să înfrângă Planul Marshall şi să încerce să blocheze primirea de ajutoare străine, se punea problema să le înăbuşim. Iar guvernul SUA, prin intermediul CIA. le-a cerut lui Irving Brown şi Jay Lovestone să încerce să organizeze o mişcare de represalii. Şi, desigur, dacă vrei să spargi o grevă, apelezi la băieţii cu pumni căliţi care ştiu cum să folosească un ciomag. Iar ei au apelat la Mafia corsicană”. Un ofiţer CIA, Paul Sakwa, care s-a ocupat mai târziu de această chestiune, a spus că a încetat plăţile către şeful Mafiei corsicane, Pierre Ferri-Pisani, în 1953, când acţiunile planului Marshall luaseră sfârşit. „Ferri-Pisani nu avea ce să facă în acea vreme”, spunea Sakwa, „şi probabil era implicat în traficul cu heroină prin Marsilia şi nu avea nevoie de banii noştri”. Interviuri cu Reuther şi Sakwa, „în interiorul CIA: Afaceri oficiale”, un documentar din 1980, regizat de Allan Francovich, transcriere obţinută prin bunăvoinţa lui John Bernhart. Prezentul autor l-a intervievat pe domnul Sakwa în 1995. Relaţia cu Wisner, Lovestone şi Brown este detaliată în dosarele Comitetului Sindicatelor Libere şi în propriile dosare ale lui Lovestone din Arhiva Departamentului pentru Afaceri Internaţionale al AFL-CIO, Arhivele Memoriale George Meany, Silver Spring, MD şi în Arhiva Lovestone de la Institutul Hoover, Universitatea Stanford. Vezi şi Anthony Carew, *The Origins of CIA Financing of AFL Programs*, *Labor History*, Voi. 39, Nr. 1.1999.

Lovestone a lucrat la CIA timp de un sfert de secol, câştigându-şi o adevărată reputaţie datorită vicleniei sale

nemaipomenite. Primul său ofiţer de caz a fost consilierul lui Wisner, Cârmei Offie, care se ocupa probleme de emigraţie şi de Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă, care a declanşat prima panică de securitate la CIA. Offie era un homosexual exuberant într-o vreme în care deviaţiile erau considerate periculoase din punct de vedere politic. Ofiţerii de securitate ai CIA au găsit un raport al poliţiei în care se spunea că Offie fusese arestat după ce îi ceruse unui bărbat să facă sex în toaleta unei clădiri aflată la distanţă scurtă de Casa Albă. I l-au înmânat lui J. Edgar Hoover. Offie a fost apoi concediat de la CIA fără prea multă vâlvă şi a ajuns pe statul de plată al Confederaţiei Americane a Muncii. Agenţii FBI i-au urmărit telefonul şi l-au înregistrat în timp ce i se plângea lui Sălbaticul Bill Donovan că CIA era plină de „sclifosiţi, incompetenţi şi degeneraţi de pe Park Avenue… întreaga organizaţie este groaznic administrată, extrem de ineficientă, foarte iresponsabilă”. Asta i-a adus lui Hoover cea mai pură satisfacţie.

— *„un proiect vast care să-i vizeze pe* intelectualibraden într-un documentar a televiziunii Granada, „Lumea în acţiune: Ridicarea şi prăbuşirea CIA”, iunie 1975. Printre autorii în ascensiune care au scris cărţi în timp ce lucrau cu CIA în Paris se află şi Peter Mathiessen, unul din cei mai mari scriitori ai generaţiei sale şi un liberal cunoscut.

— *Raportul, care a rămas confidenţial timp de cincizeci de ani*: „Agenţia Centrală de Informaţii şi Organizaţia Naţională pentru Spionaj: Un raport către Consiliul Naţional de Securitate”, cunoscut şi drept raportul Dulles-Jackson-Correa, 1 ianuarie 1949, CIA/ CREST.

— *„sub presiunea confuziei”*: Roosevelt către Acheson, 1 februarie 1949, HSTL.

— *„Cea mai mare slăbiciune a CIA”*: Ohly către

Forrestal, 23 februarie 1949, HSTL.

— După cincizeci de nopţi chinuitoare: sinuciderea lui Forrestal a venit după luni de „epuizare severă şi progresivă”, Townsend Hoopes şi Douglas Brinkley, Driven Patriot: *The Life and Times of James Forrestal* (New York: Vintage, 1993), p.448 – 475.

Doctorul Menninger a declarat că suferea de „o extremă şi impulsivă dorinţă de auto-distrugere”. Scrisoarea lui Menninger către căpitanul George Raines, şeful secţiei de neuropsihiatrie, U.S. Naval Hospital, Bethesda, MD. în „Raport al investigaţiei extinse în cazul lui James V. Forrestal, „National Naval Medical Center, 1949. Preşedintele Truman l-a înlocuit pe Forrestal cu Louis Johnson, un sponsor plin de bani al campaniei electorale, care implora de luni de zile să primească slujba. Johnson era un om cu puţine virtuţi remarcabile, atât de înclinat spre crize de furie şi tirade nesfârşite, lipsit de orice urmă de logică, încât Dean Achenson, pe atunci secretar de stat, era convins că fie suferea de anumite deficienţe, fie era bolnav mintal. Generalul Omar Bradley, preşedintele Consiliului Şefilor Statelor Majore, a concluzionat că „Truman nu făcuse decât să înlocuiască un bolnav mintal cu altul”. În timp ce această tragedie se juca pe scena Pentagonului, însuşi Truman ajungea să se întrebe dacă nu cumva pusese un nebun în fruntea securităţii naţionale americane. Dean Acheson, *Present at the Creation*: My *Years in the State Departament*, (New York: W.W. Norton, 1969), p. 374; Omar N. Bradley şi Clay Blair, *A Generat’s Life*: *An Autobiography* (New York: Simon and Schuster, 1983), p. 503.

Capitolul cinci

— *„Nu poţi să conduci trenul”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over* My *Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 82.

— *Mulţi dintre ei erau refugiaţi disperaţi*: în 1948, John W. McDonald, un ofiţer american, lucra în calitate de procuror la Frankfurt, în timpul ocupaţiei americane, când s-a întâlnit cu CIA în plină acţiune. A povestit întâlnirea după cum urmează:

Poliţia capturase un cerc de optsprezece oameni. Persoana numărul unu era un polonez pe nume Polansky, un vagabond, care reuşise de minune să falsifice bancnotele de cincizeci de dolari. Am pus mâna pe el, pe o mie de dolari falşi, pe prese şi matriţe şi cerneală – nici c-ar fi putut merge mai bine. Mai avea şi o uniformă a armatei SUA. Avea legitimaţie de armată, un pistol de calibrul 45 şi un cârd PX. Tot tacâmul. Eu credeam că era grozav. Eram pe cale să îi judecăm pe toţi, când am primit o vizită din partea unui maior, care a venit la mine la birou.

Conversaţia s-a desfăşurat cam aşa:

— Sunt Overt.

— Maior Overt, încântat de cunoştinţă.

— Nu, nu înţelegeţi, Overt ca opusul lui Covert[1].

— Cine sunteţi?

— Sunt membru CIA.

— Cu ce pot să vă ajut?

— Aveţi un polonez în arest, pe nume Polansky. Este de-al nostru.

— Cum adică, de-al nostru?

— E pe statul nostru de plată. Face parte din CIA.

— Şi de când angajează CIA falsificatori de dolari americani?

— Nu, nu, nu. Asta a făcut-o în timpul lui liber.

— Aşa că nu contează, nu?

— Ei bine, da, nu contează. Este cel mai bun falsificator al nostru de documente, paşapoarte şi tot felul

---

1 joc de cuvinte, cu referire la identitatea ofiţerului. Opoziţie Overt (cu identitate cunoscută) – Covert (sub acoperire) (n. red.)

de lucruri pe care le folosim pentru Est.

— Păi asta e foarte bine, dar a comis o infracţiune şi nu mă interesează pentru cine lucrează.

McDonald a confinat: „L-am dat afară. A doua zi, un colonel a venit la mine pentru acelaşi caz şi am purtat exact aceeaşi discuţie. Nu eram impresionat. Două zile după asta, m-am pomenit cu un general. Cam multe uniforme! Situaţia era foarte serioasă, îmi dădeam seama de asta. Dar generalul ăsta era mai inteligent decât ceilalţi doi. A spus „După cum ştiţi, bărbatul acesta a lucrat pentru noi. Noi suntem cei care i-am dat uniforma şi pistolul de 45 şi legitimaţiile şi aşa mai departe. V-aş fi foarte recunoscător dacă aţi renunţa la acuzaţii, ca să nu ne facem de râs public. „Nu m-am lăsat, iar la o săptămână şi ceva mai târziu a fost judecat şi, bineînţeles, am obţinut pedeapsa maximă de zece ani, cea mai mare pedeapsă pentru fals potrivit legii germane. Dar nu l-am uitat niciodată pe maiorul Overt. Prima mea întâlnire cu CIA nu se desfăşurase sub cele mai bune auspicii”. Istorie orală, McDonald, FAOH.

— *„Încurajarea mişcărilor de rezistenţă în lumea sovietică”*. Wisner citat în Kevin C. Ruffner, „Aliaţii din Războiul Rece: Originile relaţiei CIA cu naţionaliştii ucraineni”, Agenţia Centrală de Informaţii, 1998.

— *„rezervă în caz de urgenţă de război”*: „Politica SUA de susţinere a acţiunilor sub acoperire împotriva Uniunii Sovietice prin implicarea emigranţilor”. 12 decembrie 1969. FRUS, 1969 – 1970, vol. XII, documentul 106.

— *Dosarele CIA*: Ruffner, *„Aliaţii din Războiul Rece”*.

— *„Va trebui pur şi simplu să le spunem membrilor Camerei”* şi *„Cu cât spunem mai puţin despre această lege, cu atât ne va fi mai bine”* –, ambele în Audierile în faţa Comitetului Serviciilor înarmate al Camereu. date publicităţii, Congresul 81, prima sesiune, 1949.

— *Mikola Lebed*: Norman J.W. Goda. „Colaboratorii naziști în Statele Unite” în *Spionajul SUA și naziștii*, Arhivele Naţionale, p. 249 – 255. Ofiţerii de spionaj ai armatei începuseră deja o relaţie de schimb cu ucrainenii, folosindu-i pentru a colecta informaţii despre armata şi spionii sovietici din Germania postbelică.

Primul lor mercenar din München fusese Myron Matvieyko, un agent neamţ de spionaj pe timpul războiului, un criminal şi un escroc mai târziu. În curând aveau să apară suspiciuni cum că ar fi fost o cârtiţă pentru Moscova; dezertarea lui ulterioară în Uniunea Sovietică avea să le confirme.

— *„oferea asistenţă valoroasă” şi „de valoare inestimabilă”*: Scrisorile lui Dulles şi ale lui Wyman pot fi găsite în Arhivele Naţionale, Grupul de dosare 263, dosarul Mikola Lebed, făcut public în 2004. După ce Lebed a fost primit în Statele Unite, Agenţia a păstrat o relaţie operaţională cu ucrainenii lui, care s-a dovedit una din cele mai flexibile alianţe cu grupurile anticomuniste de emigranţi. Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei pe care îl fondase s-a transformat într-o mişcare de rezistenţă mai mult sau mai puţin letală. În anii ’50 CIA i-a pus la dispoziţie lui Lebed o editură la New York. A trăit pentru a vedea căderea Uniunii Sovietice şi Ucraina liberă să-şi hotărască singură dificilul destin.

— *„oricât de nesemnificative erau posibilitatea unui succes sau talentul agentului”*: Ruffner, *„Aliaţii din Războiul Rece”*.

— *Generalul Reinhard Gehlen*: Allen Dulles a avut de zis ultimul cuvânt despre Gehlen: „Nu găseşti prea multe feţe bisericeşti în lumea spionajului. E de partea noastră şi asta e tot ce contează. În plus, nici n-a trebuit să i-o cerem”. Încă din vara anului 1945, căpitanul de armată John R. Boker Jr. Înţelegea cât se poate de limpede criteriile pentru recrutarea spionilor naziști. „Dacă e să

aflăm ceva vreodată, acum era momentul ideal să obţinem informaţii despre Uniunea Sovietică", a spus Boker, un interogator abil, cu adânci rădăcini germane, care începuse să se uite în stânga şi-n dreapta după naziști imediat după încheierea războiului. Reinhard Gehlen era exact ce căuta. Căpitanul american îl privea pe generalul german ca pe „o mină de aur pe care am descoperit-o. „Ambii au căzut de acord că un nou război cu sovieticii bătea la uşă şi că naţiunile lor ar trebui să facă front comun împotriva ameninţării comuniste. Generalul de brigadă Edwin L. Sibert, directorul Departamentului pentru Informaţii al Armatei din Europa şi în curând primul director adjunct al CIA pentru operaţiuni sub acoperire, a dat undă verde. A decis să îi angajeze pe Gehlen şi pe cercul lui de spioni. Nu a discutat decizia cu superiorii săi – generalii Dwight D. Eisenhower şi Omar Bradley – pe baza presupunerii îndreptăţite că aveau să o respingă. La indicaţiile lui Silbert, generalul Gehlen şi şase dintre colegii săi, toţi spioni germani, au zburat la Washington cu avionul personal al viitorului director al Serviciilor Centrale de Informaţii, generalul Walter Bedell Smith. Înainte de a fi trimişi înapoi în ţara lor pentru a lucra împotriva ruşilor, germanii au fost interogaţi şi puşi să scrie rapoarte timp de zece luni, într-un complex militar din Fort Hunt, în afara Washingtonului. Acest moment a marcat naşterea unui lung parteneriat între ofiţerii americicani de spionaj şi spionii terminaţi ai lui Hitler. John R. Boker Jr., „Raport asupra contactelor iniţiale cu organizaţia generalului Gehlen", 1 mai 1952. Aceste rapoarte şi un sumar al documentelor CIA despre organizaţia Gehlen pot fi regăsite în *Falsificarea unui parteneriat de spionaj*: *CIA şi originile Serviciului Federal de Informaţii – BND*, editat de Kevin C. Ruffner, istoric CIA, tipărit de Directoratul pentru Operaţiuni, Divizia Europeană şi dat publicităţii în 2002. Documentele includ

declaraţiile lui Gehlen cuprinse în dosarul lui James Critchfield [şef de post, Karlsruhe], FBM. CIA, 10 februarie 1949; „Rapoarte asupra interviului cu generalul Edwin L. Sibert despre Organizaţia Gehlen", 26 martie 1970; „Personalul SS cu profil nazist", baza de operaţiuni Karlsruhe, FBM, 18 august 1948.

— *„un orb bogat"*: Directorul, baza de operaţiuni de la München, către directorul interimar al postului de la Karlsruhe, 7 iulie 1948.

— *„ruşii ştiau cu siguranţă"*: Helms către ADSO, col. Donald Galloway, 19 martie 1948.

— *„Nu voiam să ne ocupăm de asta"*: interviul lui Sichel cu autorul.

— *„având în vedere cât de greu ne era nouă"*: interviul acordat de Tanner autorului.

Tanner, care s-a retras de la CIA în 1970, a adăugat următoarea contribuţie, scrisă la persoana a treia, la relatarea făcută pe tema sprijinului acordat de Agenţiei insurgenţilor ucraineni: Tanner a descoperit un singur grup care corespundea criteriilor lui, şi anume Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei (UHVR). Oricât de surprinzător ar părea, niciun emigrant rus din grup nu s-a calificat pentru misiune. UHVR nu numai că avea contacte prin intermediari cu Armata Ucraineană de Insurgenţă din Munţii Carpaţi, dar mai primea şi unele rapoarte din Ucraina prin curieri, clerici catolici, ca să nu mai vorbim despre călători ocazionali sau refugiaţi.

Interesele-cheie ale UHV ŞI CIA păreau să se întrepătrundă: şi unii şi alţii voiau cu disperare să stabilească contacte radio cu cartierul general al insurgenţilor, aflat „în spatele liniilor inamice". Marii creatori de strategii de la Washington au aprobat această formulă, care funcţionase bine pe timp de război în Franţa, Italia şi Iugoslavia.

Timp de nouă luni, doi curieri au fost antrenaţi, sub

supravegherea lui Tanner, în operaţiuni radio, criptare, paraşutare şi auto apărare. S-au paraşutat pe o pajişte montană de lângă Lvov în noaptea de 5 septembrie 1949. Primele două misiuni din 1951 au avut ca rezultat contactul radio, dar nicio informaţie extraordinară. Ultimele două au fost cu siguranţă compromise de înştiinţările pe care Angleton i le trimisese lui Philby, iar nefericitele grupuri de curieri au fost arestate pe loc de „comitetele de întâmpinare" ale NKVD.

Prima paraşutare le-a ridicat moralul naţionaliştilor ucraineni din URSS şi cu siguranţă a dat naştere unor aşteptări exagerate. Cu toate acestea, până la mijlocul anului 1953, sovieticii ajunseseră să copleşească rezistenţa insurgenţă armată.

Patru erori şi imbecilităţi de proporţii astronomice i-au rămas lui Tanner întipărite în minte. Prima, la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial, aliaţii au repatriat forţat cetăţeni sovietici. Când au aflat că erau pe cale să ajungă pe mâna ruşilor, mulţi dintre ei s-au sinucis. Iar cei trimişi înapoi nu au ajuns niciodată pe pământ rusesc, ci au fost împuşcaţi sau spânzuraţi – în Europa de Est de către brigăzile morţii organizate de Serviciul de Securitate.

A doua, personalului bazei CIA de la München i-a fost dezvăluită identitatea de o carte de telefoane a Armatei SUA din 1949: toate numele listate fără numărul unităţii aparţineau oamenilor CIA. Armata ar fi putut la fel de bine să fi pus un asterisc lângă numele lor.

A treia, după Al. Doilea Război Mondial, experţii şi antrenorii de paraşutism au părăsit OSS din moment ce nu mai era nevoie de serviciile lor. Au existat două rezultate: un veteran OSS sârbo-american care se paraşutase în timpul războiului în Iugoslavia i-a învăţat pe cei doi curieri ucraineni cum să sară pe spate când aterizau, în ciuda carabinelor mari pe care le cărau. De asemenea, pentru saltul din septembrie 1949, Washingtonul a recomandat

folosirea paraşutei de transport greşite, iar la impact, echipamentul de 700 de kilograme s-a făcut praf.

A patra şi cea mai gravă dintre toate, James Angleton l-a înştiinţat pe Kim Philby. cârtiţa sovietică din serviciile britanice de informaţii, despre programul REDSOX [efortul general de a infiltra foşti cetăţeni sovietici şi etnici străini în spatele Cortinei de Fier].

— „*Unde greşiserăm*?”: critica convingătoare a lui John Limond Hart la adresa lui Angleton face parte din memoriile lui postume, *The CIA's Russians* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2002), mai ales p. 136 – 137. Deşi pensionat. Hart a fost solicitat să-şi reia lucrul în 1976, pentru a evalua pagubele pe care le făcuse Angleton Agenţiei ca şef al contrainformaţiilor. Pentru operaţiunea albaneză: istorie orală, McCargar, FAOH; Michael Burke, *Outrageous Good Luck* (Boston: Little, Brown, 1984), p. 140 – 169. Wisner l-a ales pe Mike Burke să-i antreneze pe albanezi. Burke, mai târziu preşedinte al New York Yankees, era un veteran OSS care iubea viaţa sub acoperire. S-a angajat ca agent în schimbul sumei de 15.000 de dolari pe an şi a plecat la München, unde s-a întâlnit cu unii politicieni albanezi într-o ascunzătoare dintr-un cartier de muncitori al oraşului. „Pentru că eram cea mai tânără persoană din încăpere, reprezentând o ţară tânără şi bogată, le-am captat atenţia”, scria Burke.

Avea impresia că exilaţii şi cu el vorbeau aceeaşi limbă. Albanezii vedeau lucrurile uşor diferit: „Americanii care i-au pregătit pe oamenii noştri pentru aceste misiuni nu ştiau nimic despre Albania, poporul albanez sau despre mentalitatea lor”, spunea Xhemal Laci, un monarhist albanez care recruta oameni pentru cauza din Germania. Prin urmare, operaţiunea a fost complet compromisă încă de la bun început şi a fost cât se poate de limpede pentru toată lumea cam cât de adânci aveau să fie rădăcinile dezastrului. McCargar. care era bun prieten cu Angleton, a

concluzionat: „Comunitatea albaneză din Italia a fost infiltrată în aşa măsură, nu numai de italieni, ci şi de comunişti. Încât, de acolo, ruşii făceau rost de informaţii în aceeaşi măsură ca autorităţile comuniste albaneze”.

— „*Scopurile nu justifică întotdeauna* mijloacele interviul acordat de Coffin autorului.

— „*asistenţa acordată emigranţlor în eventualitatea unui război*”: această privire retrospectivă poate fi găsită în „Politica SUA de susţinere a acţiunilor sub acoperire împotriva Uniunii Sovietice prin implicarea emigranţilor”.

— *CIA a concluzionat*: Memorandumul pentru Spionaj al CIA Nr. 225, „Estimare asupra statusului armelor atomice în URSS”, 20 septembrie 1949, republicată în Michael Warner (ed.), *CIA Cold War Records*: *The CIA under Harry Truman* (Washington. DC: CIA History Staff, 1994).

Textul complet:

„Cea mai apropiată dată posibilă la care ar putea URSS să producă o bombă atomică este jumătatea anului 1950, iar cea mai probabilă este jumătatea anului 1953”. Directorul adjunct al Departamentului Ştiinţific pentru Spionaj al CIA, Willard Machle, i-a raportat directorului CIA, Hillenkoetter, că munca Agenţiei pe tema armelor atomice sovietice fusese „un eşec aproape complet” la toate nivelurile. Spionii „eşuaseră pe deplin” în colectarea datelor ştiinţifice şi tehnice ale bombei sovietice, iar analiştii CIA recurseseră la „argumente geologice” bazate pe estimările mai mult pe ghicite ale abilităţilor sovieticilor de a extrage uraniul din mine.

În memorandumul lui Machle către Hillenkoetter, „Incapacitatea Departamentului Ştiinţific pentru Spionaj de a-şi îndeplini misiunea”, datat 29 septembrie 1949, s-a plâns că „se dovedise deosebit de problematic să găsim persoane cu calificări acceptabile care să poată fi abordate pentru angajarea la Agenţie”. Memorandumul lui Machle

în George S. Jackson şi Martin P. Claussen, *Istoria organizaţională a Agenţiei Centrale de Informaţii, 1950 – 1953*, Voi. 6, p. 19 – 34, Seriile istorice DCI HS-2, CIA Historical Staff, 1957, grupul de dosare 263, NARA.

Istoricul intern al CIA, Roberta Knapp, a observat că din septembrie 1949, „declaraţia coordonată oficială asupra construirii bombei atomice de către sovietici se găsea într-o estimare care indica trei date diferite pentru asta – 1958, 1955 şi între 1950 şi 1953 – toate greşite". Asta, concluzionează ea, „constituiau o clară dovadă de dezordine". Drept urmare, Biroul pentru Rapoarte şi Estimări al CIA (ORE) era „blestemat", conform unui alt istoric al CIA, Donald P. Steury în Capitolul *How the CIA Missed Stalin's Bomb*, *Studies în Intelligence*, Voi. 49, Nr. 1, 2005, CIA/CSI.

Istoria internă consemnează că mulţi dintre analiştii ORE erau ingineri şi fizicieni specializaţi în cercetare nucleară din cadrul Proiectului Manhattan, care aveau impresia optimistă că puteau urmări programul nuclear sovietic studiind lucrări ştiinţifice publicate, şi analizând dovezile aduse de sursele clandestine. Până în 1948, nu existau dovezi utile în literatura publică provenită din Uniunea Sovietică. Dar din 1947, o sursă germană de la fostul complex I.G. Farben (care fabrica, printre altele, gazele pentru lagărele naziste) raportase că sovieticii importau treizeci de tone de calciu metalic distilat pe lună de la această fabrică. Cantitatea de calciu pur, care se folosea pentru rafinarea minereului de uraniu, era de optzeci de ori mai mare decât producţia americană. Raportul sursei a fost conformat independent. Ar fi trebuit să trimită un semnal de alarmă. Nu a fost aşa.

Capitolul şase

— *„Unul este Dumnezeu, iar celălalt Stalin"*: „Nominalizarea general-locotenentului Walter Bedell Smith pentru funcţia de director al Agenţiei Centrale de

Informaţii”, sesiunea executivă, 24 august 1950, CIA, dosarele Walter Bedell Smith, DDEL.

— „Mă *aştept la ce e mai rău*” şi „*E interesant să vă uăd pe toţi aici*”: David S. Robarge, Capitolul *Directors of Central Intelligence, 1946 – 2005*, *Studies în Intelligence*, Voi. 49, Nr. 3, 2005, CIA/CSI.

— „Acolo mergeau toţi *banii*”: Bedell Smith citat „Biroul pentru Coordonare Strategică, 1948 – 1952, „CIA/CREST.

— „*Inima şi sufletul CIA*”: Bedell Smith citat în George S. Jackson şi Martin P. Claussen, *Istoria organizaţională a Agenţiei Centrale de Informaţii, 1950 – 1953*, Voi. 9, Partea a doua, p. 38. Această poveste din 1957 a fost dată publicităţii în 2005. Seriile istorice DCI HS-2, CIA Historical Staff, Grupul de dosare 263, NARA.

— „*o sarcină imposibilă*”: Sherman Kent, „Primul an al Biroului Naţional de Estimare: William L. Langer ca director”, CIA/CSI, 1970.

— „*estimările sunt ceea ce faci când nu ştii*”: Sherman Kent, Capitolul *Estimates and Influence*, *Foreign Service Journal*, Aprilie 1969.

— *Patru sute de analişti CIA*: Jackson şi Claussen, *Istoria organizaţională a Agenţiei Centrale de Informaţii, 1950 – 1953*, Voi. 8, p. 2.

— C7A *s-a văzut manipulată*: James Lilley, fostul director al bazei CIA din Beijing, interviu acordat autorului. Problema a persistat mult după anii ’60, când Lilley a descoperit că „acelaşi tip de reţele chineze de spionaj cărora le rezistasem şi pe care le eliminasem în urmă cu 15 ani” reveniseră, culegând mărunţişuri din ziarele din China şi vânzându-le spionilor americani de la Hong Kong.

— „*poate cea mai semnificativă pierdere de informaţii din istoria SUA*”: David A. Hatch cu Robert Louis Benson, „Războiul din Coreea: SIGINT”, Agenţia

Naţională de Securitate, disponibil Online la http://www.nsa.gov/publications/publi00022.din. Rolul lui Weisband în istoria serviciilor americane de informaţii a fost prezentat într-o lumină falsă decenii la rând. Magistrala *KGB*: *Story Inside* de Christopher Andrew, unul din proeminenţii istorici pe domeniul spionajului, şi Oleg Gordievsky, dezertor din serviciile sovietice de informaţii, îi consacră trei fraze lui Weisband şi furnizează incorect data recrutării sale de către serviciile sovietice (1946). Conform rapoartelor oficiale deţinute de Agenţia Naţională de Securitate şi de CIA, Weisband a fost recrutat de sovietici în 1934. Un lucrător în industria aeronautică din California a mărturisit FBI-ului în 1950 că Weisband fusese legătura lui cu KGB în timpul războiului. Weisband se născuse în Egipt în 1908, din părinţi ruşi. venise în Statele Unite la sfârşitul anilor ’20 şi devenise cetăţean american în 1938. Se alăturase Agenţiei Militare pentru Securitatea Comunicaţiilor în 1942 şi fusese trimis în Africa de Nord şi în Italia înainte de a reveni la Arlington Hall. Weisband a fost suspendat din postul său de la Agenţia de securitate şi nu s-a prezentat la audierea tribunalului federal asupra activităţii Partidului Comunist. Acuzat de sfidare, a fost condamnat la un an de închisoare – iar chestiunea s-a încheiat aici, întrucât acuzarea lui publică de spionaj ar fi adâncit problemele serviciilor de spionaj americane. Weisband a murit pe neaşteptate în 1967, aparent din cauze naturale, la vârsta de cincizeci şi nouă de ani.

— *„niciun indiciu semnificativ”*: Singurul lucru de care erau siguri oamenii de la cartierul general al CIA era că generalul. MacArthur credea că chinezii aveau să stea deoparte. Toate analizele şi rapoartele CIA despre Coreea întocmite între iunie şi decembrie 1950 reflectau acea eroare. Rapoartele sunt detaliate în P.K. Rose în Capitolul *Two Strategic Intelligence Mistakes în Korea, 1950*, *Studies* în *Intelligence*, toamnă-iarnă, Nr. 11, 2001: CIA

Historical Staff, „Studiu asupra rapoartelor CIA despre intervenţia comunistă chineză din războiul din Coreea, septembrie-decembrie 1950”, pregătit în 1955 şi dat publicităţii în iunie 2001; Woodrow J. Kuhns, „Evaluând ameninţarea sovietică: Primii ani ai Războiului Rece”, Directoratul pentru Spionaj al CIA. 1997.

— *Încurcătură imposibil de descâlcit*: înainte de a demisiona ca adjunct al lui Bedell Smith în 1952, Bill Jackson a scris un raport general despre operaţiunile lui Wisner. „Subiect: Evaluarea Biroului pentru Coordonare Strategică de către directorul adjunct al CIA”, 24 mai 1951, CIA/CREST. Raportul spunea: „Postul… depăşeşte capacităţile oricărui om”. Biroul pentru Coordonare Strategică încerca să construiască „o maşinărie mondială, comparabilă în multe feluri cu o forţă militară” fără nivelurile adecvate de control, personal, pregătire, logistică sau comunicaţii competente. „Există o mare discrepanţă între cei mai bine calificaţi şi cei mai puţin calificaţi şefi de divizie”, spunea el. „Povara angajamentelor operaţionale a depăşit capacitatea de recrutare a personalului cu calificări excelente”.

— *Era vorba despre 587 de milioane de dolari*: „CIA/Alocarea fondurilor de la buget/Anul fiscal 1953, „un document din dosarele lui George Mahon, membru al Camerei Reprezentanţilor, unul dintre cei patru membri ai Congresului la curent cu bugetul CIA. în 2004. descoperirea acestui document făcută de profesorul David Barrett de la Universitatea Villanova, a schimbat istoria. Timp de aproape treizeci de ani, toate cărţile despre CIA au reprodus cu fidelitate descoperirile din 1976 făcute de investigatorii Senatului, potrivit cărora, în 1952. bugetul lui Wisner ar fi fost de 82 de milioane de dolari. Evident, acea sumă era greşită. În 1952. bugetul OPC era în jur de patru ori mai mare decât suma cunoscută oficial.

— *„un pericol deosebit”*: şedinţa directorului. 14

noiembrie 1951, CIA/CREST.

Rapoartele şedinţelor zilnice ale directorului Serviciilor Centrale de Informaţii, adjuncţilor şi personalului său, ce conţin noi date făcute publice, obţinute prin CREST. zugrăvesc intensitatea eforturilor CIA. Conform rapoartelor din cadrul şedinţelor: „Directorul vrea ca ei [Dulles şi Wisner] să se arunce o privire atentă asupra OCP. Operaţiunile paramilitare ar trebui să fie separate de restul bugetului, aşa cum ar trebui să fie toate operaţiunile care nu contribuie la colectarea de informaţii. Consideră că am ajuns într-un punct în care dimensiunea operaţiunilor OPC au devenit un pericol evident pentru CIA ca agenţie de informaţii”.

Bedell Smith observase că Statele Unite „nu aveau nicio strategie pentru desfăşurarea unui asemenea de război”, adică tipul de război dus de Wisner. „Întâlnirea preliminară a personalului, Consiliul de Strategie Psihologică Naţională”, 8 mai 1951. CIA/CREST. Le-a spus lui Dulles şi Wisner: „În guvern nu există o strategie de bază aprobată pentru acest război… deşi avem echipamentul şi puterea, nu facem ce ar trebui”.

Bedell Smith a încercat încă o dată să îl înlăture pe Wisner de la controlul operaţiunilor paramilitare. Şedinţa directorului, 16 aprilie 1952, CIA/CREST. A insistat în zadar că depăşiseră cu mult cele stabilite în directiva NSE 10/2, manifestul războiului politic din 1948. Dar Departamentele de Stat şi de Apărare voiau extinderea acţiunilor sub acoperire – una de „mare magnitudine”. Bedell Smith către NSE, „Scopul şi ritmul operaţiunilor subversive”, 8 mai 1951, şedinţa zilnică a personalului, CIA/CREST. îi implorase mult timp de Wisner şi pe alţi ofiţeri seniori de spionaj „să acorde multă atenţie problemelor falsificării şi copierii surselor de informaţii”. Rapoartele şedinţelor, 9 august 1951, CIA/CREST.

Noile dosare CREST disponibile arată că Bedell

Smith moştenise „un fel de Imperiu Roman Sfânt în care baronii feudali îşi urmăreau propriile interese, fără să se supună direcţionării şi controlului împăratului lor titular”, în cuvintele lui Ludwell Lee Montague, reprezentantul lui personal în cadrul Consiliului Naţional de Securitate, care a mai observat că generalul „ajunsese să suspecteze că Dulles şi Wisner… aveau să îl ducă în cele din urmă în vreo aventură prost concepută şi dezastruoasă”. CIA/LLM, p. 91 – 96, 264.

— *Dosarele clasificate ale CIA*: Istoriile confidenţiale ale Agenţiei Centrale de Informaţii pot fi găsite în „CIA în Coreea, 1946 – 1965”, „Războiul secret din Coreea, iunie 1950 – iunie 1952” şi „Infliltrarea şi creşterea numărului de agenţi în Coreea de Nord, 1952 – 1953”. Au fost citate mai întâi în monografia lui Michael Haas, un colonel în rezervă al forţelor aeriene: *In the Deuil's Shadow*: *UN Special Operations during the Korean* Warfănnapolis, MD: Naval Institute Press, 2000).

— „*Erau misiuni sinucigaşe*”: interviul acordat de Sichel autorului.

— „o *reputaţie răsunătoare şi cifre dezastruoase*”: interviul acordat de Gregg autorului. În cazul Coreei, dosarele au fost obstrucţionate sau falsificate. De exemplu, volumul John Ranelagh, *The Ageneg* (New York: Simon and Schuster. 1986), lucrare considerată mult timp o referinţă standard în literatura CIA, conţine trei paragrafe despre activităţile paramilitare subversive din timpul Războiului din Coreea. Acestea susţin că şeful operaţiunilor OPC, Hans Tofte, plasase cu succes agenţi peste tot în Coreea, China şi Manciuria: „Aceste zone „închise” au fost infiltrate cu succes cu agenţi coreeni şi chinezi ai CIA”, iar operaţiunile „complexe” ale lui Tofte erau desfăşurate cu „trupe de gherilă antrenate pentru a opera în Coreea de Nord” şi cu agenţi plasaţi „în întreaga Coree, care lucrau ca ghizi şi îi ascundeau pe piloţii rătăciţi”, (p. 217 – 218).

Potrivit rapoartelor operaţiunilor CIA din Coreea, nu aşa stăteau lucrurile. Tofte era un impostor. Falsificase înregistrările video cu gherilele CIA care operau în Coreea de Nord; înşelătoria a fost repede demascată când cineva de la Washington s-a întrebat de ce misiunile de comando erau lansate în toiul zilei. Ca să nu mai vorbim că adevăratele misiuni, spre deosebire de cele înscenate, fuseseră adevărate dezastre. Rapoartele interne ale CIA contrazic sec imaginea frumoasă a operaţiunilor din Războiul din Coreea prezentate în *The Agency*.

— „*controlaţi de tabăra opusă*”: istorie orală, Thomas, FAOH.

— „să *privească cu suspiciune pretinsele realizări*”: memoriile postume ale lui John Limond Hart, *The CIA’s Russians* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2004), vorbesc în detaliu despre experienţele sale extraordinare în calitate de succesor al lui Al Haney ca director al bazei din Seul.

— „*CIA, fiind o organizaţie nouă*”: Hart citat de Christopher Andrew, *For the President’s Eges* Only: *Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush* (New York: Harper Perennial, 1996), p. 193 – 194. Rapoartele lui Hart despre fraudele şi greşelile lui Haney au fost îngropate. Însuşi Haney a observat mai târziu că „au existat numeroase discuţii în timpul şi după evenimentele din Coreea între mulţi ofiţerii superiori, care considerau că CIA ar trebui să profite de experienţa sa şi să fie mai bine pregătită pentru următoarea Coree”. Dar, a concluzionat el, „mă îndoiesc foarte serios că CIA a profitat în vreun fel de Coreea sau că experieenţele au fost înregistrate, darămite studiate ca lecţii pentru viitor”.

Haney către Helms, „Subiect: Studiul personalului asupra îmbunătăţirii potenţialului uman al CIA/CS pentru a creşte astfel capacitatea operaţională, 26 noiembrie 1954,

dat publicităţii în aprilie 2003, CIA/CREST.

Haney a supravieţuit incredibilei sale performanţe din Războiul din Coreea, întrucât la sfârşitul misiunii sale, aranjase transportarea unui locotenent de marină grav rănit în Coreea, de pe câmpul de luptă, pe nava-sanitară *Constellation*, iar de acolo în Statele Unite, unde, şapte săptămâni mai târziu, soldatul afectat cerebral a fost fotografiat primind un sărut de la părintele său, Allen W. Dulles. Fotografia a fost făcută cu o zi înainte de audierea de confirmare a lui Dulles pentru funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Dulles şi-a arătat recunoştinţa numindu-l pe Haney comandantul operaţiunii Succes. Începută în Florida în 1954.

— „*Operaţiunile ratate indică o lipsă a succesujui*”: Becker către Wisner. nedatat, dar decembrie 1952 sau ianuarie 1953, CIA/CREST. Înainte de a demisiona din postul de director adjunct al CIA, Loftus Becker le-a spus colegilor lui că era „profund mâhnit să afle cât de neinformaţi sunt oamenii noştri de pe teren” şi şi-a exprimat îndoielile despre abilitatea CIA de a colecta informaţii oriunde în Asia. Şedinţa directorului adjunct, 29 decembrie 1952, CIA/CREST. Mai târziu l-a confruntat direct pe Frank Wisner.

— „*CIA era înşelată*”: Kellis i-a acuzat de mărturie falsă pe anumiţi ofiţeri superiori ai CIA într-o scrisoare către preşedintele Dwight D. Eisenhower, 24 mai 24, 1954, DDEL.

— „*Eram cu toţii conştienţi că operaţiunile noastre din Orientul îndepărtat erau departe de ceea ce doream să obţinem* Wisner, „[şters] Raport asupra reţelelor CIA din Orientul îndepărtat”, 14 martie 1952, CIA/CREST.

— *Ofiţerii de la biroul de operaţiuni al Agenţiei din China*: Istoria operaţiunilor americane de spionaj desfăşurate pe teritoriul Chinei şi în împrejurimi în anii care s-au derulat între sfârşitul celui de Al Doilea Război

Mondial şi începutul dictaturii lui Mao nu a fost niciodată relatată în întregime. După ordinul de abolire dat de Truman, mai mulţi veterani OSS au rămas în China sub acoperire, adoptând numele de Detaşamentul de Securitate Externă 44. Locotenent-colonelul Robert J. Delaney a condus mai întâi DSE-44; mai târziu, în 1947, a devenit şeful micuţului post CIA de la Jokio, iar apoi omul numărul doi în operaţiunea Western Enterprises a OPC din Taiwan. În 1945. când s-a încheiat războiul, Delaney a vorbit despre încercările care-i aşteptau într-o serie de documente trimise de la Shanghai. A observat că ofiţerii americani de spionaj se confruntau cu un teren la fel de nefamiliar ca munţii de pe Lună, cu întinderi de pământ de la Marea Chinei de Sud până în Afghanistan, de la Saigon până în nordul Siberiei. Trebuiau să cunoască capacităţile şi intenţiile sovieticilor, ale comuniştilor chinezi şi ale serviciilor militare şi de informaţii chineze şi trebuiau să descopere elementele particulare ale grupurilor politice şi de presiune din Orientul îndepărtat. Aceste sarcini aveau să ocupe cea mai mare parte a următorilor cincizeci de ani.

Erau complicate de înţelepciunea conveţională a CIA: chinezii lui Mao, vietnamezii lui Ho Chi Minh şi coreenii lui Kim Il-sung erau cu toţii uneltele Kremlinului, un monolit imutabul, o singură minte creată la Moscova. OSS şi primii oameni ai CIA din Orientul îndepărtat au trimis teancuri întregi de informaţii înapoi la Washington. Multe dintre ele nu au fost citite şi au ajuns „închise în arhive, în compania tăcerii şi a şobolanilor”. Maochun Yu, *OSS în China*: *Prelude to Cold War* (New Haven: Yale University Press, 1997). p. 258 – 259.

Primii ofiţeri ai CIA în China au fost conduşi de Amos D. Moscrip, care lucra într-un avanpost din Shanghai. unde ducea o viaţă mondenă, bea sănătos şi se culca cu o femeie din grupul Ruşilor Albi. Unii dintre diplomaţii

Departamentului de Stat credeau că puteau face afaceri cu Mao, care, la urma urmei, colaborase cu OSS împotriva japonezilor. Dar era limpede – comuniştii suspectau că americanii din China, fie ei diplomaţi sau nu, vor încerca să îi submineze. Până în 1948, Departamentul de Stat voia ca toate avanposturile diplomatice din China să fie evacuate, pentru că toţi cei care erau bănuiţi de către comunişti de spionaj în favoarea Statelor Unite erau în pericol să ajungă la închisoare sau mai rău. La Mukden. un oraş de două milioane de locuitori din Manciuria, ordinele de evacuare au sosit chiar în timp ce consulul general american, Angus Ward, şi personalul său de douăzeci şi una de persoane erau condamnate la un an de arest la domiciliu după ce refuzaseră să predea consulatul trupelor lui Mao. „A fost acuzat de spionaj, de care, sincer să fiu, era vinovat!”, îşi amintea John F. Melby, pe atunci ofiţer politic în cadrul Departamentului de Stat, staţionat la Chungking. „Lucrase cu DSE sau ceva de genul ăsta, un avanpost CIA. Era băgat până peste cap în treaba asta, lucrând cu echipa pe care o avea în Manciuria”. Istorii orale, Melby, HSTL, FAOH.

Şeful „echipei” era Jack Singlaub, unul dintre cei mai curajoşi luptători din Războiul Rece în anii ’70 şi ’80. În 1948, Singlaub conspirase cu naţionaliştii chinezi, încercând să infiltreze o reţea a Ruşilor Albi în Uniunea Sovietică şi căutând moduri de a plasa spioni în Coreea de Nord, aflată sub ocupaţie sovietică. Singlaub reuşise într-adevăr să trimită câţiva agenţi din Manciuria în Coreea de Nord în 1948. A trimis zeci de oameni, care fuseseră deţinuţi de război în Japonia, cu ordinul de a se alătura armatei comuniste din Nord şi de a raporta intenţiile lor şi capacităţile de care dispuneau. La început, câţiva dintre ei păruseră să reuşească. Dar când a încercat să le găsească ascunzători în Seul, s-a lovit de rezistenţa lui MacArthur. Singlaub a trimis o cerere extraordinară prin intermediul

CIA către Casa Albă – era adresată „Strict confidenţial, pentru Preşedinte” – rugându-l pe Truman să îi înarmeze pe naţionaliştii chinezi cu rezervele americane din depozitele de la Okinawa. Pe preşedinte cererea l-a lăsat rece.

Când căderea Mukden a devenit iminentă, Singlaub i-a telegrafiat celui mai apropiat comandant naval american: „ESTE IMPERATIV SĂ NU FIU CAPTURAT”.

A zburat în toiul atacului artileriei, scăpând cu un avion de recunoaştere marcat cu o stea roşie, conştient că bătălia Războiului Rece era pierdută. John K. Singlaub, *An American Soldier in the Twentieth Century* (New York: Summit, 1992), p. 132 – 149.

La Shanghai, directorul postului, Fred Schultheis, construise în oraş o reţea destul de mare de agenţi şi informatori, în parte pentru că vorbea impecabil chineza, pe care o exersa citind tot ce îi cădea în mână, de la ziare la reviste cu benzi desenate. Printre americani, el era o adevărată autoritate în China, unde fusese staţionat cu armata pe toată durata războiului. Cum Mao înainta, punând mâna pe oraşe, unul după altul, la sfârşitul anului 1948, Schultheis abia aştepta să scape. În 1949 s-a dus la Hong Kong, ca şef de post, iar în curând a devenit convins că şi Hong Kong avea să sufere de atacul comunist. A început să trimită rapoarte înspăimântătoare, bazate pe speculaţii şi presupuneri, avertizând că oraşul era următoarea piesă de domino care avea să se prăbuşească. Un ofiţer de la Departamentul de Stat şi veteran OSS staţionat împreună cu el la Hong Kong, Joseph A. Yager, îşi amintea foarte intens frica: „Aveam diverse informaţii care păreau să indice că urma un atac. S-au dovedit a fi greşite”. Dar „Schultheis era convins că era pe cale să se producă. El provoca panica. Spunea „De data asta n-o să fie Stanley, o să fie Belsen”. Stanley era Peninsula Stanley, unde se descotorosiseră japonezii de străini. Era destul de

rău. Aproape că-i lăsaseră să moară de foame. Desigur, Belsen era unul dintre lagărele germane ale morţii". Istorie orală, Yager, FAOH.

În 1950, la cartierul general, Singlaub, instalat ca ofiţer CIA după triumful lui Mao, supraveghea posturile abandonate şi operaţiunile în desfăşurare. Muncea febril pentru a menţine reţeaua tot mai mică a ofiţerilor şi agenţilor CIA din China şi pentru a restabili reţelele de spionaj din Manciuria şi Coreea de Nord.

În Tihwa, capitala Xinjiang, în vestul sălbatic şi izolat al Chinei, Douglas Mackiernan era omul CIA de la consulatul american, compus din doi oameni. Fusese trimis în timpul războiului ca ofiţer al forţelor aeriene ale armatei şi cunoştea zona bogată în uraniu, petrol şi aur. Locuia mai departe de civilizaţia vestică decât oricare alt american. Forţat în cele din urmă să abandoneze consulatul, confruntat cu forţele comuniste, Mackiernan s-a văzut pierdut. Trebuia să se descurce de unul singur. La finalul unei călătorii de şapte luni şi o mie şase sute de kilometri prin China a fost împuşcat, fără motiv, de un grănicer tibetan. Era primul ofiţer care murea la datorie.

În Shanghai, Hugh Redmond, care fusese legătura lui Singlaub în Mukden, a încercat să lucreze sub acoperire ca reprezentantul local al unei firme britanice de import-export. „Era un tip agreabil, dar nu tocmai de eficient", observase la un moment dat Singlaub. „Era o nebunie să crezi că un tânăr amator amiabil ca Hugh Redmond, oricât de dedicat ar fi fost, putea să facă faţă nemiloasei forţe a duşmanului totalitar".

Forţele chineze de securitate l-au arestat pe Redmond ca spion. S-a sinucis după aproape două decenii petrecute în închisoare. Robert F. Drexler, un longeviv angajat al Departamentului de Stat din echipa de spionaj pentru China, a primit rămăşiţele pământeşti ale lui Redmond… Parcă le văd şi acum", îşi amintea Drexler, „un

pachet enorm, lung de un metru şi lat de o jumătate, învelit în muselină şi cu numele lui scris cu litere mari pe o parte. Era aşezat pe biroul meu. De-a dreptul oribil. Chinezii ne spuseseră că se sinucisese, după ce fusese deţinut timp de 20 de ani, cu o lamă de ras din pachetul Crucii Roşii. Crucea Roşie ne-a spus că nu pusese niciodată lame de ras în pachete". Despre Mackiernan şi Redmond: istorie orală, Drexler, FAOH; Ted Gup, The *Book of Honor*: *The Secret Lives and Deaths of the CIA Operaţiues* (New York: Anchor, 2002).

— *„Nici măcar nu avem o politică pentru cazul Chiang Kai-shek"*: Bedell Smith, şedinţa preliminară a personalului, Consiliul de Strategie Psihologică Naţională. 8 mai 1951, CIA/CREST.

— *„mi-au testat loialitatea"*: istorie orală, Kreisberg, FAOH.

— *„Din fericire pentru mine"*: interviul acordat de Coe autorului. Mike Coe a fost trimis la White Dog Island, în afara coastelor Chinei, unde futilitatea misiunii era considerabil atenuată de camaraderie. Printre colegii lui de pe insulă se numărau Phil Montgomery, născut Philippe-Louis de Montgomery, un moştenitor al averii Noilly Prat care ţinea un bar bine aprovizionat, şi legendarul R. Campbell James Jr., care îl golea cât putea de mult. „Zup" James, absolvent Yale în 1950, cu manierele şi mustaţa unui grenadier britanic, a fost ultimul ofiţer al programului Western Enterprises care a plecat din Taiwan în 1955. A mers mai departe, în Laos, unde i-a recrutat pe liderii naţiunii în timp ce beau cocktailuri şi jucau ruletă.

— *CIA decisese că trebuia să existe o a Treia Forţă" în China*: interviurile acordate de Lilley şi Coe autorului. Lilley FAOH.

— *Arme şi muniţie pentru 200.000 de luptători de gherilă*: „Istoria BCP", Voi. 2, p. 553, CIA.

— *Dick Fecteau şi Jack Downey*: CIA a dat publicităţii recent prima confirmare oficială a morţii agenţilor din fiascoul celei de-a Treia Forţe şi a încurcăturilor care au dus la capturarea lui Fecteau şi Downey: Nick Dujmovic, Capitolul *Two CIA Prisoners în China, 1952 – 1973*, *Studies în Intelligence*. Voi. 50, Nr. 4, 2006:

Prima echipă a celei de-a Treia Forţe care trebuia să fie trimisă pe teren nu a pornit în misiune până în aprilie 1952. Grupul de patru oameni s-a paraşutat în sudul Chinei, iar după aceea li s-a pierdut urma pentru totdeauna. A doua echipă a celei de-a Treia Forţe era formată din cinci etnici chinezi plasaţi în regiunea Jilin din Manciuria la jumătatea lunii iulie în 1952.

Downey era bine cunoscut de agenţii chinezi din echipa lui, întrucât fusese cel care îi pregătise. Echipa a stabilit repede contactul radio cu unitatea CIA a lui Downey din afara Chinei şi a fost alimentată de un avion în august şi octombrie. Al şaselea membru al echipei, care trebuia să fie curierul dintre echipă şi unitatea CIA a fost plasat în septembrie.

La începutul lunii noiembrie, echipa a raportat că intraseră în contact cu un lider local disident şi a anunţat că obţinuse documentele operaţionale necesare, precum şi scrisorile oficiale de acreditare. Au cerut evacuarea curierului pe cale aeriană, o metodă pentru care fusese antrenat, dar pe care CIA-ul nu o încercatse niciodată operaţional… Piloţii Norman Schwartz şi Robert Snoddy se antrenaseră în tehnica recuperării în toamna anului 1952 şi erau doritori să preia misiunea… târziu, la 29 noiembrie, Downey şi Fecteau au urcat la bordul avionului kaki C-47 al lui Schwartz şi Snoddy de pe aerodromul din peninsula coreeană şi au decolat spre punctul de întâlnire din Manciuria comunistă, la cinci sute de kilometri… îndreptându-se spre o capcană.

Echipa de agenţi, despre care bărbaţii din avion nu

ştiau nimic, fusese capturată de forţele chineze de securitate. Cererea de evacuare era o înşelătorie, iar documentaţia promisă şi contactul cu liderul local al disidenţilor erau simple momeli. Cu siguranţă membrii echipei le spuseseră autorităţilor chineze tot ce ştiau despre operaţiune, despre oamenii CIA şi despre alte detalii asociate cu aceasta. Din modul în care a fost organizată ambuscada, era clar că comuniştii chinezi ştiau exact la ce să se aştepte… Pe măsură ce C-47 se lăsa tot mai jos pentru recuperare, zburând la viteza minimă de şaizeci de noduri, două prelate albe care camuflau două arme antiaeriene ascunse în zăpadă au fost date la o parte, iar focurile au izbucnit chiar în momentul în care trebuia să înceapă recuperarea. Armele, plasate de-a lungul pistei de aterizare, au început să tragă…

Fecteau şi-a amintit mai târziu cum stătea lângă avion alături de Downey, ambii uimiţi, dar conştienţi, spunându-şi unul altuia că „suntem într-o mare încurcătură”. Forţele chineze de securitate au coborât deasupra lor, „strigând şi aclamând”, iar ei s-au predat în faţa inevitabilului. [Soţ pune întrebarea dacă oamenii de pe teren ignoraseră avertismentele că echipa trimisă fusese prinsă de comunişti…

Un fost ofiţer superior de operaţiuni care lucrase în tinereţe la unitatea lui Downey şi Fecteau, în 1952… spunea că în vara de dinaintea zborului din noiembrie, o analiză a celor două mesaje trimise de echipă indica, în opinia lui, în proporţie de „90 de procente”, că echipa fusese capturată.

Deşi a mărturisit bănuielile pe care le avea şefului unităţii, ofiţerul a fost respins pentru lipsa altor dovezi. Când a insistat, a fost transferat la o altă unitate CIA. După ce avionul cu Downey şi Fecteau nu s-a mai întors, ofiţerul a fost chemat înapoi şi i s-a spus să nu sufle o vorbă despre chestiune, iar el a urmat instrucţiunile – mai

târziu, spre regretul lui…

Nu pare să fi existat niciun dosar de investigaţii despre decizia de a-i trimite pe Downey şi Fecteau. Este limpede că nimeni nu a primit sancţiuni disciplinare… După mulţi ani, Downey i-a mărturisit unui agent că nu simţea nimic faţă de cel care îl trimisese în misiune: „Îmi părea rău pentru el. Din punctul lui de vedere, s-a dovedit a fi un dezastru al naibii”.

— *Operaţiunea Li Mi*: Operaţiunea avea să aibă consecinţe teribile. Primele au început să se vadă după ce CIA a neglijat să îl informeze pe ambasadorul american din Burma, David M. Key, despre Li Mi. Când i-a ajuns la urechi, şi-a pierdut cumpătul. A trimis un mesaj la Washington, protestând că operaţiunea devenea un secret public în capitala burmană şi în Bangkok şi că încălcarea suveranităţii Burmei avea să dăuneze grav intereselor americane. Secretarul de stat adjunct pentru Orientul îndepărtat, Dean Rusk, i-a spus ambasadorului să-şi ţină gura: avea să nege categoric orice implicare americană în operaţiune şi să dea vina pe traficanţii de arme. Li Mi şi forţele lui şi-au predat mai târziu armele guvernului Burmei, ai cărei lideri, suspectând implicarea americană, au înăsprit relaţiile cu Statele Unite şi au început o izolare de Vest de o jumătate de secol, care a produs unul dintre cele mai represive regimuri ale lumii. Aspecte ale operaţiunii Li Mi pot fi găsite în lucrarea maiorului D.H. Berger, USMC, „Utilizarea activităţilor paramilitare subversive ca instrument de politică: O analiză a operaţiunilor desfăşurate de Agenţia Centrală de Informaşii a Statelor Unite 1949 – 1951”, disponibilă online la http://www.globalsecurity. orgzintell/library/reports/1995/BDH.htm. Detalii suplimentare au fost oferite de Al Ulmer, care i-a urmat lui Desmond Fitz Gerald ca şef de divizie pentru Orientul îndepărtat, şi de Sam Halpern, ca ofiţer executiv al lui Fitz Gerald şi James Lilley.

Aliaţii thailandezi ai CIA erau implicaţi până peste cap în traficul de heroină desfăşurat de la Mi. În 1952, la Bangkok, lucrurile aproape că scăpaseră de sub control. Lyman Kirkpatrick, pe atunci director al operaţiunilor speciale CIA, despre care se credea că avea să îi urmeze lui Wisner, a zburat în Asia la sfârşitul lunii septembrie 1952, împreună cu omologul său, directorul adjunct al lui Wisner, colonelul Pat Johnston.

Cel puţin un american implicat în traficul de droguri a murit şi se pare că problema a fost prezentată şi procurorului general al Statelor Unite. Spre nemulţumirea tuturor, lucrurile nu au fost descâlcite. Colonelul Johnston a demisionat din funcţie imediat după descoperirea afacerii. Kirkpatrick a făcut poliomielită în timpul călătoriei şi a fost la un pas de moarte. A revenit la CIA după un an, a fost propus pentru promovare şi şi-a petrecut restul vieţii într-un scaun cu rotile, lucrând ca inspector general CIA pentru strategii, o slujbă îndeplinită cu o ambiţie încărcată de frustrare.

— „*Am descoperit, prin experienţe dureroase*”: Smith către Ridgway, 17 aprilie 1952, CIA. DDEL.

— *Un postscriptum la calamităţile coreene ale CIA*: Despre efortul de a-l înlocui pe Syngman Rhee: „Rhee devenea senil, iar CIA căuta moduri de a-l înlocui…” Ambasadorul în Coreea (John Muccio) către Secretarul de Stat adjunct pentru afacerile Orientului îndepărtat (John Allison), Secret, 15 februarie 1952, FRUS, vol. XV, p. 50 – 51. Un memorandum NSE către Dulles, datat 18 februarie 1955, spunea că preşedintele Eisenhower aprobase o operaţiune „pentru selectarea şi încurajarea subversivă a dezvoltării unei noi clase conducătoare sud-coreene” şi aducerea ei la putere, dacă era nevoie. Povestea lui Peer de Silva despre tentativa aproape reuşită a CIA de a-l împuşca pe preşedintele Rhee poate fi găsită în memoriile sale *Sub Rosa*: *The CIA and Uses of Intelligence* (New

York: Times Books, 1978), p. 152.

— „*Informaţiile colectate de noi sunt atât de sumare încât se apropie de abuz în funcţie*”: Melby, FAOH.

— „*oameni pregătiţi şi disponibili să ia atitudine şi să-şi asume consecinţele*”: Dulles în transcrierea „Procedurile Comitetului Naţional pentru o Europă Liberă”, datare greşită, dar mai 1952, dat publicităţii 28 mai 2003, DDEL.

Capitolul şapte

— „*Dacă avem de gând să ne* mişcăm şi să *preluăm ofensiva*”: transcriere Dulles, „Procedurile Comitetului Naţional pentru o Europă Liberă”, datare greşită, dar mai 1952, dată publicităţii la 28 mai 2003, DDEL.

— „o *ofensivă subversivă majoră împotriva Uniunii Sovietice”, îndreptată spre „inima sistemului comunist de control*”: Ordinele erau de „a colabora la retragerea şi reducerea puterii sovietice”, de „a dezvolta rezistenţa subterană şi de a facilita operaţiunile subversive şi de gherilă în zonele strategice”. Ordinele au venit de la amiralul L.C. Stevens, un strateg de război senior din cadrul Comitetului Şefilor Statelor Majore, fost ataşat pe probleme navale al lui Smith la Moscova. Memorandumul amiralului L.C. Stevens către Wisner, „Subiect: Planificarea Strategică a OPC”, 13 iulie 1951, CIA/CREST. Scopul era „plasarea de presiune maximă asupra structurii de putere sovietice”. Memorandumul personalului NSE „Scopul şi ritmul operaţiunilor subversive”, 27 iunie 1951, CIA/CREST.

— „*Ca Guantánamo*”: interviul acordat de Polgar autorului. Ordinele lui Bedell Smith către Truscott sunt datate 9 martie 1951, CIA/CREST.

— *Un program cu numele de cod Proiectul Artichoke* –, Memorandum fără titlu pentru directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, 15 mai 1952; memorandum pentru directorul Serviciilor Centrale de

Informaţii, „Subiect: Aplicarea cu succes a interogatoriilor narco-hipnotice (Artichoke)”, 14 iuliel952, CLA/CREST. Acest al doilea raport a observat că Dulles se întâlnise cu şefii serviciului militar de informaţii în aprilie 1951 pentru a le cere ajutorul în Proiectul Artichoke: singura legătură a marinei ieşise la iveală. Rezultatul asistenţei oferite de marină a fost bricul din Panamá. Un al doilea memorandum trimis lui Bedell Smith a raportat că doi ruşi au fost interogaţi timp de două săptămâni, în iunie 1952, de către o echipă mixtă Marină-CIA în Proiectul Artichoke, când s-a folosit o combinaţie concentrată de medicamente şi hipnoză. Toate acestea erau rezultatul extinderii simţului de urgenţă naţională creat de Războiul din Coreea şi de suspiciunea că prizonierilor americani li se spălau creierele în Coreea de Nord. Investigaţiile Senatului se apropiaseră de descoperirea acestui program cu treizeci de ani în urmă, dar documentele fusese distruse în mare măsură. Proiectul Artichoke, raportau investigatorii în patru paragrafe concise, includea „interogatorii în străinătate „implicând atât „o combinaţie de pentotal de sodiu şi hipnoză”, cât şi „tehnici speciale de interogare… inclusiv „serul adevărului”. Natura acestor „interogatorii în străinătate” nu a fost apoi explorată de Congres.

— *Tehnicile „speciale de interogare „au continuat timp de câţiva ani după aceea*: investigatorii desemnaţi de Senat au confirmat că planurile pentru interogatoriile din străinătate au făcut subiectul şedinţelor lunare CIA între 1951 şi 1956, şi că cel mai probabil au continuat şi în anii următori: „CIA susţine că proiectul a fost încheiat în 1956, dar dovezile sugerează că Biroul de Securitate şi Biroul pentru Servicii Medicale care foloseau aceste tehnici „speciale de interogare „au continuat timp de câţiva ani după aceea”. Raportul Comiterului Special pentru Spionaj al Senatului, „Testarea şi utilizarea agenţilor chimici şi biologici de către comunitatea informaţională”, *Anexa* 1, 3

august 1977.

— Un *grup numit Tinerii Germani*: interviurile acordate de Tom Polgar şi McMahon autorului.

— *Juriştii Liberi ai CIA*: interviurile acordate de Polgar şi Peter Sichel autorului, vezi şi David E. Murphy, Sergei A. Kondrashev şi George Bailey, *Battleground Berlin*: *CIA us. KGB in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), p. 113 – 126.

— „*Polonia reprezintă*”: Smith şi Wisner la şedinţa directorilor adjuncţi, 5 august

1952, CIA/CREST. Pentru întâlnirea WIN, vezi Ted Shackley cu Richard A. Finney, *Spymaster*: *Mp life in the CIA*: *Viaţa mea la CIA* (Dulles, VA: Potomac, 2005), p. xvi-20.

— „*Cu siguranţă că CIA se gândise*”: istorie orală, Loomis, FAOH.

— *Frank Lindsay… le-a spus lui Dulles şi Wisner*: raportul profetic al lui Lindsay se numea „Un program pentru dezvoltarea noilor instrumente ale Războiului Rece”, 3 martie

1953, parţial dat publicităţii la 8 iulie 2003, DDEL.

Interviul acordat de Lindsay autorului. Dulles a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a suprima raportul. Liderii CIA nu şi-au făcut niciodată timp să evalueze consecinţele eşecurilor acţiunilor sub acoperire sau să accepte criticile care îi puteau costa slujbele dacă se afla ceva. Nu i-au acordat importanţă nici unuia dintre cei mai buni spioni, Peter Sichel, şeful operaţiunilor de spionaj în Europa de Est sub conducerea Helms, la începutul anilor ’50, care a avertizat că singurul mod în care puteai să învingi inamicul era să cunoşti inamicul. Sichel a declarat să susţinuse „în momentul în care devii implicat în ideologie nu mai poţi avea informaţii pe care să te poţi baza. Agenţii de *spionaj* sunt expuşi pericolului. Nu poţi fi agent politic fără a te expune sistemului pe care încerci să îl subminezi. Dacă

încerci să subminezi un sistem politic autocrat, o să te arzi”.

— *„Informaţiile noastre despre interiorul Uniunii Sovietice erau zero”*: interviul acordat de McMahon autorului.

— *„Nu putem atrage oameni calificaţi”*: îmi th citat în *Funcţiile de suport ale CIA*: *organizaţia* şi *succesele grupului DDA-DDS, 1953 – 1956*, Voi. 2, Cap. 3, p. 128, Seriile Istorice ale directorului Serviciilor Centrale de Informaţii, date publicităţii la 6 mai 2001, CIA/CREST.

— *„personal inadecvat pregătit* sau *inferior”*: rapoartele şedinţei, 27 octombrie 1952, CIA/CREST.

— *„Vreau să vorbim despre viitor”*: Richard Helms cu William Hood, *A look over my shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003). p. 102 – 104.

PARTEA A DOUA

Capitolul opt

— *„Nu avem informaţii sigure din interior”*: Raportul, *„Informaţii de spionaj despre blocul sovietic”*, este citat în Gerald Haines şi Robert Leggett (ed.), *Analizele CIA despre Uniunea Sovietică, 1947 – 1991*: *O istorie documentară*, istoricii CIA, 2001, CIA/CSI.

— *A tunat Eisenhower*: Emmet J. Hughes, *An Ordeal of Power*: *A Political Memoir of the eisenhower Years* (New York: Atheneum, 1963), p. 101. Preşedintele a fost nemulţumit să afle că Agenţia nu riposta faţă de iniţiativa sovietică care a urmat la scurt timp după înmormântarea lui Stalin – o campanie de propagandă crudă, cinică, ocazional eficientă, menită să convingă lumea că la Kremlin se adoptaseră conceptele de Dreptate şi Libertate.

— *„Stalin nu a făcut niciodată nimic pentru a provoca un război cu Statele Unite”*: Jerrold Schecter şi Vyacheslav Luchkov (trad. Şi ed.), *Khrushchev remembers*: *The Glasnost Tapes* (Boston: Little, Brown, 1990), p. 100 – 101.

— *„nicio avertizare anterioară”*: rapoartele NSE, 5 iunie 1953, date publicităţii la 12 februarie 2003, DDEL.

— *„acum este momentul să luăm o decizie”*: rapoartele NSE, 24 septembrie 1953, date publicităţii la 29 septembrie 1999, DDEL.

— *„ruşii puteau lansa un atac atomic”*… *„Am putea distruge întreaga lume”*: rapoartele NSE. 7 octombrie 1953, date publicităţii la 28 februarie 2003, DDEL.

— *Revolta a fost înăbuşită*: Revolta din iunie 1953 din Berlinul de Est este substanţial documentată de David Murphy de la CIA în *Battleground Berlin*: *CIA vs. KGB in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), p. 163 – 182. Povestea care se repeta la nesfârşit – vezi, printre alţii, John Ranelagh, *The Agency* (New York: Simon and Schuster, 1986), p. 258 – cum că baza de la Berlin ar fi urmărit să distribuie armele est-germanilor, este falsă. Numărul de 370.000 de protestatari ne este furnizat de James David Marchio, *Rhetoric and Realită*: *The eisenhower Administration and Unrest* în *Eastern Europe, 1953 – 1959* (dizertaţia pentru doctorat, American University, 1990), citat în Gregory Mitrovich, *Undermining the Kremlin*: *America’s Strategy to Subvert Soviet Bloc, 1947 – 1956* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2000), p. 132 – 133.

— „să *pregătească şi să echipeze organizaţiile secrete*”, NSE 158, „Obiectivele şi acţiunile Statelor Unite menite să exploateze neliniştile sociale din statele-satelit”, DDEL. Eisenhower a semnat ordinul la 26 iunie 1953.

— *170 de noi acţiuni subversive majore*: în „Coordonarea şi politica de aprobare a acţiunilor subversive”, 23 februarie 1967, NSE/CIA.

— *Dulles a lustruit imaginea publică*: O listă parţială a organismelor mass-media de ştiri care cooperau cu CIA în timpul conducerii lui Allen Dulles include CBS, NBC, ABC, Associated Press. United Press International,

Reuters, Scripps-Howard Newspapers, Hearst Newspapers, Copley News Service şi Miami Herald. Pentru o listă completă a veteranilor propagandei de război care conduceau canalele americane de ştiri în 1953, vezi Edward Barrett, *Truth is over weapon*, (New York: Funk and Wagnalls, 1953), p. 31 – 33. Aceasta este o poveste încă nespusă. deşi Carl Bernstein a surprins-o destul de bine în „CI şi Media", *Rol ling Stone*, 20 octombrie 1977. Bernstein a rezumat situaţia în pasajul: „Mulţi jurnalişti care se ocupau de Al. Doilea Război Mondial erau apropiaţi de unii oameni de la OSS, predecesorul pe timp de război al CIA; mai important, erau toţi de aceeaşi parte. Când s-a încheiatrăzboiul şi mulţi dintre oficialii OSS au trecut la CIA, era normal ca aceste relaţii să continue. Între timp, prima generaţie postbelică de jurnalişti intra în domeniu; aceştia împărtăşeau aceleaşi valori politice şi profesionale ca mentorii lor. „Era o gaşcă de oameni care au lucrat împreună în timpul celui de-A1 Doilea Război Mondial şi care nu au trecut niciodată peste asta", a spus un oficial al Agenţiei. „Erau sincer motivaţi, atraşi de intrigi şi bucuroşi să fie în interiorul Agenţiei".

— *Rapoartele întâlnirilor zilnice dintre Dulles şi adjuncţii săi*: înregistrările au fost obţinute din sistemul CREST de la Arhivele Naţionale în 2005 şi 2006. Acestea reflectă o teamă din ce în ce mai mare că slăbiciunile CIA aveau să fie expuse publicului.

La şedinţele din 29 august şi 23 septembrie 1953, inspectorul general al CIA, Lyman Kirkpatrick, a avertizat că ofiţerii militari părăseau CIA în masă şi cu o „atitudine neprietenoasă". Politica de personal a Agenţiei „provoca nemulţumiri şi lăsa calea liberă acestor indivizi de a aborda membri ai Congresului".

La 13 iunie 1955. Kirkpatrick l-a întrebat pe Dulles dacă un ofiţer CIA „recent condamnat pentru omor... după ce se bătuse cu un ofiţer RAF, ar trebui concediat sau ar

trebui să i se permită să demisioneze”. La 5 octombrie 1955, directorul adjunct pentru Spionaj, Robert Amory, a observat că „armata pregăteşte în prezent o istorie a Coreei, care, dacă este publicată aşa cum a fost concepută, va pune CIA într-o lumină proastă”.

Şeful postului CIA din Elveţia care se sinucisese era James Kronthal, un veteran OSS care îi succedase lui Allen Dulles la Berna şi lucrase acolo din 1946. Era homosexual, suspectat de a fi cedat şantajului sovietic. Acest lucru nu a fost dovedit. S-a sinucis la Washington în primele zile de mandat ale lui Dulles, în martie 1953.

Rata anuală de demisii de 17 procente – în 1953, unul din şase ofiţeri părăsea Agenţia – este o descoperire a „Raportului final despre motivele moralului scăzut printre tinerii ofiţeri”, 9 noiembrie 1953, CIA/CREST. Sondarea opiniilor a 115 ofiţeri CIA a indicat un nivel înalt al nemulţumirii produse de corupţie, risipă şi misiuni prost direcţionate.

— „o *criză majoră de personal*”: Comitetul Special Permanent pentru Spionaj al Camerei, 1C21, „Managementul Comunităţii Informaţionale” p. 21.

— *Un bărbat pe care îl considera un fanfaron pompos*: istoricii CIA au presupus că Bedell Smith se aştepta ca Ike să îl numească preşedinte al Consiliului întrunit al Şefilor Statelor Majore, nu voia să fie subsecretar de stat, nu îl plăcea pe John Foster Dulles şi era neliniştit faţă de numirea lui Allen Dulles ca director al Serviciilor Centrale de *Informaţii*. John L. Helgerson, „Cunoaşterea preşedintelui: Informările CIA pentru candidaţii la preşedinţie, 1952 – 1992, „CIA/CS1.

— *„câteva pahare de băutură îi dezlegau limba”*: transcrierea unui interviu acordat de Nixon lui Frank Gannon, 8 aprilie 1983, Walter J. Brown Media Archives, Universitatea Georgia, disponibil Online la http://www.libs.uga.edu/media/collections/nixon.

Capitolul nouă

Acest capitol se bazează parţial pe două istorii confidenţiale ale serviciului clandestin al CIA: „Zindabad Şah!” obţinută de autor, datată 2003, cu explicaţii şi „înlăturarea premierului Mossadeq din Iran, „scrisă în martie 1954 de Donald Wilber, şeful pentru propagandă al Operaţiunii Aiax, şi publicată pe situl web al *The New York Times* în 2000. „Înlăturarea” este versiunea oficială a serviciilor americane de informaţii, un rezumat a ceea ce au înregistrat şi au raportat ofiţerii CIA de la faţa locului către cartierul general la acea vreme. Dar nu se apropie de adevărul deplin. Ofiţerii de la faţa locului, precum Kim Roosevelt, nu s-au grăbit să trimită acasă veştile din ultimele zile ale loviturii de stat, asta mai ales pentru că erau în mare parte proaste.

Istoria CIA ignoră motivele care au stat în spatele operaţiunii şi demersurile energice ale britanicilor pentru răsturnarea lui Mossadeq. Explică reproşul preşedintelui Eisenhower că „rapoartele observatorilor de la faţa locului, din Teheran, în timpul zilelor critice, semănau mai degrabă cu un roman ieftin decât cu fapte istorice”. Wilber, autorul „înlăturării” a fost cel care a rescris primele raportări ale loviturii. Fiecare faţetă a complotului a fost şefuită în mai 1953 la postul britanic al serviciilor de informaţii din Nicosia, Cipru, de către Wilber, un veteran OSS care luptase în Irak în timpul războiului şi revenise la postul din Teheran, şi de omologul său britanic, Norman Darbyshire. Ceea ce a ieşit era o piesă de teatru în care iranienii jucau rolul marionetelor.

81 *„Când o să înceapă blestemata de operaţiune pe care o tot pregătim?”*: Kermit Roosevelt, *Countercoup*: *The Struggle for Control of Iran* (New York: McGraw-Hill, 1979), p. 78 – 81, 107 – 108. Cartea este mai mult un roman decât o serie de fapte, dar citatul poarta marca autenticităţii. Kim Roosevelt, născut într-o familie bogată,

şcolit în spirit creştin la Groton, şi-a făcut ucenicia în domeniul spionajului la baza OSS din Cairo. Spionii lui Donovan pretindeau că aveau o reţea de cinci sute de agenţi arabi la sfârşitul războiului în întregul Orient Mijlociu, în toate naţiunile, cu excepţia Arabiei Saudite. După război, Roosevelt a revenit în Orientul Mijlociu, lucrând aparent pentru *Saturday Euening Post* şi adunând material pentru cartea sa din 1947. *Arabs*, *Oii and History*. Când i s-a cerut să se alăture serviciului clandestin al lui Frank Wisner, Kim a fost încântat. Diplomaţia de înalt nivel pe care o moştenise de la bunicul său, omul care obţinuse controlul asupra Canalului Panamá şi Filipinelor, l-a făcut să devină marele vizir al lui Wisner pentru naţiunile islamului în 1950. Ca şef al diviziei pentru Orientul Apropiat, Kim a petrecut opt ani încercând să-i linguşească pe liderii din Egipt, Irak, Siria, Liban, Iordania şi Arabia Saudită pentru a-i atrage în alianţe cu America, folosind arme, bani şi promisiuni de ajutor american ca stimulente şi organizând câte o lovitură ocazională când aceste mijloace nu funcţionau. L-a pus pe tânărul rege Hussein al Iordaniei pe statul de plată CIA şi a trimis un corp al fostei armate a generalului Reinhard Gehlen să antreneze serviciile secrete ale noului lider egiptean, Gamal Abdel Nasser.

Până la Aiax, Agenţia avusese puţină experienţă în organizarea operaţiunilor în Orientul Mijlociu. La începutul anilor ’50, Miles Copeland, un tip linguşitor, vorbitor de limbă arabă, din Alabama şi primul director al postului din Damasc, lucra îndeaproape cu ataşatul militar din Siria. Stephen J. Meade, la un plan menit să susţină „o dictatură sprijinită pe armată”, pentru a cita un mesaj din decembrie 1948 trimis de Meade la Pentagon. Omul lor era colonelul Husni Za im, descris de Copeland drept un ofiţer cunoscut pentru... voinţa sa de fier şi mintea pe măsură”. Copeland l-a încurajat pe colonel să îşi răstoarne

preşedintele, care blocase o conductă a Companiei Petroliere Arabo-Americane care trecea prin Siria şi i-a promis că preşedintele Truman avea să-i acorde recunoaştere politică. La 30 martie 1949, Za im a răsturnat guvernul, a declarat completă cooperare în proiectul conductei şi, după cum a raportat Meade, a aruncat „peste 400 de comunişti „în închisoare. Colonelul a rămas la putere timp de cinci luni, după care a fost şi el răsturnat şi executat. Reîntors la planuri, Copeland a cedat bucuros.

Lovitura CIA din 1953 asupra Iranului nu ar fi putut începe fără ajutorul britanicilor şi este foarte probabil să nici nu fi reuşit fără ei. Serviciile britanice de informaţii înţelegeau pe deplin intrigile din Iran, aflate de la Agenţii lor din guvern, din bazar şi din lumea interlopă. Guvernul britanic avea un argument economic colosal. Iar complotul său de a-l îndepărta pe Mossadeq beneficia şi de un puternic impuls politic. Era condus de însuşi Sir Winston Churchill.

— *„să-l descăuneze pe Mossadeq”*: Longevivul director adjunct pentru spionaj, Robert Amory, a înregistrat în jurnalul său oficial de la 26 noiembrie 1952, o discuţie cu directorul despre „efortul de a-l descăuna pe Mossadeq” şi întâlnirea de la prânz care a urmat, la care principalul subiect a fost Iranul. Printre participanţi s-au numărat Wisner, ambasadorul Loy Henderson şi, deşi numele său a fost şters din dosarul dat publicităţii, fără îndoială Monty Woodhouse.

— *„CIA stabileşte politici în mod implicit”*, întâlnirea directorilor adjuncţi, 10 august, 1953. CIA/ CREST.

— *„consecinţele preluării conducerii de către sovietici”*: notele de informare ale lui Dulles pentru şedinţa NSE, 4 martie 1953, CIA/CREST.

— *Un împrumut de 100 de milioane de dolari*: rapoartele şedinţelor NSE, 4 martie 1953, DDEL.

— *Nu puteau spune că Mossadeq era comunist*: rapoartele serviciilor sovietice de *informaţii* din 1953 consemnau că Mossadeq era „un naţionalist burghez, „şi nu un aliat al Moscovei. Vladislav M. Zubok, „Serviciile sovietice de informaţii şi Războiul Rece: „Micul" Comitet pentru Informaţii, 1952 – 53, „*Istoria diplomaţiei*, Voi. 19, 1995, p. 466 – 468.

— „*salvat de americani*": istorie orală, Stutesman, FOAH.

— „*lichidarea guvernului Mossadeq*": „Raport radiofonic despre complotul loviturii", 7 iulie 1953, Arhiva Naţională de Securitate, conform CIA/Legea pentru libertatea de informaţie, (FOIA).

— *Generalul de brigadă Robert A. McClure*: Rolul central al generalului McClure în lovitură a rămas nerecunoscut; istoria oficială internă a Agenţiei l-a omis. 1 s-a desconsiderat intenţionat munca, întrucât generalul nu era un bun prieten al CIA. Vezi Alfred H. Paddock Jr., *U.S. Army Special Warfare*: *Its Origins* (Washington, DC: National Defense University Press, 1982). îi sunt recunoscător lui Paddock pentru că mi-a împărtăşit unele informaţii din interior pe care le-a extras din documentele personale ale lui McClure. „Relaţiile foarte bune ale lui McClure cu Şahul" au fost menţionate într-o notă a preşedintelui Eisenhower către secretarul armatei, Robert Ten Broeck Stevens, la 2 aprilie 1954 (Documentele prezidenţiale ale lui Dwight David Eisenhower, documentul 814).

— „*Eşecul loviturii militare*": Biroul CIA pentru Informaţii Curente, „Comentarii asupra tentativei de lovitură din Iran", 17 august 1953, dată publicităţii la 16 noiembrie 2006.

— „«*După dumneavoastră, Maiestate*»": Dialogul este reprodus în istoria confidenţială CIA despre lovitură, cu titlul „Zindabad Şah!" (Victorie Şahului!)

— „o *revoluţie aproape spontană*”: istorie orală, Rountree, FAOH.

— *Unul dintre ei era apatollahul*: S-a presupus *că* ayatollahul Kashani s-a aflat pe statul de plată al CIA, Mark J. Găsiorowski, „The 1953 Coup d’Etat în Iran”, *International Journal of Middle East Studies*, Voi. 19, 1987, p. 268 – 269. Dar Revel Marc Gerecht, care s-a alăturat CIA în 1985 în calitate de membru al biroului pentru Iran al serviciului clandestin, scria: Kashani „nu era legat de niciun străin”. Gerecht citise rapoartele CIA despre Operaţiunea Aiax şi a spus că lecţia învăţată era: „Trebuie să fim generoşi şi să recunoaştem meritele agenţilor americani din Iran pentru restabilirea domniei şahului. Aproape toate detaliile planului lor erau incorecte. Principalii agenţi americani de la ambasada noastră nu vorbeau persana. Când Teheranul a început să fiarbă şi a devenit dificil să intrăm în contact cu sursele noastre iraniene care vorbeau engleza şi franceza, postul. CIA a orbit. Lovitura a reuşit doar pentru că iranienii care nu se aflau nici pe statul de plată al americanilor şi britanicilor, nici nu colaborau cu altă forţă străină au avut iniţiativa de a-l răsturna pe prim-ministrul Mossadeq”. Revel Marc Gerecht, „Blundering through History with The CIA”, *The New York Times*, 23 aprilie 2000.

— „*vechiul* său *prieten*, *Bedell Smith*”: povestirea lui Roosevelt despre această scenă apare în capitolul 9 din „înlăturarea”, istoria oficială a CIA.

— „*Zvonurile romantice despre* «*lovitura*» *din Iran*”: Ray S. Cline, *Secrets*, *Spies and Scholars*: *Blueprint of the esenţial CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 132. Observaţi ghilimelele puse de Câine la cuvântul *lovitură*.

— „*singurul mare triumf al CIA*”: istorie orală, Kiligore, FAOH.

Capitolul zece

Acest capitol se bazează pe cea mai bogată

documentaţie despre operaţiunile sub acoperire ale CIA, disponibilă în prezent. În mai 2003, Departamentul de Stat a publicat un volum suplimentar al *The Foreign Relations of the United States*, care cuprinde informaţii despre rolul Statelor Unite în răsturnarea guvernului Guatemalei în 1954 (disponibil online la http://www.state.gOv/r/paA10/frus/ike/guat/), alături de o cronologie, o colecţie de 5.120 de documente ale CIA asupra operaţiunii subversive, publicată în aceeaşi zi (disponibilă online la http://www.foia. cia.gov/Guatemala.asp). Publicarea acestor documente a fost rezultatul unui efort de douăzeci de ani şi a reprezentat un punct de cotitură în istoriografia CIA.

Dacă nu sunt notate altfel, citatele din acest capitol sunt copiate cuvânt cu cuvânt din aceste documente principale şi din istoriile interne ale CIA asupra loviturii, scrise de Nicolas Cullather, publicate după redactare ca *Secret History*: *The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala*, *1952 – 1954* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1999).

Rolul lui William Pawley în momentele cruciale ale loviturii a fost descris de Max Holland în „Private Sources of U.S. Foreign Policy: William Pawley and the 1954 Coup D'Etat în Guatemala, „*Journal of Cold War Studies*, Voi. 7, Nr. 4, 2005, p. 46 – 73. Holland a descoperit memoriile nepublicate ale lui Pawley la biblioteca George C. Marshall din Lexington, Virginia.

Memoriile principalilor participanţi le include pe cele ale lui Dwight Eisenhower, *The White House* Years. *Mandate for change*, *1953 – 1956* (Garden City, NY: Doubleday, 1963), Richard Bissell Jr., cu Jonathan E. Lewis şi Frances T. Pudlo, *Reflections of a Cold Warrior*: *From Yalta to the Bay of Pigs* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996); şi David Atlee Phillips, *The Night Watch*: *25 Years of Peculiar Service* (New York: Atheneum, 1977).

Phillips dă şi numele de cod ale participanţilor, iar documentele declasificate oferă transparenţă.

Operaţiunea guatemaleză a început sub comanda generalului Walter Bedell Smith. La 24 ianuarie 1952, Allen Dulles i-a spus unui oficial de la Departamentul de Stat care supraveghea situaţia din America Latină că „CIA se gândea la posibilitatea acordării de asistenţă unui grup condus de colonelul Carlos Castillo Armas, care plănuia să răstoarne guvernul din Guatemala". Castillo Armas cerea ajutorul celor mai puternici dictatori ai Americii Latine – Somoza din Nicaragua, Trujillo din Republica Dominicană, Batista din Cuba – pe măsură ce propunerea lui ajungea din ce în ce mai sus pe scara ierarhică a CIA. în primăvara şi vara anului 1952, Bedell Smith şi subsecretarul de stat David Bruce au dezbătut în numeroase rânduri planuri pentru o lovitură susţinută de CIA. Operaţiunea a primit numele de cod Fortune şi i-a fost încredinţată lui J.C. King, şeful nou înfiinţatei Divizii pentru Emisfera Vestică. King a pus la cale un plan prin care se trimiteau arme şi 225.000 de dolari lui Castillo Armas şi aliaţilor săi. În octombrie 1952, a împachetat 380 de pistoale, 250 de puşti, 64 de mitraliere şi 4.500 de grenade de mână, toate etichetate ca unelte agricole şi s-a pregătit să le trimită spre sud, de la New Orleans.

Dar dictatorul nicaraguan Somoza şi fiul său, Tacho, vorbiseră deschis despre complot. La Washington a ajuns vorbă că secretul fusese compromis, iar David Bruce a anulat totul. Cu toate acestea, fără ştirea Departamentului de Stat, cu aprobarea lui Bedell Smith… King a cumpărat un vechi cargobot pentru a transporta armele în Nicaragua şi Honduras. În prima călătorie, nava a fost urmărită de câteva sute de nicaraguani curioşi, deşi se presupunea că trebuia să ajungă pe o insulă pustie; la cea de-a doua, i-au cedat motoarele, iar marina a trebuit să trimită un distrugător pentru a salva echipajul şi încărcătura. Totuşi,

o mică parte din ajutorul CIA a ajuns la Castillo Armas, iar în martie 1953, el şi mare parte din adepţii lui, cu o forţă de două sute de oameni, au încercat să pună stăpânire pe o garnizoană militară dintr-o zonă izolată. Au fost zdrobiţi, iar în timp ce Castillo Armas fugea în Honduras, mişcarea stârnită de el a fost grav afectată. Operaţiunea Fortune eşuase.

Când a fost revitalizată ca Operaţiunea Succes, Bedell Smith şi-a jucat din plin rolul de subsecretar de stat. Ambasadorii americani din Guatemala, Honduras şi Nicaragua raportau către CIA prin intermediul lui Bedell Smith. împărtăşeau cu toţii acelaşi sentiment; „comunismul este condus de Kremlin în întreaga lume şi oricine este de altă părere nu ştie despre ce vorbeşte", a spus ambasadorul Peurifoy. Dar Kremlinul nu-i acordase nici cea mai mică atenţie Americii Latine înainte de venirea la putere a lui Fidel Castro. Cedase acest teren Statelor Unite, forţa dominantă din emisferă încă din secolul al XIX.le-a. Dacă CIA s-ar fi infiltrat în micul, dar influentul partid comunist din Guatemala, ar fi aflat că guatemalezii nu aveau legături cu sovieticii. Cu toate acestea, Agenţia considera că preşedintele Arbenz din Guatemala era o marionetă roşie care mărşăluia după cum îi cânta Moscova. Instituise cel mai ambiţios şi mai de succes program de reformă funciară din întreaga Americă Latină, luând pământurile de la corporaţii precum United Fruit şi transferându-le sutelor de mii de ţărani. United Fruit s-a simţit ameninţată, iar CIA ştia lucrul ăsta; compania avea o extraordinară putere politică la Washington şi şi-a făcut cunoscută furia până la cele mai înalte foruri ale guvernului. Dar CIA nu lupta pentru banane. Vedea Guatemala ca pe o plajă sovietică a Vestului şi o ameninţare directă la adresa Statelor Unite. Considera că United Fruit şi agenţii săi de lobby erau un impediment iritant; a încercat să îi dea la o parte pe măsură ce

operaţiunea creştea în intensitate.

— *Profilul clasic CIA din anii ’50 – Groton, Yale, Dreptul la Haruard*: Poate că s-a făcut prea multă vâlvă despre influenţa pe care şcoala creştinătăţii practicată la Groton o avea asupra Agenţiei. Dar Operaţiunea Aiax din Iran era condusă de Kermit Roosevelt, promoţia 1936, cu ajutorul vărului său, promoţia 1934. Planificarea şi executarea Operaţiunii Succes era condusă de Tracy Barnes, promoţia 1932, şi Richard Bissell, promoţia 1931. Bissell, Barnes şi John Bross, perfectul senior al promoţiei 1932, conduceau operaţiunea din Golful Porcilor. Iar toxinele pe care CIA voia să le folosească pentru a-l ucide pe Fidel Castro fuseseră preparate într-un laborator al Agenţiei condus de Cornelius Roosevelt, promoţia 1934.

— *„Barnes s-a dovedit incapabil”*: Richard Helms cu William Hood, A *Look Over* My *Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 175 – 177.

— *„ucenicul lui Dulles”*: Bissell, *Reflections of a Cold Warrior*, p. 84 – 91.

— *„Voiam să obţinem o campanie de teroare”*: interviul acordat de E. Howard Hunt pentru seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Arhiva Naţională de Securitate, transcriere disponibilă online la http://www.gwu.edu/-nsarchiv/coldwarzinterviews/episode-18/ huntl.html.

— *„eram toţi la capătul puterilor”*: Bissell, *Reflections of a Cold Warrior*, p. 84 – 91.

— *„nu prea consideram că fusese un succes”*: istorie orală, Esterline în James G. Blight şi Peter Kombluh (ed.), *Politics ofillusion*: *The Bay of Pigs Invasion Reexamined* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998), p. 40.

Capitolul unsprezece

— *„Acum secretele acoperă totul”*: *Dosarele Congresului* 2811 – 14 (1954).

— *Poveşti de succes ale CIA*”: şedinţa directorilor adjuncţi, 29 februarie 1956, CIA/ CREST.

— *„riscante sau chiar neînţelepte*”: Dulles, „Note pentru informarea comitetului de alocări bugetare: Serviciile Clandestine”, 11 martie 1954, CIA/CREST. O astfel de candoare în faţa Congres era extraordinar de rară. John Warner, unul dintre avocaţii interni ai lui Allen Dulles de la CIA, îşi amintea o întâlnire mult mai tipică între Dulles şi preşedintele Comisiei, Clarence Cannon din Missouri. Cannon avea aproape optzeci de ani la acea vreme: „Cannon îl salută pe Dulles; «Oh, mă bucur să vă văd din nou, domnule secretar». Credea că era Foster Dulles... Vorbesc timp de două ore, iar la sfârşit – «Ei bine, domnule secretar, aveţi destui bani în buget pentru anul acesta, pentru anul următor?» – «Păi, cred că avem destui, domnule preşedinte. Vă mulţumesc foarte mult». Asta fusese audierea pentru buget”.

— *„CIA angajase în neştire*”: Roy Cohn, McCarthy (New York: New American Library, 1968), p. 49.

— *„CIA nu era nici inviolabilă*”: transcrierea unei conversaţii telefonice între Allen şi Foster Dulles, citată în David M. Barrett, The *CIA and Congress*: *The Untold Story From Truman to Kennedy* (Lawrence: University of Kansas Press, 2005), p. 184.

— O *operaţiune sub acoperire josnică*: Istoria declasificată a CIA care subliniază munca CIA împotriva lui McCarthy aparţine lui Mark Stout, *The Pond*: *Running Agents for State*, *War and the CIA*, *Studies* în *Intelligence*, Voi. 48, No. 3, 2004, CIA/CSI. Mărturia în faţa Congresului a venit de la William J. Morgan, psiholog pregătit la Yale şi veteran OSS care fusese şeful adjunct pentru pregătire al CIA, într-o audiere de la 4 martie 1954, în faţa comitetului McCarthy cu numele „Presupusele ameninţări la adresa preşedintelui comitetului”.

Transcrierea a fost făcută publică în ianuarie 2003.

Morgan, care ştia detalii despre Consiliul de Coordonare a Operaţiunilor al lui Walter Bedell Smith, a depus mărturie că superiorul lui, un ofiţer CIA pe nume Horace Craig, a sugerat că „cel mai bun lucru era să ne infiltrăm în organizaţia McCarthy". Eşecul, a speculat Craig, ar fi adus măsuri mai severe:

Senatorul Charles E. Potter (R., 111.): A spus că acest om ar trebui lichidat, referindu-se la senatorul McCarthy?

Dr. Morgan: Putea deveni necesar.

Senatorul Potter: Şi există nebuni – Dr. Morgan: Care, pentru un anumit preţ, sunt doritori să facă acest lucru.

Nicio altă dovadă nu susţine acuzaţia că CIA se gândea să îl ucidă pe McCarthy. Senatorul a murit în comă alcoolică.

— O *echipă special desemnată a Congresului, condusă de colegul de încredere al lui Eisenhower, generalul Mark Clark*: Raportul secret al lui Clark, dat publicităţii în 2005, numea CIA „de-a dreptul, o lege în sine", comportamentul său „unic şi în multe moduri ciudat pentru forma noastră democratică de guvernare". Vezi Michael Warner şi J. Kenneth McDonald, „Studii asupra reformei Comunităţii Informaţionale a SUA din 1947 până în prezent", 2005, CIA/CSI.

— O *extraordinară scrisoare de şase pagini*: Kellis către Eisenhower, 24 mai 1954, DDEL.

— *Doolittle s-a dus la preşedinte*: întâlnirea preşedintelui cu Comitetul Doolittle, 19 octombrie 1954, DDEL. Notiţele luate în grabă la această întâlnire indică starea ciudată a mesagerului unor veşti proaste.

— *Raportul Doolittle*: Grupul Special de Studiu, „Raport asupra activităţilor sub acoperire ale CIA", 30 septembrie 1954, dat publicităţii la 20 august 2001, CIA/CREST.

— *„operaţiuni sensibile şi/sau delicate”*: şedinţa directorului, 24 octombrie 1954, CIA/CREST. Problema operaţiunilor secrete necontrolate a persistat în anii lui Dulles. Directorul stabilise că putea decide singur dacă superiorii lui aveau nevoie să ştie ce punea la cale. Unii dintre subordonaţii săi aveau aceeaşi părere despre el şi consilierii lui de top. În 1978. un ofiţer senior al CIA, John Whitten, a depus o mărturie secretă la Senat, spunând că „exista un anumit număr de operaţiuni sub acoperire ale serviciilor clandestine despre care nu ştiau nici DAOS şi nici DDAO „în anii ’50 şi la începutul anilor ’60. DAO era directorul adjunct pentru operaţiuni – şeful serviciului clandestin – iar DDAO era principalul său director adjunct. Depoziţia lui John Whitten, Transcrierile *comitetului bisericesc*, *16* mai 1978. p. 127 – 128. Whitten a depus mărturie sub numele de „John Scelso”: adevărata lui identitate a fost dezvăluită de CIA în octombrie 2002.

— *Nici măcar Wisner*: la şedinţa directorilor adjuncţi de la 8 noiembrie 1954, Wisner l-a întrebat pe Dulles dacă îi este permis să citească raportul Doolittle. Dulles a refuzat cererea. I-a permis lui Wisner să se uite peste o versiune scurtă a recomandărilor raportului, dar nu şi pe devastatoarea critică în sine.

— *Dulles era disperat*: interviuri cu John Maury şi Edward Ellis Smith. lucrările R. Harris Smith, Institutul Hoover, Universitatea Stanford.

— *„Să* nu *ne pomenim cu un al doilea Pearl Harbor”*: rapoartele NSE. 3 martie 1955. DDEL.

— O *istorie CIA secretă a tunelului din Berlin*: „Istoria Serviciilor Clandestine: Operaţiunea Tunelului din Berlin, 1952 – 1956, „CIA, 25 august 1967, dată publicităţii la 15 februarie 2007.

— *Nicio informaţie asupra intenţiilor Moscovei de a porni un război*: Ofiţerii CIA care începuseră să lucreze la baza din Berlin sub conducerea lui Richard Helms încă mai

considerau oraşul şi tehnicile pe care le aveau ca cea mai bună fereastră către Moscova. Helms şi oamenii lui credeau că bazele CIA din Germania, Austria şi Grecia ar trebui să recruteze cu atenţie şi răbdare agenţi în interiorul Europei de Est. Aceste reţele de străini de încredere aveau să recruteze alţi spioni similari, apropiindu-se tot mai mult de scaunele puterii, fiecare creând o sursă de informaţii care, analizate şi examinate amănunţit, aveau să devină informaţii valoroase pentru preşedinte. Se credea că acesta era modul în care putea fi cunoscut duşmanul, iar până la jumătatea anilor ’50, ajunsese chiar să creadă că începea să se vadă luminiţa de la capătul tunelului.

CIA a găsit primul spion rus adevărat abia când s-a pus în mişcare proiectul Tunelului Berlinului. Postul de la Viena era în legătură cu maiorul Piotr Popov, un om al serviciilor sovietice militare de *informaţii*, primul spion rus valoros al CIA. Ştia câte ceva despre rachetele tactice şi doctrina militară rusă, iar pe parcursul a cinci ani a trădat identităţile a aproape 650 de colegi ofiţeri. Inevitabil, Frank Wisner voise să-l transforme pe Popov în liderul unei reţele subterane de luptători ai rezistenţei. Şefii de la spionaj au fost mai puternici şi nu l-au lăsat pe Wisner să-şi pună planul în aplicare; gustul amar al acestei lupte a rămas pentru mult timp. Popov nu era un spion perfect; bea mult, uita lucruri şi îşi asuma riscuri teribile. Dar timp de cinci ani, a fost unic. CIA era convinsă că Popov scutise Statele Unite de o cheltuială de o jumătate de miliard de dolari în cercetare şi dezvoltare militară. CIA plătea pentru el 4.000 de dolari pe an. Cârtiţa britanică George Blake. trădătorul Tunelului, l-a demascat şi pe Popov. Maiorul a murit în 1959, executat de o brigadă KGB.

— *„Aceia dintre noi care mai ştiau”*: interviul acordat de Polgar autorului.

— *„Obţinem puţine informaţii semnificative”*: Grupul

pentru capacităţi tehnologice, Capabilities Panel, „Raport către preşedinte”, 4 februarie 1955, DDEL.

— *„una dintre maşinăriile astea o să fie descoperită”*: James R. Killian, *Sputnik*, *Scientists and Eisenhower*: *A Memoir of the First Assistant to the President for Science and Technology* (Cambridge. MA: MIT Press, 1967), p. 70 – 71.

— *„este ultimul refugiu al secretelor organizaţionale”*: Bissell, „Subiect: Comitetul de Pază al Congresului despre CIA”, 9 februarie 1959. dat publicităţii la 29 ianuarie 2003, CIA/CREST.

— *Bissell vedea avionul U-2*: gândurile lui Bissell despre U-2 pot fi regăsite în memoriile lui, *Reflections of a Cold Warrior*: *From Yalta to the Bay of Pigs* (New Haven, CT: Yale University Press. 1996), p. 92 – 140. Observaţia lui Reber că „nu am pus întrebările corecte” se află la pagina 110. Helms ştia că avionul U-2 nu era o soluţie magică. La un moment dat, a declarat în cadrul unei şedinţe a ofiţerilor serviciului clandestin din zilele în care steaua lui Bissell era la zenit că „un reporter bun nu are nevoie de o cutie magică pentru a obţine informaţiile utile… Atât timp cât avem un avion, trebuie să facem fotografii cu el. CIA are nevoie să folosească fiecare aparat de colectare pe care îl are… Dar în analiza finală, singurul mod prin care se poate ajunge la gândurile unui om este dialogul direct”.

— O *istorie de cinci volume a CIA*: Wayne G. Jackson, *Allen Welsh Dulies ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii*, dat publicităţii în 1994, Voi. 3, 1973, p. 71, CIA.

— *„Sunt unele lucruri pe care nu le spune preşedintelui”*: remarca lui Eleanor Dulles este înregistrată de ambasadorul William B. Macomber Jr., istorie orală, FAOH. Macomber a fost secretar de stat adjunct în timpul administraţiei Eisenhower.

Capitolul doisprezece

Relaţia dintre CIA şi liderii Japoniei din anii ’50 a fost detaliată în interviurile autorului cu Al Ulmer, şeful diviziei Orientului îndepărtat a CIA între 1955 şi 1958; Clyde McAvoy, ofiţerul de caz CIA al lui Kishi la jumătatea anilor ’50; Horace Feldman, un fost şef de bază CIA în Tokio; Roger Hilsman şi U. Alexis Johnson, oficiali ai Departamentului de Stat sub preşedinţii Kennedy şi Johnson; Jim Lilley şi Don Gregg, foştii şefi de post ai CIA şi ambasadori ai SUA la Beijing şi, respectiv, Seul; şi Douglas MacArthur II, ambasador la Tokio în timpul administraţiei Eisenhower.

Relaţia a fost mai întâi ilustrată în articolul din *New York Times* al autorului, „CIA a susţinut dreapta japoneză în anii ’50 şi ’60”, 9 octombrie 1994. Articolul îşi are originile în lupta pe atunci încă vie dintre EI şi Departamentul de Stat pentru publicarea volumului *Foreign Relations of the United States* care se referea la Japonia anilor ’60. Doisprezece ani mai târziu, în iulie 2006, Departamentul de Stat a recunoscut, cu întârziere, că „guvernul SUA a aprobat patru programe sub acoperire pentru a încerca să influenţeze direcţia vieţii politice japoneze”. Declaraţia a descris trei din cele patru programe. Susţinea că administraţia Eisenhower autorizase CIA în mai 1958, înainte de alegerile pentru Camera Reprezentanţilor din Japonia, să ofere bani „mai multor politicienicheie proamericani şi conservatori”.

Spunea că administraţia Eisenhower mai autorizase CIA „să instituie un program sub acoperire pentru a încerca să separe aripa moderată a opoziţiei de stânga, în speranţa că astfel avea să iasă la suprafaţă un partid de opoziţie mai proamerican şi mai «responsabil»”. Mai mult, a aprobat „un program subversiv, l-a extins şi împărţit aproape egal între propagandă şi acţiune socială” care să caute să încurajeze poporul japonez să accepte partidul aflat la conducere şi să respingă influenţa dreptei. Relaţiile

strânse cu politicianul emergent şi viitorul prim-ministru Kishi nu au fost recunoscute. FRUS, 1964 – 1968, vol. XXIX, Partea a doua.

După căderea Japoniei, ocupaţia americană condusă de generalul MacArthur i-a epurat şi i-a închis pe militariştii de dreapta, precum Kishi şi aliaţii săi. Dar lucrurile s-au schimbat după ce secretarul de stat, Marshall, l-a trimis în Japonia, în 1948, pe George Kennan, pentru a-l convinge pe MacArthur să-şi schimbe opiniile. Un exemplu al politicilor lui MacArthur poate fi văzut la docurile din Ōsaka, unde maşinăriile industriale japoneze erau unse, împachetate şi trimise cu mari cheltuieli în China ca parte a programului de reparaţii de după război. Americanii plăteau dezmembrarea Japoniei şi susţineau China în momentul în care era invadată de comunişti. Kennan a argumentat că Statele Unite ar trebui să se mişte cât pot de repede în reformarea Japoniei spre o economie de reconstrucţie. Acest lucru cerea o încheiere a epurărilor lui MacArthur. Prin urmare, criminalii de război închişi, precum Kishi şi Kodama, trebuia să fie eliberaţi. Apoi a urmat recrutarea lor de către CIA şi în cele din urmă restaurarea liderilor puternici, a cartelurilor de afaceri, a forţelor interne de securitate şi a partidelor politice.

„SUA ar trebui să facă tot ce pot pentru încurajarea conducerii conservatoare în Japonia”, spunea Consiliul de Coordonare a Operaţiunilor într-un raport către Casa Albă, datat 28 octombrie 1954 şi dat publicităţii după cincizeci de ani. Dacă se uneau conservatorii, puteau lucra împreună pentru controlarea vieţii politice a Japoniei, spunea consiliul, puteau „lua măsuri legale împotriva comuniştilor şi puteau combate tendinţele neutraliste, antiamericane ale multor indivizi din grupurile educate ale Japoniei”. Şi exact asta a făcut CIA începând cu 1954.

— *CIA a oferit o finanţare de 2, 8 milioane de dolari*:

consevatorii japonezi aveau nevoie de bani. Armata americană avea nevoie de tungsten. „Cuiva i-a venit o idee: hai să prindem doi iepuri dintr-o lovitură”, a spus John Howley, un avocat din New York, veteran OSS care colaborase la organizarea tranzacţiei. Operaţiunea Kodama-CIA a transferat tone de tungsten din depozitele militare japoneze spre Statele Unite, care au fost apoi vândute Pentagonului cu 10 milioane de dolari. Printre traficanţi s-a numărat şi Kay Sugahara, un american de origine japoneză recrutat de OSS de la un lagăr de internare din California în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Dosarele sale. cercetare de Howard Schönberger, de la Universitatea din Maine, un profesor care scria o carte pe care aproape o terminase la moartea lui, în 1991, descriau în detaliu operaţiunea. Resursele au fost pompate în campaniile conservatorilor în primele alegeri din Japonia de după ocupaţie, în 1953. Howley a spus: „Învăţasem la OSS că, dacă vrei să atingi un obiectiv, trebuia să pui banii potriviţi în mâinile potrivite”.

— *„E mincinos profesionist”*: „Date despre J.I.S. şi personalităţile militare japoneze”, 10 septembrie 1953, Arhivele Naţionale, Grupul de înregistrare 263, Dosare CIA. cutia 7, dosarul: Kodama, Yoshio.

— *„Ciudat, nu-i aşa?”*: Dan Kurzman, Kishi *and Japan*: *The Search for the Sun* (New York: Obolensky, 1960), p. 256.

— *„Era clar că uoia cel puţin susţinerea tacită a guvernului Statelor Unite”*: istorie orală. Hutchinson, FAOH.

— *„He and I pulled off a great coup that day”*: interviul acordat de McAvoy autorului.

— *„dacă Japonia urma să devină comunistă”*: interviul acordat de MacArthur autorului.

— *Kaya a devenit agent recrutat al CIA*: Dosarele despre relaţia lui Kaya cu CIA se află în custodia Arhivelor

Naţionale, Grupul de înregistrare 263, Dosare CIA, cutia 6, dosarul: Kaya, Okinori.

— *„noi am condus-o altfel”*: interviul acordat de Feldman autorului.

Capitolul treisprezece

— *„Le cântărea şi apoi decidea”*: Interviu cu Lehman, istorie orală, „Mr. Current Intelligence „Studies *în Intelligence*, 2000, CIA/CSI.

— *NSE 5412/2*: „Directiva asupra operaţiunilor sub acoperire… 28 decembrie 1955, DDEL.

— *Divizia era disfuncţională*: „Studiul inspectorului general asupra diviziei Rusiei sovietice, iunie 1956”, dat publicităţii la 23 martie 2004, CIA/CREST.

— *„*«*pune sub acuzare întregul sistem sovietic*»”, Ray Cline, 21 martie 1983, LBJL.

— *Intervenţia sa a creat o separare de opinii la Radio Europa Liberă*: Directorul radiourilor, veteranul OSS Bob Lang, s-a plâns de „intruziunea în toate elementele afacerilor noastre” a lui Wisner şi a locotenenţilor săi. Cord Meyer de la CIA, şeful de divizie care se ocupa de Radio Europa Liberă, a spus că simţea „presiuni pentru distorsionarea scopului radioului”.

— *Vicepreşedintele Nixon a argumentat*: Rapoartele NSE. 12 iulie 1956, DDEL; NSE 5608/1, „Politica SUA faţă de sateliţii sovietici din Europa de Est”. 18 iulie 1956, DDEL. Sub auspiciile programului pentru o Europă Liberă, CIA trimisese de la 300.000 de baloane care conţineau 300 de milioane de fluturaşi, afişe şi pamflete din Germania de vest către Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia. Baloanele purtau un mesaj implicit: americanii puteau trece de Cortina de Fier.

— *„CIA reprezenta o mare putere”*: Ray Cline, *Secrets, Spies, and Scholars, Blueprint of the essenţial CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976). p. 164 – 170.

— „greşit *amarnic*”: Rapoartele NSE, 4 octombrie

1956, DDEL.

— *Dulies îl asigurase pe Eisenhower* –, Memorandumul conferinţei dintre Eisenhower, Allen Dulles şi secretarul de stat interimar Herbert Hoover Jr., 27 iulie 1956, DDEL; Jurnalul lui Eisenhower, 26 octombrie 1956, Documentele prezidenţiale ale lui Dwight David Eisenhower, documentul 1921; istorie orală, Dillon, FAOH; notele şedinţelor directorilor adjuncţi din octombrie, noiembrie şi decembrie 1956, CIA/CREST.

— „o *orbire dorită*”: Starea operaţiunilor lui Wisner în Ungaria este consemnată în două istorii ale serviciului clandestin: *Revoluţia maghiară şi planificarea viitorului*: *23 octombrie – 4 noiembrie 1956*, Voi. 1, ianuarie 1958, CIA; şi *Ungaria*, *Volumul I* [şters] şi *Volumul* îi *Operaţiunile externe*, *1946 – 1965*, mai 1972, CIA History Staff, toate date publicităţii în 2005.

— „*Libertate sau moarte*!”: Transcrierile programelor de la Radio Europa Liberă, 28 octombrie 1956, în Csasa Bekes, Malcolm Byrne şi János M. Rainer (ed.), *The Hungarian Revolution and Planning for the Future*: *22 October – 4 November 1956* (Budapest: Central European University Press, 2002), p. 286 – 289.

— „*teribilele greşeli şi crime ale ultimilor zece ani*”: „Mesaj radiofonic de la Imre Nagy, 28 octombrie 1956”, în Bekes, Byrne şi Rainer, *The 1956 Hungarian Revolution*, p. 284 – 285.

Erau puţini cei care ştiau că Wisner trebuia să lupte şi cu altceva decât un radio. În Frankfurt, Solidariştii, ruşii neofascişti care lucrau pentru CIA încă din 1949, au început să emită în Ungaria, anunţând că o armată de războinici exilaţi se îndrepta spre graniţă. Au trimis mesajul în numele lui Andras Zako, fost general în guvernul fascist al Ungariei în timpul războiului, care conducea un grup de ofiţeri decoraţi cu Crucea de Fier, numit Liga Veteranilor Maghiari. „Zako era modelul

perfect al unui antreprenor de spionaj", observase Richard Helms. Vându-se informaţii false în valoare de milioane de dolari tuturor serviciilor militare şi de spionaj americane majore între 1946 şi 1952. Generalul dobândise rara distincţie a unei „note de interzicere", un ordin CIA cu valoare internaţională care îl împiedica să facă afaceri cu Agenţia.

Reflectând la decizia CIA de a amplifica şi trimite înapoi transmisiunile radio ale partizanilor maghiari – folosind propriile frecvenţe pentru a emite îndemnurile lor la luptă violentă împotriva sovieticilor – John Richardson Jr., preşedintele Radio Europa Liberă, a spus: „Luptătorii pentru libertate le spuneau oamenilor ce voiau şi ce credeau. Apoi REL îi intercepta şi retransmitea mesajele. Era, cred, singura şi cea mai mare greşeală care s-a făcut". Istorie orală, Richardson, FAOH.

— „*Ceea ce s-a întâmplat acolo a fost un miracol*": Rapoartele NSE, 1 noiembrie 1956, DDEL.

— „*promisiunea că ajutorul va veni*": William Griffith, Radio Europa Liberă.

„Reconsiderarea politicii de emisie pentru programele în limba maghiară" (5 decembrie 1956), în Bekes, Byrne şi Rainer, *The 1956 Hungarian Revolution*, p.464 – 484.

Acest document constituie o confirmare oficială a unui fapt mult timp negat de CIA şi anume că REL le sugerase sau le spusese ascultătorilor săi maghiari că ajutorul avea să vină. Biroul maghiar al REL a fost epurat după raportul detaliat, dar salvator, al lui Griffith. După doi ani, mesajul s-a schimbat. A inaugurat un program deosebit de popular şi cu adevărat subversiv care a prins imaginaţia publicului: o emisiune de rock 'n roii numită *Petrecerea adolescenţilor*. Vezi şi Arch Puddington, *Broadcasting Freedom*: *The Cold War Triumph of Radio Free Europe and Radio Liberty* (Lexington: University

Press of Kentucky, 2000), p. 95 – 104; şi George R. Urban, *Radio Free Liberty and the Pursuit of Democracy*: *My War in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), p. 211 – 247.

— *„sediul central era prins de febra timpurilor”*: Peer de Silva, Sub *Roşa*: *The CIA and The Uses of intelligence* (New York: Times Books, 1978), p. 128.

— În *faţa unui nou, dar fals raport al lui Allen Dulles în care se spunea că sovieticii erau gata să trimită 250.000 de soldaţi în Egipt*: Jurnalul lui Eisenhower, 7 noiembrie 1956, DDEL.

— *„era foarte aproape de o cădere nervoasă”*: William Colby, Honorable *Men*: *My Life in the CIA* (New York: Simon and Schuster, 1978), p. 134 – 135.

— *„Încărcat cu o viteză şi intensitate extremă”*: John H. Richardson, My *Father the Spy*: *A Family History of the CIA and the Sixties* (New York: HarperCollins, 2005), p. 126.

— *„Suntem bine pregătiţi”*: Şedinţa directorului, 14 decembrie 1956. CIA/CREST.

— *Jurnalele personale ale lui Bruce*: Jurnalele lui Bruce se află la Universitatea din Virginia. Acestea arată că ambasadorul american din Paris, Bruce, auzise neoficial în iunie 1950 – într-o zi în care lua prânzul cu Alien Dulles – despre „oribila posibilitate” că i s-ar putea cere să devină directorul Serviciilor Centrale de Informaţii. Postul a fost preluat, în schimb, de Walter Bedell Smith.

— *Raportul său ultrasecret*: Deşi raportul făcut de consiliul de consultanţi pentru spionaj ai preşedintelui a devenit cunoscut sub numele de „Raportul Bruce-Lovett”, stilul său arată clar că a fost scris de David Bruce. Echipa de investigaţie era formată din Bruce, fostul secretar al apărării, Robert Lovett. şi un fost şef adjunct al operaţiunilor navale, amiralul în rezervă Richard L. Conolly. Până recent, singura dovadă a existenţei

raportului era un set de însemnări făcute de istoricul Arthur Schlesinger într-un document despre care se spune în prezent că ar fi dispărut din Biblioteca Memorială John F. Kennedy. Versiunea documentului dată publicităţii – pasaje extinse dintr-o colecţie din seria de rapoarte din era Eisenhower aduse la Casa Albă a lui Kennedy după Golful Porcilor – apare aici pentru prima dată, într-o carte, cu abrevierile detaliate pentru mai multă claritate, cu greşelile tipografice corectate şi cu ştergerile făcute de CIA evidenţiate.

Conceperea, planificarea, chiar şi ocazia simplei aprobări [şters] a operaţiunilor subversive, extrem de semnificativă pentru politica noastră militară şi de externe, devine tot mai mult treaba CIA – susţinută puternic de fonduri nelimitate. (Acesta este singurul rezultat inevitabil al structurii, sistemului şi personalităţilor care se ocupă de iniţierea şi desfăşurarea acestor operaţiuni). Agenţiei, care este ocupată, finanţată şi privilegiată, îi place această responsabilitate „regească" (intriga este fascinantă – satisfacţia de sine considerabilă, uneori cu aplauze, derivată din succese, „eşecurile „nu sunt luate în seamă, iar întreaga afacere este mult mai simplă decât colectarea de informaţii despre URSS prin metodele obişnuite ale CIA!).

Deşi aceste operaţiuni extrem de delicate şi de scumpe sunt justificabile doar în măsura în care susţin politicile militare şi de externe ale SUA. planificarea şi direcţionarea lor responsabilă şi de largă perspectivă, care ar trebui să vină din partea Departamentelor de Stat şi de Apărare, par să lipsească mult prea des. Există întotdeauna, desigur, oficial, scopurile frăţeşti şi bine cunoscute de „frustrare a sovieticilor „şi de menţinere a celorlalte stare „orientate spre Vest". Cu aceste scopuri, războiul psihologic şi acţiunile paramilitare pot fi şi sunt justificate [şters].

Iniţiativa şi îndemnul etern pentru război psihologic şi operaţiuni paramilitare vin în cea mai mare parte de la CIA. Şi, odată concepute, aprobarea finală dată oricărui proiect (la şedinţele infórmale ale grupului interior al Consiliului de Coordonare a Operaţiunilor – CCO) poate fi descrisă, în cel mai bun caz, ca fiind pro formă.

La aprobare, de cele mai multe ori, proiectele ajung apoi la liderii CIA şi rămân acolo pentru finalizare. Din moment ce aceste operaţiuni sunt atât de întreţesute cu operaţiunile noastre de politică externă, s-ar părea că nu ar trebui să beneficieze doar de aprobarea anterioară a Consiliului Naţional de Securitate (mai degrabă decât a CCO), ci şi de continua supraveghere a acelui organism.

De fapt. În cele mai multe situaţii, probarea oricărui nou proiect pare să cuprindă simpla susţinere a propunerii directorului Serviciilor Centrale de Informaţii, de obicei fără amânare, din partea unor indivizi preocupaţi cu alte chestiuni personale de mai mare importanţă. Desigur, există o evaluare preliminară (venită din partea CIA) pentru fiecare proiect şi o raportare ulterioară (după desfăşurare) a rezultatelor către NSE, dar chiar şi după ce raportarea se face verbal şi neoficial de către directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, acestea au în continuare bază părtinitoare.

Războiul psihologic şi operaţiunile paramilitare, la un moment dat, fie vin dintr-un aranjament personal între secretarul de stat şi DSCI (care decid între ei cu o anumită ocazie să folosească ceea ce consideră a fi cele mai bune „instrumente” disponibile) fie sunt demarate la discreţia personală a DSCI, frecvent şi în directă şi continuă discuţie între reprezentanţii CIA şi liderii statelor străine [şters]. Adesea, astfel de acţiuni sunt, în realitate, doar continuarea relaţiei stabilite la momentul la care personalităţile străine implicate ar fi putut fi „opoziţia. „ (Este oarecum dificil de înţeles de ce nimeni altcineva în

afara unui reprezentant superior al SUA [adică ambasadorul] într-o altă ţară nu se ocupă direct de şeful acelui stat în chestiunile care privesc relaţia dintre cele două ţări). Un rezultat evident, inevitabil, al acestui lucru este divizarea resurselor pentru politică externă ale SUA şi influenţarea străinilor – adesea a „opoziţiei" ajunse la putere (care acum *ştie* cu cine are de-a face) – să se alăture unei agenţii a SUA, în funcţie de care i se potriveşte mai bine scopului curent [şters].

Un corolar al acestei situaţii este excluderea oficialilor americani responsabili de la informaţiile pe care ar trebui să le aibă pentru a-şi îndeplini obligaţiile. (Unii oameni din zona de *spionaj* au raportat că la Departamentul de Stat există temeri grave cu privire la impactul activităţilor de război psihologic şi paramilitare ale CIA asupra relaţiilor noastre externe. Oamenii de la Departamentul de Stat consideră că, probabil, cea mai mare contribuţie pe care o poate aduce acest Consiliu ar fi să atragă atenţia preşedintelui asupra influenţelor semnificative, aproape unilaterale, pe care activităţile de război psihologic şi paramilitare le au asupra formării reale a politicilor externe şi asupra relaţiilor cu „prietenii „noştri).

Suportul CIA şi manevrarea presei locale, a grupurilor de muncă, a personalităţilor şi partidelor politice şi alte activităţi care ar putea avea, la un moment dat, cel mai semnificativ impact asupra responsabilităţilor ambasadorului local sunt uneori complet necunoscute sau confuze pentru acesta… Prea des, se dezvoltă diferenţe de opinie cu privire la atitudinea SUA faţă de personalităţile şi organizaţiile locale, în special între EI şi Departamentul de Stat… (Uneori, relaţia fraternă dintre secretarul de stat şi DSCI poate stabili arbitrar „poziţia SUA").

…CIA este implicată în programe de propagandă [cinci *rânduri şterse, probabil vorbim despre finanţarea de*

către CIA a zeci de reviste, ziare, edituri şi a Congresului pentru Libertate Culturală] care sunt dificil de identificat ca parte a responsabilităţilor alocate de Congres şi Consiliul Naţional de Securitate...

Armata se aşteaptă ca Agenţia să fie responsabilă pentru desfăşurarea războiului neconvenţional (iar aici există diferenţa de opinie faţă de limitele acelei responsabilităţi); nu este tocmai sigur cine va fi responsabil pentru celelalte operaţiuni de război psihologic şi paramilitare din timpul războiului – sau cum (şi când) vor fi alocate aceste responsabilităţi. Operaţiunile de război psihologic şi paramilitare (adesea rezultate din amestecul din ce în ce mai mare în afacerile interne ale altor state de către tineri străluciţi, de rang înalt care trebuie să facă ceva pentru a-şi justifica existenţa) sunt desfăşurate astăzi, la scară mondială, de o hoardă de reprezentanţi CIA [şters] mulţi dintre ei, prin însăşi natura situaţiei personalului [şters] fiind imaturi politic. (Dintre numeroasele lor „afaceri" cu personaje instabile, schimbătoare, aplicarea „temelor" sugerate de cartierul general sau dezvoltate de ei pe teren – uneori la sugestia oportuniştilor locali – pot să dezvolte lucruri ciudate). Din fericire, în unele cazuri, din nefericire, în altele, rezultatele multor astfel de operaţiuni sunt comparativ slabe [*şapte rânduri şterse*]. Dacă sunt expuse, aceste operaţiuni nu pot fi „plauzibil negate" – într-adevăr, ar părea să fie pur şi simplu naiv ca cineva să creadă că atât ţara respectivă, cât şi oficialii Partidului Comunist nu ştiu că este mâna americanilor, dar pentru mulţi alţii (inclusiv pentru presă) – şi chiar cu derogarea negării ordinelor specifice ale NSE [rolul american în operaţiunile subversive rămâne nevăzut].

Nu ar trebui ca cineva, dintr-o poziţie de autoritate din guvernul nostru, să măsoare continuu costurile imediate ale dezamăgirilor (Iordania, Siria, Egipt),

calculând impactul asupra poziţiei noastre internaţionale, şi să monitorizeze perspectiva largă a activităţilor care au contribuit la abandonarea desăvârşită a „regulii de aur „internaţionale, acţiuni, responsabile, într-un sens, pentru calmarea neliniştilor şi a îndoielilor care există în legătură cu noi în multe ţări ale lumii în zilele noastre?

Ce se poate spune despre efectele prezentelor noastre alianţe? Unde vom ajunge mâine? Suntem siguri că susţinătorii deciziei din 1948 de a lansa acest guvern într-un program de război psihologic şi paramilitar nu ar fi avut cum să prevadă ramificaţiile operaţiunilor care au rezultat din iniţiativă. Nimeni, în afară de oamenii de la CIA implicaţi direct în desfăşurarea operaţiunilor, nu are informaţii detaliate despre ce se întâmplă. Având în vedere situaţia mondială de astăzi, pare a fi oportun să ne angajăm în reevaluarea şi ajustarea realistă a acestui program, probabil cu ceva „ajutor „adiţional pentru implicarea noastră şi cu o aplicare mai raţională a activităţilor noastre decât până acum.

— *„un geniu ciudat”*: Memorandumul lui Ann Whitman, 19 octombrie 1954, DDEL.

Capitolul paisprezece

— *„Dacă vă duceţi să trăiţi printre arabii ăştia”*: Rapoartele NSE, 18 iunie 1959, DDEL.

— „o *ţintă legal autorizată prin statut pentru acţiunea politică a CIA”*: Archie Roosevelt. *For Lust of Knowinq*: *Memoirs of an Inteuiqence Officer* (Boston: Little. Brown.

1988), p. 444 – 448.

— *Puţini ofiţeri CIA vorbeau limba*: „Studiul inspectorului general asupra programului de pregătire al CIA”, iunie 1960, dat publicităţii la 1 mai 2002, CIA/CREST; Matthew Baird, Director CIA pentru Pregătire, „Subiect: Programul de dezvoltare a limbilor străine”, 8 noiembrie 1956, dat publicităţii la 1 august

2001, CIA/CREST.

— „*aspectul* «*războiului sfânt*» „şi „o *echipă secretă de intervenţie*, *t*: Memorandumul conferinţei dintre Goodpaster şi preşedinte, 7 septembrie 1957, DDEL. Speranţele lui Eisenhower pentru o acţiune militară de protejare a Islamului împotriva ateismului militant şi întâlnirile lui cu Rountree pentru orchestrarea ajutorului militar secret american pentru Arabia Saudită, Iordania, Irak şi Liban au fost documentate de secretarul lui de cabinet, generalul Andrew J. Goodpaster, în memorandumuri datate 23 şi 28 august 1957, DDEL.

— „*Aceste patru corcituri*”: Istorie orală, Symmes, FAOH.

— *Îndeplinirea propunerii lui Frank Wisner*: Frank G. Wisner, memorandum pentru dosarul oficial, „Subiect: Rezumatul şedinţei de la prânz a CCO”. 12 iunie 1957, CIA/ CREST. Memoul spune că „Wisner a subliniat nevoia de acordare de asistenţă secretă Iordaniei”, adiţional suportului oferit de CIA. „Agenţia favorizează puternic încurajarea rezistenţei Arabiei Saudite şi a Irakului”.

— „*/dai să o spunem astfel*”: Istorie orală, Symmes, FAOH

— „*un vagabond amabil*”: Miles Copeland, *The Game Plaper* (London: Aurum.

1989), p. 74 – 93.

— „*gata pentru o lovitură de stat militară*”: Dulles în Rapoartele NSE, 3 martie 1955. Cea mai bună relatare a muncii CIA din regiune poate fi regăsită în „Misiune imposibilă: CIA şi cultul acţiunilor subversive în Orientul Mijlociu”, Diplomatic *Historp*, Voi. 28, Nr. 5, noiembrie 2004. Eseul lui Little este un tur de forţă bazat pe documente primare. Memoriile lui Copeland sunt foarte concentrate pe atmosferă, dar nu sunt relevante pentru detalii decât dacă sunt confirmate de o erudiţie ca a lui Little.

— *Un document descoperit în 2003*: Documentul britanic care descrie complotul comun CIA-SIS împotriva Siriei a fost descoperit de Matthew Jones şi detaliat în monografia sa… «Planul preferat»: Raportul grupului de lucru anglo-american pentru acţiune subversivă în Siria. 1957", *Intelligence and National Securită*, septembrie 2004.

— „*Ofiţerii de care se ocupa Stone i-au luat banii*": Istorie orală, Curtis F. Jones, FAOH. „Încercam să depăşim episodul Rocky Stone", a spus Jones. „De exemplu, am finanţat achiziţia de arme prin armenii care apoi le-au îngropat în Siria" – până când serviciile siriene de *intelligence* au dezgropat armele şi au distrus ascunzătorile subterane".

— „*complot deosebit de neîndemânatic al CIA*": Charles Yost, *Historp and* Memory: *A Statesman's Perceptions of the Twentieth Centurp* (New York: Norton, 1980), p. 236 – 237.

— „*sfătuindu-l să afle câte ceva despre performanţa Agenţiei* „şi „de *fapt, comuniştii erau cei care trăgeau sforile*": Şedinţa directorilor adjuncţi, 14 mai 1959, CIA/CREST.

— „*Am fost luaţi complet prin surprindere*": Istorie orală, Gordon, FAOH.

— „*cel mai periculos loc al lumii*": Rapoartele NSE, 13 mai 1958. DDEL.

— „*Nu avem nicio dovadă că generalul Qasim este comunist*": Informarea CIA către NSE, 15 ianuarie 1959, CIA/CREST.

— „*Singura forţă eficientă* şi *organizată din Irak*": Şedinţa directorilor adjuncţi, 14 mai 1959, CIA/CREST.

— *Au mai organizat un complot eşuat*: în 1960, Critchfield a propus batista otrăvită. Helms l-a susţinut. La fel şi Bissell. Dulles a aprobat. Toţi credeau că îndeplineau dorinţele preşedintelui Statelor Unite.

— *„Am venit la putere cu un tren CIA”*: Sa’adi citat în Said Aburish, A *Brutal Friendship*: *The West and the Arab Elite* (New York: St. Martin’s, 2001). Aburish era un devotat Ba’athist care s-a dezis de Saddam şi a vorbit despre brutalitatea regimului acestuia. A dat un instructiv interviu pentru Frontline, publicat pe pagina de internet a seriei de documentare PBS (http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/saddamzinterviews/aburish.html).

„Implicarea SUA în lovitura împotriva lui Kassem din Irak în 1963 a fost substanţială”, a spus el. „Există dovezi că agenţii CIA aveau legături cu ofiţerii din armată care au participat la lovitură. Există dovezi că a fost stabilit un centru electronic de comandă în Kuweit pentru a ghida forţele care se luptau cu Kassem. Există dovezi că le-au oferit conspiratorilor liste de persoane care trebuiau eliminate imediat pentru a asigura succesul. Relaţia dintre americani şi Partidul Ba’atât în acel moment era, într-adevăr, una foarte apropiată. Iar asta a continuat un timp şi după lovitură. Şi a existat un schimb de informaţii între cele două părţi. De exemplu, este una din primele ocazii în care Statele Unite au reuşit să obţină anumite modele de avioane MIG şi tancuri produse în Uniunea Sovietică. Aceasta era mita. Iar asta era ce putea oferi Ba’atât Statelor Unite în schimbul ajutorului lor de a-l elimina pe Kassem”. James Critchfield, care a orchestrat operaţiunea ca şef pentru Orientul Apropiat al serviciului clandestin, a declarat pentru Associated Press cu puţin înainte de moartea lui din aprilie 2003: „Trebuie să înţelegeţi contextul timpului şi scopul ameninţării cu care ne confruntăm. Asta le răspund celor care spun «Voi de la CIA l-aţi creat pe Saddam Hussein»”.

Capitolul cincisprezece

— *„măsurile acestui guvern care vor cauza căderea noului regim în Indonezia”*: înregistrările Consiliului

Naţional de Securitate, 9 septembrie 1953, DDEL.

— *„Îi domina teribil pe oameni; este complet necomunist”*: „Şedinţa cu vicepreşedintele, vineri, 8 ianuarie 1954”, CIA/DDRS.

— *„Luam în calcul această posibilitate”*: Mărturia lui Bissell, Comisia preşedintelui pentru activităţile CIA (Comisia Rockefeller), 21 aprilie 1975, ultrasecretă, dată publicităţii în 1995, GRFL.

— *„toate posibilităţile subversive posibile”*: NSE 5518. dată publicităţii în 2003, DDEL.

— *„un număr de personalităţi politice”*: Istorie orală, Bissell, DDEL.

— *„Doamne, cât ne mai distram „*Interviul acordat de Ulmer autorului.

— *Transmisiunilor sale arzătoare*: Rezumatul rapoartelor CIA, „Informarea NSE: Indonezia”, 27 şi 28 februarie, 5 şi 14 martie, 3 şi 10 aprilie 1957; Şedinţa directorilor adjuncţi, 4 martie 1957; estimarea CIA, „Situaţia în Indonezia”, 5 martie 1957.

— *„Locuitorii Sumatrei sunt pregătiţi să lupte”*: „Informarea NSE: Indonezia”, 17 aprilie 1957; cronologia CIA, „Operaţiunea indoneziană”, 15 martie 1958, date publicităţii la 9 ianuarie 2002. Toate CIA/CREST.

— „să *încerce din nou să afle care era politica Departamentului de Stat în Indonezia”*: Şedinţa directorului, 19 iulie 1957, CIA/CREST.

— *„subversiune prin vot”*: *F.*M. Dearborn către Casa Albă, „Câteva note asupra călătoriei din Orientul îndepărtat”, noiembrie 1957, date publicităţii la 10 august 2003, DDEL.

Dearborn a raportat personal despre această călătorie într-o întâlnire faţă în faţă cu Eisenhower, la 16 noiembrie, conform jurnalului preşedintelui. CIA, „Raport special despre Indonezia”, 13 septembrie 1957, dat publicităţii la 9 septembrie 2003, DDEL. „Operaţiunea

indoneziană", 5 martie 1958, CIA/CREST.

— *Al Ulmer credea*: Interviurile lui Ulmer şi Sichel cu autorul. În vara anului 1957, Ulmer le-a cerut ofiţerilor serviciului clandestin să-l monitorizeze pe Sukarno în timpul peregrinărilor lui anuale cu un avion Pan Am în cele mai exclusiviste bordeluri din Asia. Roadele acestei misiuni s-au limitat la o mostră de materii fecale de-ale lui Sukarno pentru analize medicale, obţinute de şeful bazei din Hong Kong, Peter Sichel. prin intermediul unui echipaj patriot al Pan Am aflat pe lista de plată a CIA. în absenţa informaţiilor, toate probele erau inutile.

— *„dincolo de recuperare"*: Rapoartele NSE, 1 august 1957, DDEL.

— *„cea mai mare seriozitate"*: Şedinţa directorilor adjuncţi, 2 august 1957. CIA/CREST.

— *„posibilitatea separării Indoneziei"*: Comitetul Cumming… Raport special despre Indonezia", 13 septembrie 1957, dat publicităţii la 9 iulie 2003, DDEL. La această dată, ambasadorul Allison acceptase invitaţia de a merge la palatul prezidenţial pentru o discuţie informală. Sukarno voia ca Eisenhower să vină în Indonezia, să vadă ţara cu ochii lui. să fie primul şef de stat care să stea în noua casă de oaspeţi pe care o construia în Bali. Când a venit, la două săptămâni, brutala respingere de la Washington, Allison a predat-o temător: „Am văzut cum Sukarno citea cu gura căscată scrisoarea preşedintelui Eisenhower. Nu-i venea să creadă". Opiniile şi cuvintele lui Allison din acest capitol se află în John M. Allison, Ambasador *from the Prairie, or Allison Wonderland* (Boston: Houghton Mifflin, 1973), p. 307 – 339.

— *Eisenhower a ordonat Agenţiei*: textul ordinului este tipărit în cronologia CIA, „Operaţiunea indoneziană", 15 martie 1958, CIA/CREST.

— Wisner *a zburat la postul CIA din Singapore*: Dosarele CIA indică două călătorii în regiune, una în

toamna anului 1957. cealaltă în primăvara anului 1958. Wisner voia să se asigure că Departamentul de Stat ştia cât mai puţine despre planurile de acţiuni subversive, înregistrările şedinţei directorului de la 26 decembrie 1957 spun că avea programate întâlniri cu oficiali ai Departamentului de Stat programate pentru 30 decembrie „cu privire la situaţia indoneziană. Domnul Wisner şi-a exprimat speranţa că aceste discuţii se vor limita rezonabil la probleme de politică şi nu la disecarea chestiunilor operaţionale”.

— *Baza CIA din Jakarta*: „Operaţiunea indoneziană”, 15 martie 1958, CIA/CREST. Operaţiunea paramilitară este detaliată de Kenneth Comboy şi James Morrison, *Feet to the Fire*: *CIA covert Opera*tions in *Indonesia*, *1957 – 1958* (Annapolis, MD: Naval Institute Press. 1999), p. 50 – 98. Cadrul programelor de război politic este detaliat de Andrey R. Kahin şi George M.T. Kahin, *Subuersion as Foreign Policy*: *The Secret Eisenhower an Dulles Debacle în Indonesia* (Seattle: University of Washington Press, 1995).

— *„fiii lui Eisenhower”*: Biroul ataşatului militar al SUA la Jakarta către Departamentul de Stat, 25 mai 1958. citat în Kahin şi Kahin, *Subuersion as Foreign Policy*, p. 178.

CIA a cerut Pentagonului să contribuie la găsirea mai multor ofiţeri ai armatei indoneziene vorbitori de limbă engleză care să vrea să ajute la preluarea puterii cu ajutorul CIA. Memo către Allen W. Dulles de la generalul Robert A. Schow. şeful departamentului de spionaj din cadrul Armatei, 5 februarie 1958.

Răspunsurile ar fi trebuit să le dea americanilor un pic de timp. Generalul Nasution, ofiţerul militar profesionist care conducea armata indoneziană şi rămăsese loial guvernului, l-a asigurat pe ataşatul armatei SUA la Jakarta, maiorul George Benson, că deja se ocupa

de epurarea oricărei forţe suspecte de comunism din toate poziţiile de influenţă. Locotenent-colonelul D. 1. Pandjaitan, un ataşat militar indonezian aflat la Bonn – şi un creştin, au observat omologii săi americani – a declarat: „Dacă SUA ştiu de vreun comunist, să ne spună şi îi vom înlătura… Vom face tot ce e posibil, cu excepţia împuşcării lui Sukarno sau atacării comuniştilor fără dovada unor acţiuni ilegale din partea lor. În ţara noastră, nu putem aresta comunişti doar pentru că sunt comunişti;! vom îndepărta" – iar aici colonelul a ridicat mâna în aer ca şi când ar fi ţinut un cuţit – „dacă întrec măsura". Memorandumul conversaţiei cu ofiţerii de armată indonezieni, data este neclară, dar probabil la începutul anului 1958, dat publicităţii la 4 aprilie 2003, CIA/CREST.

— *Foster a spus că era „în favoarea unor acţiuni"*: Transcrierile telefoanelor lui JFD, DDEL.

— *„Statele Unite se confruntau cu probleme foarte dificile"*: Rapoartele NSE, 27 februarie 1958, DDEL.

— *„A fost un război foarte ciudat"*: Rapoartele NSE, 25 aprilie 1958, DDEL.

— *„nicio operaţiune* cu *caracter paramilitar din Indonezia"*: Rapoartele NSE.

14 aprilie 1958, DDEL. John Foster Dulles, memorandumul conversaţiei cu preşedintele.

15 aprilie 1958, DDEL.

— *„Îmi plăcea să omor comunişti"*: Interviul acordat de Pope autorului.

— *„aproape prea eficiente"*: Rapoartele NSE, 1 mai 1958, DDEL.

— *„stârniseră mare furie"*: Rapoartele NSE, 4 mai 1958, DDEL.

— *„nu putea fi organizată strict ca o operaţiune subuersiuă"*: „Operaţiunea indoneziana", 15 martie 1958, CIA/CREST. Oricât de incredibil ar părea, Allen Dulles i-a spus lui Eisenhower că sărăcia era motivul pentru care

fusese ratată misiunea. CIA avea nevoie de cel puţin încă 50 de milioane de dolari în bugetul său pentru acţiuni subversive: „Aveam resurse destul de sărace pentru a ne descurca în situaţii ca cea din Indonezia".

— *„M-au condamnat pentru crimă"*: Interviul acordat de Pope autorului. Sukarno a aşteptat doi ani înainte de a-l judeca pe Pope. Pilotul CIA a tot ţinut la o reşedinţă de vară de pe pantele muntelui Merapi, unde gărzile lui îl duceau la vânătoare şi îi ofereau toate ocaziile să scape. El a considerat toată treaba asta o înscenare, o metodă a guvernului de a preda un prizonier american, Partidului Comunist din Indonezia.

După patru ani şi două luni de detenţie, a fost eliberat în iulie 1962, la cererea personală a procurorului Statelor Unite, Robert F. Kennedy. A continuat să zboare pentru CIA în Vietnam pentru restul anilor '60. În februarie 2005, la vârsta de şaptezeci şi şase de ani, Al Pope a primit medalia Legiunea de Onoare din partea guvernului Franţei pentru rolul său în aprovizionarea forţelor franceze asediate la Diên Biên Phú în 1954.

— *„Încurcături grosolane"*: Şedinţa directorului, 19 mai 1958, CIA/CREST.

— *Favorabile Statelor Unite*: „Informarea NSE: Indonezia", 21 mai 1958, dată publicităţii la 15 ianuarie 2004, CIA/CREST.

— *„Operaţiunea a fost, desigur; un eşec deplin"*: Istorie orală, Bissell, DDEL.

— *„Avionul B-26 a fost doborât"*: „Informarea NSE: Indonezia", 31 mai 1958, CIA/ CREST.

— *În iunie 1958 s-a întors din Orientul îndepărtat la limita sănătăţii mintale, iar la sfârşitul verii a înnebunit*: Dar era limpede *că* Wisner fusese bolnav încă de la sfârşitul anului 1956, la fel fusese şi serviciul clandestin. Paul Nitze, un bun prieten de-al său, care lucrase îndeaproape cu Wisner ca succesor al lui Kennan la

Departamentul de Stat, a observat că „deznodământul evenimentelor din acel episod maghiar şi din episodul Suez era mai mult decât putea Frank să suporte, iar curând după aceea a suferit o cădere nervoasă. Cred că dificultăţile [la serviciul clandestin] au început după ce Frank a avut căderea nervoasă… Au început după ce Frank nu a mai fost în stare să îl conducă”. Istorie orală, Nitze, HSTL. Wisner a trecut prin „suferinţe foarte grele” în timpul tratamentului său, îi scria Dulles fostului său director adjunct, Bill Jackson, în decembrie 1958. „Sper ca peste câteva săptămâni să iasă de la sanatoriu”. Documentele lui Allen Dulles, date publicităţii la 13 februarie 2001, CIA. în acea vreme, şocurile electrice erau „folosite pentru o varietate de tulburări, frecvent în doze mari şi pentru perioade îndelungate… Multe dintre aceste eforturi s-au dovedit ineficiente, iar altele, de-a dreptul dăunătoare”. Raport al Conferinţei pentru dezvoltarea consensului cu privire la terapie electroconvulsivă a Institutului Naţional de Sănătate Mintală”, Journal *of the American Medical Association*, *Voi*. 254, 1985, p. 2103 – 2108.

— *„pierdea”*: Şedinţa directorului, 23 iunie 1958, CIA/CREST.

— *„Ne construiserăm”*: Smith citat în Douglas Garthoff, „Analiza politicii şi politicilor externe sovietice”, în Gerald K. Haines şi Robert E. Leggett (ed.), *Urmărind ursul*: *Eseuri despre analiştii CIA pentru Uniunea Sovietică*, CIA/CSI, 2003.

— *Un raport de la consiliul său de consultanţi în spionaj*: „Subiect: Al treilea raport pentru preşedinte din partea Consiliului prezidenţial de consultanţi pentru activităţile de *spionaj* extern „şi memorandumul conferinţei cu preşedintele [consiliului], 16 decembrie 1958, CIA/DDEL. La această întâlnire cu preşedintele, fostul secretar al apărării, Robert

Lovett, „a confirmat opiniile Consiliului că organizaţia de faţă este slabă, citând exemplul Indoneziei”, spuneau rapoartele ultrasecrete ale şedinţei.

„Domnul Lovett a indicat printr-un rezumat general că avem două modalităţi de bază prin care putem obţine informaţii de încredere, prin dispozitive electronice şi prin agenţi secreţi individuali. În privinţa celor din urmă, agenţii secreţi, cu ajutorul cărora consideră că am putea obţine cele mai bune informaţii… Nu excelăm în acest domeniu şi ar trebui să îl îmbunătăţim…

— *„problemele noastre devin tot mai mari cu fiecare an”*: Dulles, rapoartele şedinţei personalului superior, 12 ianuarie 1959, CIA/CREST.

Capitolul şaisprezece

— *Richard Bissell a devenit şeful*: Ambiţiile lui Bissell pentru CIA erau mari: obstacolele din calea lor erau şi mai mari. Le-a spus ofiţerilor săi superiori că mandatul său urmărea să unească „planurile Războiului Fierbinte şi capacităţile Războiului Rece” ale Statelor Unite – pentru a transforma CIA din scut în sabie în bătălia împotriva sovieticilor. A creat o nouă divizie. Proiecte de dezvoltare, care îi permitea să desfăşoare programe de acţiune subversivă după bunul plac. Vedea CIA ca pe un instrument al puterii americane, nu mai puţin potent – şi mult mai util – decât arsenalul nuclear al Diviziei 101 Aeropurtate. „Remarcile domnului Bissell, conferinţa planificatorilor de război”, 16 martie 1959, date publicităţii la 7 ianuarie 2002, CIA/CREST.

Bissell ştia că Agenţiei îi lipseau periculos de mult agenţii talentaţi care îi puteau îndeplini scopurile. În ciuda inteligenţei sale. spunea unul dintre asistenţii săi de top, Jim Flannery, „nu putea depăşi faptul că serviciul clandestin înseamnă, de fapt, oameni”. Flannery citat în Peter Wyden, Bay *of Pigs*: *The Untold Story* (New York: Simón and Schuster. 1979), p. 320.

Bissell le-a ordonat imediat şefilor săi de divizii să „identifice angajaţii sub standard şi să scape de ei”. Voia astfel ca turma să fie aleasă „implacabil şi constant”. „Priviţi dincolo de ineficienţă şi greşeli”, le-a ordonat subalternilor săi. „Identificaţi şi eliminaţi angajaţii care nu îşi fac, nu pot sau nu vor să îşi facă partea de muncă”. Richard Bissell, „Subiect: Programul pentru o mai mare eficienţă a CIA”, 2 februarie 1959, dat publicităţii la 12 februarie 2002, CIA/CREST.

Un sondaj intern detaliat al serviciului clandestin din noiembrie 1959 a indicat sursa temerilor lui Bissell: recrutarea tinerilor ofiţeri talentaţi a scăzut, în timp ce rândurile celor mediocri şi de vârsta a doua s-au îngroşat. „Un procentaj considerabil” de ofiţeri CIA aveau să aibă, în curând, cel puţin cincizeci de ani; era generaţia celui de Al Doilea Război Mondial, iar în mai puţin de trei ani aveau să se pensioneze în masă după douăzeci de ani de serviciu militar şi spionaj.

„Era un puternic sentiment de frustrare larg răspândit printre cei mai buni ofiţeri ai Serviciului Clandestin, care îşi avea originea în aparenta incapacitate a Agenţiei de a rezolva problema forţei de muncă”, arăta studiul intern al CIA. Acea problemă rămâne nerezolvată până şi-n ziua de azi. „Subiect: O problemă de control a forţei de muncă în programul de carieră al serviciilor clandestine”, 4 noiembrie 1959, dat publicităţii la 1 august 2001, CIA/ CREST.

— O *istorie secretă a CIA*: Dacă nu este indicat altfel, citatele şi pasajele despre CI şi Cuba din acest capitol sunt preluate din istoria planificării operaţiunii din Golful Porcilor: Jack Pfeiffer, *Evoluţia politicilor anti-Castro ale CIA, 1951 – ianuarie 1961*. Voi. 3 din *Istoria oficială a operaţiunii din Golful Porcilor*, CIA, NARA (de aici înainte indicat ca Pfeiffer). Pfeiffer a fost numit istoricul-şef al CIA în 1976; s-a pensionat în 1984 şi a petrecut apoi un

deceniu dând în judecată Agenţia, fără succes, pentru publicarea muncii lui. Istoria lui de trei sute de pagini a apărut la Arhivele Naţionale în iunie 2005, descoperită de profesorul David Barrett de la Villanova University.

— *Jim Noel*: Noel citat în Pfeiffer. Ambasadorul William Attwood, care era legătura secretă a preşedintelui Kennedy cu Castro în vara anului 1963, îşi amintea: „Eram în Cuba. În ’59. Şi am întâlnit oameni ai CIA ale căror principale surse erau membrii unui club din Havana… Nu prea ieşeau în lume”. Istorie orală, Attwood, FAOH.

— *Al Cox*: Cox citat de Pfeiffer.

— *Robert Reynolds*: Reynolds a făcut această remarcă în prezenta autorului şi a câtorva reporteri care participau la o conferinţă despre Golful Porcilor la Havana în 2001.

— *„un nou lider spiritual”*: Citat în Pfeiffer.

— *„Deşi experfii noştri în spionaj au analizat şi au completat dosare timp de câteva luni”*: Dwight D. Eisenhower, *Waging Peace*: *The White House Years* (Garden City, NY: Doubleday, 1965), p. 524.

— *„chestiunii* eliminării *lui Fidel Castro”*: Autorul memorandumului ar putea fi J.C. King, pe atunci la finalul celui de-al nouălea an ca şef al diviziei pentru Emisfera Vestică. Editarea poate fi regăsită în volumul lui Pfeiffer.

— *„oricine putea să vadă”*: Dacă nu este indicat altfel, citatele din Jake Esterline din această carte provin din interviurile filmate de Peter Kombluh de la Arhiva Naţională de Securitate sau din remarcile lui Esterline din transcrierile conferinţelor despre Golful Porcilor, organizate la Musgrove Plantation in Georgia în 1996. Conferinţa de la Musgrove este descrisă în James G. Blight şi Peter Kombluh (ed.), *Politics of Illusion*: *The Bay of Pigs Invasion Reexamined* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

— *„Cubanezul Picurător”*: Helms şi cubanezul sunt descrişi de Pfeiffer. „Helms s-a separat complet de acest

lucru. La modul absolut!”

Dick Drain, şeful operaţiunilor echipei speciale pentru Cuba, şi-a amintit de episod. „A treia oară când a spus «Ştiţi că nu am nimic de-a face cu acest proiect», i-am zis, «Ei bine, domnule Helms, nu vreau să par fără minte în cazul ăsta, dar să dea Dumnezeu ca dumneavoastră să fi fost, pentru că avem nevoie de experienţa dumneavoastră». A spus «Hahaha… da… păi, vă mulţumesc foarte mult» şi cu asta s-a terminat. S-a ferit ca de ciumă”.

— *Avea patru*: Raymond L. Garthoff, „Estimarea intenţiilor şi capacităţilor militare sovietice”, în Gerald K. Haines şi Robert E. Leggett (ed.), *Urmărind ursul*: *Eseuri despre analiştii CIA pentru Uniunea Sovietică*, CIA/CSI, 2003.

— *„Înţepături provocatoare”*: Memoul lui Goodpaster, 30 octombrie 1959, DDEL.

— *„minciuna pe care am spus-o despre U-2”*: Ike a făcut remarca faţă de jurnalistul David Kraslow; este citat în câteva surse, inclusiv în David Wise, *The Politics of Lying*: *Government Deception, Secrecy and Power* (New York: Random House, 1973).

— *„Probabil că Bissetl credea”*: Michael Warner, „The CIA Internai Probe of the Bay of Pigs Affair”, *Studies în Intelligence*, Iarna 1998 – 1999, CIA/CSI.

— *Ar trebui eliminat*: Dovezile că Eisenhower voia moartea lui Lumumba sunt copleşitoare. „Preşedintele voia ca un om pe care îl considera (aşa cum îl considerau şi alţii, inclusiv eu) un adevărat ticălos şi un om foarte periculos să fie eliminat”, a spus Bissell într-un interviu pentru biblioteca prezidenţială Eisenhower. „Nu aveam nici cea mai mică îndoială că voia să scape de Lumumba şi voia asta cu orice preţ şi cât mai repede, fiind o problemă urgentă şi de foarte mare importanţă. Mesajul lui Allen reflecta acel simţ al urgenţei şi al priorităţii”. Mărturia

secretarului NSE Robert Johnson despre ordinul lui Eisenhower de a-l ucide pe Lumumba în şedinţa NSE de la 18 august 1960 şi mărturia citată a lui Devin despre ordinele care veneau „de la preşedinte" au fost date investigatorilor din Comitetul Church. Devlin a depus mărturie la 25 august 1975; Johnson a depus mărturie la 18 iunie şi 13 septembrie 1975. Despre asasinarea lui Lumumba, vezi „Concluziile comitetului de investigaţie", un raport parlamentar de o mie de pagini publicat de guvernul Belgiei în decembrie 2001. Vezi şi înregistrările NSE, 12 şi 19 septembrie 1960, DDEL. Steve Weissman, fost director, membru al comitetului pentru Africa al Camerei Reprezentanţilor, i-a acordat autorului un interviu clarificator despre structura operaţiunii subversive din Congo; vezi şi lucrarea lui Weissman, „Deschiderea dosarelor secrete despre asasinarea lui Lumumba", *Washington Post*, 21 iulie 2002. După asasinat, Nikita Hruşciov a avut o conversaţie cu ambasadorul american la Moscova, care a raportat într-un mesaj confidenţial către Washington: „Cu privire la Congo, K a spus că ceea ce s-a întâmplat acolo şi în particular asasinarea lui Lumumba a ajutat comunismul. Lumumba nu era comunist şi se îndoia că ar fi devenit vreodată". FRUS, 1961 – 1963, vol. X, documentul 51.

Totuşi, Moscova a înfiinţat Patrice Lumumba Friendship University pentru studenţii din Africa, Asia şi America Latină, iar KGB a folosit-o ca pe un bogat teren de recrutare. Dar serviciile sovietice de informaţii nu aveau să revină niciodată în Congo sub Mobutu, care a înscenat personal o execuţie falsă a ultimului ofiţer sovietic de spionaj pe care l-a alungat din capitală.

— *CIA i-a dat 250.000 de* dolari: Mărturia personală despre plăţile făcute de CIA către aliaţii săi din Congo vine de la Owen Roberts, mai târziu ambasador al SUA sub preşedintele Ronald Reagan. Roberts era principalul

expert pentru Congo de la biroul de *intelligence* şi cercetare al Departamentului de Stat în Washington în 1960. Lucrase doi ani în capitala congoleză şi fusese primul ofiţer al serviciilor externe americane care îi cunoştea personal pe toţi noii lideri. Lucra la un studiu amplu al ţării finanţat de CIA, a fost ofiţer de escortă când prim-ministrul Lumumba, preşedintele Joseph Kasavubu, şi optsprezece dintre miniştrii lor au vizitat Washington şi Naţiunile Unite la sesiunea Adunării Generale din septembrie 1960. „CIA a făcut unele plăţi, ştiu1 delegaţiei congoleze de la Naţiunile Unite, a spus ambasadorul Roberts. Istorie orală, Roberts, FAOH.

— „*Am făcut un efort considerabil*”: Interviul lui Bissell cu Piero Gleijeses, „Ships in the Night: the CIA, the White House, and the Bay of Pigs”, Journal *of Latin American Studies*, Voi. 27, 1995, p. 1 – 42.

— „*un bătrân obosit*”: Istorie orală, Lehman, „Mr. Current Intelligence”, Studies *în Intelligence*, Vara 2000, CIA/CSI.

— „*au meritat riscul*”: „Raport de la preşedintele Consiliului prezidenţial de consultanţi pentru informaţii „şi „Al şaselea raport al Consiliului prezidenţial de consultanţi”, 5 ianuarie 1961, DDEL; „Raport al Grupului întrunit de Studii”, 15 decembrie 1960, DDEL; Lyman Kirkpatrick, memorandum pentru directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, „Subiect: Rezumatul raportului de monitorizare a personalului FI”, nedatat, CIA/CREST: Rapoartele NSE, 5 şi 12 ianuarie 1961, DDEL.

— „*I-am reamintit preşedintelui*”: Gordon Gray, memorandumul întâlnirii cu preşedintele Eisenhower, 18 ianuarie 1961, DDEL.

— „*Am suferit timp de opt ani o înfrângere* „şi „o moştenire *de scrum*”: Memorandumul discuţiei sesiunii cu numărul 473 a NSE, 5 ianuarie 1961, DDEL; memorandumul de la directorul Serviciilor Centrale de

Informaţii Dulles, 9 ianuarie 1961 (Dulles susţine că reuşise să „corecteze deficienţele" din serviciul clandestin şi că totul era „acum satisfăcător" acolo); memorandumul discuţiei sesiunii cu numărul 474 a NSE, 12 ianuarie 1961, DDEL (Dulles spune că serviciile americane de intelligence erau „mai bune ca oricând" şi că ar fi „ilegală" crearea postului de director al serviciilor naţionale de intelligence). Rapoartele NSE, dezvăluite şi publicate în 2002, nu redau literal cuvintele, dar păstrează tonul furios şi frustrat al preşedintelui. Toate se găsesc în FRUS, 1961 – 1963, vol. XXV, publicat la 7 martie 2002.

PARTEA A TREIA

Capitolul şaptesprezece

— *„Senatorul Kennedy i-a cerut opinia preşedintelui"*: „Transfer: 19 ianuarie 1961, întâlnirea dintre preşedinte şi senatorul Kennedy", dat publicităţii la 9 ianuarie 1997, DDEL.

— *„Avea propriile camere de tortură"*: Istorie orală, Dearborn, FAOH. Acesta este un interviu remarcabil de candid.

— *„Acum, marea problemă"*: RFK citat în raportul Comitetului Church.

— *Cel mai rău lucru care se putea întâmpla*: Dacă nu este indicat altfel, reconstrucţia invaziei din Golful Porcilor din acest capitol este extrasă direct din *Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963*, Voi. 10, *Cuba, 1961 – 1962*, dat publicităţii în 1997 şi de suplimentele sale publicate în 1998, Voi. 11; *Criza rachetelor cubaneze şi consecinţele ei, 1962 – 1963*, declasificat în 1996 şi suplimentele sale din 1998; Jack Pfeiffer, *Evoluţia politicilor anti-Castro ale CIA, 1951 – ianuarie 1961*, Voi. 3 din *Istoria oficială a operaţiunii din Golful Porcilor*.: CIA, NARA. Citatele din Jake Esterline sunt din transcrierea conferinţei Musgrove în James G. Blight şi Peter Kombluh (ed.), *Politics of Illusion*: *The* Bay *of Pigs Irwasion*

Reexamined (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

— În *toiul unei alte operaţiuni ratate*: Şeful bazei, care a încercat să mituiască guvernul, era Art Jacobs, prietenul de la Drept al lui Frank Wisner şi persoană de bază în primele zile ale CIA, un om mic de statură care în vremurile acelea era cunoscut sub numele de Vrăjitorul. „Aveam un bandit în Singapore, un ministru al cabinetului care era pe statul de plată al CIA", îşi amintea ambasadorul Sam Hart, pe atunci ofiţer politic la ambasada americană din Malaysia. „Într-o noapte l-au dus într-o ascunzătoare şi l-au pus la poligraf... M-5 din Singapore au dat buzna în ascunzătoare şi l-au găsit pe acest ministru al cabinetului legat la poligraf". Istorie orală, Hart, FAOH. A urmat o scrisoare de la Rusk: „Stimate domnule prim-ministru: Sunt profund tulburat... regret foarte mult... un incident nefericit... activităţi nepotrivite... foarte serios... reevaluarea activităţilor acestor oficiali în vederea unor posibile acţiuni disciplinare".

— *Nu putea lansa atacuri aeriene*: Cabell şi Bissell, memorandumul pentru Generalul Maxwell D. Taylor, „Subiect: Operaţiunea cubaneză", 9 mai 1961. JFKL, DDRS.

— *Preşedintele a spus că nu ştia că urmau să aibă loc lovituri aeriene în dimineaţa zilei Z*. FRUS, vol. XI. 25 aprilie 1961 (Consiliul Taylor).

— „A *sosit vremea să ne retragem*": Robert F. Kennedy către preşedinte, 19 aprilie 1961, JFKL, citat în Aleksandr Fursenko şi Timothy Naftali, Un *pariu al naibii* (New York: Norton, 1997), p. 97.

— „*Domnule preşedinte, am stat chiar aici*": Consilierii erau Theodore Sørensen şi Arthur Schlesinger, iar relatările lor provin din *Kennedy* (New York: Harper and Row, 1965), respectiv *Robert Kennedy and His Times* (Boston: Houghton Mifflin, 1978).

— *Instrument al guvernării pe care îl dispreţuia*: Preşedintele Kennedy scosese sistemul de înregistrare de la Casa Albă pentru că încălca principiul de guvernare prin folosirea puterii secrete. Eisenhower îşi exercitase puterile prezidenţiale printr-un riguros sistem de personal, ca al armatei. Kennedy a scăpat şi de asta. La câteva zile de la preluarea puterii, abolise echipa de consultanţi pentru spionaj a preşedintelui şi Consiliul de Coordonare a Operaţiunilor. Cu siguranţă erau instituţii imperfecte, dar erau mai bine decât nimic, iar asta era ceea ce construise John Kennedy în locul lor. Şedinţa NSE post-Golful Porcilor a fost prima discuţie serioasă la masa rotundă despre acţiunile sub acoperire din timpul administraţiei Kennedy.

— *„Sunt primul care recunoaşte”*: Dulles citat în „Şedinţa Grupului de Studiu Paramilitar” (Consiliul Taylor), 11 mai 1961, dat publicităţii în martie 2000 şi disponibil Online la http://www.gwu.edu/nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB29/06 – 01.htm.

— *„să luăm găleata cu lături”*: Smith citat în Şedinţa Grupului de Studiu Paramilitar” (Consiliul Taylor), 10 mai 1961, NARA.

— *„Lasă o moştenire solidă”*: Bissell, *Reflections of a Cold Warrior*: *From Yalta to the Bay of Pigs* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996), p. 204.

Bissell ajunsese să creadă că lăsase CIA-ului „o moştenire care încă nu a fost asimilată de istorie şi probabil nici nu va fi”. În mărturia secretă dată publicităţii în 1996, Bissell a făcut următoarea evaluare a serviciului clandestin al CIA: „Parţial din cauza propriilor mele eşecuri şi neajunsuri, până la sfârşitul anilor ’60, Agenţia avea, cred, experienţe mai degrabă lamentabile… Revizuirea întregii game de diferite tipuri de operaţiuni sub acoperire – care implică operaţiuni de propagandă, operaţiuni paramilitare, operaţiuni de acţiune politică şi

toată gama – Serviciul Clandestin nu este locul în care cineva se poate aştepta să găsească competenţă profesională". Bissell a spus că abilităţile de bază pentru chestiunile militare, analiza politică şi analiza economică nu se dezvoltaseră la CIA. Agenţia nu era nimic altceva decât o birocraţie secretă – şi una „foarte neîndemânatică". Mărturia lui Bissell, Comisia prezidenţială pentru activităţile CIA (Comisia Rockefeller), 21 aprilie 1975, GRFL.

— *„Încredere în sine de nezdruncinat"*: Richard Helms cu William Hood, A *Look Over My Shoulder*: A *Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 195.

— *„nu era un om pe care ceilalţi să îl iubească"*: James Hanrahan, „Un interviu cu fostul director executiv al CIA, Lawrence K. Red White, „*Studies în Intelligence*, Voi. 43, Nr. 1, Iarna 1999 – 2000, CIA/CSI.

— *McCone a încercat să înţeleagă imaginea extinsă a operaţiunilor Agenţiei*: în turul său mondial de cunoaştere a trupelor, la reşedinţa şefilor de post din Orientul îndepărtat, dintr-un complex montan de la Baguio, în Filipine, în octombrie 1961. McCone a ales un nou director adjunct care să lucreze ca analist-şef pentru spionaj la CIA: Ray Cline, pe atunci directorul bazei din Taipei.

— *Nu erau puţine operaţiunile despre care McCone şi Grupul Special ştiau foarte puţin sau nimic*: Şefii de divizie, precum J.C. King, care lucrase un deceniu sub conducerea lui Dulles, desfăşurau operaţiunile după cum îi tăia capul. McCone n-a aflat niciodată că numirea lui a stârnit o rebeliune internă în cadrul Agenţiei. „În ceea ce mă priveşte, am subestimat forţa opoziţiei de la nivelurile doi şi trei ale CIA", i-a spus McGeorge Bundy preşedintelui. „Unii dintre oamenii foarte buni sunt îngrijoraţi". Robert Amory. directorul adjunct, a numit desemnarea lui McCone „o mişcare politică foarte

proastă”. Alţi duşmani din interiorul CIA se temeau că McCone avea să sacrifice Agenţia pentru tinerii lei de la Casa Albă. Cei de la serviciul clandestin erau şi ei nemulţumiţi de venirea la putere a unui străin.

— *„Preşedintele a explicat”*: Memorandumul lui McCone, 22 noiembrie 1961. FRUS. vol. X.

— *„acţiuni «de capă şi spadă»”*: Memorandumul lui McCone pentru dosar, 13 ianuarie 1964: „Consideram şi le-am mărturisit acest lucru fostului preşedinte Kennedy, preşedintelui Johnson şi secretarului Rusk, şi nu numai, că imaginea DSCI şi a CIA trebuie să se schimbe. Responsabilităţile sale de bază sunt să strângă informaţii, să le analizeze, evalueze, estimeze şi raporteze în beneficiul creatorilor de politici. Această funcţie a fost neglijată, iar CIA a fost numită adesea o organizaţie, de capă şi spadă ale cărei activităţi implică (aproape exclusiv) operaţiuni create pentru răsturnarea guvernelor, asasinarea şefilor de stat, implicarea în afacerile politice ale statelor străine… Vreau să încerc să schimb această imagine”. FRUS, 1964 – 1968, vol. XXXIII, documentul 184. McCone era „un om care credea că avea două misiuni: de a conduce Agenţia şi de a fi creator de politici pentru preşedinte”. Istorie orală, Richard Helms, 16 septembrie 1981, LBJL. McCone a spus că a argumentat constant că CIA „fusese, de-a lungul anilor, subordonată activităţilor operaţionale – iar „asta trebuia să se schimbe”. Memoul lui McCone, „Discuţia cu procurorul general Robert Kennedy”, 27 decembrie 1961 CIA/CREST. I se dăduse de înţeles că avea să fie „principalul ofiţer de spionaj al Guvernului”. JFK către McCone, 16 ianuarie 1962, CIA/CREST.

— *„De acum trăiţi pe muchie de cuţit”*: David S. Robarge, „Directors oi Central Intelligence, 1946 – 2005”, Studies în Inte/ligence, Voi. 49, Nr. 3, 2005, CIA/CSI.

— *„Berlinul era o iluzie”*: Interviul acordau de Smith

autorului.

— *„nici nu ne gândeam la operaţiunile din zona aceea”*: Murphy, transcrierea unei discuţii CNN Interactive, 1998, disponibilă Online la http://www.cnn.com/SPEClă LS/ cold. war/guides/debate/chats/murphy/.

— *Agenţia era mult în afara evenimentelor*: Murphy către Helms. „Subiect: Evaluarea pagubelor produse de Heinz Felfe”, 7 februarie 1963, dat publicităţii în iunie 2006. CIA.

— *„prioritatea de top”*: Helms către McCone, 19 ianuarie 1962. FRUS, vol. X.

— *„Dintre cei* 27 sau *28 de agenţi”*: Memoul lui McCone „Discuţia cu procurorul general Robert Kennedy, 14: 45, 27 decembrie 1961, „FRUS, vol. X.

— *Întoarcerea Bisericii Catolice şi a lumii interlope împotriva lui Castro*: Lansdale către McCone, 7 decembrie 1961, FRUS, vol. X.

— „Ed *era înconjurat de un fel de aură”*: Esterline, transcrierea Musgrove, *Politics of Iluzions*, p. 113.

— *„Hai să ne punem naibii pe treabă”*: Helms, A *Look Over Mz Shoulder*. p. 205.

— *„voia răspunsuri rapide”*: Declaraţia lui Elder în faţa investigatorilor Comitetului Church, 13 august 1975, dată publicităţii la 4 mai 1994.

— *„aprobarea preşedintelui”*: întrebarea dacă preşedintele Kennedy a autorizat CIA să-l ucidă pe Castro poate primi răspuns, cel puţin spre satisfacţia mea. În 1975, Bissell a depus mărturie în faţa comisiei prezidenţiale condusă de vicepreşedintele Nelson Rockefeller în chestiunea autorizaţiei prezidenţiale de asasinare de către CIA.

Rockefeller l-a chestionat pe Bissell:

Î: Orice asasinat sau tentativă de asasinat ar trebui să primească cea mai înaltă aprobare?

R: Da.

I: De la preşedinte?

R: Da.

— *„furios la culme”*: Houston pentru istoricul Thomas Powers: „Kennedy era nebun”, a spus Houston. „Era nebun de legat… Nu se enervase pentru complotul de asasinare, ci pentru implicarea noastră alături de Mafie”. Powers, „Inside *the Departament of Dirty Tricks*”, Atlantic Monthly, august 1979.

— *„Dar, după părerea mea, nu există nicio îndoială”*: Interviul acordat de Helms autorului. Acest lucru pare să clarifice chestiunea autorizaţiei lui JFK, alături de mărturia lui Bissell şi de greutatea copleşitoare a dovezilor suplimentare. Contraargumentul este că John Kennedy nu ar fi făcut niciodată acest lucru, dar acesta nu mai stă de mult în picioare.

— *„de ce nu i-ar ucide şi pe ai tăi?”*: Contextul deplin al observaţiei lui Helms merită să fie reprodus, acum că CIA a revenit în domeniul asasinatelor. „Să lăsăm deoparte, pentru un moment, noţiunea de teologie şi moralitate a tuturor oamenilor”, a spus el în 1978. „Lăsând asta la o parte, ne lovim de faptul că, dacă angajezi pe cineva să ucidă pe altcineva, eşti imediat subiect de şantaj, iar asta se referă atât la indivizi, cât şi la guverne”.

Pe scurt, aceste lucruri ies, inevitabil, la suprafaţă. Acesta este cel mai solid argument pentru neimplicare. Dar mai sunt şi consideraţiile secundare. Dacă nu te implici în eliminarea liderilor străini, iar lucrul ăsta este luat în considerare de guverne mai des decât ar vrea să recunoască, atunci rămâne să te întrebi cine e următorul… Dacă ucizi liderii altcuiva, de ce nu i-ar ucide şi ei pe-ai tăi?” întrebarea i-a rămas în minte lui Helms mult timp după 22 noiembrie 1963. Interviul lui Helms cu David Frost, 1978, transcrierea completă republicată în Studies *în Intelligence*, septembrie 1993, CIA/CSI.

— *„CIA era în stare gravă”* şi *„moralul în mare parte la pământ”*: Istorie orală, McCone, 19 august 1970, LBJL. McCone a relatat prima sa întâlnire cu preşedintele Kennedy, când i s-a oferit postul de director al Serviciilor Centrale de Informaţii: „[JFK a spus): «Ei bine, sunt doar patru oameni în afară de Allen Dulles care ştiu că avem această discuţie: Bob McNamara şi adjunctul lui, Rosweli Gilpatric, Dean Rusk şi [preşedintele Comitetului Senatului pentru Energie Atomică] senatorul Clinton Anderson». Apoi a spus «Nu mai vreau să ştie nimeni altcineva despre asta, pentru că, dacă liberalii ăştia smiorcăiţi care lucrează în subsolul clădirii aud că vorbesc cu tine despre asta, o să te distrugă înainte ca eu să-ţi confirm postul»”. Istorie orală. McCone, 21 aprilie 1988, Institutul de Studii Internaţionale, University of California.

— *„pe cei predispuşi a greşi”… „la alcoolici”… „ar trebui făcut ceva imediat pentru a ridica moralul Agenţiei”*: *Lyman B.* Kirkpatrick Jr., „Raport al echipei speciale despre managementul personalului CIA”, 26 iulie 1962, CIA/CREST; notele de mână ale lui Kirkpatrick de la 6 august 1962, şedinţa Comitetului Executiv pentru discutarea raportului, CIA/CREST.

— *1.300 de refugiaţi cubanezi*: Harvey către Lansdale, 24 mai 1962, CIA/DDRS

— *„patruzeci şi cinci de oameni”*: Lansdale către Grupul Special (Lărgit), 5 iulie 1962, FRUS, vol. X.

— *„Are vreo speranţă Agenţia să genereze asemenea lovituri?”*: Lansdale către Harvey, 6 august 1962, FRUS, vol. X.

Capitolul optsprezece

— *John F. Kennedy a intrat în Biroul Oval şi a pornit noul sistem de înregistrare de ultimă generaţie care fusese instalat la ordinul lui*: Citatele din acest capitol, dacă nu este indicat altfel, sunt extrase din recent transcrisele casete ale Casei Albe din timpul administraţiei Kennedy.

Casetele, memorandumurile lui McCone date publicităţii recent şi mai bine de o mie de pagini de dosare interne ale CIA creează un bogat mozaic al vieţii cotidiene din cadrul Agenţiei în vara şi toamna anului 1962.

Casetele Casei Albe din perioada 30 iulie şi 28 octombrie 1962 sunt reunite în volumul lui Timothy Naftali, Philip Zelikow şi Ernest May (ed.), *The Presidential recordings*: *John F. Kennedy*. 3 vol. (New York: Norton, 2001). produse de Centrul Miller pentru Afaceri Publice. Memorandumurile citate ale lui McCone provin din trei surse: FRUS. CRES ŞI DDRS. Înregistrările interne ale CIA au fost obţinute de autor de la CREST.

— *Profitul acestor investiţii*: La doi ani după această conversaţie din Biroul Oval, Goulart a fost răsturnat, iar Brazilia era pe cale să devină un stat poliţienesc. Bobby Kennedy a mers în Brazilia să vadă cu ochii lui cum stăteau lucrurile: „Nu-mi plăcea Goulart", a spus el. Lovitura din 1964 susţinută de CIA a dus la o primă serie de dictaturi militare care au condus Brazilia pentru cea mai mare parte a următorilor douăzeci de ani.

— *McCone dăduse undă verde*: în mintea lui, directorul a făcut o distincţie între o lovitură care se termină cu o baie de sânge şi o tentativă de asasinat precisă asupra unui şef de stat. Una era morală, cealaltă nu; o lovitură în care preşedintele este ucis putea fi regretabilă, nu şi condamnabilă.

— *La 10 august... subiectul era Cuba*: Aproape toate dovezile acestei întâlniri au fost distruse, dar fragmentele rămase au fost puse cap la cap. cu mari strădanii, de istoricii de la Departamentul de Stat, pe baza dosarelor directorului Serviciilor Centrale de Informaţii: „McCone a spus la şedinţă că, pentru Uniunea Sovietică, Cuba era atât de valoroasă încât «sovieticii nu o vor lăsa să cadă». Pentru a împiedica un asemenea eşec, McCone se aştepta ca Uniunea Sovietică să suplimenteze ajutorul economic,

tehnic şi militar convenţional cu rachete balistice de rază medie, care ar justifica sub formă de referinţă bazele de rachete SUA din Italia şi Turcia… Chestiunea asasinării liderilor politici cubanezi a apărut în timpul discuţiei. Conform unui memorandum de la 14 august de la Harvey către Richard Helms, subiectul a fost pus în discuţie în timpul şedinţei de McNamara… La 14 aprilie 1967, McCone, între timp pensionat, i-a trimis un memorandum lui Helms, care devenise directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, în care scria despre discuţia de la şedinţa din 10 august: «îmi amintesc că a fost făcută o sugestie să lichidăm oamenii de top ai regimului Castro, pe Castro inclusiv. Am reacţionat imediat la treaba asta, spunând că subiectul depăşea cu desăvârşire sfera de influenţă a guvernului SUA şi a CIA, că nu ar trebui discutat şi nu ar trebui să apară în niciun document, pentru că guvernul nu ar considera astfel de acţiuni pe baze morale sau etice»”. FRUS, vol. X, notă editorială documentul 371. McCone a pus pentru prima oară problema armelor nucleare din Cuba în cadrul unei şedinţe a Grupului Special de la 19 martie 1962: „Am putea acum să dezvoltăm o politică de acţiune dacă bazele cu rachete sunt plasate pe pământ cubanez?”, FRUS, vol. X. documentul 316. Dar la 8 august 1962, cu doar două zile înainte de a da primul avertisment că rachetele sovietice aveau să fie trimise în Cuba, McCone spusese în faţa unei adunări de douăzeci şi şase de senatori republicani că era „sigur că nu existau rachete sau baze de rachete în Cuba”. „Întâlnirea de la prânz. Comitetul republican pentru politici al Senatului”, 8 august 1962, dată publicităţii la 12 mai 2005, CIA/ CREST.

— „*Dacă aş fi Hruşciov*”: Walter Elder, „John McCone, the Sixth Director of Central Intelligence”, copia manuscrisului, CIA History Staff, 1987, parţial dată publicităţii şi publicată în 1998.

— „*souieticii aveau să fie Numărul Unu*”: Ford citat

în John L. Helgerson, „Informările CIA pentru candidaţii la preşedinţie”, mai 1996, CIA/CS1.

— *„Aveau grafice pe pereţi”*: Ford citat de autor, *The New York Times*, 20 iulie 1997.

— *„Am fost să îl întâlnesc pe preşedintele Kennedy”*: Interviul acordat de Jagan autorului.

— *„Statele Unite susţin ideea”*: „Interviul acordat cu preşedintele Kennedy editorului de la *Izvestia*”, 25 noiembrie 1961, FRUS, vol. V.

— *„o operaţiune cu adevărat subversivă”*: Memorandumul lui Schlesinger, 19 iulie 1962. FRUS. vol. XII.

— *Era timpul ca lucrurile să fie puse cap la cap*: Memorandumul lui către Bundy. 8 august 1962.

— *Preşedintele a lansat o campanie de două milioane de dolari*: Autorul a expus câteva din consecinţele ei în „Un complot Kennedy-CIA revine să-l bântuie pe Clinton”.

The New York Times, *30* octombrie 1994. Articolul se referea la eforturile depuse pentru a da publicităţii dosarele guvernamentale despre această operaţiune subversivă. În 2005, Departamentul de Stat a publicat următoarea „notă editorială” în FRUS, 1964 – 1968, vol. XXXII: „În timpul administraţiei Johnson, guvernul SUA a continuat politica administraţiei Kennedy de a lucra împreună cu guvernul britanic pentru a încuraja şi susţine liderii şi organizaţiile politice pro Vest din Guiana Britanică pe măsură ce acea colonie cu autoguvernare limitată începea să-şi dobândească independenţa deplină. Grupul Special / Comitetul 303 a aprobat aproximativ 2, 08 milioane de dolari pentru programe de acţiuni sub acoperire în acea ţară între 1962 şi 1968. Politica SUA includea opoziţie subversivă împotriva lui Cheddi Jagan, pe atunci un lider promarxist al populaţiei est-indiene din Guiana Britanică. O parte din fondurile autorizate de Grupul Special / Comitetul 303 pentru programele de

acţiuni subversive au fost folosite între noiembrie 1962 şi iunie 1963 pentru îmbunătăţirea perspectivelor în alegeri ale partidelor din opoziţie împotriva Partidului Popular Progresiv al lui Jagan. Guvernul SUA a reuşit să îi convingă pe britanici să impună un sistem de reprezentare proporţională în Guiana Britanică (care favoriza forţele anti-Jagan) şi să amâne obţinerea independenţei până la consolidarea forţelor anti-Jagan". Nota continuă: „Prin intermediul Agenţiei Centrale de Informaţii, Statele Unite au oferit partidelor politice ale lui Forbes Burnham şi Peter D'Aguiar, care erau în opoziţie, atât bani, cât şi expertiză pentru campanie în timp ce se pregăteau să se lupte în alegerile parlamentare din decembrie 1964.

Finanţarea şi expertiza tehnică a guvernului SUA au fost create pentru a juca un rol decisiv în înregistrarea votanţilor care ar fi fost împotriva lui Jagan. Susţinătorii lui Burnham şi D'Aguiar au fost înregistraţi în număr mare, contribuind la alegerea coaliţiei anti-Jagan. Fondurile aprobate de Grupul Special / Comitetul 303 au fost din nou folosite între iulie 1963 şi aprilie 1964 în legătură cu greva generală din 1964 din Guiana Britanică. Când susţinătorii lui Burnham şi D'Aguiar au declanşat în acel an greva pe plantaţiile de zahăr, Statele Unite s-au alăturat guvernului britanic pentru a-l încuraja pe Burnham să nu răspundă cu violenţă, ci să se dedice unui sfârşit mediat al conflictului. În acelaşi timp, Statele Unite s-au ocupat de pregătirea unor anumite forţe anti-Jagan pentru a le permite să se apere dacă aveau să fie atacate şi pentru a le susţine moralul. „După greva generală, fondurile aprobate de Comitetul 303 au fost folosite pentru a susţine alegerea unei coaliţii a Congresului Naţional Popular a lui Burnham şi Forţa Unită a lui D'Aguiar. După ce Burnham a fost ales premier în decembrie 1963, guvernul SUA, din nou prin intermediul CIA, a continuat să ofere fonduri substanţiale atât lui Burnham, cât şi lui D'Aguiar şi partidelor lor. În

1967 şi 1968, fondurile aprobate de Comitetul 303 au fost folosite pentru a ajuta coaliţia Burnham – D'Aguiar să candideze şi să câştige alegerile generale din decembrie 1968. Când guvernul SUA a aflat că Burnham voia să folosească fraudulos voturile absenţilor pentru a-şi păstra puterea după alegerile din 1968, a avertizat împotriva acestui demers, deşi nu a încercat să îl oprească".

— *„cea mai periculoasă zonă de pe glob"*. Memorandumul conversaţiei, 30 iunie 1963, Birch Grove, Anglia, „Subiect: Guiana Britanică". Printre participanţi s-au numărat preşedintele Kennedy, Dean Rusk, ambasadorul David Bruce, McGeorge Bundy, prim-ministrul Harold Macmillan, Lordul Home şi Sir David Ormsby-Gore. FRUS, vol. XII.

— *„totul despre mizeriile operaţiunilor"*: Naftali, Zelikow şi May, *The Presidential recordings*. Mai târziu în acea zi, preşedintele a citit cu voce tare din doctrină, clasica ameţeală geostrategică: *În interesul securităţii naţionale a SUA, se urmăreşte înlocuirea liderilor locali cu lideri indigeni, mai influenţabili şi mai deschişi în faţa nevoii de eliminare a lucrurilor care pot crea disensiuni… căutând să se asigure că modernizarea societăţii locale evoluează în direcţiile care permit apariţia unui mediu propice pentru o cooperare internaţională fructuoasă şi pentru îmbunătăţirea modului nostru de viaţă*. „Asta-i o mare porcărie", a spus Kennedy dispreţuitor. „«Modul *nostru de viaţă*»".

— *La 21 august, Robert Kennedy* l-*a întrebat pe McCone*: La această întâlnire RFK a susţinut varianta unui incident – un atac înscenat la Guantánamo – şi a continuat să îl susţină în timpul crizei rachetelor. Memorandumul lui McCone, 31 august 1962, în „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze", CIA/CSI, 1992; Memorandumul lui McCone despre întâlnirea McCone-JFK, 23 august 23 1962, FRUS, vol. X, documentul 385.

— *„Cum stăm cu aranjamentele în afacerea Baldwin?”*: Naftali, Zelikow şi May. *The Presidential Recordings*. FBI-ul lui J. Edgar Hoover s-a dus să îl interogheze pe Baldwin şi să îi pună microfoane în telefonul de acasă. Acesta era un absolvent al academiei navale care demisionase din postul lui în 1927, lucra în calitate de analist militar la *The New York Times* din 1973, câştigase premiul Pulitzer pentru investigaţiile sale din Guadalcanal şi Pacificul de Vest în 1943 iar mesajul său, care sprijinea armata, se găsea constant în paginile ziarului. Sursele sale de la Pentagon erau de primă mână. După vizita FBI. şocatul ziarist de la *Times* i-a spus unui coleg într-o conversaţie înregistrată de către birou în noaptea de 30 iulie: „Cred că răspunsul adevărat la această situaţie sunt Bobby Kennedy şi însuşi preşedintele, dar mai ales Bobby Kennedy, care face presiuni asupra lui Hoover”. O transcriere a acelei conversaţii s-a aflat a doua zi pe biroul procurorului general. Consiliul prezidenţial pentru probleme de spionaj s-a întâlnit în după-amiaza următoare cu John Kennedy şi a transmis preşedintelui că munca lui Baldwin reprezenta un pericol grav pentru Statele Unite. „Am sugera”, spunea James Killian, autorul raportului „atacului surpriză” din 1954, din timpul administraţiei Eisenhower, ca „directorul Serviciilor Centrale de Informaţii să fie încurajat constant să urmărească scurgerile de informaţii care ameninţă securitatea… să aibă o echipă disponibilă care să opereze în această direcţie”. Clark Clifford, un membru al consiliului şi unul dintre creatorii cartei CIA în Legea de Securitate Naţională din 1947, pe când lucra la Casa albă, l-a îndemnat pe preşedintele Kennedy să creeze „un grup cu normă întreagă care să lucreze tot timpul la această chestiune” la CIA. „Pot afla care sunt contactele lui Hanson Baldwin”, a spus Clifford. „Cu cine se întâlneşte când se duce la Pentagon? Nimeni nu ştie acum. FBI-ul nu

ştie. Dar cred că ar fi foarte interesant”. Numeroşii prieteni ai lui Clifford de la Washington ar fi fost îngroziţi de această josnicie. Audierile Congresului din 1975 i-au considerat responsabili de înregistrări doar pe procurorul general Kennedy şi FBI-ul – nu şi pe preşedintele Kennedy şi CIA-ul.

— *„Aş fi cât de poate de fericit dacă m-aţi chema înapoi”*: McCone către Kennedy, 17 august 1962, dat publicităţii la 20 august 2003, CIA/CREST.

— *„unei reţineri sau unei rezerve de înţeles”*: McCone, „Memorandum pentru Preşedinte/Casa Albă”, 28 februarie 1963, JFKL.

— *„Pune-l într-o cutie şi bate-o în cuie”* şi; o *aversiune generală”*: „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze”, CIA/CSI, 1992.

— *„Vrea cineva din cei implicaţi în planificarea acestor misiuni să înceapă un război?”*: „Operaţiuni idealiste pentru Cuba”, 10 septembrie 1962, CIA/CREST.

— *Lipsa fotografiilor*: Marile întrebări despre fotografiile din acest caz sunt puse de Max Holland, „The «Photo Gap» That Delayed Discavery of Missile în Cuba”. *Studies în Intelligence*, Voi. 49, Nr. 4, 2005, CIA/CSI.

— „Nu *i-am aflat niciodată numele”*: Halpern în James G. Blight and Peter Kombluh (ed.). *Politics of Illusion*: *The* Bay *of Pigs Invasion Reexamined* (Bouldei1, CO: Lynne Rienner, 1998).

— *„s-a iscat o discuţie curioasă (cu o anumită încărcătură) ”*: „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze”, CIA/CSI, 1992.

— *„activităţi masive”*: „Rapoartele şedinţei Grupului Special (Lărgit) despre operaţiunea Mongoose, 4 octombrie 1962”, declasificat la 19 februarie 2004, CIA/CREST; memoul lui McCone, 4 octombrie 1962, FRUS, vol. X.

— *„Surpriza aproape completă a serviciilor de*

informaţii”: Raportul supravieţuieşte unei părţi declasificate în 2001 într-o notă editorială în FRUS, 1961 – 1963, vol. XXV, documentul 107, şi într-o altă versiune din 1992 în: „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze”, CIA/CSI, 1992, p. 361 – 371.

— „*Lucrurile acelea despre care ne făceam griji*”: McGeorge Bundy, *Pericol şi supravieţuire* (New York: Random House, 1988), p. 395 – 396.

— „*Fir-ar a dracului să fie*”: Richard Helms şi William Hood, *A Look Over* My *Shoulder*: *A Life in the Centrai Intelligence Ageneg* (New York: Random House, 2003), p. 208.

— „*dar ne-am amăgit şi singuri*”: Robert Kennedy, *Thirteen Davs* (New York: Norton, 1969), p. 27.

Capitolul nouăsprezece

— „*Preşedintele şi-a deschis aparatul de înregistrare*”: Până în 2003, disputa despre ceea ce se afla cu adevărat pe casetele Casei Albe era încă aprinsă. După patru decenii, ceea ce se întâmplase cu adevărat, cine ce spusese cui, a fost dezvăluit printr-o transcriere sigură, rezultatul a mai mult de douăzeci de ani de muncă a istoricului bibliotecii prezidenţiale a lui John F. Kennedy, Sheldon Stern. Se susţine că dificultatea crizei rachetelor cubaneze i-a transformat pe John şi Robert Kennedy, făcând un lider strălucit dintr-un comandant şters, transformându-l pe Bobby dintr-un şoim într-un porumbel şi schimbând Casa Albă dintr-un seminar de Harvard într-un templu de înţelepciune. Parţial, este un mit fondat pe dosare istorice inexacte şi falsificate. Preşedintele Kennedy îi hrănea pe jurnaliştii preferaţi cu poveşti neadevărate. Cartea publicată postum a lui Robert Kennedy despre criză conţine invenţii şi dialoguri fabricate, repetate de istorici altfel de încredere şi de acoliţii cercului loial al lui Kennedy. Acum ştim că fraţii Kennedy au distorsionat înregistrările istoriei şi au

modificat rezolvarea crizei. Şi putem vedea acum că modul planificat de ei de ieşire din criză nu era mereu cel indicat de John McCone. Vezi Sheldon Stern, (Stanford, CA: Stanford University Press, 2003). Acest capitol se bazează pe transcrierile lui Stern şi memourile declasificate ale lui McCone, cu excepţia altor notaţii.

— *Cu gândul la misiunile Mongoose*: Carter, „16 octombrie (marţi) / (DSCI interimar)", declasificat la 19 februarie 2004, CIA/CREST; „întâlnirea cu procurorul general în legătură cu Mongoose", 16 octombrie 1962; „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze", CIA/CSI, 1992; Aleksandr Fursenko şi Timothy Naftali, *One Hell of A Gamble* (New York: Norton, 1997), p. 227 – 228.

— *Cele şase pagini ale însemnării*: McCone, „Memorandumul despre discuţia de astăzi", CIA/CREST; memo fără titlu al lui McCone; şi „Documentele de discuţie", toate datate 17 octombrie 1962, date publicităţii în 5 martie 2003.

— „*evident, opiniile se schimbaseră*": dosarele prezidenţiale, 19 – 22 octombrie 1962, JFKL.

— „*cursul pe care îl recomandasem eu*": Memourile lui McCone, 19 – 22 octombrie 1962, CIA/CREST. O întâlnire formală a Consiliului Naţional de Securitate a fost organizată în Camera Ovală la ora 14: 30, sâmbătă, 20 octombrie. Şedinţa nu a fost înregistrată, dar notele de informare şi mâzgălelile de mână ale lui Cline au supravieţuit, la fel şi înregistrarea formală a grefierului NSE, Bromley Smith. Notiţele lui Cline se află în „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze", CIA/CSI, 1992.

— „o *asemenea înţelegere nu a fost niciodată încheiată*": Istorie orală, McCone, 21 aprilie 1988, Institutul de Studii Internaţionale, University of California, Berkeley.

— „*McCone e un adevărat ticălos*": Această gafă a

fost înregistrată pe casetă la 4 martie 1963, secţiunea înregistrări, JFKL. A fost descoperită de istoricul Max Holland, autor al *Casetele asasinării lui Kennedy* (New York: Knopf, 2004) şi amintite în monografia sa „The «Photo Gap» That Dalayed Discovery of Missiles în Cuba", *Studies* în *Intelligence*, Voi. 49, Nr. 4, 2005, CIA/CSI.

— *McCone încercase* să *mai frâneze operaţiunea Mongoose*: Acţiunile lui McCone sunt reflectate în casetele de la şedinţa de la ora 10 din 26 octombrie, în memouri şi în înregistrările FRUS ale şedinţei. Transcrierea casetei este fragmentară. La 30 octombrie, „domnul McCome a spus că toate operaţiunile MONGOOSE trebuie retrase până la încheierea acestei săptămâni de negocieri". Marshall Carter, memorandum pentru dosarul oficial, 30 octombrie 1962, dat publicităţii la 4 noiembrie 2003, CIA/CREST. Operaţiunile subversive planificate şi desfăşurate împotriva Cubei în timpul şi după criza rachetelor sunt detaliate în FRUS, vol. XI, documentele 271, 311, 313 şi 318 – 315.

— *Misiunea finală pentru asasinarea lui Fidel Castro*: Complotul este subliniat în raportul inspectorului general al CIA din 1967 către Helms, dat publicităţii în 1993. J.S. Earman, inspector general, „Subiect: Raport asupra comploturilor de asasinare împotriva lui Fidel Castro, 23 mai 1967", CIA. Citatele din următoarele paragrafe sunt extrase din raport.

John McCone nu a aflat niciodată despre desfăşurarea ultimului complot. Dar a fost aproape. La 15 august 1962, un reporter de la *Chicago Sun-Times* a telefonat la cartierul general al CIA. Întrebând despre legăturile dintre cunoscutul şef al mafiei. Sam Giancana, CIA şi cubanezii anti-Castro. Asta a ajuns la urechile lui McCone, care l-a întrebat pe Helms dacă era posibil să fie adevărat. Drept răspuns, Helms i-a dat un memorandum de trei pagini de la şeful securităţii de la CIA, Sheffield

Edwards. Acesta spunea că RFK fusese informat la 14 mai 1962 despre „o operaţiune CIA delicată” organizată împotriva lui Fidel Castro între august 1960 şi mai 1961, care implicase „anumite interese” reprezentate de „un anume John Rosselli din Los Angeles” şi un anume „Sam Giancana din Chicago”. Procurorul general cunoştea foarte bine aceste nume. Memorandumul nu spunea nimic despre asasinat, dar semnificaţia lui era clară. Helms i l-a dat lui McCone însoţit de propria lui observaţie: „Presupun că-ţi dai seama de natura operaţiunii discutate în acest document”. McCone şi-a dat seama pe loc în cele patru minute cât l-a citit. Era înfuriat peste măsură.

Acesta ar putea fi motivul pentru care Helms nu s-a deranjat să îi spună despre complotul de asasinare pe care îl conducea Fitz Gerald sau despre cine se mai ocupa de asta. În 1975, Helms i-a spus lui Henry Kissinger că Bobby Kennedy s-a „ocupat personal” de mai bine de o singură tentativă de asasinat împotriva lui Fidel Castro. Kissinger şi Ford, memorandumul conversaţiei, 4 ianuarie 1975, GRFL.

Capitolul douăzeci

— *„Trebuie să ne asumăm în mare măsură responsabilitatea pentru asta”*: Casetele JFK, 4 noiembrie 1963, JFKL. Înregistrarea, care merită ascultată, este disponibilă online la http://www.whitehousetapes.org/clips/1963_1104_jfk_Vietnam_memoir.html.

— *„Am fost o parte esenţială a întregii conspiraţii”*: Mărturia lui Conein din 1975 în faţa investigatorilor Senatului a fost făcută publică în septembrie 1998. Toate citatele lui din acest capitol sunt preluate din transcriere. Născut la Paris în 1919, Conein a fost trimis în Kansas City să locuiască cu o mătuşă, o franţuzoaică ajunsă acolo în 1924.

În 1939, când a început Al. Doilea Război Mondial s-a

grăbit să se înroleze în armata franceză. Când a căzut Franţa, a fugit în Statele Unite şi s-a alăturat OSS. în 1944, în timp ce se afla la Algiers, a fost trimis pe teritoriul francez aflat sub ocupaţie pentru a se întâlni cu Rezistenţa. Când Franţa a fost eliberată, OSS l-a sunat în sudul Chinei pentru a se alătura unei echipe de comando francq-vietnameză care trebuia să atace un port japonez din Vietnamul de Nord. Operaţiunea s-a terminat prost şi pentru Vietnam şi pentru el.

Conein îşi aşteaptă biograful. Stanley Karnow, istoricul şi autorul volumului *Vietnam*: *A History* (New York: Viking, 1983), a petrecut şaptezeci de ore luându-i interviuri, dar a abandonat proiectul după ce a decis că subiectul lui începea să semene cu spionul fictiv Ashenden, personajul lui Somerset Maugham, un om atât de consumat de spionaj încât nu-şi putea separa poveştile sub acoperire de propria sa viaţă. „Era un om în afara timpului său", a spus Karnow. „Era temerarul soldat de ocazie – tipul care înceta să existe în lumea reală. Un povestitor extraordinar. Nu era important dacă poveştile erau adevărate. Aproape că erau reale". Autorul a scris necrologul lui Conein, „Lucien Conein, 79 de ani, Legendar spion al Războiului Rece", *The New York Times*, 7 iunie 1998.

— *„fă tot ce poţi să salvezi Vietnamul de Sud"*: Istorie orală, Rufus Phillips, FAOH.

— *„punctul critic"*: Istorie orală. John Günther Dean, FAOH.

— *CIA s-a pus pe treabă, cumpărând guvernul din Laos*: Decizia de a încerca cumpărarea unui nou guvern a fost luată după ce Allen Dulles l-a avertizat pe preşedintele Eisenhower că „avem de ce să ne temem de alegerile generale din 1959" din Laos, iar preşedintele a răspuns „ar fi o problemă foarte serioasă dacă o ţară ca Laos ar ajunge comunistă prin votul legal al poporului său". Rapoartele

NSE, 29 mai 1958, DDEL. Analiştii interni ai CIA au raportat: „Reluarea războiului de gherilă comunist în Laos a fost, în primul rând, o reacţie la o puternică rezistenţă anticomunistă a guvernului din Laos şi la recenta iniţiativă a SUA de a susţine ţara”. Estimarea Naţională Specială de Spionaj 68 – 2 – 59. „Situaţia în Laos”. 18 septembrie 1959, dată publicităţii în mai 2001, CIA/CREST.

— „*Servieta conţinea bani*”: Istorie orală, John Günther Dean, FAOH.

— *O* masă *de ruletă*: Interviul acordat de James autorului.

— „*Era adevărata confirmare*”: Istorie orală, William Lair, arhivă, Texas Tech University, interviu de Steve Maxner, 11 decembrie 2001. Folosit cu amabila permisiune a domnului Maxner şi a arhivei.

— *A cerut CIA-ului să dubleze forţele indigene şi „să depună orice efort posibil pentru a lansa operaţiunile de gherilă din Vietnamul de Nord*”: Primul ordin poate fi regăsit în Documentele de la Pentagon, *Relaţiile Statele Unite – Vietnam, 1945 – 1967*, Voi. 2 (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1972), p. 18. Ultimul este luat dintr-un memorandum al Grupului Special, republicat în FRUS, vol. XXVIII: „Geneza acestui program are la bază aprobarea de la nivel înalt a guvernului SUA de la sfârşitul anului 1960 şi începutul anului 1961 pentru ca CIA să atragă suportul local în lupta împotriva comunismului. Principalul efort al acestui program a fost susţinut de Meo, cel mai mare grup etnic din Laos... Autorizat de Grupul Special în iunie 1963, acest program s-a extins în prezent la o forţă de aproximativ 19.000 de luptători de gherilă Meo înarmaţi (dintr-un total de 23.000), implicaţi în apărarea satelor şi în activităţi specifice împotriva Pathet Lao”.

— *„Ignoranţa şi aroganţa*”: Richard L. Holm, „Recollection of a Case Officer în Laos, 1962 to 1964,

„*Studies în Intelligence*, Voi. 47, Nr. 1, 2003, CIA/CSI.

— „*activiştii erau cu total în favoarea unui război în Laos*”: A existat o aprinsă dezbatere la cartierul general al CIA despre înţelepciunea unui război în Laos. „Agenţia era foarte împărţită”, a spus Robert Amory Jr., directorul ajunct al Agenţiei între 1953 şi 1962. „Activiştii erau cu toţii în favoarea unui război în Laos. Credeau că era un loc minunat pentru un război... Fitzgerald susţinea puternic ideea”. Amory însă, nu, iar curând a demisionat, dar nu înainte de a contribui la scrierea primului mesaj major naţional televizat al preşedintelui Kennedy despre situaţia din Laos, la 23 martie 1961. Preşedintele nu putea sau nu voia să pronunţe corect numele ţării; credea că nu va interesa pe nimeni dacă îi spunea „Louse”. Spunea că „laii” erau ameninţaţi de forţele comuniste din interior şi din exterior, inclusiv de specialişti în astfel de ofensive din Vietnamul de Nord. „Siguranţa sa e legată de siguranţa noastră”, a spus el naţiunii. „Vrem neutralitate adevărată, văzută peste tot. Tot ce vrem este ca în Laos să fie pace, nu război”.

— *Americanii trimişi în Vietnam erau la fel de ignoranţi faţă de istoria şi cultura ţării*: Ronald FI. Spector, *Advice and Support*: *The early Years of the United States Army în Vietnam, 1941 – 1960*, ed. rev. (New York: Free Press, 1985). „Pe lângă această înclinaţie de a face ceva din nimic, mai era şi ignoranţa americană despre istoria şi societatea vietnameză atât de masivă şi de cuprinzătoare încât două decenii de burse federale, programe de învăţare a limbii, emisiuni speciale de televiziune şi tabere tematice abia descoperiseră o fărâmă”, scria Spector. „Înainte ca Statele Unite să se apuce să intervină în vreun colţ al lumii, liderii americani ar trebui să se gândească la factorii istorici şi sociali implicaţi”.

— „*Aveau tot ce şi-ar fi putut dori*”: Istorie orală, Neher, FAOH.

— *Proiectul Tigrul*: Autorul a descris soarta agenţilor vietnamezi ai CIA în „Odată trupe de comando pentru SUA, vietnamezii sunt acum daţi deoparte”, *The New York Times*, 14 aprilie 1995. Înşelarea Agenţiei de către Hanoi între 1961 şi 1963 este amplu detaliată de Richard H. Schultz, Jr., *The Secret War Against Hanoi*: *Kennedy’s and Johnson’s Use of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors în North Vietnam* (New York: HarperCollins, 1999). Schultz, director al studiilor de securitate internaţională de la Fletcher School of Law and Diplomacy, a luat numeroase interviuri de istorie orală şi a revăzut documente date publicităţii pentru această carte.

— *„Am semănat o grămadă de minciuni”*: Barbour, FAOH.

— *În octombrie 1961, preşedintele Kennedy l-a trimis*: răspândirea forţelor paramilitare ale CLA în regiune în acea vreme a fost impresionantă, aşa cum a detaliat generalul Lansdale într-un raport pentru Casa Albă.

În Vietnam, ofiţerii CIA comandau 340 de soldaţi sud-vietnamezi din Primul Grup de Observare, creat de Agenţie în 1956 şi antrenat pentru uciderea agenţilor Vietcong infiltraţi în sud, nord şi în Laos. Din Taiwan, Civil Air Transport, linia aeriană a CIA, organiza sute de misiuni de zbor în fiecare an în Laos şi Vietnam; armata naţionaliştilor chinezi şi CIA au antrenat sute de vietamezi care să lucreze ca ofiţeri paramilitari. În Thailanda, forţele paramilitare ale lui Bill Lair se ridicau la 550 de ofiţeri thailandezi pregătiţi. La Fort McKinley, lângă Manila, CIA avea o şcoală pentru soldaţii filipinezi, meniţi să lupte împotriva comunismului în întreaga Asie. Alte sute de candidaţi din regiune erau trimişi la baza CIA de pe insula Saipan.

— *„trimiterea în Vietnam a unor forţe militare ale* SUAA – cesta era. Într-adevăr. un secret foarte bine

tăinuit. Autorul a obţinut de la arhivele CIA. în 2005, o copie a raportului complet şi necenzurat al lui Taylor. Era copia personală a directorului adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, Charles Pearre Cabell. Cabell subliniase fraza şi scrisese pe marginile copiei *către cititorii de la CIA*: *acest lucru trebuie ţinut foarte secret*. *CPC*.

— „*Nimeni nu îl plăcea pe Diem*”: Robert F. Kennedy, JFKL. colectată în volumul lui Edwin O. Guthman şi Jeffrey Shulman (ed.), *Robert Kennedy, in His Own Words*: *The Unpublished Recollections of the Kennedy Years* (New York: Bantam, 1988), p. 396.

— „*Însuşi Diem să nu poată fi păstrat*”: Telegrama de la Departamentul de Stat către ambasada din Vietnam, Washington, 24 august 1963, 21: 36, FRUS, vol. III.

— „*Nu ar fi trebuit să îmi dau consimţământul*”: Casetele JFK. 4 noiembrie 1963. JFKL.

— *Preşedintele ordonase eliminarea lui Diem*: sâmbătă seara, la 23 august 1963, când JFK a decis să-l răstoarne pe Diem, veştile din Vietnam erau proaste. Trupele de comando sud-vietnameze antrenate de CIA asasinau protestatari budişti, spunea raportul informativ zilnic de la CIA din acea dimineaţă, iar „Nhu i-a spus ieri unei surse că generalii au recomandat impunerea legii marţiale. [Nhu] a negat că s-ar ajunge la o lovitură, dar a avertizat că s-ar putea dacă Diem oscila sau făcea compromisuri în chestiunea budistă”. FRUS, 1961 – 1963, vol. III, documentul 271. Dacă ar fi citit-o Kennedy, ar fi fost încurajat să aprobe mesajul lui Hilsman prin care se autoriza o mişcare împotriva lui Diem. Istoria mesajului lui Hilsman a fost clarificată de dosarele date publicităţii Departamentului de Stat, în seria FRUS despre Vietnam. McCone i-a spus lui Dwight Eisenhower că aprobarea preşedintelui în cazul acelui mesaj necoordonat a fost „una din cele mai mari erori ale guvernului” de până acum.

Fostul preşedinte s-a înfuriat. Unde era Consiliul Naţional de Securitate? Ce treabă avea Departamentul de Stat cu organizarea loviturilor?

McCone a răspuns că JFK era înconjurat de „liberalii din guvernul lui, care voiau să reformeze toate ţările" din lume. Eisenhower nu s-a lăsat mai prejos, întrebând cine naiba i-a numit pe liberalii ăia? Bătrânul general „şi-a exprimat profunda îngrijorare pentru viitorul Statelor Unite". Memorandumul lui McCone, „Conferinţa cu fostul preşedinte Eisenhower, „19 septembrie 1963. DDEL.

— *Helms i-a transferat misiunea lui Bill Colby, noul director al diviziei CIA pentru Orientul îndepărtat*: ironia sorţii este că tocmai Colby – care în 1982 a spus *că* „răsturnarea lui Diem a fost cea mai gravă greşeală pe care am făcut-o" – se poate să fi fost cel care a plantat sămânţa ideii într-un memorandum de la 16 august 1963 către Helms, Roger Hilsman de la Departamentul de Stat şi Michael Forrestal de la NSE. Acesta analiza şansele „unei lovituri de stat reuşite" şi observa că „asasinarea ar putea fi o parte integrală a loviturilor plănuite sau ar putea fi îndeplinită cu speranţa că într-un fel sau altul ar putea ieşi ceva mai bun din situaţia haotică de acum".

— *„Înainte chiar să o zărească sau să vadă dacă are glas"*: Colby citat în Harold Ford, *CIA şi creatorii de politici pentru Vietnam*, 1996, CIA/CSI, disponibil la http://www.cia.gov/csi/books/Vietnam/epist. hmtl. Ford a fost mulţi ani analist senior la CIA pentru Vietnam.

— *La* Casa Albă, *Helms a ascultat cum preşedintele a primit mesajul*: La 29 august 1963, Helms lua parte la şedinţa de prânz de la Casa Albă cu preşedintele, McNamara şi Rusk, dar şi cu alţi oficiali de top. Grefierul a înregistrat că ambasadorul Lodge îi dăduse deja instrucţiuni lui Rufus Phillips de la CIA „să le spună generalilor vietnamezi că ambasadorul SUA este în spatele abordării CIA. „Mesajul către generali era că vocea CIA-

ului, ambasadei şi Casei Albe erau una şi aceeaşi. „Preşedintele a întrebat dacă avea cineva rezerve despre cursul acţiunilor pe care îl urmam”, iar Rusk şi McNamara au răspuns că da. Preşedintele a decis apoi că „ambasadorul Lodge va avea autoritate asupra tuturor operaţiunilor sub acoperire şi nu numai” din Vietnam. Apoi lui Lodge i s-a înmânat un mesaj personal, confidenţial, prin care primea ordinul prezidenţial de a se ocupa de acele operaţiuni. Memorandumul conferinţei cu preşedintele, 29 august 1963, dosarele Securităţii Naţionale, JFKL. Treaba lui Lodge era să se asigure că nu avea să se cunoască implicarea americană. „Am primit instrucţiuni de la ambasadorul Lodge” a spus Conein. „Dacă erau instrucţiuni scrise, avea un obicei foarte bun de a nu le citi. Îndoia bucata de hârtie cu instrucţiunile pentru tine, te lăsa să le citeşti, dar numai atât, aşa că nu ştiai cine le trimitea şi de unde veneau… «Acestea sunt instrucţiunile, le-ai înţeles?», «Da, domnule». «Bine, apucă-te de treabă»”. Pentru dorinţa de păstrare a secretelor a preşedintelui, vezi Bundy către Lodge, 5 octombrie 1963, FRUS, vol. IV.

— *„CIA are mai mulţi bani, case mai mari decât diplomaţii, salarii mai mari, mai multe arme, echipament mai moden”*: conflictul dintre Lodge şi Richardson este amintit de John H. Richardson, My *Father the* Spy: A *Family History of the CIA, the Cold War, and the Sixtics* (New York: Harper-Collins, 2005).

— *Lodge a decis că voia un nou şef de bază*: Mai exact, îl voia pe generalul Ed Lansdale, americanul cel urât. Nici să nu te gândeşti, a spus McCone, „nu avea deloc încredere în el. îl puteau înlocui pe Richardson dacă Lodge voia lucrul ăsta, dar nu cu cineva din afară”. Memorandumul conversaţiei telefonice între secretarul de stat şi directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, 17 septembrie, 1963, FRUS, 1961 – 1963, vol. IV, documenul

120.

— *„l-a expus şi i-a făcut numele public în ziare”*: Istorie orală, RFK, JFKL; Guthman şi Shulman, *Robert Kennedy, in his oum words*, p. 398. Distrugerea unui şef de post de către un ambasador era un fapt fără precedent în istoria CIA. McCone i-a trimis o informare de patru pagini preşedintelui Kennedy cu o zi înainte de conferinţa de presă programată pentru 9 octombrie 1963, apărând CIA împotriva scurgerilor de informaţii produse de furia lui Lodge. „Fără îndoială veţi fi întrebat de rolul CIA în Vietnam”, scria McCone. „Criticile care şi-au făcut loc în sute de articole şi editoriale erodează serios spiritul acestei organizaţii pe care m-am străduit să îl refac timp de doi ani”. Preşedintele a disecat informarea lui McCone în răspunsurile sale către presă.

— *„Am avut noroc”*: Tran Van Don, *Our Endless War* (San Francisco: Presidio, 1978), p. 96 – 99.

— *„să ne împotrivim revocabil complotului de asasinare”*, *„să susţină asasinatul”*, dacă aş fi fost proprietarul unei *echipe de baseball*: Comitetul Church, *Prepuspuse comploturi de asasinare împotriva liderilor străini*, Raport preliminar, Senatul SUA, Congresul 94, prima sesiune, 1975.

— *„o lipsă completă de informaţii”*, *„extrem de periculoasă”* şi *„un dezastru de proporţii pentru Statele Unite”*: Memourile lui McCone, „întâlnirea 5412 a Grupului Special”, 18 octombrie 1963 şi „Discuţie cu preşedintele – 21 octombrie”, CIA/CREST. Vezi şi Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers*.

— *„Nu ar trebui să ne opunem unei lovituri”*: Lodge către Bundy şi McCone, 25 octombrie 1963, FRUS, 1961 – 1963, vol. IV, documentul 216. Dar era prea târziu. La 29 octombrie, McCone, Helms şi Colby au mers la Casa Albă pentru o şedinţă cu preşedintele, fratele său şi întreaga echipă de securitate naţională, programată la prea 16: 20.

Colby a prezentat o hartă militară detaliată care arăta că forţele lui Dien şi cele ale liderilor loviturii erau egal împărţite. La fel erau şi oamenii preşedintelui. Departamentul de Stat era în favoare, armata şi McCone se opuneau. Dar Casa Albă pusese în mişcare o forţă pe care nu o putea opri.

— *„bani şi arme”*: Don, *Our Endless War*, p. 96 – 99.

— *„Diem s-a uitat la mine cu o privire curioasă şi a spus «Se va da o lovitură împotriva mea?»”*: Istorie orală, Phillips, FAOH.

— *Lovitura a avut loc la 1 noiembrie*: Relatarea lui Conein din prezentul volum provincie din propria sa mărturie depusă în faţa Comitetului Church; schimbul de mesaje este reprodus în FRUS. Conein a spus că Nhu aranjase cu comandantul militar al districtului militar din Saigon să însceneze o revoltă Vietcong în Saigon. Planul includea asasinarea unor oficiali-cheie americani. Nhu planifica să trimită trupe din contingentul comandantului să organizeze falsa revoltă şi să salveze Vietnamul. Dar comandantul i-a deconspirat planurile. Aşa cum s-a exprimat Conein, generalii rebeli „l-au păcălit de două ori” pe Nhu: când a început adevărata lovitură, Nhu a crezut că era falsa lui lovitură. Conform Comitetului Church, Conein i-a dat trei milioane de piaştri (42.000 de dolari) unui subordonat al generalului Don spre sfârşitul dimineţii zilei de 1 noiembrie, pentru a face rost de hrană pentru trupele loviturii şi pentru a plăti despăgubiri pentru cei ucişi în luptă. Conein a spus în mărturia lui că suma pe care a luat-o de acasă era de 5 milioane de piaştri sau 70.000 de dolari. Colby a susţinut că erau 65.000 de dolari.

— *Preşedintele a sărit în picioare şi „s-a grăbit pe uşă afară cu o expresie de şoc şi groază întipărită pe faţă cum nu-l mai văzusem niciodată”*: Generalul Maxwell D. Taylor, *Swords and Plowshares*: *A Memoir* (New York: Da Capo, 1990). p. 301. Mesajele Casa Albă – Saigon citate în acest

pasaj sunt publicate complet în FRUS, vol. IV.

— „«*Hei, şefu', am făcut o treabă bună, nu-i aşa*?»”: Istorie orală. Rosenthal, FAOH.

Capitolul douăzeci şi unu în 1975, Comitetul Special al Senatului pentru Studierea Operaţiunilor Guvernamentale cu privire la Activităţile de Spionaj (numit de aici înainte „Comitetul Church”) s-a întrunit sub conducerea senatorului Frank Church. Investigatorii comitetului au cerut şi au primit depoziţii luate în secret, iar mai târziu au ascultat şi câteva mărturii cu public restrâns. Munca lor s-a reflectat în dosarele secrete.

Acest capitol se bazează pe mărturiile recente ale ofiţerilor seniori ai CIA, date publicităţii de curând – printre ei, Richard Helms, John Whitten (identificat ca „John Scelso”) şi James J. Angleton. Au depus depoziţii secrete în faţa Comitetului Church în 1976 şi apoi într-o a doua investigaţie a Comitetului Special de Investigare a Asasinatelor Camerei în 1978 (numit de aici înainte CSIAC). Helms, McCone, Angleton şi alţii au mai depus mărturie şi în faţa Comisiei Rockefeller, creată de preşedinte în 1975. Publicarea acestor transcrieri la douăzeci şi douăzeci şi cinci de ani de la fapte aduc o nouă lumină asupra convingerilor la care ajunsese CIA după asasinat, asupra propriilor sale investigaţii şi asupra neinformării Comisiei Warren.

Depoziţiile au fost date publicităţii între 1998 şi 2004, în conformitate cu Legea Colecţiei de Dosare despre Asasinarea lui JFK, aprobată de Congres în 1992. Multe dintre ele au fost publicate pe un CD-ROM ca *Transcrierile discuţiilor despre asasinat ale Comitetului Church*, disponibile Online la http://www.history-matters.com.

Munca depusă de John Whitten de la CIA în investigarea asasinării lui Kennedy a fost descoperită la Biblioteca JFK de jurnalistul Jefferson Morley, în cercetările sale pentru biografia pe care o are în pregătire

despre şeful bazei CIA din México City. Win Scott. A fost amabil să îi ofere şi autorului de faţă copii ale acestor documente în 2006. Documentele lui Whitten se vor numi de aici înainte „raportul Whitten”.

— *„Chiar mă bucur că Serviciile Secrete nu ne-au prins”*: Richard Helms cu William Hood. *A Look over My Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 227 – 229.

— *„Mi-a trecut prin minte”*: LBJ, conversaţie telefonică cu Bill Moyers, 26 decembrie 1966. LBJL. Multe din casetele lui Lyndon Johnson înregistrate la Casa Albă despre asasinarea lui Kennedy au fost adunate, editate, adnotate şi publicate de Max Holland în *The Kennedy Assassination Tapes* (New York: Knopf, 2004). Citatele din aceste casete se vor numi de aici înainte „LBJ Tapes Holland”.

— *„Moartea tragică a preşedintelui Kennedy”*: Helms, *A Look Over My Shoulder*, p. 229.

— *„Mexicul avea cele mai mari şi mai active operaţiuni de interceptare telefonică din lume”*: depoziţia lui Whitten, 1978.

— *„CIA nu a dispus de surse”*: Raportul lui Whitten, nedatat, dar decembrie 1963. CIA/JFKL.

— *Şi-a ieşit din fire*: La şedinţa de la 23: 30 de la 22 noiembrie 1963, McCone i-a avut ca invitaţi pe directorul adjunct Carter, pe Richard Helms şi pe şeful administrativ al Agenţiei. Red White, care a înregistrat în jurnalul biroului său că McCone l-a luat pe generalul

Carter şi „«l-a scărmănat» bine, şi-a exprimat profunda nemulţumire asupra modului în care era administrată Agenţia”. Jurnalul L.K. White, 23 noiembrie 1963, CIA/CREST.

— *„cele mai amare sentimente”*: Whitten şi-a făcut o biografie profesională şi a descris conflictele cu Angleton în depoziţiile din 1976 şi 1978; citatul face parte din ultima

serie.

171 „*vizitase în repetate rânduri ambasada sovietică şi pe cea cubaneză* Depoziţia lui Helms, 9 august 1978, Comitetului Special de investigare a Asasinatelor al Camerei. Ultrasecret, dat publicităţii la 1 mai 2001.

— *McCone… adus veştile legăturii cubaneze*: Memorandumul lui McCone, 24 noiembrie 1963, CIA/CREST; conversaţia dintre LB şi Eisenhower, 27 august 1965, LBJ Tapes Holland.

— „*asasinatul ăsta*”: LBJ către Weist, 23 noiembrie 1963, LBJ Tapes Holland.

— *Vorbise între patru ochi*: Explicaţia nevinovată era că ofiţerii sovietici de spionaj din México City se bucurau de vize, precum ofiţerii CIA din ambasadele lumii. În memoriile sale, ofiţerul sovietic de spionaj Oleg Nechiporenko a spus că mai întâi a fi auzit şi apoi a văzut cum cerea Oswald viză în rusa sa abia inteligibilă.

Părea că voia să meargă în Cuba să se salveze pe el şi pe Fidel Castro de forţele serviciilor americane de informaţii: „Oswald era extrem de agitat şi evident nervos, în special când menţiona FBI-ul, iar de-odată a devenit isteric, a început să suspine şi a strigat printre lacrimi «*Mi-e frică… mă vor ucide. Lăsaţi-mă să trec*!», repetând neîncetat că era persecutat şi urmărit chiar şi acolo în Mexic, apoi şi-a dus mâna dreaptă la buzunarul stâng şi a scos un revolver, spunând: «Vedeţi? *Trebuie să port asta ca să îmi apăr viaţa.*» „Nechiporenko, Passport *to Assassination*: *The Nover-Before-Told Story of Lee Harvey Oswald by* the *CGB Colonel Who Knew Him* (Secaucus, NJ: Birch Lane, 1993).

— *Postul a trimis cartierului general o listă*: Secvenţa evenimentelor, mai întâi întrebarea dacă Cubela ar putea fi agent dublu, este redată în „Investigaţia asasinării preşedintelui John F. Kennedy; Performanţa agenţiilor de informaţii”, raportul membrilor Comitetului Church, 1975,

dat publicităţii în 2000.

— *Dulles l-a sunat imediat pe James Angleton*: depoziţia lui Angleton, 1978, HSCA.

— *„Helms şi-a dat seama că dezvăluirea comploturilor de asasinare reflectă negativ imaginea Agenţiei”*: mărturia lui Whitten, 1976.

— *„Acţionam cu cea mai mare grijă”*: dispoziţia lui Helms testimony, august 1978, HSCA.

— *„era o incompetentă flagrantă”* şi *„o confirmare făţişă”*: Hoover şi Deloach citaţi în „Investigaţia asasinării preşedintelui John F. Kennedy”. Acest raport secret al Senatului, dat publicităţii în 2000, la douăzeci de ani de la întocmirea lui, a descoperit că „dovezile tind să acuze procesul prin care comunitatea de spionaj a oferit informaţii Comisiei Warren”. A concluzionat: „Avem îndoieli dacă vom putea avea vreodată încredere în aceste agenţii de a-şi investiga propriile operaţiuni şi propria performanţă în situaţii critice”.

— *„Zeci de oameni au pretins că l-au văzut pe Oswald, pe ici, pe colo şi peste tot”*: mărturia lui Whitten, 1976.

— „Am *fi văzut lucrurile cu mai multă luciditate*”: Acesta şi alte citate din Angleton din acest capitol fac parte din depoziţia sa în faţa HSCA, 5 octombrie 1978, dată publicităţii în 1998.

— *„aş vrea să vorbesc cu tine”*: Mark a povestit despre întâlnirea lui cu Nosenko, o poveste nespusă anterior, într-o istorie orală a Departamentului de Stat, FAOH.

— *Multe detalii s-au pierdut însă şi la traducerea materialului*: De exemplu, Nosenko a spus că un sergent de armată de la ambasada americană din Moscova, pe care l-a identificat drept spion KGB, lucra pe post de „depanator de aparate de codare”. Acest cuvânt a fost tradus apoi în engleză prin „mecanic”, adică mecanic auto.

Când Nosenko a încercat să corecteze fraza, a fost acuzat că încerca să-şi modifice declaraţia.

— *„o grămadă de lucruri merseseră prost în timpul mandatului său”*: *O* confirmare oficială a acelui fapt a apărut, în cele din urmă, în 2006. Vezi „Era Angleton la CIA, „în *Un dosar de contrainformaţii*, Voi. 3, Cap. 2, p. 109 – 115, disponibil online la http://www.neix. go v/historyzindex.html.

— *CIA l-a izolat pe Nosenko*: Cronologia cazului a fost scrisă doi ani mai târziu, de doi ofiţeri superiori ai CIA: Richards J. Heuer Jr., „Nosenko: Five Paths to Judecment”, *Studies în Intelligence*, toamna 1987, CIA/CSI; şi John Limond Hart, *The CIA's Russians* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2002), p. 128 – 160.

— *„Mi-am dat seama* că *nu îl puteam ţine în condiţiile josnice ale închisorii”*: Interviu cu Helms. *Studies în Intelligence*, decembrie 1993, CIA/CSI.

— *Făcuse şapte studii majore ale cazului*: în 1976, John Limond Hart de la CIA a fost rechemat la lucru pentru a reinvestiga cazul lui Nosenko. Hart dezvăluise decepţiile produse de predecesorul său ca director al bazei din Seul, Al Haney. cu aproape un sfert de secol înainte. Continuase apoi cu o carieră deosebită – director al bazei din Saigon. director pentru serviciile de spionaj extern în China şi Cuba şi şef al operaţiunilor pentru Europa de Vest. îl cunoscuse pe Angleton în 1948, când lucraseră împreună la Roma – când CIA câştigase alegerile italiene, Războiul Rece era la început, iar Angleton mai era încă sănătos mintal. Cei doi au participat la un interviu de o oră despre cazul lui Iuri Nosenko din 1976. Când Hart a citit a doua zi transcrierea, cuvintele nu mai aveau niciun sens. „Poate din cauza setei lui legendare”, scria Hart, „mintea împotmolită a lui Angleton devenise la vremea aceea o adunătură de mici amănunte neînsemnate şi disparate, multe dintre ele complet irelevante”. Hart a numit cazul lui

Nosenko „un fapt abominabil”, cel mai rău lucru pe care l-a întâlnit în întreaga lui carieră în domeniul spionajului. Hart, *CIA's Russians*.

Capitolul douăzeci şi doi

— *„o grămadă de vagabonzi”*: LBJ către senatorul Eugene McCarthy, 1 februarie 1966, disponibil Online la http://www.whitehousetapes.org/clips/1966_0201_lbj_mccarthy_Vietnam.html.

LBJ şi-a expus teoria „recompensei divine” – „asta pentru că preşedintele Kennedy fusese într-un fel responsabil pentru sfârşitul lui Diem, a fost el însuşi asasinat” aşa cum îşi amintea Richard Helms – în cadrul unei şedinţe de la 19 decembrie 1963 cu McCone, Helms şi Desmond Fitz Gerald. LBJ i-a repetat acest lucru şi lui Hubert Humphrey, care avea să devină vicepreşedinte, lui Ralph Duggan, un consilier de la Casa Albă şi lui Pierre Salinger, unul dintre secretarii de presă ai lui Kennedy.

— *„procurorul general intenţiona să rămână în funcţie”*: Memorandumul lui McCone, „Discuţie cu preşedintele, 13 decembrie – 9: 30, „dat publicităţii în octombrie 2002, CIA/CREST. Memorandumul lui McCone continuă: „I-am explicat preşedintelui că îi spusesem lui Bobby că nu mai putea avea cu preşedintele intimitatea relaţiei pe care o avusese cu fratele său. pentru că aceea fusese o relaţie de sânge, nu una oficială. Era un tip de relaţie care se întâlneşte adesea printre fraţi şi niciodată printre oficiali, fie în afaceri, fie în guvern”.

Această relaţie nu exista între noul preşedinte şi procurorul său general. Bobby nu putea să suporte să stea la Casa Albă cu Johnson. „E rău, aspru, vicios – în multe privinţe, un animal”, a spus după câteva luni, în istoria orală din 1964 pentru Biblioteca Kennedy.

— „«de *a schimba imaginea CIA*»”: Memorandumurile lui McCone, 28 decembrie 1963, 13 ianuarie şi 20 februarie 1964. Preşedintele era îngrijorat

de propria lui imagine. A rămas uluit de publicarea *The Ivisible Government*, prima carte de mare succes care examina relaţia CIA cu Casa Albă. A dezvăluit existenţa Grupului Special, comitetul oamenilor de elită de la CIA, Departamentul de Stat. Pentagon şi Casa Albă. care aprobau acţiunile sub acoperire – şi sublinia faptul că preşedinţii aprobau în ultimă instanţă acele acţiuni secrete. Preşedintele Grupului Special, consilierul pentru securitate naţională, McGeorge Bundy, credea că era mai bine să i se schimbe numele. După ce a respins sugestiile personalului său – printre care „Grupul Invizibil" – a emis Memorandumul de Acţiune pentru Securitate Naţională 303, schimbându-i numele în Comitetul 303. Dosarele date publicităţii arată că CIA a desfăşurat 163 de acţiuni sub acoperire majore în timpul administraţiei Kennedy, o medie de aproape cinci pe lună. Pe vremea mandatului preşedintelui Johnson, au fost lansate 142 din februarie 1967, o medie de aproape patru pe lună. Deliberările membrilor erau adesea pro forma. În decursul câtorva zile din primăvara anului 1964, au aprobat un transport de arme pentru lovitura militară care a răsturnat guvernul din Brazilia – „nu vrem să vedem cum se duce Brazilia de râpă în timp ce noi stăm degeaba şi aşteptăm următoarele alegeri" – şi a mai trimis 1.25 milioane de dolari pentru schimbarea rezultatelor alegerilor prezidenţiale din Chile – „nicio problemă, oricum putem face rost de mai mult dacă e nevoie". Preşedintele Johnson urmărea rareori detaliile acestor decizii, deşi purtau semnătura biroului său.

— „*extrem de îngrijorat*": Memorandumul lui McCone, „Informarea DSC1 despre subcomitetele Senatului, despre serviciile înarmate şi alocările bugetare, vineri 10 ianuarie 1964", dat publicităţii la 15 decembrie 15, 2004, CIA/CREST; Harold Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers*, 1996, CIA/CSI, disponibil Online la http://www.cia.gov/csi/ books/Vietnam/epis 1.html.

— *„Preşedintele ar trebui să fie informat că ăsta nu e cel mai mare lucru de la inventarea untului de arahide”*: McCone, Helms şi Lyman Kirkpatrick citaţi în memorandumul pentru dosarul oficial, William Colby, „Şedinţa despre Vietnamul de Nord”, 9 ianuarie 1964, CIA/CREST.

— *„foarte nemulţumit”*: Memorandumurile lui McCone, 22 şi 29 aprilie 1964 şi 22 octombrie 1964, CIA/CREST; ultimul apare şi în FRUS, vol. XXXIII, documentul 219. Merită citat întrucât demonstrează că preşedintele Johnson şi John McCone nu au purtat niciodată o conversaţie substanţială despre CIA:

„La 22 octombrie, m-am pregătit de plecare cu doamna McCone, pentru a participa la înmormântarea lui Herbert Hoover. Am fost sunat de la Casa Albă şi mi s-a spus că preşedintele a cerut în mod deosebit să îl însoţim… În timp ce mă aflam alături de preşedinte, am avut ocazia să discut anumite chestiuni cu el. Principalele puncte au fost: Preşedintele *a spus că nu ştia prea multe despre organizarea CIA… Eu am* subliniat obiectivitatea organizaţiei, faptul că nu aveam o „axă de raportare” în niciun domeniu, în special cu privire la politica externă şi cea de apărare. Agenţia considera că responsabilitatea sa era de a colecta informaţii prin orice mijloace posibile şi de a evalua informaţiile noastre şi pe cele obţinute, atent şi obiectiv. Preşedintele *a întrebat care era dimensiunea organizaţiei*. *I-am* spus că bugetul nostru era de [şters] şi că aveam în jur de [şters] angajaţi. A întrebat despre perspectivele asupra viitorului. I-am spus că eu consideram că organizaţia se descurca destul de bine, o prognoză pe cinci ani nu indica măriri de personal, iar creşterile bugetului erau minime şi atribuite în general măririlor salariale sau a altor chestiuni similare. I-am spus că acest lucru a rezultat din administrarea foarte atentă şi că speram «să ne menţinem nivelul» dacă nu aveau să îi fie

date şi alte sarcini Agenţiei. Pentru asta ar fi nevoie de mai mulţi oameni şi mai mulţi bani. Preşedintele *a întrebat care era partea de buget alocată activităţilor operaţionale, cum erau acţiunile politice, paramilitare*, etc… *iar eu* am vorbit despre [şters]. Asta era prima *oportunitate de a discuta despre Agenţie cu preşedintele*. *Am* rămas cu impresia că era interesat şi impresionat”. Memorandumul lui McCone „Discuţia cu preşedintele – 22 octombrie 1964”, sublinierea adăugată.

McCone a încercat să-i atragă atenţia preşedintelui că soarta naţiunilor putea să depindă de un singur… de spionaj. Ar fi avut despre ce să vorbească, iar cea mai bună parte era asta: în ’64, un tânăr şef de post, pe nume Clair George, staţionat la Bamako, Mali, una din cele mai obscure capitale ale lumii, a primit un pont de la un membru al guvernului ţării gazdă. Un oficial african i-a spus că auzise de la un diplomat de la ambasada chineză că Beijingul avea să facă primul test nuclear în câteva săptămâni. Raportul a ajuns direct la cartierul general al CIA. Un satelit-spion a fost orientat spre pregătirile de la locul testului din China. McCone s-a ocupat personal de analiză. „Ştiam ce făceau”, şi-a amintit el într-o relatare pentru istoria orală a Bibliotecii LBJ. „Spionaj pur”. McCone a spus Casei Albe şi aliaţilor americani că chinezii aveau să testeze arma nucleară într-o perioadă de treizeci până la şaizeci de zile: „Iar în cea de-a treizeci şi una zi, au lansat bomba. Am devenit profet”. Această lovitură de spionaj începuse cu ştiri de nicăieri – capitala din Mali. După aceea, Clair George era un om aranjat. Douăzeci de ani mai târziu, a devenit directorul serviciului clandestin. Dar McCone avea prea puţine astfel de poveşti de succes.

— *Noua Agenţie de Informaţii pentru Apărare*: DIA era „un exemplu negativ perfect pentru o agenţie guvernamentală”, spunea amiralul Bobby Ray inman, care lucrase ca director adjunct la jumătatea anilor ’70 înainte

de a conduce ANS şi, pentru o scurtă perioadă, de a lucra în calitate de director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii. Bobby R. Inman… Managing Intelligence for Efective Use", Centrul pentru Cercetarea Politicilor de Informaţii. Harvard University, decembrie 1980.

— „pot să *ia Biroul National de Cercetare şi să şi-l îndese undeva*": Transcrierea conversaţiei telefonice dintre McCone, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii şi secretarul adjunct al apărării, 13 februarie 1964, FRUS, vol. XXXIII, dată publicităţii 2004.

— *Într-o mărturie foarte detaliată*: Robert J. Hanyok, „Ticăloşi, escroci, vânători din umbră şi cai verzi pe pereţi: misterul Golfului Tonkin, 2 – 4 august 1964, „*Criptologie Quarterly*, Voi. 19, Nr. 4/Vol. 20, No. 1, Iarna 2000/Primăvara 2001, dat publicităţii noiembrie 2005. Revista este o publicaţie oficială şi foarte confidenţială a Agenţiei Naţionale de Securitate.

— *Distrugătoarele americane au trimis un mesaj că erau atacate*: Opt ore mai târziu, preşedintele Johnson l-a întrebat pe McCone: „Vor război de ne atacă navele în mijlocul Golfului?" McCone a răspuns: „Nu. Nord-vietnamezii reacţionează defensiv la atacurile noastre din largul insulelor lor. Răspund din mândrie".

— „*McNamara preluase mesajul SIGINT în formă brută*": Istorie orală, Ray Cline, LBJL.

— „*umblau după cai verzi pe pereţi*": Hanyok, „Ticăloşi, escroci, vânători din umbră şi cai verzi pe pereţi".

Capitolul douăzeci şi trei

— „*Vietnamul a fost coşmarul meu*": Richard Helms şi William Hood, *A Look Over* My *Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 309 – 311.

— „*era ignoranta noastră – sau inocenta*": Istorie orală, Helms, 16 septembrie 1981, LBJL.

— „«*Laşule*! *Trădătorule*! *Molâule*!»”: LBJ citat în Doris Keams, *Lyndon Johnson and the American Dream* (New York: Harper and Row, 1976), p. 251 – 252.

— „*Contrainsurgenţa devenise un strigăt de luptă aproape ridicol*”: Istorie orală, Amory, JFKL.

— „*Ceea ce ne trebuia… erau oameni care puteau să tragă cu arma*”: Istorie orală, Robert F. Kennedy, 14 mai 1964, JFKL. colectată în Edwin O. Guthman şi Jeffrey Shulman (ed.), Robert *Kennedy, in his Own Words*: *The Unpublished Recollections of the Kennedy Years* (New York: Bantam, 1988), p. 310. Preşedintele Kennedy a fondat un Grup Special (Contrainsurgenţă) la 18 ianuarie 1962, în conformitate cu Memorandumul 124 pentru Securitate Naţională.

RFK era cel care îl conducea – în ciuda avertismentului lui McCone că ar fi „penibil pentru Bobby dacă s-ar afla că procurorul general făcea mizerii în favoarea comitetului de contrainsurgenţă” – şi crease, în numele acestuia, o serie de programe mondiale.

— „*Experimentul nostru de contrainsurgenţă şi implicaţiile acestuia*”: *De* Silva către Colby, nedatat, trimis de Colby către McCone via Helms („Subiect: Experimentul postului de la Saigon în Contrainsurgenţă), 16 noiembrie 1964; cu memorandumul ataşat al lui Marshall Carter („Războiul lui McCone”), dat publicităţii la 29 mai 2003. CIA/CREST.

— „*dacă Vietnamul de Sud va cădea*”: „Informarea DSCI către Subcomitetul CIA al Comitetului alocărilor bugetare al Camerei. 5 decembrie 1963, „dată publicităţii la 15 martie 2004, CIA/CREST.

— „*VC ar putea fi valul viitorului*”: McCone citat în Harold Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers* 1996, CIA/CS1, disponibil online la http://www.cia.gov/csi/books/Vietnam/epis 1.html.

— „*Teroarea semănată în oraşul Soigon era*

frecventă”: Peer de Silva. *Sub Roşa*: *The CIA and the uses of intelligence* (New York: Times Books, 1978), p. 220 – 254.

— *Coruperea informaţiilor*: George W. Allen, *None se blând*: *A Personal Account of the Intelligence Failure în Vietnam* (Chicago: Ivan R. Dee, 2001), p. 188 – 194.

— „*Lumea mea se destramă*”: De Silva, *Sub Roşa*, p. 256.

— „*Trebuie să fie cineva care să fie suficient de inteligent*”: Casetele LBJ, 30 martie 1965, ora 09: 12, LBJL.

— „*presiuni tot mai mari pentru oprirea bombardamentelor*” şi „*o să ne pomenim la ananghie în luptele din junglă*”, memorandumurile lui McCone, 2 şi 20 aprilie 1965, LBJL. Vezi şi Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers*.

— „*Hai să vă spun eu cum e cu băieţii ăştia de la* informaţii Robert M. Gates, *From the Shadowos*: *The Ultimate Insider*'s *Story of Five Presidens and How thep Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 566. Sursa acestei poveşti este Richard Helms. Helms şi-a amintit foarte bine fraza ca fiind afirmaţia lui Johnson către John McCloy, la o cină de la Casa Albă. Nu este nicio îndoială că sunt cuvintele lui LBJ.

Capitolul douăzeci şi patru

— „*cineva care să poată aprinde* fitilul” Casetele LBJ/Holland, 2 aprilie 1965.

— „*nu le-ar mai fi rămas decât* să *închidă locul şi să-l lase pe mâna indienilor*”: Carter, memorandum pentru dosarul oficial, 2 aprilie 1965, CIA, FRUS, 1964 – 1968, vol. XXXIII, dat publicităţii în 2004.

— „… am nevoie *de tine*” *Lyndon Johnson a spus*: Transcrierea conversaţiei telefonice dintre preşedintele Johnson şi amiralul Raborn, 6 aprilie 1965, ora 16: 26, FRUS, vol. XXXIII, dată publicităţii în 2004, LBJL.

— „*CIA susţine că*”: Casetele LBJ, 30 aprilie 1965,

orele 10: 50 şi 11: 30.

— *„Nu crezi că CIA ar putea documenta situaţia?”*: Casetele LBJ, 30 aprilie 1965, ora 17: 05.

— *„A fost tragic”*: Ray Cline, *Secrets*, *Spies*, *and Scholors*: *Blueprint of the essenţial CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 211 – 212.

— *„Bietul Raborn”*: James Hanrahan, „An Interview wilh Former CIA Executiv Director, Lawrence K. «Red» White”, *Studies* în *Intelligence*, Voi. 43, Nr. 1, iarna 1999/2000, CIA/CSI.

— *„Dacă decideţi vreodată să scăpaţi de el, puneţi în locul lui pe cineva ca Helms”*: Transcrierea conversaţiei telefonice dintre preşedinte şi Russell, ora 20: 00, 14 septembrie 1965, FRUS, vol. XXXIII, dată publicităţii în 2004, LBJL.

— *„Chiar credeţi că putem învinge Vietcongul?”*: Casetele LBJ, 2 iulie 1965.

— *„cât se poate de invizibil”*: Istorie orală, William Lair, Proiectul de istorie orală a Vietnamului, Texas Tech University, interviu luat de Steve Maxner, 11 decembrie 2001. Folosit prin amabila permisiune a domnului Maxner şi a arhivelor.

— *„I-am văzut pe unii din tinerii noştri băieţi ucişi”*: Istorie orală, Lilley, FAOH.

— *Colby îşi pierduse nădejdea*: Colby către Helms, 16 august 1966, FRUS, 1964 – 1968, vol. XXVIII. Memorandumul descrie impresiile lui Colby din timpul turului din octombrie 1965.

— *„Aici nimeni nu stă la discuţii”*: Relatarea lui Shackley a fost extrasă din memoriile postume, scrise cu Richard A. Finney, *Spymaster* My *Life in the CIA* (Dulles, VA: Potomac, 2005).

— *„exemplară poveste a succesului”*: Memorandumul Agenţiei Centrale de Informaţii către Comitetul 303, 8 septembrie 1966, FRUS, 1964 – 1968, vol. XXVIII,

documentul 248.

— *Bill „Sălbaticul” Donovan*: Donovan şi-a început aventura ca ambasador prin revitalizarea dezastruoasei operaţiuni Li Mi. Forţele naţionaliste chineze înfrânte se retrăseseră în Triunghiul de Aur, pe dealurile din estul Burmei, la graniţa de nord a Thailandei şi la vestul Laosului. Deveniseră o forţă de ocupaţie agresivă, implicată în traficul internaţional de opiu. Donovan îi considera luptători pentru libertate şi le-a susţinut cauza, „oferindu-le provizii în timp ce nega public implicarea SUA”, a spus Kempton B. Jenkins, pe atunci ofiţer politic al Departamentului de Stat, detaşat la Bangkok. Aşa-zisa evacuare a forţelor Li Mi, supravegheată de Donovan, a părut impresionantă – piloţii CIA au scos pe calea aerului 1 925 de bărbaţi şi băieţi din Triunghiul de Aur şi i-au dus în Taiwan – dar câteva mii de oameni au rămas în urmă. În loc să lupte împotriva comuniştilor, au intrat pe piaţa de opiu, construind rafinării pentru morfină şi trimiţând drogurile de la Bangkok. Jenkins oferă o imagine detaliată a legăturilor lui Donovan cu poliţia şi armata thailandeză. Istorie orală, Jenkins. FAOH. Vezi şi Frank C. Darling. *Thailanda şi Statele Unite* (Washington, DC: Public Affairs, 1965), pentru începuturile implicării CIA în regiune după Războiul din Coreea.

Extinderea puterii postului CIA din Laos în anii ’50 este excelent descrisă în istoriile orale FAOH ale lui John Günther Dean, L. Michael Rives şi Christian A. Chapman, toţi foşti trimişi la ambasada americană de acolo.

— *„Banii nu erau o* problemă Istorie orală, Thomas, FAOH.

— *„finanţare a unui partid politic, susţinere electorală pentru acest partid şi sprijin pentru candidaţii aleşi în parlament din partea acestui partid”… era continuarea „conducerea şi controlul grupului aflat în prezent la putere” şi „asigurarea succesului partidului*

creat în câştigarea unei majorităţi confortabile şi decisive în alegeri. „Aceste scopuri sunt descrise în memorandumul CIA pregătit pentru Comitetul 303, 28 septembrie 1965 şi în raporturile Comitetului 303, 8 octombrie 1965. FRUS, vol. XXVII.

— *Agenţia dădea asigurări*: La 5 martie 1965, într-o discuţie despre acţiunile sub acoperire în desfăşurare în Indonezia, un ofiţer superior din cadrul CIA a spus Comitetului 303 că „pierderea unei naţiuni de 105 milioane de locuitori în faţa «Taberei comuniste» ar aduce puţină însemnătate victoriei din Vietnam”, rapoartele Comitetului 303, 5 martie 1965. Un memorandum separat al CIA către Comitetul 303, de la 23 februarie 1965, detaliază programul de acţiuni sub acoperire pentru Indonezia: „Încă din vara anului 1964, [şters, *dar probabil postul din Indonezia şi/sau divizia Orientului îndepărtat al lui Colby*] a lucrat cu Departamentul de Stat la formularea conceptelor şi la dezvoltarea unui program operaţional de acţiune politică în Indonezia… Principalul obiectiv al acestui program era exploatarea existenţei din interiorul PKI, prin sublinierea neîncrederii tradiţionale indoneziene în China şi prin portretizarea PKI ca instrument al imperialismului comunist chinez. Tipurile specifice de activităţi propuse includeau legăturile secrete cu grupurile anticomuniste deja existente şi susţinerea lor… [Programele sub acoperire în desfăşurare includeau] acţiuni politice în cadrul organizaţiilor şi instituţiilor indoneziene existente [şi] pregătirea în secret a personalului şi civililor recrutaţi, care urmau să fie plasaţi în poziţii-cheie… [Printre aceste scopuri se numără şi cel de al cultiva potenţialii lideri din Indonezia în scopul asigurării unei succesiuni non-comuniste paşnice la moartea sau îndepărtarea din funcţie a lui Sukarno”. Dosarele Comitetului 3030 se regăsesc în FRUS, vol. XXVI.

— *„L-am recrutat şi l-am direcţionat pe Adam Malik”*:

Interviul acordat de McAvoy autorului. Documentaţia asupra rolului CIA în Indonezia, inclusiv mesajul de la 2 decembrie 1965 de la Green către Bundy, ce detaliază o plată CIA către Adam Malik, poate fi găsit în FRUS, 1964 – 1968, vol. XXVI, p. 338 – 380. Volumul a fost cenzurat oficial de CIA şi retras de pe piaţă – dar nu înainte ca unele copii să fie tipărite, legate şi puse în circulaţie. Arhiva Naţională de Securitate a publicat paginile relevante în iulie 2001. Interviul autorului cu McAvoy a fost luat prin telefon, de la casa lui McAvoy din Hawaii. Rolul crucial al lui McAvoy ca ofiţer CIA în Indonezia a fost confirmat de trei dintre contemporanii săi din cadrul Agenţiei.

— *„Într-o locaţie clandestină”*: Istorie orală, Green, FAOH.

— *„Cu siguranţă, nu era o listă de condamnări la moarte”*: Istorie orală, Martens, FAOH.

— *Ambasadorul Green avea să-i mărturisească mai târziu vicepreşedintelui Hubert H. Humphrey… că „între 300.000 şi 400.000 de* persoane *au fost măcelărite”*: Memorandumul conversaţiei, 17 februarie 1967: întâlnirea din Biroul Oval dintre LB şi Adam Malik. memorandumul conversaţiei, 27 septembrie 1966; ambele în FRUS, 1964 – 1968, vol. XXVI.

— *„Cred că am creşte estimarea până la aproape 500.000 de oameni”*: Mărturia lui Green, Comitetul pentru Relaţii Externe, dată publicităţii în martie 2007.

— *„Nu noi am făcut valurile”*: Istorie orală, Green, FAOH.

— *„sincer şi profund îngrijorat de problema de conducere de la CIA”*: Bundy către LBJ. „Subiect: CIA”, citând o conversaţie cu Clifford, 26 ianuarie 1966.

— *O lungă listă a succeselor sale*: Raborn către Moyers, 14 februarie 1966.

— Habar nu are”: LBJ către Bundy, 22 februarie 1966, LBJ Tapes, toate citate în FRUS, vol. XXXIII, şi

făcute publice în 2004.

— *Comitetul şi-a reluat lucrările în mai*. Memorandumul NSE către LBJ, 24 martie 1966; memorandum nedatat, pentru directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, „Comitetul 303, Grupul Senio Interdepartamental şi Grupurile Interdepartamentale Regionale"; „Coordonarea şi aprobarea politicilor pentru acţiunile sub acoperire", 23 februarie 1967, CIA. Toate citate în FRUS, vol. XXXIII, şi date publicităţii în 2004. Documentul din 1967 despre acţiunea sub acoperire conţine detalii unice. Listează toate operaţiunile sub acoperire majore de până atunci, arătând rafinamentul controlului executiv asupra CIA:

a. Proiecte aprobate de DSCI pe baza autorizării interne:

(1949 – 1952) – 81 – Administraţia Truman b. Proiecte aprobate de DSCI în colaborare cu Consiliul de Coordonare a Operaţiunilor sau al Consiliului de Strategie Psihologică:

(1953 – 1954) – 66 – Administraţia Eisenhower c. Proiecte aprobate sau reconfirmate de Consiliul de Coordonare a Operaţiunilor, de Grupul Special sau de Comitetul 303:

Administraţia Eisenhower – 104
Administraţia Kennedy – 163
Administraţia Johnson – 142

Capitolul douăzeci şi cinci

— *„un circar"*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Ouer* My *Shoulder*: *A Life in The Central Intelligence Agenep* (New York: Random House, 2003), p. 311.

— *„Ne-am dat seama atunci... că nu puteam câştiga războiul"*: Gates, From *the Shadows*: *The Ultimate Insider's Strop of Five Presidents and FLow Thep Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 20 – 22.

— *„Agenţia asta face mari eforturi”* şi *„războiul e departe de a se fi terminat”*: Memorandumul şefului diviziei pentru Orientul îndepărtat, Agenţia Centrală de Informaţii, 25 iulie 1967, FRUS, vol. V.

— *„Opriţi acumularea de trupe americane”*: George W. Allen, *None*. Se *Blând*: *A Personal Account of the Intelligence Failure* în *Vietnam* (Chicago: Ivan R. Dee, 2001), p. 213 – 219. Allen scria că ţinta administraţiei era să folosească informaţii false pentru „manipularea opiniilor şi convingerilor politice, cu scopul de a altera percepţiile astfel încât să corespundă cu anumite noţiuni, indiferent dacă aceste noţiuni erau sau nu susţinute de dovezi”. Practicile pe care le-a identificat – falsificarea informaţiilor pentru controlarea percepţiilor publice şi susţinerii politice – pot suna familiar multor americani în zilele noastre. Desigur, existau unele percepţii interioare proprii în rapoartele Agenţiei venite de la Saigon, iar acestea nu treceau neobservate. În vara anului 1967, se punea întrebarea cine va fi următorul preşedinte al Vietnamului de Sud, dintre Thieu şi Ky. Alegerea finală a revenit conducerii militare vietnameze. CIA a susţinut că avea să-l aleagă pe Ky. Ofiţerii Departamentului de Stat de la Saigon, inclusiv John Negroponte, viitorul ţar al serviciilor americane de informaţii, erau siguri, că Thieu avea să fie cel ales. „John mi-a spus mai târziu că ultimul raport de la CIA – care îl dădea câştigător tot pe Ky – fusese făcut chiar în momentul în care ambasadorul Lodge fusese chemat la o întâlnire cu comandanţii militari la care i se spusese că Thieu urma să fie candidatul lor”, îşi amintea Robert Oakley de la Departamentul de Stat. „CIA avusese mult timp o relaţie foarte apropiată cu Ty; prin urmare, le-a favorizat, ceea ce le-a colorat şi rapoartele”. Istorie orală, Oakley, FAOFL

— *La 19 septembrie, McNamara i-a telefonat preşedintelui*: Casetele LBJ, 19 septembrie 1966,

transcriere în FRUS, vol. IV.

— *„Trebuie să vă retrageţi”*, *i-a spus Komer lui Carver*: Comentariile lui Komer şi corespondenţa dintre Helms şi Carver se regăsesc într-o serie de mesaje, date publicităţii în întregime, între cartierul general al CIA şi postul de la Saigon, care se referă la controversa ordinului de luptă din septembrie 1967, CIA/CREST.

— *„Credem că înaintarea comunistă a fost oprită”*: NE 53 – 63, citat în Harold P. Ford, „Why CIA Analysts Were. Se Doubtful About Vietnam, *„Studies în Intelligence*, 1997, CIA/CSI.

— *„Propunerea obligatorie”*: John Huizenga, „Implicaţiile unui rezultat nefavorabil în Vietnam, „11 septembrie 1967, CIA/CREST, cu memorandumul lui Helms, făcut public în 2004. Huizenga a fost şeful personalului Biroului de Estimări Naţionale al CIA şi mai apoi director al biroului.

Capitolul douăzeci şi şase

— *„despre implicarea CIA”*: „Problema expunerii activităţilor clandestine ale tinerilor şi studenţilor”, nedatat, dar februarie 1967, CLA/FOIA.

— *„LBJ i-a făcut responsabil de scoaterea Agenţiei din încurcătură”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over* My *Shouder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 345. Un memorandum de la 19 mai 1966, de la Helms către Moyers, la Casa Albă, detaliind vieţile personale şi profesionale ale editorilor şi reporterilor de la *Ramparts*, a fost dat publicităţii la 13 noiembrie 2006. Acest tip de raportare era în afara cartei CIA.

— *Secretarul de stat*, *Dean Rusk*, avertiza încă din 1960 într-un memo de la 9 decembrie 1961, Rusk ceruse Grupului Special să abordeze următoarele probleme: „1. CIA oferă acum un anumit suport organizaţiilor private de natură educaţională sau filantropică. 2. Aceste fonduri

secrete au devenit subiect de bârfă sau informaţie publică în ţară şi în străinătate. 3. Fondurile secrete atrag suspiciunea asupra organizaţiilor în cauză şi, într-adevăr, le-ar putea împiedica pătrunderea în alte ţări. 4. Fondurile secrete elimină posibilitatea atragerii altor fonduri din surse care nu doresc să fie implicate în activităţile sau scopurile CIA. 5. În cele mai multe cazuri, nu există nevoie de a ascunde faptul că fondurile sunt oferite de Guvernul SUA. 6. Toate eforturile ar trebui depuse pentru mutarea de la fonduri secrete la fonduri publice… 7. Ce poate fi făcut în această privinţă cu organizaţii cum ar fi (a) Asia Foundation, (b) activităţile studenţilor africani şi (c) posibil şi altele?" FRUS, vol. XXV.

Comitetul 303, în şedinţa de la 21 iunie 1968, pentru problema Asia Foundation, a notat că „nimeni nu poate prezice cu acurateţe ce fel de fonduri, dacă vor fi vreunele, vor fi alocate" pentru a înlocui subvenţiile CIA. Totuşi, „dacă vor exista suspine pentru vremurile bune când se ofereau fonduri secrete, probabil că nu se vor auzi din cauza vuietului aerului condiţionat din Camera Situaţiilor de la Casa Albă".

— „Ne *lipsesc detalii corespunzătoare*": Memorandumul din partea directorului adjunct al Biroului pentru Informaţii şi Cercetare către Subsecretarul de Stat adjunct pentru afaceri politice, 15 februarie 1967, FRUS, vol. XXXIII, dat publicităţii în 2004.

— O *discuţie neoficială de o oră*: Documentele lui Pearson se află la Biblioteca LBJ. Munca lui a apărut în mai mult de şase sute de ziare americane cu o circulaţie cumulată de cincizeci de milioane de cititori. Lyndon Johnson avea o slăbiciune pentru Pearson, care l-a susţinut public în nominalizările democraţilor pentru preşedinţie din 1960.

— „*Povestea asta care circulă despre CIA*": Casetele LBJ/Holland, 20 februarie 1967.

— „pe *cât posibil*”: Thomas Hughes, revizuirea directivei NSE 5412, datată 17 aprilie 1967 şi dezbătută la 5 mai 1967, FRUS, vol. XXXIII.

— „*capacitatea CIA-ului de a se asigura de tăcerea foştilor angajaţi*”: Russell citat în „Informarea DSC1 despre subcomitetele Senatului, ale serviciilor înarmate şi alocărilor bugetare”, 23 mai 1967, dată publicităţii la 4 martie 2001, CIA/CREST.

— *Ce să facă cu Harueg*: James Hanrahan, „An Interview with Former CIA Executive Director, Lawrence K. «Red» White”, *Studies* în *Intelligence*, Voi. 3, Nr. 1, iarna 1999/2000, CIA/CSI.

— „*Extraordinara amărăciune fată de Agenţie*”: Osborn către Earman, memorandum pentru dosarul oficial, 4 octombrie 1967, CIA/FOIA.

— „*Pe la jumătatea anilor* ’60, *Angleton*”: Robert M. Hathaway şi Russell Jack Smith. „Richard Helms ca director al Agenţiei Centrale de Informaţii, „1993, CIA/CSI, dat publicităţii în februarie 2007.

— „*un om cu o gândire dezordonată şi incoerentă*”: John L. Hart, „Complotul-monstru: Contrainformaţiile în cazul lui Iuri Ivanovich Nosenko”, decembrie 1976, CIA/CSI.

— „*Angajaţii loiali ai Agenţiei căzuseră sub suspiciunea de trădare*”: Hathaway şi Smith, „Richard Helms ca director al CIA, „p. 124.

— „*ne înşelam singuri*” şi „*paralizase complet a efortului nostru sovietic*”: Memorandumul lui McCoy către Helms citat în Hathaway şi Smith, „Richard Helms ca director al CIA, „p. 108.

— „*pic de dovezi care să susţină*”: Interviu cu Kingsley, istorie orală, 14 iunie 1984, CIA, citat în Hathaway şi Smith, „Richard Helms ca director al CIA, „p. 123.

— „*paralizase complet efortul nostru sovietic*:

Interviu acordat de Taylor lui Hart, în „Complotul-monstru”, CIA/CSI.

— *„Precizia dovedită a acestei previziuni”*: Hathaway şi Smith, „Richard Helms ca director al CLA, p. 127.

— *„serviciile de informaţii aveau un rol în viaţa lui”*: Interviu Helms, istorie orală, 21 aprilie 1982, citat în Hathaway şi Smith, „Richard Helms ca director al CIA, „p. 143.

Istoria CIA conţine o fascinantă notă de subsol despre consecinţele Războiului de Şase Zile din 1967: „James Angleton era tot mai deranjat de perspectiva unui ciclu nesfârşit de războaie la care se adăugau şi mai multe războaie din Orientul Mijlociu. Cu asta în minte, a compus ceva ce părea a fi o elocventă pledoarie pentru o mişcare dramatică, menită să rupă cercul acesta distructiv. Într-un memorandum confidenţial [către Helms, Angleton propunea] o alianţă antisovietică la care să participe Israelul şi alte câteva state arabe conservatoare, cum erau Iordania şi Arabia Saudită. Toată situaţia depindea de urgenţa cu care era organizată, spunea Angleton; cu cât stătea mai mult Israelul în teritoriile arabe ocupate, cu atât era mai puţin binevoitor Tel Avivul să renunţe la ele. [O secţiune ştearsă a istoriei discută evident rolul criptodiplomatic jucat de Angleton şi de şeful diviziei pentru Orientul Apropiat, James Critchfield, în încercarea de a crea această alianţă]. În acest punct al discuţiilor, Departamentul de Stat a aflat de intenţie şi s-a opus oricărui rol pe care îl puteau avea SUA într-o astfel de situaţie.

Fără americani pe post de intermediari, aranjamentul a picat. În opiniile aspre ale lui Angleton şi Critchfield, fusese scăpată printre degete o oportunitate de proporţii istorice”. Ibid., p. 146 – 147.

— O *operaţiune deosebit de delicată, aprobată de preşedintele Johnson, cu numele de cod Buttercup*:

Operaţiunea Buttercup este descrisă pe larg în FRUS, vol. I ŞI V.

— *CIA crease şi condusese partidele comuniste*: Această operaţiune, în mare parte necunoscută, a fost descrisă de Tom Polgar într-un interviu cu autorul.

— *Programul, cu numele de cod Globe*: Operaţiunea Globe a fost descrisă în interviurile câtorva ofiţeri CIA, printre care şi în cel al lui Gerry Gossens.

— *„Trebuie să organizezi infrastructura"*: Mărturia lui Helms, Comisia prezidenţială pentru activităţile CIA (Comisia Rockefeller), p. 2497 – 2499.

— *„Au existat acuzaţii potrivit cărora era greşit din punct de vedere moral"*: Albert R. Haney, „Observaţii şi sugestii cu privire la Programul de Securitate Internă din Străinătate", 14 iunie 1957, NSE Staff Papers, p. 11 – 12, DDEL.

— *„Se putea ajunge la tactici de tip Gestapo"*: Istorie orală, Amory, JFKL.

— *„Castro a fost catalizatorul"*: Interviul acordat de Polgar autorului.

— *Juntele militare din America Latină erau benefice pentru Statele Unite*: Memorandumul pentru director, „Rolul politic al armatelor din America Latină", Biroul de Estimări Naţionale, 30 aprilie 1968, LBJL. Aceasta era o declaraţie formală de douăzeci şi nouă de pagini a preşedintelui ONE, Abbot Smith, care prezenta cele mai recent stabilite dictaturi militare, din care şase erau considerate favorabile intereselor americane.

— *„Mobutu mi-a dat o casă"*: Interviul acordat de Gossens autorului.

— *Într-o bătălie clasică pentru Războiul Rece*: Capturarea şefului bazei CIA, David Grinwis, este descrisă într-un interviu nepublicat cu Grinwis, acordat Institutului Hoover, de la Stanford University. Grinwis, consulul american, Mike Hoyt, şi doi ofiţeri de comunicaţii ai CIA au

fost deţinuţi timp de 114 zile, până la eliberarea lor de către trupele belgiene.

Bătălia dintre cubanezii lui Che şi cubanezii CIA este relatată în Piero Gleijeses. *Conflicting Missions*: *Havana*, *Washington and Africa*, *1959 – 1976* (Chapel Hill: University of North Carolina Press. 2002), p. 137 – 159.

— *René Barrientos*, *un general de dreapta*, *pusese mâna pe putere*: Detaliile acţiunilor CIA sub acoperire pentru susţinerea lui Barrientos între 1962 şi 1966 se regăsesc în FRUS, vol. XXXI, documentele 147 – 180, date publicităţii în 2004.

— *„Nu poate fi Che Cuevara"*: Istorie orală, Henderson, FAOH.

— *„Încerc să îl ţin în viaţă"*: Rapoartele lui Rodriguez din Bolivia sunt reproduse în două memorandumuri pe care Helms Le-a trimis Casei Albe la 11 şi 13 octombrie 1967, făcute publice în 2004 şi republicate în FRUS. vol. XXXI, documentele 171 şi 172.

— *„Poţi trimite amprente*?*"*... *„Pot trimite* degetelnterviul acordat de Polgar autorului.

— *„Încă o dată*, *operaţiunile CIA"*: Biroul UAR către Lucius D. Battle, 16 martie 1967, FRUS, vol. XVIII.

— *„fusese pe statutul de plată al CIA"*: Istorie orală, Battle, FAOH.

— *„Veţi fi criticaţi"*: Discursul lui Humphrey, citat în transcrierea interviului cu Helms, *Studies în Intelligence*. septembrie 1993.

— *„Revedeţi toate proiectele de sensibilitate politică"*: Memorandumul directorului adjunct pentru planificare al Agenţiei Centrale de Informaţii (Karamessines) către toţi şefii de personal şi directorii de divizie, 30 septembrie 1967. dat publicităţii în 2004, FRUS. vol. XXXIII.

Capitolul douăzeci şi şapte

— *„Sunt conştient de asta"*: Richard Helms cu

William Hood, A *Look Over Mp Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agenep* (New York: Random House, 2003), p. 280.

— *„Subcomitetul este foarte interesat de operaţiunile diverselor organizaţii militante din această ţară”*: scrisoarea lui McClellan către Helms, 25 octombrie 1967, dată publicităţii în 2004, CIA/CREST.

— *„O tabără de pregătire pentru negri”*: Memorandumul lui Karamessines pentru Casa Albă, 31 octombrie 1967, făcut public în 2004, CIA/CREST.

— *„Nu am de gând să îi las pe comunişti să preia controlul asupra guvernului american”*: întâlnirea de la prânz cu secretarii Rusk şi McNamara, Walt Rostow, directorul CIA, Richard Helms, „4 noiembrie 1967, LBJL.

— *„acţionau la indicaţiile oricui altcuiva în afară de ale lor”*: „Legăturile internaţionale ale grupurilor SUA pentru pace” şi scrisoarea de intenţie a lui Helms către preşedinte, 15 noiembrie 1967, date publicităţii în aprilie 2001, CIA/CREST.

— *Nu dispunea absolut nicio informaţie despre intenţiile inamicului*: La 16 februarie 1968, Helms s-a întâlnit cu Consiliul prezidenţial pentru spionaj extern. A spus că serviciile americane de informaţii eşuaseră în ofensiva de la Tet în primul rând din cauza „lipsei de agenţi infiltraţi în Vietcong”. FRUS, vol. VI.

— *„generalul Westmoreland nu-şi cunoaşte duşmanul”*: „Note asupra întâlnirii de la prânz a preşedintelui cu consilierii pentru politică externă”, 20 februarie 1968, FRUS, vol. VI. Deşi unii istorici şi memorialişti i-au atribuit analistului CIA George Carver meritul de a-i fi schimbat lui LBJ opinia despre război în săptămânile şi zilele anterioare deciziei lui de a se retrage, istoricul principal al CIA pe problema Vietnamului, Harold Ford, scria că influenţa lui Carter şi a CIA-ului „era evident mai mică decât a altor forţe aflate deasupra sau

dedesubtul rapoartelor de spionaj ale CLA: însuşi şocul ofensivei de la Tet; acuta ridicare a valului de sentimente antirăzboi ale Congresului şi ale publicului; evaluările candide şi deosebit de sinistre produse de preşedintele EŞSM, Earle Wheeler, Paul Nitze şi Paul Warnke; şi recentele dezertări ale lui Clark Clifford şi ale majorităţii «înţelepţilor» care susţinuseră mai înainte efortul lui Johnson de a sprijini războiul. Totuşi, acestor cauze care au dus la schimbarea opiniei preşedintelui trebuie să i se adauge şi rapoartele întocmite de Departamentul de Stat şi de ofiţerii CIA la sfârşitul lunii martie".

PARTEA A PATRA

Capitolul douăzeci şi opt

— *Ar fi creat o nouă organizaţie în afara CIA*: Richard M. Nixon, *Six Crises* (New York: Doubleday, 1962), p. 454. Nixon scria că i-a prezentat intenţia sa lui JFK în 1960.

— *Nixon şi Helms s-au întâlnit pentru prima lor discuţie*: înregistrat în „Notele şedinţei, Johnson City, Texas", 10 august 1968, 12: 25 FRUS, vol. VI.

Helms s-a întâlnit cu Nixon pentru prima dată în noiembrie 1956, când el şi Allen Dulles l-au informat pe vicepreşedinte asupra revoluţiei maghiare înăbuşite. În memoriile sale postume, Helms omite această întâlnire cu LBJ descrisă aici, evident cea de-a treia întâlnire a lor faţă în faţă.

— „Ce *părere ai despre Helms*?": conversaţie telefonică între preşedintele Johnson şi preşedintele Nixon, 8 noiembrie 1968, 21: 23, casetele LBJ, FRUS, vol. VII.

— „*Richard Nixon nu a avut niciodată încredere în nimeni*": interviul acordat de Helms lui Stanley I. Kutler, 14 iulie 1988, Arhivele Istorice Wisconsin, cutia 15, dosarul 16, citat cu amabila permisiune a profesorului Kutler.

— „*Nu am nici cea mai mică îndoială… că şicanele lui Nixon l-au afectat pe Kissinger*": Helms citat în John L.

Helgterson, „Informările CIA către candidaţii la preşedinţie”, mai 1996, CIA/CSI.

— *„Amândoi erau manipulatori inveteraţi”*: Thomas L. Hughes, „De ce trebuie Kissinger să aleagă între Nixon şi ţară”, *The New York Times*, 30 decembrie 1973.

— *„să îi clarifice directorului CIA”*: Raport al Grupului de Studiu al Operaţiunilor sub acoperire, 1 decembrie 1968, CIA/CREST. Studiul corespundea în mare parte cu raportul final al consiliului prezidenţial pentru spionaj extern către LBJ, din decembrie 1968. Consiliul a numit „inadecvate” rezultatele serviciilor americane de spionaj. Îndemna spre „o intensificare a eforturilor de a obţine informaţii semnificative asupra ţintelor prioritare prin operaţiunile clandestine de colectare”. A recomandat Comitetului 303 să revadă „toate programele sub acoperire pentru a evalua progresul făcut şi, în contextele potrivite, să anuleze proiectele neproductive”. FRUS, vol. X, documentul 222.

— *„Doctorul Kissinger – Cerere de informaţii”*: Memorandumul de un paragraf a apărut în dosarele lui Red White, care ocupa în 1969 postul de director adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii – administratorul-şef al Agenţiei. Dat publicităţii la 15 mai 2003, CIA/CREST.

— *„Nu vreau să spun că inventează”*: Memorandum de la [şters) către Helms, 18 iunie 1969, FRUS, 1969 – 1972, Voi. II, documentul 191, dat publicităţii 21 decembrie 2006.

— *„Inutile”… „O reproducere superficială şi iraţională”*: Kissinger către Nixon, „Subiect: NIE 11 – 8 – 69, «Forţele de atac strategice sovietice»”, cu un memorandum suplimentar de la Helms, adnotat de Nixon la 8 decembrie 1969, FRUS, 1969 – 1972, Voi. II, documentul 198.

— *„De partea cui este Agenţia?”*: Helms, *A Look Over* My *Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency*

(New York: Random House, 2003), p. 382 – 388.

— *Helms crezuse întotdeauna că maşinăriile nu erau un bun substitut al spionilor*: Nici măcar cele mai bune interceptări electronice nu erau o sursă de informaţii. În 1968, CI şi Agenţia Naţională de Securitate aveau un program cu numele de cod Guppy, care intercepta liniile de telefonie mobilă ale liderilor de la Moscova. În septembrie 1968, în ajunul invaziei Cehoslovaciei, liderul Pactului de la Varşovia l-a sunat pe liderul sovietic Leonid Brejnev din aeroportul din Moscova. CIA era pe fir. „Problema era că nu erau proşti şi vorbeau codat – ştiţi, «luna este roşie» sau o prostioară de genul ăsta – iar noi n-aveam idee dacă asta însemna că invazia continua sau fusese anulată", a mărturisit David Fischer, un ofiţer din cadrul Departamentului de Stat. Istorie orală, Fischer, FAOH.

— *Tratatul pentru Limitarea Armelor Strategice, în plină dezbatere la Helsinki*: Rezidentul KGB în Helsinki şi directorul postului CIA căzuseră de acord că nicio parte nu va încerca să infiltreze delegaţia celeilalte ţări. „Consecinţele descoperirii ar fi depăşit cu siguranţă orice informaţie obţinută", spunea David Fischer, angajat în cadrul Departamentului de Stat. „Din câte ştiu, ambele părţi au respectat înţelegerea. Numai Dumnezeu ştie câte oportunităţi erau de a prinde un biet delegat american cu o finlandeză blondă şi durdulie". Istorie orală, Fischer, FAOH.

— *Estimările forţelor nucleare strategice sovietice*: în 1979, Howard Stoertz Jr… pe atunci ofiţer de spionaj pentru programe strategice la CIA, a raportat „o serie de supraestimări majore la finalul anilor '50 şi '60 şi o serie de subestimări de proporţii la jumătatea şi sfârşitul anilor '60" în analizele CIA despre forţele sovietice. Stoertz. Memorandum pentru Director, Centrul Naţional de Evaluare a Ţărilor Străine, dat publicităţii în iulie 2006. În

martie 2001, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii, George J. Tenet, a spus: „Toate Estimările Naţionale de Spionaj scrise pe acest subiect între 1974 şi 1986... au supraestimat viteza cu care Moscova avea să îşi modernizeze forţele strategice”. Remarcile lui Tenet, Conferenţa asupra analizelor CIA despre Uniunea Sovietică, Princeton University.

— *„Preşedintele ne-a chemat pe Henry Kissinger şi-pe mine în Biroul Oval”*: Memorandumul lui Helms pentru dosarul oficial, „Discuţia cu preşedintele Nixon, „25 martie 1970, FRUS, ianuarie 1969 – octombrie 1970, vol. XII. documentul 147, dat publicităţii la 19 decembrie 2006. Într-o şedinţă de la 13 mai 1970. pe tema acţiunilor subversive propuse împotriva Moscovei, Helms a prezentat un plan cu cinci puncte:

Tensiunile sino-sovietice. Conflictul sino-sovietic de la graniţă şi lupta mondială pentru control dintre partidele comuniste îi făceau pe sovietici foarte susceptibili [un rând al textului-sursă rămas confidenţial].

Implicarea sovietică în Orientul Mijlociu. Întrucât prezenţa sovietică în Orientul Mijlociu este susţinută de o serie de factori nestatornici, va exista şansa izbucnirii unui conflict între arabi şi sovietici.

Relaţiile sovietice cu Europa de Est. Constanta creştere a naţionalismului în Europa de Est în faţa intervenţiilor militare sovietice şi a exploatării economice face această regiune un teren fertil pentru [mai puţin de un rând al textului-sursă rămas confidenţial] operaţiunile de intensificare a tensiunilor dintre URSS şi statele vasale.

Relaţiile sovieto-cubaneze. Suspiciunea bine întemeiată a lui Castro despre manevrele sovietice de dominare a vieţii politice şi economice din Cuba, care îi puteau afecta conducerea, creează o situaţie care invită [mai puţin de un rând al textului-sursă confidenţial] la manipulare.

Dizidenţa sovietică internă şi stagnarea economică. Prin cultivarea neliniştii comunităţi sovietice de spionaj, poate fi posibilă crearea de presiuni care să ducă la reducerea eforturilor externe ale sovieticilor prin concentrarea asupra situaţiilor interne critice.

— „În *faţa ameninţării unui Partid Comunist sau a unei victorii electorale populare*”: Helms, „Tensiuni în Uniunea Sovietică şi Europa de Est: Provocări şi oportunităţi”, nedatat, dar începutul lui aprilie 1970, FRUS. ianuarie 1969 – 1970, vol. XII. documentul 149.

— Guy *Mollet al Franţei*: Wells Stabler, care lucrase ca şef al departamentului politic al ambasadei americane de la Paris între 1960 şi 1965, spunea: „Guy Mollet [şi alţi lideri francezi ai celei de-A Patra Republici] aveau ceea ce se putea numi o relaţie fiduciară cu Statele Unite şi într-adevăr, primeau un anumit ajutor financiar de la guvernul SUA. L-am întâlnit pe Guy Mollet şi am purtat cu el o discuţie plăcută. Apoi a sunat telefonul şi s-a uitat la mine, a zâmbit şi a spus, «Ei bine, unul din colegii dumneavoastră a venit să mă vadă». Sincer să fiu, mi s-a părut o situaţie destul de jenantă”. Istorie orală, Stabler. FAOH.

— *Cel puţin 65 de milioane de dolari*: Programul a început în 1948, aşa cum am detaliat în Capitolul 3, şi a costat cel puţin 65 de milioane de dolari, informaţia reieşind dintr-un raport din 1976 al proaspătului creat Comitet pentru Spionaj al Camerei. Rapoartele şedinţei Comitetului 303 de la 25 iunie 1965 spun: „Propunerea italiană era considerată, în general, «un rău necesar» şi a fost aprobată cu următoarea clauză: Domnul [McGeorge] Bundy, deplorând cronicul eşec al partidelor politice democrate italiene de a-şi utiliza forţele, a folosit termenul «ruşine anuală»”.

La 4 august 1965, Bundy i-a trimis următorul memorandum preşedintelui Johnson: de-a lungul timpului,

SUA a asistat substanţial partidele politice democrate şi sindicatele italiene. În perioada 1955 – 1965, suma totală a ajutoarelor a atins aproape [şters], în ultimii ani, am redus această asistenţă, în special pentru că profesioniştii care lucrează îndeaproape cu această operaţiune au concluzionat că nu ne primim pe deplin răsplata de pe urma acestor bani şi că partidele politice italiene au mai degrabă nevoie de o conducere administrativă energică decât de banii SUA. Preşedintele Kennedy consideră că aceste subvenţii politice, plasate la acest nivel, erau excesive… între timp, prin canale separate şi oarecum neobişnuite, [şters] ni s-au cerut ceva mai mulţi bani… Este în continuare adevărat că lupta împotriva comunismului din Italia este una politică şi a resurselor; dar ajutoarele şi resursele inteligent folosite sunt două lucruri complet diferite”. Rapoartele Comitetului 303 şi memorandumul lui Bundy se află în FRUS, vol. XII, date publicităţii aprilie 2001.

— *„resurse financiare, resurse politice, prieteni, capacitatea de a şantaja”*: istorie orală, Fina, FAOH.

— *„un tip cu privirea rece”*: istorie orală, Robert Barbour, FAOH. Predecesorul lui Barbour, Samuel Gammon, a spus, „Graham putea să smulgă bucuros aripile unei muşte cu penseta dacă era necesar pentru intensificarea unei operaţiuni”. Aceştia erau oamenii care îl admirau pe Martin.

— *Secretos şi ciudat*: istorie orală, Michael E.C. Ely, FAOH.

— *„alunecos ca un ţipar”*: istorie orală, ambasadorul James Cowles Hart Bombright, FAOH.

— *Martin schimbase fondurile Planului Marshall*: istorie orală, Benson E.L. Timmons, III, HSTL. Timmons era şeful adjunct al misiunii Planului Marshall din Paris.

— *„Am o mare încredere personală în Graham Martin”*: Nixon către Kissinger, 14 februarie 1969, FRUS,

Voi. II. documentul 298.

— *Talenti s-a dus să se întâlnească*: Conform lui Richard Gardner, ambasadorul american în Italia între 1977 şi 1981; remarcile lui Gardner, Consiliul Carnegie, 19 ianuarie 2006. Vezi şi memoriile lui Gardner, *Mission Italy*: *On the Front Lines of the Cold War* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005). În 1981, Talenti s-a alăturat personalului Casei Albe în timpul administraţiei Reagan, în calitate de consilier politic. A ajuns să se implice într-un caz de trafic de influenţă acum uitat, cunoscut sub numele de Scandalul Wedtech, care, în cele din urmă a dus la demisia procurorului general al Statelor Unite, Ed Meese.

— *„era omul potrivit”*: istorie orală, Wells Stabler, FAOH şi interviu cu autorul.

— *Nixon şi Kissinger cu cerut CIA-ului*: Rapoartele selectate ale Comitetului 303 despre primele otsprezece luni ale administraţiei Nixon au fost date publicităţii în aprilie 2006. Susţinerea oferită de CIA Alianţei Naţionale pentru Revoluţie Socială a lui Thieu a început în septembrie 1968, când Comitetului 303 a autorizat prima alocare de lichidităţi de 725.000 de dolari. Jumătate din sumă a mers în conturile lui Thieu între septembrie 1968 şi martie 1969. Sursele citate: Memorandum către Comitetul 303, 29 august 1968, FRUS, ianuarie-august 1968, vol. VI; Kissinger către Nixon, „Susţinerea secretă pentru Lien Minh (Alianţa Naţională pentru Revoluţie Socială), 27 martie 1969; Kissinger către Nixon, „Operaţiuni împotriva barăcilor şi depozitelor din Diên Biên Phú din Vietnamul de Nord”, 18 iulie 1969; Kissinger către Nixon, „Operaţiuni de subminare a moralului duşmanului din Vietnam”, 9 decembrie 1969; memorandum către Comitetul 303, 11 decembrie 1969; „Rapoartele şedinţei Comitetului 303, 23 decembrie 1969”, în FRUS, ianuarie 1969-iulie 1970, vol. VI, documentele 47, 98, 156, 157 şi 165.

— *„preşedintele s-a întrebat”*: Memorandum pentru dosarele oficiale, „Subiect: Discuţia cu preşedintele despre Tibet”, 4 februarie 1960, CIA/CREST.

— *Agenţia a cerut încă 2.5 milioane de dolari pentru a susţine insurgenţii din Tibet*: FRUS, vol. XVII, 1969 – 1976, documentele 273 – 280, citând şedinţa Comitetului 303 din 30 septembrie 1969 şi şedinţa Comitetului 40 de la 31 martie 1971. (Comitetul 303 a fost redenumit Comitetul 40 în februarie 1970.)

— *„nu a intervenit deloc CIA*?”: Memorandumul conversaţiei Kissinger-Chou, FRUS, vol. XVII, 1969 – 1976, documentul 162, dat publicităţii în septembrie 2006.

— *CIA şi-a încuiat afacerile în China în anii care au urmat*: *Nu pe deplin*. La un an de la vizita lui Nixon în China, Jim Lilley de la CIA – născut în China, spion american în Asia timp de douăzeci de ani – a propus să se alăture Oficiului de Legătură al Statelor Unite de la Beijing, care urma să se deschidă. Avea să fie prima misiune diplomatică americană de la preluarea puterii de către Mao cu aproape un sfert de secol înainte.

Lilley a primit aprobarea şi a lucrat timp de doi ani ca primul şef al bazei din Beijing, iar mai târziu sub conducerea lui George H.W. Bush. Acest lucru se întâmpla înainte ca Bush să devină director al Serviciilor Centrale de Informaţii în 1976. Statutul lui Lilley ca ofiţer CIA a fost declarat deschis guvernului chinez şi a fost acceptat cu o singură condiţie: fără spionaj. Lilley nu putea să recruteze agenţi de spionaj sau să desfăşoare acţiuni sub acoperire – ori altfel…

Lilley a compus o listă codată de viitoare ţinte în aşteptarea zilei în care CIA avea să deschidă un post adevărat la Beijing. Dar a fost întrerupt de vizita lui Bush. Gregarul l-a luat pe Lilley sub aripa sa, l-a dus la recepţii pentru a-i cunoaşte pe oficialii chinezi şi l-a prezentat restului corpului diplomatic. Bush i-a spus: „Vreau să

participi la misiunea mea", îşi amintea Lilley. „Vreau să lucrez cu tine şi să te fac parte din echipă". Astfel, Lilley s-a împrietenit cu viitorii lideri ai Statelor Unite şi ai Chinei. Bush şi Lilley l-au remarcat atunci şi pe vicepremierul Deng Xiaoping, care avea să se ridice ca lider al regimului după moartea lui Mao. (Deng obişnuia să spună că nu conta dacă o pisică era albă sau neagră, atât timp cât prindea şoareci. Ar fi fost un bun director de post). Deng, Bush şi Lilley au început să lucreze împreună. Noii prieteni au căzut de acord, în principiu, să colectete informaţii militare, strategice şi tehnologice împotriva Uniunii Sovietice la momentul potrivit. Bush şi Lilley au revenit în China ca cetăţeni privaţi şi l-au convins pe Deng să deschidă China companiilor petroliere americane. Acordul pentru spionaj s-a încheiat în 1989, după ce preşedintele Bush l-a numit pe Jim Lilley ambasadorul american în China.

— *Intermediarul CIA era Poate Sarasin*: Dosarele Lotus, date publicităţii în decembrie 2006, pot fi găsite în FRUS, Vol. XX, documentele 2, 120 şi 129. Documentul 2 – memorandumul conversaţiei, „Subiect: Lotus, „Bangkok, 16 ianuarie 1969 – descrie împrejurările.

— „*democraţia nu funcţionează*" şi „*Nu ar trebui să fie nicio schimbare*": FRUS, Vol. XX, documentele 142 şi 143 (raportul ambasadorului Len Unger asupra loviturii şi analiza lovurii de stat făcută de Kissinger pentru Nixon, 17 noiembrie 1971).

— „*Puneţi-i la treabă pe ticăloşii de la CIA*": Transcrierea conversaţiei telefonice dintre preşedintele Nixon şi Henry Kissinger, 17 aprilie 1970, FRUS, Vol. VI, ianuarie 1969 – iulie 1970.

— „*Dă-i banii lui Lon Noi*": Nixon către Kissinger, 20 aprilie 1970, FRUS, Vol. VI, ianuarie 1969 – iulie 1970

— „*CIA a descris fluxul de materiale prin Sihanoukville drept un mărunţiş*": „Înregistrarea întâlnirii

preşedintelui cu Consiliul pe probleme de spionaj extern", 18 iulie 1970, FRUS, ianuarie 1969 – iulie 1970, Vol. VI. dată publicităţii în aprilie 2006.

— „6 *miliarde de dolari pe an pe spionaj*": Ibid.

— „*oamenii care îi ofereau informaţii contrafăcute*: „Înregistrarea întâlnirii preşedintelui cu Consiliul pe probleme de spionaj extern", 18 iulie 1970, FRUS, 1969 – 1972, Vol. II, declasificat decembrie 2006. Aici avem un exemplu al futilităţii secretelor oficiale, înregistrarea a fost dată publicităţii de două ori, în două moduri diferite. Prima a indicat un buget de 6 miliade de dolari pentru anul 1970. A doua a ascuns această informaţie pe baza securităţii naţionale – dar a dezvăluit mai detaliat decât cea dintâi criticile aduse de Nixon decât prima. Autorul aplaudă inconsecvenţa cenzorilor guvernului în acest caz.

Capitolul douăzeci şi nouă

— *Puţine naţiuni latino-americane* au *luat în seamă idealurile democraţiei şi domnia legii*: Una dintre acestea era Costa Rica, a cărei democraţie fusese stabilită în 1949 de către José Figueres Ferrer, cunoscut ca „Don Pepe". Tocmai fusese reales preşedinte, pentru a treia oară. În 1970. Era căsătorit cu o americancă, vorbea excelent engleza, iar de-a lungul anilor, acceptase cu o ocazie bani al bazei CIA, un lucru pe care l-a recunoscut pe faţă mai târziu. „Conspiram împotriva dictaturilor latino-americane şi voiam ajutor din partea Statelor Unite", le-a mărturisit el reporterilor de la *The New York Times*. „Eram bun prieten cu Allen Dulles". Agenţia credea că îl cumpărase pe Figueres. Era doar închiriat.

La începutul anului 1970, ambasadorul american era un diplomat de carieră pe nume Clarence Boonstra, iar noul director de post CIA era un vechi ofiţer beţiv, în vârstă de şaizeci de ani, pe nume Earl Williamson. „Earl lucrase cu mine, cu ani înainte, în Cuba", spunea ambasadorul Boonstra într-un interviu din istoria orală.

„Când a fost propus ca director de post, am obiectat; acceptam cu condiţia ca Williamson să lucreze sub comanda mea şi să nu facă ceea ce i se spusese, să tulbure lucrurile cu acţiuni subversive care nu erau necesare – adică maimuţăreli”. Apoi, Nixon a numit un nou ambasador, pe Walter Ploeser, un congresman republican învins şi un colecţionar împătimit de fonduri politice. De-odată, ameninţarea roşie a început să înflorească. „De ceva vreme, Costa Rica plănuia să permită Uniunii Sovietice să stabilească o ambasadă”, spunea ambasadorul Boonstra. „Pentru că aşa era în Costa Rica, democraţie şi deschidere către toată lumea”.

Noul trimis şi directorul său de post trăiau cu impresia greşită că exista „o mare reţea comunistă în curs de instalare în Costa Rica drept punct central pentru o subversiune în emisferă”, spunea ambasadorul Boonstra. „Şi au început o serie de acţiuni, purtând o cruciadă”. Au lucrat pentru subminarea noureinstalatului preşedinte al Costa Ricăi, dar au eşuat mizerabil. Şeful de post, aflat într-o stare de beţie cruntă, alături de prietenii lui localnici, a declarat că zilele lui Don Pepe la conducerea statului erau numărate. Preşedintele a aflat repede de dreapta asta. A denunţat public un complot de răsturnare a guvernului său, l-a identificat pe şeful postului CIA, l-a declarat public persona non grata, iar apoi, tot public, l-a expulzat.

„Maimuţărelile” directorilor posturilor CIA de teapa lui Earl Williamson cu greu se puteau numi acţiuni sub acoperire. „În întreaga Americă Latină există o sensibilitate tot mai mare… faţă de presupunerile privind intervenţia CIA în afacerile statelor latine”, scria un analist în domeniul spionajului al Departamentului de Stat în martie 1970. „Sensibilitatea este foarte acută, în special în Chile”.

Dacă Agenţia punea bani, arme şi informaţii obţinute

prin spionaj în mâinile conspiratorilor pe timpul Războiului Rece, la fel făceau şi sovieticii. Dacă Agenţia punea la cale operaţiuni care duceau la moartea, închiderea sau torturarea civililor nevinovaţi, la fel făcea şi duşmanul. Banii americani cumpărau alegerile din întreaga lume, iar Kremlinul avea şi el sacii lui de bani. Dar curtea din spate a Americii era un teren accidentat pentru Moscova. „Pentru SUA, America Latină este o sferă specială de interese", scria şeful KGB şi viitorul lider sovietic Iuri Andropov într-un document, în timpul administraţiei Nixon. „Nu trebuie să uităm asta. Politica noastră în America Latină trebuie să fie prudentă". Andropov citat în Christopher Andrew şi Vasili Mitrokhin, *The World Was Coing Our Way*: *The CGB and the Balthe for the Third World* (New York: Basic Books, 2005), p. 77.

— *Una din acestea era Chile, unde CIA urmărea cum se contura pe zi ce trecea ameninţarea roşie*: dacă nu este indicat altfel, citatele şi datele despre operaţiune din acest capitol sunt luate dintr-o colecţie de dosare CIA date publicităţii între 1999 şi 2003, disponibile online la http://foia. state.gov/Searchlolls/CIA.asp. Vezi şi Peter Kombluh, *The Pinochet File*: *A Declassified Dossier on Atrocity And Accountabilty* (New York: New Press, 2004).

— *Un program de război politic*: Dosarele CIA dezvăluie partea de vină a campaniei sub acoperire în schimbarea rezultatului alegerilor din 1964. Într-un memorandumul din 21 iulie 1964 către Comitetul 303, CIA a propus fonduri de 500.000 de dolari în plus pentru înfrângerea lui Allende. Banii aveau să îi permită lui Eduardo Frei Montalva, creştin-democrat, să „menţină pasul şi ritmul efortului său de campanie" – şi să îngăduie CIA-ului să poată rezolva „contingenţe de ultimă oră". La 23 iulie 1964, Comitetul 303 a aprobat propunerea. Într-un memorandum către McGeorge Bundy, Peter Jessup de la CIA a spunea „Nu ne putem permite să pierdem de data

asta, nu cred că ar trebui să facem vreo economie în organizarea acestui eveniment. Presupunem că şi comuniştii varsă bani, dar nu avem dovezi. Probabil şi ei presupun acelaşi lucru despre noi; nici ei nu au dovezi. Hai să vărsăm şi mai mulţi". Secretarul de stat, Rusk, l-a informat pe LBJ despre alegerile chiliene la şedinţa NSE de la 1 septembrie: „Părea că forţele non-comuniste din Chile aveau să obţină victoria în alegerile de la 4 septembrie, parţial ca rezultat al bunelor acţiuni ale CIA: iar acest lucru va reprezenta un triumf al democraţiei şi o lovitură dată comunismului în America Latină". Cu 300.000 de dolari alocaţi pentru înfrângerea lui Allende în 1970. probabil că CIA depăşea KGB la cheltuieli cu doi la unu. Arhivele sovietice de spionaj sugerează că Allende a primit cel puţin 50.000 de dolari de la Moscova şi încă 100.000 de dolari spălaţi prin Partidul Comunist Chilian. Problema cu Allende, în viziunea Kremlinului, era faptul că acesta era un socialist burghez, un „roz-bombon", nu un comunist adevărat.

— *Reprezentanţii superiori ai Vaticanului*: Relaţia dintre EI şi Sfântul Scaun era foarte strânsă încă din 1947. dar rămăsese deosebit de obscură. Singurul „Raport asupra activităţilor grupului special al CIA pentru Chile, 15 septembrie – 3 noiembrie 1970", a ieşit la iveală şi a luminat această faţetă ascunsă.

— „se *tipăreau afişe*, *se strecurau poveşti*": Richard Helms cu William Hood, *A Look Over* My *Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agenep* (New York: Random House, 2003), p. 400. În memoriile sale, Helms numeşte Chile (înainte de 1970) „o mică ţară democrată". O veche glumă în jurnalismul britanic (înainte de 1970) spunea că cel mai plictisitor titlu din lume ar fi: „Mic cutremur în Chile, puţini morţi".

— „*Nu am mai văzut niciodată o propagandă atât de oribilă*": Remarcile lui Edward M. Korry, Centro de

Estudios Publicos, Santiago, Chile, 16 octombrie 1996. Publicate în *Estudios Publicos*, primăvara 1998.

— *„Kendall s-a dus la Nixon”*: interviurile acordate de Helms lui Stanley I. Kutler, 14 iulie 1988, Arhivele Istorice Wisconsin, cutia 15, dosarul 16, citat prin amabila permisiune a profesorului Kutler.

— *„Domnule Helms, a spus el, aveţi deja Vietnamul vostru”*: interviul acordat de Polgar autorului.

— *Direcţia I cuprindea războiul politic*: Şi a fost suplimentată cu sute de mii de dolari de la multinaţionala americană ITT, care deţinea mari proprietăţi în Chile. Banii au fost distribuiţi la indicaţiile CIA şi la sugestia unui membru al consiliului de administraţie al ITT – John McCone.

— *„Oricine locuise în Chile”*: mărturia lui Phillips. Comitetul Church, 13 iulie 1975, dată publicităţii în 1994.

— „să *le condimenteze evaluările finale”*: Haig către Kissinger, 7 decembrie 1970. FRUS. 1969 – 1976, Voi. II, documentul 220.

— *„posturue-cheie dominate de susţinători ai stângii sub conducerea lui Helms”*: Nixon către Kissinger, 30 noiembrie 1970 [Haig citat în nota de subsol], FRUS, 1969 – 1976, Voi. II, documentul 216, dat publicităţii la 21 decembrie 2006.

— *„reconsiderării majore a mijloacelor”*: Haig către Kissinger, 7 decembrie 1970, FRUS. 1969 – 1976, Voi. II, documentul 220.

— *„Nixon s-a ridicat împotriva Agenţiei”*: Shultz istorie orală în Gerald S. Strober şi Deborah Hart Strober, *Nixon*: *An Oral History of His President* (New York: Harper – Collins, 1994), p. 83. Această carte este o resursă inestimabilă, ca de altfel şi istoria orală Strober a administraţiei Reagan.

— *„o abordare de înjumătăţire brutală ar putea fi dezastruoasă”*: K. Wayne Smith către Kissinger, „întâlnirea

prezidenţiană cu consiliul pe tema bugetului pentru spionaj”. 21 decembrie 1970, FRUS, Voi. n, documentul 221. Nixon a continuat să facă presiuni pentru reduceri şi schimbări radicale în cadrul Agenţiei. „Vreau să zdruncin CIA-ul din temelii”, i-a spus lui Kissinger la 21 ianuarie 1971 într-o notă scrisă. FRUS, Voi. II. documentul 224.

— *Îşi câştigase reputaţia la Casa Albă în timpul administraţiei Nixon*: Schlesinger făcea parte din cvartetul oamenilor care s-au ridicat la putere măcelărind guvernul după indicaţiile lui Nixon:

— Caspar Weinberger, şeful lui Schlesinger de la biroul pentru buget, a atacat sistemul de ajutor social din timpul administraţiei Nixon. Un deceniu mai târziu, a dublat cheltuielile Pentagonului ca secretar al apărării în timpul administraţiei Ronald Reagan.

Donald Rumsfeld a atacat războiul împotriva sărăciei pentru Nixon în cadrul Biroului pentru Oportunităţile Economice. În 1975, i-a urmat lui Schlesinger la Pentagon, devenind cel mai tânăr secretar al apărării din istorie.

Dick Cheney, în vremea sa un congresman mare amator de reduceri bugetare, i-a urmat lui Rumsfeld ca şef de cabinet al preşedintelui Ford la Casa Albă, apoi, în 1989, i-a urmat lui Weinberger ca secretar al apărării. În momentul scrierii acestei cărţi, este vicepreşedintele Statelor Unite şi suveranul operaţiunilor secrete ale guvernului.

Rumsfeld a revenit ca secretar al apărării în a doua administraţie Bush – cel mai bătrân secretar al apărării din istorie, prezidând asupra unei organizaţii care cheltuia o jumătate de trilion de dolari pe an.

Aceasta a fost calea către putere a oamenilor lui Nixon care au condus Pentagonul timp de douăzeci şi doi din cei treizeci şi trei, între 1973 şi 2006. Toţi patru au ajuns să împărtăşească dispreţul preşedintelui pentru Agenţia Centrală de Informaţii.

— *Încheierea războiului din Vietnam în condiţiile americane*: *O* evaluare tipică a lui Nixon a performanţei CIA în acel rol a urmat ordinului său de începere a unei campanii mondiale de propagandă pentru susţinerea noilor bombardamente asupra Vietnamului de Nord.

„Performanţa Agenţiei în domeniul războiului psihologic este ruşinoasă", scria Nixon într-un memorandum către Kissinger şi Haig, de la 19 mai 1972. „E nesemnificativă. Sau ca să fiu mai sincer, nu reprezintă nimic... Nu îi condamn pur şi simplu pe Helms şi CIA-ul. Până la urmă, ei nu-mi susţin politicile".

— *„Nu exista nicio dovadă că comunitatea Serviciilor de* Informaţiilames R. Schlesinger, „Evaluare a comunităţii de spionaj", ultrasecretă, 10 martie 1971, dată publicităţii cu părţi şterse în 1998, CIA/NARA. Raportul sublinia idei centrale pentru abolirea postului directorului Serviciilor Centrale de Informaţii după 11 septembrie: DCCI prezida asupra unor republici războinice, nu asupra unei confederaţii de stat. Autoritatea lui asupra imperiului de spionaj era inexistentă dincolo de CIA. Schlesinger a sugerat crearea unui nou post: un director naţional de informaţii, cu autoritate reală asupra tuturor triburilor şi fiefurilor. Nu era momentul potrivit pentru o dezbatere despre CIA. Aveau să mai treacă treizeci şi trei de ani pentru ca ideea să fie acceptată şi pusă în practică.

— *„cel mai controversat schimb de focuri*": Haig către Kissinger, cu documente ataşate de la Kissinger şi Shultz către Nixon, „Evaluare a comunităţii de spionaj", 27 martie 1971. FRUS, Voi. II, documentul 229. Acest conflict a dus la crearea Comitetului pentru Spionaj al Consiliului Naţional de Securitate – condus, desigur, de Kissinger – care trebuia să preia administrarea serviciilor americane de informaţii. Comitetul a avut prima sesiune la 3 decembrie 1971. Nu s-a mai întâlnit apoi în 1971 sau 1972.

— *Preşedintele i-a ordonat personal lui Helms să*

predea controlul CIA: Memorandumul preşedintelui Nixon, „Organizarea şi administrarea Comunităţii Statelor Unite de Spionaj Extern”, 5 noiembrie 1971, FRUS, Voi. II, documentul 242. Helms l-a eliminat pe directorul adjunct Cushman din două motive. Primul, pentru a proteja Agenţia de Richard Nixon; al doilea, pentru suportul necondiţionat pe care Cushman îl acordase veteranului scandadului Watergate, E. Howard Hunt. Helms i-a trimis o notă ostilă lui Nixon la 3 decembrie 1971, în ziua de dinaintea primei şedinţe a Comitetului pe probleme de spionaj mai sus menţionat. „Ataşez aici o copie a împuternicirii directorului general al Serviciilor Centrale de Informaţii care pare să corespundă cu directiva dumneavoastră”, spunea mesajul. „Când înlocuitorul generalului Cushman va fi suficient de îndoctrinat, voi semna o astfel de hârtie pentru el”. Acel înlocuitor, generalul Vernon Walters, a ocupat postul şase luni mai târziu, la 2 mai 1972. Problema a fost curând acoperită de evenimentele puse în mişcare de Howard Hunt şi afacerea Watergate.

— *„CIA nu face doi bani”*: comentariile lui Nixon la 23 iuliel971, şedinţa pentru buget de la Casa Albă, citate în *Jurnalele Haldeman*: În *interiorul Casei Albe sub Nixon*, *ediţia multimedia completă*, CD-ROM, Sony Electronic Publishing, 1994, înregistrare pentru 25 iulie 1971. În anul următor, Nixon a continuat să facă presiuni pentru epurare. „Unul dintre departamentele care are mare nevoie de curăţenie este CIA”, i-a scris el lui Haldeman la 18 mai 1972. „Problemele de la CIA sunt legate de birocraţia exagerată care şi-a paralizat complet creierul şi de faptul că personalul său, la fel ca cel al Departamentului de Stat. este format mai degrabă din oameni din Ivy League şi de la Georgetown decât din acei oameni pe care îi avem la servicii şi la FBI. Vreau imediat un studiu care să stabilească membrii CIA care pot fi

îndepărtaţi prin acţiune prezidenţială... Vreau ca acţiunea să înceapă imediat prin [directorul de buget Caspar] Weinberger, pentru o reducere în forţă a tuturor poziţiilor din grupurile executive ale CIA, cu 50 de procente. Această reducere în forţă ar trebui îndeplinită până la sfârşitul anului, pentru ca apoi să putem recruta oameni mai buni. Desigur, reducerea ar trebui făcută numai dacă este necesară din motive bugetare, dar voi cunoaşteţi motivul adevărat şi vreau să se acţioneze pentru rezolvarea problemei".

— „să *oprească şi să pornească la comandă maşinăria*": mărturia lui Phillips, Comitetul Church.

Capitolul treizeci

— *Nixon... amplasase microfoane de ultimă generaţie... la Casa Albă*: *Între* 16 februarie 1971 şi 12 iulie 1973, preşedintele Nixon a înregistrat în secret mai bine de 3.700 de ore de şedinţe şi conversaţii cu microfoane, cu senzori de voce ascunşi la Casa Albă şi Camp David. A luat această decizie în parte pentru a se proteja împotriva inevitabilelor memorii ale lui Henry Kissinger.

Nixon l-a învinovăţit pe Kissinger pentru decizia de a-i înregistra pe angajaţii de la Casa Albă pentru a opri scurgerile de informaţii către presă. „Henry a comandat organizarea operaţiunii ăsteia blestemate", i-a spus preşedintele secretarului său de presă, Ronald L. Ziegler, la 14 mai 1973. „El a pus totul la cale, ascultă ce-ţi spun. El a venit în biroul meu, agitându-se cu asta, «S-a aflat despre una şi alta». Am spus: bine, investighează-i pe ticăloşi, ridicând tonul. „Iar el a ascultat toate casetele alea. S-a desfătat cu ele, s-a lăfăitân ele".

— *Încercând să împiedice scurgerile de informaţii către presă*: Desigur, niciun preşedinte nu se împotrivea scurgerilor de informaţii dacă îi erau favorabile, după cum arată următoarea conversaţie. Subiectul „raportului lui

Helms" era primul ministru al Indiei, Indira Gandhi, pe care Nixon l-a numit „târfa aia", a cărui conducere era subiectul unui studiu ultrasecret pe care Helms îl trimisese Casei Albe:

Nixon: Apropo, raportul lui Helms – să-mi dai o copie. O să-l dau pe mâna presei. Să facem totul public… Vreau ca raportul lui Helms să fie pus în mâna unui editorialist care să publice povestea completă. Vreau să-l trimiţi presei… Aşa se fac lucrurile… Aşa trebuie să le facem. Nu eşti de acord?

Kissinger: Ba da, sunt de acord…

Nixon: Doar asigură-te să nu se întâmple la Casa Albă.

Kissinger: Desigur. O să mă ocup de asta azi.

Transcrierea conversaţiei, 6 decembrie 1971, 18: 14 – 18: 38, FRUS, 1969 – 1972. Voi. E-7. dată publicităţii iunie 2005.

— „*un personaj unic*": Istorie orală, Sam Hart, FAOH.

— „A *descris misiunea drept o chestiune de securitate naţională*": Istorie orală, Barker în Gerald S. Strober şi Deborah Hart Strober, *Nixon*: *An Oral History of His Presidency* (New York: HarperCollins, 1994), p. 217.

— „*Într-adeuăr, făcea unele lucruri pentru preşedinte*": Conversaţia a fost înregistrată la cartierul general al CIA; caseta a fost obţinută apoi de Echipa Specială de Investigaţii a cazului Watergate, iar transcrierea se află la Arhivele Naţionale.

— „o *operaţiune despre care CIA nu ştia nimic*": Walters istorie orală în Strober and Strober, *Nixon*: *An Oral Historp*, p. 60.

Walters, care vorbea nouă limbi, lucrase ca asistent de cabinet s-a dovedit indispensabil pentru Eisenhower şi ca interpret pentru Ike. vicepreşedintele Nixon şi pentru oficiali superiori de la Departamentul de Stat şi pentru Apărare în anii ’50. Fusese ataşat militar şi legătura CIA în

Italia între 1960 şi 1962 şi lucrase în Brazilia, unde ajutase la organizarea unei lovituri de stat militare între 1962 şi 1967. Ca ataşat pentru apărare în Franţa, între 1967 şi 1972. negocierile anterioare şi din timpul negocierilor de pace din Paris. Nixon îl admira încă de când Walters îl ajutase să scape din mâinile unei mulţimi furioase în timpul unei călătorii la Caracas, în 1958.

— „*Dick*, *nu te-ai culcat*?”: Richard Helms cu William Hood, A *Look Over My Shoulder*: *A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 3 – 5.

— „O *să ne fie al naibii de greu*”: Colby citat în Strober şi Strober, *Nixon*: *An Oral History*, p. 312.

— „*Puteam să transportăm bani în orice colţ al lumii*”: Interviul acordat de Helms lui Stanley I. Rutier. 14 iulie 1988, Arhivele Istorice Wisconsin, cutia 15, dosarul 16, citat prin amabila permisiune a profesorului Kutler. În acest interviu, Helms a povestit despre o conversaţie care ilustrează cât de aproape s-a aflat noul lui director adjunct de cererea de bani pentru tăcere. Înainte de a treia şi ultima întâlnire cu Dean de la Casa Albă, Vernon Walters s-a întors către Helms şi a spus „Uite, să spunem că cedez. Cel mai rău lucru care se poate întâmpla este să fiu concediat sau să trebuiască să demisionez”. Walters nu înţelegea care era situaţia, nu-şi dădea seama că Agenţia se afla în cel mai mare pericol. „Fusese acolo timp de şase săptămâni. Nu ştia ce se întâmplă”, spunea Helms. „Probabil nici nu ştia că Agenţia avea fonduri pe care nu trebuia să le justifice”.

Biograful lui Helms, Thomas Powers, scria la sfârşitul anilor ’70 că „rolul CIA în Watergate va rămâne pentru totdeauna un subiect de dezbatere”. Principalul cronicar al scandalului Watergate, Stanley Kutler, scria la începutul anilor ’90 că rolul Agenţiei „pare destinat să rămână obscur”. Istoria este acum mult mai clară. Folosirea a şase

foşti oameni ai CIA în afacerea Watergate era parte a obişnuinţei administraţiei Nixon de a organiza operaţiuni clandestine de la Casa Albă. Nixon a încercat să folosească CIA-ul, pentru a depăşi FBI-ul. A reuşit, pentru o scurtă perioadă de timp. Helms şi Walters au respectat ordinul preşedintelui de a merge mai departe timp de şaisprezece zile. Nu ar fi fost prinşi dacă Helms ar fi pus totul la bătaie. Au eşuat pentru că el preţuia Agenţia mai mult decât o preţuia Richard Nixon.

— *Kissinger a propus înlocuirea lui Helms cu James Schlesinger*: FRUS, Voi. II, documentul 284, notă editorială.

— „O *idee foarte bună*”: 10 noiembrie 1972, referinţă în *Jurnalele Haldeman*: *în interiorul Casei Albe sub Nixon*, *ediţia multimedia completă*, CD-ROM, Sony Electronic Publishing, 1994.

— „să *distrugă Serviciul Străin*”: Casetele Casei Albe, conversaţie între Nixon şi Kissinger, Biroul Oval, 13 noiembrie 1972, Arhivele Naţionale.

— „*să dezbine departamentul*”: 21 noiembrie 1972, înregistrare în *Jurnalele Haldeman*.

— „*Uitaţi*, *domnule preşedinte*”: interviul acordat de Helms lui Kutler.

— „*o conspiraţie a CIA-ului pentru* ca să *te îndepărteze din funcţie*?”: Transcrierea interviului lui Nixon cu Frank Gannon, Arhivele Media Walter J. Brown, University of Georgia, disponibile Online la http://www.libs. uga.edu/media/collections/nixon. Gannon la intervievat pe Nixon timp de nouă luni în 1983; transcrierile complete au fost publicate în 2002.

— „*adică unul care purta tatuajul RN*”: interviul acordat de Helms lui Kutler.

— „*Au acolo 40.000 de oameni care citesc ziare*”: John L. Helgerson, *Getting to Know the President*: *CIA Briefings of* Presidential *Candidates*, *1952 – 1992*

(Washington, DC: Centrul pentru Studii de Spionaj, CIA, 1995). Nixon dublase personalul de la cartierul general.

— „*Schlesinger trebuie să fie omul de la conducere*": Casetele Casei Albe, 27 decembrie 1972. În memorandumul lui înregistrat, Nixon a subliniat „nevoia de îmbunătăţire a *calităţii*, dar şi a reducerii *cantităţii* oamenilor de vârf din CIA. La fel ca Departamentul de Stat, CIA este, în mare parte o instituţie cu birocraţie liberală. Vreau ca personalul de acolo să fie redus cu cel puţin jumătate – nu, cu cel puţin treizeci şi cinci, patruzeci de procente – şi vreau o îmbunătăţire clară a atitudinilor celor de la CIA faţă de politica noastră externă".

— „*Cu toţii aveam lacrimi în ochi*": istorie orală Halpern în Ralph E. Weber, ed., *Spymasteas*: *Ten CIA Officers in Their Gron Words* (Wilminqton, DE: Scholarly Resources, 1999), p. 128.

Capitolul treizeci şi unu

— „să *schimbăm conceptul* «*seruiciilor secrete* «". William Colby. *Honorable Men*: My *Life in the CIA* (New York: Simon and Schuster, 1978). Portretizarea mea făcută acestui pasaj al istoriei CIA este influenţată de interviurile cu Bill Colby, luate în persoană şi prin telefon între 1988 şi 1996, cu câteva săptămâni înainte de moartea lui.

— *Duşmanul spărsese apărarea CIA*: La vremea aceea existau, ştim acum, câteva infiltrări la cel mai jos nivel în cadrul CIA. Un analist pe nume Larry Wu-tai Chin spiona pentru China de douăzeci de ani fără să fie detectat. Cele mai bune dovezi pe care le avem astăzi sugerează că niciuna dintre cârtiţe nu era sovietică. Dar, în opinia lui, absenţa dovezilor nu constituia dovada absenţei.

— „*Agenţia centrală de informaţii* – «*a*» *mic*, «*e*» *mic*, «*i*» *mic*": Schlesinger citat în Douglas F. Garthoff, „Directors of Central Intelligence as Leaders of the U.S. Intelligence Community, 1946 – 2005, „2006, CLA/CSI.

— *Una dintre cele mai periculoase decizii pe care le-a luat vreodată un director al Serviciilor Centrale de Informaţii*: Schlesinger spune astăzi că nu voia ca oamenii lui să îi înţeleagă literal ordinul şi că nu se gândise vreodată că cineva chiar îl va respecta. Dar este de neconceput ca ofiţerii CIA să ignore un ordin legal din partea unui director.

— *Carta extrem de vagă a CIA*: Baza legală pentru ca Agenţia să desfăşoare acţiuni sub acoperire depindea de indicaţiile legale primite de la Consiliul Naţional de Securitate, o înţelegere clară între preşedinte şi directorul Agenţiei şi o supraveghere modică a Congresului. În 1973, acea relaţie tripartită era complet disfuncţională. Puterile consilierului de securitate naţională – o poziţie pur administrativă care nu avea nicio bază legală sau statut – se extindeau pe atunci asupra oricăror lucruri pe care le putea ţine secrete.

— *Colby le-a zăvorât*: Avea încredere în cei patru membri ai Congresului cărora trebuia să le raporteze, preşedinţilor subcomitetelor Camerei şi Senatului care se ocupau de bugetul CIA. Nu avea de ce să se teamă din partea lor. Subcomitetul Senatului se reunise o singură dată din toamna anului 1970.

— *„Nu ne-am acoperit de glorie”*: Declaraţia lui Colby, Comitetul special al Camerei pe probleme de spionaj, 4 august 1975. CIA raportase că „nu existau indicatori militari sau politici ale intenţiilor egiptene sau ale pregătirilor pentru reluarea ostitităţilor cu Israelul”.

— *„Dar nu va fi niciun război”*: Citat în Mary O. McCarthy, „Misiunea de avertizare: Se întrevede un dezastru”, *Defense Intelligence Journal*, Voi. 7, Nr. 2, 1998. La momentul publicării, McCarthy era director senior pentru programele de spionaj ale Personalului Consiliului Naţional de Securitate; între 1994 şi 1996, a fost ofiţer naţional de spionaj pentru avertismente.

Capitolul treizeci şi doi

— *Pappas contribuise cu 549.000 de dolari în bani gheaţă la campania lui Nixon din 1968*: Următoarea declaraţie a fost introdusă în *Dosarele Congresului* în 1993 de către Don Edwards, un membru al Comitetului Judiciar al Camerei, care a aprobat articolele de punere sub acuzare a preşedintelui Nixon: „Dictatura greacă, prin intermediul Agenţiei sale de informaţii, KYP (care fusese fondată şi apoi susţinută financiar de CIA) a efectuat prin transfer trei plăţi totalizând 549.000 de dolari către fondul de campanie al lui Nixon în 1968. Intermediarul a fost Thomas Pappas, un proeminent om de afaceri greco-american, care avea legături strânse cu CIA şi cu campania lui Nixon".

— „*Sunt conştient de ceea ce faci*": Casetele lui Nixon de la Casa Albă, 7 martie 1973, date publicităţii şi transcrise în 1998, Arhivele Naţionale. Nixon i-a spus secretarei sale, Rose Mary Woods, să se asigure că nu vor rămâne urme ale vizitei lui Pappas. „Nu vreau să existe nimic care să indice că îi mulţumeam pentru că strânsese bani pentru inculpaţii în cazul Watergate", a spus el. Nici până în ziua de azi nu se ştie de ce a trimis Casa Albă spărgătorii la Watergate. Echipa putea la fel de bine să caute dovezi că şeful Comitetului Naţional Democrat, Larry O'Brien, avea probe ale legăturii Nixon-Pappas – ceea ce avea. Pappas a avut un rol important în alegerea vicepreşedintelui Spiro Agnew ca partener de candidatură al lui Nixon în 1968 şi pentru contribuţia personală de 100.000 de dolari pentru campania de realegere a lui Nixon din 1972. În schimbul ultimei donaţii, Pappas a cerut ca ambasadorul Henry Tasca să rămână în Grecia. Tasca era probabil singurul american din afara cercului de apropiaţi al lui Nixon care ştia că Pappas fusese curierul fondurilor de campanie a lui Nixon din partea juntei greceşti. Pappas nu a fost niciodată pus sub acuzare în

scandalul Watergate: investigaţiile Congresului despre legăturile greceşti au fost înăbuşite în numele securităţii naţionale. Pappas murit în 1988 pe proprietatea sa din Palm Beach, Florida.

— *„Aceşti colonei complotaseră timp de câţiva ani”*: Istorie orală, Keeley, FAOH.

— *Şapte şefi de post succesivi*: Printre aceştia se numărau Al Ulmer, John Richardson şi Tom Karamessines, şeful serviciului clandestin sub Richard Helms, care a mers prima dată la Atena în 1947. Pe parcursul anilor ’50, Allen Dulles s-a îngrijit personal de garda palatului regelui şi reginei Greciei, în timp ce-şeful său de post cumpăra serviciile soldaţilor şi spionilor greci. „Conduceam Grecia”, a spus Herbert Daniel Brewster, un diplomat american care şi-a dedicat cariera acestei ţări din anii ’50. „Aveam control deplin”.

— *„Agenţia Centrală de* Informaţiilstorie orală, Anschutz, FAOH.

— *„Singura dată când l-am văzut pe Helms furios în adevăratul sens al cuvântului”*: Interviu de istorie orală, Lehman, „Mr. *current Intelligence*”, *Studies în Intelligence*, vara 2000, CIA/CS1.

— *„CIA exploda de furie”*: Istorie orală, Blood, FAOH.

— *„Şeful postului CIA”*: Istorie orală, Kennedy, FAOH.

— *„un avantaj major în Atena”*: Istorie orală, Boyatt, FAOH.

— *„Am mers la Atena”*: Istorie orală, Crawford, FAOH. Coloneii greci aveau motive bune să-l urască pe arhiepiscopul Makarios. Crawford a explicat că Makarios „îl ajutase pe un tânăr, un grec de pe continent, care a încercat apoi să îl asasineze pe primul ministru al Greciei. Makarios îi oferise siguranţă, folosirea facilităţilor diplomatice cipriote şi un paşaport fals care să îi permită să revină în Grecia după un an de planificare clandestină

în Cipru”.

— „*preţul groaznic*”: Istorie orală, Kubisch, FAOH.

Capitolul treizeci şi trei

— „*avem o problemă cu privire la materialele confidenţiale*”: Ford în rapoartele şedinţei Consiliului Naţional de Securitate, 7 octombrie 1974, GRFL.

— „Nu *dispunem de instrumentele necesare*: Schlesinger, ibid.

— „*tot ce ştia preşedintele*”: Colby citat John L. Helgerson, *Cunoscându-l pe preşedinte*: *Informările CIA pentru candidaţii la preşedinţie, 1952 – 1992*, CIA/CSI.

— „*Este de neconceput*”: Mărturia lui Angleton, audierile Comitetului Church, 23 septembrie 1975.

— „*Ford mi-a cerut să vin la Casa Albă*”: Istorie orală, Silberman, FAOH.

— „*Se poate ca domnul Helms să fi comis sperjur*”: Helms era sfâşiat de conflictul dintre adevăr şi secrete. Când a depus mărturie în faţa Congresului înainte de trimiterea lui ca ambasador al SUA în Iran, în 1973, minţise despre ce făcuse CIA pentru răsturnarea guvernului ales din Chile. În timpul celor patru ani în care a fost ambasador, îi ceruseră în performanţă să revină la Washington comitetele congresionale, investigatorii şi înaltele consilii de la Casa Albă. Umilit, dar sfidător, Helms a apărut în faţa unui judecător federal 4 noiembrie 1977 şi a primit o pedeapsă de doi ani cu suspendare şi o amendă de 2000 de dolari în locul unei pedepse pentru opt capete de acuzare. A acceptat acuzaţia de a nu fi depus o mărturie completă în faţa congresului – o minciună nevinovată, un păcat de omisiune. Helms a spus că depusese un jurământ mai important, ca director, de a proteja secretele naţiunii. Administraţia Carter a analizat cazul şi a permis procuraturii să continue. Curtea a spus că dictatele Constituţiei şi legile Statelor Unite erau mai puternice decât forţa secretelor.

— *„Agenţia ar fi distrusă”*: Memorandumul conversaţiei, 3 ianuarie 1975, GRFL.

— *„Sincer, e un dezastru”*: Memorandumul conversaţiei, 4 ianuarie 1975. GRFL. Rapoartele acestei întâlniri au fost făcute publice în decembrie 2002:

Ford: Colby s-a dus la Silberman nu numai cu raportul, ci şi cu o serie de alte presupuneri.

Rockefeller: I a cererea dumneavoastră?

Ford: Fără ştirea mea…

[Dr. Kissinger a deschis cartea „ororilor.”]

Ford: Suntem preocupaţi că CIA ar putea fi distrusă… Iar Helms crede că Colby l-a înşelat; Helms a spus foarte clar că dacă aveau să fie scoase la iveală pisicile moarte, avea să scoată şi el câteva.

Kissinger: Iar Colby a dus în instanţă chestiunea posibilului sperjur al lui Helms.

Rockefeller: Asta ridică întrebări serioase despre judecata lui.

Ford: Am dezbătut asta şi am decis că nu-l putem scoate afară acum.

— *CIA „a* greşiţlstorie orală, Gerald R. Ford, 8 iulie 2003, JFKL.

— *„Investigaţia asupra CIA”*: Memorandumul conversaţiei, 21 februarie 1975, GRFL.

— *„În interiorul CIA va fi o amară disensiune”*: Memorandumul conversaţiei, 28 martie 1975, GRFL.

Capitolul Treizeci şi patru

— *„Lasă-mă să îmi dau seama care e situaţia”*: Rapoartele Grupului Special de Acţiune de la 2 aprilie 1975, date publicităţii la 7 septembrie 2004. La câteva zile după această conversaţie, regimul din Cambodgia a fost răsturnat. Ambasadorul american, John Günther Dean. şi directorul postului CIA, David Whipple, ştiau mai bine decât colegii lor de la Saigon cum stătea situaţia. „CIA îşi făcuse o imagine destul de bună despre conducerea

liderilor Khmerilor Roşii”, îşi amintea Dean. „David Whipple… ne-a oferit documentaţie despre câteva acte barbare comise de Khmerii Roşii înainte de aprilie 1975”. Istorie orală, Dean. FAOH.

— *Polgar s-a trezit în zgomotul bombelor*: Interviul acordat de Polgar autorului. Când a preluat postul în ianuarie 1972 de la Ted Shackley, Polgar comanda 550 de ofiţeri CIA, din care 200 erau agenţi sub acoperire. Instrucţiunile pe care le primise de la Nixon şi Kissinger rămăseseră aceleaşi după Acordul de Pace de la Paris din 1973: „Continuaţi războiul prin alte mijloace pentru a salva Vietnamul de ameninţarea comunistă”. Polgar fusese martor la acele diplomaţii pentru care Henry Kissinger primise premiul Nobel pentru pace. Marele strateg negociase termenii de pace ai unui acord şi ai încetării focului cu Vietnamul de Nord cu câteva săptămâni înainte de alegerile prezidenţiale din 1972 – fără aprobarea preşedintelui Vietnamului de Sud, coruptul Nguyen Van Thieu. La Saigon, la o cină la care participau Kissinger, ambasadorul american Ellsworth Bunker şi consilierul lui Kissinger, John Negroponte, Kissinger îi spusese personal lui Polgar „să facă presiuni şi asupra lui Thieu” prin contactele CIA în armata sud-vietnameză. Polgar a răspuns că ordinul lui Kissinger nu avea niciun sens: nu aşa mergeau lucrurile la Saigon. Avea şi mai puţin sens după ce Kissinger vorbise despre povestea negocierilor secrete cu un reporter preferat de la *Newsweek*. Reporterul şi-a trimis articolul de la Saigon, iar serviciul de informaţii al Vietnamului de Sud l-a interceptat şi le-a trimis copii preşedintelui Thieu şi lui Tom Polgar. Directorul i l-a arătat lui Kissinger, care a spus: „Au mirosul neplăcut al adevărului”.

Bugetul postului CIA a rămas la un nivel constant de 30 de milioane de dolari pe an, chiar dacă prezenţa militară americană s-a redus în anii 1973 şi 1974. Polgar

conducea operaţiuni de colectare de informaţii, nu misiuni militare. Ofiţerii însărcinaţi cu interogatorii de la CIA capturaseră trupe comuniste şi suspecţi de spionaj. Analiştii CIA abia răzbăteau prin grămezile de rapoarte de pe teren. Şefii filialelor CIA din fiecare dintre cele patru sectoare militare ale Vietnamului de Sud coordonau sute de ofiţeri americani şi sud-vietnamezi. Iar duşmanul continua să avanseze.

CIA a continuat să caute cartierul general de pe teren al duşmanului – armata americană îl numea Bamboo Pentagon (Pentagonul de bambus) – dar nu era nimic de găsit în junglă, afară de corturi, tunele şi inamici. După căderea lui Richard Nixon din august 1974, Congresul s-a revoltat împotriva războiului şi a început să reducă milioane de dolari din efortul de a ţine pe linia de plutire armata sud-vietnameză. În martie 1975, trupele nord-vietnameze biciuiau diviziile sud-vietnameze şi se îndreptau spre Saigon. Eşecul de a crea un plan coerent pentru evacuarea Saigonului a dus la moartea sau închiderea a mii de vietnamezi care lucraseră pentru Statele Unite. Ambasadorul Martin a revenit la Washington şi a devenit asistentul special al lui Henry Kissinger.

— *Era „imperativ ca evacuarea să înceapă fără întârziere”*: Istorie orală, Arnold, înregistrare de Gayle L. Morrison. Morrison, etnograf de meserie, a petrecut nouă ani înregistrând povestiri la persoana întâi de la martorii Hmong şi americanii care îşi aminteau căderea Long Tieng. Extraordinara ei carte se numeşte *Skp is Falling*: *An Oral History of the CIA’s Evacuations of the Hmong From Laos* (Jefferson, NC: McFarland, 1999). Reconstrucţia mea se bazează pe munca ei, inclusiv pe istoriile orale ale generalului Aderholt şi căpitanului Knotts.

— *Au forţat un aranjament politic*: Richard L. Holm, „No Drums, no Bugles, Recollections of a Case Officer în

Laos, 1962 – 1965, „*Studies în Intelligence*, Voi. 47, Nr. 1, Primăvara 2003, CIA/CSI.

Capitolul treizeci şi cinci

— „*Să-l îngropăm pe Bush*”... „*un cimitor al politicii*”... „*un sfârşit total al oricărui viitor politic*”: *George* Bush, AII the *Best*, *George Bush*: *My Life* în *Letters and Other Writings* (*New* York: Scribner, 1999), p. 195 – 196, 239 – 240; Herbert S. Parmet, George Bush: *The Life of a Lone Star Yankee* (*New* York: Scribner, 1999), p. 189 – 194.

— „*Este cea mai interesantă slujbă pe care am avut-o vreodată*”: Bush, *All the Best*, p. 255.

— *Bush s-a confruntat cu secretarul pentru apărare*, *Rumsfeld*: Douglas F. Garthoff, „Directorii Serviciilor Centrale de Informaţii ca lideri ai comunităţii de spionaj a SUA, 1946 – 2005”, 2006, CIA/CSI.

— *Rumsfeld era „paranoic”*: Interviu din istoria orală, Carver, 13 mai 1982, CIA/ CSI.

— „o *perioadă turbulentă şi primejdioasă pentru Agenţie*”: Scrisoarea lui George Bush către preşedinte, 1 iunie 1976, dată publicităţii la 9 august 2001, CIA.

— „*Am fost forţaţi să plecăm din Vietnam*”: Istorie orală, Frank G. Wisner Jr., FAOH. A povestit toată situaţia: „Am crescut în timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi am amintiri vii despre un tată care pleca la război... Când eram copil, îi cunoscusem pe generalul Marshall, pe Allen Dulles şi cunoscusem mulţi secretari de stat şi de apărare... Am amintiri extrem de vii despre sfârşitul războiului, despre perioada postbelică, despre începuturile Războiului Rece, gânduri profunde despre acele vremuri... Tatăl meu a fost pentru câţiva ani şeful serviciilor clandestine. îmi amintesc de izbucnirea Războiului din Coreea, de criza de la Washington din timpul anilor lui McCarthy, apariţia NATO şi a războiului canalului Suez. Eram în Anglia la şcoală şi mă simţeam de parcă aş fi fost

pe front… Când am revenit la Washington la începutul administraţiei Kennedy pentru a mă alătura Serviciului Extern, aveam sentimentul foarte real că trăisem deja o viaţă de afaceri externe”.

— *Bush s-a pregătit să se întâlnească cu guvernatorul Georgiei*: Informările Bush – Carter sunt detaliate în documentele CREST şi în John L. Helgerson, *Cunoscându-l pe preşedinte*: *Informările CIA pentru candidaţii la preşedinţie, 1952 – 1992*, CIA/CSI.

— *Comitetului Church, o grupare a senatului care investigase CIA-ul*: Comitetul a făcut numeroase cercetări încercând să investigheze „presupusele comploturi de asasinat”, fără a descoperi că fuseseră autorizate de preşedinţi. Contribuţiile sale durabile sunt reprezentate de o istorie foarte competentă a CIA şi de transcrierile depoziţiilor pe care le-a luat, din care cele mai multe au fost date publicităţii după sfârşitul Războiului Rece. Comite tul Camerei s-a dizolvat plin de ranchiună; o copie a raportului final a ieşit la suprafaţă, dar nu a fost publicată niciodată oficial. Prima tentativă reală de supraveghere congresională nu a fost un succes. „Până am terminat cu raportul, se transformase într-un adevărat circ de media, a spus în 1987 John Horton, veteran de patruzeci de ani la CIA şi un om cu o minte foarte deschisă, pe tema Comitetului Church. „Pe cine asasinase CIA? După părerea mea, pe nimeni. Dar erai tentat să crezi că numai la asta se gândeau”.

— *„Bush voia să fie păstrat în continuare”*: Helgerson, *Getting to Know the President*.

— *Îi dezvăluise preşedintelui ales o serie de operaţiuni în desfăşurare*: George Bush. „Subiect: Şedinţa de la Plains, Georgia, 19 noiembrie 1976, „CIA/FOIA. Bush l-a informat pe Carter despre „supravegherea economică inutilă” a cetăţenilor americani, despre contractele CIA cu Organizaţia de Eliberare a Palestinei şi de cazul nerezolvat

al lui Nicholas Shadrin, un dezertor rus care lucra pentru CIA – sau poate că era un agent dublu – care fusese asasinat la Viena cu unsprezece luni înainte.

Mai era un aspect al operaţiunilor CIA din Viena pe care Bush nu l-a menţionat. După asasinarea lui Richard Welch din decembrie 1975, de la Atena, Bill Colby, într-una din ultimele sale acţiuni ca director, a ordonat să se poarte discuţii secrete între CIA şi ofiţerii sovietici de spionaj din Viena. Voia să ştie dacă Moscova avusese ceva de-a face cu assinatul, pentru că asta ar fi fost o încălcare a regulilor nescrise ale Războiului Rece. Mai voia să vorbească cu ei de dragul vorbitului. Cele două părţi nu aveau un canal oficial de comunicaţii la cele mai înalte niveluri. Toţi au considerat conversaţia utilă. Linia a rămas deschisă pentru tot restul Războiului Rece.

— *„gălăgioşi de aripă dreaptă”*: Interviu, istoria orală, Lehman, „Mr. *current Intelligence*”, *Studies în Intelligence*, vara 2000, CIA/CSI.

— *„Lăsaţi-o să zboare*!”: notaţia lui Bush, memorandumul lui George Carver, 26 mai

1976. CIA/CREST.

— *Rapoartele Echipei B au fost verificate de Agenţie*: Raymond L. Garthoff, „Estimând intenţiile şi capacităţile militare sovietice”, în Gerald K. Haines şi Robert E. Leggett (ed.), *Urmărind ursul*: *Eseuri despre analiştii CIA pentru Uniunea Sovietică*. CIA/CSI.

— *Vedefi*, *retrospectiv*: Robert M. Hathaway şi Russell Jack Smith, „Richard Helms ca director al Agenţiei Centrale de Informaţii”, 1993, CLA/CSI, dat publicităţii în februarie 2007.

— *„măreţia care este CIA”*: Discursul lui Bush, cartierul general CIA, 19 ianuarie

1977.

Capitolul treizeci şi şase

— *Carter… a sfârşit prin a semna aproape la fel de*

multe aprobări pentru acţiuni sub acoperire ca Nixon şi Ford: Deşi nu a fost dat publicităţii niciun număr exact, „administraţia Carter… s-a lansat frecvent în programe de acţiuni sub acoperire”, spunea directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii sub conducerea Carter, Frank Carlucci. Istorie orală, Carlucci, FAOH.

— *„Aveam un frate care lucrase ani de zile sub acoperire pentru CIA”*: Interviul acordat de Sørensen autorului. Fratele lui, Thomas Sørensen, lucrase pentru CIA în anii ’50. Thomas lucase ca omul numărul trei al Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite în timpul administraţiei JFK; era legătura AISU cu Richard Helms, cu care făcea schimb de ştiri şi participa la propagandă. În timp ce Ted scria discursuri la Casa Albă.

— *„preşedintele Carter m-a chemat”*: Interviul acordat de Turner autorului.

— *„Eu mă ocupam de informaţii colectate de oameni”*: Istorie orală. Holdridge, FAOH.

— *„urmărea să le răstoarne sistemul”*: Robert M. Gates. *From the Shadows*: *The Ultimate Insider’s Story of Five Presidents and FLow they Won the Cold Wor* (New York; Simon and Schuster, 1996), p. 95.

— O *imagine falsă*: Brzezinski a declarat: „Colonelul Kukliński s-a oferit voluntar să colaboreze cu SUA, subliniind faptul că ar vrea să lucreze cu armata SUA ca ofiţer polonez.

Era foarte important, pentru că oferea Statelor Unite o perspectivă mult mai bună decât avea până atunci asupra planurilor Pactului de la Varşovia şi planurilor sovietice pentru un atac-surpriză asupra Europei de Vest – inclusiv un plan foarte puţin cunoscut de folosire a armelor nucleare încă din prima zi de atac asupra Europei de Vest. O să vă dau un exemplu. În a doua zi a atacurilor, sovieticii plănuiau să folosească patruzeci de arme nucleare tactice numai împotriva oraşului Hamburg, în Vestul Germaniei.

Prin urmare, aceste informaţii contribuiau major la umplerea unor mari goluri în înţelegerea noastră despre planurile sovietice de război. Iar în măsura în care Agenţia era canalul care oferea o legătură de comunicaţii cu el, era un succes pentru Agenţie chiar dacă colonelul Kukliński nu a fost niciodată, un agent CIA în adevăratul sens al cuvântului. S-a oferit voluntar. Lucra pe cont propriu. Nu primea instrucţiuni". Interviul acordat Brzezinski autorului.

— „*Pentru Dumnezeu*": Interviul acordat de Smith autorului. Recrutat de armată la Dartmouth, la începutul Războiului din Coreea şi pregătit de armată în limba rusă, Smith se concentrase asupra ţintei sovietice din posturile CIA din Praga, Berlin şi Beirut spre finalul anilor '50 şi de-a lungul anilor '60. Recrutase personal şi condusese şase est-europeni şi antrenase sute de tineri ofiţeri CIA în tainele spionajului în capitalele Războiului Rece fără să fie prins. Până în 1975, când Angleton a fost forţat să se pensioneze, Smith şi colegii lui începuseră să recruteze primii lor sovietici. Cel mai mare dintre ei era Sergei Federenko, un diplomat care se ocupa de controlul armelor la secretariatul Naţiunilor Unite din New York. Inginer ca pregătire şi membru al elitei sovietice prin naştere, Federenko era tânăr şi ambiţios. îi plăcea să bea. Avea o soţie frumoasă şi o amantă în suburbiile din nordul oraşului New York. „Acum sunt un escroc", spunea Smith. „Asta este natura şi pregătirea mea. Nu «recrutezi» un sovietic. Sovieticul trebuie să se recruteze singur. E ca atunci când îţi pui mintea să cucereşti o femeie. Fiecare trebuie să găsească ceva atrăgător la celălalt. În multe privinţe, e vorba de seducţie... Astfel, l-am recrutat pe tip. Şi, ghici ce? Fusese educat ca cercetător şi lucrase la rachetele sovietice".

Federenko a dat o listă cu personalităţile din delegaţia sovietică la Naţiunile Unite din New York,

inclusiv un desfăşurător al numelor şi slăbiciunilor ofiţerilor KGB care pozau în diplomaţi. Pentru munca sa, Smith a fost promovat şef al diviziei CIA pentru contraterorism.

Dar când a fost vorba de selectarea unui ofiţer de caz care să se ocupe de Federenko la New York, CIA a avut foarte puţini oameni dintre care să aleagă. Rândurile vorbitorilor fluenţi de rusă din divizia sovietică/Europa de Est a serviciului clandestin erau foarte subţiri. Cartierul general a ales un alcoolic de treizeci şi patru de ani care, mai târziu, avea să trădeze Agenţia CIA. în 1954, vâslea pe râul Irrawaddy din Burma cu tatăl său, când a aflat că acesta lucra pentru agenţie. Fusese funcţionar al CIA timp de şase ani în anii ’60, în timp ce încerca să-şi ia diploma de facultate. În cele din urmă, în 1967, a devenit membru al serviciului clandestin. Era căsătorit cu o femeie ofiţer CIA, şi, într-un fel, însuşi CIA-ul. Numele lui era Aldrich Ames.

— „*Avem şanse să schimbăm această situaţie de la un conflict alb-negru la un conflict roşu-alb*”: „Subiect; Africa de Sud şi Rhodesia”, şedinţa Comitetului Special de Coordonare, 8 februarie 1977 şi minutele Consiliului Naţional de Securitate, 3 martie 1977, JCL.

— „*nimeni nu voia să acorde atenţie Africii*”: Istorie orală, Carlucci, FAOH.

— Gerry *Gossens*, *şef de bază*: Interviul acordat de Gossens autorului. Născut în Texas şi crescut în Beirut, Gossens s-a alăturat Agenţiei în ’60 şi a lucrat în Orientul Mijlociu sub acoperire ca vânzător de motoare Evinrude înainte de a se muta la divizia care se ocupa de Africa. Sute de tineri şi oameni ambiţioşi ai CIA – printre care şi câteva femei – se luptau pentru a avansa în investigaţii împotriva spionilor sovietici, chinezi şi est-germani din Africa în anii ’60 şi ’70. „Eram oameni tineri, dispuşi să mergem până în pânzele albe”, spunea Gossens. „Eram

orientaţi spre spionaj înainte ca restul Agenţiei să înceapă să ceară lucrul ăsta. Şeful nostru de departament obişnuia să spună: «Daţi-mi 25.000 de dolari şi pot să închiriez orice preşedinte african». Dar nu ne ocupam de asta. Noi făceam spionaj. Iar Africa era un loc atât de spectaculos încât părea că istoria se scrie văzând cu ochii. Puteai să începi accidental o operaţiune. Mergeai cu ambasadorul să te întâlneşti cu preşedintele. Un membru al personalului preşedintelui spune «Ştiţi, am un aparat Pentax stricat. Nu pot găsi piese de schimb». îi făceai o favoare. Apoi ajungeai să arunci o privire prin athivele prezidenţiale".

— „*Unica şi cea mai mare criză a mea*": Istorie orală, Wisner, FAOH.

— „*L-am întrebat pe şeful meu de post dacă era adevărat*": Istorie orală. Eagleburger, FAOH.

— „*una dintre abilităţile lor de bază*": Stansfield Turner, *Bum Before Reading*: *Presidents*, *CIA Directors*, *and Secret Intelligence* (New York: Hyperion, 2005), p. 187.

— „*Sunt o cultură unică*": Interviul acordat de McMahon autorului.

— „*M-a lovit apoplexia – aproape m-am prăbuşit*": Interviul lui McMahon cu autorul…

— „*În ciuda prezentei stări de sprijin (prin înrăutăţire)* ": Memorandum pentru Zbigniew Brzezinski, „Subiect: Posibilităţile de acţiuni sub acoperire în zonele [şters]", 5 februarie 1979, NSE [JCL. A existat, totuşi, o altă operaţiune sub acoperire care a început în timpul administraţiei Carter şi a dat roade cincisprezece ani mai târziu.

Urmărea descoperirea legăturilor dintre traficanţii de cocaină şi guvernul Columbiei, în 1977, „directorul bazei CIA a venit la mine cu un plan de implicare a CIA într-un efort împotriva traficanţilor de narcotice", spunea Robert W. Drexler, pe atunci şef adjunct al misiunii de la

ambasada americană din Bogotá. „Iar Brigada Antidrog (DEA) nu trebuia să ştie. Aşa că am fost de acord şi am început operaţiunea. Era, în esenţă, o operaţiune bună. În care am folosit un număr foarte restrâns de ofiţeri de poliţie columbieni de încredere, pe care îi puteam monitoriza îndeaproape pentru a ne asigura că nu se întorceau împotriva noastră, că erau corupţi sau să ne dăm seama dacă se întâmpla ceva cu ei; am colectat informaţii despre contactele dintre traficanţii de droguri şi oficialii columbieni de rang înalt. Ideea era să trimitem datele mai departe la Washington. Programul funcţiona foarte bine. Informaţiile pe care le colectasem erau înspăimântătoare, pentru că detaliau progresul rapid al corupţiei". În 1994 şi 1995, această operaţiune a ajuns la punctul maxim printr-o intervenţie susţinută de CIA împreună cu DEA într-unul din marile cercuri de traficanţi columbieni de cocaină, cartelul Caii.

— *CIA nu l-a informat pe preşedintele Statelor Unite*: Deşi cele mai multe date despre eşecul de a avertiza asupra invaziei sovietice în Afghanistan au rămas clasificate, Douglas MacEa chin, director adjunct al serviciului de spionaj între 1993 şi 1995, a publicat în 2002 o evaluare a performanţei CIA, bazându-şi munca pe dosare secrete şi pe experienţa sa personală ca unul din cei mai buni analişti sovietici ai CIA. Douglas MacEa chin, „Prezicerea invaziei sovietice în Afghanistan: Dosarele Comunităţii de Spionaj", Centrul de Studiu al Spionajului, 2002, CIA/CSI. Relatarea mea se bazează în mare parte pe munca lui şi pe interviurile cu Brzezinski şi Gates.

— *„situaţia tot mai deteriorată"*: Gates. *From the Shadows*, p. 132. Deşi Gates nu spune clar, este evident că acest pasaj a apărut în informarea zilnică a preşedintelui.

— *„CIA nu consideră asta o pregătire de atac"*: „Subiect: Iran", Comitetul Special de Coordonare. 17 decembrie 1979, Arhiva Naţională de Securitate.

— *„Ritmul desfăşurării trupelor sovietice nu sugerează”*: Raportul de la 19 decembrie 1979 către preşedinte este citat în *Invazia sovietică din Afghanistan, o* istorie confidenţiată a CIA citată în MacEa chin… Prezicerea invaziei sovietice”.

— *„un sport cu spectatori”*: MacEa chin, „Prezicerea invaziei sovietice”.

Capitolul treizeci şi şapte

— *„este de-a dreptul o dictatură”*: Nixon către Haig şi ambasadorul Douglas MacArthur II, 8 aprilie 1971. FRUS 1969 – 1976, Voi. E-4, Documentele despre Iran şi Irak, date publicităţii la 12 septembrie 2006.

— *„se confirma că şahul era marioneta noastră”*: Precht, istoria Orală, FAOH. în septembrie 1979, Precht se afla într-un spital din Washington aşteptând să intre în operaţie: „Înainte de a intra în sala de operaţii, m-am uitat în jur şi mai era o altă persoană acolo, care îşi aştepta rândul. Era Loy Henderson, care fusese ambasador în 1953, când a fost răsturnat Mossadegh. M-am gândit «prezent atât la creaţie cât şi la distrugere». Odată ce am fost în stare să mă deplasez, am mers în salonul lui… L-am întrebat cum era [Şahul] când era el în Iran. A spus: «El nu conta. Era nesemnificativ. Era o persoană slabă. Şi totuşi, trebuia să lucrăm cu el». Astfel, mi-a confirmat suspiciunile – că şahul fusese alimentat cu puterea care venise în Iran odată cu creşterea veniturilor naţiunii şi de adularea lui Nixon, Kissinger şi a altor lideri străini”.

— „o *insulă de stabilitate*”: Fraza folosită de preşedintele Carter era de provenienţă iraniană. Kissinger i-a spus lui Nixon într-un memorandum din octombrie 1969 că şahul „este sincer dedicat Vestului şi crede că ceea ce face în Iran – «o insulă de stabilitate» o numeşte el – este un serviciu important pentru Lumea Liberă”. Kissinger către Nixon. 21 octombrie 1968, FRUS, 1969 – 1976, Voi. E-4, dat publicităţii la 12 septembrie 2006.

— *Imaginile obţinute de Howard Hart de pe străzi*: Remarcile lui Hart, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, 7 septembrie 2005.

— *„conversaţii extrem de delicate şi secrete”*: Istorie orală, Laingen, FAOH.

— *„Am plătit pentru asta”*: Istorie orală, Laingen, FAOH.

— *„Eram pur şi simplu adormiţi”*: Turner, *Bum Before Reading*: *Presidents, CIA Directors, And Secret Intelligence* (New York: Hyperion, 2005), p. 180.

— *„Ca naţiune, nu avem idee”*: Remarcile lui Hart, Centrul Miller, 7 septembrie 2005. Greg Miller, *Los Angeles Times*, 19 mai 2005.

— *„Ştiam puţine despre Iran”*: William J. Daugherty, „A First Tour Like Ho Athan”, *Studies în Intelligence*, primăvara 1998, CIA/CSI.

— *„Nu vă faceţi griji în privinţa unui nou atac asupra ambasadei”*: William J. Daugherty, *In the Shadow of the Ayatollah*: *A CIA Hostage în Iran* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2001), p. 3.

— „Faceţi-l să dispară pe *şah*!”: Interviu cu Jimmy Carter, Proiectul de istorie orală Jimmy Carter, Centrul Miller, 29 noiembrie 1982.

— „Ignorant faţă de cultura şi limba locală”: Daugherty, „Un prim tur unic”.

— *Operaţiunea era „opera” lui* Tony *Mendez de la CIA*: Interviul lui Mendez cu autorul; Tim Weiner, „Maestrul creator de fantome este întâmpinat de CIA, *„The New York Times*, 19 septembrie 1997. Vezi şi Antonio J. Mendez, „A Classic Case of Deceptiv”, *Studies în Intelligence*, Iarna 1999 – 2000, CIA/CSI.

— *„Efortul s-a bazat foarte mult pe suportul CIA”*: Istorie orală, Quainton, FAOH.

— *„ca un cadavru deprimat”*: Daugherty, „A First Toar Like Ho Other”.

— *„un act de răzbunare”*: Kenneth M. Pollack, *The Persian Puzzle The Conflict Between Iran and America* (New York: Random House, 2004), p. 128 – 180.

Capitolul treizeci şi opt

— *„Viziunea lui despre cum să duci un război”*: Interviul acordat de Gates autorului.

— *„Nu cred că voia să spună «la gunoi cu Constituţia»”*: Interviul acordat de Webster autorului.

— *„Nu era calificat să conducă CIA”*: Istorie orală, Ford, în Deborah Hart Strober şi Gerald S. Strober, *Reagan*: *The Man and his Presidency* (Boston: Houghton Mifflin, 1998), p. 72.

— „Casey *a fost o alegere nepotrivită”*: Bush citat în John Helgerson, „Informările CIA pentru candidaţii la preşedinţie”, mai 1996, CIA/CSI. Două alte opinii despre om şi post: Laurence Silberman – judecătorul federal care a condus investiagaţia din 2005 asupra muncii CIA în cazul armelor de distrugere în masă din Irak – era, în 1980, copreşedintele grupului pentru politică externă a lui Reagan. „Mi-aş fi dorit sincer să fiu director CIA, ceea ce s-a pus în discuţie”, a spus Silberman. „Dar Casey… avea altă trecere, deşi mi s-a părut neînţelept să pui în acea funcţie un lider de campanie”. Lawrence Eagleburger, care a fost secretar de stat sub preşedintele Bush în 1992, a fost mai direct: „Ori te separi de partea clandestină a CIA, ceea ce nu aş vrea să văd că se întâmplă, ori pur şi simplu trebuie să fii foarte, foarte atent ce persoană numeşti ca director al CIA, iar asta înseamnă să nu îl numeşti pe Bill Casey”. Interviurile FAOH.

— *„Cine avea să fie responsabil pentru politica externă*?”: Istorie orală, Poindexter în Strober şi Strober, *Reagan*: *The Man and his Presidency*, p. 111.

— *„Era o idee tare sucită”*: George P. Shultz, *Chin şi triumf*: *Anii mei ca Secretar de Stat* (New York: Scribner, 1993), p. 294 – 297.

— „*CI* şi *Casey erau independenţi*”: Ibid., p. 84.

— „*un pirat pe cont propriu*”: Interviul lui Inman cu autorul.

— „*mi-a spus foarte direct că nu uoia să fie tradiţionalul director al Serviciilor Centrale de* Informaţii”: Mărturia lui Inman, Nominalizarea lui Robert M. Gates la funcţia de director al Serviciilor Centrale de Informaţii, Senatul SUA, Comitetul Special pe probleme de spionaj, Congresul 102, prima sesiune, 20 septembrie 1991, vol. I, p. 926.

— „o *fraternitate orbită*”: Robert M. Gates. *From the Shadows*: *The Ultimate Insider's Story of Five President, and the How they Won Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 209.

— „*nu aveam pasiunea aia*”: Interviul lui McMahon cu autorul. Când McMahon a fost trimis să-i zguduie pe analiştii de la directoratul pentru spionaj, a descoperit că întreaga structură avea nevoie de reformă. „Dacă voiam să aflu ce se întâmpla în ţară, trebuia să întreb la trei birouri diferite”, a spus McMahon.

„Exista un birou pentru spionaj militar, unul pentru spionaj economic şi altul pentru spionaj politic. Aşa că, dacă spuneam «Ce se întâmplă în Mexic?» primeam răspunsuri de la trei birouri diferite şi trebuia să pun eu întrebările corecte şi să întocmesc analiza”.

— „*CIA se transformă încet în Departamentul pentru Agricultură*”: Gates, *From the Shadows*, p. 223 – 224.

— „*Îngusţi la minte, îngâmfaţi, aroganţi*”... „*de-a dreptul greşite*”... „*pretindeau că sunt experţi*”: Nominalizarea lui Robert M. Gates, 1991, vol. III. p. 7 – 23.

— „*Să lucrezi pentru Casey era o adevărată provocare*”: Interviu cu Lehman, istorie orală. „*Miştor current Intelligence*”, *Studies* în *Intelligence*, vara 2000, CIA/CSI.

— „Informaţiile oferite de *CIA*”: Interviul acordat de

Shultz autorului. În vara anului 1982, secretarul de stat, Shultz, a stabilit un prânz săptămânal cu Bill Casey. Spre sfârşitul anului, Casey şi Shultz, care timp de un deceniu avuseseră o relaţie amicală, au descoperit că nu se puteau suporta unul pe altul. „Avea prea multe lucruri în plan", a spus Shultz. „Este greşit ca Agenţia să aibă planuri. Ea trebuie să facă rost de informaţii. Dacă are un plan. informaţiile pot ajunge să fie denaturate". Între 1985 şi 1987, secretarul de stat adjunct, John Whitehead, şi Bob Gates de la CIA au continuat aceste întâlniri. Whitehead era îngrozit de „cât de puţin ajutor primeam de la CIA pentru a afla ce se întâmpla în ţările în care aveam interese şi în care erau şi probleme... Analizele erau superficiale, conţineau foarte puţin din ceea ce eu numeam informaţii brute, iar adesea erau incorecte... Credeam că însăşi organizaţia se deteriorase, astfel ca informaţia pe care o primea şi sistemul de colectare a informaţiilor nu mai erau productive". Istorie orală, Whitehead, FAOH. Găurile se adânceau pe harta globului de la Agenţie. „Principala îngrijorare pe care o am în acest moment este ce să fac cu îmbunătăţirea efortului nostru de ce strânge informaţii... în întreaga lume", spunea, anticipator, amiralul Inman chiar înainte de a i se alătura lui Casey la cartierul general în 1981. „Ne lipseşte o bază de date despre zonele lumii care au fost neglijate în anii 1960, când ne concentrasem numai asupra Asiei de Sud-Est. Nu ne preocupam prea mult de ţările din America Centrală, Caraibe, America Latină, Africa. Cred că şansele să ne confruntăm cu provocări în aceste zone sunt foarte ridicate în acest deceniu". Bobby R. Inman, Administrarea informaţiilor pentru o utilizare eficientă", Centrul pentru Cercetarea Politicilor de Informaţii, Harvard University, decembrie 1980.

— *„Câteodată, în întunericul nopţii"*: Mărturia lui Clair George, nominalizarea lui Robert M. Gates, 1991,

Voi. II, p. 96.

— *Un şiretlic calculat*: ambasadorul american în Nicaragua între 1982 şi 1984, Anthony Quainton. ştia că operaţiunea era fictivă. „Casa Albă renunţase la orice dorinţă de dialog. Încurajată de Bill Casey de la CIA, credea că singura rezolvare a problemei era eliminarea sandiniştilor.

Mijlocul prin care se putea face asta era un program elaborat de acţiuni sub acoperire. La început, i-a fost prezentat Congresului într-un mod extrem de nesincer. Administraţia a argumentat că hărţuirea avea să le facă viaţa dificilă sandiniştilor, să-i împiedice să îşi consolideze puterea şi să-i aducă la masa negocierilor. îi va face să vadă că economia lor va plăti un preţ inacceptabil dacă nu negociază. CIA a argumentat că acesta era singurul mod de a-i convinge să-şi modifice politicile. Cât despre celelalte operaţiuni din lume, nu păreau să fi obţinut efectul imediat promis”. Istorie orală, Quainton, FAOH.

— *„a făcut circ cu* Casey”: Gates, *From the Shadows*, p. 242 – 248.

— *„«să îi dai seama ce să faci cu America Centrală»”*: Interviu cu Clarridge pentru Seriile CNN despre Războiul Rece, 1998. Transcriere la Arhiva Naţională de Securitate, disponibil online la http://www2.gwu.edu/-nsarchiv/coldwarzinterviews/episodel8/clarridgel.html.

„Divizia latino-americană de la Agenţie fusese aproape întotdeauna o divizie izolată, era aproape ca micul domeniu al unui baron”, a spus Clarridge într-o altă istorie orală. „Iar principalul lucru era să trag divizia după mine. După câteva săptămâni, m-am dus la Casey: «Uite ce trebuie să facem: De ce nu mutăm războiul în Nicaragua…?» Asta era exact ce voia Casey să audă”. Strober şi Strober, Reagan: *The Man and His Presidenep*, *p*. 165.

— *„Războiul secret a început” şi „CIA avea un proces*

independent de planificarelstorie orală, Quainton, FAOH. în anii lui Reagan, ambasadorii apăreau foarte rar în public când CIA făcea încurcături în politica externă. Într-unul dintre numeroasele exemple de dezastre ale războiului din America Centrală, CIA a oferit Departamentului de Stat o mină de aur pentru relaţiile publice. Agenţia interogase un nicaraguan de nouăsprezece ani, capturat în El Salvador. Acesta spusese că fusese pregătit în acţiunile de insurecţie de soldaţi cubanezi aflaţi în Etiopia. Avea de spus o poveste lungă. Era Departamentul interesat să-l prezinte publicului din Washington? La indicaţiile CIA, Departamentul de Stat a organizat o sesiune privată pentru patru reporteri de încredere. Un purtător de cuvânt i-a însoţit pe reporteri într-o cămăruţă şi apoi a fost adus nicaraguanul capturat, care a spus, cu aceste cuvinte: „Am fost torturat de CIA. Au încercat să mă forţeze să spun că am fost trimis în El Salvador. Sunt un nicaraguan patriot. Nu am fost niciodată în Etiopia". CIA fusese lovită de un adolescent abil. „Procesul de planificare" unic al Agenţiei aproape că a încheiat carierele senatorilor Gary Hart şi William Cohen, cel din urmă ajuns mai târziu secretar al apărării. Era să fie ucişi într-o misiune de colectare de informaţii în Nicaragua, când un avion CIA care tocmai aruncase bombe de o sută douăzeci de kilograme a lovit un complex VIA de la aeroportul internaţional Managua. „Acest lucru a creat o atitudine foarte negativă a acestor doi senatori faţă de calitatea acţiunilor sub acoperire ale CIA", a spus ambasadorul Quainton.

— *Războiul secret nu a rămas secret pentru mult timp*: CIA nu putea câştiga războiul, indiferent dacă Congresul l-ar fi aprobat sau nu. „Nu am avut niciodată abilitatea de a construi capabilităţile paramilitare de care avem nevoie pentru a desfăşura un război în Nicaragua", a spus John McMahon. „Agenţia nu era pregătită – mai ales ca personal – să ducă un război sau să îi pregătească

pentru un război”. Interviul lui McMahon cu autorul.

— *„spioni-puppie”*: Duane R. Clarridge with Digby Diehl, *A Spp for of Seasons*: *Mp Life in the CIA* (New York: Scribner, 1997), p. 303 – 318.

— *Congresul* susţinea din *răsputeri o Agenţie mai mare*, *mai bună*, *mai puternică*, *mai inteligentă*: Senatul a confirmat planul lui Casey, iar Congresul i-a acordat fonduri de sute de milioane de dolari la sfârşitul anului 1981. „Voiau să dispunem de o capacitate clandestină globală pentru a putea produce informaţii despre intenţii şi avertizări”, a spus John McMahon. „Voiau să avem o bună infrastructură pentru acţiunile sub acoperire. Acum, partea interesantă într-o operaţiune clandestină reuşită este că individul pe care l-ai recrutat poate să îţi ofere informaţii despre ceea ce se întâmplă în propriul guvern, şi, pe deasupra să mai fie şi influent – drept urmare să-l poţi folosi ca pe un instrument de acţiune subversivă. Dacă este ministrul de externe, îl poţi influenţa subtil ca acea ţară să susţină un vot al ONU sau să spună lucruri pozitive despre Statele Unite. Astfel, capacitatea noastră de a organiza acţiuni subversive ar deveni puternică”. Interviul lui McMahon cu autorul.

— *„vinovat de sfidarea Congresului încă din ziua în care a fost investit în funcţie”*: Gates, *From the Shadows*, p. 213.

— *„Sper să le ajungă ticăloşilor ăstora*!”: Barry Goldwater din Arizona, candidatul republican înfrânt în cursa pentru preşedinţie din 1964, fost preşedinte al comitetului pentru spionaj al Senatului între 1981 şi 1984. Casey era atât de zgârcit cu adevărul, încât Goldwater a cerut însoţitori de la Departamentul de Stat la discuţii pentru a avea martori. Unul din aceşti însoţitor era ambasadorul Dennis Kux l-a auzit pe Casey mormăint aceste cuvinte când părăsea sala de audieri. Istorie orală, Kux, FAOH.

— *„specific evazive”*: Mărturia lui Fiers, audierile comune, Investigaţia Iran-Contra, Washington, D.C., 1988.

— *„«L-am prins când m-a minţit»”*: Interviu cu Inman în Stansfield Tumen *Burn Before Reading*: *Presidents*, *CIA Directors and Secret Intelligence* (New York: Hyperion. 2005), p. 196 – 201.

— *„Dacă Congresul nu mai finanţa operaţiunile CIA în America Centrală”*: în 1984, când Congresul a tăiat fondurile pentru *contras*, războiul a început să stagneze şi au avut loc alegeri. CIA a oferit bani şi ajutor de propagandă pentru Arturo Cruz Sr., un fost ambasador în Statele Unite şi liderul legitim al opoziţiei politice.

Dar liderul sandiniştilor, Daniel Ortega, l-a învins cu doi-la-unu. În momentul scrierii acestei cărţi. Ortega a fost reales, iar Nicaragua rămâne una din cele mai sărace şi mai înapoiate naţiuni ale emisferei vestice. „Războiul a fost inutil, inuman şi nechibzuit”, a spus Cruz după ce Reagan şi Casey dispăruseră din peisaj. „Trebuie să recunoaştem că toţi facem greşeli teribile”.

— *În ciuda dispreţului evident al lui* Casey: Istorie orală, Kux, FAOH.

— *„CIA a fost foarte implicată”*: Istorie orală, Norland, FAOH.

— *Politica externă oficială a Statelor Unite*: „Am dori să vedem o rezolvare paşnică a luptelor facţiunilor cin Ciad”, spunea un document de informare al Departamentului de Stat din 17 noiembrie 1981. Era greu de văzut cum înarmările până în dinţi pe care le făcuse CIA în favoarea unei facţiuni aveau să promoveze acel scop. „Ameninţarea Sudanului de către Liban”, dat publicităţii la 30 iulie 2002.

— *„«La naiba cu Congresul»”*: Istorie orală, Blakemore, FAOH.

— *„Pentru ce naiba am trimis rachete Stinger în Ciad?”*: Istorie orală, Richard Bogosian. FAOH. Bogosian,

ambasadorul american în Sudan în timpul Războiului din Golf din 1991, a fost martor la cercetarea lui Baker. Răspunsul, a spus James K. Bishop, principalul ofiţer al Departamentului de Stat pentru afaceri militare şi spionaj în Africa, era că Habré era „duşmanul duşmanului nostru… Am aflat abia mai târziu întreaga poveste”. Istorie orală, Bishop, FAOH. „Informaţiile pe care le aveam despre părţile Africii care ne preocupau în principal nu erau bune de nimic” în anii 1980, a spus Bishop. „Informaţiile obţinute de sursele umane nu erau prea valoroase în Africa. Sursele de informaţii erau folosite mai ales împotriva „principalului duşman” – sovieticii – în jocuri dubioase de-a şoarecele şi pisica cu interesele naţionale”.

— *Cea mai mare misiune de transfer de arme a CIA*: Câţiva americani – foarte puţini – au prevăzut invazia sovietică. „Îmi amintesc că scriam rapoarte pentru Brzezinski încă din august 1979, spunând că nivelul de personal militar sovietic în Afghanistan în acea vreme indica un fel de implicare militară majoră acolo”, a spus William Odom, pe atunci consilier militar senior la Casa Albă, într-un interviu cu autorul (Odom avea să fie mai târziu un general cu trei stele la consucerea Agenţiei Naţionale de Securitate sub preşedintele Reagan). „Cât despre momentul şi ziua exacte, acestea sunt alte chestiuni. Au fost o surpriză pentru întreaga lume şi pentru mulţi oameni ai administraţiei Carter”. Invazia sovietică din Afghanistan a început în săptămâna Crăciunului din 1979, iar CIA nu l-a avertizat cu nimic pe preşedintele Statelor Unite. Carter, neputincios faţă de salvarea americanilor prinşi în Iran, a aprobat un plan pentru a-i ajuta pe afghani să lupte împotriva brutalei invazii sovietice. În ianuarie 1980, a ordonat CIA-ului să trimită arme din depozitele aliaţilor americani către Pakistan. Serviciul pakistanez de informaţii avea să le transfere apoi câtorva lideri ai rebelilor afghani.

„La două zile după invazia sovietică din Afghanistan, i-am trimis o înştiinţare preşedintelui Statelor Unite, care, dacă îmi amintesc corect, începea cu cuvintele: «Acum avem ocazia să le dăm sovieticilor propriul Vietnam»”, a spus Brzezinski într-un interviu cu autorul. „Şi am continuat cu argumentarea că acesta era un act de agresiune care ameninţa stabilitatea din regiune şi poziţia noastră în Golful Persic şi că ar trebui să facem tot ce putem să-i batem pe sovietici, ajutând mujahedinii. Iar preşedintele a aprobat acest lucru. S-a creat o coaliţie tăcută care ne implica pe noi, pakistanezii, saudiţii, chinezii, egiptenii şi britanicii. Iar scopul acesteia era în esenţă respectarea primelor cuvinte din acel memorandum”. Declaraţiile lui Howard Hart fac parte din discursul ţinut la Centrul Miller, University of Virginia, 7 septembrie 2005.

— „*trebuie* să *te gândeşti întotdeauna la jocul final*”: Interviul lui McMahon cu autorul.

— „*disperarea tot mai mare a oamenilor de la Kremlin*”: Gates, *From the Shadows*, p. 258. Ce se întâmpla cu adevărat la Moscova? Casey voia să obţină informaţii despre marii jucători din Politburo, despre poporul sovietic, despre minorităţile şi dizidenţii sovietici, despre viaţa cotidiană din interiorul maleficului imperiu. Dar când CIA nu a fost capabilă să ofere informaţiile prin spionaj, a revenit la ideile lui preconcepute. Ambasadorul Warren Zimmerman a fost şeful adjunct al misiunii de la ambasada americană din Moscova între 1981 şi 1984, iar în tot aceşti ani, Casey şi CIA-ul au aruncat la gunoi rapoartele sale despre prăbuşirea imperiului sovietic. Când a ajuns el la post, îşi amintea Zimmerman, liderul sovietic, Leonid Brejnev „dăduse în mintea copiilor, se îmbârligau cuvintele în gură, moţăia, se îmbăta”. Când a murit Brejnev, naţiunea a fost condusă pentru o scurtă perioadă de timp de Iuri Andropov, şeful serviciilor

sovietice de informaţii, şi el pe moarte, apoi de Konstantin Cernenko, un alt lider cu un picior în groapă. Politburoul, maşinăria decidentă din Moscova „era un aparat politic absolut paralizat, ineficient" condus de o grămadă de septuagenari şi octogenari, din care unii nu ieşiseră niciodată din Uniunea Sovietică", a spus Zimmerman. „Imaginea lor despre Statele Unite era un complet stereotip, bazată pe ceea ce citiseră în oribilele lor ziare şi reviste". Aveau „o cunoaştere şi o înţelegere rudimentară a Statelor Unite". Nici cunoştinţele americanilor despre ceea ce se întâmpla în Uniunea Sovietică nu erau mai bune. Generalii geriatrici şi corupţii ai vechii gărzi a Partidului Comunist se zbăteau în ultimele lor zile, economia sovietică se prăbuşea sub costurile susţinerii unei armate de înaltă performanţă, recoltele putrezeau pe câmpuri din cauza lipsei combustibilului pentru transportul alimentelor de la ferme în pieţe – dar puţine din aceste lucruri au intrat în conştiinţa colectivă a Agenţiei.

Absolut toate estimările naţionale de spionaj despre forţele strategice sovietice trimise Casei Albe între 1974 şi 1986 supraevaluau ritmul cu care Moscova îşi moderniza armele nucleare.

Vârful crizei nucleare nevăzute din 1982 şi 1983 a apărut atunci când Reagan a anunţat că Statele Unite aveau să construiască un sistem de apărare cu rachete – „Războiul Stelelor" – care avea să lovească şi să distrugă armele nucleare sovietice. America nu avea – şi nu are nici după douăzeci şi cinci de ani – tehnologia pe care o dorea Reagan. Administraţia Reagan a alimentat Iniţiativa de Apărare Strategică cu o riguroasă campanie de contrapropagandă, pentru a-i convinge pe sovietici că „Războiul Stelelor" se baza pe ştiinţă adevărată şi pentru a lovi în criticile internaţionale aduse vizionarului plan. Programul de război al informaţiilor le-a dat fiori

sovieticilor. „Erau cu adevărat speriaţi”, a spus Zimmerman. „Au presupus, destul de amuzant, că puteam să construim sistemul. După cum s-a dovedit, ne-am falsificat testele, iar ei au căzut în plasă”. În schimb, şi sovieticii şi-au falsificat propriile puteri – în minciuni politice către cetăţeni, în declaraţiile publice ale Politburo – iar CIA a crezut. Istorie orală, Zimmerman, FAOH.

Legătura Agenţiei cu războiul armelor nucleare şi al cercetării era în acea vreme o operaţiune condusă de Jim Olson, mai târziu şeful de contrainformaţii al CIA. în timpul administraţiei Carter, aşa cum îşi amintea Olson, noii sateliţi de fotorecunoaştere şi-au întors privirea către sovietici, care săpau un şanţ de-a lungul unei autostrăzi din afara Moscovei şi puneau în el cablu de telecomunicaţii. Linia ducea către un centru de cercetare-dezvoltare a armelor nucleare din afara Moscovei. Era marcată. Olson s-a dus la Moscova după o pregătire elaborată, şi-a scos la înaintare echipa de supraveghere a KGB, s-a deghizat, a deschis un canal şi a pus receptoare pe cabluri. Aparatele au funcţionat aproape cinci ani – apoi nu au mai interceptat nimic. James M. Olson, *Fair Play*: *The Moral Dilemmas of Spying* (Washington, D.C.: Potomac, 2006), p. 9 – 11.

— *Dosarul Farewell*: Gus W. Weiss… The Farewell Dossier”, *Studies în Intelligence*, Voi. 39. Nr. 5, 1996, CSA/CSI. Weiss fusese membru al personalului Consiliului National de Securitate care a pus la cale elementele-cheie ale planului de atac.

— *„Era un plan strălucit”*: Richard Allen, Centrul Miller pentru Afaceri Publice. University of Virginia, Proiectul de istorie orală Ronald Reagan, 28 mai 2002.

Capitolul treizeci şi nouă

— *„După ce a ronţăit câteva jeleuri, preşedintele a început să moţăie”*: Istorie orală, Quainton, FAOH.

— *„conduceau în secret acţiunile murdare ale celor*

mai periculoşi terorişti de pe glob”: după Războiul Rece, au apărut dovezile susţinerii sovietice pentru Wadi Haddad, un terorist palestinian vagabond care a murit în 1978. Acuzaţiile lui Haig au rămas nedovedite.

— *Ali Hassan Salameh, şeful pentru probleme de spionaj al Organizaţiei de Eliberare a Palestinei*: La 2 martie 1973 – ziua în care Bill Colby a preluat serviciul clandestin al CIA – OEP, care lovise conştiinţa americanilor cu şase luni înainte când asasinase unsprezece atleţi israelieni la Olimpiada de la München, l-a răpit pe ambasadorul american din Sudan şi pe adjunctul acestuia. Americanii au fost prinşi la o recepţie de la ambasada saudită de la Khartoum, capitala Sudanului. Atacul a fost consecinţa unei lovituri împotriva primului ministru al Sudanului, a cărui relaţie plătită cu CIA tocmai fusese expusă. „Înscrierea primului ministru pe statutul nostru de plată era o invitaţie la necazuri şi un act total inutil”, a spus Robert Oakley de la Departamentul de Stat, coordonator al contraterorismului sub Reagan. „Punându-l pe statul de plată, l-am corupt politic şi l-a făcut extrem de vulnerabil”. Răpitorii din Khartoum au cerut ca Statele Unite să îl elibereze pe asasinul condamnat al lui Bobby Kennedy, un palestinian pe nume Sirhan Sirhan. Preşedintele Nixon, răspunzând, în acea zi, fără să cântărească prea bine chestiunea, la întrebarea unui reporter, a spus că Statele Unite nu negociază cu teroriştii. La ordinele lui Yasser Arafat, palestinienii i-au ucis cu sânge rece pe cei doi americani.

CIA nu a putut răspunde, pentru că guvernul SUA nu avea nicio politică în acest sens. OEP era activă de nouă ani, era finanţată în special de guvernul Arabiei Saudite şi de emirii din Kuweit. Ideea fixă a CIA-ului şi a guvernului SUA continua să fie cea a terorismului susţinut de stat. Pentru americani a fost mult mai dificil, douăzeci de ani mai târziu, să înţeleagă ridicarea unui saudit bogat care

locuise în Sudan, un prinţ auto-proclamat pe nume Osama bin Laden – un terorist nesponsorizat de vreun stat, ci un terorist care sponsoriza un stat. Primele eforturi pentru procesul de pace din Orientul Mijlociu după războiul de Yom Kippur din 1973 a condus CIA-ul într-un nou teritoriu necartografiat. În secret, directorul adjunct al CIA. Vernon Walters. a zburat în Maroc pentru a se întâlni cu Ali Hassan Salameh. Întâlnirea a fost iniţiată de Yasser Arafat; trimitea un semnal că voia să fie tratat ca un lider naţional, nu ca un terorist apatrid. Voia ca OEP să negocieze pentru malul stâng după război. Voia să stabilească o Autoritate Naţională Palestiniană. Încerca să se plaseze ca voce moderată a aspiraţiilor palestiniene. Walters îşi amintea: „Kissinger a spus: «Nu pot trimite pe nimeni altcineva pentru că ar însemna o negociere, iar comunitatea evreiască americană ar înnebuni. Dar tu lucrezi pentru serviciile secrete». Am spus: «Dr. Kissinger, sunt directorul adjunct al CIA. Probabil că sunt numărul şase sau şapte pe lista lor de ţinte». A răspuns: «Eu sunt numărul unu. De-asta mergi tu»”.

Întâlnirea a fost fructuoasă. CIA a deschis un canal de comunicaţii la nivel înalt cu OEP. După ce Salameh a revenit din Maroc la baza sa din Liban a intrat în contact cu postul CIA din Beirut, şeful pentru spionaj al Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei a început să se întâlnească în mod regulat cu Bob Ames de la CIA. Istorie orală. Walters, FAOH.

Nu toată lumea credea însă informaţiile pe care le cumpăra CIA la Beirut. „Erau prizonierii jalnicelor lor rapoarte”, spunea Talcott Seelye, care venise ca ambasador american în Liban după ce predecesorul său, Francis Meloy, fusese asasinat în timp ce încerca să îşi prezinte scrisorile de acreditare diplomatică în 1976. Canalul Salameh a fost deschis timp de cinci ani, până când acesta a fost asasinat de serviciile israeliene în 1978.

A reprezentat un punct important în înţelegerea de către CIA a rădăcinilor furiei din lumea arabă, o fărâmă de informaţie din interior despre cine erau şi ce voiau palestinienii – singurul şi cel mai mare triumf al zilelor lui Bill Colby ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Istorie orală, Seelye; FAOH; Interviul acordat de Colby autorului.

— *Ofiţerul său de caz era Bob Ames*: Ames avea „un talent unic", a spus Bob Gates într-un interviu cu autorul. „Întotdeauna am considerat că cea mai importantă recrutare a mea din întreaga carieră la CIA a fost cea a lui Bob Ames de la serviciul clandestin şi numirea lui ca şef al biroului de analiză pentru Orientul Mijlociu. Şi, ironia sortii, după toţi aceşti ani la Agenţie, după ce a lucrat în operaţiuni periculoase în Orientul Mijlociu, punându-şi viaţa în pericol, a fost ucis tocmai la Beirut, unde lucra în calitate de şef al biroului de analiză, pe când se afla în vizită la ambasadă. Astfel, când a fost ucis, lucra pentru mine, nu pentru serviciul clandestin. M-am gândit adesea că dacă Bob Ames ar mai fi trăit, s-ar fi putut ca Statele Unite să nu intervină în Liban, iar cursul istoriei ar fi fost schimbat întrucâtva".

— *„valul viitorului"*: Timothy Naftali, *Blind Spot*: *The Secret History of American Conterterrorim* (New York: Basic, 2005), p. 85.

— *„oamenii Agenţiei erau ocupaţi"*: Istorie orală, Dillon, FAOH.

— *„Era foarte încântat că se întorsese"*: Susan M. Morgan, „Beirut Diary", *Studies în Intelligence*, vara 1983, CIA/CSI. Relatarea de primă mână recent dată publicităţii a lui Morgan contrazice categoric câteva versiuni publicate ale bombardamentelor ambasadei din Beirut, în special pe cea a lui Bob Baer de la CIA, care descrie cum mâna lui Ames a fost recuperată din portul Beirut, aflat la câteva sute de metri.

— *„lăsându-ne cu informaţii mai mult decât sumare”*: Istorie orală, Lewis, FAOH.

— *„Informaţiile noastre despre Grenada erau jalnice”*: Interviu cu Clarridge pentru Seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Transcriere la Arhiva Naţională de Securitate, disponibil online la http://www2.gwu.edu/-nsarchiv/coldwarzinterviews/episode-18/ clarridgel.html.

— *„CIA avea un plan pentru formarea unui guvern”*: Istorie orală, Gillespie, FAOH.

Capitolul patruzeci

— *„Aveam o împuternicire prezidenţială semnată Ronald Reagan”*: Interviul acordat de Wells autorului.

— *„Pentru a se salva”*: Istorie orală, O’Neill, FAOH.

— *„Administraţia Reagan a organizat o acţiune sub acoperire”*: Interviul acordat de Korn autorului, istorie orală, FAOH.

— *„Recomandarea lui Casey pentru răpirea lui Mughniyah”*: Istorie orală, Oakley, FAOH.

— *„Reagan era preocupat de soarta ostaticilor şi nu putea să înţeleagă de ce CIA nu îi putea localiza şi salva”*: Robert M. Gates, *From the Shadow*: *The Ultimate Insider’s Story of Five Presidents and How They Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 397.

— *„Agenţia a trebuit să iasă în afara ei”*: interviul acordat de McMahon autorului.

— *„minele trebuie să fie soluţia*!”: Interviul lui Clarridge pentru Seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Arhiva Naţională de Securitate, transcriere disponibilă online la http://www2.gwu.edu/-nsarchiv/coldwarzinterviews/episode-18/clarridgel.html. Răposatul senator Daniel Patrick Moynihan, pe atunci un democrat de rang în comitetul pentru spionaj, a descris conflictul dintre CIA şi senatorul Goldwater într-un interviu cu autorul. În 1984, în timp ce tăia fondurile pentru *contras*, Congresul a aprobat o operaţiune

subversivă de cheltuire a mai mult de două milioane de dolari pentru a asigura alegerea creştin-democratului José Napoleon Duarte ca preşedinte al El Salvadorului, prin împiedicarea candidaturii liderului brigăzilor morţii, Roberto d'Aubuisson.

— „Se expunea unui mare risc": Gates, *From the Shadow*, p. 315.

Capitolul patruzeci şi unu

— *„Ar putea fi un mare pas înainte"*: Ronald Reagan, *An American Life* (New York: Simon and Schuster, 1990), p. 501 – 502. dacă nu este indicat altfel, faptele, cifrele şi estimările cu privire la afacerea Iran-*contra* din acest capitol sunt luate din dosarele comitetului congresional reunit şi din raportul final al echipei independente de consilieri care a investigat eşecul.

— *„Am primit un ordin executiv secret care ne spunea să îi anihilăm pe teroriştI"*: Interviul acordat de McMahon autorului.

— *„raţiunea fundamentală a lui North"*: istorie orală, Kelly, FAOH.

— *„fusese coruptă Agenţia"*, istorie orală Wilcox, FAOH.

— *„să scoată naibii avionul ăla din Costa Rical*. „Interviu al CIA cu Joseph Fernandez, Biroul Inspectorului General CIA, 24 ianuarie 1987.

— *„Informaţiile pe care le-am transmis"*: istorie orală Oakley, FAOH.

— *„Persoana care s-a ocupat de toată această afacere a fost Casey"*: Sofaer în Deborah Hart Strober şi Gerald S. Strober, *Reagan*: *The Man and His Presidency*. (Boston: Houghton Mifflin, 1998), p. 500.

— *„Întâlnirea a fost un dezastru indiscutabil"*: James McCul Iough, „Personal Reflections on Bill Casey's Last Month at CLA, „*Studies în Intelligence*, vara 1995, comentariu de David Gries, CIA/CSI.

— „*Niciun scandal şi multe succese solide*”: vorbele remarcabile ale lui Casey sunt citate de Douglas F. Garthoff, în „Directorii Serviciilor Centrale de Informaţii ca lideri ai comunităţii de spionaj a SUA, 1946 – 2005, „2006, CIA/ CSL. Aceste cuvinte sunt parte a corpului puternic de probe care sugerează că tumoarea cerebrală a lui Casey a fost cauza comportamentului altfel inexplicabil în ultimele sale zile ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii. Ruperea lui de realitate în acele zile era exemplificată de povestea sa de dragoste cu Renamo, Mişcarea Naţională de Rezistenţă din Mozambic. Renamo era o armată de gherilă de culoare creată de rasiştii albi din Africa de Sud şi Rhodesia şi cea mai rebelă forţă din regiune. Pregătiţi, înarmaţi şi finanţaţi de BOSS, serviciul sud-african de informaţii, Renamo folosea metode care includeau „tăierea urechilor, crestarea limbii şi a pieptului şi mutilări generale”, a spus ambasadorul Chas W. Freeman Jr., care supraveghea afacerile africane sub preşedintele Reagan. „Aceste mutilări au devenit o regulă şi poate o jumătate de milion de oameni au pierit”. Renamo era „o reminiscenţă a Khmerilor Roşii din Cambodgia”, a spus James Bishop, principalul ofiţer al Departamentului de Stat pentru afacerile politice şi militare africane, „vicioasă şi excesivă în folosirea terorismului”.

Casey i-a spus preşedintelui Reagan că Renamo merita susţinerea CIA ca luptători pentru libertate în războiul global împotriva comunismului. Tactica lui includea „fabricarea de *intelligence* pentru sporirea impactului Renamo, „spunea ambasadorul Freeman. Pentru că i se interzisese să acorde ajutor direct rebelilor, Casey a folosit altă metodă. În 1986, după o interdicţie de zece ani. Congresul i-a luat de bun cuvântul şi a reaprobat ajutorul militar subversiv armatelor preferate de CIA din Angola, inclusiv rachete Stinger, arme antitanc şi tone de arme automate. Agenţia susţinuse cu diferite ocazii o

facţiune angoleză timp de treizeci de ani. Reînnoirea programului din Angola a deschis un drum al armelor de la Agenţie spre Africa de Sud şi depindea de susţinerea regimului de apartheid. Cei mai puternici diplomaţi americani implicaţi în regiune îl suspectau pe Casey că ar fi deschis un canal ascuns de ajutor care către renegaţii din Renamo. „Casey, care era obligat să îşi urmeze propriile politici, a devenit, într-adevăr, într-o anumită măsură, implicat cu Renamo, împotriva politicii declarate şi într-adevăr avea o influenţă internă puternică asupra politicilor administraţiei”, a mai spus ambasadorul Freeman.

„Casey s-a pornit să ne distrugă diplomaţia” în Africa de Sud, a spus Frank G. Wisner, Jr... „Şi aproape a reuşit”. Interviuri FAOH.

— *„Bill Casey trebuia să dea socoteală pentru multe”*: McCul Iough. „Personal Reflections”.

— *„o slujbă pe care nimeni nu părea să o vrea”*: Robert M. Gates, *From the Shadows*: *The Ultímate Story of Five Presidents and how they won the Cold VJar* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 414. Gates a trebuit să meargă la Capitol Hill să răspundă pentru nominalizarea lui. „Cum vi se pare postul până acum?” l-a întrebat un fotograf. Gates a răspuns cu titlul unei melodii country celebre: „la slujba asta şi bagă-ţi-o undeva”. Un microfon deschis a prins acest răspuns. Toată lumea ştia următorul vers al cântecului: „Nu mai lucrez aici”.

— *„A devenit repede evident că era prea aproape”*: Interviul acordat de Webster autorului.

— „Serviciul clandestin este inima şi sufletul Agenţiei”: Interviul acordat de Gates autorului.

Capitolul patruzeci şi *doi*

— *„Am avut nevoie de câteva luni ca să înţeleagă clar”*: interviul acordat de Webster autorului.

— *„Nimeni altcineva nu poate înţelege”*: Interviul

acordat de Thompson autorului.

— *„Probabil am fi reuşit să depăşim egoul lui Webster”*: Duane R. Clarridge cu Digby Diehl, *A* Spy *For AII Seasons*: My *Life in the CIA* (New York: Scribner, 1997), p. 371.

— *„*O *idee pe care Dick Helms a subliniat-o”*: Interviul acordat de Webster autorului.

— *„Congresul nu te crede”*: Interviul acordat de Webster autorului.

— *Clarridge s-a gândit pentru puţin timp să reacţioneze*: Clarridge, *Un spion pentru toate anotimpurile*, p. 381 – 386.

— *„serviciile americane de informaţii au fost generoase cu el*, *„a remarcat Gorbaciou*: înregistrările Politburo, 28 septembrie 1986, Proiectul Internaţional de Istorie a Războiului Rece, Woodrow Wilson Center.

— *„un exerciţiu*, *nimic mai mult”*: Interviul acordat de Webster autorului.

— *Florentino Aspillaga Lombard*: Este dificil să evaluăm cât de devastatoare a fost conştientizarea că serviciul de informaţii al lui Castro depăşise CIA timp de douăzeci de ani. Nu se poate vorbi nici despre dezertarea lui Aspillaga din 1987. La 21 septembrie 2001, FBI a arestat-o pe Ana Belen Montes, analist senior pe problemele Cubei din cadrul Agenţiei de Informaţii pentru Apărare, care a recunoscut şase luni mai târziu că spiona pentru Cuba încă din 1985. Sute de spioni ai Dirección General de Inteligencia, DGI, din Cuba locuiseră şi lucraseră în Statele Unite încă de la evenimentele din Golful Porcilor, conform foştilor membri ai serviciului cubanez care dezertaseră. Operau ca diplomaţi şi şoferi de taxi, traficanţi de arme şi droguri. Serviciul cubanez de informaţii, care îi raporta ministrului apărării Raúl Castro, fratele lui Fidel, infliltraseră grupurile de exilaţi cubanezi în agenţiile guvernului SUA cu un succes notabil.

Luaţi exemplul lui José Rafael Fernández Brenes, care lucra pe un vas comercial cubanez în 1988. Preluat de serviciile americane de informaţii, a ajutat la crearea şi conducerea TV Marţi, postul de televiziune finanţat de guvernul SUA care a transmis informaţii şi propagandă anti-Castro în Cuba între 1988 şi 1991. Guvernul cubanez a bruiat semnalul TV Marţi încă din momentul în care a început să emită, în martie 1990 – şi asta datorită datelor oferite de Fernández Brenes. Apoi mai era Francisco Avila Azcuy, care conducea operaţiunile pentru Alpha 66, unul dintre cele mai violente grupuri anti-Castro de exilaţi, în timp ce mai raporta în secret către FBI şi serviciile cubaneze de informaţii. Avila a planificat în 1981 un raid asupra Cubei, spunând atât FBI, cât şi DG1 totul despre această acţiune. Informaţiile lui au contribuit la condamnarea a şapte membri ai Alpha 66 pentru încălcarea Legii Neutralităţii prin planificarea unui atac asupra unei naţiuni străine de pe pământ american.

Tim Weiner, „Cârtiţele lui Castro sapă adânc, nu doar printre exilaţi”, *The New York Times*, 1 martie 1996.

— *„chiar au făcut ceva bine”*: interviul acordat de Lilley autorului.

— *Un strălucit complot împotriva Organizaţiei Abu Nidal*: interviul acordat de Tom Twetten autorului. Cel mai bun rezumat al operaţiunii se află în Timothy Naftali, *Blind Spot*: *The Secret History of American Counterterrorism* (New York: Basic, 2005), p. 196 – 198.

— O *insurgenţă pregătită doar pe jumătate*, istoria orală John H. Kelly. FAOH. Kelly a devenit secretar de stat adjunct pentru afacerile Orientului Apropiat în iunie 1989.

— *Disputa ranchiunoşilor*: într-o scrisoare de la 1 mai 1987 către preşedintele Reagan. Son Sann, preşedintele Frontului de Eliberare al Poporului Khmer, destinatarul ajutorului CIA, a avertizat împotriva „relaţiilor îmbunătăţite SUA-Vietnam” şi i-a atras atenţia lui Reagan

împotriva „moderării” faţă de „principalii trimişi sovietici în Asia de Sud-Est”. Scrisoarea lui Son Sann şi memorandumul lui Powell către Reagan cu avertizările împotriva forţelor resurgente ale Khmerilor Roşii au fost date publicităţii la 28 mai 1999.

— *„I-am ucis unul câte unul”*: remarca lui Howard Hart, Miller Center of Public Affairs, Universitatea din Virginia, 7 septembrie 2005.

— *„n-avem niciun plan”*: interviul acordat de Twetten autorului.

— *„să reducă drastic asistenţa acordată adevăraţilor radicali”*: Istorie orală Oakley, FAOH.

Capitolul patruzeci şi trei

— „Casey *îl vedea ca pe un protejat”*: Istorie orală, Davis, FAOH.

— *„CIA. care se ocupase de el de atâta timp, nu voia să încheie relaţia”*: Istorie orală, Pastorino, FAOH.

— *„Ca fost director adjunct al CIA”*: Istorie orală, Dachi, FAOH.

— *Don Winters de la CIA a depus mărturie*: Transcrierea procesului *Statele Unite vs. Manuel Noriega*.

— *„Saddam Hussein era cunoscut ca dictator brutal”*: Istorie orală, Wilcox, FAOH.

— *Agenţii arestaţi au fost torturaţi până la moarte”*: Interviu cu Giraldi, Balkananalysis.com, 30 iulie 2006. Autorul l-a intervievat pe Giraldi în 1994 şi 1995. Lăsând deoparte tragedia umană a morţii agenţilor, rapoartele şi analizele CIA despre Iran erau complet pe lângă subiect în această perioadă. În vara anului 1987, în timpul ultimelor zile ale Războiului Iran – Irak, Iranul hărţuia petrolierele kuweitiene. Navele au fost puse sub pavilion american şi protejate de nave de război. CIA a evaluat situaţia din Golful Persic şi a recomandat insistent încheierea operaţiunii de schimbare a steagului. Chestiunea a ajuns în atenţia consilierului de securitate naţională, Frank

Carlucci, fost director general al Agenţiei. „Agenţia a produs un raport care spunea, în esenţă, că nicio confruntare militară cu Iranul nu va da rezultat”, a spus Carlucci. „Iranienii ne-au provocat, iar noi le-am scufundat jumătate din flotă în douăzeci şi patru de ore. S-au retras şi au ancorat navele în porturi, astfel că am putut naviga fără probleme în Golf. CIA s-a înşelat”. Istorie orală, Carlucci, FAOH.

— „*Irakul blufează*?”: Richard L. Russell, „Strategia CIA în Irak” *Political Science Quarterly*. vara 2002. Russell a lucrat timp de şaptesprezece ani ca analist politic şi militar al CIA.

— „*Am sunat alarma*”: Remarcile lui Charles Allen, „Spionajul: Cult, meşteşug sau afacere?” Programul pentru resursele în informaţii, Harvard University, 6 aprilie 2000.

— *Regele Hussein al Iordaniei i-a spus preşedintelui*: Memorandumul conversaţiei telefonice cu regele Hussein, 31 iulie 1990. GHWBL.

— „*nu aveam prea multe informaţii*”: James A. Baker III cu Thomas M. DeFrank. *The Politics of Democracy*: *Revolution*, *War and Peace*, *1989 – 1992* (New York: Putnam, 1995), p. 7.

— „*a urmat acelaşi tipar nefericit*”: Istorie orală. Freeman. FAOH. La 10 ianuarie 1991, CIA a avertizat Casa Albă şi Pentagonul că „Saddam Hussein va lansa, fără îndoială, o campanie teroristă majoră împotriva intereselor Vestului, în special împotriva SUA. Este posibil să se producă atacuri multiple, simultane, în câteva regiuni geografice – posibil şi în Statele Unite – într-un efort de a obţine maximul de publicitate şi pentru a semăna panică pe scară largă.1 Nu a existat niciodată niciun fel de dovadă că celulele irakiene de *intelligence* pătrunseseră în Statele Unite, dar CI ŞI FBI au descoperit cel puţin trei grupuri de ofiţeri militari irakieni în Orientul Mijlociu şi Aşa şi le-au capturat în zilele imediat anterioare atacului american din

Irak. CIA, „Analiză asupra terorismului”, 10 ianuarie 1991, CIA/FOIA.

— „«*CIA o ratase cu totul*»”: Interviu cu Clarke, *Frontline*, „Partea întunecată”, 23 ianuarie 2006, transcrierea disponibilă Online la http://www.pbs.org/wgbh/pages/ frontline/darksidezinterviews/ clarke.html.

— „*valul ca de maree al istoriei*”: Robert M. Gates, *From the Shadows*: *The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How they Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 449. Gates superviza o echipă a Consiliului Naţional de Securitate sub Bush care era plină de experţi care dispreţuiau munca făcută de analiştii CIA pe care Gates îi condusese înainte. Ambasadorul Robert D. Blackwill era omul NSE pentru afacerile sovietice şi europene între 1989 şi 1990. „Agenţia încă producea grămezi de analize pe care nu le citeam niciodată, spunea el. „În cei doi ani, nu am citiţi nicio estimare naţională. Nici măcar una. Iar cu excepţia lui Gates, nu cred că mai era cineva la NSE care să facă asta”. Blackwill citat în Jack Davis, „Perspectiva unui creator de politici asupra analizei de *intelligence*”, *Studies în Intelligence*, Voi. 38, Nr. 5, 1995, CIA/CSI.

— „*elementele de bază ale politicii şi practicilor de apărare sovietică*”: NIE 11 – 3/8 – 88, „Forţele sovietice şi premisele pentru un conflict strategic nuclear la finalul anilor 1990”, 1 decembrie 1988, CIA/CSI.

— „*oamenii mi-ar fi cerut capul pe tavă*”: MacEa chin citat în Kristen Lundberg, „CIA şi prăbuşirea imperiului sovietic”, studiu de caz, C16 – 94 – 1251. O, Harvard University, 1994, p. 30 – 31.

— „*Nu fusese niciodată acolo*”: Istorie orală, Palmer, FAOH.

— „*Vorbeau despre Uniunea Sovietică*”: Istorie orală, Crowe, FAOH.

— „*Ce o să facem când* va *cădea Zidul*?”: Walters citat în David Fischer, istorie orală, FAOH.

— „nu *existau spioni sovietici*”: Dacă a existat vreodată un moment în care CIA să afle de ce i-au murit spionii, acela era în timpul prăbuşirii Uniunii Sovietice, în 1990 şi 1991. „Când am fost nominalizat pentru funcţia de director, în 1987, am luat prânzul cu Dick Helms”, mi-a spus Bob Gates. „Şi mi-l amintesc pe Helms cum mi-a făcut semn cu degetul la prânzul din sufrageria directorului, unde eram doar noi doi, singuri, spunându-mi *să nu mă duc niciodată acasă seara fără să mă întreb unde e cârtiţa*. În 1992, în ultimele luni ale scurtului mandat al lui Bob Gates ca director al Serviciilor Centrale de Informaţii, cazul a început să se rezolve. Aldrich Ames a fost arestat în februarie. Interviul acordat de Gates autorului.

— „*Fusese uşor*, *odată*, *pentru CIA să fie unică*”: Interviul acordat de Bearden autorului.

— „*Tragedia fundamentală este una spirituală*”: Interviul acordat de Giraldi autorului.

— „*lucrurile luau cu rapiditate o întorsătură urâtă*”: Arnold Donahue, „Perspective asupra serviciilor de informaţii ale SUA”, Programul pentru resursele în informaţii, Harvard University, aprilie 1998.

— „*Era ceva de domeniul fantasticului pentru un ofiţer CIA să stea singur în biroul vicepreşedintelui*”: Michael J. Sulick, „As the USSR Collapsed: A CIA Officer în Lithuania”, *Studies în Intelligence*. Voi. 50, Nr. 2, 2006, CIA/CSI.

— „*Adaptaţi-vă sau muriţi*”: Nota şi anunţul lui Gates către angajaţii CIA citate în Douglas F. Garthoff, „Directorii Agenţiei Centrale de Informaţii ca lideri ai Comunităţii de *Intelligence* a SUA, 1946 – 2005, „2006, CIA/CSI. Garthoff a lucrat la CIA între 1972 şi 1999, fiind mai mulţi ani analist pe problemele sovietice sub Gates.

— „*Pierdusem*”: Richard Kerr, „Evoluţia sistemului

de spionaj al SUA în era post-sovietică", Programul pentru resursele în informaţii. Harvard University, primăvara 1992.

— *„o gaşcă de tineri de 19 ani"*: MacEa chin citat în Robert Steele, „Iniţiativele private în *intelligence*: potenţială contribuţie la securitatea naţională", lucrare susţinută la conferinţa pentru Analiza şi evaluarea informaţională. Ottawa, Canada, 22 – 29 octombrie 1994. Steele este un veteran CIA, lider în analiza surselor deschise.

— *„Tensiunile cresc pe măsură ce scade bugetul"*: Gates citat în Garthoff, „Directorii Serviciilor Centrale de Informaţii ca lideri ai comunităţii de spionaj din SUA".

Capitolul patruzeci şi patru

— „o *extraordinară oportunitate democratică şi antreprenorială*": Anthony Lake, „De la acoperire la extindere", John's Hopkins University School of Advanced International Studies, 21 septembrie 1993.

— *Avea să fie următorul director al Serviciilor Centrale de Informaţii*: Bill Clinton i-a fermecat pe mulţi dintre agenţii CIA care mergeau să îl informeze la Little Rock, stăteau în camere de motel de 38, 50 de dolari pe noapte la Confort Inn şi mergeau la conacul guvernatorului pentru a-l instrui. Dar nu erau niciodată prea siguri decât înţelegeau. John L. Helgerson. *Cunoscându-l pe preşedinte*: *informările CIA pentru candidaţii la preşedinţie, 1952 – 1992*, CIA/CSI.

— *„Domnule amiral, nu ştiam că aţi lucrat"* şi *„Nu aveam o relaţie proastă cu preşedintele"*: Remarcile lui Woolsey, Consiliul pentru Relaţii Externe, 12 mai 2004; interviul acordat de Woolsey autorului.

— *„nimeni nu îl* văzuse *pe preşedinte"*: Interviu lui Twetten cu autorul.

— *A cerut douăsprezece propuneri de acţiuni sub acoperire în primii doi ani de mandat*: deşi numărul exact

rămâne confidenţial… administraţia Clinton a cerut un număr remarcabil de propuneri de acţiuni sub acoperire pentru şirul îngrijorător de probleme cu care se confrunta la începutul anilor ’90, iar asta doar pentru a concluziona că acţiunile subversive nu puteau scuti Statele Unite de intervenţii militare deschise”, în cuvintele lui John MacGaffin, omul numărul doi de la serviciul clandestin în timpul administraţiei Clinton şi vecinul autorului după ce a părăsit CIA. Apropo, MacGaffin nu a divulgat niciodată informaţii. Vezi cartea lui „Spioni, contraspioni şi acţiuni sub acoperire” în Jennifer E. Sims şi Burton Gerber (ed.) *Transforming U.S. Intelligence* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2005), p. 79 – 95.

— *„Niciun test n-a fost mai dur decât Somalia”*: Istorie orală, Wisner, FAOH.

— *„eşecul Serviciului de informaţii în Somalia”*: Istorie orală, Crowe, FAOH. Înainte ca amiralul să preia conducerea consiliului, a trebuit să îi spună preşedintelui Clinton ce era: „La începutul administraţiei, preşedintele şi cu mine am vorbit despre ce mi-ar plăcea să fac”, şi-a amintit Crowe. „Am spus «PCPIE», iar el a spus, «*Ce* e PCPIE?» Aşa că a trebuit să îi spun ce era”.

— *La scurt timp după răsărit, la 25 ianuarie 1993*: Evenimentele de la 25 ianuarie 1993 au fost reconstruite pe baza unui raport pe care Nick Starr l-a scris pentru buletinul informativ intern al CIA şi din dosarele tribunalelor. După patru ani şi jumătate, Mir Amal Kansi a fost arestat în Pakistan într-o operaţiune coordonată de CIA şi susţinută de o recompensă de două milioane de dolari. El a declarat că acele crime fuseseră un act de răzbunare împotriva politicii externe americane în Orientul Mijlociu. Statul Virginia l-a condamnat la moarte prin injecţie letală.

— *„către un membru al Agenţiei Centrale de Informaţii din Khartoum”*: Istorie orală, O’Neill, FAOH.

— *„CIA a concluzionat, în cele din urmă”*: Memorandum de spionaj, „Irak: Tentativele Bagdadului de asasinare a fostului preşedinte Bush”, Centrul pentru Contraterorism al CIA. 12 iulie 1993, CIA/FOIA.

— *„proporţionale cu atacurile asupra preşedintelui Bush”*: Tim Weiner, „Atacul este îndreptat spre inima reţelei de spioni din Irak”. The *New York Times*, 27 iunie 1993.

— *„Saddam încearcă să îl asasineze pe fostul preşedinte Bush”*: Remarcile lui Woolsey, Palm Beach, Florida. 16 noiembrie 2002.

— *Mulţi dintre liderii acesteia fuseseră ani de zile pe lista de plată a CIA*: Tim Weiner cu Steve Engelberg şi Howard French. „CIA a creat o unitate haitiană, mai târziu implicată în trafic de narcotice”, *The New York Times*, 14 noiembrie 1993. Un portret sumar al unuia din oamenii CIA din Haiti, extras din acel articol: Printre ofiţerii militari care au primit banii Agenţiei şi se aflau la conducerea serviciului haitian de *intelligence* era şi colonelul Ernst Prudhomme, un membru al juntei anti-Aristide care preluase puterea în Haiti. La 2 noiembrie 1989, pe când era şeful securităţii naţionale şi se bucura de mărinimia CIA, a ţinut un interogatoriu brutal cu Evans Paul, primarul capitalei haitiene, Port-au-Prince. Interogatoriul l-a lăsat pe primar cu cinci coaste rupte şi leziuni interne. „Prudhomme nu m-a atins personal”, a spus Paul „El juca rolul intelectualului, omul care căuta cu atenţie tot felul de contradicţii care te priveau – omul care părea să imprime direcţie tuturor evenimentelor. Voia să mă prezinte lumii ca terorist… Părea să aibă foarte multe informaţii despre viaţa mea, încă din copilărie. Era ca şi când m-ar fi urmărit pas cu pas”.

— *„un Thomas Jefferson în variantă haitiană”*: Remarcile lui Woolsey, Consiliul pentru Relaţii Externe, 12 mai 2004.

— *Un studiu al CIA care spunea că o jumătate de milion de oameni puteau muri în Ruanda*: Tim Weiner, „Criticii spun că SUA au ignorat avertismentele CIA despre genocidul din Ruanda, „*The New York Times*, 26 martie 1998. Era dificil de spus ce putea CIA să facă pentru a împiedica măcelul chiar dacă ar fi existat această voinţă la Casa Albă, pentru că nu avea pe nimeni staţionat în Ruanda. „CIA nu a ajutat prea mult faţă de politica internă africană. Nu făcuse asta niciodată", a spus ambasadorul lui Clinton în Ruanda, Robert E. Gribbin III, un diplomat de profesie cu un serviciu îndelungat pe continent. „Nu îi interesa în mod deosebit".

— *Răspunsul preşedintelui la situaţia din Ruanda*: Acel răspuns a venit sub forma unui ordin major de politică externă numit, Directiva de Decizie Prezidenţială 25. Datată 2 mai 1994 şi în mare măsură confidenţială şi în ziua de azi, se referea la preluarea misiunii de menţinere a păcii de către Statele Unite.

— „*copilul lui Frankenstein*": James Monnier Simon Jr., „îndeplinirea cerinţelor interne, militare şi de politică externă: Corecting Frankenstein's Blunder", în Sims şi Gerber, *Transforming U.S. Intelligence*, p. 149 – 161.

Capitolul patruzeci şi cinci

— „*Ştiu ce înseamnă Uniunea Sovietică*": Interviul acordat de Ames autorului.

— „*Numele lor au fost furnizate serviciului sovietic de informaţii*": Interviul acordat de Hitz autorului.

— „*Trebuie să vă întrebaţi de ce CIA nu se diferenţiază de alte birocraţii*": Interviul acordat de Glickman autorului.

— „*Aş dizolva Agenţia*": Interviul acordat de Odom autorului.

— „*Locul ăsta are nevoie de o remediere completă*": Interviul acordat de Specter autorului.

— „*Ce înseamnă totul acum*?": Interviul acordat de

Aspin autorului.

— *„Scopul nostru este să vindem informaţii”*: Snider citat în Loch K. Johnson, „The Intelligence Aspin-Brown Inquiry, *Studies* în *Intelligence*, toamna 2004, CIA/CSI.

— *„Contraterorismul s-a bucurat de puţină atenţie”*: Johnson, „The Aspin-Brown Intelligence Inquiry”.

— *„numărul mare de oameni nepotriviţi aflaţi în prima linie a frontului”*: Interviul acordat de Hitz autorului.

Capitolul patruzeci şi şase

— *„Preşedintele m-a întrebat dacă eram interesat să devin directorul Serviciilor Centrale de Informaţii”*: Interviul acordat de Deuteh autorului.

— *„Ponegrită de lideri slabi, Agenţia este în derivă”*: John A. Gentry, „Un cadru de reformă pentru Comunitatea de Spionaj a SUA”, disponibil online la http://www.fas.org/irp/gentry/. Gentry a fost analist CIA timp de doisprezece ani.

— *Au murit opt mii de oameni, iar Agenţia nu a făcut nimic*: Stephen Engelberg şi Tim Weiner cu Raymond Bonner şi Jane Perlez, „Srebreniţa: Zilele măcelului”, *The New York Times*, 29 octombrie 1995.

— *Baza CIA din Paris a organizat o operaţiune elaborată*: Tim Weiner, „CIA confirmă gafele din timpul spionajului economic din Franţa”, *The New York Times*, 13 martie 1996.

— *Divizia era o lume în sine la CIA*: Tim Weiner, „Se spun mai multe despre CIA în Guatemala”. *The New York Times*, 25 aprilie 1995.

— „Baza *CIA din Guatemala era de două ori mai mare decât era necesar*”: Interviul acordat de Stroock autorului.

— *„Şeful bazei a venit în biroul meu”*: Interviul acordat de McAfac autorului.

— *„Daţi-mi voie să vă explic cum funcţionează lucrurile”*: Interviul acordat de Tenet autorului.

— *„Dick Clarke a venit la mine şi mi-a spus* «O *să vă*

arunce în aer»”: Interviul acordat de Lake autorului.

— *Agenţia conspira la Londra alături de un exilat irakian, pe nume Apad Alawi*: în mai 2004, la un an de la ocupaţia americană din Irak, Statele Unite l-au propulsat pe Alawi în postul de prim-ministru. În ciuda flexibilităţii şi ambiţiei sale, nu era un succes politic. Era aproape universal cunoscut faptul că avea legături de lungă durată cu CIA. dar asta nu i-a fost favorabil.

— O *veche şi tulbure poveste de dragoste*: în vara anului 1972, Agenţia a trimis un pachet de asistenţă şi arme de 5, 38 milioane de dolari aprobat personal de Nixon şi Kissinger „pentru asistarea… kurzilor irakieni în rezistenţa lor împotriva regimului irakian Ba’athi”, conform spuselor lui Kissinger. Apoi Kissinger i-a aruncat pe kurzi la gunoi doi ani mai târziu, abandonând suportul american pentru cauza lor pentru a-l împăca pe şahul Iranului, care se temea tot mai mult de un stat kurd independent. Memoul lui Kissinger, nedatat, dar în jur de 31 iulie 1971, în FRUS, 1969 – 1972. Voi. E-4, documentul 322, dat publicităţii septembrie 2006.

— *„Cazul lui Saddam a fost unul interesant”*: Interviul acordat de Lowenthal autorului.

— *„Ar fi fost o mare provocare”*: Interviul acordat de Lake autorului.

— „urs *dansator într-un circ al politicii”*: Interviul acordat de Lake autorului.

— *„Este imposibil să estimăm turbulenţele”*: Interviul acordat de Hitz autorului.

— *Abilitatea sa de a colecta şi analiza secrete se ducea de râpă*: Un puternic program de criptare numit PGP, de la Pretty Good Privacy, fusese disponibil gratuit pe internet încă de la sfârşitul Războiului Rece. La 20 martie 1997, directorul adjunct al Agenţiei de Securitate Naţională, William Crowell, a spus în faţa Congresului: „Dacă toate computerele personale din lume – 260 de

milioane de computere – ar începe să lucreze la un mesaj criptat PGP, tot ar mai fi nevoie de un timp de 12 milioane de ori mai mare decât vârsta universului, în medie, pentru a sparge un singur mesaj". Cum aveau serviciile americane de informaţii să se descurce cu asta? Mărturia lui Crowell, Comitetul judiciar al Camerei pentru tribunale şi proprietate intelectuală, 20 martie 1997.

— „*marile succese sunt rare, eşecurile sunt normale*": „IC21: Comunitatea de Spionaj în secolul XXI", Studiu, Comitetul Special Permanent al Camerei pentru Spionaj, 1996.

— *Carierele a trei serii de tineri angajaţi ai CIA fu*seseră *distruse*: Absolvirea cursului de pregătire al CIA nu era o garanţie a succesului în posturile din străinătate. Jim Olson, care fusese şef de bază la Moscova, Viena şi México City, a spus povestea unui strălucit cuplu de tineri care s-au prezentat la post ca noii ofiţeri de caz. Ea era avocat, el era inginer. „Aveam mari aşteptări din partea lor", îşi amintea el. Dar în mai puţin de o săptămână i-au spus că aveau îndoieli morale în a recruta agenţi „cu motive ascunse. Au spus că pur şi simplu nu puteau să înşele şi să manipuleze în acel mod oameni nevinovaţi". Desigur, asta era ceea ce lucrează ofiţerii CIA în străinătate. Cuplul nu a putut fi salvat. Au demisionat şi au ajuns să lucreze în tandem pe o maşinărie industrială. Olson era „foarte curios de ce reţinerile lor morale nu ieşiseră la suprafaţă în timpul pregătirii". S-a dovedit că într-adevăr îşi exprimaseră îngrijorarea, dar că instructorii lor le spuseseră să nu îşi facă griji – că „totul avea să meargă bine când îşi vor fi preluat prima misiune". Nu a mers deloc bine. Olson, *Fair Play*: *The Moral Dilemmas of Spying* (Washington, DC: Potomac, 2006), p. 251 – 252. Un absolvent din 2003 al şcolii de pregătire a CIA, T.J. Waters, a raportat un comportament similar instructorilor săi. T.J. Waters, *Class 11*: *Inside the Largest* Spy *Class in CIA*

History (New York: Dutton, 2006).

— *„profunzimea, amploarea şi* expertiza Raportul Comitetului Special Permanent al Camerei pentru *Intelligence*, reprezentantul Porter J. Goss, preşedinte, 18 iunie 1997.

— *„Din perspectiva anului 2001, „scria el, „eşecul acţiunilor Agenţiei era inevitabil"*: Russ Travers, „The Corning Intelligence Faillure, *„Studies în Intelligence*, 1997, CIA/CSI. Travers scria: „Eşecul poate îmbrăca forme clasice: eşuăm în prezicerea căderii unui guvern prieten; nu avertizăm suficient despre un atac surpriză împotriva aliaţilor sau intereselor noastre; suntem complet surprinşi de un atac terorist susţinut de un stat; nu reuşim să detectăm neaşteptata achiziţie a unei arme de distrugere în masă. Sau poate lua o formă mai netradiţională: supraestimăm numeroase ameninţări care aduc după ele cheltuieli inutile de miliarde de dolari; erori ale bazelor de date care duc la un număr inacceptabil politic de victime în operaţiunile de menţinere a păcii; o operaţiune merge prost… Până la urmă, s-ar putea să nu trecem prin încă un Pearl Harbor, ci pur şi simplu să sucombăm din cauza unei serii de greşeli care ridică întrebări despre un buget pentru spionaj care depăşeşte cu mult întregul buget pentru apărare al multor ţări. Comunitatea va încerca să explice eşecul (eşecurile) şi va arăta legitim spre circumstanţe extenuante. Dar vom începe să facem des greşeli tot mai multe şi mai mari. Este o chestiune de timp înainte ca rezultatele să devină catastrofale… Motivul va fi simplu: ne-am îndepărtat de esenţă – colectarea şi analiza nepărtinitoare a faptelor".

Capitolul patruzeci şi şapte

— *„Eram aproape falimentari"*: Mărturia lui Tenet, Comisia 11 septembrie, 14 aprilie 2004; Remarcile lui Tenet, Kutztown University, 27 aprilie 2005. Tenet a declarat că moştenise o CIA „ai cărei dolari erau tot mai

puţini şi a cărei expertiză era din ce în ce mai sumară… Infrastructura de recrutare, pregătire şi susţinere a ofiţerilor pentru serviciul clandestin – capacitatea umană de a colecta informaţii a naţiunii – era dezorganizată… Sistemele noastre de informaţii se atrofiau în timpul celei mai mari schimbări de tehnologie a informaţiei din viaţa noastră".

— *Cincizeci cei mai importanţi*: Lista „Purtătorilor de stindard" ai CIA îi includea pe Robert Ames, dispărut în bombardamentul ambasadei din Beirut în 1983; Dick Bissell, faimos pentru U-2 şi Golful Porcilor; Jamie Critchfield, care condusese organizaţia Gehlen; Allen Dulles; Richard Lehman, pe ale cărui informări Dulles le judeca după numărul de pagini; Art Lundahl, foto-interpretul crizei rachetelor cubaneze; Tony Mendez, maestrul deghizărilor şi, desigur, Frank Wisner, adeptul înfocat al acţiunilor subversive.

— *„Singura superputere care a mai rămas în picioare"*: Interviul acordat de Helms autorului

— *„Încrederea care a fost acordată CIA dispăruse"*: Interviul acordat de Schlesinger autorului.

— *„Spionajul nu era util numai într-un război rece"*: Interviul acordat de Goss autorului.

— *„un eveniment foarte îngrijorător"*: Remarca lui Charles Allen „Spionajul: Cult, meşteşug sau afacere?" Programul asupra politicilor resurselor pentru informaţii, Harvard University, 6 aprilie 2000.

— *„Eventualitatea unui eşec catastrofal de avertizare este în creştere"*: Mary O. McCarthy, „Misiunea de avertizare: se întrevede un dezastru", *Defense Intelligence Journal*, Voi. 7, Nr. 2, 1998.

— *Tenet a decis să anuleze operaţiunea*: Filmul evenimentelor este în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„Avem nevoie de informaţii mult mai bune"*: McCarthy citată în raportul Comisiei 11 septembrie.

— „*A fost o greşeală*”: Istorie orală, Petterson, FAOH.

— „*Decizia de a lovi al Shifa*”: Interviul acordat de Carney autorului. M-am ocupat de bombardamentele de la Nairobi şi de cazul al Shifa pentru *The New York Times*; interviurile pentru ultima situaţie au inclus sesiuni cu oficiali seniori ai CIA, NSE, Departamentului de Stat şi de Apărare.

Interviurile au fost neoficiale şi din păcate trebuie să rămână aşa, dar două dintre ele au fost cu membri ai „Micului Grup”, cel mai înalt cerc de securitate naţională, ai cărei şase membri îi includeau pe consilierul pentru securitate naţională şi pe directorul Serviciilor Centrale de Informaţii. Aventurile sexuale ale lui Clinton cu o internă tocmai deveniseră publice, iar oficialii pe care i-am intervievat nu mai erau siguri ce să creadă. Dar mi-au oferit un spectacol, nu glumă.

— „*un eşec catastrofal de* spionaj" Citat în „Capacitatea de a preveni terorismul şi performanţa serviciilor de informaţii înainte de 11 septembrie”, audierea Comitetului pentru Spionaj al Camerei, 5 septembrie 2002. Sentimentul că era pe cale să se întâmple ceva teribil era de nesuportat pentru unii membri ai comunităţii de spionaj. La trei săptămâni de la acea avertizare de la 11 septembrie 1998, John Millis, un ofiţer veteran al serviciului clandestin care era directorul de personal al preşedintelui Porter Goss la Comitetul pentru spionaj al Camerei, a ţinut un discurs în faţa ofiţerilor retraşi ai CIA. Millis a spus că Agenţia primea date fără sens, nu mai funcţiona, se apropia de colaps. „Oamenii veneau la noi şi se lăudau că CIA este serviciul 911 al guvernului”, îşi amintea el. „Ei bine, când formezi 911, serviciile de informaţii deja au pierdut”. Millis şi-a zburat creierii cu o puşcă într-un motel din afara Washingtonului la 4 iunie 2000.

— „În zece *ani vom fi irelevanţi*”: Interviul acordat de

Tenet autorului.

— „să *folosească înşelăciunea, să folosească manipularea, să folosească, sincer, lipsa de onestitate în această meserie*”. Interviul acordat de Smith autorului.

— *„oamenilor care sunt puţin diferiţi*”. Interviul acordat de Gates autorului.

— *Lucrurile au început să se liniştească*: Relatarea lui Gary Schroen despre tragerile greşite asupra lui bin Laden se află în mărturia sa în faţa Comisiei 11 septembrie. Ani mai târziu, i-a făcut rezumatul: „Nu am făcut suficient. Nu am pătruns în cercul interior al lui bin Laden; nici acum nu am reuşit. Deci, da, a fost un eşec”. Interviu cu Schroen, *Frontline*, Partea întunecată”, 20 ianuarie 2006. transcrierea editată disponibilă online la http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/darksidezinterviews/schroen.html.

— *„Statele Unite ar fi putut să-l scoată pe Osama bin Laden*”: MacGaffin, Spioni, contraspioni şi acţiuni subversive” în Jennifer E. Sims şi Burton Gerber (ed.) *Transforming U.S. Intelligence* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2005).

— *Afghanii au continuat să îl urmărească pe bin Laden*: Urmărirea lui bin Laden şi ezitările CIA, ale Pentagonului şi ale Casei Albe sunt detaliate în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„Bombardarea ambasadei chineze*”: Viceamiralul Thomas R. Wilson, Seminarul de la Harvard asupra *serviciilor secrete*, Comandă şi Control în Programul pentru resursele în informaţii, noiembrie 2001.

— *„Voi, americanii, sunteţi nebuni*”: Raportul Comisiei 11 septembrie, „Politica de *Intelligence*”, Declaraţia membrilor nr. 7.

— *„Ameninţarea este cât se poate de reală*”: Tenet citat în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„mulţi bani*”: Mărturia lui Clarke în raportul

Comisiei 11 septembrie.

— *Al Qaeda era suspectul evident*: Informările înainte şi după alegeri ale lui George Bush de către CI şi Bill Clinton se află în raportul Comisiei 11 septembrie. Bombardarea USS *Cole* a adus un atac neobişnuit de vehement din partea lui John Lehman, secretarul marinei în timpul administraţiei lui Reagan. S-a înfuriat faţă de „obscenul eşec de *intelligence*" faţă de atac într-un articol publicat în *Washington Post* la trei zile după atac. „Dar, desigur, nimeni nu poate fi surprins de un eşec al serviciilor secrete. În 14 ani de serviciu la guvern în trei administraţii am fost martorul multor crize istorice, iar în fiecare dintre ele birocraţia serviciilor secrete fie nu a dat niciun avertisment, ca în Kuweit, fie a greşit grosolan în evaluare… Şi nu se face niciodată nimic. Cole este cea mai recentă victimă a unui program de 30 de miliarde de dolari care ia cele mai avansate produse ale tehnologiei spaţiale şi electronice şi le transformă în absurdităţi inutile".

Capitolul patruzeci şi opt

— *„de ce un dezastru previzibil nu a fost anticipat"*: James Monnier Simon, Jr., Seminarul asupra Politicii de *Intelligence*, Comandă şi Control în Programul pentru resursele în informaţii, Harvard University, iulie 2001.

— *„rupţi de realitatea lumii exterioare prin tehnologiile de informaţii învechite* Auzisem poveşti despre cât de precare erau clădirile posturilor şi tehnologia informaţiilor CIA, dar nu am înţeles asta pe deplin până când Bruce Berkowitz, un fost ofiţer CIA şi un foarte respectat consultant al Agenţiei a publicat în *Studies* în *Intelligence* în 2003. „Analiştii ştiu mult mai puţin despre noile tehnologii şi servicii informaţionale decât omologii lor din sectorul privat sau alte organizaţii guvernamentale", a scris el după ce a petrecut un an de zile ca cercetător asociat al CIA. „În medie, par să fie în urmă cu cinci sau mai mulţi ani. Mulţi analişti nu par să fie

conştienţi de datele care sunt disponibile pe internet sau din alte surse non-CIA". A spus că mesajul liderilor CIA părea să fie: „tehnologia este o ameninţare, nu un beneficiu; CIA nu se comportă prioritar faţă de analiştii care pot folosi uşor sau creativ instrumentele IT; şi, cel mai rău dintre toate, datele din afara reţelei CIA sunt secundare misiunii de *intelligence*". Bruce Berkowitz, „Eşecul de a menţine pasul cu revoluţia informaţiilor", *Studies în Intelligence*, Voi. 47, Nr. 1, 2003, CIA/CSI.

— *„Când se vor produce aceste atacuri, aşa cum este probabil să se întâmple"*: E-mailul lui Clarke citat în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„Al Qaeda este sau nu este o ameninţare împotriva căreia merită* să *acţionăm"*: Clarke citat în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„Să sperăm că nu vor fi fatale"*: Garrett Jones, „Lucrând cu CIA, *„Parameters* (Revista Colegiului de Război al Armatei SUA), Voi. 31, Nr. 4, iarna 2001 – 2002. Printre consecinţele fatale ale atacului de la 11 septembrie, puţin observate în lumea civilă, se numără şi următoarea: avionul care a lovit Pentagonul a ucis cea mai mare parte, dacă nu întreg personalul Agenţiei de Informaţii pentru Apărare.

— *„partea întunecată"*: Vorbind de la Camp David la *întâlnire cu presa*, duminică, 16 septembrie 2001, Cheney a spus „Va trebui să trecem şi printr-un fel de parte întunecată, dacă îmi permiteţi exprimarea. Acum trebuie să petrecem un timp alături de umbrele lumii spionajului. Multe din lucrurile care vor trebui făcute aici vor fi făcute în linişte, fără nicio discuţie, folosind surse şi metode care sunt disponibile agenţiilor noastre de informaţii dacă vrem să avem succes".

— *Preşedintele Bush a emis o directivă ultrasecretă de paisprezece pagini către Tenet şi CIA*: La 10 ianuarie 2007, existenţa directivei a fost recunoscută într-un proces

al CIA. Ordinul secret autoriza CIA „să închidă teroriştiˮ şi „să organizeze complexuri pentru deţinuţi în afara Statelor Uniteˮ. Declaraţia lui Marilyn A. Dorn, *ACLU v. Departamentul de Apărare*.

— „*Ce ar avea deosebit*? *Ei bine, o amprentă a degetului mare*ˮ: James M. Simon, Jr., „Analiza, analiştii şi rolul lor în guvern şi serviciile de informaţiiˮ, seminar la Harvard, Programul pentru resursele în informaţii, iulie 2003.

— „*Nu puteam să* nu *fac asta*ˮ: Mărturia lui Hayden, Comitetul Senatului pentru spionaj, 18 mai 2006. În momentul scrierii acestei cărţi, Hayden conduce CIA. A fost flexibil despre cât este dispus să se apropie de limita legii. „Vom fi pe muchieˮ, a spus el.

— „*Nu toţi cei arestaţi erau teroriştiˮ*: Remarcile lui Tenet, Banchetul pentru Premiul Serviciilor Distinse al Centrului Nixon, 11 decembrie 2002. Agenţia a recunoscut în decembrie 2006 că avea paisprezece prizonieri „de mare valoareˮ în închisoare şi că îi transfera la Guantánamo.

Capitolul patruzeci şi nouă

— *Această afirmaţie se baza pe mărturisirea unei singure surse*: „Concluzii după războiˮ, Comitetul Senatului pentru spionaj, 8 septembrie 2006.

— „*Era un lucru greşit*ˮ: Mărturia lui Tenet, 26 iulie 2006, citată în „Concluzii după războiˮ, 8 septembrie 2006.

— „*Nu aveam multe surse* irakiene Remarcile lui James L. Pavitt, Asociaţia de Politică Externă, 21 iunie 2004, Cea mai bună sursă pe care o avea CIA era oferită de serviciul francez de *intelligence*, care îl folosise ca agent pe ministrul de externe al Irakului, Naji Sabri. Sabri a spus că Saddam nu avea un program activ de arme nucleare sau biologice. Evident, acest raport a fost respins. Sabri era cel la care se referise Tenet într-un discurs de la 5 februarie 2004, când a spus că CIA avusese… o sursă

care avea acces direct la Saddam şi la cercul lui interior”.

CIA nu avea aproape nicio abilitate de a analiza cu precizie puţinele informaţii obţinute prin spionaj pe care le avea. Experţii ei erau puţini şi departe de subiect, iar printre ei se aflau mulţi începători. După 11 septembrie „analiştii nefamiliarizaţi cu terorismul. al-Qaida sau Asia de Sud-Vest se străduiau să deprindă mai repede ce aveau de făcut”, observa veteranul CIA, Bruce Berkowitz... După câteva luni, oamenii încă mai aranjau mobila şi birourile şi recablau computerele. Berkowitz, „Failing to Keep Up with the Information Revolution”, Studies *în* Intelligence. *Voi*. 47, Nr. 1, 2003, CIA/CSI.

— „*Dacă* nu *suntem crezuţi*, *nu mai avem niciun scop de a exista*”: Richard Helms, „Intelligence în American Society”, *Studies* în *Intelligence*, Voi. 11, Nr. 3, Vara 1967, CIA/CSI. Articolul a fost adaptat după un discurs pe care Helms l-a ţinut în faţa Consiliului pentru Relaţii Externe la 17 aprilie 1967.

— „*Până la urmă*, *cred*, *irakienii au avut dreptate*”: Remarcile lui Duclfer, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, 22 aprilie 2005.

— „*deodată*, *ceea ce părea o sursă umană preţioasă de informaţii*”: David Kay, „Arme de distrugere în masă: Lecţii învăţate şi neînvăţate”, Miller *Center Report*, Voi. 20, Nr. 1. primăvara/vara 2004.

— *Tenet l-a privit* în *ochi*: Colonelul Larry Wilkerson, principalul consilier militar al lui Colin Powell, era acolo când s-a întâmplat. „Încă îl mai aud pe George Tenet spunându-mi şi spunându-i şefului meu în clădirea CIA” că informaţiile erau foarte solide, declara colonelul Wilkerson. Stăteam în cameră şi mă uitam în ochii lui, aşa cum făcea şi secretarul de stat şi am auzit-o cu fermitatea de care numai George era în state... George Tenet asigurându-l pe Colin Powell că informaţiile pe care le ducea la ONU erau incontestabile, pentru ca apoi acelaşi

individ să îl sune cu mai multe ocazii pe secretar, în lunile de după prezentare, şi să îi spună că argumentele centrale ale prezentării sale erau într-adevăr false". Remarcile lui Wilkerson, New American Foundation, 19 octombrie 2005; Interviu cu Wilkerson, Frontline, „Partea întunecată", 13 decembrie 2005, transcriere editată disponibilă online la http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/darkside/interviews/wilkerson.html.

— *„Cred că l-am prins pe Saddam Hussein"*: *Pe lângă ţintă*: *desfăşurarea războiului şi victimele civile din Irak*, Human Rights Watch, decembrie 2003. Raportul a concluzionat: „Informaţiile pentru 50 de lovituri împotriva a 55 de membri ai conducerii irakiene au fost perfecte: niciun lider nu a fost ucis, dar sute de civili au murit".

— *Agenţia prezisese că mii de soldaţi americani şi comandanţii lor aveau să se predea*: Acestea au fost ultimele cuvinte în ajunul atacului, a spus generalul James Thurman. directorul general al operaţiunilor pentru invazie. „Asta ne-a transmis CIA", a spus generalul Thurman. „Dar nu asta s-a întâmplat. A trebuit să luptăm în fiecare oraş". Thurman citat în Thomas Ricks, *Fiasco*: *The* American *Military Adventure în Iraq* (New York: Penguin. 2006), p. 118.

— *Maior-generalul Abed Hamed Mowhoush, care... se predase voluntar trupelor americane*: *Responsabilitatea comandanţilor*: *Morţile deţinuţilor aflaţi în custodia SUA în Irak şi Afghanistan,* Human Rights First, 22 februarie 2006.

— *„cauze celebre pentru jihadişti"*: fragment declasificat din „Tendinţe în terorismul global; Implicaţii pentru Statele Unite", aprilie 2006, CIA.

— *„Orice armată de eliberare"*: Locotenent-generalul David H. Petraeus. „Învăţând despre contrainsurgenţă: Observaţiile unui soldat în Irak", *Military Review*, ianuarie-februarie 2006. Articolul este postat în Colecţia lucrărilor

profesioniştilor armatei SUA, disponibilă online la http://www.army.mil/professionalwriting/volumes/volume4/april 2006/.

— *„Pe măsură ce Irakul trece de la tiranie la autodeterminare”*: Remarcile lui James L. Pavitt. Asociaţia pentru Politică Externă, 21 iunie 2004.

— *Petrecând prea multe ore bând la barul Babylon*: Lindsay Moran, care a părăsit serviciul clandestin în 2003 şi şi-a construit declaraţia pe baza rapoartelor de la prietenii şi colegii de la postul din Bagdad, a spus: „Climatul de acolo este astfel încât pur şi simplu nu poţi să desfăşori operaţiunile standard ale unui ofiţer de caz. Un coleg mi-a descris Bagdadul drept un fel de neobosită petrecere brutală a unei frăţii; aşa stând lucrurile, neputând să desfăşoare operaţiuni, ofiţerii de caz sunt oarecum forţaţi să stea în interiorul complexului şi să petreacă”. Remarcile lui Moran, „Reforma serviciilor de informaţii ale SUA şi raportul comisiei WMD”, American Enterprise Institute, 4 mai 2005.

— *„Se confruntau cu o serioasă dificultate de a găsi un indiuid* competenţlstorie orală, Crandall, Asociaţia pentru Studii şi Pregătire Diplomatică, Proiectul experienţei din Irak, 20 septembrie 2004.

— *„dezinformante, înşelătoare şi pur şi simplu greşite”*: Declaraţia lui Tenet, Biroul pentru Afaceri Publice al CIA, 11 august 2003.

— *Era evident că nu mai conta prea mult pentru Casa Albă*: Până în 2004, era clar că analiza de spionaj nu era luată în considerare în luarea nici unei decizii, nici măcar a celor mai semnificative decizii de securitate naţională, scria Paul Pillar, ofiţerul pentru spionaj pentru Orientul Mijlociu între 2000 şi 2005. „Ceea ce era cel mai remarcabil la informaţii obţinute înainte de război nu era faptul că erau greşite şi că îi induceau în eroare pe creatorii de politici; era faptul că jucau un rol mic în cele

mai importante decizii strategice ale SUA din ultimele decenii". Paul Pillar, „Unheeded Intelligence", *Foreign Affairs*, martie/ aprilie 2006.

— *„doar bănuia"*: Conferinţa de presă a lui Bush, 21 septembrie 2004. Cu o atitudine defetistă, preşedintele respinsese rapoartele pesimiste primite de la şefii postului de la Bagdad.

— *„Suntem în război"*: Remarcile lui Silberman, „Reforma serviciilor de informaţii ale SUA şi raportul comisiei WMD", American Enterprise Institute, 4 mai 2005.

— *„chiar mai înşelătoare"*: *Comisia pentru capacităţile de spionaj ale Statelor Unite cu privire la armele de distrugere în masă*, 31 martie 2005.

— *„două cele mai tâmpite cuvinte pe care le-am spus vreodată"*: Remarcile lui Tenet, Kutztown University, 27 aprilie 2005.

— *„similar cu efectele căderii unui meteorit peste lumea dinozaurilor"*: Richard Kerr, Thomas Wolfe, Rebecca Donegan şi Aris Pappas, „Collection and Analysis în Iraq: Issues for the US Intelligence Community", *Studies în Intelligence*, Voi. 49, No. 3, 2005, CIA/CSI.

— *„Nu ne-am făcut treaba"*: Remarcile lui Tenet, Kutztown University, 27 aprilie 2005.

— *„Credem că spionajul este important pentru câştigarea războaielor"*: Kay, „Arme de distrugere în masă".

Capitolul cincizeci

— *În discursul său de încheiere*: Remarcile lui Tenet, Biroul pentru Afaceri Publice al CIA, 8 iulie 2004. Spre deosebire de Tenet, Nixon a avut buna cuviinţă ca în ultimul său discurs să citeze pasajul întreg despre omul din arenă „al cărui chip este încărcat de praf, sudoare şi sânge, care se luptă curajos, care ezită şi revine apoi, iar şi iar, căci nu există niciun efort fără greşeală şi neajunsuri,

dar că se străduieşte să îndeplinească fapta, care cunoaşte entuziasmul, marile devotamente, care se oferă pentru o cauză meritorie, care ştie foarte bine, până la urmă, ce înseamnă triumfurile şi care, dacă în cel mai rău caz. eşuează, ştie că a făcut asta îndrăznind mult".

— *Dureroasele memorii personale*: George Tenet cu Bill Harlow, *At the Center of the Storm*: *Mp Years at the CIA* (New York: HarperCollins, 2007). Pasajele citate se află la paginile 110 şi 232. Tenet nu şi-a făcut nicio favoare deschizând cartea cu o poveste dramatică despre confruntarea cu neoconservatorul Richard Perle în aripa de vest a Casei Albe la 12 septembrie 2001, când Perle a spus: „Irakul trebuie să plătească preţul pentru ce s-a întâmplat ieri". Perle era în Franţa în acea zi; citatul este, în cel mai bun caz, o greşeală flagrantă. Asumarea greşelilor CIA de către Tenet a fost un lucru admirabil atât cât s-a întâmplat. Dar se numea pe el însuşi „un membru al unui cor grecesc" şi „un decor de pe scenă" în discursul lui Colin Powell de la Naţiunile Unite – discurs pe care l-a apărat pe deplin. A încercat să explice ce însemna „slam dunk", dar nu a reuşit. La publicare, cartea lui Tenet a fost atacată din toate direcţiile. Printre puţinii săi apărători se aflau şase ofiţeri seniori care lucraseră cu el. Au scris o scrisoare deschisă în care l-au numit un om ce a avut „curajul de a recunoaşte greşelile care s-au făcut şi de a accepta responsabilitatea care îi aparţine lui şi comunităţii informaţionale pe care a condus-o".

— *„Nu aş mai putea obţine o slujbă la CIA astăzi"*: *Goss* a spus asta unui intervievator care îl filma, într-un clip subtitrat şi postat de producătorul stângist Michael Moore. „Am fost la CIA aproximativ de la sfârşitul anilor '50 până la începutul anilor '70. Şi este adevărat că am fost ofiţer de caz, ofiţer al serviciului clandestin şi, da. Înţeleg misiunea de bază a acestei afaceri. Nu aş mai putea obţine o slujbă la CIA astăzi. Nu sunt calificat. Nu

ştiu nicio limbă străină. Ştiţi, abilităţile mele lingvistice erau mai potrivite pentru o poveste de dragoste. Astăzi se caută vorbitori de arabă. Probabil nu am nici fond cultural. Şi cu siguranţă nu am abilităţi tehnice".

— *„o birocraţie afectată, incapabilă de obţinerea celui mai mic succes"*: Declaraţia scrisă a lui Goss, Comitetul Special Permanent al Camerei pentru Spionaj, 21 iunie 2004.

— *„un mai dura încă cinci ani de muncă pentru a avea tipul de serviciu clandestin de care are nevoie ţara noastră"*: Declaraţia lui Tenet pentru dosarul oficial, Comisia 11 septembrie, 14 aprilie 2004.

— *„Nu am mai produs informaţii strategice de atâta timp"*: Interviul acordat de Ford autorului.

— *„Este o organizaţie care se hrăneşte cu decepţii"*: Interviul acordat de Hamre autorului.

— *„Poate CIA să înfrunte ameninţările constante*?", Remarcile lui Hart, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, 3 decembrie 2004.

— *„Nu găsim oameni calificaţi"*: Şmith citat în *Funcţiile de suport ale CIA*: *Organizaţia şi reuşitele Grupului DDA-DDS*, *1953 – 1956*, Voi. 2, Cap. 3, p. 128, documente CIA date publicităţii la 6 martie 2001, CIA/CREST.

— *„Nu vreau să îi acord ajutor şi susţinere duşmanului spunându-vă cât de gravă cred că e problema"*: Mărturia lui Goss, comitetul Senatului pentru spionaj, 14 septembrie 2004.

— *„Nu crezusem nici în cele mai frumoase vise ale mele că mă voi întoarce aici"*: Transcriere, Goss, Biroul pentru Afaceri Publice al CIA, 24 septembrie 2004, dat publicităţii în iulie 2005.

— *Nu avea să poarte două pălării ca predecesorii săi. Aveau să fie cinci*: În câteva luni, Goss, care prefera să nu lucreze cinci zile pe săptămână, se plângea că era epuizat:

„Lucrurile care mi se cer, cele cinci pălării pe care le port, sunt prea multe pentru acest muritor”, a spus el într-o înregistrare de la 2 martie 2005 care se află la Biblioteca prezidenţială Ronald Reagan.

— *I-a dat pe uşă afară pe aproape toţi ofiţerii seniori ai CIA*: Goss l-a alungat pe omul numărul doi, directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii, John McLaughlin: pe omul numărul trei, directorul executiv Buzzy Krongard; pe şeful şi şeful adjunct de la serviciul clandestin, Stephen Kappes şi Michael Şulick; şeful analizei de spionaj, Jami Miscik; şeful centrului de contraterorism, Robert Grenier şi pe baronii care conduceau operaţiunile în Europa, Orientul Apropiat şi Asia. În total, Goss a scăpat de aproape patruzeci de oameni de top ai CIA în câteva luni.

— *John D. Negroponte*: Născut în Londra în 1939, fiul unui armator magnat, Negroponte studiase la Yale cu Goss, dar gravitase mai mult în jurul Departamentului de Stat în loc de CIA. După un tur la Saigon, a aterizat în personalul Consiliului Naţional de Securitate al lui Henry Kissinger, responsabil pentru portofoliul Vietnamului. Fusese ambasadorul preşedintelui Reagan în Honduras, unde a lucrat îndeaproape cu CIA şi brutala armată locală. Negroponte a fost timp de nouăsprezece luni director al serviciilor naţionale de informaţii înainte de a se retrage pentru a prelua a doua funcţie de la Departamentul de Stat. A lăsat în urmă puţine progrese vizibile.

— *„Asta a trimis unde seismice în comunitatea de spiona) ”*: Joan A. Dempsey, „Limitările recentelor reforme în spionaj”, seminar Harvard, Programul pentru resursele în informaţii, 23 februarie 2006. „Luptăm în ultimul război”, a spus Dempsey. Bărbaţii şi femeile din serviciile americane de informaţii „trag o grămadă de sfori încercând să producă ceea ce li se cere, dar în opinia mea, pur şi simplu nu au aptitudinile necesare care să le

permită să reuşească”.

— *„nimeni nu ştia cine ce făcea unde”*: Interviul acordat de Fingar autorului.

— *„Iar noi nu trăim în cea mai bună lume”*: *Comisia pentru capacităţile de spionaj ale Statelor Unite cu privire la armele de distrugere în* masă, 31 martie 2005.

— *„ceremonia de înmormântare”*: Interviul lui Goss cu Mark K. Matthews, *Santinela Orlando*, 8 septembrie 2006.

— *„tin mult la etică şi sunt un tip corect”*: *U.S. v. Kyle Dustin Foggo*, Tribunalul districtual al Statelor Unite, San Diego, 13 februarie 2007.

— *„Neîncrederea în americani a crescut”*: *U.S. vs. David Passaro*, Tribunalul districtual al Statelor Unite, Raleigh, Carolina de Nord, 13 februarie 2007.

— *Arar*, *care fusese prins de CIA*: în 2003, în timpul grelelor încercări de la Arar, preşedintele Bush a observat în trecere că liderii Siriei au lăsat poporului lor o „moştenire a torturii”.

— *„Singura superputere* rămasă în *picioare”*: Interviul acordat de Helms autorului

MULŢUMIRI

Sunt norocos să fi petrecut ultimii douăzeci de ani discutând cu directorii şi ofiţerii CIA ale căror vieţi profesionale s-au desfăşurat de-a lungul a şase decenii. Le sunt recunoscător îndeosebi lui Richard Helms, William Colby, Stansfield Turner, William Webster, Bob Gates, John Deuteh, George Tenet, John McMahon, Tom Twetten, Milt Bearden, Tom Polgar, Peter Sichel, Frank Lindsay, Sam Halpern, Don Gregg, Jim Lilley, Steve Tanner, Gerry Gossens, Clyde McAvoy, Walter Prorzheimer, Haviland Smith, Fred Hitz şi Mark Lowenthal. Jos pălăria şi în faţa bărbaţilor şi femeilor din personalul de istorici al CIA, care au jucat un rol important lupta împotriva îndârjitei rezistenţe a serviciului clandestin şi a actualilor şi foştilor

membri ai personalului pentru afaceri publice al CIA.

Îi sunt profund îndatorat lui Charles Stuart Kennedy, un ofiţer pensionat al Serviciului Străin şi fondatorul şi directorul Programului de Istorie Orală a Afacerilor Externe. Biblioteca pe care a clădit-o reprezintă o resursă unică şi inestimabilă. Istoricii Departamentului de Stat, care publică *The Foreign Relations of the United States*, revista oficială a diplomaţiei americane încă din 1861, au contribuit în ultimul deceniu la dezvăluirea documentelor mai mult decât oricare altă ramură a guvernului. Ei, împreună cu personalul bibliotecilor prezidenţiale, merită mulţumirile unei naţiuni recunoscătoare.

Reporterii sunt norocoşi dacă lucrează o dată în viaţă cu un editor de marcă. Eu am avut şansa să colaborez cu mai mulţi, iar de-a lungul anilor ei mi-au conferit timpul necesar de gândire şi libertatea de creaţie. Am început cu Gene Roberts la *Philadelphia Inquirer*. Bill Keller, Jill Abramson, Andy Rosenthal şi Jon Landman fac din *The New York Times* un miracol zilnic. Ei sunt gardienii încrederii publice.

Trei cercetători neobosiţi şi-au adus aportul la crearea acestei cărţi. Matt Malinowski a transcris casetele cu interviuri, Zoe Chace a făcut săpături în istoria diplomaţiei şi în dosarele Consiliului Naţional de Securitate, iar Cora Currier a întreprins cercetări aprofundate în dosarele Arhivei Naţionale. îi sunt recunoscător colegei mele de la şcoală, Lavinia Currier, pentru că m-a prezentat fiicei sale extraordinar de inteligente. Zoe este fiica răposatului James Chace şi sora lui Beka Chace, doi prieteni care vor fi mereu alături de mine.

Vreau să îi salut pe jurnaliştii care s-au ocupat de CIA, de luptele din Irak şi Afghanistan şi de agonia securităţii naţionale american de la atacurile de la 11 septembrie. Printre ei se numără John Burns, Dexter

Filkins, Matt Purdy, Doug Jehl, Scott Shane, Carlotta Gali, John Kifner şi Steve Crowley începând cu The New York Times; Dana Priest, Walter Pincus şi Pam Constable de la *The Washington Post*; Vernon Loeb, Bob Drogin şi Megan Stack de la Los *Angeles Times*, şi Andy Maykuth de la *The Philadelphia Inquirer*. Nu-i vom uita niciodată pe fraţii şi surorile noastre care şi-au dat viaţa în căutarea ştirilor, printre care Elizabeth Neuffer, Mark Fineman, Michael Kelly, Harry Burton, Azizullah Haidari, Maria Grazia Cutuli şi Julio Fuentes.

Îi sunt recunoscător lui Phyllis Grann, care a fost atât de generoasă încât să redacteze şi să publice această carte şi lui Kathy Robbins, cel mai strălucit agent literar din lume.

Volumul de faţă a luat formă la Yaddo, oaza preferată a artiştilor şi scriitorilor din Saratoga Springs, New York. Timp de două luni, oamenii cumsecade de la Yaddo m-au adăpostit şi mi-au oferit de-ale gurii, în timp ce mii de cuvinte pe zi umpleau ecranul laptopului meu. M-am simţit onorat să fiu întâiul scriitor care să primească premiul Nora Sayre Endowed Residency, creat în memoria ei pentru a-i susţine moştenirea literară. Mii de mulţumiri poetului Jean Valentine pentru că m-a dus la Yaddo; lui Elaina Richardson, preşedintei Corporation of Yaddo; administratorilor, susţinătorilor şi angajaţilor acestui magnific refugiu.

Cartea a crescut în dimensiune şi forţă în casa socrilor mei, Susanna şi Boker Doyle, care m-au susţinut cu firea lor minunată.

Dorinţa mea de a scrie a început să prindă viaţă pe când o urmăream pe mama mea, profesoara Dora B. Weiner, lucrând în subsolul casei noastre în orele de linişte de dinaintea răsăritului. Patruzeci şi cinci de ani mai târziu, încă mai scrie şi mai predă, inspirându-i pe studenţii şi pe fiii ei. Toţi ne dorim ca tatăl meu să fi fost

aici pentru a ţine în mâini această carte.

Voi încheia aşa cum am început, cu dedicaţia pentru iubirea vieţii mele, Kate Doyle; pentru fiicele noastre, Emma and Ruby şi pentru restul vieţii noastre împreună.

DIRECTORII SERVICIILOR CENTRALE DE INFORMAŢII

1946 – 2005

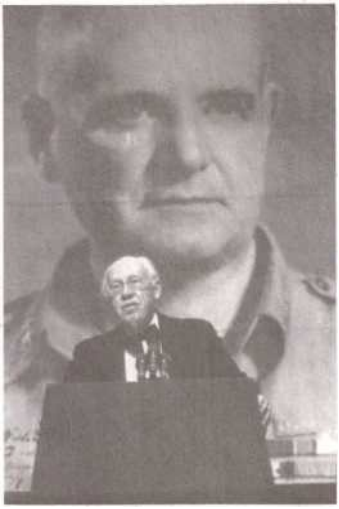

Spiritul lui Bill „Sălbaticul” Donovan, maestrul spionajului din timpul celui de Al. Doilea Război Mondial, i-a format pe mulţi viitori ofiţeri CIA care au lucrat cu el, printre care William Casey, directorul Serviciilor Centrale de Informaţii între 1981 şi 1987. Sus: Casey vorbeşte la o reuniune OSS, cu imaginea lui Donovan pe fundal. *Stânga jos*: Preşedintele Truman prinde o medalie la reverul primului director, contraamiralul Sidney Souers. *Dreapta jos*: generalul Hoyt Vandenberg, al doilea director, depune mărturie în faţa Congresului.

Generalul Walter Bedell Smith, director între 1950 şi 1953, a fost primul lider adevărat al CIA. *Stânga* sus. – împreună cu Ike; *dreapta sus*: cu Truman la Casa Albă; Jos: într-o fotografie din octombrie 1950, făcută la cartierul general al CIA, Bedell Smith, în stânga, preia comanda de la ineficientul contraamiral Roscoe Hillenkoetter, în costum deschis la culoare. *Dreapta plan îndepărtat*: Frank Wisner, îngrijorat, priveşte în gol. Este cel care şi condus operaţiunile sub acoperire ale CIA din 1948, până la căderea lui nervoasă din 1958.

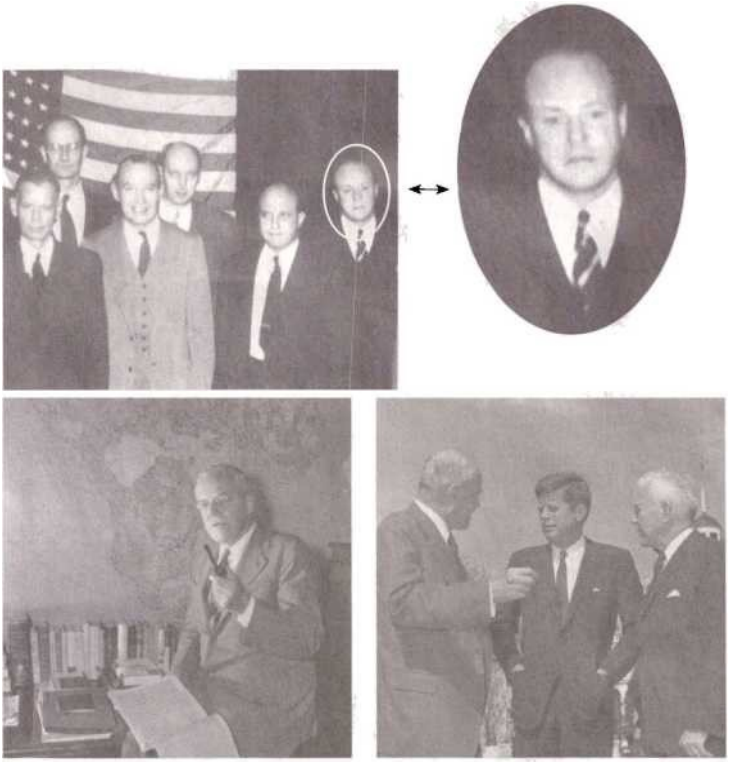

Stânga sus: Allen Dulles la biroul său de la sediul central în 1954. *Dreapta sus*: JFK l-a înlocuit pe Dulles cu John McCone după Golful Porcilor. McCone a devenit un apropiat al procurorului general Robert Kennedy (*stânga jos*) care a jucat un rol central în operaţiunile sub acoperire. Preşedintele Johnson l-a respins pe McCone şi l-a angajat pe nefericitul amiral Red Raborn (*dreapta jos*) la ferma lui LBJ în aprilie 1965.

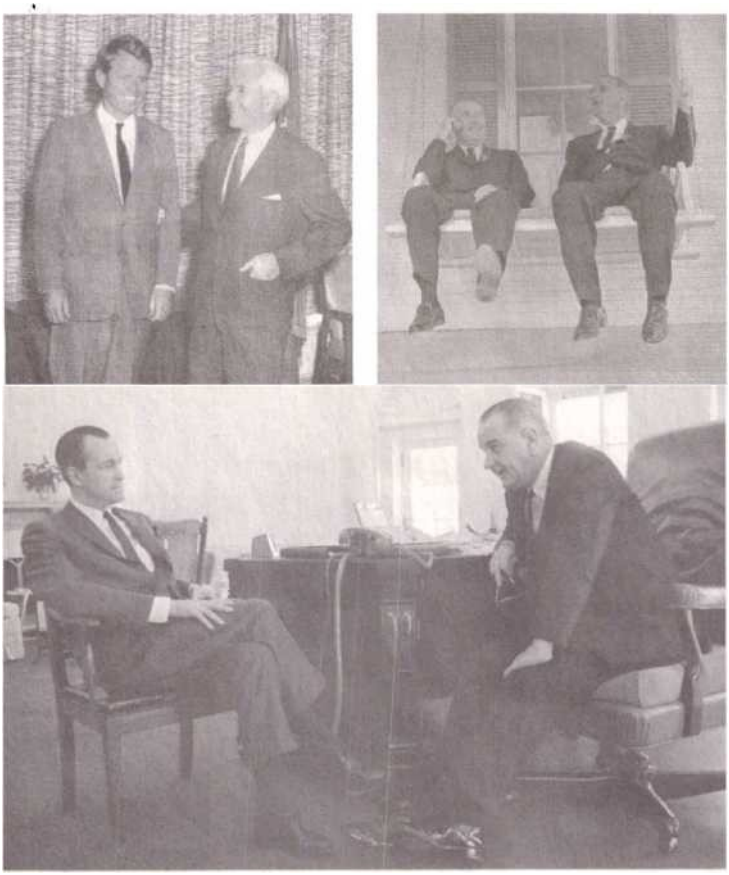

Richard Helms, director între 1966 şi 1973, a căutat şi a câştigat respectul preşedintelui Johnson. Sus: în săptămâna dinaintea numirii sale ca director adjunct în 1965, Helms îl cunoaşte pe preşedinte. *Jos*: în 1968, un Helms încrezător îi informează pe LBJ şi pe secretarul de stat Dean Rusk la prânzul de marţi – cea mai bună masă de la Washington.

Stânga sus: Preşedintele Nixon strânge mâini la cartierul general al CIA în martie 1969. Nixon nu avea încredere în Agenţie şi îi desconsidera munca. Jos: Saigonul cedează în timp ce Bill Colby, stânga plan îndepărtat, îl informează pe preşedintele Ford în aprilie 1975. Lângă Ford se află secretarul de stat Henry Kissinger şi, în dreapta plan îndepărtat, secretarul pentru apărare, James Schlesinger. *Dreapta* sus: George H.W. Bush şi preşedintele Gerald R. Ford discutând evacuarea americanilor din Beirut cu L. Dean Brown, trimisul special în Liban, la 17 iunie 1976.

Sus: în noiembrie 1979, directorul Stansfield Turner se alătură grupului pe care preşedintele Carter îl chemase la Camp David, alcătuit din militari de top şi consilieri diplomatici, pentru a evalua încurcătura cu ostaticii americani din Iran. *Jos*: în iunie 1985. preşedintele Reagan şi echipa sa pentru securitate naţională, la Casa Albă, analizând deturnarea unui zbor TWA spre Beirut, o dramă cu ostatici care s-a terminat cu o înţelegere secretă; Bill Casey este în dreapta, plan îndepărtat.

Sfârşitul Războiului Rece a dus la schimbări masive la vârful CIA – cinci directori în şase ani. Schimbările permanente au coincis cu un exod al experţilor dintre operatori şi analişti. *Sus, de la stânga la dreapta*: William Webster; Robert Gates, ultimul ofiţer de carieră al CIA care a condus Agenţia; şi Jim Woolsey.

Stânga jos:

John Deuteh. *Dreapta jos*: George Tenet, cu un preşedinte parcă imobilizat în scaun, Bill Clinton, încercând disperaţi să reconstruiască CIA timp de şapte ani.

Stânga: George Tenet la Casa Albă cu preşedintele Bush şi vicepreşedintele Cheney la începutul Războiului din Irak în martie 2003. Tenet a susţinut cu încredere CIA spunând că arsenalul lui Saddam Hussein includea arme de distrugere în masă. Jos, *centru*: succesorul lui, Porter Gross, cu Bush la cartierul general al CIA în martie 2005, s-a dovedit a fi ultimul director al Serviciilor Centrale de Informaţii.

Dreapta: Pe măsură ce se apropia de aniversarea de şaizeci de ani, CIA a încetat să mai fie prima dintre serviciile americane de informaţii. În martie 2006, generalul Mike Hayden a fost investit în funcţie ca director al CIA la cartierul general. Noul şef, directorul Serviciilor Naţionale de Informaţii, John Negroponte, aplaudat sub privirile lui Bill „Sălbaticul" Donovan.

Alte titluri din colecţia Bestseller International

X

A CINCEA FIOLĂ

BIOGRAFII NECENZURATE ALE UNOR OAMENI CELEBRI…

CELE MAI MARI SCANDALURI DIN ISTORIE

CHE GUEVARA
CIA. O ISTORIE SECRETĂ
CHIPUL NEŞTIUT AL LUI IISUS
CLUBUL BILDERBERG
CONFESIUNILE UNUI ASASIN ECONOMIC
CONFESIUNILE UNUI CAP AL MAFIEI
CORUPŢIA MARILOR PUTERI
ENIGMA TUNGUSKA
INDIA
LUMI OCULTE
MARI MISTERE ALE TRECUTULUI
MINCIUNI OFICIALE
NOSTRADAMUS
NOUA PARADIGMĂ A PIEŢELOR FINANCIARE
OPERAŢIUNEA WALKIRIA
PRIMUL PACIENT
PRINŢESA DIANA: „MĂ VOR UCIDE!”
PSIHOKILLERI
PUŢIN ŞI NOUA RUSIE
SECRETELE CHINEI
SFÂRŞITUL PETROLULUI
TRAFIC
VIEŢILE SECRETE ALE PREŞEDINŢILOR AMERICANI